

95
ГОДИНИ

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ - СОФИЯ

Медицинско образование в България

www.mu-sofia.bg

ДЪРЖАВЕНЪ ВЪСТНИКЪ

ИМА ГИ ВСЪКИ ПРИСЪТСТВЕНЪ ДЕНЪ

ГОДИШНИЯТЪ АБОНАМЕНТЪ Е: за България — 26 лева, за странство — 36 лева, внаги прѣплащатъ в заплата отъ 1 януари. Изплащанята ставатъ съ вноса листове. Сичко, що се отнася до вѣстника и публичности се отправя до Дирекцията на Държавната Печатница — София.

ЗА ПУБЛИКАЦИИ СЕ ПЛАЩА: по 5 ст. на дума и по 30 ст. за заглавие, дата и поименно; Български държавни проповеди и др. по 30 ст. на редъ; Гръцко-български учредителни и финансови бирници по 3 ст. на дума; за фирми до 100 думи — 6 лева, а отъ 100 думи нагоръ — 10 лева.

Година XXXIX. София, четвъртъкъ, 29 ноември 1917. Брой 266.

ОФИЦИАЛЕНЪ ОТДЪЛЪ.

По Министерството на Народното Просвѣщение.

УКАЗЪ

№ 21.

НИЕ ФЕРДИНАНДЪ I

оъ Божия милостъ и народната воля
Царь на България.

Обявяваме на всички Наши вѣрноподданицы, че XVII-то Обикновено Народно Събрание, IV редовна сесия, въ X-то си заседание, държано на 10 ноември 1917 год., гласува и прие,

Ние утвърдихме и утвърждаваме слѣдния

Законъ

за измѣнение и допълнение на членове 292, 293, 294, 305, 316, 318, 333, 335, 336, 337, 339, 340 и 343 отъ Закона за Народното Просвѣщение.

Къмъ членъ 292 се прибавя: е) Медицински факултетъ, който се открива отъ 1 януари 1918 год. Този факултетъ има слѣдните науки и катедри:
медицинска зоология и сравнителна анатомия 1 к.;
медицинска ботаника 1 к.;
медицинска физика 1 к.;
медицинска химия 1 к.;
анатомия на човѣка 1 к.;
хистология и ембриология 1 к.;
физиология 1 к.;
обща патология и патологическа анатомия 1 к.;
патологическа физиология и експериментална медицина 1 к.;
бактериология и серология 1 к.;
фармакология и терапията 1 к.;
вътрѣшна патология и пропедевтика 1 к.;
вътрѣшна клиника 1 к.;
хирургия и оперативна медицина 1 к.;
хирургическа клиника 1 к.;
ортопедия и механотерапия 1 к.;
гинекология и акушерство 1 к.;
дѣтски болести 1 к.;
кожно-венерически болести 1 к.;
очни болести 1 к.;
ушни, носови и гърлени болести 1 к.;
нервни болести и психиатрия 1 к.;
хигиена и социална медицина 1 к.;
военна хигиена и санитарна администрация 1 к.;
сѣдебна медицина 1 к.

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ - СОФИЯ

Медицинско образование в България

1917 - 2012

Редакционна колегия:

Проф. д-р Марин Маринов
 Проф. д-р Йорданка Узунова
 Проф. д-р Иван Митов
 Проф. д-р Виктор Златков
 Проф. д-р Марин Даскалов
 Проф. д-р Минчо Георгиев – отговорен редактор
 Мариана Видулова – коректор
 д-р Пламен Томов – фотографии
 Анелия Аврамова – фотографии
 Венцислава Николчева – фотографии
 Галина Пенева
 Теодора Бойчева
 Нина Димитрова

Дизайн, предпечат и реализация:

„Мъст Сий България“ ЕООД,
 тел.: 0887 75 11 53,
 e-mail: see@mustseebulgaria.com,
 www.mustseebulgaria.com

СЪДЪРЖАНИЕ:

Приветствия	6
МФ при МУ – София: 95 години висше медицинско образование в България (резюме)	16
Медицинският факултет при МУ – София в дати и събития – проф. Минчо Георгиев	22
Катедра по акушерство и гинекология – проф. Ангел Димитров	43
Клиничен център по алергология – проф. Васил Димитров	45
Катедра по анатомия, хистология и ембриология – проф. Димка Вълчанова-Хинова	51
Катедра по анестезиология и интензивно лечение – проф. Силви Георгиев	56
Катедра по пневмология и фтизиатрия – доц. Владимир Максимов	64
Катедра по биология – доц. Илия Ватев	69
Катедра по вътрешни болести – проф. Людмила Матева	78
Клиничен център по гастроентерология – чл.-кор. проф. Дамян Дамянов	92
Катедра по дерматология и венерология – проф. Любка Митева	100
Клиничен център по диализа – доц. Диана Йонова	113
Клиничен център по ендокринология и геронтология – проф. Сабина Захариева	116
Катедра по епидемиология – проф. Тодорка Димитрова	122
Катедра по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина – доц. Майда Тихолова ..	131
Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология – проф. Камен Цачев	136
Катедра по клинична фармакология и терапия – доц. Емил Гачев	151
Катедра по медицинска генетика – проф. Драга Тончева	155
Катедра по медицинска микробиология – проф. Иван Митов	164
Катедра по неврология – доц. Олга Григорова и проф. Лъчезар Трайков	179
Катедра по неврохирургия – проф. Венцеслав Бусарски и проф. Марин Маринов	188
Клиничен център по нефрология – доц. Пенчо Симеонов	195
Клиничен център по нуклеарна медицина и лъчелечение – проф. Ирена Костадинова	199
Катедра по образна диагностика – проф. Васил Хаджидеков	207
Катедра по ортопедия и травматология – доц. Николай Милев	214
Катедра по обща и клинична патология – доц. Светлана Христова	225
Катедра по обща медицина – доц. Николай Петков	237
Катедра по обща и оперативна хирургия – проф. Виолета Димитрова	239
Катедра по очни болести – доц. Ива Петкова	244
Катедра по патофизиология – проф. Александър Стойнев	246
Катедра по педиатрия – доц. Мариана Маринова	251
Катедра по пропедевтика на вътрешните болести – проф. Константин Чернев	256
Клиничен център по професионални болести – доц. Таня Кунева	263
Катедра по психиатрия – проф. Вихра Миланова	269
Клиничен център по спешна медицина – проф. Асен Гудев	277
Катедра по съдебна медицина и деонтология – доц. Станислав Христов	286
Катедра по сърдечно-съдова хирургия – проф. Генчо Начев	293
Катедра по урология – проф. Петър Панчев	307
Катедра по ушни, носни и гърлени болести – проф. Диана Попова	314
Катедра по фармакология и токсикология – проф. Надка Бояджиева	323
Катедра по медицинска физика и биофизика – проф. Димитър Михов	329
Катедра по физиология – проф. Радослав Гърчев	336
Катедра по физикална медицина и рехабилитация – доц. Марина Дикова	346
Катедра по хигиена, медицинска екология и хранене – доц. Емил Воденичаров	350
Катедра по медицинска химия и биохимия – проф. Ваньо Митев	356
Катедра по хирургия – проф. Николай Ярѝмов, д-р Манол Соколов	365

Скъпи колеги,

Пред вас е поредният юбилеен сборник, който подготвихме в чест на почти вековната биография на Медицинския Факултет – София, най-старата и най-престижна медицинска образователна институция в България. Създаването на Медицинския Факултет преди 95 години бележи началото на медицинско образование в България и представлява събитие с фундаментално значение за съвременната история на българската медицина и медико-биологична наука. Българските медицински традиции, трайното присъствие в учебното заведение на именити клиницисти и учени, спечелили място в историята на Европейската и световна медицина, стабилната приемственост между преподавателските поколения създават днес онзи облик на основополагаща и улегнала вече школа, която остава „Алма матер“ на българското образование по медицина.

Въпреки отминаващите години и отдалечаването на знаменателните събития, свързани с откриването на факултета от перспективата на времето те не избледняват, а продължават да светят с ярка светлина. Не избледняват и уважението и преклонението ни пред плея-

дата наши първоучители и видни дейци на здравното дело и просвещение в България, които неуморно и с непресъхващи всеотдайност и ентузиазъм пропагандират в онези години необходимостта от откриване на висше медицинско училище. Въпреки тежестите и покрусата в годините на първата национална катастрофа и недобронамерена съпротивата на част от научния и политически елит по това време, при отсъствието на необходимите условия за провеждане на пълноценни учебни занятия на 10.11.1917 г. се стига до парламентарни законови промени и последващ Указ на Цар Фердинанд, уреждащи откриването на факултета. За деня на реалното отпочване на учебни занятия – 10.04.1918 г. д-р Марин Русев пише: „Като Директор на народното здраве и председател на Върховния медицински съвет, който взе инициативата за отваряне на първия медицински факултет в България, считам се щастлив, че доживях деня да видя започването на лекциите в храма на българската медицинска наука..., гдето българската младеж за първи път започва да изучава медицинските науки на свой роден език... по този начин се откри първият наш медицински факултет, който в близкото бъдеще ще снабдява България с ратници на народното здраве, изходящи от средата на народа и получили образованието си в родния край“. Както е казал древният римски поет – който е започнал делото, свършил го е наполовина. Така, от първия си випуск през 1924 г. до днешно време Медицинският Факултет подготвя и дипломира над 37 000 български и чуждестранни хуманни лекари.

В по-новата история на България Медицинският Факултет е най-големият факултет в състава на Медицинския Университет – София. Предклиничните учебни структури ведно с преподавателите от 11-те афилирани столични университетски болници продължават да са неизчерпаем източник на познания, опит, традиции, кадри и еталони за медицинско образование за всички учебни и научни учреждения в страната. Научните изследвания са органично вплетени в учебно-преподава-

телския процес, преподаватели, докторанти и студенти работят в момента по над 200 национални и европейски проекти, програми и публични фондове. Мнозина от днешната генерация преподаватели на факултета са спечелили международна популярност с научно-изследователската си работа, блестящите си изяви на международни конгреси, с лекциите си от катедрите на чуждестранни университети. През последните 4 години през звената на факултета са преминали различни форми на следдипломно обучение над 20 000 български лекари и други специалисти от сферата на здравеопазването.

Всяко юбилейно издание отразява и приемственост, иновации и развитие – всичко това може да се долови от очерците и хрониките на отделните Катедри и клинични центрове на факултета в сборника – съчетание от традиции, приемственост и развитие. Осезателна е промяната на поколенията, налице е тенденция през последните години към повишаване на интензивността на учебния процес за сметка на нарастване на броя на студентите, вкл. и на чуждестранните, като в момента съотношението преподаватели към студенти е 1:2,5. НПС на МФ поема и 42% от преподаването на Факултета по дентална медицина и 18% от това на Фармацевтичния факултет на МУ – София. Медицинският Факултет заделя милиони левове от собствения си бюджет за закупуване на съвременна апаратура за звената си и подпомогне непрекъснатата нужда от осъвременяване на академичната базата за наука и преподаване – нещо, за което би следвало да се грижат ресорните министерства. При това, трудно реформиращите се здравна и образователни системи създават пред академичната медицина непреодолими институционално-нормативни пречки пред пълноценното провеждане на собствени университетски политики

Въпреки вече твърде „отеснелите и овехтели одежди“ на факултета и крещящата необходимост от многократно повече и по-съвременни учебни сгради, семинарни зали, аудитории, лаборатории и пособия ние не се отклоняваме

от предначертаната в началото на мандата ни дългосрочна програма за реформа в учебно-преподавателския процес чрез въвеждане на иновативни образователни политики и реструктуриране на учебния процес по конкретни приоритети и глобални тенденции. Защото конкуренцията и предизвикателствата в сферата на медицинското образование на национално и европейско ниво постоянно растат, защото обществото очаква от нас да обучим лекари, които са компетентни и конкурентноспособни в ЕС и могат да се реализират пълноценно на професионалното поприще, които са етични и отзивчиви и способни на учене през целия живот.

В дните на славния 95-годишен юбилей на нашия факултет отдаваме на всички наши преподаватели, докторанти, студенти и специалисти знак на уважение и признание за положения труд!

Проф. д-р Марин Маринов, дм, дмн
Декан на Медицинския Факултет

Уважаеми колеги,

Преди 95 години, по време на война бе поставено началото на медицинското образование в България с основаването на Медицински Факултет, от който произлиза сегашния Медицински университет – София. В момента (към 08.10.2012 г.) над 1000 академици, член-кореспонденти, професори, доценти и асистенти обучават общо 2607 студенти в МФ, от които 1019 чуждестранни граждани от 56 държави. Този научно-преподавателски състав успешно продължава традициите на българските научни медицински школи, оглавявани от изтъкнати учени с международен авторитет като акад. Методи Попов, проф. Асен Златаров, проф. Стоян Киркович, проф. Васил Моллов, проф. Параскев Стоянов, проф. Константин Пашев, проф. Богомил Берон, проф. Иван Кипров (първият декан) и много др.

По време на цялото си съществуване научната дейност на МФ е била тясно интегрирана с водещи институти на БАН. Емблематични фигури като акад. Методи Попов, акад. Румен Цанев, акад. Асен Хаджиолов и много други са започнали научната си дейност като кръжоч-

ници в катедрите на Медицински факултет и са допринасяли за сътрудничеството и интеграцията на тези научни институции в България. Научната дейност на МФ е била винаги на световно ниво, което говори за високо качество на преподаване в МУ – София.

В периода 2009-2010 г. БНТ организира обширно изследване-анкета за най-значимото българско събитие на ХХ в. В десет области бяха номинирани след щателен скрининг по 10 постижения. На 17.12.2009 г. шестият сърдечен тон, открит от проф. Иван Митев, бе категорично избран за българското научно постижение на ХХ в. с 57,18% от гласувалите. На второ място бе класирано откриването на нивалина от проф. Димитър Пасков с 10,40%. В официалното съобщение на резултатите се казва, че „шестият сърдечен тон е първото голямо откритие на българската медицина, известен като „феномена на века“. И двамата именити учени са дългогодишни наши преподаватели в МФ, а откритията им са направени в България. Като пример за качество на образование и научни постижения е фактът, че и в момента стотици наши възпитаници работят в най-елитните университети и болници по целия свят. Нарастващият брой чуждестранни студенти е друг красноречив пример за притегателната сила на МФ. Факт е, че през последните 3 години приемаме 2 пъти повече чуждестранни студенти, отколкото е държавната поръчка за български студенти. На фона на университетите, които записват всеки желаещ да следва висше образование, в МУ се влиза след тежки приемни изпити и интересът към него не е спаднал никога.

По време на славната си история МФ трябва да преживее изключително драматичен момент. През 2003 г. по инициатива на тогавашния декан на МФ се направи опит МФ на бъде отделен от МУ – София и присъединен към СУ. Това на практика означаваше закриването на МУ – София. За щастие този експеримент приключи бързо с пълен провал. Вътрешните борби, обаче, съпътстващи периода на управление на МФ от 2003-2008 г. доведоха до

най-ниските заплати от всички МФ в България, най-неугледната материална база и рекордно нисък преходен остатък от 470 хиляди лева. И всичко това в период на икономически възход на България и милиарди лева излишъци всяка година на държавния бюджет. Докато другите МУ в страната привлякоха десетки милиони и имат прекрасна база и нови факултети, в МФ и МУ – София не влезе и лев. Новото ръководство на МФ и МУ от 2008 г. досега успя по време на тежка криза и намалена държавна субсидия да мобилизира големия потенциал на МФ и МУ – София и постигна забележителни резултати: нарастване на доходите на преподавателите над 2 пъти, основен ремонт на всички помещения в Предклиничния учебен център, ремонт на голям брой учебни зали и лаборатории в различните университетски болници, закупуване на научно-изследователска апаратура за милиони лева по спечелени научни и инфраструктурни проекти. Въпреки нарасналите разходи, преходният остатък на МФ за 2012 г. бе 22 милиона лева. От началото на действие на рейтинговата система на МОМН, МФ и МУ – София са неизменно на първо място и през 2012 г. получихме допълнителен финансов бонус от 3 млн. лв.

За възхода на МФ през последните години решаваща роля изигра приетата през 2009 г. на общо събрание на МУ – София дългосрочна стратегия за развитие на университета. Сега сме пред започването на гигантска строителна програма, реализирането на която ще реши всички нужди на МФ от зали, лаборатории и аули. Ще бъде построен модерен учебно-административен център и модерно 17-етажно общежитие за 500 студенти, със стаи и апартаменти за гости на университета.

Най-голямото постижение на МФ и МУ след 2008 г. си остава незапомненото в новата ни история единство, което е в основата на всички успехи. За първи път за Ректор и декани на отделните факултети имаше по един кандидат. Всички сме обединени около високите цели, които са залегнали в Стратегията, а това означава и гаранция за изпълнението ѝ. Минало-

то ни е славно, настоящето бурно и успешно, бъдещето ни принадлежи! Честит юбилей на всички преподаватели и студенти!

Проф. д-р Ваньо Митев, дм, дбн
Ректор на Медицинския университет – София

Проф. д-р Ваньо Митев – ректор на Медицинския Университет, връчва наградата „Златен Хипократ“ на отличника на випуск 2011 – д-р Валерия Матеева

Проф. Марин Маринов – декан на Медицински факултет, връчва диплома на лекар

Проф. Иван Митов – зам.-декан на Медицински факултет, връчва диплома на лекар

Проф. Йорданка Узунова – зам.-декан на Медицински факултет, връчва диплома на лекар

Абсолвентите от випуск 2011 г. на Медицински факултет произнасят Хипократовата клетва

Абсолвентите от випуск 2008 г.

*Връчване ежегодните награди на Медицински факултет – 2010 г.,
Национален исторически музей – София*

*Камелия Станоева, студентка по медицина, с наградата
„Проф. Асен Златаров“, 2010 г., Национален исторически музей – София*

Д-р Амал Мусса Фархат от Ливан и д-р Нада Гоце Мурджевка от Македония – промоция на лекарите от випуск 2010 г.

Делегацията на АСМБ на Генерална асамблея в Копенхаген, Дания

Анти-СПИН Кампания на АСМБ

Проф. Минчо Георгиев

Инициативи и планове за разкриване на български университет и на медицински факултет към него има от преди Освобождението (1878). Университетът е създаден през 1894 г., а Медицинският факултет – още по-късно. На 10.11.1917 г. Народното събрание приема изменение на Закона за просветата, с което урежда откриването на Медицински факултет при СУ „Св. Климент Охридски“. Законът е утвърден с Указ № 21 от цар Фердинанд (ДВ, бр. 226/29.11.1917 г.). В края на същата година е сформирана Факултетска комисия с права на временен Факултетски съвет (със заповед на министъра на народното просвещение) в състав: проф. Стефан Петков (председател, временен декан) и членове проф. Г. Шишков, проф. П. Райков, д-р Ст. Киркович, д-р Ат. Теодоров, д-р Хр. Тангилов, д-р Т. Петров и д-р И. Хаджииванов. В началото на 1919 г. Временната факултетска комисия се преобразува във Факултетски съвет на Медицинския факултет с декан проф. Иван Кипров и секретар проф. Атанас Теодоров.

Академичният съвет на университета решава занятията в новия факултет да започнат на 10.04.1918 г. и, според разказа на директора на Санитарната дирекция д-р Марин Русев, „в 10 часа сутринта започнаха без особено тържество лекциите в Медицинския факултет в присъствието на министъра на народната просвета г. Пешев, главния секретар г. Арнаудов, ректора на университета г. проф. Шишков, временния декан на Медицинския факултет г. проф. Петков, подпредседателя на Централния народен хигиенически съвет народния представител Ил. Янулов, директора на народната здраве д-р М. Русев, председателя на Върховния медицински съвет д-р Г. Золотович, членовете на същия съвет д-р Киркович, д-р Теодоров и членовете на лекарската комисия при Медицинския фа-

култет д-р Д. Тянев, д-р Хаджииванов и д-р Недков. Новопригответената аудитория в Първа мъжка гимназия беше препълнена със студенти и студентки от Медицинския и другите факултети. Господин министър Пешев държа кратка реч за значението на факултета и му пожела бляскаво бъдеще. След това четуха първите си лекции г. проф. Христов по медицинска физика и г. проф. Шишков по медицинска зоология. И двете лекции бяха изслушани с внимание от всички гореизброени лица и направиха отлично впечатление. По този начин се откри първият наш Медицински факултет, който в близкото бъдеще ще снабдява България с ратници на народното здраве, изходящи от средата на народа и получили образованието си в родния край“.

Медицинският факултет заема своето достойно място в Университета и с годините придобива все по-голям авторитет, а петима от най-изтъкнатите у нас и в чужбина професори от факултета са ректори на СУ „Св. Климент Охридски“: проф. Методий Попов (1920-1921), проф. Васил Моллов (1923-1924, 1934-1935), проф. Владимир Алексиев (1926-1927), проф. Стоян Киркович (1930-1931), проф. Александър Станишев (1938-1939).

След трайното превръщане на Александровската болница в клинична база на Медицинския факултет (1926), нейното развитие се осъществява с оглед нуждите на лечебната, преподавателската и изследователската работа на факултета – през 30-те и 40-те години на XX в. са изградени нови болнични бази като Кожно-венерологическата клиника (1936), Биологическия институт (1936), Втора хирургия (1938), сградата на „трупните институти“ (1946), а в по-ново време – Първа хирургия (1952), акушеро-гинекологичната болница „Майчин дом“ (1976), Кардиологичната болница „Св. Екатерина“ и са обновени по-

вече от половината сгради на територията на „Александровска“.

Факултетът е не само място за обучение, но и място за научно творчество. Годините 1933-1943 са години на подем. Тогава налагат имената си не само у нас, но и в чужбина редица преподаватели от факултета, които днес считаме за колоси на българската медицина. Фундаментални научни проучвания и трудове създават проф. Асен Златаров, акад. Асен Хаджиолов, акад. Методий Попов, акад. Димитър Ораховац, акад. Владимир Марков, проф. Стефан Ватев, проф. Васил Моллов, проф. Стоян Киркович, проф. Владимир Алексиев, проф. Парашкев Стоянов, проф. Александър Станишев, проф. Стоян Белинов, акад. Константин Пашев, проф. Богомил Берон, проф. Любен Попов, проф. Никола Кръстников, проф. Тошко Петров. Тогава израства и следващото талантливо поколение в лицето на проф. Димитър Каданов, проф. Константин Чиров, акад. Алекси Пухлев, акад. Ташо Ташев, проф. Бойчо Бойчев, проф. Марин Петров, акад. Иван Пенчев, проф. Петър Попхристов, проф. Никола Шипковенски, акад. Георги Узунов. Това са личности с голям авторитет в българското общество със завидна международна известност. Те дават облика и на Софийския медицински факултет като уважавано европейско висше училище.

През учебната 1944-1945 г. във факултета се записват огромен брой студенти (над 1000) в т.нар. „курсус магнус“, а през 1945-1946 – още повече (5100). Това довежда до неимоверни трудности, вкл. до ангажирането на залите на кино „Царя“, на „Свободния театър“, на Окръжната, Банковата и други болници като клинични бази за обучение.

След Втората световна война България попада в съветската зона с произтичащите от това последици: още през 1944 г. специ-

ални комисии установяват контрола на комунистите върху Медицинския факултет и Александровската болница, БЧК и неговата болница и Българския лекарски съюз; през периода 1944-1950 г. са уволнени, понижени в звание, преместени другаде на работа или замразени в развитието им десетки преподаватели, а 624 студенти по медицина, стоматология и фармация са изключени и впоследствие над половината от тях са възстановени; учените-медици са принуждавани да се откажат от своите обобщения, публично да се саморазкритикуват и да се въоръжат с „диалектико-материалистическия метод“ в специални курсове за преподаватели; на примитивна партизанска критика се подлагат научните възгледи и се дават оскърбителни оценки на такива учени като акад. Методий Попов, акад. Асен Хаджиолов, акад. Димитър Ораховац, проф. Никола Шипковенски и други.

Грижата за методологичното и методичното ниво на преподаването (идеологическа насоченост, яснота, избягване на повторенията, подчертаване водещото значение на съветската наука и пр.) се възлага на нарочен апарат от курсови ръководители, групови ръководители-асистенти, групови ръководители-студенти, катедрени съвети, междукатедрени съвещания, учебно-методични съвети към катедрите, централен учебно-методичен съвет, Факултетски съвет. Въвеждат се нови учебни дисциплини – марксизъм-ленинизъм, военно-медицинска подготовка, физкултура, руски език и други.

Софийският медицински факултет е източник на опит, традиции и кадри за всички учебни и научни медицински учреждения в България. Екип професори от факултета в състав Г. Янков, Т. Гоцев, М. Марков и П. Николов организира новия Медицински факултет при Пловдивския университет „П. Хилендарски“ (1945), а много от

катедрите в новосъздадения Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) (1950) се заемат от университетски професори по медицина като Г. Тенчов, Т. Ташев, Ив. Пенчев, Бр. Братанов. Създадените по-късно медицински научноизследователски институти към Министерството на здравеопазването и към Българската академия на науките, както и медицински факултети във Варна, Плевен, Стара Загора и в Софийския университет също разчитат на научно-преподавателския потенциал на Медицински факултет при МУ – София.

По силата на редица обстоятелства и в хода на реорганизацията на висшето образование в страната, през 1950 г. Софийският медицински факултет се отделя от Софийския университет в състава на Медицинска академия под ведомството на здравното министерство.

С цел въвеждане на съветския модел на здравеопазване и на медицинско образование у нас пристигат съветски инструктори, вкл. и учени-медици. По съветски образец през периода 1951-1972 г. съществува Катедра по болнична хирургия (Трета хирургия) с ръководител проф. Стефан Димитров. В нея работят видните ни хирурзи Баю Баев, Стефан Попкиров, Лукан Симеонов, Стойчо Тенев и Алфред Аврамов. Пак по съветски образец между 1952 и 1972 г. работи Катедра по оперативна хирургия и топографска анатомия (Четвърта хирургия) с ръководители доц. А. Брохович, доц. Георги Бранков и професорите Стефан Димитров, Георги Капитанов, Марин Петров, Райко Райнов.

В следването на съветския образец за медицинско образование най-амбициозно е въвеждането на профилирано обучение по медицина в терапевтично, педиатрично и хигиенно направление през периода 1953-1957 г. с аргумента, че липсват достатъчно

подготвени тесни специалисти в тези области по това време. Реформата е неуспешна и студентите, които се обучават по профилираните програми, се дипломират като лекари по обща медицина.

През 1972 г. Медицинският факултет, заедно с целия Висш медицински институт – София влиза в състава на новосъздадената Медицинска академия. До 1992 г., когато Медицинската академия е разформирана, а Висшият медицински институт (по-късно – Медицински университет) е възстановен, се осъществяват безброй реорганизации и структурни промени, най-съществената от които е прерастването на катедрите в научни институти към централното управление на МА.

Между 50-те и 90-те години на ХХ в. се въвежда планирането на научно-изследователската работа, задължителните учебни програми, производствената практика за студентите след 6-ти и 8-ми семестър, задължителното посещение на лекции и упражнения, не се допуска отлагане на изпити за следващи семестри, разширява се извънаудиторната вкл. кръжочната работа със студентите, въвежда се интегрирано преподаване, нови методи на обучение и програми с преобладаване на практическата работа.

Основните насоки в организацията на учебния процес през последните години са в посока към подобряване практическата подготовка на студентите по медицина и комуникацията с пациентите. Усъвършенства се и клиничното обучение, което се провежда на модулен принцип. Извършени са и редица промени в предклиничното обучение. Намален е хорариумът по химия, физика, биология и анатомия до часовете, определени от единните държавни изисквания. В значителна степен са променени и самите програми, като се дава сериозна медицинска насоченост и

акцент върху въпроси, свързани с механизмите на имунитета, стареенето, онкологията. Специално място в програмите се отделя на психология, медицинска етика и комуникации, спешна и обща медицина, медицина на бедствените ситуации, болка, обезболяване и палиативни грижи, молекулярна медицина, наркомании, СПИН, сексуално здраве, вирусология, гериатрия и други. След 2005 г. са въведени над 30 избираеми курса, засягащи социално значими заболявания с техните механизми, диагностика и лечение. Избираемите курсове, за които се присъждат кредити, са насочени към по-ранно включване в обучението на клиника в съчетание с биоетичните и хуманитарни елементи в медицинското образование. От 2005-2006 г. е въведена кредитна система за оценяване. Присъждат се кредити и за участия на студентите в научни проекти, научни конгреси и конференции, както и за публикации в български и чуждестранни списания.

За стимулиране на професионалната и творческата активност на преподавателите, докторантите и студентите през 2001 г. Медицински факултет – София учредява ежегодни награди за значителни приноси в научната и преподавателската дейност в областта на фундаменталните науки – на името на акад. Димитър Ораховац, хирургията – на името на проф. Парашкев Стоянов, терапията – на името на проф. Константин Чиров, за млад учен до 35 години – на името на проф. Асен Хаджиолов. През 2002 г. се учредява награда за цялостна преподавателска и научна дейност на името на проф. Стоян Киркович, а през 2003 г. – и студентска награда за научна дейност на името на проф. Асен Златаров.

Студентите-медици имат своя организация (Асоциация на студентите-медици в България), която е създадена през 1990 г. и е пълноправен член на Международ-

ната федерация на дружествата на студентите-медици. Асоциацията осъществява дейности в няколко направления: професионална квалификация, социален статус и права на студентите, участие в програмата за международен клиничен обмен на студенти чрез договори за такъв обмен с повече от 15 страни (Германия, Италия, Испания, Холандия, Русия, Бразилия, Израел, Египет и др.), осигуряване на участие на над 300 студенти в програмата за научен обмен с тези страни, обмен на научна литература и учебници, поддържане на база данни с програмите за медицинско образование в различни страни и университети в света. Тя организира национални и международни научни срещи. Най-мащабната ѝ научна проява е провежданият по традиция през първата половина на май Конгрес по медицински науки с международно участие, на който преподаватели (български и чуждестранни) изнасят лекции по актуални проблеми на медицината, а научните доклади и научните дискусии са предоставени изцяло на студентите. Студентите имат осигурен достъп до студентски общежития, студентски стол, медицинска библиотека, компютърни зали, вкл. работа в интернет, възможности за спортуване и организирани ваканции в морски и планински курорти.

От създаването си през 1917 г. до Втората световна война Софийският медицински факултет приема за обучение ежегодно по около 100 студенти. През военните години техният брой нараства до 250 души, а в следвоенните 1945-1947 г. във факултета са приети над 5000 демобилизирани военносслужещи (т.нар. "cursus magnus"). През следващите години броят на новоприеманите студенти се движи между 400 и 500 души, а след 1990 г. спада на около 200-300 души. До 2006 г. в Софийския медицински факултет са полу-

чили образованието си над 34 500 българи и 2554 чужденци. През отделни години (1984-1985) броят на чуждестранните студенти надхвърля 1000 души от 83 страни по света. През учебната 2010-2011 г. във факултета се обучават 1246 български студенти в двете специалности – „медицина“ и „медицински рехабилитатор и ерготерапевт“, а през 2011-2012 г. – 1234.

Медицинският факултет при МУ – София е притегателен център за студенти от цял свят. Например, през учебната 1959-1960 г. във факултета се обучават студенти от ГДР, Албания, Полша, Унгария, Румъния, Алжир, Йордания и други страни. От 1999 до 2007 г. в Медицински факултет – София са се обучавали по години следния брой чуждестранни студенти: през учебната 1999-2000 г. – 595 от 25 страни; 2000-2001 г. – 517 от 22 страни; 2001-2002 г. – 391 от 23 страни; 2002-2003 г. – 350 от 24 страни; 2003-2004 г. – 359 от 24 страни; 2004-2005 г. – 350 от 26 страни; 2005-2006 г. – 340 от 30 страни; 2006-2007 г. – 362 от 31 страни. Общият брой на завършилите чуждестранни студенти за тези години е 772. Най-голям е броят на студентите от Гърция и Македония, като през последните години нараства броят на студентите от Турция. През същия период от време в различните катедри са се обучавали 180 чуждестранни специализанти в почти всички специалности. От учебната 1999-2000 г. в Медицинския факултет се провежда обучение на английски език. В тези курсове преобладават студенти от Индия, а така също и от Иран, Ливан, Мароко, Турция, Гърция. От 2008 г. в Медицинския факултет започва осъществяването на специални програми за обучение на студенти по медицина от САЩ. През учебната 2010-2011 г. във факултета се обучават общо 708 чуждестранни студенти по специалностите „медицина“ и „медицински рехабилитатор и

ерготерапевт“, а през учебната 2011-2012 г. – 1017. Приемът на тези студенти по двете специалности от 2008 г. до 2010 г. се е увеличил с около 100%.

Медицинският факултет организира и провежда продължителната квалификация на специалистите с висше образование в системата на здравеопазването при условия и ред, определени в договори с базите за следдипломно обучение по единни учебни програми.

През периода 2002-2007 г. броят на проведените научни изследвания, въз основа на проекти, финансирани от МОН, от Медицински университет или съвместни проекти с други научни организации в България, е значителен – 334 проекта. През периода 2008-2010 г. научноизследователската дейност в катедрите на факултета обхваща научните изследвания, необходими за адекватното провеждане на учебната и лечебната работа, изследванията, подбрани чрез конкурси, подчинените на национални и ведомствени здравни и научни приоритети и финансирани целево от Националният съвет „Научни изследвания“ на МОН и със средства на МУ – София, от бюджетни и собствени приходи и научните изследвания, провеждани от кадри и екипи на факултета по пътя на международното научно сътрудничество и европейските научни фондове. Преподавателите, докторантите и студентите от МФ за периода 2008-2010 г. са работили в над 100 проекта по Шеста и Седма рамкова програми на ЕС, по други европейски и извъневропейски програми, по проекти на фармацевтични фирми, по проекти на НФ „Научни изследвания“, по проекти с други университети и на Съвета по медицински науки на МУ – София. През периода 2010-2012 г. научните проекти са 182.

През периода 2002-2007 г. в катедрите и клиничните центрове на МФ са зачислени

и обучавани 378 докторанти. През 2008 г. те са 224, 2009 – 205, 2010 – 198, 2011 – 189 и 2012 – 321 по повече от 50 научни специалности в областта на биологията и медицината.

Въпреки историческите превратности, ползотворните контакти между българските и чуждестранните учени никога не са прекъсвани напълно и обмяната на специалисти и опит в рамките на двустранното и многостранното сътрудничество, на националните и международните научни форуми и в медицинския печат, макар и ограничена през годините на Студената война, сега продължава и се разширява.

В международното сътрудничество, което е забележимо оживено през последните години, участват преподаватели и студенти. Преподавателите се включват в изследвания по проекти от Рамковата и други значими програми на Европейския съюз. Дългогодишна практика е сключването на двустранни договори между сродни образователно-научни звена. Въз основа на тях се сформират съвместни изследователски екипи за разработване на значими теми. Докторанти провеждат част от изследванията си в чуждестранни университети. Чуждестранни учени и преподаватели гостуват на лекционната катедра на факултета, а български преподаватели гастролират с успех в чужбина. Студентите от Медицинския факултет поддържат интензивна мобилност, провеждат част от клиничните практики в реномирани университетски болници на европейски държави, участват в международни научни екипи и в работата на международни организации. Студенти от Германия, Франция, Полша, Турция и други страни също провеждат клинични стажове в катедрите на факултета.

Проф. Минчо Георгиев

1917 – На 10.11.1917 г. Народното събрание приема изменение на Закона за просветата, с което урежда откриването на Медицински факултет при СУ „Св. Климент Охридски“. Законът е утвърден с Указ № 21 от Цар Фердинанд (ДВ, бр. 226/29.11.1917 г.).

1917 – На заседанията си от 29 и 30 ноември 1917 г. Върховният медицински съвет (ВМС) обсъжда докладите на д-р Стоян Киркович, д-р Параскев Стоянов и д-р Христо Тантилов за устройството на медицинските факултети в Берлин, Хале, Йена, Мюнхен, Прага, Виена, Будапеща, Пресбург и Букурещ. Обсъжда се и се приема проекта на д-р Стоян Киркович за устройството на новия факултет в 40 пункта (учебна програма, проектобюджет, кадри, строителство и пр.). За предклинична база на факултета се иска Първа мъжка гимназия, а за клинична – отделенията на Александровската болница и „Майчин дом“ в София.

1917 – Утвърдена е Факултетска комисия с права на временен Факултетски съвет (със заповед на министъра на народното просвещение) в състав: проф. Стефан Петков (председател, временен декан) и членове проф. Г. Шишков, проф. П. Райков, д-р Ст. Киркович, д-р Ат. Теодоров, д-р Хр. Тантилов, д-р Т. Петров и д-р И. Хаджииванов.

1918 – АС на университета на заседанието си от 03.04.1918 г. решава занятията в новия факултет да започнат на 10.04.1918 г.

1918 – Пред заседанието на ВМС от 11.04.1918 г. д-р Марин Русев докладва: „Вчера, сряда, в 10 часа сутринта започнаха без особено тържество лекциите в Медицинския факултет в присъствието на министъра на народната просвета г. Пешев, главния секретар г. Арнаудов, ректора на университета г. проф. Шишков, временния декан на Медицинския факултет г. проф. Петков, подпредседателя на Централния народен хигиенически съвет народния представител Ил. Янулов, директора на народната здраве д-р М. Русев, председателя на Върховния медицински съвет д-р Г. Золотович, членовете на същия съвет д-р Киркович, д-р Теодоров и членовете на лекарската коми-

сия при Медицинския факултет д-р Д. Тянев, д-р Хаджииванов и д-р Недков. Новопригответната аудитория в Първа мъжка гимназия беше препълнена със студенти и студентки от медицинския и другите факултети. Господин министър Пешев държа кратка реч за значението на факултета и му пожела бляскаво бъдеще. След това четоха първите си лекции г. проф. Христов по медицинска физика и г. проф. Шишков по медицинска зоология. И двете тия лекции бяха изслушани с внимание от всички гореизброени лица и направиха отлично впечатление. По този начин се откри първият наш медицински факултет, който в близкото бъдеще ще снабдява България с ратници на народното здраве, изходящи от средата на народа и получили образованието си в родния край“.

1918 – Първите утвърдени от Факултетската комисия и АС на университета професори в Медицинския факултет са д-р Васил Моллов по вътрешни болести (20.05.1918 г.) и д-р Параскев Стоянов по хирургия (10.06.1918 г.).

1919 – На 16.04.1919 г. Временната факултетска комисия в състав професорите В. Моллов, П. Стоянов, К. Пашев, И. Кипров, Т. Петров и Ат. Теодоров се преобразува във Факултетски съвет на Медицинския факултет с декан проф. Иван Кипров и секретар проф. Атанас Теодоров.

1919 – С решение на ВМС Медицинската библиотека при Дирекцията на народното здраве и Анатомическия музей при Хигиеническият институт към дирекцията се предоставят на Медицинския факултет.

1919 – Създадено е Студентско медицинско дружество. Сред първите членове на неговото ръководство са бъдещите професори Бойчо Бойчев, Асен Хаджиолов и Петър Попхристов. През 1925 г. по тяхна инициатива излиза и първият брой на списание „Præmedicus“ - орган на дружеството.

1920 – За професори по редица специалности във факултета са назначени и редица руски учени-медици, прокудени от Гражданската война в Съветска Русия: В. П. Воробьов е избран за професор по анатомия, А. Ф. Маньковский – по хистология и ембриология,

В.В.Завялов – по физиология, Г. Е. Рейн – по акушерство и гинекология, А. К. Медведев – по физиологична химия. В различно време през 20-те години във факултета работят и професорите И. Шапшал, С. С. Абрамов, Д. Д. Крилов, Н. М. Попов, А. Е. Янишевски и други преподаватели. Като израз на признателност за приноса на руските професори в изграждането на факултета дълго след основаването му се поддържа квота за приемане на студенти с емигрантски руски произход.

1921 – През 1921 г. Софийският медицински факултет е представен на честването на 700-годишнината на Медицинския факултет в Монпелие от професорите Т. Петров и К. Пашев. Първите чуждестранни гости на факултета са д-р Еверсон от Рокфелеровата фондация (1921), проф. Бауер (1926) и проф. Шерцел (1928 г.) от Загреб. Първите лекари с титлата „доктор хонорис кауза“ на университета са проф. Паул Мюленс от Хамбург (1929) за организиране на борбата с маларията у нас, д-р Марин Русев (1930) за създаване на Медицинския Факултет и д-р Димо Тянев (1939) за организиране на медицинската служба през Първата световна война.

1921 – През 1921 г. ФС насърчава създаването на научни медицински дружества и първото от тях е Дерматовенерологичното дружество под ръководството на проф. Богомил Берон, основано през септември 1923 г.

1921 – Медицинският факултет заема своето достойно място в университета и с годините придобива все по-голям авторитет, а петима от най-изтъкнатите у нас и в чужбина професори от факултета са ректори на СУ „Св. Климент Охридски“: проф. Методий Попов (1920-1921), проф. Васил Моллов (1923-1924, 1934-1935), проф. Владимир Алексиев (1926-1927), проф. Стоян Киркович (1930-1931), проф. Александър Станишев (1938-1939).

1926 – След трайното превръщане на Александровската болница в клинична база на Медицинския факултет (1926), нейното развитие се осъществява с оглед нуждите на лечебната, преподавателската и изследователската работа на факултета – преустройват се съ-

ществуващи и се строят нови университетски клиники. Веднага след икономическата криза през 30-те години на ХХ в. са изградени нови болнични бази като Кожновенерологическата клиника (1936), Биологическият институт (1936), Втора хирургия (1938), сградата на „трупните институти“ (1946), Първа хирургия (1952), новата акушеро-гинекологична болница „Майчин дом“ (1976), а през последните двадесет години е построена Кардиологичната болница „Св. Екатерина“ и са обновени повече от половината сгради на територията на „Александровска“.

1933 – Факултетът е не само място за обучение, но и място за научно творчество. Годините 1933-1943 са години на подем. Тогава налагат имената си не само у нас, но и в чужбина редица преподаватели от факултета, които и до днес считаме за колоси на българската медицина. Фундаментални научни проучвания и трудове създават проф. Асен Златаров, акад. Асен Хаджиолов, акад. Методий Попов, акад. Димитър Ораховац, акад. Владимир Марков, проф. Стефан ватев, проф. Васил Моллов, проф. Стоян Киркович, проф. Владимир Алексиев, проф. Парашкев Стоянов, проф. Александър Станишев, проф. Стоян Белинов, акад. Константин Пашев, проф. Богомил Берон, проф. Любен Попов, проф. Никола Кръстников, проф. Тошко Петров. Тогава израства и следващото талантливо поколение в лицето на проф. Димитър Каданов, проф. Константин Чилов, акад. Алекси Пухлев, акад. Ташо Ташев, проф. Бойчо Бойчев, проф. Марин Петров, акад. Иван Пенчев, проф. Петър Попхристов, проф. Никола Шипковенски, акад. Георги Узунов. Това са личности с голям авторитет в българското общество със завидна международна известност. Те дават облика и на Софийския медицински факултет като уважавано европейско висше училище.

1944 – На 10.01.1944 г. Александровската болница е бомбардирана от съюзническата авиация, поради което през февруари с.г. Медицинският факултет заедно с цялата си клинична база е евакуиран в района на Плевен-Ловеч-Горна Оряховица.

1944 – През учебната 1944-1945 г. във факултета се записват огромен брой студенти (над 1000) в т.нар. „курс магнус“, а през 1945-1946 – още повече (5100). Това довежда до неимоверни трудности вкл. до ангажирането на залите на кино „Царя“, на „Свободния театър“, на Окръжната, Банковата и други болници като клинични бази за обучение.

1944 – На 18.09.1944 г. е проведена Първата национална конференция на лекарите-партийци, която възлага на специални комисии установяването на партийно-административен контрол върху Медицинския факултет и Александровската болница, БЧК и неговата болница и Българския лекарски съюз.

1944 – След приемане от Министерския съвет на Наредбата-Закон за прочистване на учителския и преподавателския персонал към просветното ведомство, ОФ комитет към МФ обявява за фашисти и реакционери над 50% от хабилитираните и почти 50% от нехабилитираните преподаватели. През периода 1944-1950 г. са уволнени, понижени в звание, преместени другаде на работа или замразени в развитието им десетки преподаватели, а 624 студенти по медицина, стоматология и фармация са изключени и впоследствие над половината от тях са възстановени.

Предполагаяйки тезата, че университетската наука е изградена върху нездрав идеологически основи, Висшият учебен съвет при просветното министерство предлага носителите на „реакционни възгледи“ стари учени-медици да се откажат от своите обобщения, публично да се саморазкритикуват и да се въоръжат с „диалектико-материалистическия метод“.

През периода **1948-1951 г.** се провеждат поредица от дискусии върху методологичните основи на биологичните науки, неврологията и психиатрията, вътрешната медицина и други медицински науки, на които се подлагат на примитивна партизанска критика научните възгледи и се дават оскърбителни оценки на такива учени като акад. Методий Попов, акад. Асен Хаджиолов, акад. Димитър Ораховац, проф. Никола Шипковенски и други.

От **1949 г.** се организират задължителни курсове за преподавателите от факултета по диалектически и исторически материализъм, а през учебната 1950-1951 г. в МА „Вълко Червенков“ работят 136 кръжока по история на ВКПб, история на БКП, биографиите на Сталин и Димитров, 27 политически и 4 общообразователни школи за по-слабо образованите служители, 189 души в групи за самообразование изучават марксизма-ленинизма, работят специализирани семинари за изучаване на Павловското учение и пр. Например, през 1956 г. ръководителят на Катедрата по обща биология към факултета проф. Радой Попиванов е освободен от курса по атомна защита, защото по същото време следва вечерен партиен университет.

Грижата за методологичното и методичното ниво на преподаването (идеологическа насоченост, яснота, избягване на повторенията, подчертаване водещото значение на съветската наука и пр.) се възлага на нарочен апарат от курсови ръководители, групови ръководители-асистенти, групови ръководители-студенти, катедрени съвети, междукатедрени съвещания, учебно-методични съвети към катедрите, централен учебно-методичен съвет, Факултетски съвет. Въвеждат се нови учебни дисциплини – марксизъм-ленинизъм, военно-медицинска подготовка, физкултура, руски език и други.

1945 – Софийският медицински факултет е източник на опит, традиции и кадри за всички учебни и научни медицински учреждения в България. Екип професори от факултета в състав Г. Янков, Т. Гоцев, М. Марков и П. Николов организира новия медицински факултет при Пловдивския университет „П. Хилендарски“ (1945), а много от катедрите в новосъздадения Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) (1950) се заемат от университетски професори по медицина като Г. Тенчов, Т. Ташев, Ив. Пенчев, Бр. Братанов. Създадените по-късно медицински научно-изследователски институти към Министерството на здравеопазването и към Българската ака-

демия на науките, както и висши медицински училища във Варна (1960), Плевен (1974) и Стара Загора (1982) също разчитат на научно-преподавателския потенциал на Софийския медицински факултет.

1947 – През учебната 1947-1948 г. се въвеждат изпитните дисциплини „Въведение в медицината“ и „Философия на естествознанието“, които имат за цел насищане на обучението по медицина с елементи на марксистко-ленинската идеология по съветски образец.

1947 – За пръв път е планирана научно-изследователската работа във факултета във връзка с двегодишния народостопански план с цел свързване на тематиката с нуждите на практическото здравеопазване. Въпреки планирането, между 1918 и 1944 г. двама учени публикуват 156 заглавия по биология, а между 1944 и 1958 г. петима публикуват 110. Такова е съотношението и в редица други научни области.

1948 – До учебната 1948-49 г. учебните програми във факултета са ориентировъчни, но оттогава по съветски образец стават задължителни. През лятото на същата година за пръв път се въвежда производствена практика за студентите след осми семестър (наред стази след шести семестър). Въвежда се постоянен контрол върху задължителното посещаване на лекциите и на практическите занятия, въвежда се групово явяване на изпитите, премахва се старата практика да се оставят изпити за следващи учебни години и есенната изпитна сесия остава само поправителна. Въвеждат се консултации, предизпитни тематични занятия, възлови репетиторни лекции и кръжочна работа със студентите. Възпитателната работа е насочена към създаване на „нови социалистически кадри с комунистическо съзнание... отговорно отношение към студентските задължения, към обществената отговорност, към личното поведение, към другаря и колектива, към съветската наука и страна, към въпроса за мира и към задачите на социалистическото строителство“.

1948 – След влизане в сила на новия Закон за висшето образование от 1948 г. ФС на МФ няколкократно се занимава с въпроса за отделяне на факултета от университета и за преминаването му към Министерството на народното здраве и социалните грижи.

1948 – Деканатът и библиотеката на Медицинския факултет са преместени от базата на ул. „Дунав“ 2 в Александровската болница, а през 1949 г. са създадени Център за научна документация с трима щатни художници под ръководството на д-р Ацев, Централва микробиологична лаборатория и Вивариум.

1950 – С Указ №246/28.01.1950 г. на Президиума на Народното събрание Медицинският факултет се отделя от Софийския университет и се обособява в Медицинска академия с два отдела (медицински и стоматологически, а по-късно и фармацевтичен) под ведомството на здравното министерство. В министерството се създава Висш медицински съвет за утвърждаване на учебните програми и дирекция „Медицинско образование“ за оперативното му ръководене. Същата година по случай 50-годишнината на председателя на Министерския съвет Вълко Червенков, Медицинската академия се преименува в МА „В. Червенков“ и носи това име до 1956 г. С писмо от 22.06.1950 г. министърът на народното здраве нарежда деканът и зам.-деканът (проф. Марко Марков и проф. Петър Попхристов) да се считат за временни ректор и зам. ректор на МА, а Факултетският съвет – Академичен съвет. Със заповед на същия министър от 03.03.1951 г. за декан на МФ е назначен проф. Георги Узунов, а за негови заместници – проф. Александър Спасов и проф. Борис Славков.

1950 – С цел въвеждане на съветския модел на здравеопазване и на медицинско образование у нас пристигат съветски инструктори вкл. и учени-медици. Проф. А.Ф.Коленко е поканен за завеждащ Катедрата по очни болести, а доц. А. И. Брохович – Катедрата по оперативна хирургия и топографска анатомия.

1951 – По съветски образец през периода 1951-1972 г. съществува Катедра по болнич-

на хирургия (Трета хирургия) с ръководител проф. Стефан Димитров. В нея работят видните ни хирурзи Баю Баев, Стефан Попкиров, Лукан Симеонов, Стойчо Тенев и Алфред Аврамов. Пак по съветски образец между 1952 и 1972 г. работи Катедра по оперативна хирургия и топографска анатомия (Четвърта хирургия) с ръководители доц. А. Брохович, доц. Георги Бранков и професорите Стефан Димитров, Георги Капитанов, Марин Петров, Райко Райнов.

1951 – Успоредно с увеличаване броя на студентите расте и броят на преподавателите във факултета: през 1951 г. те са 363 (69 професори и доценти и 294 асистенти), през 1970 г. – 697, от които 109 професори и доценти, през 1980 г. – 2449, от тях 331 професори и доценти и през 1990 г. – 2463, от които 271 професори и доценти.

1953 – В следването на съветския образец за медицинско образование най-амбициозно е въвеждането на профилирано обучение по медицина в терапевтично, педиатрично и хигиенно направление през периода 1953-1957 г. с аргумента, че липсват достатъчно подготвени тесни специалисти в тези области по това време. Реформата е неуспешна и студентите, които се обучават по профилираните програми, се дипломират като лекари по обща медицина.

1954 – Заедно с преименуването на всички висши учебни заведения, Медицинската академия „Вълко Червенков“ става Висш медицински институт „Вълко Червенков“.

1958 – След отмяната на профилираното обучение от 1958 г. е в сила нова учебна програма по медицина в духа на традициите на Медицинския факултет.

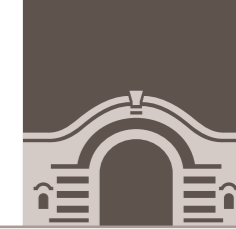
1970 – През 1970 г., малко преди включването на Медицинския факултет в Медицинската академия, са създадени нови профилирани лаборатории, Клиника по алергология, Център за изкуствен бъбрек при Урологичната клиника, Център за обдишване при Първа хирургична клиника, направени са основни ремонти на Втора и Трета вътрешни клиники, на Детска клиника, на Първа и Втора хирургични клини-

ки, на Урологичната и Очната клиника, доставено е голямо количество нова апаратура като електронен микроскоп, пулмотест с пулмоанализатор, електрофотометри, нов апарат изкуствен бъбрек, стерилизационна апаратура, апарат за изкуствено дишане, нови рентгенови апарати, електрокардиографи и други.

1970 – Към 1970 г. са публикувани редица монографии на чужди езици у нас и в чужбина: проф. Мирчо Лканов (1956), д-р Моис Аврамов (1957), акад. Константин Пашев (1958, 1959), проф. Любен Рачев и сътр. (1959), проф. Стоян Попкиров (1960, 1969), проф. Антон Алтъпармаков (1961), проф. Никола Шипковенски (1961, 1962, 1965), проф. Любен Попов (1961), проф. Димитър Пасков (1962), проф. Димитър Каданов и д-р Александър Гюровски (1962), проф. Петър Попхристов (1963, 1965), проф. Каст Заимов (1965), проф. Георги Настев (1966), проф. Йордан Тодоров (1970) и други.

1972 – С Указ на Държавния съвет от 01.05.1972 г. се създава Медицинска академия. Медицинският факултет, заедно с целия Висш медицински институт – София влиза в състава на академията (МА), включваща практически всички учебно-научни медицински учреждения в страната (медицински, стоматологични и фармацевтични факултети, ИСУЛ, научно-изследователските институти по медицина към здравното министерство и научно-медицинските звена в БАН) с ректор и по-късно – председател акад. Атанас Малеев. До 1992 г., когато Медицинската академия е разформирана, а Висшият медицински институт (по-късно – Медицински университет) е възстановен, се осъществяват безброй реорганизации и структурни промени, най-съществената от които е прерастването на катедрите в научни институти към централното управление на МА. В резултат на това Медицинският факултет загубва своето структурно-организационно предназначение.

1975 – С Решение на Бюрото на МС от 10.12.1975 г. Медицинският факултет е изличен от състава на МА и е сведен до Деканат по медицина.

1982 – Десет години след създаването на МА се отчитат редица успехи в медицинското образование: въведено е интегрирано преподаване по редица учебни дисциплини, нови методи на обучение, нови учебни програми при съотношение на общотероретичните и специалните медицински дисциплини 1:3,6; 65% от учебното време е посветено на практическата подготовка, осъвременено е съдържанието на учебния материал и други.

През 80-те години са постигнати редица успехи и в собственото производство на апарати, пособия и медикаменти, ваксини и препарати за имунопрофилактика: на дефтерийен и тетаничен анатоксин, гама-глобулин за венозно приложение, моно и комбинирани анатоксини, диагностични серуми, антигени и алергени, изкуствени стави и ортопедични инструменти, хемодиализни разтвори и др.

1986 – С Решение на Бюрото на МС от 17.12.1986 г. ВМИ – София заедно с Медицинския факултет излиза от състава на МА и преминава на подчинение пряко на МНЗ; това решение се отменя с Постановление на МС от 27.03.1991 г.

1990 – Студентите-медици имат своя организация (Асоциация на студентите-медици в България), която е създадена през 1990 г. и е пълноправен член на Международната федерация на дружествата на студентите-медици. Асоциацията осъществява дейности в няколко направления: професионална квалификация, социален статус и права на студентите, участие в програмата за международен клиничен обмен на студенти чрез договори за такъв обмен с повече от 15 страни (Германия, Италия, Испания, Холандия, Русия, Бразилия, Израел, Египет и др.), осигуряване на участие на над 300 студенти в програмата за научен обмен с тези страни, обмен на научна литература и учебници, поддържане на база данни с програмите за медицинско образование в различни страни и университети в света. Тя организира национални и международни научни срещи. Най-мощната й научна проява е провежданият по традиция през първата половина на май Кон-

грес по медицински науки с международно участие, на който преподаватели (български и чуждестранни) изнасят лекции по актуални проблеми на медицината, а научните доклади и научните дискусии са предоставени изцяло на студентите. Студентите имат осигурен достъп до студентски общежития, студентски стол, медицинска библиотека, компютърни зали вкл. работа в Интернет, възможности за спортуване и организирани ваканции в морски и планински курорти.

1991 – С Постановление на МС от октомври 1991 г. се образува Медицински факултет с 32 катедри и три научни центъра в състава си на мястото на закритите научни институти от МА.

1992 – Със закон от 21.07.1992 г. Народното събрание закрива Медицинската академия и МФ отново е в състава на ВМИ – София.

1995 – С решение на Народното събрание от 21.05.1995 г. ВМИ – София се преобразува в Медицински университет – София.

2001 – За стимулиране на професионалната и творческа активност на преподавателите, докторантите и студентите през 2001 г. Медицински факултет – София учредява ежегодни награди за значителни приноси в научната и преподавателската дейност в областта на фундаменталните науки – на името на акад. Димитър Ораховац, хирургията – на името на проф. Парашкев Стоянов, терапията – на името на проф. Константин Чилов, за млад учен до 35 години – на името на проф. Асен Хаджиолов. През 2002 г. се учреди още една награда за цялостна преподавателска и научна дейност на името на проф. Стоян Киркович, а през 2003 г. – и студентска награда за научна дейност на името на проф. Асен Златаров. За съжаление, въпреки дарените средства от д-р Марин Русев още при откриването на факултета, награди на негово име за отлични по успех студент и студентка не се присъждат.

Носители на наградата за фундаментални науки на името на акад. Димитър Ораховац по години са проф. Иво Кременски (2001), проф. Владимир Овчаров (2002), проф. Иван Митов (2003), доц. Драга Тончева (2004), проф. Ваньо

Митев (2005), доц. Людмила Георгиева (2006), доц. Радослав Гърчев (2007), проф. Надка Бояджиева (2008), доц. Лъчезар Сурчев (2009) и проф. Николай Лазаров (2010).

Носители на наградата за хирургични науки на името на проф. Парашкев Стоянов по години са проф. Станислав Баев (2001), проф. Иван Ценев (2002), проф. Петър Панчев (2003), проф. Борислав Владимиров (2004), проф. Илко Карагъзов (2005), доц. Димитър Трифонов (2006), проф. Николай Яръмов (2007), акад. Петя Василева (2008), проф. Чавдар Славов (2009), проф. Виолета Димитрова (2010) и доц. Ива Тодорова Петкова (2011).

Носители на наградата за терапевтични науки на името на проф. Константин Чилев по години са проф. Ивайло Търнев и доц. Снежина Василева (2001), д-р Любка Митева (2002), доц. Лъчезар Трайков (2003), д-р Михаил Боянов (2004), проф. Иван Миланов (2005), доц. Пенка Переновска (2006), доц. Здравко Каменов (2007), доц. Силвия Чернинкова (2008), проф. Вихра Миланова (2009), проф. Симеон Стойнов (2010) и проф. Ирена Димитрова Костадинова и доц. Венета Сашова Божинова (2011).

Носители на наградата за млад учен на името на акад. Асен Хаджиолов по години са Албена Йорданова (2001), д-р Янко Янков и д-р Десислава Богданова (2002), Мария Праскова (2003), д-р Велина Гергелчева (2004), д-р Борян Бужов и д-р Боряна Захаријева (2005), д-р Иванка Димова (2006), д-р Доброслав Кюркчиев и д-р Мила Дончева (2007), д-р Лазар Желев (2008), д-р Виолета Михайлова (2009), д-р Георги Георгиев (2010) и д-р Шима Мехрабиан (2011).

Носители на наградата за цялостна преподавателска и научна дейност на името на проф. Стоян Киркович по години са проф. Здравко Киряков (2002), проф. Камен Узунов (2003), проф. Веселин Танев (2004), доц. Кирил Праматаров (2005), доц. Берислава Десева (2006), проф. Захарий Кръстев (2007), проф. Параскева Стаменова (2008), проф. Иван Смилов (2009), проф. Елисавета Наумова (2010) и доц. Пенка Илиева Переновска (2011).

Носители на студентската награда на името на проф. Асен Златаров по години са Емануил Найденов и Васил Папанчев (2003), Цвета Иванова (2004), Юлиан Борисов (2005), Делян Фердинантов (2006), Георги Георгиев (2007), Лили Лалева и Тома Спириев (2008), Тодор Мирослав Попов (2009), Камелия Станоева (2010) и Роксана Красиминова Минчева и Валерия Гришева Матеева (2011).

2005 – Основните насоки в организацията на учебния процес през последните години са в посока към подобряване практическата подготовка на студентите по медицина и комуникацията с пациентите. Усъвършенства се и клиничното обучение, което се провежда на модулен принцип. През последните години са извършени и редица промени в предклиничното обучение. Намален е хорариума по химия, физика, биология и анатомия до часовете, определени от единните държавни изисквания. В значителна степен са променени и самите програми, като се дава сериозна медицинска насоченост и акцент върху въпроси, свързани с механизмите на имунитета, стареенето, онкологията. Специално място в програмите се отделя на психология, медицинска етика и комуникации, спешна и обща медицина, медицина на бедствените ситуации, болка, обезболяване и палиативни грижи, молекулярна медицина, наркомания, СПИН, сексуално здраве, верусология, гериатрия и други. След 2005 г. са въведени над 30 избираеми курса, засягащи социално значими заболявания с техните механизми, диагностика и лечение. Избираемите курсове, за които се присъждат кредити, са насочени към по-ранно включване в обучението на клиника в съчетание с биоетичните и хуманитарни елементи в медицинското образование. От 2005-2006 г. е въведена кредитна система за оценяване. Присъждат се кредити и за участия на студентите в научни проекти, научни конгреси и конференции, както и за публикации в български и чуждестранни списания.

През 2005 г. в Медицинския факултет се обучават 911 студенти и се дипломират 115. От същата година към дипломите на завършилите се издава европейско дипломно приложение.

2011 – От създаването си през 1917 г. до Втората световна война Софийският медицински факултет приема за обучение ежегодно по около 100 студенти. През военните години техният брой нараства до 250 души, а в следвоенните 1945-1947 г. във факултета са приети над 5000 демобилизирани военнослужещи (т.нар. "cursus magnus"): за целите на тяхното обучение са ангажирани временно салоните на училища и кинотеатри и големите градски болници, чиито старши лекари работят и като доброволни асистенти. През следващите години броят на новоприеманите студенти се движи между 400 и 500 души, а след 1990 г. спада на около 200-300 души. До 2006 г. в Софийския медицински факултет са получили образованието си над 34500 българи и 2554 чужденци. През отделни години (1984-1985) броят на чуждестранните студенти надхвърля 1000 души от 83 страни по света. През учебната 2010-2011 г. във факултета се обучават 1246 български студенти в двете специалности – „медицина“ и „медицински рехабилитатор и ерготерапевт“, а през 2011-2012 г. – 1234.

2011 – Медицинският факултет при МУ – София е притегателен център за студенти от цял свят. Например, през учебната 1959/1960 г. във факултета се обучават студенти от ГДР, Албания, Полша, Унгария, Румъния, Алжир, Йордания и други страни. От 1999 до 2007 г. в Медицинския факултет – София са се обучавали по години следния брой чуждестранни студенти: през учебната 1999-2000 г. – 595 от 25 страни; 2000-2001 г. – 517 от 22 страни; 2001-2002 г. – 391 от 23 страни; 2002-2003 г. – 350 от 24 страни; 2003-2004 г. – 359 от 24 страни; 2004-2005 г. – 350 от 26 страни; 2005-2006 г. – 340 от 30 страни; 2006-2007 г. – 362 от 31 страни. Общият брой на завършилите чуждестранни студенти за тези години е 772. Най-голям е броят на студентите от Гърция и Македония, като през последните години нараства броя на студентите от Турция. През същия период от време в различните катедри са се обучавали 180 чуждестранни специализанти в почти всички специалности.

От учебната 1999-2000 г. в Медицинския факултет се провежда обучение на английски език. В тези курсове преобладават студенти от Индия, а така също и от Иран, Ливан, Мароко, Турция, Гърция. От 2008 г. в Медицинския факултет започва осъществяването на специални програми за обучение на студенти по медицина от САЩ.

През учебната 2010-2011 г. във факултета се обучават общо 708 чуждестранни студенти по специалностите „медицина“ и „медицински рехабилитатор и ерготерапевт“, а през учебната 2011-2012 г. – 1017. Приемът на тези студенти по двете специалности от 2008 г. до 2010 г. се е увеличил с около 100%.

2011 – Медицинският факултет организира и провежда продължителната квалификация на специалистите с висше образование в системата на здравеопазването при условия и ред определени в договори с базите за следдипломно обучение по единни учебни програми. Тези бази са 11-те държавни университетски болници, които са водещи в страната в разработването и прилагането на световно признати методики на изследване и терапия в различните области на медицината. За целта ежегодно се изготвя и утвърждава План-разписание с тематични курсове и индивидуално обучение и се изпраща до лечебните заведения в страната. Всяка година факултетът организира основни и тематични курсове, както и индивидуална подготовка по избрана специалност. Основните курсове – 80-90 на брой – са задължителни за желаещите да придобият специалност. Тематичните курсове, около 400 на брой, са подходящи предимно за лекари и други специалисти, придобили вече специалност.

2011 – Съвременните тенденции в науката и здравеопазването, както и интегрирането ни в европейските структури, определят стратегията за развитие на научната дейност на Медицинския факултет.

През периода 2002-2007 г. броят на проведените научни изследвания, въз основа на проекти, финансирани от МОН, от Медицинския университет или съвместни проекти с други

научни организации в България, е значителен – 334 проекта.

През периода 2008-2010 г. научноизследователската дейност в катедрите на факултета обхваща научните изследвания, необходими за адекватното провеждане на учебната и лечебна работа, изследванията, подбрани чрез конкурси, подчинените на национални и ведомствени здравни и научни приоритети и финансирани целево от Националният съвет "Научни изследвания" на МОН и със средства на МУ – София от бюджетни и собствени приходи и научните изследвания, провеждани от кадри и екипи на факултета по пътя на международното научно сътрудничество и европейските научни фондове. Преподавателите, докторантите и студентите от МФ за периода 2008-2010 г. са работили в над 100 проекта по Шеста и Седма рамкова програми на ЕС, по други европейски и извъневропейски програми, по проекти на фармацевтични фирми, по проекти на МФ „Научни изследвания“, по проекти с други университети и на Съвета по медицински науки на МУ – София. През периода 2010-2012 г. научните проекти са 182.

2011 – През периода 2002-2007 г. в катедрите и клиничните центрове на МФ са зачислени и обучавани 378 докторанти. През 2008 г. те са 224, 2009 – 205, 2010 – 198, 2011 – 189 и 2012 – 321 по повече от 50 научни специалности в областта на биологията и медицината.

2011 – Въпреки историческите превратности, ползотворните контакти между българските и чуждестранните учени никога не са прекъсвани напълно и обмяната на специалисти и опит в рамките на двустранното и многостранно сътрудничество, на националните и международни научни форуми и в медицинския печат, макар и ограничена през годините на студената война, сега продължава и се разширява.

В международното сътрудничество, което е забележимо оживено през последните години, участват преподаватели и студенти. Преподавателите се включват в изследвания по проекти от Рамковата и други значими програми на Европейския съюз. Дългогодишна прак-

тика е сключването на двустранни договори между сродни образователно-научни звена. Въз основа на тях се сформират съвместни изследователски екипи за разработване на значими теми. Докторанти провеждат част от изследванията си в чуждестранни университети. Чуждестранни учени и преподаватели гостуват на лекционната катедра на Факултета, а български преподаватели гастролират с успех в чужбина.

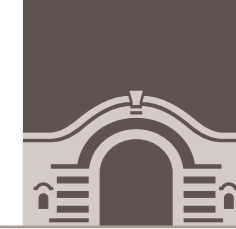
Преподаватели и изследователи от Медицинския факултет (от катедрите по химия и биохимия, генетика, неврология, патофизиология, инфекциозни болести, клинична лаборатория и имунология, физиология и др.) работят в международни колективи с учени от цял свят (Великобритания, Германия, Франция, Белгия, Италия, Швеция, Финландия, Полша, Унгария, Словакия, Швейцария, САЩ, Япония, Канада, Китай и др.).

Медицинският факултет има двустранни дългогодишни и активни контакти с Университет Париж 5 и Париж 6, Свободен университет в Брюксел, Университета в Антверпен, Университета в Безансон, Фридрих Бауер Институт към Лудвиг-Максимилиан университета в Мюнхен, Университета в Маастрихт, Университета в Кардиф, Университета на Западна Австралия, Университета в Нотингам и Хелзинки и други.

Водещи изследователи в най-значимите проекти с международно участие са проф. В. Митев, проф. И. Търнев, проф. Е. Наумова, проф. Д. Свинаров, проф. Др. Тончева, проф. С. Захариева, проф. Н. Бояджиева, доц. В. Гергелчева, доц. А. Савов, проф. В. Миланова, проф. К. Вутова, доц. Ил. Ватев и други.

Преподавателите от Медицинския факултет средногодишно имат 500 публикации в български и 350 – в чуждестранни списания, над 400 доклада пред научни форуми, над 100 монографии и над 15 изобретения и патенти.

Студентите от Медицинския факултет поддържат интензивна мобилност, за каквато се настоява и в Болонския процес. Европейската образователна програма Еразмус предоставя

всяка година възможност на много студенти, владеещи английски, немски или френски език да провеждат част от клиничните практики в реномирани университетски болници на европейски държави. Проведените занятия и взетите след тях изпити в съответната чуждестранна катедра се регистрират чрез съответен брой точки по кредитната система. В рамките на Програмата Еразмус студенти от Германия, Франция, Полша и Турция също провеждат клинични стажове в катедрите на факултета. Фондацията Lions Club Wien – Europe предоставя всяка година едномесечна стипендия на студенти, владеещи немски език, за да участват в летни клинични практики в австрийски университетски клиники във Виена, Грац и Инсбрук. Студентите участват редом с преподавателите в международни екипи, извършващи медицински изследвания, резултатите от които намират място в реномирани научни периодични издания. Студентите развиват международно сътрудничество и в системата на национални и международни младежки организации. След 2008 г. Медицинският Факултет членува в 6 международни организации – Association for Medical Education in Europe (AMEE), Association for the Study of Medical Education (ASME), Association of the Medical Schools in Europe (AMSE), International Association of Medical Science Educators (IAMSE), Alliance for Continued Medical Education, ECTS MA – обмяна на студенти в страните от ЕС, Норвегия и Швейцария, и в един международен проект (MEDINE 2) за оценка и цялостно развитие на медицинското образование в Европейското икономическо пространство.

2012 – Понастоящем Софийският медицински факултет осъществява своята дейност на базата на 11 държавни университетски болници: „Александровска“, „Майчин дом“, „Царица Йоанна“, „Княгиня Евдокия“, „Св. София“, „Св. Екатерина“, „Св. Иван Рилски“, „Св. Анна“, „Акад. Иван Пенчев“, „Св. Наум“, „Проф. Бойчо Бойчев“. Неговата структура включва 45 катедри и клинични центрове с над 1500 висококвалифицирани преподаватели и ръководители, както

следва: катедри по биология (доц. д-р Димитрина Димитрова-Диканарова), химия и биохимия (проф. д-р Ваньо Митев), физика и биофизика (проф. д-р Димитър Михов), анатомия и хистология (проф. д-р Димка Хинова), физиология (проф. д-р. Радослав Гърчев), микробиология (проф. д-р Иван Митов), медицинска генетика (проф. д-р Драга Тончева), обща и клинична патология (доц. д-р Светлана Христова), патологична физиология (проф. д-р Александър Стойнев), фармакология и токсикология (проф. д-р Надка Бояджиева), пропедевтика на вътрешните болести (проф. д-р Огнян Георгиев), вътрешни болести (проф. д-р Здравко Каменов), хирургия (доц. д-р Георги Тодоров), ортопедия и травматология (доц. д-р Николай Милев), урология (проф. д-р Петър Панчев), анестезиология и интензивно лечение (проф. д-р Силви Георгиев), клинична лаборатория и имунология (проф. д-р Камен Цачев), образна диагностика (проф. д-р Васил Хаджидеков), клинична фармакология и терапия (доц. д-р Емил Гачев), акушерство и гинекология (доц. д-р Асен Николов), ушни-носни и гърлени болести (проф. д-р Диана Попова), очни болести (доц. д-р Ива Петкова), неврология (проф. д-р Лъчезар Трайков), психиатрия (проф. д-р Вихра Миланова), дерматология и венерология (проф. д-р Любка Стоянова-Митева), физиотерапия и рехабилитация (доц. д-р Марина Дикова), инфекциозни болести с паразитология и тропическа медицина (доц. д-р Майда Тихолова), хигиена, медицинска екология и хранене (доц. д-р Емил Воденичаров), съдебна медицина и деонтология (доц. д-р Станислав Христов), сърдечно-съдова хирургия (проф. д-р Генчо Начев), епидемиология (доц. д-р Виктория Дойчева), педиатрия (доц. д-р Иван Литвиненко), обща медицина (доц. д-р Арман Постаджиан), обща и оперативна хирургия (проф. д-р Виолета Димитрова), неврохирургия (проф. д-р Марин Маринов), медицинска рехабилитация и ерготерапия (проф. д-р Анастасия Божилова-Пастирова) и клинични центрове по гастроентерология (чл.-кор. проф. д-р Дамян Дамянов), белодробни болести (доц. д-р Димитър Кос-

тадинов), нефрология (проф. д-р Емил Паскалев), ендокринология и геронтология (проф. д-р Сабина Захариева), алергология (проф. д-р Васил Димитров), спешна медицина, нуклеарна медицина и лъчелечение (проф. д-р Ирена Костадинова), професионални болести (доц. д-р Таня Кунева) и по диализа (доц. д-р Диана Йонова-Иванчева).

Декани на Медицинския факултет при МУ – София:

проф. Стефан Петков (1917-1919)
 проф. Иван Кипров (1919-1920)
 проф. Тошко Петров (1920-1921, 1924-1925)
 проф. Владимир Алексиев (1921-1922)
 проф. Васил Моллов (1922-1923, 1936-1937)
 проф. Константин Пашев (1923-1924)
 проф. Атанас Теодоров (1925-1926)
 проф. Богомил Берон (1926-1927)
 проф. Стефан Ватев (1927-1928)
 проф. Андрея Сахатчиев (1928-1929, 1935-1936, 1938-1939)
 проф. Стоян Киркович (1929-1930)
 проф. Александър Станишев (1930-1931, 1937-1938)
 проф. Димитър Стаматов (1931-1932)
 проф. Димитър Ораховац (1932-1934, 1939-1941, 1943-1945)
 проф. Стоян Белинов (1934-1935)
 проф. Методий Попов (1941-1942)
 проф. Анастас Клисуров (1942-1943)
 проф. Иван Иванов (1945-1946)
 проф. Любен Попов (1946-1947)
 проф. Марко Марков (1947-1950)
 проф. Георги Узунов (1950-1952)
 проф. Борис Славков (1952-1956)
 проф. Георги Янков (1956-1958)
 проф. Райко Райнов (1958-1960)
 проф. Радан Раданов (1960-1962)
 проф. Георги Михайлов (1962-1964)
 проф. Любомир Томов (1964-1968)
 проф. Николай Попов (1968-1970)
 проф. Сашо Божинов (1970-1971)
 проф. Янаки Холевич (1971-1973)
 проф. Иван Ушев (1973-1976)
 проф. Никола Узунов (1976-1978)

проф. Мария Златева (1978-1983)
 проф. Пею Узунов (1983-1985)
 проф. Емил Стоянов (1985-1987)
 проф. Иван Михайлов (1987-1988)
 доц. Нено Славков (1988-1989)
 доц. Александър Георгиев (1989-1992)
 проф. Иван Смилев (1992-1999)
 проф. Николай Цанков (1999-2008)
 проф. Марин Маринов (от 2008 г.)

Предклиничен учебен център

Александровска болница

УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“

СБАЛАГ „Майчин дом“

СБАЛ по детски болести

СБАЛ по белодробни болести „Св. София“

УМБАЛ „Св. Иван Рилски“

УСБАЛЕ „Акад. Иван Пенчев“

УМБАЛ „Св. Екатерина“

Клиника по психиатрия

Клиника по нервни болести

Катедра по хигиена, медицинска екология и хранене

Клиника по кожни и венерически болести

Клиничен център по алергология

Клинико-лабораторен блок

Клиника по образна диагностика

Хипократова клетва

Медицинска библиотека

Деканатът на Медицински факултет

За създаването, организацията и клиничното базиране на катедрата заслуга има проф. Георги Ермолаевич Рейн, основател и ръководител от 09.07.1920 г. до 14.09.1925 г.

Следващият период е свързан със създаване на българската акушер-гинекологична школа под ръководството на проф. Димитър Стаматов (1925-1942). Той издига катедрата, клиниката и акушерската помощ в страната на ниво, което дава заслужено основание да го смятаме за патриарх на българското акушерство и гинекология. Стаматовската школа включва не само валидни за времето си медицински постулати, но и здрава дисциплина, образцова организация на лечебния процес, висок морал в отношенията лекар-болен. През това време се създават основните учебници и ръководства, набавят се мулажи и фантоми за практическо обучение на студентите, създава се музей на хистопатологични и анатомични препарати, обогатява се библиотеката и се изгражда аудитория. Тогава катедрата се състои от 1 професор, 1 гл. асистент, 3 редовни и 3 доброволни асистенти.

Следващият ръководител на катедрата е проф. Иван Иванов (1942-1951). На него се пада отговорността да евакуира клиниката в село Долни Дъбник по време на бомбардировките и трудната задача да я върне след войната в порутения „Майчин дом“. Съществена заслуга на проф. Иванов е стимулирането на сътрудниците към научно дирене, с което дава тласък на научноизследователската работа.

В следвоенния период от 1951 до 1955 г. ръководител на катедрата е проф. Георги Бояджиев – италиански възпитаник, човек с голям интелект, ерудиция и дар слово, определян от съвременниците му като „блестящ лектор“.

През периода 1955-1958 г. ръководител на катедрата е проф. Георги Тошев, ученик на проф. Рейн и проф. Стаматов, който оставя в своите сътрудници спомена главно за добър „народен човек“, предоставящ свобода в клиничната дейност на своите асистенти.

През около 20-годишното ръководство на проф. Илия Щъркалев катедрата успява да след-

ва пулса на времето. Непрекъснато се въвеждат, проучват и популяризират всички новости на акушерството и гинекологията. По това време се полагат основите на важни области от акушерството и гинекологията като гинекологична онкология, стерилитет, контрацепция и борба с нежеланата бременност, детско-юношеска гинекология, генитална туберкулоза, образна диагностика, електрофизиология на плода, гинекологична ендокринология. За тези области се обособяват отделения със специализирани кабинети. Въвежда се модерната анестезиология и реанимация в акушерството и гинекологията и се изгражда мощно неонатологично отделение с обособен сектор за интензивни грижи и апаратна реанимация на новороденото. Променя се и подходът при водене на раждането – от експектативно към рационално.

Следващият период е свързан с интензивни трансформации. След създаването на Медицинска академия болница „Майчин дом“ и Катедрата по акушерство и гинекология се обединяват с болницата и Катедрата по педиатрия в една обща структура, наречена Център за охрана на майчинството и детството – ЦОМД, с директор проф. Щъркалев. При това обединение Катедрата по акушерство и гинекология запазва своята самостоятелност.

Към края на съществуването на стария „Майчин дом“, при създаването на Медицинска академия, ординаторите в болницата стават асистенти. По този начин болница „Майчин дом“ се превръща в еквивалент на Катедрата по акушерство и гинекология.

Проф. Илия Щъркалев има заслуга и за планирането и изграждането на базата на новия „Майчин дом“, която започва работа от 27.05.1976 г. Катедрата се настанява в новата огромна база като „Научен институт по акушерство и гинекология“ (НИАГ „Майчин дом“) към Медицинска академия с нови функции и задачи. В него става реалното обединение на Катедрата по АГ към МА, Катедрата по АГ към ИСУЛ и бившия Институт по акушерство и гинекология (сега болница „Св. София“).

Ръководството на НИАГ е директор и заместник-директори по лечебната, учебната и науч-

ната дейност. При такава организация на НИАГ няма място за истинска катедра. Тя се разделя на функционален принцип на Катедра по акушерство и на Катедра по гинекология. Ръководителите на тези катедри са и заместник-директори по учебната и научната дейност.

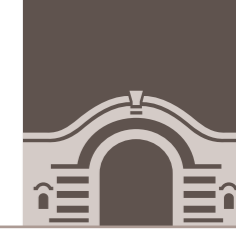
По времето, когато проф. Мирков е директор (1986), се оформя отново единна Катедрата по акушерство и гинекология, като неин ръководител става директорът на НИАГ. От 1988 до 1989 г. изпълняващ длъжността директор и ръководител на катедрата е проф. Атанас Атанасов.

След започналото разпадане на Медицинска академия, през 1993 г. НИАГ се преобразува в Държавна университетска болница. Ръководител на Катедрата от 1989 до 1999 г. е проф. Илко Карагьозов.

Мащабите на НИАГ и впоследствие на ДУБ „Майчин дом“ дават големи възможности за професионално развитие, за научна работа, за издигане в йерархията. Постепенно институтът се обогатява с нови кадри – аспиранти, млади асистенти, доценти, професори. През този период има значителна научна продукция – основни учебници и ръководства, множество монографии по съществени проблеми, научни трудове, участия в наши и международни конгреси. Катедрата извършва огромна работа във връзка със студентското обучение. През 1996 г. се въвежда цикличното обучение за студентите от V курс, което има за цел да осъвремени и доближи програмите до европейските изисквания и същевременно да засили практическата работа на студентите с болните. Съществени усилия са насочени към следдипломното образование – основни курсове по акушерство и гинекология и по неонатология, работа със специализанти и докторанти. Катедрата организира и ежегодно провежда 14 тематични и 4 индивидуални курса за следдипломна квалификация на лекари-специалисти. Създават се връзки с чуждестранни университети и редица хабилитирани преподаватели и асистенти специализират по линията на различни международни програми в Англия, Франция, Италия, Дания, Израел, Япония.

През 2000 г. с трансформирането на болницата в търговско дружество – СБАЛАГ „Майчин

дом“ дори в името не личи, че болницата е университетска. Така се прекъсва връзката между Медицинския университет с научно-преподавателските кадри, които са назначени на длъжност ординатори към болницата. След 01.07.2002 г. университетът сключва допълнителен трудов договор с научно-преподавателските кадри, с което се възстановява легитимността им. Тези промени са продиктувани от неуредици в законодателството. Този период се характеризира с намаление ролята и значението на катедрата както за болницата, така и на национално ниво. Илюстрация за това е численият състав на катедрата. През 1993 г. тя се е състои от 16 хабилитирани и 84 нехабилитирани преподаватели, а сега – от 11 хабилитирани и 46 асистенти. Увеличава се значително броят на ординаторите, които, с малки изключения, не участват в практическото обучение на студенти и специализанти. Тази тенденция обаче е характерна за всички клинични катедри. Болницата, като търговско дружество, налага отпечатък върху приоритета на ценностите, но има и положителни тенденции. Осъвременява се преподаването чрез масовото въвеждане на компютри и мултимедии, които заменят старите музейни сбирки и хистологични препарати. За целите на обучението в клиничната практика са въведени иновационни технологии – видео колпоскоп и 3-4 D ултразвуков апарат. Тестовата система за изпитване става рутинна практика. Създават се няколко филма с тематики от специалността. Наличието на интернет навсякъде дава възможност за добра съвременна информираност и замества в голяма степен нуждата от библиотека. През последните години се оформя тенденцията за увеличаване на докторантурите, с което се цели поддържане на научните проучвания и въвеждане на новостите в теорията и практиката. Повишената научна активност на катедрата проличава отчетливо на последния национален конгрес. Извършва се значителна работа с организиране на преподаването на чуждоезични студенти, както и по модула акушерство и гинекология за общо-практикуващите лекари и кинезитерапевти.

Клиничният център по алергология (КЦА) се създава през 1965 г. като Научноизследователска група по алергология и ензимология към Медицинския факултет на ВМИ – София. Инициатор, основател и пръв ръководител е проф. Петър Кирчев (1912-1983). През 1967 г. Научноизследователската група се трансформира в Център по алергология към ВМИ – София, а през 1971 г. към Центъра се създава първата в България Клиника по алергология в страната. През 1973 г. е основано Българското дружество по алергология. През 1976 г. центърът прераста в първата в България Катедра по алергология към Медицинска академия. От 1978 до 1990 г. катедрата се ръководи от проф. Георги Б. Костурков (1925-2010).

Катедрата по алергология е изградена по модела на СЗО като комплексно звено с Клиника по алергология, алергологична поликлиника с вътрешен, детско-юношески и УНГ кабинет с манипулационни, функционален сектор за изследване на дишането и други параметри на респираторната патология и Лаборатория по имунология. Катедрата по алергология става катализатор на създаването и организационно-методичен ръководител на алергологичната мрежа в страната. През 1990 г. се признава специалността „клинична алергология“, което допринася значително за подобряването на квалификацията на алерголозите в България. От 1991 г. Научно-медицинското дружество по алергология става колективен член на Европейската академия по алергология и клинична имунология (ЕААСИ), а от 2001 г. – на Световната алергологична организация (WAO).

В Клиниката по алергология се лекуват годишно 1300-1500 болни, а в Поликлиничния сектор ежегодно се консултират над 20 000 болни от цялата страна.

През 1992 г. във връзка с преустройството на учебните програми в Медицинска академия Катедрата по алергология се преименува в Клиничен център по алергология (КЦА). От 1990 до 2000 г. катедрата и след това КЦА се ръководят от проф. Жени А. Милева.

От началото на 2000 г. за ръководител на Клиничния център по алергология е избран доц. Васил Д. Димитров. От октомври 2000 г. на базата на КЦА е създадена Клиниката по алергология и клинична имунология и за неин ръководител е назначен доц. Васил Димитров.

Проф. Васил Димитров

КЦА и Клиниката по алергология и клинична имунология е единственият академичен център за обучение и специализация по клинична алергология на студенти и специализиращи лекари, както и за специализирано лечение в България.

Клиниката, по-късно преименувана в Клиника по алергология и астма, е базирана в УМБАЛ „Александровска“ ЕАД. Към днешна дата в нея работят 13 лекари, от които двама хабилитирани, 8 асистенти и трима клинични ординатори. Клиниката обединява Отделение по респираторна алергия и атопия с 23 легла и ръководител доц. Тодор Попов и Отделение по имунопатология с 11 легла и ръководител д-р В. Матеев. Към Клиниката съществува диагностично-консултативен сектор с вътрешен, детски, и УНГ кабинети, манипулационни за кожно-алергично изследване и кабинет за функционално изследване на дишането.

В Клиничния център по алергология се извършва университетско преподаване по Клинична алергология в рамките на курса по вътрешни болести на студенти и на лекари като самостоятелна специалност в СДО; лечение – амбулаторно и стационарно, на болни от алергични заболявания и с имунна патология и научноизследователска дейност по направлението алергология и имунопатология. КЦА осъществява и организационно-методична помощ на алергологичните кабинети в страната, като интегрира дейността им.

Значението на алергичните заболявания и тясно свързаната с тях имунопатология се разраства неударно в световен мащаб. За последните 25-30 години болните от бронхиална астма, алергичен ринит и atopичен дерматит са се увеличили 3 пъти. Тази патология вече засяга около 35% от населението. Като изключим СПИН, няма други болести, които да са се увеличили така за толкова кратко време. От друга страна, икономическата цена на астмата (преки и непреки разходи) е по-голяма от тази на туберкулозата и СПИН, взети заедно. Алергичните болести са обявени като „предизвикателство на съвременния свят“ (Конгрес на Европейската академия по алергология и клинична имунология, 1996), като само за нашата страна всеки трети човек е болен.

Клиничният център по алергология е уникален и по спецификата на своята дейност, и квалификацията на персонала. Дейността му е насочена към пълно обхващане на алергичната патология. В него работят водещите специалисти в страната в областта на клиничната алергология с 3 различни основни специалности – вътрешни болести, детски болести и УНГ. Всеки един от тях има призната втора специалност – клинична алергология. По този начин се обхващат по най-адекватен начин всички възрастови групи, а съвместната работа на педиатри и интернисти със специалисти по УНГ позволява съвременен подход към единния дихателен път – горни и долни дихателни пътища, който най-често е засегнат от алергичните болести. Чрез организацията на

работата и наличната модерна апаратура се осигурява съвременна диагностика на всяка алергична болест. Към клиниката има две специално оборудвани манипулационни, където се извършват кожно-алергични проби с инхалаторни, хранителни и контактни алергени и медикаменти на деца и възрастни пациенти. В УНГ кабинета освен консултации се извършват и уникалните за страната назален провокационен тест с алергени и назален лаваж, които със сигурност доказват причинно-следствената връзка между отделния алерген и алергичната болест. Във функционалния сектор се прави ЕКГ, функционално изследване на дишането и единствено в страната – бронхопровокационни проби със специфични и неспецифични медиатори. В диагностичния сектор се извършват и други високоспециализирани изследвания – изследване на индуцирана хрчка, изследване на кашличен праг и иновативното изследване на температурата на издишания въздух като неинвазивен маркер на алергичното възпаление.

Клиниката разполага с 34 легла, където се приемат безотказно трудни диагностични и терапевтични случаи от цялата страна – бронхиална астма, медикаментозна алергия, анафилаксия, хранителна алергия, хронична уртикария, алергичен оток и болести на имунната система.

Обемът на преподавателската дейност включва обучение по клинична алергология на студенти от IV и V курс в рамките на цикъла „Вътрешни болести“, обучение на стажант-лекари от VI курс, докторанти, курсове за специализиращи лекари и медицински сестри. Провежданото следдипломно обучение включва четиригодишна специализация, специализирани курсове по клинична алергология и курсове по вътрешни болести.

Ресурсната обезпеченост на преподаването включва лекционна зала за около 45 души, мултимедийна система, прожекционни апарати, телевизионен приемник, видеоманетофон, прожекционни екрани, други учебни пособия и помагала.

Сътрудници на Клиничния център по алергология. От ляво надясно, прави: д-р Николай Русеков, гл. ас. д-р Тихомир Мустаков, д-р Мирослава Рашева, гл. ас. д-р Теодора Вълчева, д-р Златко Димитров, д-р Цветелина Лазарова, д-р Маргарита Колева, д-р Елена Петкова, д-р Денислава Недева, д-р Мирена Гугуткова; седнали: гл. ас. д-р Станка Христова, д-р Таня Кралимаркова, проф. Васил Димитров, доц. Тодор Попов, гл. ас. д-р Мария Стаевска, гл. ас. д-р Веселин Матеев

КЦА има вътрешна компютърна мрежа, свързана с интернет, която се използва за преподавателски и научни цели. В непосредствена близост е разположена Централната медицинската библиотека на МУ – София. Клиничният център по алергология още през 1998 г. предложи на МЗ своите виждания за хармонизиране и уеднаквяване на обучението по специалността до нормите на Европейския съюз.

Клиничната алергология е призната като самостоятелна специалност (independent, full specialty) в почти всички страни от ЕС: Дания, Гърция, Испания, Великобритания, Италия, Холандия, Португалия, Швеция и Франция и др. (1. Allergy and Clinical Immunology News, 5, 1, 1993, 23-30 и 2. Teaching Allergy in Europe (K. Whaley, A. Palma-Carlos, G.W. Canonica, A.

Oeling), Proceedings IEAACI 95, Madrid, 985-1005.)

По-важни учебници и монографии, издадени от КЦА:

Практическо ръководство по алергология, под ред. на П. Кирчев, МФ, 1971.

Лабораторна диагностика на имунните заболявания, под ред. на Г. Костурков, МФ, 1979.

Практическо ръководство по алергология, под ред. на Г. Костурков, МФ, 1983.

Клинична алергология, под ред. на Г. Костурков, МФ, 1986.

Приложна алергология, под ред. на Б. Божков, Венел, 1996.

Съвременен подход към алергичните болести, под ред. на Ж. Милева, Знание, 1997 и второ издание 1999.

Клинична имунология, под ред. на Б. Божков и М. Огнянов, Знание, 1997.

Имуноterapia, под ред. на Б. Божков, Арсо, 1998.

Алергология – принципи и практика, под ред. на Б. Божков, Арсо, 1999.

Алергични болести – принципи, диагноза и лечение, под ред. на В. Димитров, Арсо, 2000

Клинична алергология, под ред. на Ж. Милева, Знание, 2001

Клинична алергология за общопрактикуващи лекари, под ред. на В. Димитров, Арсо, 2002.

Клинична имунология, клинична алергология, дентална клинична алергология, Б. Петрунов, В. Димитров, А. Киселова, Арсо, 2009.

Изследователска дейност. В Клиничния център по алергология се работи по следните теми: епидемиология на алергичните болести; диагноза на атопията; неинвазивни методи за изследване на възпалението на горните и долните дихателни пътища; бронхиална хиперреактивност; хранителна алергия; медикаментозна алергия; реакции на свръхчувствителност и псевдоалергични реакции. Извършват се клинични проучвания на нови лекарствени средства.

Клиничният център по алергология издава 2 специализирани научни списания – „Алергия и астма“ (от 1996). От 2002 г. започва издаването на списанието „Алергии, хиперсензитивност и астма“, което продължава традициите на „Алергия и астма“, и на новосформираното списание „Allergy, Hypersensitivity, Asthma“, орган на алергологичните дружества в Югоизточна Европа. Главен редактор на новото списание е ръководителят на катедрата доц. Васил Димитров.

Следва да се подчертае, че непрекъснато създаваните в КЦА научни продукти, свързани най-вече с епидемиологията на алергичните заболявания, съвременната диагностика на алергичното възпаление и лечебния ефект на новите лекарствени средства, се включват непосредствено в учебните програми. Те са залегнали в лекционните курсове на хабилити-

раните преподаватели, в издаваните учебници по вътрешни болести, детски болести и клинична алергология, но се използват и за целите на практическите занимания на преподавателския състав. Създават се предпоставки и за обучение на населението чрез интервюта и изказвания на представители на КЦА в средствата за масова информация и в електронните медии.

В КЦА се работи по следните международни научни направления и проекти:

1. Епидемиология на алергичните болести с участие в 3 международни проекта:

Българо-датски проект „ALLHOME“ за изследване на връзката между условията в жилищата на 2 региона в България – Бургас и София, и заболяемостта от алергични болести. Данните ще се сравнят с аналогично проучване в Скандинавия.

Международен проект „ISAAC“, който има за цел да сравни заболяемостта от алергии и астма сред ученици на 7-8 и 13-14 години в различните страни на света.

Европейски проект по VI рамкова програма на Европейския съюз „EUROPREVALL“, който изследва разпространението и механизмите на хранителната алергия в Европа в партньорство с още 16 страни.

2. Изследване действието на антихистаминовите H1-рецепторни антагонисти върху кожата реактивност и хроничната уртикария. Това са 2 проучвания, едното от които е завършено в сътрудничество с Румъния и Великобритания, а другото, което е в сътрудничество с Великобритания, е също завършено и публикувано в списание с много висок импакт фактор.

3. Изследване на алергичните болести на дихателните пътища с неинвазивни методи – изследва се спонтанна и стимулирана хракка за оценка на възпалението на дихателните пътища. Клиниката е единствена в България в това отношение и участва в международни многоцентрови проучвания.

4. Изследване на температурата на издишания въздух като неинвазивен маркер на алергичното възпаление на дихателните пътища.

Сътрудничество с Италия, Аржентина, Испания и Франция.

Само за последните 2 години (2010–2011) сътрудниците на КЦА са участвали и участват в два научни проекта с чужбина (Великобритания и Белгия) и имат 12 участия на конгреси в чужбина.

Списък на научните публикации за периода 2010–2011 г.:

1. T. A. Popov, T. Z. Kralimarkova, C. T. Lazarova, C. T. Tzachev, V. D. Dimitrov and J. Gill. Dayly Monitoring of Asthmatics by Means of Individual Devices for Exhaled Breath Temperature Measurement. – IEEE Sensors J., 10, 2010, No. 1, 44-47. IF=1.473

2. T. A. Popov, T. Z. Kralimarkova, C. T. Tzachev, S. S. Dunev, V. D. Dimitrov and J. Gill. Development of an Individual device for Exhaled Breath Temperature Measurement. – IEEE Sensors J., 10, 2010, No. 1, 110- 113. IF=1.473

3. M. Staevska, T. A. Popov, T. Kralimarkova, ...V. Dimitrov, M. K. Church. The effectiveness of levocetirizine and desloratadine in up to 4 times conventional doses in difficult-to-treat urticaria. – J. Allergy Clin. Immunol., 126, 2010, No. 3, 676-682. IF= 9.273

Брой цитирания: 19
Импакт фактор на цитиранията = 61.344

4. D. Dimov, M. Kurzawski, J. Lapczuk, A. Wajda, ...V. Dimitrov, M. Drozdziak, T. Vlaykova. IL6 -174G>C and TNFA -308G>A polymorphisms in Bulgarian patients with COPD and Bronchial asthma. – Proceedings of the IV World Asthma & COPD Forum and XVI International Congress on Rehabilitation in Medicine and Immunorehabilitation, Paris, France, April 30-May 3, 2011, MEDIMOND, 73-78. IF= 0,100

От международни конгреси:

N. Boyanova, K. Tanya, M. Staevska, V. Dimitrov,

H. Hristo, T. Popov. Impairment of the sense of smell among patients seeking medical advice for nasal complaints: SNIFF project in Bulgaria. – Allergy, 65, Suppl. 92, 2010, 379, 155-156.

IF=6.297

T. Kralimarkova, N. Boyanova, M. Staevska, V. Dimitrov, H. Hristov, T. Popov. Incidence and characteristics of congestion among patients seeking medical advice for nasal complaints: SNIFF project in Bulgaria. – Allergy, 65, Suppl. 92, 2010, 1699, 625. IF=6.297

N. Boyanova, T. Kralimarkova, M. Staevska, V. Dimitrov, H. Hristov, T. Popov. Nasal symptoms among patients attending physicians with different levels of competency: SNIFF project in Bulgaria. – Allergy, 65, Suppl. 92, 2010, 1700, 625. IF=6.297

T. Kralimarkova, T. Grigorova, V. Dimitrov, T. Popov. Effect of methacholine challenges on exhaled breath temperature measured by a portable handheld device. – European Resp. J., 36, Suppl. 54, 2010, E243 IF= 5.922

T. Kralimarkova, G. Garcia, T. Grigorova, A. Yanez, M. Bergna, R. Mincheva, V. Dimitrov, T. Popov. Effect of inhaled short acting beta agonist on exhaled breath temperature. – European Resp. J., 36, Suppl. 54, 2010, P1290. IF= 5.922

T. Popov, T. Kralimarkova, M. Staevska, V. Dimitrov. Asthma among subjects attending outpatient offices across Bulgaria: A fragment of the SNIFF project. – European Resp. J., 36, Suppl. 54, 2010, P2498. IF= 5.922

7. T. Kralimarkova, D. Petrova, Y. Ivanov, D. Popov.....V. Dimitrov, T. Popov. Transition to extra-fine formulation of inhaled beclomethasone/formoterol improves clinical and functional parameters in controlled and partly controlled asthmatics. – European Resp. J., 36, Suppl. 54, 2010, P4550. IF= 5.922

8. T. Kralimarkova, V. Dimitrov, T. Popov. Changes in exhaled breath temperature before, during and after the pollen season in subjects sensitised to grasses with rhinoconjunctivitis, with or without asthma. – *Allergy*, 66, Suppl. 94, 2011, 914, 354. IF=6.297

9. T. Kralimarkova, L. DuBuske, V. Dimitrov, T. Popov. Exhaled breath temperature is influenced by both age and diagnosis of respiratory disease in children. – *Allergy*, 66, Suppl. 94, 2011, 1523, 575. IF=6.297

10. T. Kralimarkova, M. Staevska, C. Lazarova, V. Dimitrov, T. Popov. Ciclesonide in preventing asthma exacerbations. – *Allergy*, 66, Suppl. 94, 2011, 1543, 582-583. IF=6.297

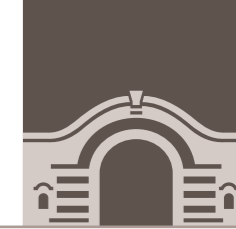
11. D. Dimov, T. Vlaykova, M. Kurzawski, J. Lapczuk, V. Dimitrov, M. Drozdik. Role of -511C>T and +395C>T SNPs of IL1B gene as risk factors of COPD and bronchial asthma in Bulgarian population. – *European Resp. J., Suppl.*, September 2011, P441. (in print) IF=5.922

12. T. Kralimarkova, M. Rasheva, D. Tihomirov, R. Mincheva, V. Dimitrov, T. Popov. Circadian variation of exhaled breath temperature in healthy subjects. – *European Resp. J., Suppl.*, September 2011, P4035. (in print) IF=5.922

Брой публикации и проекти с участието на докторанти студенти: 8 участия на конгреси и 2 публикации, едната в списание с висок импакт фактор – IF= 9.273

Брой цитирания: 19

Импакт фактор на цитиранията = 61.344

Анатомията е една от основните дисциплини във висшите медицински училища. Една латинска сентенция гласи *In via est in medicina via sine Anatomia* – няма път в медицината без анатомията. През 1754 г. Tiedemann отбелязва, че „без анатомията лекарят прилича на къртица – рие на тъмно и от неговата дейност остават купчини пръст“. Съвременната анатомия обхваща познанията за строежа и развитието на човека. Тя е истинско предизвикателство към интелектуалните и физическите качества на тези, които я преподават. Необходими са познания от молекулярно ниво до топографската и клинична анатомия, до образната анатомия.

През месец юни 1918 г. академичният съвет на Университета утвърждава намиращите се в чужбина д-р К. Вайгнер – за редовен професор по анатомия, и д-р Н. Попов – за редовен професор по хистология и ембриология. И двамата обаче отказват да заемат местата. При това положение се възлага на проф. П. Стоянов да изнесе съкратен курс по анатомия. На 20 март 1920 г. са избрани проф. Вл. Воробъев за професор по анатомия и от 1 март същата година проф. А. Манковски за професор по хистология и ембриология.

Проф. д-р Владимир Петрович Воробъев (Воробъев) е редовен професор по анатомия от 20 март 1920 г. до 20 септември 1921 г., когато напуска по свое желание. Роден е на 27 (15) юли 1876 г. в Одеса. Завършва медицина в Харков. Бил е професор по анатомия в Дерпт и Харков. С помощта на д-р М. Балан осъществява активна преподавателска дейност – мацерира кости, сглобява скелети, подготвя десетки картини, необходими за обучението. Поставя началото на анатомичния музей. Проф. Воробъев работи върху нови методи на консервация на труповете. Бил отличен лектор, който преподавал много артистично и поддържал интереса на слушателите през цялото време. Той получавал лично писмо от Ленин и се завръща в Русия, където работи като ръководител на Катедрата по анатомия в Харковския университет. Балсамира тялото на Ленин. Става академик на АН

УССР. Умира на 31 октомври 1937 г. във Виница, Украйна – СССР. Смятан е за основоположник на съветската анатомична школа. Негови познати ученици в СССР са А. П. Лаврентьев, А. А. Отелин, Р. Д. Синельников, А. Л. Шабадаш.

След напускането на проф. Вл. Воробъев Катедрата по анатомия временно се поема от доц. М. Минев.

За ръководител на катедрата от 1 ноември 1923 г. е избран проф. Иля Феодорович Шапшал, който я ръководи до 1 ноември 1933 г. Той е роден през 1978 г. в Санкт Петербург. Завършва естествени науки и медицина. Професор е по анатомия в Одеса и извънреден професор по анатомия в Белградския университет. Написва първия български учебник по анатомия на човека от 1500 страници.

След напускането на проф. Шапшал катедрата от 1933 г. се ръководи от доц. Михаил Минев (1933-1935). Той е роден през 1874 г. в гр. Ловеч. Завършва естествени науки в София и медицина в гр. Нанси, Франция.

През 1935 г. се сливат катедрите по анатомия и по хистология и ембриология и проф. А. И. Хаджиолов ръководи слятата катедра до 1945 г., когато катедрите се разделят отново.

Преподаването по анатомия се поема през 1939 г. от доц. Димитър Димитров Каданов, а от 1945 г. той става редовен професор и ръководител на Катедрата по анатомия. Той е роден на 12 април 1900 г. Следва философия в София и медицина в Прага и след това във Вюрцбург, Германия. От 1925 до 1933 г. е асистент в Института по анатомия на Вюрцбургския медицински факултет. След завръщането си в България е избран през 1939 г. за доцент. Написаните от проф. Каданов учебници улесняват много обучението на големия брой студенти. До 1952 г. в катедрата се преподава и топографска анатомия, като след това този курс се поема от създадената през същата година Катедра по оперативна хирургия. Двадесет години по-късно, през 1972 г. този курс се поема отново от катедрата. Ръководството на проф. Каданов се характеризира със своя стил на високостепенност към учебната работа, академич-

ност в отношенията и активна научна дейност от страна на преподавателите. Публикуват се голям брой трудове в областта на морфологията на рецепторите, начин на разклонение и типове кръвоносни съдове, билатералната симетрия, антропологична характеристика на българите, преобразуване на мускулатурата. Проф. Д. Каданов ръководи катедрата до 1965 г. През 1958 г. е избран за чл.-кореспондент на БАН и ръководител на Секцията по антропология при Института по морфология. Той умира на 7.10.1982 г. във Виена, където участва в научна проява. Проф. Каданов пренася богатите традиции на немската анатомична школа. Той провежда активна научна дейност и е един от най-заслужилите учени за създаването на българска анатомична школа. Широко е ценен в научните среди и чете лекции в много европейски университети.

За ръководител на катедрата през 1965 г. е избран проф. Георги Гълъбов, който я ръководи до своята преждевременна смърт през 1982 г.

След смъртта на проф. Гълъбов ръководството на катедрата се поема от проф. К. Ичев, който я ръководи от 1982 до 1990 г. Той е роден през 1931 г. в София. Завършва медицина през 1956 г., а през 1959 г. постъпва като асистент в Катедрата по анатомия. През 1969 г. е избран за доцент, през 1977 г. – за професор.

От 1990 до 1992 г. катедрата се ръководи от проф. Вл. Овчаров.

От 1992 до 1993 г. ръководител на катедрата е проф. В. Василев. Той е роден през 1928 г. в София. Завършва медицина в София и през 1953 г. постъпва като асистент в катедрата. През 1967 г. е избран за доцент, а през 1977 г. – за професор.

От 1993 до 2010 г. катедрата се ръководи от чл.-кор. проф. Вл. Овчаров.

От 2010 г. ръководител на катедрата е проф. Д. Хинова-Палова.

Първият лекционен курс по хистология се чете през учебната 1919-1920 г. от проф. д-р Методи Попов. На 1 март 1920 г. е избран за редовен професор по хистология проф. Александър Феодоров Маньковски и за титуляр на

Проф. Димка Вълчанова Хинова

Катедрата по хистология и ембриология. Той е роден на 15 април 1868 г. в Одеса, Русия. Следва медицина в Киев. Става професор по хистология и ембриология в Одеския университет. Проф. Маньковски е един от основателите на хистофизиологията и на експерименталната хистология. Той ръководи катедрата до 15 февруари 1929 г. Проф. Маньковски притежавал огромна енергия и любов към катедрата, бил сериозен и оригинален учен. След напускането на проф. Маньковски катедрата остава без ръководител и през учебната 1929/1930 г. лекциите по хистология са четени от патолога проф. Д. Крилов, а лекциите по ембриология – от зоолога проф. Т. Морав.

От 1 юли 1930 г. д-р А. И. Хаджиолов е назначен за доцент и поема и временното ръководство на катедрата. Проф. д-р Асен Иванов Хаджиолов е роден през 1903 г. в с. Широково, Беленско. Завършва медицина през 1926 г. в Софийския университет. Следва след това философия и психология в Париж. Бил е Рокфелеров стипендиант. Специализира в Париж, Копенхаген, Берлин и Стокхолм. През

1930 г. става доцент, през 1934 г. – извънреден професор и временен титуляр на катедрата, от 1935 г. – ръководител на Катедрата по анатомия, хистология и ембриология, от 1945 г. – редовен професор и ръководител на Катедрата по хистология и ембриология. Международно известен учен, проф. Хаджиолов през 1947 г. е избран за член-кореспондент, а от 1952 г. за академик на БАН. Умира на 5 юни 1994 г.

След пенсионирането на акад. Хаджиолов през 1969 г., за ръководител на Катедрата по хистология и ембриология е избран доц. Пет-

ко Емануилов Петков. Той е роден на 24.5.1924 г. в с. Пордим, Плевенско. Завършва медицина през 1951 г. във ВМИ – София. Става асистент към катедрата през 1956 г., доцент – през 1965 г., а през 1969 г. – професор. Той е гост-професор в Париж, в Ленинград, в Пенсилванския университет, САЩ, в Лимож и Тулуза – Франция, и гр. Алжир – Алжир. Провежда интензивни научни изследвания върху ендокринния панкреас.

През 1972 г. се създава единна Катедра по анатомия, хистология и ембриология с ръководител проф. Г. Гълъбов.

Сътрудници на Катедрата по анатомия, хистология и ембриология. От ляво надясно, първи ред: доц. Лазар Желев Славов, доц. Бойчо Василев Ланджов, доц. Васил Дончев Дончев, проф. Лъчезар Колев Сурчев, проф. Димка Вълчанова Хинова, чл.-кор. проф. д-р Владимир Атанасов Овчаров, проф. Адриан Миленов Палов, проф. Николай Еленков Лазаров; втори ред: д-р Георги Борисов Малинов – препаратор, Снежанка Славчова Георгиева – санитар, Долорес Ерик Бръзицова – програмист, Екатерина Антонова Златанова – старши лаборант, проф. Анастасия Божилова Пастирова, Снежана Бончева Савова – организатор учебна работа, ас. д-р Ангел Димчев Дандов, ас. д-р Александър Асенов Илиев, гл. ас. д-р Лина Георгиева Малинова, ас. д-р Юлиян Емов Картелов; трети ред: гл. ас. д-р Манол Анастасов Калниев, гл. ас. д-р Николай Стоянов Кръстев, гл. ас. д-р Делчо Петров Андреев, Сергей Григориевич Добролюбов – биолог, Борислава Георгиева Костадинова – препаратор, Снежина Стаматиева Илиева – лаборант, Сабина Йорданова Митова – лаборант, Величка Ангелова Илиева – животновед, Недялка Георгиева Василева – санитар, Еленка Георгиева Пеева – санитар, Николана Ананиева Велинова – санитар, Райчо Георгиев Стефанов – технолог

В катедрата са работили редица изтъкнати преподаватели.

Проф. д-р Милко Балан е първият асистент в Института по анатомия – постъпва на 1 декември 1919 г. Става частен доцент през 1930 г., след което напуска катедрата и се завръща в нея през 1945 г. Роден е през 1888 г. в София, в семейството на първия ректор на Софийския университет проф. Александър Теодоров-Балан. Следва медицина във Виена.

Доц. д-р Йосиф Дрексел постъпва като асистент през 1925 г. През 1930 г. става частен доцент. Той е роден в гр. Франкентал, Германия. Следва медицина във Вюрцбург. Напуска страната през септември 1944 г.

През годините до Втората световна война в Катедрата по анатомия и в Катедрата по хистология и ембриология работят редица асистенти: д-р Гунчев, д-р Желязков, д-р Иванов, д-р Илиев, д-р Казаков, д-р Карпаров, д-р Халачев, д-р Лобанов.

В катедрата са били асистенти и редица ръководители на катедри по анатомия и хистология и ембриология в другите медицински факултети в страната. Проф. Димитър Станишев – Катедра по анатомия във ВМИ – Пловдив, проф. Жорес Йорданов – Катедра по хистология и ембриология в Пловдив, проф. Ванко Ванков – Катедра по анатомия във Варна, доц. Ем. Чакъров – Катедра по анатомия и хистология във Варна, проф. Константин Койчев – Катедра по анатомия, хистология и ембриология в Плевен, проф. Христо Чучков – Катедра по анатомия, хистология и ембриология в Стара Загора. Ръководител на Катедрата по анатомия към Националната спортна академия е проф. д-р Спиридон Мороз. Доц. Георги Ангелов ръководи Сектора по анатомия при Биологическия факултет. Проф. д-р Виктория Радева преподава анатомия в Катедрата по дефектология при Софийския университет. Ръководител на Лабораторията по регенерация при БАН е проф. д-р Ст. Манолов. Ръководител на Катедрата по анатомия и хистология в СУ – доц. П. Йотовски. Ръководител на Секция по анатомия и хистология в Медицински колеж „Й. Филаретова“ – доц. Д. Кръстев.

През годините в катедрата работят проф. Спасова, проф. Пенев, проф. С. Долапчиева, проф. Узунов, доц. Боев, доц. Кънев, доц. Скопачков, доц. Дамова, доц. Жабленска, доц. Огнева, доц. Христова, доц. Нарлиева, доц. К. Михайлова, д-р Младенов, д-р Попов, Минчев, д-р Дертлиев, Бояджиев, Ацев, д-р Калайджиев, д-р Балкански, д-р Димитров, сега професор в Нигерия, д-р Мисанков, професор в ЮАР, д-р Господинов, д-р Т. Христова, д-р Д. Николов, Измиров, д-р Савов – САЩ, д-р Вълчанов – САЩ, д-р Ванкова – САЩ, д-р Църнушанов, д-р Попратилков – САЩ, д-р Зафирова – САЩ, и др.

Асистент в катедрата от 1941 до 1942 г. е проф. д-р Ружа Василева, която впоследствие е ръководител на Катедрата по съдебна медицина. В катедрата работят редица известни клиницисти, което е наша голяма гордост. Ние сме ги чувствали и ги чувстваме като част от нас. Проф. Папазов (акушер-гинеколог), академик Георги Узунов (психиатър), проф. Балабанов (дермато-венеролог), проф. Светославова (акушер-гинеколог), проф. Койчев (биохимик), доц. Танков (физиолог), проф. Джеров, проф. Матев, проф. Владимирова, д-р Чакалски, д-р Христов (ортопеди), проф. Карагъзов, проф. Романски (неврохирурзи), проф. Гюровски, проф. Златарски, д-р Ганчев (хирурзи), проф. Янков, д-р Балкански (невролози) и др. В катедрата работят като хонорувани асистенти проф. Запрянова, проф. Бурнева, доц. Цветкова, доц. Цачева и др.

Като демонстратори работят в катедрата други известни български клиницисти и учени: чл.-кор. Давидов, доц. Гълъбов, чл.-кор. Йорданов, проф. Николов – морфолози, проф. Карагъзов – акушер-гинеколог, проф. Цанков – дермато-венеролог, проф. Писева – психиатър, доц. Младенов – хирург, проф. Чирков – кардиохирург, доц. Василев – акушер-гинеколог, и др.

Сега в катедрата работят 4 професори, 3 доценти, 7 асистенти, 5 лаборанти, 4 препаратори и 15 души административен и друг персонал. Шест членове на катедрата са доктори на науките и 6 са доктори. В катедрата се осъществява много интензивна научна дейност.

Поддържат се активни научни контакти с редици чуждестранни университети. Членове на катедрата са канени в чужбина да изнасят лекции, да водят курсове, да участват в научни разработки, да бъдат там гост-професори. Разширяват се тези международни контакти, на които радатели са били първите учители. Този дух на интернационалност е дълбоко вкоренен в катедрата още от самото начало – руските професори Воробъев и Шапшал, немцът доц. Дрексел са били членове на катедрата. Много от преподавателите са били на дългосрочни специализации в чуждестранни институти и университети. Някои от членовете на катедрата имат стотици публикации, стотици цитирания и импакт фактор над 170. От 30 години насам студентите кръжочници всяка година са сред най-добрите на студентските научни сесии и конгреси у нас и в чужбина и често взимат най-високите награди. Всичко това е отражение на академичния дух и стремежа към наука, завещан от основателите на катедрата, към които се таи дълбок поклон и благоговение.

Най-голям дял от дейността на катедрата заема учебната работа. Благодарение на усилията на преподавателския състав студентите са осигурени с учебници и учебни помагала за всички етапи и части на обучението. От 10 години се провежда и англоезично преподаване. Като преподаватели членовете на катедрата са високо ценени и в европейските катедри по анатомия.

В катедрата са създадени приемственост, дух на академичност, на пиетет към науката, на любов към студентите и отговорност за тяхното обучение, които се предават на младите колеги и бъдещи наследници.

Проф. Силви Георгиев

Катедрата е създадена като Катедра по анестезиология и реанимация към ИСУЛ през 1968 г. с ръководител доц. д-р Стоян Саев. След създаването на Медицинската академия (1972) на базата на съществуващите ИСУЛ и ВМИ тя прераства в Катедра по анестезиология и реанимация към МА и за неин ръководител е назначен доц. д-р Емил Стоянов. След възстановяване на Медицинския факултет – София, тя продължава да съществува като Катедра по анестезиология и реанимация с ръководител проф. д-р Стоян Саев.

През 1956 г. се поставя началото на специализация по анестезиология и реанимация на лекари към ИСУЛ под ръководството на проф. д-р Антон Червенаков. Започват основни курсове по специалността „анестезиология и реанимация“ с продължителност 6 месеца, в които се подготвят анестезиологични кадри за страната и се изгражда анестезиологичната мрежа.

Преподаването за студенти по медицина и стоматология се поема от анестезиологични кадри от ВМИ – София, като за асистенти са избрани: към Катедрата по пропедевтика на хирургичните болести – д-р Йордан Йорданов (1957); към Катедрата по хирургия с топографска анатомия – д-р Никола Фичев (1958); към Катедрата по хирургични болести – д-р Емил Стоянов (1958). Преподаването се провежда във ВМИ – София.

През 1958 г. се утвърждава основна специалност „анестезиология и реанимация“ и първите придобили специалността в България са д-р Стоян Саев, д-р Петър Абаджиев и д-р Стоян Филипов.

През 1964 г. се създава самостоятелна научно-преподавателска група по анестезиология и реанимация, която обединява всички асистентски и научно-изследователски кадри на ИСУЛ с ръководител доц. д-р Стоян Саев. Групата е към Катедрата по болнична хирургия на ИСУЛ с ръководител д-р Константин Стоянов.

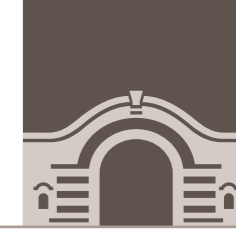
Преподаването за студенти медици и стоматолози по анестезиология се оглавява от хабилитирани преподаватели във ВМИ – София: доц. д-р Йордан Йорданов към Катедра по

пропедевтика на хирургичните болести (1967) и доц. д-р Емил Стоянов, към Катедрата по хирургични болести (1968).

През 1968 г. се създава Катедра по анестезиология и реанимация към ИСУЛ, за ръководител на която е избран доц. д-р Стоян Саев.

След създаването на Медицинска академия (1972) на базата на съществуващата към ИСУЛ Катедра по анестезиология и реанимация и научно-изследователските групи и преподавателски кадри към отделните катедри и институти се създава единна Катедра по анестезиология и реанимация към Медицинската академия с ръководител доц. д-р Емил Стоянов. От единната катедра след 1974 г. започва отделяне на самостоятелни секции по анестезиология, реанимация и интензивно лечение към научно-изследователските институти по сърдечно-съдови заболявания, онкология, акушерство и гинекология, ортопедия и травматология, спешна медицина, неврология и психиатрия, пулмология и пр. със съответните ръководители, част от които постепенно са хабилитирани: проф. д-р Емил Стоянов, проф. д-р Стоян Саев, проф. д-р Йордан Йорданов, проф. д-р Ангел Бовянски, проф. д-р Иван Смилов, ст.н.с. II ст. Любомир Митев, ст.н.с. II ст. Милка Минчева, ст.н.с. II ст. Анна –Мария Бойчева, ст.н.с. II ст. Георги Тенев, ст.н.с. II ст. Мария Щърбова, доц. д-р Димитър Маджаров, проф. д-р Параскева Стаменова, ст.н.с. II ст. Пенка Терзиначева, доц. д-р Венко Александров, доц. д-р Олег Хинков, доц. д-р Теодора Коева, доц. д-р Берислава Десева, ст.н.с. II т. Богдана Бадева, ст.н.с. II ст. Панайот Димитров, ст.н.с. II ст. Николина Стойкова, ст.н.с. I ст. Йордан Янчулев. Към Катедрата по анестезиология и реанимация на МА остават щатно секциите в I и II хирургичен блок и в Центъра за остра дихателна недостатъчност. Всички останали секции и групи продължават да участват в учебно-преподавателската и научноизследователската дейност на катедрата, която остава координиращо звено.

През 1990 г. за ръководител на катедрата е избран проф. д-р Стоян Саев, през

Сътрудници на Катедрата. От ляво надясно, първи ред: доц. д-р Н. Бовянска, дм; проф. д-р Д. Карадимов, дмн; доц. М. Белитова, дм; доц. П. Кенаров, дм; проф. д-р С. Георгиев, дм; проф. д-р А. Темелков, дмн; доц. Л. Иванова, дм; д-р П. Петкова; д-р П. Цанева; втори ред: д-р М. Атанасова, дм; доц. д-р Ст. Хинев, дм; доц. д-р И. Ямакова, дм; д-р Б. Младенов; д-р Б. Боздукова; д-р Е. Георгиева; д-р Ч. Чернев; д-р С. Алексков; д-р Д. Цонева, дм; д-р Ж. Черкезов; доц. д-р Д. Тонев, дм; д-р М. Витнова; д-р М. Кьосева; д-р Р. Костадинова, дм; д-р Д. Гугутков; д-р Сабахов; д-р Х. Христов; д-р Ст. Малюков

1992 г. – проф. д-р Иван Смилов и през 2008 г. – доц. д-р Силви Георгиев.

С разграждането на Медицинската академия и възстановяването на Медицинския факултет в София катедрата е преименувана в Катедра по анестезиология и интензивно лечение с шест секции: I секция (базирана във II хирургичен блок на „Александровска“), II секция (базирана в I хирургичен блок с Клиничен център за остра дихателна недостатъчност на „Александровска“), III секция при болница „Царица Йоанна“, IV секция при болница „Майчин дом“, V секция при болницата по ортопедия – Горна баня и VI секция при болница „Света Анна“.

През 2006 г. Клиниката по остра дихателна недостатъчност и интензивно лечение (КОДНИЛ) при УМБАЛ „Александровска“ е закрыта и има ново преструктуриране в болницата, както следва:

Отделение по анестезиология и интензивно лечение (ОАИЛ) към Клиниката по обща и чернодробно-панкреатична хирургия (I – хирургия);

Отделение по анестезиология и интензивно лечение към Клиниката по хирургични заболявания (II – хирургия);

Отделение по анестезиология и интензивно лечение към Клиниката по урология.

През 2010 г. трите ОАИЛ (I, II хирургия и урология) при УМБАЛ „Александровска“ се обединяват в Клиника по анестезиология и интензивно лечение.

От 2008 г. катедрата има един преподавател от Клиниката по анестезиология и интензивно лечение (КАИЛ) при СБАЛББ „Св. София“, а от 2011 г. и останалите двама анестезиолози – преподаватели от клиниката преминават към структурата на катедрата.

Проф. д-р Силви Георгиев

През 2009 г. към структурата на Катедрата се присъединява Отделението по анестезиология и интензивно лечение към Клиниката по неврохирургия при УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ (четирима асистенти).

Катедрата координира преподаването на студентите по медицина и стоматология и следдипломната квалификация на лекарите и използва всички преподавателски кадри на Медицинския факултет в сътрудничество с други катедри и анестезиологични звена в столицата и страната.

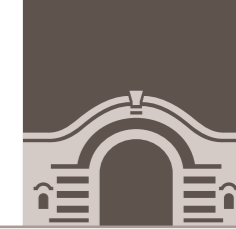
През последните години са хабилитирани доц. Петър Тенчев (1989), доц. д-р Димитър Карадимов, доц. д-р Пламен Кенаров, доц. д-р Николина Бовянска, доц. д-р Стоян Александров (1992), доц. д-р Лилия Иванова (2003), доц. д-р Евелина Пазванска (2004), доц. д-р Силви Георгиев и доц. д-р Атанас Темелков стават доценти през 2005 г. и професори през 2011 г., доц. д-р Стефан Хинев и проф. д-р Димитър Карадимов (2007), доц. д-р Мая Белитова (2011).

Катедрата по анестезиология и интензивно лечение и нейните предшественици са орга-

низатори на голям брой научни конференции в страната, декади, конгреси по анестезиология и реанимация, симпозиуми и курсове по СДК с гости лектори от редица страни – Дания, Англия, САЩ, бившия СССР, Виетнам, Япония, Франция, Германия и др., на ежегодни съвместни научни срещи с анестезиолозите от Северна Гърция, с анестезиолозите от университетските клинични болници „Питие – Салпериер“ (Париж), и „Ксавие Биша“ (Париж).

Катедрата по анестезиология и интензивно лечение повече от 35 години редовно организира, обучава и стимулира интересите на студентите в научен кръжок по специалността. Кръжочниците участват в различни разработки, много от които са изнасяни на научни сесии (някои са премирани). От 2008 г. ръководител на кръжока е проф. д-р Силви Георгиев и през 2011 г. членовете му са 21.

Катедрата по анестезиология и интензивно лечение осъществява преподаване на студенти и специализиращи лекари. От 1994 г. дисциплината е основен предмет в програмата за студенти по медицина и се преподава на студентите медици в VI курс, както на български така и на английски език в обем от 75 часа (30 ч. лекции и 45 ч. упражнения). Обучението се извършва по циклична система, като всяка учебна година се провеждат по три цикъла преподаване на български език (220 студенти годишно) и един цикъл преподаване на английски език на чуждестранни студенти (8-15 студенти годишно). Основните преподаватели ангажирани по направлението чуждозиково обучение, са проф. д-р Иван Смилев и проф. д-р Силви Георгиев и асистентите на база КАИЛ при СБАЛАГ „Майчин дом“. Едновременно с това се запазва и преподаването по анестезиология и интензивно лечение в III курс (10 часа в програмата на Катедрата по пропедевтика на хирургичните болести), преподаването на студенти стоматолози III курс (от хорариума на Катедрата по хирургична стоматология), преподаване и в катедрите по акушерство и гинекология, пулмология и по трансфузионна медицина.

През 1995 г. при катедрата е основан Център за продължително обучение по анестезиология под егидата на Европейската федерация (F.E.E.A.) и вече са проведени два курса по 5 и по 3 години. От 2009 г. курсовете на F.E.E.A. преминават под ръководството на ESA (European Society of Anaesthesiology) и се преименуват на C.E.E.A. (Committee for European Education in Anaesthesiology). През периода 1995–2009 г. в София се провеждат първият, вторият, третият и четвъртият следдипломни квалификационни цикли по анестезиология и интензивно лечение по програмата на F.E.E.A. с участието на преподаватели от чужбина. През периода 2009–2011 г. се провежда петият цикъл по програмата на C.E.E.A. До 2009 г. директор по програмата на F.E.E.A. за България е проф. д-р Иван Смилев. От 2010 г. директор по програмата на C.E.E.A. за България е проф. д-р Силви Георгиев.

От 1997 г. е в сила нова програма за специализиращи лекари с два основни курса по 30 дни и с точкова система (набиране на кредити) за теоретични курсове, практически упражнения, колоквиуми и стажове в различните области на анестезиологията и интензивното лечение. Въведени са тестове за оценка на знанията след основните курсове. По този начин провеждането на следдипломната квалификация е поставено на съвсем нова основа.

Катедрата участва и в курсове, организирани от други катедри, и осъществява индивидуално обучение на анестезиологични кадри по избрани от тях въпроси. Най-съществените приноси от основаването на катедрата до сега са: обучението на всички анестезиологични кадри в страната (в гражданата и военната мрежа – 1000 души), организацията на отделенията за анестезиология, реанимация и интензивно лечение в цялата страна, разработването и внедряването на всички съвременни методи за обезболяване, реанимация и интензивно лечение във всички области на хирургичната и клиничната медицина, на бързата помощ, на водното, планинското и минното спасяване. Традицията в тези направления продължава и до днес. От 2009 г. проф. д-р Силви Георгиев

е член на Националната комисия по водно спасяване към БЧК, участва и като съавтор в учебник по водно спасяване. Безспорни са заслугите на катедрата за обучението на формированията на гражданската защита и за създаването на дъщерни катедри и преподавателски групи във всички медицински университети в страната.

Сътрудниците на катедрата осигуряват лечебно-диагностичната и организационно-методичната помощ на ОАРИЛ в страната, а хабилитираните сътрудници са на разположение при повикване от БМП в страната като републикански консултанти. От сътрудниците на катедрата или под тяхно ръководство са защитени 10 дисертации за придобиване на научна степен „доктор на медицинските науки“ и 40 дисертации за придобиване на научна степен „кандидат на медицинските науки“ и „доктор“. През периода 2004–2011 г. са защитени 8 дисертации за придобиване на научна степен „доктор“ и 2 дисертации за придобиване на научна степен „доктор на медицинските науки“.

Сътрудници на катедрата са на дългогодишни специализации в Анестезиологичния център на СЗО: в Копенхаген – 4 души; в университети в Париж – 37 души; в университети в Германия – 12 души, Япония – 6 души, Англия – 6 души, Холандия – 6 души, Белгия – 6 души, Австрия – 8 души.

На специализация в катедрата са били лекари от Германия, Виетнам, Кипър, Кувейт и Монголия. Сътрудници на катедрата са канени като гост-лектори в редица университети в чужбина: проф. Саев – Любляна, Майнц, Москва, Копенхаген, Ханой, Улан Батор и Пхенян; проф. Й. Йорданов – Копенхаген, Кувейт, Москва и Япония; проф. Е. Стоянов – Виена и Москва; проф. Смилев – Франция, Япония, Македония и Гърция; проф. Хинков – Македония; доц. Георгиев – Македония.

Като консултанти на СЗО в изграждането на анестезиологична мрежа и създаването на анестезиологични кадри работят проф. С. Саев (Монголия, Северна Корея, Виетнам, Индия и Копенхаген) и проф. Й. Йорданов (Кувейт).

Проф. С. Саев е почетен член на Кралския колеж по анестезиология (Англия) и на научните анестезиологични дружества в Югославия, бившия СССР, Полша, Румъния, Виетнам и член-академик на Европейската академия по анестезиология.

Проф. Е. Стоянов е почетен член на анестезиологичните дружества в Югославия, бившите СССР и ЧССР, Унгария, Полша и член-академик на Европейската академия по анестезиология.

Проф. Смилов е почетен член на анестезиологичните дружества в Република Македония, Русия и Румъния и е член на Европейската академия по анестезиология.

Преподаватели към катедрата:

проф. д-р Силви Любчов Георгиев, дм – ръководител на катедрата

КАИЛ при УМБАЛ „Александровска“ се състои от три ОАИЛ, както следва:

доц. д-р Николина Делчева Бовянска, дм – началник

I ОАИЛ (I хирургия):

гл. ас. д-р Олга Миткова Петрунова – началник
гл. ас. д-р Маргарита Петрова Витанова
гл. ас. д-р Стоян Митков Малюков
ас. д-р Магдалена Кирилова Кьосева
ас. д-р Радостина Иванова Георгиева

II ОАИЛ (II хирургия):

доц. д-р Стефан Хинев Иванов, дм – началник
гл. ас. д-р Пенка Стоянова Петкова-Цанева
гл. ас. д-р Дочка Цонева Тобова
гл. ас. д-р Маргарита Петрова Атанасова, дм

III ОАИЛ (урология):

проф. д-р Атанас Георгиев Темелков, дмн – началник
гл. ас. д-р Методи Радоев Лазаров
гл. ас. д-р Детелина Цветанова Йорданова-Боздукова
ас. д-р Благомир Николаев Здравков

КАИЛ при УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“:

проф. д-р Димитър Драгомиров Карадимов, дмн – началник
доц. д-р Мая Цветанова Белитова, дм
доц. д-р Пламен Димитров Кенаров, дм – от 2011 г. е началник на Интензивно отделение по неврология при УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“

гл. ас. д-р Кети Александрова Дафинова – от 2011 г. работи в Интензивно отделение по неврология при УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“
гл. ас. д-р Румяна Славева Костадинова, дм
гл. ас. д-р Живко Йорданов Черкезов
гл. ас. д-р Владимир Цанов Муйков
гл. ас. д-р Тодор Василев Ковачев
гл. ас. д-р Янко Василев Начков
гл. ас. д-р Мария Мирчева Мирчева-Ковачева
гл. ас. д-р Дончо Георгиев Бочев
гл. ас. д-р Мария Георгиева Томова
гл. ас. д-р Димитър Георгиев Тонев, дм

КАИЛ при СБАЛАГ „Майчин дом“:

проф. д-р Силви Любчов Георгиев, дм – началник
проф. д-р Иван Дончев Смилов, дмн
гл. ас. д-р Лидия Петрова Гергова
гл. ас. д-р Чавдар Панайотов Чернев
гл. ас. д-р Детелин Василев Бояджиев
ас. д-р Елена Георгиева Георгиева-Иванова
ас. д-р Димитър Стефанов Гугутков
ас. д-р Георги Пенчев Пенев
ас. д-р Богдан Йорданов Младенов

КАИЛ при УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“ – Горна баня:

доц. д-р Лилия Цветкова Иванова, дм – началник
гл. ас. д-р Ивайло Стойнев Станков
ас. д-р Даниела Иванова Шикова

КАИЛ при УМБАЛ „Света Анна“:

ас. д-р Димитър Петров Николов
ас. д-р Петър Стефанов Москов

КАИЛ при СБАЛББ „Света София“:

гл. ас. д-р Свилен Асенов Алексов – началник
гл. ас. д-р Полет Тодорова Петкова
гл. ас. д-р Йорданка Тодорова Ямакова, дм

УМБАЛ „Свети Иван Рилски“

ОАИЛ при Клиника по неврохирургия:

гл. ас. д-р Стефан Любенов Джендов – началник
гл. ас. д-р Мария Викторова Георгиева
гл. ас. д-р Миглена Пенкова Пенева
ас. д-р Мариан Атанасов Тодоров

Учебници и монографии:

Илиева, В. и др. Ръководство за практически упражнения по анестезиология и реанимация. Мед. и физк., София, 1974, 246 с.

Илиева, В. и др. Ръководство за практически упражнения по анестезиология и реанимация. Мед. и физк., София, 1978, 240 с.

Балчева, Е. и др. Обезболяване в стоматологията. Мед. и физк., София, 1968, 2-ро изд., 1979, 228 с.

Братанов, Б. (ред.) Клинична педиатрия. Мед. и физк., София, 1975, т. I-II, 2-ро изд., 1978; 3-то изд., 1985, 592 с.

Йорданов, Й. (ред.) Интензивни грижи (учебник за институтите за подготовка на здравни кадри със средно специално образование). Мед. и физк., София, 1983, 335 с.

Йорданов, Й. и др. Анестезиология. Мед. и физк., София, 1976, 488 с.

Йорданов, Й., С. Саев, Е. Стоянов (ред.). Основи на реанимацията и интензивната терапия. Мед. и физк., София, 1987.

Йорданов, Й. (ред.) Ръководство по обща медицина. Мед. и физк., София, 1989, 723 с.

Йорданов, Й., С. Саев, Е. Стоянов (ред.). Анестезиология. Мед. и физк., София, 1990, 548 с.

Маждраков, Г. и Д. Чиракчиев (ред.) Алкално-киселинно състояние на организма и неговите нарушения. Мед. и физк., София, 1971, 2-ро изд., 1981, 319 с.

Петков, В. (ред.) фармакологията – основа на фармакотерапията. Мед. и физк., София, 1983, 597 с.

Петков, В. (ред.) Проблеми на клиничната фармакология и на фармакотерапията. Мед. и физк., София, 1972, 466 с.

Саев, С. Остра дихателна недостатъчност и нейното лечение. БЧК, София, 1964, 11 с.

Саев, С. Д. Доросиев. Първа медицинска помощ при удавяне. Мед. и физк., София, 1970, 143 с.

Саев, С. (ред.) Ръководство на водния спасител. 1978, 184 с.

Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в детската възраст. Мед. и физк., София, 1975, 261 с.

Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в педиатрията. Мед. и физк., София, 1978, 2-ро изд., 1980, 303 с.

Саев, С., С. Филипов. Съвременни насоки в обезболяването и реанимацията. Мед. и физк., София, 1966, 439 с.

Саев, С., Хр. Начев, Н. Петров. Ръководство по медико-санитарна защита и първа помощ. Мед. и физк., София, 1969, 184 с.

Смилов, Ив., О. Хинков (ред.) Анестезиология и интензивно лечение. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 1998, 476 с.

Смилов, Ив. (ред.) Наръчник по анестезиология и интензивно лечение (практическо ръководство). Арсо, София, 1-во изд., 2000, 500 с.

Смилов, Ив. (ред.), Георгиев, С., Карадимов, Д., Хинков, О., Пазванска, Е., Темелков, А., Димитров, П., Кенаров, Пл. Наръчник по анестезиология и интензивно лечение. Арсо, София, 2-ро изд. 2007.

Смилов, Ив. (ред.) Наръчник по интензивна медицина. Арсо, София, 1-во изд. 2004.

Смилов, Ив., Траянов, И. Тестове по анестезиология и интензивно лечение за специализиращи по специалността. Арсо, София, 2004.

Смилов, Ив. (ред.) Обезболяване в акушерството. Арсо, София, 2002, 336 с.

Хинков, О., Ив. Смилов, Б. Десева и др. Практически подходи в анестезиологията. Знание, София, 1995 г.

Станчев, Ст., Ив. Смилов и др. Учебник по анестезиология и интензивно лечение за мед. сестри (под печат).

Николова, М. и др. Болката – фармакологично повлияване. Мед. и физк., София, 1979, 2-ро изд., 1987, 170 с.

Саев, С. Инфузионни разтвори (на три езика). Фармахим, София, 1982, 64 с.

- Саев, С. (ред.) Медицинска помощ при даване и удавяне. Мед. и физк., София, 1983, 173 с.
- Венов, Д. (ред.) Спасяване на давящите се. Мед. и физк., София, 1964, 112 с.
- Капитанов, Г. (ред.) Грешки и усложнения при хирургическите операции. Мед. и физк., София, 1966, 702 с.
- Кръстинов, Г. (ред.) Нови проблеми в хирургията. Мед. и физк., София, 1968, 268 с.
- Саев, С. (ред.) Анестезиология и реанимация (сборник). ЦНМИ, София, 1969, 118 с.
- Андонов, П. (ред.) Вътреболнични инфекции. Мед. и физк., София, 1986, 266 с.
- Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в педиатрията. Мед. и физк., София, 1987, 373 с.
- Драгойчев, Ч. (ред.) Сърдечна хирургия. Мед. и физк., София, 1987, 201 с.
- Стоянов, Е. (ред.) Спешна медицинска помощ при автопроизшествия. Мед. и физк., София, 1981, 130 с.
- Митев, Л., М. Минчева-Саева, И. Смилев. Обезболяване, реанимация и интензивно лечение в акушерството. Мед. и физк., София, 1981, 2-ро изд., 1984, 240 с.
- Саев, С. (ред.) Насоки в сърдечно-съдовата реанимация и интензивно лечение. Мед. и физк., София, 1983, 246 с.
- Попников, С. (ред.) Сърдечно-съдови проблеми. Мед. и физк., София, 1984, 340 с.
- Димитров, Д. (ред.) Проблеми на сърдечно-съдовите заболявания. Мед. и физк., София, 1977, 142 с.
- Проданов, И. (ред.) Шок (наръчник). МНЗ, Хасково, 1984, 186 с.
- Московски, Г. (ред.) Нивалинът в анестезиологията и реанимацията. Фармахим, София, 1972, 116 с.
- Йорданов, Й. Клинична и биологична смърт. Мед. и физк., София, 1874, 197 с.
- Атанасов, А., Й. Йорданов. Анестезиология в детската възраст. Мед. и физк., София, 1982, 245 с.
- Стоянов, Е. (ред.) Анестезиология и реанимация за полувисши медицински кадри. Мед. и физк., София, 1979, 200 с.
- Димитров, Д., П. Вълчев. Миастения гравис – хирургични, анестезиологични и реанимационни проблеми. Мед. и физк., София, 1980, 230 с.
- Paskov, D. et al. Anti kurare action of Nivaline. S., Chimimport, 1963, 25 p.
- Saev, S. Application of Nivaline (galn্থaminum hydrobromicum) in anaesthesiology as an anticholinesterase and decurarizing drug. S., Phar-machim, 20 p.
- Paskov, D. La Nivalin. Farmakologia e applikazione clinica. Bologna, Capelli editore, 1962, 355 p.
- Ovcharov, R. et al. Der Schmerz und seine pharmakologische Beenin-flussung. Berlin, Veb Verlag u. Gesundheit, 1985, 164 p.
- Хинков, О. Мониторинг при интензивно лечение. Алтенбург, София, 1996, 164 с.
- Белитова, М., Д. Карадимов. Анестезиология, имунология и чернодробна трансплантация. София, 2000.
- Кенаров, Пл., Кр. Христова, Я. Христов. Остра спинална травма. София, 1988.
- Станчев, Ст., С. Алексов, Б. Десева. Дишане, корекция на нарушенията. Аибра ВГ, София, 1997, 78 с.
- Дамянов, Д., О. Хинков, Д. Карадимов. Монография: Септични състояния. София, 1990 г.
- Смилев, И., И. Ковачев. – В: Акушерство (под ред. на Ал. Хаджиев, Ал. Яръков, К. Василев). Арсо, София, 1998. Смилев, И., И. Ковачев. – В: Хемотрансфузиология (под ред. на Ст. Лисичков). София, 1999.
- Цанков, Н., Д. Карадимов. Учебник по кожни болести. София, 2001.
- Нешев, Г., Д. Карадимов, Пл. Кенаров, Хубенова. Справочник за доболнична специализирана помощ. 1-во изд., София, 1995.
- Нешев, Г., Д. Карадимов, Пл. Кенаров, Хубенова. Справочник за доболнична специализирана помощ. 2-ро изд., София, 2005.
- Асенов, Ал, Карадимов, Д. Монография: Анестезиологично-правни проблеми при отнемане на съзнанието, София, 2007.
- Дамянов, Д., Д. Карадимов. Алманах по хирургия, 1-ви и 2-ри том, София, 2008.
- Яръмов, Н. (ред.), С. Хинев. Хирургия – учеб-

- ник по дентална медицина, София, 2009.
- Панчев, П. (ред.), А. Темелков. Ръководство по Урология. София, 2010.
- Яръмов, Н. (ред.), С. Георгиев, С. Хинев. Учебник по спешна хирургия. София, 2011.
- Георгиев, С. Монография: Трудна интубация. София, 2011.
- Темелков, А., Р. Маринова. Монография: Нозокомиални инфекции при интензивно лечение. София, 2011.
- Георгиев, С., И. Смилев, Д. Карадимов (ред.), (с участието на хабилитирани, нехабилитирани преподаватели и докторанти). Ръководство за практически упражнения по анестезиология и интензивно лечение за студенти по „медицина“ и „стоматология“ и тестове, София, под печат.
- Георгиев, С. Учебник по акушерство и гинекология, под печат.

Доц. Владимир Максимов

След основаването на Медицинския факултет в София изучаването по специалността „фтизиатрия“ се провежда от Катедрата по вътрешни болести. От 1952 г. се обособяват две катедри по фтизиатрия – едната ръководена от проф. Стефан Тодоров, за обучение на лекари-специалисти по линията на СДК, базирана в бившия Научен институт по фтизиатрия на бул. „Димитър Несторов“ 19, и втора – към МУ – София, ръководена от проф. Минко Мондешки и базирана в Клиниката по туберкулоза при Общинска болница по туберкулоза на ул. „Димитър Несторов“ 17.

Катедрата на проф. Тодоров изиграва важна роля в обучението на лекари фтизиатри в продължение на дълги години. Учебникът „Основи на фтизиатрията“ и „Диференциална диагноза на туберкулозата на органите на дишането“ от проф. Тодоров са настолни книги за лекари фтизиатри особено в областта на рентгеновата диагностика на белодробната туберкулоза. В тази катедра и в Научния институт по туберкулоза работят видни фтизиатри като проф. Стефан Шошков – автор на редица монографии в областта на белодробната туберкулоза, проф.

Антон Алтъпърмаков – създател на бронхологията на България, проф. Александър Попсапов, чието ръководство по рентгенова диагностика на белодробната туберкулоза и белодробните болести е издадено и в чужбина. Изявени преподаватели и научни работници са доц. Мара Белчева, която за първи път разработва въпросите на саркоидоза и колагенози при белодробни заболявания. Д-р Станкия Калева работи по проблемите на дихателната недостатъчност и трудоустрояване при болни с белодробна туберкулоза и други белодробни болести. Проф. Борис Павлов е основател на раздела патофизиология на белодробните болести и основател на функционалната диагностика на белодробните заболявания.

Обучението по туберкулоза на студентите медици се осъществява от втората катедра, ръководена от проф. Минко Мондешки – автор на учебник по фтизиатрия за студенти медици. Проф. Мондешки работи главно по проблемите на епидемиологията и диагностиката на белодробната диагноза.

През 1972 г. след създаването на Медицинска академия се обособява една Катедра по

Преподаватели в Клиничен център по белодробни болести (КЦББ) на заседание в Аудитория 1. От ляво надясно, първи ред: доц. д-р П. Николова, д-р С. Ангелова, доц. д-р Я. Славова и д-р Джамбазов; втори ред: д-р М. Желева, д-р А. Спасова, д-р Т. Киркова, доц. М. Преславова; трети ред: доц. Ас. Златев, доц. Ст. Иванов, д-р Миков – докторант; четвърти ред: д-р Р. Петков, д-р М. Плочев, д-р Е. Горанов, д-р Вл. Станоев.

Доц. д-р Денчо Османлиев и проф. д-р Питърс Барнс водят заседание на конгреса по белодробни болести в България – 2012 г.

пневмология и фтизиатрия, ръководена от проф. Радан Раданов. Катедрата поема обучението по белодробни болести както на лекари-специалисти така и на студенти медици.

Освен преподавателска в катедрата се извършва научноизследователска дейност в областта на пневмологията и фтизиатрията, участие в научни конгреси и симпозиуми у нас и в чужбина. Голяма част от сътрудниците на катедрата специализират в чужбина. Извършва се обучение на докторанти, защитават се дисертации и хабилитации на доценти и професори.

Монографиите върху туберкулозата у децата са преведени и в чужбина и досега не са загубили своето клинично и научно значение. Проф. Раданов е основател на Клиниката по детска фтизиатрия и пневмология (единствена в България) по-късно ръководена от проф. П. Добрев, доц. Г. Славова, проф. Ан. Петров и проф. П. Минчев. Проф. Раданов работи съв-

местно с проф. П. Добрев и проф. Сивчев върху въпросите на патогенезата на белодробната туберкулоза (експериментални проучвания) и той въвежда у нас комбинираното лечение на болестта. Под негово ръководство израстват много учени фтизиатри – професори, доценти, асистенти.

Голям принос в развитието на българската пневмология има проф. Петър Добрев, който се откроява като голям учен и клиницист с много добър организационен опит. Той е създател и на стройна диспансерна мрежа за обхващане не само на туберкулозно болните, но и на болните с хронични неспецифични белодробни болести. Проф. Добрев е автор на много монографии в областта на пневмологията, като „Хронична обструктивна белодробна болест“, „Пневмония“, „Белодробен рак“, „Белодробен тромбоемболизъм“, „Лечение на белодробните болести“, „Възпалителни заболява-

ния на болести на белите дробове“ и др. Под негово ръководство израстват много лекари специалисти, асистенти, доценти, професори.

В Катедрата по пневмология и фтизиатрия дълги години работи проф. Никола Алексиев, който е ерудиран клиницист, преподавател и работи предимно в областта на бронхиалната астма, ХОББ, белодробен тромбоемболизъм. Той е създател на школа в областта на пневмологията. Проф. Алексиев създава уникална Клиника по интензивна и спешна терапия, която днес се ръководи от доц. Денчо Османлиев.

Друг известен учен и клиницист, който работи в същото време, е проф. Милко Милчев. Той работи върху патологоанатомичните промени при белодробната туберкулоза, патоморфоза на белодробната ТБК, диагностика и класификация на белодробните тумори. Неговата монография върху плевралните изливи е ценно ръководство за лекари, интернисти и пневмолози.

Голяма личност в областта на пневмологията е проф. Ванко Ничев, ерудиран преподавател, който успяваше да завладее аудиторията.

Проф. Анастас Петров е продължител на делото на проф. Б. Павлов в областта на функционалната диагностика на белодробните заболявания. Неговите трудове са именно в тази област и по въпросите на етиология и патогенеза, клиника и лечение на дихателната недостатъчност.

Важно звено в Катедрата по пневмология и фтизиатрия е Бронхологичното отделение, което е уникално за България и обучава лекари специалисти от цялата страна. Създадено от проф. Алтъпърмаков, по-късно то се ръководи от известни бронхолози като проф. Рангел Павлов, проф. Емил Бенев, доц. Ст. Христов, а в последните години – от доц. Димитър Костадинов. Освен ендоскопска диагноза на белодробните болести в отделението е въведена

Доц. д-р Димитър Т. Костадинов

лазерната терапия на белодробния карцином и други белодробни тумори.

От първостепенно значение за работата на катедрата е микробиологичната лаборатория по туберкулоза и неспецифични белодробни болести, ръководена от доц. Вълчо Иванов, доц. Емил Калфин (който е създател на българска среда за развитие на туберкулозни бактерии) и в последните години от доц. Веселина Раданова.

В продължение на години към Катедрата по пневмология и фтизиатрия е обособено и Диспансерно отделение, ръководено от доц. Драгомир Бояджиев, доц. В. Павлов, а в последните години – доц. Златка Янкова.

Ръководители на катедрата от основаването и до днес са проф. Минко Мондешки, проф. Радан Раданов, проф. Петър Добрев, проф. Милко Милчев, проф. Никола Алексиев, проф. Емил Бенев, доц. Денчо Османлиев, доц. Владимир Максимов и доц. Димитър Костадинов (от 2012 г.).

Доц. Владимир Максимов работи предимно в областта на възпалителните заболявания на белия дроб – пневмонии, антибактериално лечение на белодробните инфекции, белодробен тромбоемболизъм, ХОББ, бронхиална астма.

Доц. Денчо Османлиев е ръководител на Клиниката по спешна и интензивна терапия и на лабораторията по функционално изследване на дишането. Неговите трудове са предимно в тази област и по въпросите на хроничната дихателна недостатъчност, белодробен тромбоемболизъм, бронхиална астма. Той е и национален консултант по белодробни болести.

Доц. Стоян Иванов ръководи Клиника по неспецифични белодробни болести. Неговите интереси са предимно в областта на саркоидозата, грануломатози, белодробни фибрози, в които области има издадени монографии.

Доц. Донка Стефанова ръководи Клиниката по фтизиатрия. Тя е член на експертен съвет по фтизиатрия и членува в международни организации. Работи по съвместни проекти по линията на СЗО, по въпросите на туберкулозата – диагностика, патоморфоза, лечение. Тя е създател на системата ДОТС.

Доц. Асен Златев ръководи Клиниката по неспецифични белодробни болести. Неговите трудове са както в областта на фтизиатрията, така и в областта на неспецифичните белодробни болести и в частност белодробен тромбоемболизъм – класификация, етиология, патогенеза, лечение. По този въпрос има защитен дисертационен труд.

Проф. Петко Минчев е продължител на делото на проф. Раданов. Той е основател на специалността детска пневмология и фтизиатрия и ръководи Клиниката по детска фтизиатрия. Неговите трудове са в областта на епидемиология на белодробната туберкулоза, туберкулозодиагностика, БЦЖ ваксинация и схеми за лечение на белодробната туберкулоза.

Доц. Пенка Николова работи по въпросите на защитните механизми на дихателната система, върху бронхиалния секрет, върху локалната защита на дихателните пътища. Нейните трудове, включително и дисертационният, са в областта на имунологията на белия дроб и въпросите на имунопрофилактиката. Доскоро тя завежда лаборатория по бронхиален секрет. Освен това е работила и като завеждащ неспецифична клиника и диспансер.

Проф. Веселин Власов от дълги години е завеждащ патоморфологична лаборатория. Той е ерудиран патолог и е един от най-добрите специалисти по белодробна патология и в частност – диагностиката на белодробните тумори. Неговите трудове са предимно в областта на диагностиката, диференциалната диагноза на белодробните тумори в патоморфологичен аспект.

Доц. Веселина Раданова завежда микробиологичната лаборатория към катедрата. Тя е един от водещите специалисти в микробиологичната диагностика на белодробната туберкулоза в страната. Нейните разработки и научни трудове са предимно в областта на съвременната микробиологична диагностика на туберкулозата.

Доц. Димитър Костадинов е началник на бронхологично отделение. Той е продължител на делото на проф. Алтъпърмаков,

проф. Р. Павлов и проф. Е. Бенов. Доц. Костадинов е съвременен ендоскопист който въвежда и използва широко съвременни методи за диагностика на белодробния карцином. През последните години той работи съвместно с онколози в областта на лазерната терапия на белодробните тумори.

Доц. Милка Маркова ръководи клиничната лаборатория. Нейните разработки са предимно в областта на медиаторите при белодробното и алергично възпаление, при бронхиална астма и ХОББ. Тя въвежда нови методи в лабораторната диагностика на белодробната туберкулоза – изследване на аденозин деаминаза, и в областта на белодробната саркоидоза, както и в областта на лабораторната диагностика и контрол на антикоагулантна и тромболитична терапия при БТЕ, изследване на пунктати при ТБК и неспецифични белодробни болести.

Доц. Мая Тафраджийска работи предимно в областта на алергологичната диагностика при белодробни заболявания, ХОББ, бронхиална астма. Тя въвежда нови тестове за диагностика – бронхопровокационни, бронходилататорни. Има и разработки по въпросите на туберкулозата и СПИН.

Доц. Ваня Юркова работи предимно по имунология на бял дроб. Нейният дисертационен труд е върху хиперсензитивните пневмонити и фермерски бял дроб. Тя специализира в Института по белодробни болести „Джовани Гъзлини“ в Италия и въвежда нови методи за диагностика на белодробните заболявания.

Катедрата по обща биология при Медицинския факултет на Софийския университет е създадена със закон, публикуван в Държавен вестник, бр. 193 от 06.08.1924 г. Нейният основател проф. д-р Методий Атанасов Попов, по-късно академик, е назначен през 1925 г., но поради продължително отсъствие от страната (извънреден пратеник и пълномощен министър в Берлин от 1923 до 1931 г.) заема длъжността през 1931 г.

През първата (1917-1918) учебна година на новооткрития Медицински факултет студентите медици имат лекции и упражнения по медицинска зоология и медицинска ботаника. Лекциите по медицинска зоология се четат от проф. Г. Шишков, а по медицинска ботаника от проф. Ст. Петков. През следващата учебна година лекциите по медицинска зоология се четат от проф. М. Попов, който въвежда и лекции по сравнителна анатомия. От 1919-1920 г. се четат лекции по обща биология, в които се включват теми от сравнителната анатомия и паразитологията. По този начин Методий Попов въвежда обединяваща дисциплина за най-общите прояви и закономерности на живота, свойствени на всички живи организми, включително и за човека. Така той внася необходимата биологична основа в обучението на студентите по медицина и изпреварва законодателната уредба на биологичната им подготовка – законът за закриване на катедрите по медицинска ботаника и медицинска зоология към Медицинския факултет и за въвеждане на дисциплината „Обща биология“ (медицинска зоология, сравнителна анатомия и медицинска ботаника) е от 11.07.1921 г.

До 1925 г. практическите занятия със студентите се водят във Физико-математическия факултет на СУ. От 1925 г. упражненията се провеждат в зданието на ул. „Московска“ и ул. „Дунав“. През 1931 г. катедрата се премества в новоизграденния Институт за стимулационни и биологични проучвания на бул. „Цариградско шосе“ – Трети километър, където разполага с цяло крило от две учебни лаборатории и 7 големи помещения за научна работа и кабинети.

Това създава възможност за развитието на катедрата не само като учебен център с удобни и добре обзаведени студентски лаборатории, но и като изследователско звено за разработка на общобиологични проблеми. Последното преместване на катедрата на територията на Александровска болница е през 1971 г. в новопостроената сграда на ул. „Здраве“ № 2, което улеснява учебната дейност. Катедрата сега разполага с 5 добре оборудвани учебни лаборатории, с научни лаборатории и кабинети. На студентите от I курс се преподава биология за медици и дентални медици (включваща обща биология, паразитология и сравнителна анатомия на гръбначните) и клетъчна и молекулярна биология за фармацевти. Освен това за студентите по медицина и дентална медицина се провеждат два свободно избираеми курса – „Биология на паразити с медицинско значение“ и „Биология и имунология на развитието“. На тези избираеми курсове студентите имат възможност да се запознаят със съвременни имунохимични и имуноцитохимични методи за диагностика, както и модерни методи за лечение на социално значими заболявания. Обучението съответства на това в редица европейски университети.

След акад. М. Попов, ръководители на катедрата са акад. Радой Петров Попиванов (1953-1977), чл.-кор. проф. Ботю Атанасов Ботев (1977-1982), проф. д-р Людмил Стоянов Наков (1982-1998 г.), доц. д-р Илия Цветанов Ватев (1999-2012) и доц. Димитрина Димитрова-Диканарова (от 2012 г.).

В катедрата от 1970 г. насам са хабилитирани следните преподаватели: доц. д-р Кирчо Игнатов Киров (1971 г.), проф. Лилия Иванова Новоселска (1973 г.), проф. д-р Тодор Илиев Еврев (1978 г.), доц. д-р Стефан Михайлов Живков (1979 г.), доц. д-р Иван Димитров Буланов (1980 г.), доц. д-р Людмил Христов Мархолов (1984 г.), доц. д-р Илия Цветанов Ватев (1988 г.), доц. д-р Цветанка Цанкова Маринова (1994 г.), доц. д-р Димитрина Кирилова Димитрова-Диканарова (2002 г.), доц. д-р Недка Любомирова Трифонова (2003 г.) и доц. д-р Иван Веселинов Младенов (2003 г.).

Доц. д-р Димитрина Димитрова-Диканарова

В началото (1917-1918) упражненията на студентите медици се водят от асистенти на Катедрата по зоология при Физико-математическия факултет. На 01.09.1926 г. е назначен първият асистент в новосъздадената Катедра по обща биология – д-р Ариадна Димитрова. През 40-те години за асистенти са назначени д-р Веселин Москов, д-р Радой Попиванов, Живко Ламбрев, Иван Панчев, д-р Нели Недялкова, д-р Елена Димитрова, д-р Асен Златаров и Ботю Ботев; през 50-те години – д-р Мария Цонева, д-р Ангел Шейков, Лилия Новоселска, д-р Людмил Наков и д-р Кирчо Киров; през 60-те години – д-р Людмил Мархолев, д-р Тодор Еврев, д-р Стефан Живков и д-р Иван Буланов; през 70-те години – д-р Илия Ватев, Иван Младенов, д-р Станимир Кюркчиев, Мария Стаменова, Румяна Коларова-Колева и Вера Бояновска; през 80-те години – д-р Васко Узунов, д-р Димитрина Димитрова, д-р Юли Милев, д-р Филип Фичев и д-р Райна Фичорова; през 90-те години – д-р Цветанка Маринова, д-р Недка Трифонова, д-р Ива Гатева, д-р Вера Дамянова, Стефка Делимитрева, Ралица Живкова, Майя

Маркова и д-р Светослав Калайджиев; и от 2000 г. насам – д-р Радослав Борисов, д-р Ралица Чурова-Джупанова, Венера Николова, д-р Валери Велев, Андон Тошев, д-р Калина Хаджииванова, Полина Георгиева, Живка Иванова и д-р Зафер Сабит.

Първоначално катедрата няма обособени сектори. През 1967 г. се оформят лаборатории по имунология на репродукцията, имунология на туморите, имунология на трансплантациите, имунохимия и ензимохимия. Тенденцията към концентриране върху по-малък брой научни проблеми довежда до формирането през 1972 г. на три основни звена – един учебен сектор и две научни лаборатории (по серология на размножаването, ръководена от проф. Р. Попиванов, и по серология на туморите, ръководена от проф. Б. Ботев). През 1985 г. се създава и функционална лаборатория по оплождане *in vitro* и трансплантация на човешки зародиши, ръководена от доц. д-р Илия Ватев. Понастоящем в катедрата има две научни лаборатории – по имунология на размножаването и по оплождане *in vitro* и предимплантационна ембриология, а основно научно направление е репродуктивната биология.

В историята на българската наука важно място заема разработената от проф. М. Попов теория за клетъчната стимулация. Тя се основава на дългогодишни проучвания в катедрата от М. Попов и научните сътрудници от неговата школа – Г. Паспалев, М. Добрев, П. Петков, Б. Ботев, В. Вълчанов и др. Засяга въпроси от областта на геронтологията, размножаването, ембрионалното развитие, регенерацията, храненето, ендокринологията, канцерогенезата, имунитета и др. Чрез подробни антропометрични и кръвнотипови изследвания М. Попов и сътр. доказват, че българският народ принадлежи към славянските народи, което има важно значение за изясняване на расовата структура на народа ни и за научно аргументиране на антирасистката борба у нас.

Р. Попиванов разработва въпроси на изoserологията и създава оригинален метод за определяне на кръвните подгрупи. С участие-

то на сътрудници от катедрата (Ст. Живков, Т. Еврев, Ив. Буланов) акад. Р. Попиванов проучва влиянието на антигенната абсорбция и показва, че сперматозоидите притежават както собствени, така и абсорбирани от спермалната плазма антигени. Доц. Ст. Живков и доц. Ив. Буланов установяват, че десорбцията на адсорбираните антигени се извършва при промяна на рН или при реакция със съответни антитела и вероятно има защитна за сперматозоидите роля. По техни данни високомолекулните сперматозоидо-обличащи антигени свързват значително повече антитела и вероятно по този начин неутрализират спермоантителата в женските полови пътища.

Проф. Б. Ботев експериментира методи за култивиране на растителни тъкани и органи. Той уточнява редица условия на тази биотехнология, която по-късно намира широко приложение. Освен това той и сътрудниците му (доц. Л. Мархолев и доц. К. Киров) получават туморно-клетъчна линия от експериментален лейомиосарком и я поддържат много години *in vitro* и *in vivo* в солидна и асцитна форма. Работейки върху нея, Б. Ботев установява важни зависимости относно клетъчно-пролиферативните особености и имунологията на злокачествените новообразувания.

Проф. Л. Наков въз основа на експериментални данни създава хипотеза за ролята на микросредата при диференцирането на клоновете имунокомпетентни клетки. Освен това предлага оригинален метод за получаване на органно- и клетъчно-специфични/видово-неспецифични антисеруми. Друго основно направление в дейността на проф. Наков и ръководената от него лаборатория е свързано с идентифициране и характеристика на сперматозоидните антигени и диагностика на имунологично обусловеното безплодие при човека.

Повече от 23 години Лабораторията по имунология на размножаването (акад. Р. Попиванов, проф. Л. Наков, доц. Ст. Живков, проф. Т. Еврев, д-р Р. Фичорова, доц. Д. Димитрова, доц. Н. Трифонова) работи като специализирана по диагностика на спермоантителата и оценява-

не на ролята им в безплодието. При страдащи от първично неизяснено безплодие в България спермоаглутиниращи антитела в клинично значими титри се доказват в 28% от мъжете и 4,17% от жените, а спермоимобилизиращи антитела с клинично значими титри – в 16% при мъжете и 20,83% при жените, като през последните години честотата на спермоантителата се е увеличила повече от три пъти. Друго направление формират изследванията, доказващи връзката между продукцията на спермоантитела и антитела срещу антигени на причинители на различни бактериални и вирусни инфекции, както и с етиопатогенезата и значението на т.нар. „естествени“ антитела. Дейността на същата лаборатория обхваща и ензимохимични, и имунохимични изследвания в областта на репродуктивната биология (доц. Ив. Буланов, В. Бояновска и др.).

Открит, разработен и патентован (доц. Ив. Младенов) е нов биологичен продукт – лектин, получен от растението *Arum maculatum*. Лектинът е сиалоспецифичен, негликозилиран протеин, притежаващ аглутиниращи, преципитиращи и бласттрансформиращи свойства. Създадени са и нови лектинови форми с широки възможности за приложение в биологичен експеримент.

Проучени са някои промени в ензимните изоформи при сперматогенезата (д-р В. Узунов). Проследени са изоензимите на лактатдеhidрогеназата, малатдеhidрогеназата и глюкозо-6-фосфатдеhidрогеназата и промените им при онтогенезата в тестиси на гризачи и човек. Намерени са нови данни за репресията и дерепресията на гените, контролиращи синтеза на посочените ензими.

Изследвана е експресията на кристалините на очната леща по време на индивидуалното развитие на човека, появата им в ранната ембриогенеза, както и възрастозависимите промени в състава им (доц. Н. Трифонова, гл. ас. Р. Коларова). Проучена е имуногенността на кристалините в условия на ксено-, изо- и аутоимунизация, а също и антигенното сходство между човешките кристалини и тези на други

гръбначни животни. Тази насока продължава с изследвания на алфа-В кристалин като нискомолекулен стресов протеин в различни тъкани в норма и патология.

По-новите научни направления и постижения на катедрата в репродуктивната биология са свързани с дейността на доц. Ил. Ватев и по-младите сътрудници от Лабораторията по *in vitro* оплождане и предимплантационна ембриология.

Катедрата е пионер в разработването и внедряването на техниките за оплождане *in vitro* и експериментална и предимплантационна ембриология не само у нас, но и в Югоизточна Европа. Преди повече от 30 години са разработени експериментални модели за *in vitro* оплождане на различни видове бозайници, за което д-р Ватев става лауреат на младежката научна премия за медицина (1982 г.). След проучванията върху капацитацията на сперматозоидите и фините механизми на пенетрацията им *in vitro* е постигнато оплождане извън

организма и на оперативно получени човешки яйцеклетки (признати са две методични изобретения). След завръщането си от дългосрочна специализация в Париж (1984 г.) д-р Ватев предлага на ръководството на Медицинската академия и Министерството на здравеопазването програма за клинично приложение на извънтелесното оплождане в колаборация с поканени от катедрата акушер-гинеколози от МА. Координацията на програмата и ключово важните етапи на техниката за *in vitro* оплождане, популярна и като „бебе от епруветка“ – селекция и култивиране на овоцитите, капацитация и извънтелесно оплождане, подбор на зародишите и тяхната трансплантация, са извършвани в катедрата от д-р Ватев. Те са увенчани с успех на 03.01.1988 г., когато се ражда Илияна – първото българско дете, заченато извън организма. Седмица по-късно се ражда Христо, а след това и още десетки „бебета от епруветка“, заченати в лабораторията, преди отделните екипи от последователи да поемат

Сътрудници на Катедрата по биология. От ляво надясно, първи ред: доц. Иван Младенов, доц. д-р Димитрина Димитрова-Диканарова, доц. д-р Илия Ватев, доц. д-р Недка Трифонова, гл. ас. д-р Васко Узунов; втори ред: ас. д-р Зафер Сабит, доц. Ралица Живкова, доц. Стефка Делимитрева, доц. Майя Маркова, ас. Ирина Чакърлова, ас. Венера Николова, гл. ас. д-р Вера Дамянова, спец. биол. Румяна Георгиева; трети ред: дом. Румяна Илиева, лаб. Вихра Николова, сан. Виолета Сейменска, сан. Венета Йорданова

самостоятелен път на развитие. За постигнатите първи практически резултати за лечение на тежките форми на човешко безплодие през 1988 г. в катедрата пристига международен сертификат за интелектуална собственост върху метода за *in vitro* оплождане. През 90-те години в катедрата е внедрена и техниката за интраовоплазмено инжектиране на сперматозоид (ИКСИ), в резултат на което през 1998 г. са родени и първите български „ИКСИ-бебета“, при това близнаци. В резултат на колаборация по два големи международни проекта на Европейския съюз доц. Ватев и сътр. разработват и други модерни микрохирургични подходи на репродуктивната биология. Ст. Делимитрева и Р. Живкова публикуват първите наши резултати в предконцепционната и предимплантационна диагностика. В бъдеще се очаква тези разработки да позволят ранна (преди трансплантацията) селекция на здрави човешки зародиши при някои от често срещаните наследствени заболявания. В последните години Делимитрева и Живкова насочват изследванията си към хромозомни и цитоскелетни причини за неуспешното зреене и оплождане на яйцеклетките от бозайници и сравнително ниския потенциал за развитие на предимплантационните ембриони.

Друго научно направление в дейността на лабораторията за оплождане *in vitro* (доц. Цв. Маринова, М. Маркова) формират клетъчно-биологичните проучвания на гамети и соматични клетки при човек и други групи гръбначни животни. Изследвани са светлинномикроскопски и ултраструктурни особености (включително след химична дисекция), антигени, цитоскелетни структури и белтъци на човешки сперматозоиди при норма и патология. Съвместно с катедрите по хирургия, патологична анатомия и съдебна медицина са изследвани някои структурни особености на органи на имунната система от биопсичен и некропсичен материал на пациенти с автоимунни, туморни и възпалителни заболявания.

Дейността на лабораторията за оплождане *in vitro* е свързана и с анализиране на резулта-

ти от тестове за диагностика на имунологично обусловено безплодие, както и връзката им с първите успешни резултати у нас от прилагането на новия микроманипулационен метод ИКСИ при безплодни пациенти с клинично значими стойности на спермоантителата (доц. Ил. Ватев, д-р В. Дамянова и сътр. от лабораторията по имунология на размножаването).

Приносителите на Катедрата по биология за практическото здравеопазване се отнасят главно до внедряване на резултати от изследвания за резус-фактор при кръвопреливането, бременност и хемолитична болест на новороденото (акад. Попиванов и сътр.), диагностика на имунологично обусловеното безплодие (проф. Наков, доц. Димитрова) и най-вече до разработването и приложението на метода за оплождане *in vitro* и трансплантация на човешки ембриони в едноименната лаборатория (доц. Ил. Ватев и първоначален ръководител на програмата доц. Ст. Живков). По инициатива и с ключовото съдействие на лабораторията за оплождане *in vitro* към катедрата (д-р Ил. Ватев) са основани две звена за *in vitro* оплождане и асистирана репродукция извън Медицинския факултет на МУ – София, които приложиха успешно новите методи за лечение на тежки форми човешко безплодие: в АГ болница „Т. Киркова“ (днес „Св. София“) – София, и в Медицинския университет – Плевен (първа програма от този род в провинцията). От лабораторията за *in vitro* оплождане на катедрата са започнали своя път в асистираната репродукция доц. М. Истатков, доц. А. Щерев, д-р П. Табакова, д-р Ф. Фичев, д-р Г. Бакърджиев и много други лекари и биолози, които от своя страна са предали опита си на по-млади колеги, за да имаме днес родени стотици заченати извън организма българчета. Екипите от наши последователи в страната са повече от двадесет; прокараният от катедрата път в модерните техники за човешка репродукция (*in vitro* оплождане, ИКСИ и други) логично доведе до създаването преди няколко години на Център „Фонд

за асистирана репродукция“ към МЗ, където милиони левове всяка година се разпределят на безплодни брачни двойки за лечение чрез модерна асистирана репродукция.

Изнасяните лекции и упражнения в Катедрата по биология са максимално онагледени с различни модерни аудио-визуални средства. От 1985 г. е въведено упражнение „Оплождане *in vitro*“, на което студентите имат уникалната възможност да наблюдават живи гамети и началните етапи на оплождането при бозайници. Провежда се и упражнение на тема „Отровни животни, растения и гъби“, като включеният материал е съобразен с честотата на случаите, постъпващи в звената за спешна медицинска помощ. В обучението се съчетават класически и нови лабораторни и аудио-визуални техники.

Под ръководството на Катедрата по биология в МУ – София, и с участието на нейни сътрудници са създадени и съответните катедри в останалите висши медицински училища в страната: в Пловдив – от Р. Попиванов и Ж. Ламбрев, във Варна – от М. Цонева, в Плевен – от Л. Новоселска, в Стара Загора – от Т. Евреви, и в СУ „Св. Кл. Охридски“ – от Цв. Маринова. Катедра Обща биология в Скопие също е създадена от сътрудник на нашата катедра – д-р Ариадна Димитрова.

Преподаватели:

Доц. д-р Илия Цветанов Ватев, дм
Доц. д-р Димитрина Кирилова Димитрова-Диканарова, дм
Доц. д-р Недка Любомирова Трифонова, дм
Доц. Иван Веселинов Младенов, дб
Доц. Стефка Методиева Делимитрева, дб
Доц. Ралица Стефанова Живкова, дб
Доц. Майя Дянкова Маркова, дб
Гл. ас. д-р Васко Пеев Узунов, дм
Гл. ас. д-р Вера Илиева Дамянова
Ас. Венера Панталеева Николова
Ас. д-р Зафер Ахмед Сабит
Ас. Ирина Вълчева Чакарва
Ас. Андон Крумов Тошев (временно отстранен от преподавателска дейност)

Учебници, учебни помагала и монографии:

Ватев, Ил. и колектив от катедра Биология. Тестове по биология, паразитология и сравнителна анатомия за студенти по медицина, стоматология и фармация от медицинските университети. Реко, София, 2005, 2006, 2007.

Ватев, Ил., В. Ишев, Д. Ковачев, Цв. Маринова, Г. Николов, С. Станилова. Биология. Реко, София, 2005, 2006.

Ватев, Ил., Б. Ботев, Б. Буланов, Р. Попиванов, Цв. Маринова, М. Цонева-Манева. Паразитология. Реко, София, 2003, 2007.

Василевска-Декова, М., В. Сарафян, Ил. Ватев. Паразитология. 2. прер. и доп. изд. Пловдив, 2002.

Василевска-Декова, М., Ил. Ватев, Хр. Радева-Куямова, В. Сарафян. Медицинска биология. Пловдив, 2002.

Наков, Л. (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 2000.

Василевска-Декова, М., В. Сарафян, Ил. Ватев. Паразитология. Пловдив, 1996.

Попиванов, Р., Б. Ботев (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 1985, 1990.

Попиванов, Р., Б. Ботев (ред.). Биология. Учебник за студенти по медицина и стоматология. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд. 1984-1992.

Попиванов, Р., Б. Ботев (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 1974.

Попиванов, Р., Б. Ботев, Л. Након, К. Киров. Сравнителна анатомия на гръбначните. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд., 1966-1995.

Попиванов, Р., Б. Ботев, М. Цонева-Манева. Паразитология. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд., 1966-1980.

Попиванов, Р., Б. Ботев. Обща биология. Медицина и физкултура, София, 1-5 изд., 1962-1977.

Попов, М. Кратък учебник по паразитология. Университетска печатница, София, 1947.

Попов, М. Хистология на човека и на гръбначните животни. Соф. университет, София, 1921.

Попов, М. Сравнителна анатомия на гръбначните и на човека. Университетска печатница, София, 1-4 изд., 1921-1947.

Попов, М. Обща биология. Държавна печатница, София, 1-6 изд., 1919-1947.

Представителни научни статии:

Велев, В., В. Дамянова, Ил. Ватев. Криопрезервация на ембрионални стволови клетки. Акушерство и гинекология, 48, 2009, 23-25.

Дамянова, В., Д. Димитрова-Диканарова, С. Калайджиев, Ил. Ватев. Честота на спермоантителата у пациенти, включени в програма за асистирана репродукция. Акушерство и гинекология, 38 (бр. 2), 1999, 31-33.

Дамянова, В., Д. Димитрова-Диканарова, С. Калайджиев, Ил. Ватев. Честота на спермоантителата у пациенти, включени в програма за асистирана репродукция. Акушерство и гинекология, 38 (бр. 2), 1999, 31-33.

Делимитрева, С., И. Ватев. Причини за ранната загуба на човешки ембриони – приносът на изследванията върху ембриони, получени *in vitro*. Акушерство и гинекология, 46 (бр. 6), 2007, 20-26.

Живкова, Р., С. Делимитрева, И. Ватев (2010). Значение на овоцитни цитоплазмени фактори за неуспеха на *in vitro* оплождането при човека. Акушерство и гинекология, 49 (бр. 5), 2010, 27-32.

Узунов, В. Изоферменти лактатдегидрогенази при нормо-, олиго- и азоспермии. – В: Актуални въпроси в имунологията. Мед. и физк., София, 1980.

Узунов, В. Изследване на лактатдехидрогеназни изоензими в еякулата при мъже след оперативно лечение на крипторхизъм-орхидопексия. Хирургия, XXXIX, 1986, 2, 35-41.

Boulanov, I., I. Mladenov, R. Fichorova. Lectin from *Arum maculatum* detects glycoprotein differences in seminal plasma. CR Bulg. Acad. Sci. 51 (No. 5-6), 1998, 105-106.

Cherueva, R., D. Petrov, O. Georgiev, Y. Slavova, D. Toncheva, M. Stamenova, N. Trifonova. Expression profile of the small heat-shock protein alpha-B-crystallin in operated-on non-small-cell lung

cancer patients: clinical implication. Eur. J. Cardiothorac. Surg. 37, 2010, 44-50.

Delimitreva, S., R. Zhivkova, E. Isachenko, N. Umland, P. L. Nayudu. Meiotic abnormalities in *in vitro*-matured marmoset monkey (*Callithrix jacchus*) oocytes: development of a non-human primate model to investigate causal factors. Hum. Reprod. 21, 2006, 240-247.

Delimitreva, S. M., R. S. Zhivkova, I. T. Vatev, D. I. Toncheva. Chromosomal disorders and nuclear and cell destruction in cleaving human embryos. Int. J. Dev. Biol. 49, 2005, 409-416.

Delimitreva, S. M., R. S. Zhivkova, I. T. Vatev. Supernumerary human preembryos provide potential for preimplantation genetic diagnosis. Folia Biol. (Praha) 47, 2001, 88-91.

Dimitrova, D., S. Kalaydjiev, A. Mendizova, E. Piriyova, L. Nakov. Circulating antibodies to human spermatozoa in patients with ulcerative colitis. Fertil. Steril. 84, 2005, 1533-1535.

Dimitrova, D., S. Kalaydjiev, L. Hristov, K. Nikolov, T. Boyadjiev, L. Nakov. Antichlamydial and antisperm antibodies in patients with chlamydial infections. Am. J. Reprod. Immunol. 52, 2004, 330-336.

Dimitrova-Dikandarova, D. K., T. T. Marinova, R. N. Fichorova. Heterogeneity in the presence of CD4-like molecules on human spermatozoa. Andrologia, 30, 1998, 147-151.

Dimitrova-Dikandarova, D. K., Y. Tsuji, Y. Nakata, H. Shibahara, M. Mitsuo, T. Hashimoto, J. Furuyama, K. Koyama. Characterization of anti-sperm antibodies and their coding cDNA sequences by Epstein-Barr virus transformed B cell lines from lymphocytes of infertile women possessing anti-sperm antibodies. J. Reprod. Immunol. 32, 1996, 171-191.

Dimova, I., V. Damyanova, D. Nesheva, S. Hadjidekova, I. Vatev, R. Stanislavov, V. Nikolova, D. Toncheva. Array comparative genomic hybridization (CGH) analysis of sperm DNA to detect copy number variations in infertile men with idiopathic azoospermia. Journal of Clinical Medicine and Research, 2, 2010, 42-48.

Iankov, I. D., D. P. Petrov, I. V. Mladenov, I. H. Haralambieva, I. G. Mitov. Lipopolysaccharide-

specific but not anti-flagellar immunoglobulin A monoclonal antibodies prevent *Salmonella enterica* serotype enteritidis invasion and replication within HEp-2 cell monolayers. *Infect. Immun.* 70, 2002, 1615-1618.

Iankov, I. D., D. P. Petrov, I. V. Mladenov, I. H. Haralambieva, O. K. Kalev, M. S. Balabanova, I. G. Mitov. Protective efficacy of IgA monoclonal antibodies to O and H antigens in a mouse model of intranasal challenge with *Salmonella enterica* serotype Enteritidis. *Microbes Infect.* 6, 2004, 901-910.

Kalaydjiev, S., D. Dimitrova, I. Mitov, I. Dikov, L. Nakov. Serum sperm antibodies after diarrhoeal diseases. *Andrologia* 39, 2007, 101-108.

Kalaydjiev, S., D. Dimitrova, M. Nenova, S. Peneva, I. Dikov, L. Nakov. Serum sperm antibodies are not elevated after mumps orchitis. *Fertil. Steril.* 77, 2002, 76-82.

Kalaydjiev, S. K. Sperm antigenicity shared in five vertebrate classes. *Theriogenology*, 57, 2002, 1073-1085.

Kalaydjiev, S. K., D. K. Dimitrova, N. L. Trifonova, R. N. Fichorova, N. G. Masharova, Y. N. Raicheva, M. N. Simeonova, E. I. Todorova, V. I. Todorov, L. S. Nakov. The age-related changes in the incidence of 'natural' anti-sperm antibodies suggest they are not auto-/isoantibodies. *Am. J. Reprod. Immunol.* 47, 2002, 65-71.

Lyubov, Y., N. Trifonova, T. Vrabcheva, V. Mironova, V. Chuchuranova. Investigation of the properties of covalent immobilized anti-aphlatoxin B1 antibody on membranes of copolymer of Polyacrylamide-polyacrylonitrile. *Int. J. Bioautomation*, 14 (No. 3), 2010, 187-196

Marinova, T., I. Altankova, D. Dimitrova, Y. Pomakov. Presence of HLA-DR immunopositive cells in human fetal thymus. *Arch. Physiol. Biochem.* 109, 2001, 74-79.

Marinova, Ts., M. Markova, L. Aloe. NGF overexpression and distribution in cortical thymic epithelial cells of mice with experimentally-induced leukemia. *In Vivo* 20, 2006, 259-264.

Markova, M. D. Electron microscopic observations of human sperm whole-mounts after extraction for nuclear matrix and intermediate fila-

ments (NM-IF). *Int. J. Androl.* 27, 2004, 291-295.

Markova, M. D. Electron microscopic observations of mouse sperm whole mounts after extraction for nuclear matrix and intermediate filaments. *Arch. Androl.* 47, 2001, 37-45.

Markova, M. D., T. T. Marinova, I. T. Vatev. Asymmetric vimentin distribution in human spermatozoa. *Folia Biol. (Praha)* 48, 2002, 160-162.

Mladenov I. V., I. H. Haralambieva, I. D. Iankov, I. G. Mitov. Characterisation of 20-kDa lectin-spermagglutinin from *Arum maculatum* that prevents *Chlamydia pneumoniae* infection of L-929 fibroblast cells. *FEMS Immunol. Med. Microbiol.* 32, 2002, 249-254.

Nikolova, V., S. Delimitreva, R. Zhivkova, I. Chakarova, D. Dimitrova, M. Markova. Cytoskeletal changes during mouse oocyte maturation revealed by a variation of nuclear matrix and intermediate filaments (NM-IF) extraction. *CR Acad. Bulg. Sci.* 64 (No. 11), 2011, 1571-1576.

Petkova, S., K. Vutova, E. Pozio, V. Velev, Z. Sabit, V. Dilcheva. Species Identification of Three *Trichinella* Isolates from Bulgaria. *CR Acad. Bulg. Sci.* 64 (No. 11), 2011, 1577-1582.

Stoeff, S., S. Jovtchev, I. Dikov, D. Kolarov, T. Galabova, N. Trifonova, S. Hadjieva, A. Mladenova, L. Lambreva, M. Penev. Quantitative expediency assessment of the zeta sedimentation ratio and the plasma viscosity in arterial hypertension research. *Clin. Hemorheol. Microcirc.* 39, 2008, 381-384.

Tarlatzis, B. C., D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Significance of chromosomal aberrations for the unsuccessful procedures of assisted reproduction. *Eur. J. Obstet. Gynecol. Reprod. Biol.* 88, 2000, 181-187.

Tkachenko, O. Y., S. Delimitreva, E. Isachenko, R. R. Valle, H. W. Michelmann, A. Berenson, P. L. Nayudu. Epidermal growth factor effects on marmoset monkey (*Callithrix jacchus*) oocyte IVM, IVF and embryo development are altered by gonadotrophin concentration during oocyte maturation. *Hum. Reprod.* 25, 2010, 2047-2058.

Trifonova, N., S. Kalaydjiev, M. Stamenova, R. Trifonova, W. Breipohl. Porcine eye lens crystallins: antigenic similarity with human crystallins and tool for the detection of anti-crystallin anti-

bodies. *Graefes Arch. Clin. Exp. Ophthalmol.* 240, 2002, 777-781.

Trifonova, N. L., C. Alexiev, M. Stamenova, M. Goranov. Age-related changes of water-soluble proteins of human eye lens during the prenatal period. *Ophthalmic Res.* 25, 1993, 162-171.

Vatev, I., I. Karagyozev, M. Istatkov, M. Srebrevna. Successful application of fallopian sperm perfusion method and intracytoplasmic sperm injection (ICSI) technique for the treatment of human infertility. *BJMG*, 3, 1998, 115-119.

Vatev, I., P. Fitchev, P. Tabakova, M. Dimitrov, T. Yanakieva, V. Yordanov, G. Vakrilov. The *in vitro* fertilization and embryo transfer program at the First Women's Hospital "T. Kirkova", Sofia, Bulgaria. *J. In Vitro Fert. Embryo Transf.* 7, 1990, 119.

Vatev, I. T. Human *in vitro* fertilization and embryo transfer program at the Medical Academy, Sofia, Bulgaria. *J. In Vitro Fert. Embryo Transf.* 5, 1988, 48-49.

Zhivkova, R. S., S. M. Delimitreva, D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Analysis of human unfertilized oocytes and pronuclear zygotes – correlation between chromosome/chromatin status and patient-related factors. *Eur. J. Obstet. Gynecol. Reprod. Biol.* 130, 2007, 73-83.

Zhivkova, R. S., S. M. Delimitreva, D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Chromatin quality as a crucial factor for the success of fluorescent *in situ* hybridization analyses of unfertilized oocytes, polar bodies and arrested zygotes. *BJMG*, 13 (No. 1), 2010, 1-8.

Проф. Людмила Матева

Катедрата по вътрешни болести води началото си от клиниките по факултетска терапия (Първа вътрешна клиника) и по болнична терапия на вътрешните болести (Трета вътрешна клиника), създадени съответно от големите български интернисти проф. д-р Васил Моллов и проф. д-р Владимир Алексиев. Тези две клиники изиграват важна роля в развитието на класическата и диференциалната диагноза. Те утвърждават вътрешната медицина като основна единица в системата на обучение на лекарите в България. Първи ръководители на Катедрата по вътрешни болести са били проф. д-р Васил Моллов (1918-1938), проф. д-р Константин Чиров (1940-1955), и проф. д-р Михаил Рашев (1956-1972).

Проф. д-р Васил Димитров Моллов (1875-1938) е роден в Москва и завършва медицина във Виена през 1898 г. Той е началник на вътрешното отделение в Александровска болница от 1908 до 1938 г. Той е един от основателите, а впоследствие и ръководител на Катедрата по вътрешни болести в новосформирания към Софийския университет Медицински факултет (1918-1938), декан на същия факултет и ректор на Софийския университет. Проф. В. Моллов има значителни научни приноси в областта на вътрешните болести, патофизиологията, клиничната лаборатория, проучванията на промените в имунната система при различни заболявания. В основата на неговите успехи стоят задълбочените му медицински познания, изключителната му работоспособност, скромност, самокритичност, дарбата на лекар диагностик и терапевт. С присъщия му организационен опит и талант той издига високо авторитета на Катедрата по вътрешни болести. Проф. Моллов познава своите студенти лично, поддържа контакти с тях след завършването им у нас и в чужбина, има лични стипендианти. Неговите асистенти и ученици стават ръководители на вътрешните отделения на най-големите болници у нас. Всички тези качества на проф. д-р Моллов го правят пример за лекар, учен, учител и ръководител.

Проф. д-р Константин Николов Чиров (1898-1955) завършва медицина във Виена през 1925 г. Той е временен (1940-1945) и редовен ръководител (1946-1955) на Катедра по вътрешни болести; избран е за член-кореспондент на БАН, за завеждащ Секция по вътрешни болести в Института за обществена медицина и хигиена при БАН (1948-1955) и за заместник директор на същия институт (1948-1950). Проф. К. Чиров има над 250 научни публикации, а написаните от него ръководства по вътрешни болести и клинична лаборатория дълги години са настолни учебни помагала в подготовката на студенти и специализиращи лекари.

Проф. д-р Михаил Костадинов Рашев е роден през 1907 г. Завършва медицина в Париж през 1932 г. Последователно ръководи Катедрата по вътрешни болести при ВМИ – Пловдив, Катедрата по вътрешни болести и физиотерапия при МФ – София (1956-1972), декан на МФ Пловдив (1948-1949) и е ректор на ВМИ – София (1960-1964). Проф. М. Рашев работи по проблемите на атеросклерозата и сърдечната патология. Той е член на Дружеството на френските кардиолози, на Международната асоциация на терапевтите и нейното ръководство, и председател на Научното дружество по вътрешни болести в България (1944-1970).

Проф. д-р Алекси Романов Пухлев (1905-1975) завършва медицина в София и специализира в Германия. Той е ръководител на Катедрата по факултетска терапия на вътрешните болести (1949-1975), ректор на ВМИ – София (1958-1960), член-кореспондент и редовен член на БАН, ръководител на Групата за изучаване на хипертонията при БАН, член на Научния медицински съвет при МНЗ (вкл. и негов председател), представител на България в Експертната комисия по сърдечно-съдови заболявания при СЗО, председател на Проблемната комисия по ендемична нефропатия, един от основателите и първи председател на Съюза на научните медицински дружества в България. За ръководители на Катедрата по вътрешни болести последователно са избирани и проф. д-р Атанас Малеев, проф. д-р Алек-

Сътрудници на Катедрата по вътрешни болести. От ляво надясно, първи ред: доц. Евгений Александров Хаджиев (началник Клиника по хематология), д-р Зоя Кунева Васкова, д-р Рая Стефанова Иванова, д-р Добряна Георгиева Панова; втори ред: проф. Райна Теодосиева Робева (началник Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа и клинична фармакология), проф. Румяна Събчева Търновска-Къдрева, проф. Людмила Матева Владимирова (началник Клиника по гастроентерология), д-р Маряна Василева Господинова; трети ред: д-р Цветелина Николова Василева, д-р Гургана Богданова Цветкова, проф. Здравко Асенов Каменов (Ръководител КВБ от 2012 г. и началник Клиника по ендокринология), проф. Златимир Господинов Коларов, доц. Румяна Панайотова Кръстева; четвърти ред: д-р Нина Юри Петкова, проф. Красимир Антонов Антонов, д-р Дениз Юмер Бакалов, доц. Борис Илиев Богов (началник Клиника по нефрология), д-р Симеон Валентинов Монов, доц. Анета Велинова Иванова, д-р Божидар Цветков Томов; пети ред: Иванка Генова Димитрова – секретар КВБ, д-р Емил Таков Андреев, доц. Режина Жак Джераси, д-р Слава Димитрова Джонева, доц. Деян Тонев Желев, д-р Анна Димитрова Костадинова, д-р Кольо Маринов Бянов; шести ред: д-р Пламен Радоев Попиванов, доц. Зоя Ангелова Спасова, проф. Даниела Валентинова Монова, проф. Михаил Ангелов Боянов, д-р Станислав Радолов Цолов, доц. Асен Ненов Алексиев

сандър Попов, проф. д-р Асен Цанев, проф. д-р Иван Груев, проф. д-р Анна Еленкова, проф. д-р Захарий Кръстев, проф. д-р Людмила Матева, проф. Здравко Каменов.

Проф. д-р Здравко Каменов

Развитието на медицинската наука довежда до обособяването на профилирани вътрешни клиники при Медицинския факултет. През 1972 г. с формирането на Медицинска академия болничната база на Катедрата по клиника на вътрешните болести се преустройва в Клиника по кардиология и Клиника по гастроентерология, а тази на Катедрата по факултетска терапия – в клиники по ендокринология и нефрология. Впоследствие Клиниката по нефрология е прехвърлена към Научния институт по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация, а на нейно място е организирана Клиника по хематология. През 1975 г. от тези четири клиники се основава Катедра по вътрешни болести, към която се включват и група от сътрудници по клинична фармакология, които две години по-късно преминават към Катедра по фармакология. След основаването на Катедрата по вътрешни болести тя влиза в състава на Научния институт по вътрешни болести и фармакология. Постепенно към катедрата се

присъединяват редица тясно профилирани вътрешни клиники, с което общият им брой от края на 1992 г. нараства на осем: клиники по кардиология, нефрология, хематология, ендокринология (разположени на територията на Университетска болница „Александровска“) и клиники по гастроентерология, ревматология, клиника по вътрешните болести и терапия, и клиника по клинична фармакология и фармакотерапия (разположени на територията на Университетска болница „Св. Иван Рилски“). Понастоящем структурата на Катедрата по вътрешни болести включва седем клиники. Катедрата осигурява, координира и участва в обучението по всички раздели на вътрешната медицина за български и чуждестранни студенти по медицина, фармация и ерготерапия, стажант-лекари, и в следдипломното обучение на лекарите. В допълнение в катедрата се провеждат и летни стажове, и цикъл по вътрешни болести на чуждестранни студенти и специализанти. Към Катедрата по вътрешни болести функционират и научни кръжоци. Голям е броят и на докторантите. Добре квалифицираният преподавателски състав и разработването на съвременни програми и форми за обучение, хармонизирани с образователните програми на други европейски страни, гарантират високото качество на обучение и оправдават интереса на обучаващите се студенти и лекари. Преподавателите от катедрата предлагат учебници, ръководства и учебни помагала за студенти и специализанти лекари. Катедрата по вътрешни болести развива и усъвършенства непрекъснато диагностичната и лечебната работа, а успоредно с това и научната дейност. Преподаватели от Катедрата по вътрешни болести имат и разнообразна, и голяма по обем извънаудиторна дейност. Те са изградени специалисти и авторитетни лекари и учени.

Клиника по кардиология

Университетска болница „Александровска“
Ръководител: доц. д-р Стефан Денчев, дм
Клиниката по кардиология е наследник и продължител на традициите на Клиниката по фа-

култетска терапия. Първи ръководител на самостоятелната Клиника по кардиология е проф. Л. Томов. След това тя се ръководи от проф. Й. Белоев, проф. Ил. Томов, проф. А. Еленкова. Проф. Любомир Томов въвежда в страната комплексната Кардиологична клиника с интензивно отделение и развита функционална диагностика, което направление се доразвива от проф. Йонко Белоев. Проф. Илия Томов въвежда в България ехокардиографията и дава тласък на това направление в страната чрез обучение на много кадри. Проф. Анна Еленкова въведе комплексния и индивидуализиран подход в диагностиката и лечението на артериалната хипертония. Настоящ ръководител на клиниката от 2002 г. е доц. Стефан Денчев, който въвежда в рутинната дейност на клиниката инвазивната диагностика и перкутанните интервенции с имплантации на съдови ендопротези.

В периода след 2005 г. материално-техническата база на Клиниката по кардиология е значително развита и модернизирана. Дейността на клиниката в настоящия момент обхваща пълния спектър на лечение и диагностика в областта на кардиологията. Основно направление е инвазивната кардиология, като клиниката участва от началото на създаването на програмата за лечение на ОМИ с първична ангиопластика, както и пълна диагностика и интервенционно лечение, имплантация на постоянни кардиостимулатори, диагностика на извънсърдечни съдови заболявания. Друго важно направление е интензивното лечение на остри състояния в кардиологията. В Интензивното отделение на клиниката годишно преминават средно 750 болни за спешно лечение. Стационарът на клиниката е с общ брой 34 легла. Основните структури са Интензивно отделение, Отделение за планова хоспитализация, диагностика и лечение на ССЗ, Отделение за неинвазивна функционална диагностика, Отделение по инвазивна диагностика и лечение с направление за електростимулация.

Клиниката е оборудвана с ангиографски апарат с регистриращи устройства за ЕКГ и манометрия, дигитални и видеозаписи, апа-

рат за изкуствена вентилация, контрапулсатор, временен електрокардиостимулатор, ЕКГ монитори, дефибрилатори, ехокардиографи – 3 бр., от които последният апарат е закупен през 2011 г. и е с възможности за всички съвременни методи в ехокардиографията, тредмил система, лежащ велоергометър, Холтер – ЕКГ, продължително мониториране на артериално налягане и др.

Клиниката осъществява студентското обучение по кардиология в МУ – София, провежда значителен брой курсове, вкл. основен курс по кардиология, специализирани курсове по ехокардиография, индивидуални курсове и др. В клиниката се обучават значителен брой специализанти по вътрешни болести и кардиология ежегодно.

Най-съществените научни постижения от създаването на клиниката до днес са проучванията върху епидемиологията на артериалната хипертония и исхемичната болест на сърцето, въвеждането на ехокардиографията у нас, анализ на помпената функция на лявата камера, определянето на хемодинамиката, класификацията и индивидуалния подход на лечение на артериалната хипертония, разширяването на възможностите за диагноза и лечение на исхемичната болест на сърцето в условията на интензивни коронарни отделения, коронарната морфология при остри коронарни синдроми, миокардната реперфузия при остър инфаркт на миокарда, лечение на остри коронарни синдроми с нови антитромботични средства, определянето на генетични фактори при сърдечни заболявания, ролята на ендотелната дисфункция в диагнозата на коронарната болест и др. Между 1976 и 2005 г. са разработени 12 дисертационни теми от членове на колектива и 4 дисертации на чуждестранни лекари. След 2006 г. са защитени 2 докторски дисертации и в процес на разработка са още 4 докторантури.

Специализации в чужбина се осъществяват от много лекари от състава на клиниката, което допринася за въвеждане на съвременни диагностични и терапевтични методи. Колек-

тив от клиниката с ръководител проф. А. Еленкова е откривател на 11-то българско откритие, публикувано и в Италия. С разработки на теми лекари от клиниката участват в конгреси на Европейското дружество по кардиология и Българското дружество по кардиология.

Клиниката по кардиология участва редовно в големи международни многоцентрови изпитвания на нови медикаменти.

Нови направления в изследователската работа в клиниката са интердисциплинарни проблеми на заболявания с голямо социално значение – нарушения на глюкозния метаболизъм при остри коронарни синдроми, полово обусловени разлики в протичането на острите коронарни синдроми, сърдечни промени при мускулни дистрофии, когнитивна функция при артериална хипертония, сърдечно-съдов риск при неалкохолни чернодробни заболявания и др.

От януари 2012 г. Клиниката по кардиология е сертифицирана по ISO 9001.

Клиника по ендокринология

Университетска болница „Александровска“
Ръководител: проф. д-р Здравко Каменов, дмн
Клиниката по ендокринология е създадена през 1975 г. от проф. Александър Попов, който е и първи неин ръководител до 1981 г. Клиниката се обособява при разделянето на съществуващата дотогава Обща вътрешна клиника, в която са работили такива големи имена като професорите Чилов и Пухлев. От 1981 до 1989 г. клиниката се ръководи от проф. А. Цанев, от 1989 до 1992 г. – от проф. Н. Колебинов, от 1992 до 2002 г. – от проф. М. Протич, от 2002 до 2009 г. – от доц. Вл. Христов, а от 2009 г. ръководител на клиниката е проф. З. Каменов. В клиниката са работили ст.н.с. I ст. Е. Върбанов и доц. Г. Лазаров, в нея са получили своята специалност и ендокринолози, които се хабилитират по-късно в други учебни заведения, пренасяйки ендокринологичната школа на Александровска болница (доц. М. Петкова и доц. К. Тодорова). В Клиниката по ендокринология са защитени

6 кандидатски (доц. Вл. Христов, доц. Г. Лазаров, д-р Фарзана, д-р Н. Петрунова, доц. М. Боянов, д-р Ж. Бонева, д-р Е. Харангозо) и 4 дисертации за доктор на медицинските науки (проф. Н. Колебинов, проф. М. Протич, доц. М. Боянов, проф. З. Каменов). Под ръководството на д-р П. Попиванов в клиниката се създава един от първите центрове по остеопороза у нас. В началото се работи с едно-енергийна рентгенова абсорбциометрия, а по-късно започва работа и най-модерният за страната ни апарат за двойно-енергийна рентгенова абсорбциометрия.

Понастоящем в Клиниката по ендокринология се работи върху три докторантури и се обучават петима специализанти. Лекуват се пациенти от всички области на ендокринологията, но тежестта пада върху диабетно болните (метаболичен синдром, съдови усложнения на диабета, диабетно стъпало, обучение на диабетно болните и др.), остеопорозата, заболяванията на щитовидната жлеза. Допълнителен интерес представляват затлъстяването, хиперандрогениите при жените, хипогонадизма с късно начало при мъжете и др. Ежегодно в клиниката се провеждат курсове за специалисти по ендокринология в областите на метаболитния синдром, новостите в диабетологията, спешните състояния в ендокринологията, диагностиката и лечението на остеопорозата, ехографията и тънкоиглената аспирационна биопсия на щитовидната жлеза, сексуалната медицина. Преподавателите участват с доклади и научни съобщения в български и международни научни прояви, издават учебници за студенти, общопрактикуващи лекари и специализанти, монографии и имат редица публикации в авторитетни международни списания като The Lancet, J. Clin. Densitometry, Diabetic Medicine, Diabetes Voice, International Diabetes Monitor, Int. J. Clin. Pract., Diabetes management, Diabetes Research and Clinical Practice, Journal of Sexual Medicine, Exp Clin Endocrinol Diabetes, Horm Metab Res. и др. За последните 6 години лекарите от клиниката имат 123 публикации, от които 35 в чужбина с импакт-фактор над 30,

10 участия в монографии и 11 в учебници/помагала. За значимостта на тези публикации и международния авторитет на немногочисления екип на клиниката през същия период говорят 291 цитирания, от които 212 от чужди автори, както и 87 участия в научни форуми, от които 37 в чужбина. Под ръководството на доц. Вл. Христов екип от клиниката участва в два европейски проекта за профилактика на захарния диабет тип 2 – Diabetes in Europe – Prevention using Lifestyle, Physical Activity and Nutritional Intervention (DE-PLAN) и The development and Implementation of A European Guideline and training standards for diabetes prevention (IMAGE). Освен това членове на колектива са ръководители и участници в над 20 други научни проекти към Министерството на образованието и науката и Медицинския университет. В допълнение Клиниката по ендокринология разполага с модерна апаратура. Всичко това я превръща в един от двата референтни ендокринологични центъра в София.

Клиника по хематология

Университетска болница „Александровска“
Ръководител: доц. д-р Евгений Хаджиев, дм
До 1975 г. Клиниката по хематология е част от състава на Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести. Като самостоятелна клиника е обособена през 1975 г. в рамките на Научния институт по вътрешни болести от доц. Лилия Атанасова (1975-1985), която е и първия ръководител на клиниката. Ръководители на клиниката са били още доц. Лили Попова, доц. Петър Апостолов, доц. Радка Ушева. От 2007 г. ръководител на клиниката е доц. д-р Евгений Хаджиев, д.м. Първите асистенти в клиниката са д-р П. Апостолов, д-р Е. Неделчева, д-р Р. Ушева, д-р Б. Младенов, д-р Н. Удварева. През първите 10 години в клиниката се формират две основни звена – клинично и лабораторно. Ръководител на Лабораторията по цитохимия и хемостазаология е ст.н.с. I ст. Виктория Генова. Днес Клиниката по хематология извършва диагностична и лечебна дейност на пациенти от цялата страна с доброкачествени и злока-

чествени заболявания на кръвта с използване на съвременни методи за диагноза и лечение. Основно място заемат злокачествените хематологични заболявания – отри и хронични левкемии, болест на Ходжкин и различните видове малигнени лимфоми, както и хемолитичните анемии и тромбоцитопении.

В клиниката се провежда обучение на всички различни нива на студенти-медици (на български и английски език) и на лекари по линия на СДО. В клиниката се провеждат компютризирано обучение на студенти по програмата „Темпус“ с цел уеднаквяване на преподаването с това в Европейския съюз и следдипломна квалификация по клинична хематология и др. През изтеклите години темите на научноизследователската дейност са: малигнени лимфопрлиферативни заболявания (защитени 2 дисертационни труда), хемостазни нарушения (защитена 1 дисертация за дмн), анемии (защитена 1 дисертация), апластични анемии, остри и хронични левкемии. Понастоящем научноизследователската дейност на клиниката включва проучване на диагностичните и терапевтичните проблеми на лимфопрлиферативните заболявания, както и на връзката между имунофенотипа и клиничната еволюция на тези заболявания, значението на молекулярния анализ в диференциалната диагноза и проследяването на терапевтичния ефект, респективно резидуалната болест. Екипът на клиниката участва с лекции и научни съобщения на всички национални конгреси по хематология, национални и регионални конференции и симпозиуми по хематология. Доц. д-р Е. Хаджиев е провел специализации в клиниката по хематология на Медицинския факултет – гр. Барселона, (1994 г.); клиника по хематология, Болничен център – гр. Лион (1998 г.) и Hospital Necker – Париж (2002 г.). Преподавателският състав на клиниката има публикации в авторитетни международни списания като Balkan Journal of Clinical Laboratory, Leukemia and Lymphoma, Cancer Genet Cytogenet, Balkan Journal of Medical Genetics, Blood, Coagulation and fibrinolysis и др.

Клиника по нефрология

Университетска болница „Александровска“
Ръководител: доц. д-р Борис Богов, дм
Клиниката е създадена през 1980 г. от проф. Атанас Малеев като нефрологично отделение към Клиника по гастроентерология при Катедра по вътрешни болести в рамките на Научен институт по вътрешни болести, а е обособена като самостоятелна клиника през 1984 г. Традициите и духът на професионализъм и екипност обаче трябва да се търсят по-назад във времето: голяма част от преподавателите са изградени като клиницисти и преподаватели в Първа вътрешна клиника. Първият ръководител на Отделението по нефрология е проф. Николай Беловежков (1980-1983). От 1983 до 1989 г. клиниката се ръководи от проф. Тончо Василев, впоследствие (1990-1995) – от проф. Иван Груев, а от 1995 г. до 2009 г. – от доц. Боряна Киперова. От 2009 г. и до сега ръководител на клиниката е доц. Борис Богов.

Обект на диагностика и лечение в клиниката са всички гломерулни, тубулно-интерстициални и съдови бъбречни заболявания, вродени и наследствени нефропатии, бъбречно засягане при системни автоимунни заболявания и имунни васкулити, при диспротеинемии и при захарен диабет, остра бъбречна недостатъчност, хронична бъбречна недостатъчност във всички стадии. Екипът на клиниката има водеща роля в областта на ултразвуковата диагностика на отделителната система и биопсични методи в нефрологията, вкл. пункционната бъбречна биопсия. В клиниката се извършват и ехокардиографски изследвания за нуждите на нефрологичната практика. Извършват се и множество инвазивни изследвания под ехографски контрол. Методът за предвариетелна ехографска локализация на бъбрек за пункционна биопсия, както и методът за биопсия от подкожна мастна тъкан са въведени у нас от екипа на клиниката и са признати за рационализации. Клиниката по нефрология участва активно във всички форми на обучение, провеждани в МУ – София.

Основни насоки на научноизследователската дейност са първични гломерулонефрити, нефропатии при автоимунни болести и системни васкулити, диагностичен и терапевтичен подход при бъбречна амилоидоза, инфекции на пикочните пътища, ехографска диагностика; антибактериална стратегия, имунотерапия с ваксини, възможности на ултразвуковото изследване в нефрологията, стенози на бъбречните артерии – диагностика и лечение, лечение на дислипидемии при бъбречни заболявания и при хронична бъбречна недостатъчност; влияние на лекарствени средства върху бъбречната хемодинамика и функция; диабетна нефропатия ефект на гликемичния контрол и АКЕ-инхибиторите върху системната и бъбречна хемодинамика, липидния статус и протеинурията (съвместно с Клиника по кардиология), хиперхомоцистеинемия при бъбречни заболявания и бъбречна недостатъчност (съвместно с Клиника по нефрология и трансплантация), лечение на анемията в преддиализен стадий на ХБН с рекомбинантен човешки еритропоетин. Проучванията върху бъбречната амилоидоза, възможностите на ултразвуковото изследване в нефрологията, диагностиката и лечението на стенози на бъбречните съдове, хиперхомоцистеинемията при бъбречни заболявания са приоритети на клиниката. Защитени са 3 дисертации за присъждане на научна степен „доктор на медицинските науки“ от проф. Н. Беловежков, проф. Т. Василев и проф. И. Груев, както и 7 дисертации за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. През 1991 г. е хабилитирана доцент Боряна Киперова, през 1996 г. – доцент Режина Джераси, а през 2006 г. – доцент Борис Богов. Повечето преподаватели са провеждали специализации в чужбина: Германия, Франция, Великобритания, Белгия, Холандия, Япония. Хабилитираните преподаватели членуват и са част от ръководството на различни български и международни научни дружества и асоциации. Екипът на клиниката участва с лекции, доклади и други научни съобщения на различни научни форуми. За последните 5 години преподавателите от клини-

ката са реализирали повече от 90 публикации в български научни списания и монографии, 35 участия в научни конгреси и конференции у нас и в чужбина.

Клиника по гастроентерология

Университетска болница „Св. Иван Рилски“
Ръководител: проф. д-р Людмила Матева, дмн
Клиниката по гастроентерология е основана през 1973 г. от акад. д-р Атанас Малеев, който е и първият ръководител. Първоначално е била разположена на територията на Александровска болница, а от 1978 г. е в сградата на болницата на бул. „Акад. Ив. Гешов“ 15, понастоящем УМБАЛ „Св. Иван Рилски“. От 1985 до 2008 г. е ръководена от проф. д-р Захарий Кръстев, а от 2008 г. и понастоящем ръководител на клиниката е проф. д-р Людмила Матева.

В Клиниката по гастроентерология се извършва целият обем съвременна диагностична и лечебна дейност, включително и всички високоспециализирани методи (ендоскопски, ехографски, лабораторни и други) в областта на гастроентерологията и хепатологията. Въвеждат се непрекъснато нови методи за нуждите на клиничната практика и научната дейност. Тя е първият център у нас за диагноза, проследяване и лечение на хроничните вирусни хепатити, а по настоящем – единствен център за диагноза и лечение на порфириите в България. Преподавателската активност на клиниката е голяма. Целогодишно се обучават студенти, специализанти и различни специалисти по вътрешни болести, гастроентерология, общопрактикуващи лекари и други специалисти, включително и по високоспециализирани дейности по гастроинтестинална ендоскопия и абдоминална ехография на всички нива, молекулярна диагностика, особено на хроничните вирусни хепатити, и порфирии.

Научната дейност на Клиниката по гастроентерология е разностранна. Основните научни направления са предимно в областта на заболяванията на горния и долния гастроинтестинален тракт, функционални нарушения, *Helicobacter pylori* инфекцията, хроничните

възпалителни заболявания на червото (Болест на Крон, улцерозен колит), туморите, хроничните вирусни хепатити, неалкохолната стеатозна болест, алкохолната чернодробна болест, метаболитните заболявания на черния дроб (болест на Уилсън, хемосидероза и други), чернодробната фиброза и цироза, и порталната хипертония, ракът на черния дроб, порфириите и други. Тя включва издаване на учебници за студенти, общопрактикуващи лекари и специализанти, монографии, научни публикации и участия в научни прояви у нас и в чужбина, както и разработване на научни проекти с български и международни изследователи. Нейните сътрудници имат множество публикации в авторитетни международни списания като *Gut*, *Journal Hepatology*, *Hepatology*, *Journal of Clinical Gastroenterology*, *Journal of Medical Virology*, *Hepato-Gastroenterology*, *Journal Clinical Biochemical and Nutrition Laboratory Medicine*, *Clinical and Experimental Dermatology*. В клиниката са защитени над 20 кандидатски (д-р В. Коларски, д-р З. Кръстев, д-р М. Балева, д-р Д. Нинова, д-р Н. Костова, д-р Н. Наумов, д-р А. Матева, д-р М. Матинчева, д-р Ж. Василева, д-р В. Каракашева, д-р З. Спасова, д-р К. Антонов, д-р Р. Николов, д-р Д. Желев, д-р А. Алексиев, д-р О. Косева, д-р Р. Томова, д-р М. Петрова, д-р А. Иванова, д-р П. Николов и др.) и 7 докторски (проф. М. Огнянов, проф. Д. Аджаров, проф. Н. Наумов, проф. З. Кръстев, проф. Л. Матева, доц. К. Антонов, доц. Д. Желев) дисертации. Почти всички преподаватели са били на специализации в различни страни – Франция, Германия, Англия, Холандия, Япония, Русия, Австрия, Кипър, Белгия, Румъния и др.

Клиника по ревматология

Университетска болница „Св. Иван Рилски“
Ръководител: проф. д-р Рашо Рашков, дмн
Клиниката по ревматология е основана през 1975 г. с ръководител проф. д-р Тамара Пилософ и е включена в състава на Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести. От 1988 г. е причислена към Катедрата по вътрешни болести на Медицински университет – София,

а от 1993 г. административно е включена в състава на МБАЛ „Св. Ив. Рилски“. Ръководители на клиниката са проф. д-р В. Владимиров, проф. д-р К. Кънев, проф. д-р Й. Шейтанов, а понастоящем – проф. д-р Р. Рашков. Девет от преподавателите са специализирали по един или няколко пъти в чужбина – Англия, Франция, Финландия, САЩ и др. В последните петнадесет години членовете на клиниката са публикували над 400 научни труда в различни български и чужди научни списания, 20 научни монографии, над 10 участия в учебници по вътрешни болести в раздела Ревматология, научно-популярни книги за пациенти и др. С активното участие на членовете на клиниката са проведени множество научни конгреси, конференции, симпозиуми и научни срещи, касаещи различни научни, организационни и административни проблеми на ревматологията и ревматологичната практика в страната. В клиниката се провежда обучението на студенти-медици и фармацевти по ревматология и вътрешни болести, специализирани курсове по ревматология, диагностика и лечение на остеопороза и други нозологични ревматологични единици, локална терапия на възпалителните ставни заболявания, специализация на стажант-лекари и лекари по вътрешни болести и ревматология и др.

Клиниката разполага със съвременна апаратура и осъществява пълен обем съвременна диагностика и лечение на всички ревматологични заболявания в стационарни и амбулаторни условия. Извършват се голям обем високоспециализирани диагностични и терапевтични манипулации, физикална терапия и рехабилитация. Към клиниката е разкрит и Център по ревматология за доболнична помощ на ревматично болни, който разполага с ехограф, артроскоп и един от най-модерните рентгенови остеоденситометри за определяне на костната плътност. Клиниката по ревматология е първото и основно специализирано здравно заведение в страната за диагноза и лечение на ревматичните болести, включващи възпалителните ставни заболявания (ревмато-

иден, псориатичен и реактивен артрит, болестта на Бехтерев и др.), дегенеративните ставни заболявания (шиповата болест), системните заболявания на съединителната тъкан (системния еритемен лупус, склеродермията, системните васкулити, полимиозитите), костните болести (остеопорозата, алгодистрофията, болестта на Пейджет и др.), метаболитните ставни заболявания (подагратата, хондрокалцинозата и др.), мекотъканните ревматични заболявания (тендинити, тендовагинити, бурсити, периартрити) и много други.

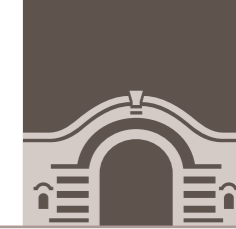
Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Университетска болница „Св. Иван Рилски“

Ръководител: доц. д-р Райна Робева, дм

Клиниката е създадена през 1986 г. с ръководител проф. Николай Беловежков. Към нея е сформирана и лаборатория по фармакокинетика със завеждащ проф. Димитър Терзииванов. От 1994 до 2003 г. ръководител на клиниката е доц. Надежда Костова. Оформят се три отделения – „Нефрология“ с диспансер за имунни нефропатии и кардиологичен сектор, „Гастроентерология“ с ендокринологичен сектор и „Клинична фармакология и фармакокинетика“. От 2003 г. клиниката се ръководи от доц. Райна Робева. Понастоящем тя включва отделение по терапия на вътрешните болести и нефрология, отделение по диализа и отделение по клинична фармакология и фармакотерапия. Повечето от лекарите са специалисти по вътрешни болести и нефрология, но има и специалисти по кардиология, ендокринология и клинична фармакология. Много от преподавателите са специализирали в чужбина – Франция, Великобритания, Полша, Холандия.

Клиниката е база за обучение на студенти по медицина, фармация и ерготерапия, както и за следдипломно обучение по вътрешни болести, нефрология, клинична фармакология и обща медицина. Основните направления на научноизследователската работа на клиниката са следните: проблеми на патогенезата и лече-

нието на имунните нефропатии, използване на медикаментите при бъбречна недостатъчност, антибактериално и антихипертензивно лечение, фармакокинетика и фармакодинамика на нови лекарствени средства, нефрологични, кардиологични и ендокринологични проблеми при системни заболявания на съединителната тъкан, изпитване на нови лекарствени средства.

Сътрудниците на клиниката участват в разработването на 28 учебници, ръководства и монографии.

Преподавателски състав:

Клиника по кардиология

Доц. Стефан Веселинов Денчев, дм – ръководител клиника

Доц. Румяна Събчева Търновска-Къдрева, дм

Доц. Симеон Иванов Димитров, дм

Д-р Станислав Радолов Цолов

Д-р Колю Маринов Бянов

Д-р Зоя Кунева Васкова

Д-р Мариана Василева Господинова

Д-р Рая Стефанова Иванова

Клиника по гастроентерология

Проф. д-р Людмила Матева Владимирова, дмн – ръководител клиника

Доц. д-р Зоя Ангелова Спасова, дм

Доц. д-р Красимир Антонов Антонов, дмн

Доц. д-р Росен Кирилов Николов, дм

Доц. д-р Деян Тонев Желев, дмн

Д-р Асен Ненов Алексиев, дм

Д-р Анета Велинова Иванова, дм

Д-р Сираган Аршавиш Дереджян

Д-р Димитър Рангелов Попов

Д-р Веселин Кирилов Колчаков

Д-р Олга Рачева Косева

Клиника по ендокринология

Проф. д-р Здравко Асенов Каменов, дм – ръководител клиника

Доц. д-р Михаил Ангелов Боянов, дм

Д-р Дениз Юмер Бакалов

Д-р Пламен Радоев Попиванов

Клиника по ревматология

Проф. д-р Рашо Колев Рашков, дм – ръководител клиника

Проф. д-р Златимир Господинов Коларов, дмн

Доц. д-р Румен Малинов Стоилов, дм

Доц. д-р Венета Паскалева Пейчева, дм

Д-р Симеон Валентинов Монов

Д-р Цветанка Петрова Петранова

Д-р Иван Йорданов Шейтанов

Д-р Мариана Иванова Гойчева

Д-р Валентина Симеонова Решкова

Д-р Ива Александрова Първова-Христова

Д-р Любомир Маринов Маринчев

Клиника по хематология

Доц. д-р Евгений Александров Хаджиев, дм – ръководител клиника

Д-р Лъчезара Атанасова Шемелекова

Д-р Цветелина Николова Василева

Д-р Нина Петкова

Д-р Гергана Цветкова

Д-р Атанас Ангелов Станчев

Клиника по нефрология

Доц. Борис Илиев Богов, дм – нач. на клиниката

Доц. Режина Жак Джераси, дм

Д-р Румяна Панайотова Кръстева, дм

Д-р Атанас Иванов Кундурджиев

Д-р Мария Христова Стоянова

Д-р Емил Таков Андреев, дм

Д-р Мила Любомирова Дончева, дм

Д-р Андрей Богомилов Илиев

Д-р Милена Красиминова Николова, дм

Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Доц. д-р Райна Теодосиева Робева – ръководител клиника

Проф. д-р Даниела Валентинова Монова

Д-р Ненчо Желев Ненчев

Д-р Слава Димитрова Джонева

Д-р Мариан Йорданов Михайлов

Д-р Анна Димитрова Костадинова

Д-р Фердане Ахмедова Рушидова

Д-р Кристина Василева Божинова

Учебници, монографии, представителни научни статии:**Кардиология**

Denchev, S., Simova, I., Matveev, M. Evaluation of the SCHILLER BR-102 plus noninvasive ambulatory blood pressure monitor according to the International Protocol introduced by the Working Group on Blood Pressure Monitoring of the European Society of Hypertension. *Blood Pressure Monitoring* 2007;12(5):329-333.

Simova, I., Nossikov, A., Denchev, S. Interobserver and Intraobserver Variability of Flow-Mediated Vasodilatation of the Brachial Artery. *Echocardiography* 2008; 25(1): 77-83.

Simova, I., Denchev, S. Endothelial functional and structural impairment in patients with different degree of coronary artery disease development. *Heart and Vessels*. 2008; 23:305.

Simova, I., Denchev, S., Dimitrov, S. Endothelial function in patients with and without diabetes mellitus with different degrees of coronary artery stenosis. *Journal of Clinical Ultrasound*. 2009;37(1):35-9.

Simova, I., Denchev, S., Dimitrov, S. Effects of statins on endothelial function in patients with coronary artery disease. *Clinical Cardiology*. 2009; 32(4):193-8.

Simova, I., Katova, T., Denchev, S., Dimitrov, S. Diagnostic accuracy of flow mediated dilatation and intima media thickness for the presence of significant coronary artery disease. *Journal of the American Society of Hypertension*. 2010; 4(4):203-208.

Cherнева, Zh., S. Denchev, R. Cherneva et al. Clinical significance of hyperglycaemia in Acute Coronary Syndrome patients. *Acute Cardiac Care – Posted online on November 7, 2011 (doi:10.3109/17482941.2011.629661) http://informahealthcare.com/doi/abs/10.3109/17482941.2011.629661 in press.*

Denchev, S., Zh. Cherneva, R. Cherneva et al. Inflammatory cytokines at admission independent prognostic markers in patients with acute coronary syndrome and hyperglycaemia. *Acute Cardiac Care – in press.*

Yaneva, T., Tarnovska, R. Cognitive impairment in treated patients with home measured blood pressure not in the recommended range. *e462 Journal of Hypertension Vol 28, e Supplement A, June 2010PP.26.45.*

European National Society Cardiovascular Journals: Background, Rationale and Mission Statement of the "Editors' Club" (Task Force of the European Society of Cardiology) F. Alfonso, G. Ambrosio, F. J. Pinto, E. E. van der Wall (Chairman of the Task Force), Kondili, D. Nibouche, K. Adamyan, K. Huber, H. Ector, I. Masic, R. Tarnovska, et al.

Гастроентерология

Пенкова, М., М. Гълъбова, Юл. Ананиев, Р. Иванова, Л. Матева. Честота и характеристика на синдрома на претоварване с желязо при пациенти с хронични чернодробни заболявания. *Българска хепатогastroентерология*, XIII, 2011, 1, 59-66.

Иванова, Р., Ст. Денчев, Л. Матева. Статини и чернодробни заболявания. *Българска хепатогastroентерология*, XIII, 2011, 1, 77-83.

Владимиров, Б., К. Чернев, С. Стойнов, И. Коцев, З. Спасова, Д. Таков, И. Маринова, Н. Кръстев, И. Чакърски. Приложение на въпросника ГЕРБ-В за диагностициране на гастро-езофагеалната рефлуксна болест (ГЕРБ) при амбулаторни пациенти със симптоми от горния гастроинтестинален тракт. *Българска хепатогastroентерология*, XIII, 2011, 1, 13-25.

Спасова, З. Екстраезофагеални прояви на гастро-езофагеалната рефлуксна болест (ГЕРБ). *Българска хепатогastroентерология*, XIII, 2011, 1, 36-40.

Спасова, З. Гастро-езофагеална рефлуксна болест и бременност. *Българска хепатогastroентерология*, XIII, 2011, 1, 41-44.

de Mey, C., L. Mateva, Z. Krastev, R. Sachse, N. Wood, B. Malhotra. Effects of Hepatic Dysfunction on the Single-Dose Pharmacokinetics of Fesoterodine. *Journal of Clinical Pharmacology*, 2011; 51:397-405.

Krastev, Z., I. Stoev, D. Jelev, A. Ivanova, K. Antonov, L. Mateva. High prevalence of HbsAg carriers in a specific community in Bulgaria. *Journal of IMAB* 2011; 17(1): 151 – 153.

Antonov, K., D. Jelev, R. Ivanova, A. Alexiev, S. Dragneva, L. Mateva. Metabolic face of chronic hepatitis B and C in Bulgaria. *Journal of IMAB* 2011; 17(1): 193-196.

Jelev, D., K. Antonov, A. Ivanova, Z. Krastev. Predictors of sustained response to interferon-based therapy in chronic hepatitis B. *Journal of IMAB*, 2011; 17(1): 154-156.

Antonov, K., D. Jelev, A. Ivanova, Z. Krastev. Predictors of sustained virological response to Peg IFN alfa and ribavirin in patients with chronic hepatitis C. *Journal of IMAB*, 2011; 17(1):197 – 199.

Ендокринология

Popivanov, P., M. Protich, D. Manolov et al. Autonomic neuropathy and erectile dysfunction in diabetic patients. *Medicographia*, 16, 1994, Suppl.1, 94-95.

Christov, V., Nestorov, I., Dimitrov A. Educating the Diabetes Care Professionals in Eastern Europe: a Bulgarian Experience. *Diabetic Medicine*, 12, 1995, 436-440.

Christov, V. Twinning in Action – Bulgaria and United Kingdom. In: *The International Diabetes Federation Guide to Twinning*. Brussels, IDF, 1996, 19-21.

Boyanov, M., P. Popivanov, C. Roux. Separate Assessment of Forearm Cortical and Trabecular Bone Density from Standard Densitometry Data. *Annals of Medicine*, 2001; 33(10):497-506.

Boyanov, M. & P. Popivanov. Prevalence of low forearm bone density in a Bulgarian female referral population. *Osteoporos Int*, 2002; (13)4:288-295.

Boyanov, M., P. Popivanov, G. Gentchev. Assessment of forearm volumetric bone mineral density from standard areal densitometry data. *J Clin Densitometry*, 2002; (5)4:391-402.

Boyanov, M., Z. Boneva, V.G. Christov. Testosterone supplementation in men with type 2 diabetes, visceral obesity and partial androgen deficiency. *Aging Male*, 6, 2003, 1, 1-7.

Boyanov, M., V. Christov. Prevalence of the metabolic syndrome in Bulgarian women referred for bone density screening. *Obes. Res.*, 2005, 13, 9, 1505-9.

Каменов, З. Диабетна невропатия, 2006, ИК „ЗИП“ ЕООД, София, монография 386 стр. ISBN-10:954-9369-05-6; ISBN-13: 978-954-9369-05-2.

Boyanov, M. Prevalence of Low Central Bone Mineral Density in a Bulgarian Female Referral Population: a Pilot Study. *Rheumat. Int.*, 2006, 26, 6, 523-529.

Tack, C. J., Christov, V., de Galan, B. E., Derwahl, K. M., Klausmann, G., Pelikánová, T., Perusicová, J., Boss, A. H., Amin, N., Kramer, D., Petrucci, R., Yu, W. 005 Study Group. Randomized forced titration to different doses of technosphere insulin demonstrates reduction in postprandial glucose excursions and hemoglobin A1c in patients with type 2 diabetes. *J Diabetes Sci Technol*. 2008 Jan; 2(1):47-57.

Boyanov, M. Estimation of lumbar spine bone mineral density by dual-energy X-ray absorptiometry: standard anteroposterior scans versus sub-regional analyses of whole body scans. *Br J Radiol.*, 2008, 81, 8, 637-642.

Christov, V., Kamenov, Z., Todorova, M., Karamfilova, V., Bakalov, D. The first diabetes prevention program in Bulgaria. In: *Diabetes Prevention in Practice*. Eds: PEH. Schwarz, P. Reddy, CJ. Graves, JA. Dunbar, J Schwarz. Publ: Union Druckerei Dresden GmbH. 2010, pp.149-156. ISBN 978-3-00-030765-2.

Каменов, З., Орбецова, Н., Гатева, А. Синдром на поликистозните яйчници. 2010, ИК „ЗИП“ ЕООД, София, монография 260 стр. ISBN: 978-954-9369-17-5.

Kamenov, Z., Parapunova, R., Georgieva, R. Earlier development of diabetic neuropathy in men than in women with type 2 diabetes. *Gender medicine*, 2010;7(6):600-615.

Kamenov, Z., Petrova, J., Christov, V. Diagnosis of diabetic neuropathy and risk determination using simple somatic and a new autonomic (Neuropad®) tests in the clinical practice. *Exp Clin Endocrinol Diabetes*. 2010;118(4):226-33.

Каменов, З., Коларов, Г., Гатева, А. Неконтрацептивни ефекти на оралните контрацептиви. 2011, ИК „ДАДА“ ЕООД, София, монография 174 стр. ISBN: 978-954-8519-29-8.

Kamenov, Z. Comparison of the first intake of vardenafil and tadalafil in patients with diabetic neuropathy and diabetic erectile dysfunction. *JSM*, 2011;8(3):851-864.

Kamenov, Z., Karamfilova, V., Chavrakov, G. Ultrasound-guided fine needle aspiration biopsy in 330 unselected consecutive patients with thyroid nodules. *ISRN Endocrinology*, 2011, Article ID 284837, 7 pages.

Каменов, З., Гатева, А., Христов, В.. Медикаментозно лечение на захарен диабет тип 2. 2011, ИК „ДАДА“ ЕООД, София, монография 416 стр. ISBN: 978-954-8519-30-4.

Нефрология

Любомирова, М., Е. Андреев, Б. Богов. Наднорменото телесно тегло като рисков фактор за усложнения при пункционна бъбречна биопсия. – *Медицински преглед*, 46, 2010, № 1, 54-57.

Джераси, Р., М. Любомирова. Приложение на триплекс ехографията в периода на бременността. *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, 2, 2010, 38-47.

Кръстева, Р., Е. Андреев, В. Стойнова. Доплерова крива „парвус и тардус“ на бъбречните артерии при коарктация на аортата, *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, 2010, 2, 59-64.

Джераси, Р., М. Любомирова, Р. Ковачева, С. Савова, Д. Костова. Приложение на триплекс ехографията при остър пиелонефрит в хода на бременността. *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, вол. 18, 1, 2010, 36-43.

Джераси, Р., М. Любомирова. Приложение на триплекс ехографията в периода на бременността. *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, вол. 18, 2, 2010, 38-46.

Bogov, V., Lubomirova, M., Kiperova, V. Biopsy of subcutaneous fatty tissue for diagnosis of systemic amyloidosis. *Hippokratia* 2008, 12, 4: p. 236-239.

Djerassi, R., M. Krupev, M. Nikolova, N. Naumov, V. Marianovski, C. Elenkov, A. Postadjian. Recurrence of retroperitoneal fibrosis with pancreatic involvement- the importance of imaging methods. *Centr Eur Journal of Medicine* 2008; 3, 3: 365-369.

Kiperova, V., Nikolova, M. The role of complement in lupus nephritis. *BANTAO Journal* 2008; 6, 1: 6-10.

Voynova, E., Tchorbanov, A., Prechl, J., Nikolova, M., Baleva, M., Erdei, A., Vassilev, T. An antibody-based construct carrying DNA-mimotope and targeting CR1(CD35) selectively suppresses human autoreactive B-lymphocytes. *Immunol Lett.* 2008 Mar 15; 116(2):168-73. Epub 2008 Jan 22.

Yovchevski, P., Bogov, V., Hristov, R., Boneva, Z. Usefulness of Color ultrasonography for guidance of percutaneous renal biopsy. *Ultrasound in medicine&biology*, Volume 35, Issue 8, Supp 1, P S177, 2009.

Ревматология

Маринчева, С., Р. Рашков, Зл. Коларов. Автоинфламаторни синдроми II част. Общи принципи в патогенезата на автоинфламаторните синдроми. *Ревматол.*, XVIII, 2010, № 2, 28-35

Калинова, Д., Р. Рашков, Зл. Коларов. Туморасоциирани миозити. – *Ревматол.*, XVII, 2009, № 4, 18-25.

Marinchev, L., K. Antonov, V. Peytcheva, Zl. Kolarov. Outcome in a patient with lupus erythematosus and concurrent chronic hepatitis B infection. *BMJ Case Reports* 2010; doi: 10.1136/bcl.09.2009.2273

Калинова, Д., Р. Рашков, Зл. Коларов. Миозит-специфични и миозит-асоциирани антитела при болни с идиопатичните възпалителни миопатии. *Topmedica*, бр. 5/2010, 20-22.

Petranova, T., R. Rashkov, I. Sheytanov, R. Nestorova, S. Monov, L. Marinchev. Beneficial effect of Strontium Ranelate on back pain and bone mineral density in patients with postmenopausal osteoporosis. *Osteoporosis Int* (2010) 21: [Suppl 1] S351.

Daniela Dimitrova, Plamen Kinov, Lyubomir Marinchev, Radka Hristoskova, Maya belttova. Differential diagnostic approach to paraneoplastic arthritis of the knee joint associated with rectal carcinoma. *comptes rendus de l'academie bulgare des Sciences. Medicine.Medicine Clinique.* Tome 63, No7, 2010.

Пейчева, В., *Вътрешна медицина*. Под редакцията на проф. д-р З. Кръстев. София, ISBN 954-

9971-41-4, Иван Сапунджиев – ЕООД. 2010г., 635-645 с.

РЕВМАТИЧНИ БОЛЕСТИ, М. Панчовска-Мочева, В. Паскалева- Пейчева, АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА ОБЩАТА МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА, Медицинско издателство ВАП, гр. Пловдив, 2011 г.Том II. Под редакцията на Л. Деспотова-Толева, ISBN 978-954-8326-29-2, стр. 520-568.

КРИСТАЛНИ АРТРОПАТИИ, стр. 905-909; ОСТЕОАРТРОЗА, стр. 909-916; МЕКОТЪКАНЕН РЕВМАТИЗЪМ, стр. 916 – 921; В. Пейчева= РЪКОВОДСТВО ПО ДИАГНОСТИКА И ТЕРАПИЯ НА ВЪТРЕШНИТЕ БОЛЕСТИ – Под редакцията на Жени Милева и Гео Нешев, Медицинско издателство АРСО. 2012 г.

Petranova, T., R. Rashkov, I. Sheytanov, S. Monov, L. Marinchev. Beneficial effect of strontium ranelate on back pain and bone mineral density in patients with postmenopausal osteoporosis. *Osteoporosis international with other metabolic bone diseases*, June 2010, volume 21 Supplement 1, P 827.

Ivanova, M. G., I. M. Manolova, R. K. Rashkov. Isotypc distribution and clinical relevance of anticardiolipin antibodies in Bulgarian patients with systemic lupus polymorphism in interleukin-12B gene in association with systemic lupus erythematosus. *Rheumatol Int.* DOI UH007/s00296-010-1547-6.

Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Робева, Р., И. Алтънкова. Патогенетично имуномодулиращо лечение на гломерулонефритите. – В: *Имуноterapia* (ред. Б. Божков). София, 1998, МИ „Арсо“ 269-281.

Беловеждов, Н., Р. Робева. Лечение с антимикробни средства, София, 2003, Тип-топ прес.

Lagrué, G., J. Laurent, D. Belghiti, R. Robeva. Cyclosporin and idiopathic nephrotic syndrome – *Lancet*, 1986: ii, 692-693.

Lagrué, G., J. Laurent, R. Robeva, G. Rostoker. Nephropathies glomerulaires primitives. Bases pathogeniques du traitement. *Nouvelles perspectives dans les syndromes nephrothiques* – XIII-

e *Seminares d'Uro-Nephrologie* – Pitie-Salpetriere Paris, 1987, Masson, 130-14.

Robeva, R., J. M. Heslan, A. Branellec, J. Laurent, G. Lagrué. Enhanced b2-microglobulin levels in lymphocyte culture supernatants from patients with idiopathic nephrotic syndrome: inhibition of lymphocyte activation by cyclosporine – *Clin. Nephrol.*, 30, 1988: 4, 211-215.

Terziivanov, D., I. Atanassova, V. Dimitrova, R. Robeva, S. Unger, W. Muck Pharmacokinetic variability of nimodipine disposition after single and multiple oral dosing to hypertensive renal failure patients: parametric and nonparametric population analysis.- *Clin. Pharmacol.Therapeut.*, 37, 1999: 8, 404-412.

Boyanov, M., R. Robeva, P. Popivanov Bone mineral density changes in women with systemic lupus erythematosus- *Clin. Rheumatology*, 22, 2002: 4-5, 318-323.

Monova, D., S. Monov, K. Rosenova, T.Argirova. Autoantibodies against C1q: view on association between systemic lupus erythematosus disease manifestation and C1q autoantibodies. *Ann. Rheum.Dis.* 61, 2002, 6, 563-564.

Monova, D., N. Belovezhdov, I. Altunkova, S. Monov. Intravenous immunoglobulin G in the treatment of patients with chronic glomerulonephritis: a clinical experience lasting 15 years. *Nephron*, 90,2002,3.262-266.

Marinchev, L., S. Atanasova., R. Robeva, T. Todorov. Dffuse mesangial Ig A glomerulonephritis in a patient with rheumatoid arthritis:a possible extra-articular manifestation in rheumatoid arthritis.- *BMJ Case Reports* 2009/ 18.06.2009, 3-7.

Чл.-кор. проф. Дамян Дамянов

КЛИНИКА ПО ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЯ

С Указ № 523 на Президиума на Народното събрание от 2 октомври 1950 г. е създаден Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ). Институтът е висше учебно заведение под ведомството и ръководството на Министерството на народното здраве. През 1951 г. е създадена Катедрата по гастроентерология и диететика с ръководител проф. д-р Ташо Ташев като първа учебна структура в Европа (след което се създава такава в Париж).

Катедрата по гастроентерология и диететика има задача да организира обучението, специализацията и усъвършенстването на лекарите по гастроентерология, да въвежда съвременни диагностични методи във всички болнични заведения в страната, да извършва висококвалифицирана лечебна, консултативна и методична дейност по гастроентерология и да провежда научна дейност в областта на гастроентерологията. Създадената Катедра по гастроентерология и диететика изиграва голяма роля за развитието на гастроентерологията в България и изграждането на гастроентерологичната мрежа в страната.

През 1959 г. след съвместно обсъждане на храненето на българския народ от МНЗ и БАН е създаден Научен институт по хранене към БАН с директор проф. д-р Ташо Ташев. Със специално постановление на Министерския съвет първоначално Институтът по хранене е базиран в Катедрата по гастроентерология и диететика при ИСУЛ.

През 1970 г. на функционален принцип е създаден Национален център по гастроентерология на базата на Катедрата по гастроентерология, Катедрата по коремна хирургия на ИСУЛ, Катедрите по рентгенология и радиология и клинична фармакология на ИСУЛ. От Катедрата по гастроентерология и диететика са организирани и оздравителни центрове за лечение на някои метаболитни заболявания (затлъстяване) в Китен, Несебър и Лозница.

През 1972 г. в рамките на Медицинска академия в София е създаден Научният институт по гастроентерология с две катедри: по гастроен-

терология и по коремна хирургия. От 1972 до 1989 г. ръководител на Катедрата по гастроентерология е проф. д-р Хр. Браилски.

През 1985 г. Научният институт по гастроентерология и Научният институт по хранене се обединяват в Научен институт по гастроентерология и хранене с директор проф. д-р Лукан Балабански (1985-1991). От 1990 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Симеон Стойнов, като след преобразуването ѝ в Клиника по гастроентерология същият става нейн ръководител и изпълнява тази длъжност и до момента. От 1991 г. директор на Института по гастроентерология и хранене е проф. д-р Симеон Стойнов. След преобразуването през 1991 г. на Института по гастроентерология и хранене в Клиничен център по гастроентерология с три клиники: по гастроентерология, коремна хирургия и клиника по хранене и заболявания на обмяната, ръководители на Клиничния център по гастроентерология са последователно: проф. (по това време доцент) д-р Симеон Стойнов (1991-1994), след това проф. д-р Антония Мендизова (1995-2000) и проф. д-р Дамян Дамянов (от 2001 г.).

Акад. Ташо Ташев развива редица нови направления в науката в България и оставя значителни научни приноси в областта на гастроентерологията и храненето. Той е един от основателите и директор на ИСУЛ, създател на българското Научно дружество по гастроентерология и специалността „гастроентерология“.

Изградена е съвременна база, разполагаща с модерна апаратура и сътрудници с изявени научни интереси и възможности.

За първи път в България проф. д-р П. Попов въвежда ендоскопската полипектомия на горния ГИТ, проф. д-р В. Янчев – ректороманоскопията, а доц. д-р В. Бакалов – фиброкопоскопията и ендоскопската полипектомия на дебелото черво. Въведени от доц. д-р Б. Владимирова за първи път в България са следните диагностични и терапевтични ендоскопски процедури:

– Диагностични ендоскопски методи – балонна ендоскопия, увеличителна хромоен-

Чл.-кор. проф. Дамян Дамянов

доскопия, NBI увеличителна ендоскопия, ендоскопска холангиоскопия;

– Терапевтични ендоскопски процедури – полипектомия, аргон плазмена коагулация, ендоскопска мукозна дисекция, ендоскопска балонна дилатация, ендоскопско протезиране (съвместно с д-р П. Пенчев при неопластични лезии на дебелото черво, стенози на дебелото черво и ректума), ендоскопска литотрипсия, ендоскопски назо-билиарен и назо-панкреатичен дренаж, цистогастростомия на кисти на панкреаса, перкутанна гастро-/йеюностомия;

– Специализирани функционални изследвания – езофагеална 24-часова рН-метрия, и 24-часова манометрия на хранопровода – стационарна и на сфинктер Oddi, електрогастрография.

Научният колектив по тънкочревна патология, единствен и водещ в страната, проуч-

ва цялостно морфологичното и функционалното състояние на тънкото черво в норма и патология. Пионерите в тази област проф. д-р Н. Недкова-Братанова, проф. д-р Н. Николов и биохимикът Гр. Савов въвеждат за пръв път у нас сляпата аспирационна тънкочревна биопсия с морфологично, ултраструктурно и ензимно (дизахаридази и дипептидази) изследване на тънкочревната лигавица. Екипът на проф. д-р С. Стойнов (д-р В. Герова, д-р Н. Цолова и д-р В. Наков) въвежда сегментната тънкочревна перфузия, имуноморфологичното и микробиологичното изследване на тънкочревен сок и лигавица, водородния ди-хателен тест за диагностика на чревен мотилитет, ензимна активност и дисбиоза, теста с йохексол за чревен пермеабилитет и изследване на фекални маркери – калпротектин за чревно възпаление и $\alpha 1$ антитрипсин – за ентерална загуба на протеини.

За първи път в България се извършва от доц. Б. Владимиров и д-р П. Пенчев електрофизиологично изследване на дебелото черво – електроколография синхронно с електрогастрография с външни (кожни) електроди, съвместно с колектив на БАН: проф. Даскалов, проф. Атанасова, проф. Доцински. Съвместно със споменатия колектив от БАН и колектив на IV хирургия НИСМП „Пирогов“ с рък. проф. д-р Г. Златарски се извършва синхронно манометрично и електрофизиологично изследване на colon descendens.

Клиниката по гастроентерология е водеща в сферата на ултразвуковата диагностика и интервенционалните процедури на абдомен и ретроперитонеум под ултразвуков контрол. Пионерът в тази област проф. д-р Н. Григоров въвежда и налага рутинно в клиничната практика в България абдоминалната ехография, Доплер ехографията, лапароскопската и интраоперативна ехография, ендоскопската ехография в различните ѝ разновидности, а последните години – и контрастно усилената ехография. Успоредно с конвенционалните ултразвукови изследвания се въвеждат и прилагат рутинно пункциите под ултразвуков контрол, последвани от дренажни процедури, автоматизирани биопсични техники, алкохолизация и радиофреквентна термоаблация в различните ѝ разновидности на първични и метастатични чернодробни тумори, перкутанно пункционно лечение (ПАИР) на ехинококови кисти и др. Екипът (доц. д-р Й. Генов, д-р Р. Митова, д-р Б. Големанов), създаден от проф. д-р Н. Григоров, е водещ в интервенционалния ултразвук не само в България, но и в международен план. В клиниката по гастроентерология се използва рутинно ендоректална ехография (проведена от доц. д-р Л. Танкова) за диагностика и стадиране на патология в аноректалната област. Под ръководството на проф. д-р Н. Григоров и с участието на д-р П. Пенчев е въведено трансендоскопско ултразвуково изследване на дебелото черво с минисонда.

С важни приноси в историята на гастроентерологията на ИСУЛ са акад. Ташо Ташев,

проф. д-р Георги Маждраков, проф. д-р Невена Недкова-Братанова, доц. д-р Жива Стоянова, проф. д-р Васил Янчев, проф. д-р Христо Браилски, проф. д-р Никола Николов, проф. Антония Мендизова, проф. д-р Никола Григоров, доц. д-р Хилда Кадиян, доц. д-р Людмил Динков, доц. д-р Венелин Бакалов, доц. д-р Владимир Матов, доц. д-р Милка Джаджова Бонева, доц. д-р Веселин Грънчаров и много др.

Структура на Клиниката по гастроентерология:

Клиниката след основен ремонт е разширена с допълнителни помещения и отговаря на всички съвременни стандарти. Структурата на Клиниката по гастроентерология включва:

1. Стационар, състоящ се от 3 отделения с общо 40 болнични легла:

Първо отделение по заболявания на горния етаж на ГИТ, билиарната система и панкреаса – 13 болнични легла, завеждащ отделение доц. д-р Б. Владимиров;

Второ отделение по чревни заболявания на ГИТ – 14 болнични легла, завеждащ отделение доц. д-р Л. Танкова;

Трето отделение по хепатология – 13 болнични легла, вкл. 2 VIP стаи и един изолатор, всяка от които с по 1 болнично легло, завеждащ отделение доц. д-р Й. Генов.

2. Диагностично-терапевтични кабинети към Клиниката по гастроентерология: кабинет по конвенционална горна ендоскопия, кабинет по инвазивна горна ендоскопия, кабинет по конвенционална долна ендоскопия, кабинет по инвазивна долна ендоскопия, кабинет по конвенционална ехография, кабинет по интервенционална ехография; кабинет по чернодробни заболявания и чернодробна биопсия, кабинет по ендоректална ехография, кабинет по ендоскопска и ендолуменна ехография, кабинет по тънкочревна патология, диагностично-консултативен и приемен кабинет, включващ допълнително междуклинични и междуболнични консултации, два броя болнични стаи за постманипулационно наблюдение на па-

циенти след проведени инвазивни процедури под обща анестезия.

В Клиниката по гастроентерология има изградена аудио-визуална система за непрекъсната директна двустранна връзка в реално време между диагностичните кабинети и лекционната зала, обезпечаваща едновременно провеждане на учебно-преподавателска и същевременно лечебно-диагностична и терапевтична, включително оперативна дейност за обучение на специализиращи докторанти и курсисти по различните направления.

Клиниката разполага с модерна лекционна зала за провеждане на лекционни и практически занимания, оборудвана със съвременна аудио-визуална техника – мултимедия, лаптоп и др.

Специализираните кабинети извършват следните диагностично-терапевтични дейности, като обслужват и останалите клинични звена на болницата, както и външни пациенти:

I. Ендоскопски процедури с диагностична и терапевтична цел:

1. На хранопровода, стомаха и червото: дилатация на стриктури (бенигнени и малигнени) и сфинктерни зони – бужиране, балонна дилатация при ахалазия, полипектомии, поставяне на протези при обструкция, локално лечение на варици при портална хипертония, ендоскопска хемостаза при остро кървене (термични, нетермични и механични методи), аргон плазмена и друга коагулация, ендоскопска балонна дилатация, ендоскопска екстракция на чуждо тяло, ендоскопска мукозна резекция (макробиопсия) и дисекция; ендоскопска гастро-ентеростома, кръвоспиращи техники в колона и аналната зона, капсулна и балонна ендоскопия, увеличителна хромоендоскопия, NBI увеличителна ендоскопия, ендоскопска ехография с тънкоиглена биопсия, други процедури – езофагеална 24-часова рН-метрия, манометрия на хранопровода и сфинктер Oddi, електрогастрография.

2. На жлъчната система и панкреаса: ендоскопска папилосфинктеротомия, ендоскопска екстракция на конкременти от холедоха или общия жлъчен или панкреасен канал – със

и без литотрипсия (механична и електрохидравлична), ендоскопски назобилиарен и назопанкреасен дренаж, ендоскопска гастро- или дуоденостомия със или без протезиране, ендоскопска дилатация, ендоскопско протезиране, лечебни процедури при ендоскопска ехография – тънкоиглено инжектиране на лекарства, аспирация на парагастрални, ретроперитонеални и панкреасни кисти.

3. Ендоскопски профилактични процедури.
4. Други процедури – перкутанен трансхепатален билиарен дренаж, лапароскопия;

II. Лечебни процедури под ултразвуков контрол:

1. Гастроинтестинален тракт: гастростома, ендоскопска ехография под ехографски контрол, аспирация на перианоректални абсцеси под ендоехографски контрол.

2. Черен дроб: лечение на паразитни кисти – ПАИР техника, и непаразитни кисти, пункционно и дренажно лечение на абсцеси, разпадни ракови зони, интрахепатални хематоми, всички видове термична аблация на тумори – първични и метастатични, ТАБ на солидни огнищни лезии, перкутанна чернодробна биопсия, други процедури.

3. Слезка: перкутанна аспирация на хематоми, абсцеси, разпадни ракови огнища, паразитарни и непаразитарни кисти.

4. Жлъчна система: перкутанна холецистостома; външен билиарен дренаж, вкл. с преминаване във вътрешен.

5. Панкреас: перкутанно и дренажно лечение на остър некротизиращ панкреатит, пункционно и дренажно лечение на панкреасни кисти, псевдокисти и абсцеси, коремна кухина и ретроперитонеум, перкутанно пункционно и дренажно лечение на интраабдоминални и ретроперитонеални кисти, абсцеси, локализиращи изливи, ТАБ при Ту процеси, други процедури.

III. Кабинет по тънкочревна патология: апаратура за водороден дихателен тест, позволяваща доказването на тънкочревен бактериален свръхрастеж, мотилитетни и ензимни нарушения, биопсични изследвания на тънко-

то черво с хистоморфологично и имуноморфологично проучване, изследвания на функционалното състояние на органа: апаратура за изследване на фекален калпротектин, алфа1 антитрипсинов тест и проучване на чревния пермеабилитет.

Договор с НЗОК осигурява финансирането на всички клинични пътеки, включващи гастроентерологични заболявания. Годишно в клиниката се лекуват над 1500 пациенти.

Обучение в Клиниката по гастроентерология

Клиниката по гастроентерология при Клиничен център по гастроентерология при Медицински факултет, Медицински университет – София е водещата университетска структура в държавата в сферата на гастроентерологията. В нея се извършва активна учебно-преподавателска дейност във всичките J форми. В клиниката се провеждат СДК по гастроентерология, изпитът за придобиване на специалност по гастроентерология, основният курс по гастроентерология, както и обучението, усъвършенстването и сертифицирането на медицинските специалисти от цялата страна в областта на всички направления на конвенционалната и интервенционална абдоминална ехография и гастроинтестинална ендоскопия, за извършване на инвазивни диагностично-терапевтични процедури с умерена и голяма сложност, т.е. покриване на второ и трето ниво на компетентност съобразно приетите медицински стандарти по гастроентерология, обучение на студентски групи по модул гастроентерология, обучение на специализанти по вътрешни болести по модул гастроентерология.

Научна дейност на Клиниката по гастроентерология

От създаването на ИСУЛ и Катедрата по гастроентерология досега са защитени общо 38 дисертации, от които за присъждане на степента „доктор на медицинските науки“ – 8, и за „доктор“ – 30. През същия период са реализирани 18 хабилитации.

Клиника по хирургия

Клиниката по хирургия е наследник на Катедрата по болнична хирургия към ИСУЛ. Тя е създадена през 1951 г. на базата на хирургичното отделение на тогавашната работническа болница. Първи ръководител на академичното звено е ген.-майор проф. д-р Костантин (Коста) Ангелов Стоянов (1904-1965). В катедрата под негово ръководство започват да се разработват нови за страната диагностични и хирургични методи в областта на белодробната хирургия, хирургията на медиастинума и хранопровода, сърдечната и съдовата хирургия, наред с пълния спектър на операции в областта на коремната хирургия. За първи път в страната се внедряват нови хирургични способности. Широко се употребяват белодробните резекции, пулмонектомии за доброкачествени и злокачествени заболявания, торакопластика, езофагопластика при изгаряния и рак, съдови резекции и пластики на белодробни съдове, на съдовете на крайниците, шънтове при портална хипертония. Осъществени са първите комисуротомии и операции на „сухо“ сърце в условията на хипотермия. Извършват се големи хирургически наме-си върху стомаха, дебелото черво, жлъчната система. Започва развитието на хирургията на новородените и в ранна детска възраст, включително на вродени дефекти. Клиниката осъществява и спешни хирургически наме-си. По инициатива на проф. К. Стоянов негови сътрудници и ученици полагат основите и самостоятелното развитие на спешната хирургия (А. Луканов), на сърдечната хирургия (Г. Кръстинов, Ч. Драгойчев), на съдовата хирургия (И. Генов), на анестезиологията (С. Саев), на детската хирургия (Д. Арнаудов), на ендокринната хирургия (Стр. Зографски), на военно-полевата хирургия. През 1951-1952 г. започва провеждането на първите курсове за обучение на специализанти по хирургия, а още през 1952 г. започват курсовете за следдипломна квалификация и за напреднали хирурзи. За кратко време катедрата печели авторитет и става основното място за фор-

миране на добре подготвени теоретично и практически хирургични кадри от всички области на хирургията, както и от областта на анестезиологията. Формира се т.нар. „ИСУЛ-ска школа“. През първите 10 години са осъществени десет курса за специализация на 203-ма млади хирурзи и курсът за следдипломно усъвършенстване със 105 курсисти. На индивидуално обучение преминават 40 хирурзи. Първоначално курсовете за специализация са 6-месечни. През 1958 г. трайността им става 3 месеца, но започва провеждане на 2 курса годишно. В следващите десетилетия основният курс за специализация по хирургия се осъществява в рамките на два пъти по един месец годишно, а започва провеждането на много тематични 7–15-дневни и още по-кратки монотематични 1, 2, 3-дневни курсове.

От 1967 г. ръководството на катедрата се поема от проф. Димитър Маринов Митев. Съхранени са отделения по гръдна хирургия, две отделения в областта на коремната хирургия и отделно реанимационно отделение. Акцентът в хирургичната дейност попада върху заболяванията на органите на стомашно-чревния тракт, включително хранопровода. През 1973 г. Секторът по гръдна хирургия е прехвърлен към Катедрата по гръдна хирургия. Катедрата е преименувана в Катедра по коремна хирургия, но поддържа на функционален принцип добра колаборация с клиничните звена, произлезли от нея. Разменят се кадри за обучение, осъществяват се консултативна помощ и операции със смесени екипи. В Сектора по стомашно-чревна хирургия се извършват научни изследвания върху колоректалния рак, улцерохеморагичния колит, язвената болест, стомашния карцином. В Сектора по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия научните проучвания обхващат жлъчно-каменната болест и нейните усложнения, порталната хипертония и нейното лечение, ехинококозата на черния дроб, хроничния панкреатит, рака на задстомашната жлеза. Подходът към онкологичните заболявания остава мултидисциплинарен както в лечебния процес, така и в

учебната дейност. Курсовете за специализация са известни с широкия спектър на поканните лектори, с високия стил на академично обучение. Този стил се пренася и върху обучението на студентите и стажантите, които започват да посещават катедрата след създаването на Медицинска академия през 1972 г.

Следващият ръководител на катедрата за периода 1976-1985 г. е проф. Аршавир Дерджян, последван от проф. Асен Мерджанов (1985-1992). През този период научно-изследователската работа обхваща посочените теми, но допълнително се акцентира върху панкреатичните псевдокисти, дебелочревната и стомашната полипоза, предраковите заболявания на стомашно-чревния тракт, ре-операциите върху жлъчната система, внедряване на лазера в коремната хирургия.

През периода 1992-1995 г. изпълняващ длъжността ръководител на звеното е доц. Георги Стоянов. Още през 1983 г. катедрата е преименувана в Клиника по коремна хирургия – последица на разделянето на хирургията на две части и създаването на втора хирургическа клиника на територията на болницата. Тя е наречена Клиника по спешна хирургия, своеобразен наследник на Катедрата по спешна хирургия, формирана през 1958 г. на територията на Института за спешна медицинска помощ „Н. И. Пирогов“. Голяма част от хирургичните кадри в Клиниката по спешна хирургия идват от Катедрата по спешна хирургия на тази болница. Първоначално ръководител на звеното става проф. Димитър Четрафилов. Клиниката по спешна хирургия влиза в състава на Център за спешна медицинска помощ, разположен на територията на ИСУЛ и обединяващ повечето клинични и диагностични звена. През 1987 г. ръководител на клиниката става проф. Иван Вяички. И двете клинични звена работят с 40 болнични легла, а на практика оперативната дейност е в областта основно на коремната хирургия, като спешните случаи се съсредоточават в клиниката по спешна хирургия, а плановите – в клиниката по коремна хирургия.

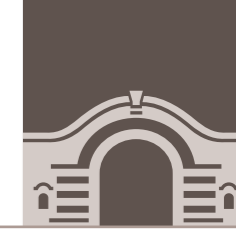

През 1995 г. ръководител на Клиниката по коремна хирургия става проф. Дамян Дамянов. През 2003 г. двете хирургически клиници на територията на университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“ са обединени в Клиника по хирургия. Това обединение не е механично. Независимо че болничните легла на двете звена са общо 75, след обединението клиниката остава с 30 легла. От 46 души лекари към момента в щатния състав се водят 24. Докато двете клиници поотделно са извършвали средно 1100-1200 хирургически намеси годишно, обединеното клинично звено, извършващо и планови, и спешни операции, достига обща бройка на хирургичните интервенции през 2010 г. (1720), а през 2011 г. – 1730. Почти 500 от тях са спешни по повод травми и остър хирургичен корем. Развива се агресивна хирургия при острия перитонит и острия панкреатит, осъществява се лечение с дирижиран етапен лаваж и лапаростома. Общо приетите по спешност пациенти са 800 от всичко 2300 преминали на лечение болни. Преобладават плановите пациенти, над 40% от които са онкологични. Извършват се чернодробни резекции за доброкачествени, злокачествени тумори и метастази. Хирургията на панкреаса присъства като панкреасни резекции при карцином на жлезата, като хирургически намеси при хроничен панкреатит и панкреатични псевдокисти. Системно се разработва хирургическото лечение на рака на стомаха, на усложнената язвена болест, на тежката доброкачествена и злокачествена патология на колон и ректум. Научната те-

матика, базираща се на лечебната дейност, обхваща анатомичните резекции на черния дроб с предходни емболизации, лигатура на клонове на порталната вена и волуметрия, хирургични намеси при портална хипертония в съответствие със степента на порталното налягане и особеностите на порталното русло, резекционна стомашна хирургия при онкологични заболявания в съответствие с хистологичната характеристика на тумора, генетични и наследствени проблеми при полипозни синдроми и колоректален карцином, мултимодално лечение на онкологични заболявания на стомашно-чревния тракт, особеностите в диагностиката и лечението на ретроперитонеалните тумори.

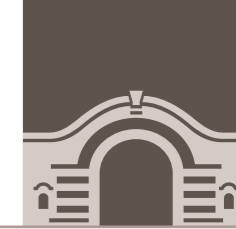
През 2007 г. с подкрепата на европейски средства е построено Отделение по ендодневна хирургия. Това е повод да се разработи нейната специфична организация, подборът на хирургическите намеси и на подходящ контингент от пациенти. След 4-годишна дейност броят на операциите, извършени в това отделение, е 610 – 1/3 от всички хирургически намеси в клиниката. В това отделение се извършват всички операции върху щитовидната жлеза за доброкачествени и злокачествени заболявания. В рамките на полу- или ендодневен престой се осъществяват над 80% от херниотомии, много от операциите на млечната жлеза, ануса и перинеума, 100% от намесите за доброкачествените и злокачествените тумори на кожата, както и определени процедури от пластичната хирургия.

През последните 5-6 години клиниката е лишена от възможността да извършва обучение на студенти. Редовно обаче се приемат стажантски групи, включително от чужбина. Извършва се обучение в хирургичната част по дисциплините „обща и спешна медицина“. Активно функционира студентски кръжок. Учебната дейност отново се върна повече към специализантите и следдипломната квалификация. Ежегодно има основни курсове по хирургия, по-кратки и по-дългосрочни тематични курсове. Осъществява се обучение

в хирургичната патология на общопрактикуващи лекари. Нарасна броят на редовните и свободните аспиранти, които в момента са седем. Хабилитираният състав е от 4 души: доц. Бойко Коруков, дм; доц. Николай Пенков, дм; доц. Румен Пандев, дм и проф. Дамян Дамянов, дмн, член-кореспондент на БАН.

За своята над 75-годишна история, от които 60 години като академично звено, колективът на Клиниката по хирургия може да бъде горд с факта, че тук са обучени хиляди български хирурзи, че обучените болнични и клинични ординатори са около 100 души. Професорите и доцентите, хабилитирани в състава на клиниката, надминават 30. Кандидатите на медицинските науки, респективно докторантите, надхвърлят 30 души. Тук е избран първият доктор на медицинските науки в България (порф. Коста Стоянов), но наред с това тази научна степен са получили още 6 от сътрудниците на клиниката. Учебниците, монографиите и научните книги с авторство или съавторство на сътрудниците на звеното са повече от 40.

Проф. Любка Митева

Първото кожно-венерическо отделение в България е разкрито в Александровската болница през 1893 г. в София с ръководител д-р Стоянович и ординатор д-р Богомил Берон. От 1894 до 1898 г. главен лекар на Кожното отделение е д-р Христо Стамболски, а от 1899 г. – д-р Богомил Берон (1866-1936).

Проф. Богомил Берон

След основаването на Медицинския факултет през 1918 г. се създава първата у нас Катедра по кожни и венерически болести с ръководител проф. Богомил Берон, потомък на видния наш възрожденец д-р Петър Берон. През 1926-1927 г. Богомил Берон е декан на Медицинския факултет. През 1936 г. той дарява собствени средства и организира построяването на сградата, в която клиниката по дерматология и венерология осъществява своята дейност до днес.

Проф. Любен Попов е ръководител на катедрата от 1937 до 1963 година. По това време се разкриват сектори по дермато-алергология, микология и серологична лаборатория. Учен с международна известност, притежаващ лично обаяние и висока професионална подготовка, той издига нивото на клиниката на равнището на най-добрите европейски клиници.

От 1963 г. до 1965 г. ръководител на катедрата е проф. Крум Балабанов (1905-1971) – дерматолог и хистопатолог с международна

известност и богата ерудиция. Той е основоположник на българската дерматологична школа по хистопатология.

През периода 1965-1969 г. Катедрата по дерматология и венерология се ръководи от проф. Петър Попхристов (1903-1973). Той е основоположник на високопланинското климатолечение у нас. Организира кампания и решава два важни епидемиологични проблема в България: ликвидирането на 220-годишния ендемичен сифилис и ограничаване на масовия характер на дерматомикозите. Разкриват се лаборатории по микробиология и експериментална дерматология. Освен ръководител на катедрата, той е заместник-декан на Медицинския факултет (1948-1950), заместник-ректор (1951-1952) и ректор на ВМИ – София (1953-1957).

Проф. Крум Балабанов

Проф. Илия Петков (1916-1975) ръководи Клиниката по дерматология и венерология през периода 1970-1975 г. През 1972 г. той разкрива една от първите в Европа лаборатории по имунофлуоресцентно изследване на кожата. Проф. Илия Петков развива таласотерапията и съвременната диагностика и лечение на болестите, предавани по полов път.

Приемник на проф. Илия Петков като ръководител на катедрата за периода 1975-1985 г. е

проф. Петър Михайлов (1921-1987). Той е основател и развива съвременната дерматоалергология в България. Има личен принос във високопланинското климатолечение на различни дерматози и утвърждава авторитета на българската дерматологична школа.

Проф. Никола Ботев Златков (1928 г.) е ръководител на катедрата от 1985 до 1989 г. Научните му трудове са посветени основно на псориазис, генодерматози, кожни прояви при вътрешни болести и морелечение при различни дерматози. След проф. Ботев ръководители на катедрата са последователно проф. Асен Дурмишев (1989-1995), проф. Николай Цанков (1996-2008), декан на Медицинския факултет – София (1999-2008), проф. Любомир Странски (2008-2009) и проф. Любка Митева (от 2010 г.).

Към 2011 г. в катедрата работят хабилитираните проф. Любка Митева, доц. Мария Балабанова, доц. Снежина Василева, доц. Соня Марина, доц. Гриша Матеев, доц. Жана Казанджиева.

Проф. д-р Любка Гаврилова Стоянова-Митева е завеждащ Трето дерматологично отделение. Завършва медицина през 1982 г. в гр. София. През 1991 г. тя придобива специалност по дерматология и венерология, а през 1996 г. – научна степен „доктор по медицина“. През 2007 г. е избрана за доцент, а през 2011 г. – за професор. От 2010 г. е магистър по обществено здраве и здравен мениджмънт. Специализира във Франция (1992 г., 1994 г.) клетъчна и молекулярна биология. Член е на Българското дерматологично дружество, Френското биохимично дружество, Българския лекарски съюз. Носител е на наградата „Проф. д-р Константин Чилев“ на Медицински факултет при Медицинския университет – София за високи постижения в научноизследователската и преподавателската дейност (2002 г.) и на две награди на Американската академия по дерматология и венерология. Участва в дългосрочни двустранни международни проекти, както и в редица изследователски проекти, финансирани от МУ – София и МОН. Автор и съавтор е на 90 научни публикации, 11 учебника и монографии. Участва с над 140 научни съобщения в

конгреси и конференции в България и чужбина. Има личен импакт фактор – 24,306 и над 605 цитирания в световната дерматологична литература. Съобщава за първи път на световно ниво нова нозологична единица в детска възраст – Acquired ichthyosiform-like erythroderma with lichenoid tissue reaction in a child. Основни научни направления – клинична дерматология, детска дерматология, експериментална дерматология.

Проф. д-р Любка Митева

Доц. д-р Мария Борисова Балабанова е завеждащ лабораторен блок и сектор по хистопатология на Клиниката по дерматология и венерология. Завършва медицина през 1977 г. в София. През 1983 г. придобива научна степен доктор по медицина и специалност по дерматология и венерология през 1987 година. През 2004 г. е избрана за доцент. Специализира в Англия, САЩ и Швейцария (1989, 1998, 2003 г.) дерматопатология и имунохистохимия. Член е на Българското дерматологично дружество, почетен член на Сръбското дерматологично дружество, член на Европейската академия по дерматология – IDP (Международно общество

на дружествата по дерматопатология), член на Българския лекарски съюз. Носител е на наградата „Богомил Берон“ за научни постижения. Секретар на Годишни софийски дерматологични дни (1993-1997), ръководител на изследователски проект върху „Участието на дендритните клетки при В и Т клетъчни лимфоми и псевдолимфоми“. Автор е на глави в 10 чужди и наши монографии, учебници, електронни справочници. Автор и съавтор на 60 научни публикации. Участник с доклади и съобщения в над 80 конгреси и конференции, председател и съпредседател на 30 научни сесии в България и чужбина. Основни научни направления – клинична дерматология, дерматопатология на възпалителни дерматози и доброкачествени и злокачествени кожни тумори.

Доц. д-р Снежина Василева завежда Първо дерматологично отделение и лабораторията по имунофлуоресцентна диагностика. Завършва медицина през 1978 г. в гр. Варна. През 1984 г. защитава кандидатска дисертация, през 1985 г. придобива специалност по дерматология и венерология, а през 2004 г. е избрана за доцент. Специализира имунодерматология във Франция и е Attaché étranger в Болницата Сен-Луи в Париж (1992-1993). Член е на Европейската академия по дерматология и венерология (ЕАДВ), на борда на Интернационалната академия по козметична дерматология, на ръководството на Българското дерматологично дружество (БДД) и е в редакционната колегия на дерматологични периодични списания в чужбина и у нас. Член е на Работната група по дерматози на бременността към ЕАДВ. Носител е на наградата „Проф. Константин Чилов“ на Медицински факултет при Медицински университет – София и на наградата „Богомил Берон“ на БДД. Участва в международни научни проекти по въпросите на автоимунните булозни дерматози. Автор и съавтор е на 79 статии в международни и български периодични издания и над 180 участия в конгреси и конференции в чужбина и България, с личен импакт фактор 28,26 и над 450 цитирания в световната дерматологична литература. Има участия в 12 монографии и учебници, пре-

димно в чужбина и е главен редактор на 2 от тях. Поканен лектор е на Американската академия по дерматология и ЕАДВ. Основни научни направления – автоимунни булозни дерматози, съединително-тъканни заболявания на кожата, лекарствени дерматози.

Доц. д-р Снежина Василева

Доц. д-р Соня Стоянова Марина-Кирова е началник Клиника по кожни и венерически болести в УМБАЛ „Александровска“ ЕАД, София. Завършва медицина през 1976 г. в гр. Пловдив. Придобива специалност по дерматология и венерология през 1981 г., а научна степен „доктор по медицина“ – 1985 г. Избрана е за доцент през 2006 г. Успешно е провела здравен мениджмънт като следдипломна квалификация във ВМА, София, и като международна програма във Вашингтон, САЩ. Защитава магистратура по обществено здраве и здравен мениджмънт през 2011 г. Доцент д-р Марина е номинирана в Международния биографичен речник на международния биографичен център, Кеймбридж (26-то и 27-мо издания за 1998 и 1999 г.). Почетен визитиращ лекар е в Катедрата по дерматология и венерология на Кралския колеж по медицина и стоматология и в Катедрата по дерматология и венерология на Гай и Св. Томас Болничен Тръст, Лондон. Член е на Нюйоркската академия на науките, Българския лекарски съюз, Съюза на учените в Р България и Българското дерматологично дружество. Активно участва в организирането на научни дерматологични форуми. Оказвала е организационно-методична помощ на кожните отделения в Смолян и Кърджали. На

функционален принцип е работила в микологична лаборатория на КДВ, ВМИ – Пловдив, а от 1987 г. – на същия принцип работи в микробиологична лаборатория на ККВБ, УМБАЛ „Александровска“ ЕАД. Автор и съавтор е на 83 научни публикации, 2 монографии и 7 учебника. Участва с 32 доклада и научни съобщения в конгреси и конференции в България и чужбина. Автор на 1 и съавтор на 1 рационализации. Основни научни и практически интереси – живото-застрашаващи дерматози, кожни инфекции, редки кожни синдроми и болести.

Доц. д-р Соня Стоянова Марина-Кирова

Доц. д-р Жана Казанджиева работи в Четвърто дерматологично отделение и завежда сектора по дерматоалергология. Завършва медицина през 1985 г. и започва работа като асистент в Катедрата по дерматология и венерология, ВМИ – Плевен. През 1992 г. придобива специалност по дерматология и венерология. От 1994 г. работи в Кожна клиника, МУ – София. Защитава дисертация на тема „Екзогенни пигментни нарушения – дерматологични аспекти и терапевтични възможности“. През 2008 г. е избрана за доцент към Катедрата по дерматология и венерология, МУ – София. Специализира електронна микроскопия на кожата във Виена (1992) и лазер-терапия на кожните болести в Цюрих (1998). Член е на Европейската академия по дерматология и венерология (ЕАДВ), на ръководството на Българското дерматологично дружество (БДД), секретар на Немско-българското дерматологично дружество, ръководител на секцията по дерматоалергология към БДД, експерт в Европейската

програма за превенция на професионалните кожни алергии (EPOS). Член на редакционната колегия на дерматологични периодични списания в чужбина и у нас. Почетен член на Сръбското дерматологично дружество. Автор и съавтор на 98 научни публикации с над 580 цитата. Участва в 17 учебници и монографии на български и 4 монографии на английски. Има 34 лекции като поканен лектор на Световни конгреси по дерматология, конгреси на ЕАДВ и други международни конгреси и симпозиуми и над 200 участия с постери и презентации на конгреси и конференции в чужбина и България. Основни научни направления – дерматоалергология, екзогенни пигментни нарушения, лекарствени дерматози.

Доц. д-р Жана Казанджиева

Доц. д-р Гриша Стефанов Матеев е завеждащ Второ дерматологично отделение. Той завършва медицина през 1980 г. в София. Специалност по дерматология придобива през 1986 г., а през 2000 г. – научна степен „доктор по медицина“. През 2008 г. става магистър по обществено здраве и здравен мениджмънт и доцент. Специализира в Германия, Белгия и Гърция. Секретар е на Българското дерматологично дружество, съосновател на Българското дружество по медицинска микология, член на Европейската конфедерация по медицинска микология и на Европейската академия по дерматология и венерология. Участва в изследователски проекти, финансирани от МУ – София. Научно-изследователската дейност на доц. Матеев е с насоченост в областта на микологията, общата дерматология и др. Резултатът от тази дейност са 75 публи-

кации, от които 24 в реферирани чуждестранни списания. Участва в авторските колективи на три учебника и четири монографии. Доц. Матеев е участник в три световни, десет европейски и множество национални конгреси и конференции. След 1992 г. участва в почти всички конгреси на Американската и Европейската академия по дерматология и венерология.

Доц. д-р Гриша Стефанов Матеев

Основни теми на научните разработки и изследвания на българските дерматолози са фотобиология и таласотерапия (Н. Ботев-Златков, А. Дурмишев, Н. Кирякова, И. Дограмаджев, Д. Дограмаджиев, Я. Попов, Л. Дурмишев, И. Гроздев.), високопланинско климатолечение (А. Лалова, Н. Цанков, Д. Серафимова), алергология, професионални и лекарствени дерматози (П. Михайлов, Н. Борова, Л. Странски, Н. Цанков, Ж. Казанджиева), хистопатология (Г. Мустаков, Е. Обрешкова, И. Димитрова, М. Балабанова, И. Ботев, В. Броцилова), автоимунни заболявания и имунология (К. Праматаров, А. Дурмишев, С. Василева, Л. Дурмишев), онкодерматология (М. Блабанова, И. Ботев), флебология (В. Горанов, К. Николова, Д. Етугов), педиатрична дерматология (Л. Митева), инфекции (С. Марина), микология (Гр. Матеев), полово предавани болести (Г. Спириков, А. Бонев, Д. Няголова, Г. Пехливанов, Е. Петрова, Д. Капнилов.), дерматологична козметика (М. Балабанова, А. Николова, Ж. Казанджиева), дерматохирургия (А. Стоименов).

Гордост за Клиниката по дерматология и венерология са нейните международни контакти. За периода 2004-2011 г. преподавателите, докторантите и специализантите към катедра-

та имат над 245 публикации в специализирани издания в България и чужбина с висок импакт фактор. По този показател българската дерматологична школа няма конкуренция не само в България, но и в международен мащаб.

Голяма част от дейността на Катедрата по дерматология и венерология е свързана с международни и български прояви, организирани от Българското дерматологично дружество – най-старото научно медицинско дружество в България, основано на 23 октомври 1923 г. с първи председател проф. Богомил Берон.

Сериозното клинично обучение в Университетската клиника по кожни и венерически болести, традициите на Българската дерматологична школа, нейните широки международни контакти дават възможност за изграждане на отлични специалисти в областта на дерматовенерологията, работещи както в България, така и в чужбина. От създаването си през 1923 г. до настоящия момент в Катедрата по дерматология и венерология се обучават поколения студенти на Медицински университет – София, докторанти, български и чуждестранни лекари, специализиращи дерматология и венерология. През последните 2 години ръководството на катедрата актуализира и разшири учебните програми по дерматология и венерология на студентите медици, студентите по дентална медицина, както и на студентите от Факултета по обществено здраве и медицински колеж „Йорданка Филаретова“. През 2010 г. е създадена и нова учебна програма по дерматология и венерология за специалност медицинска козметика. Обучението е първостепенна задача на всички хабилитирани лица, асистенти и сътрудници на клиниката. По всеобщо признание на студентите, заявявано в редовни анонимни анкети, курсът по дерматология и венерология е сред тези с най-висока образователна стойност в академичната им програма.

В заключение, университетската Катедра по дерматология и венерология – София, предоставя необходимите условия за подготовка и усъвършенстване квалификацията на български и чуждестранни студенти и специалисти,

осъществява научни проекти с национално и международно участие и поддържа широки международни връзки – цели, завещани от създателите на българската дерматологична школа.

Преподаватели:

Проф. д-р Любка Митева, дм – ръководител катедра
 Доц. д-р Мария Балабанова, дм
 Доц. д-р Снежина Василева, дм
 Доц. д-р Соня Марина, дм, ръководител клиника
 Доц. д-р Гриша Матеев, дм
 Доц. д-р Жана Казанджиева, дм
 Гл. ас. д-р Иван Ботев
 Гл. ас. д-р Валентина Броцилова, дм
 Гл. ас. д-р Иван Гроздев, дм
 Гл. ас. д-р Косара Дреновска, дм
 Гл. ас. д-р Любомир Дурмишев, дм
 Гл. ас. д-р Дончо Етугов
 Гл. ас. д-р Димитър Капнилов
 Гл. ас. д-р Зорка Негенцова
 Гл. ас. д-р Ася Николова
 Гл. ас. д-р Елена Петрова, дм
 Гл. ас. д-р Георги Пехливанов, дм
 Гл. ас. д-р Янко Попов, дм
 Гл. ас. д-р Димитрина Серафимова

Гл. ас. д-р Антон Стоименов
 Ас. д-р Мина Сълева

Ординатори:

Д-р Емил Бърдаров
 Д-р Динко Странски

Докторанти към 2011 г.:

Д-р Ирина Юнгарева
 Д-р Камелия Присадашка
 Д-р Ангел Митев
 Д-р Карен Мануелян
 Д-р Ивета Денчева
 Д-р Драган Дерманов
 Д-р Бан Камуна

Специализанти към 2011 г.:

Д-р Малена Герговска
 Д-р Кристина Семкова
 Д-р Виктория Зафирова
 Д-р Ангелина Милева
 Д-р Паула Лозанова
 Д-р Димитрина Николова
 Д-р Наташа Цекова
 Д-р Сепиде Делфоруз
 Д-р Аида Ал-Мари

Преподаватели от Катедрата по дерматология и венерология. От ляво надясно, първи ред: доц. Жана Казанджиева, доц. Снежина Василева, доц. Гриша Матеев, проф. Любка Митева, доц. Георги Пехливанов, доц. Мария Балабанова, доц. Соня Марина; втори ред: д-р Антон Стоименов, д-р Дончо Етугов, д-р Ася Николова, д-р Зорка Негенцова, д-р Любомир Дурмишев, д-р Косара Дреновска, д-р Димитрина Серафимова, д-р Елена Петрова, д-р Иван Ботев; трети ред: д-р Иван Гроздев, д-р Валя Броцилова, д-р Мина Сълева, д-р Емил Бърдаров

УЧЕБНИЦИ И МОНОГРАФИИ

Учебници по дерматология за студенти

Автори	Заглавие	Издателство*
Б. Берон	Обща дерматология	Художник, София, 1926
Л. Попов	Кожни и венерически заболявания. Клинични лекции с атлас	София, 1946
Л. Попов Кр. Балабанов Б. Бъчваров	Дерматология и венерология	София, 1957
Кр. Балабанов	Учебник по кожни и венерически болести (за стоматолози)	София, 1960
П. Попхристов Ил. Петков Й. Григоров Ив. Толев	Дерматология и венерология	София, 1971
Ред. П. Михайлов Л. Боянов	Клинична дерматология	София, 1986
Ред. А. Дурмишев	Дерматология и венерология. Учебник за студенти по медицина и стоматология	София, 1997
Ред. Н. Ботев-Златков	Дерматология и сексуално предавани болести	АРСО
	Учебник за студенти и лекари	София, 1997
Н. Ботев	Дерматология и сексуално предавани болести	АРСО
	Учебник за студенти по медицина и стоматология. Илюстриран компендиум	София, 1999
Ред. Н. Ботев-Златков Е. Петранов	Терапия на кожните и полово предаваните болести	АРСО, София, 2000
Ред. Н. Б. Златков	Сексуално предавани болести и невенерическа генитална патология	АРСО, София, 2002

* Издателство „Медицина и физкултура“, освен ако не е отбелязано друго

Монографии

Автори	Заглавие	Издателство*
В. Балабанов	Биологични въпроси на микологията	София, 1960
Л. Попов	Синтетична дерматология. Малко познати болести и синдроми	София, 1960
П. Попхристов, Б. Ганчев	Терапия на кожните болести	София, 1962
П. Попхристов	Кожни болести в детската възраст	София, 1962
П. Попхристов, В. Сухарев	Климатолечение на кожни болести в българските курорти	София, 1968
Н. Борова	Алергични реакции от козметични средства	София, 1970
Вл. Андреев	Кожни прояви при неопластични заболявания	София, 1973
Вл. Андреев, Н. Б. Златков	Наследствени и вродени болести и синдроми в дерматологията	София, 1977
А. Бонев, Ж. Николов	Болести, предавани по полов път	София, 1978
П. Михайлов, Н. Борова	Клинична дерматология	София, 1980
П. Михайлов	Професионални заболявания на кожата	София, 1982
Н. Борова, Н. Цанков	Лекарствени дерматози	София, 1984
Р. Райчев, Вл. Андреев	Злокачествени тумори	София, 1984
А. Дурмишев	Пигментни нарушения на кожата	София, 1986
Сл. Георгиева	Дерматовириози	София, 1987
А. Дурмишев, А. Лалова	Функционална диагностика в дерматологията	София, 1987
Й. Димитрова	Кожни васкулити	София, 1988
Ред. П. Михайлов	Лупус еритематодес	София, 1988
Г. Спиоров, А. Бонев	Сифилис	София, 1988
Ред. Н. Б. Златков	Климатолечение на кожните болести	София, 1989
Ред. П. Михайлов	Клинична дерматомикология	София, 1990
С. Марина, Г. Киров	Еризипел	РОЖА, София, 1992
Н. Златков, Вл. Андреев	Кожни прояви при вътрешни болести	Волкохим, София, 1994

Ред. Н. Б. Златков	Сексуално предавани болести	Любимекс, София, 1994
Кр. Николова	Ulcus cruris	София, 1995
Ред. А. Дурмишев	Приложна венерология	Знание, София, 1999
Ред. Г. Спиров	Сифилис	София, 2000
З. Пенев, Н. Златков, А. Дурмишев	Дерматология и венерология. Справочник	София, 2001
С. Марина, Й. Савова	Идиопатични еозинофилни синдроми	София, 2001
Ж. Казанджиева, Н. Цанков	Светът на татуировките	„Св.Кл.Охридски“, София, 2001

* Издателство „Медицина и физкултура“, освен ако не е отбелязано друго

Представителни научни статии:

Miteva, L., Tsankov, N., A. Stoimenov. Overlap Stevens-Johnson syndrome – Toxic epidermal necrolysis: a case report. Eur J Pediatr Dermatol 1997, 7, 141-144.

Miteva, L., Mitev, V., N. Berova. Cytokines in keratinocyte homeostatic control mechanisms. Allergy and Asthma 1997, 2, 10-13.

Miteva, L., Dourmishev, A., Schwartz, R., V. Mitev. Oral vascular manifestations of Klippel-Trenaunay syndrome. Cutis 62(4), 1998, 171-4. (I.F. 0.5)

Miteva, L., A. Dourmishev. Hereditary palmo-plantar keratoderma with nail changes and periodontosis in father and son. Cutis 63, 1999, 65-68. (I.F. 0.5)

Miteva, L., K. Pramatarov. Netherton syndrome-Report of a case with epilepsy. Eur J Pediatr Dermatol 9, 1999, 219-222.

Miteva, L., A. Nikolova. Lawrence-Seip syndrome. Eur J Pediatr Dermatol 10, 2000, 25-28.

Митева, Л., П. Митева. Неонатални еритродермии: Диференциална диагноза и лечение. Педиатрия 1. 2000, 45-49.

Митева, Л., Николов, Р., Н. Цанков. Съвременна медикаментозна терапия на детските дерматози. Дерматол и венерол XXXIV, 2000, 3-7.

Miteva, L., A. Nikolova. Incontinentia pigmen-

ti: a case report associated with cardiovascular anomalies. Pediatr Dermatol (18 (1), 2001, 54-56. (I.F. 0.812)

Miteva, L., Dourmishev, A., R. Schwartz. Inflammatory linear verrucous epidermal nevus. Cutis 68, 2001, 327-330. (I.F. 0.5)

Miteva, L. Focal dermal hypoplasia in a male. Acta Derm-Venereol 81, 2001, 218-219. (I.F. 1.549)

Miteva, L., Praskova, M., V. Mitev. Quercetin – biochemical properties and clinical application. Allergy and Asthma 6, 2001, 3-6.

Miteva, L. Alopecia: a rare manifestation of lupus vulgaris. Int J Dermatol 40, 2001, 659-661. (I.F. 0.869)

Miteva, L. Keratitis, Ichthyosis and Deafness (KID)-Syndrome. Pediatr Dermatol 19, 2002, 513-516. (I.F. 0.812)

Miteva, L. An unusual case of generalized ichthyosis and chondrodysplasia punctata Eur J Pediatr Dermatol 12, 2002, 221-225.

Miteva, L., E. Obreschkova. Un unusual manifestation of linear atrophoderma of Moulin. Acta Derm Verereol 82, 2002, 479-480. (I.F. 1.549)

Miteva, L., E. Bardarov. Perianal tuberculosis: a rare case of skin ulceration. Acta Derm Verereol 82, 2002, 481-482. (I.F. 1.549)

Miteva, L. Tuberous sclerosis. Eur J Pediatr Dermatol 12, 2002, 175-180.

Miteva, L., Pramatarov, K., S. Vassileva. Calcinosi cutis in childhood systemic lupus erythematosus. JEADV 17, 2003, 611-612. (I.F. 0.549)

Miteva, L. Acquired ichthyosiform-like erythroderma with lichenoid tissue reaction in a child Eur J Pediatr Dermatol 13, 2003, 17-20.

Miteva, L. Urticaria pigmentosa with paracetamol-induced bullous changes reminiscent of erythema multiforme. Case report. Eur J Pediatr Dermatol 13, 2003, 145-148.

Miteva, L. Bullous lichen planus with nail involvement induced by hepatitis B vaccine in a child. Int J Dermatol 44, 2005, 142-144. (I.F.0.869)

Miteva, L., K. E. Nikolova. Obreschkova. Linear atrophoderma of Moulin. Int J Dermatol 44, 2005, 867-869. (I.F. 0.869)

Miteva, L., Kadurina, M., D. Etugov. Probable Werner's syndrome. Int J Dermatol 44, 2005, 1060-1063. (I.F. 0.869)

Miteva, L., Zelev, N., V. Mitev. Molecular targets for hyperproliferating skin diseases. Allergy and Asthma 4, 2006, 2-10.

Miteva, L. Paraneoplastic dermatomyositis: predictive signs and prognostic factors of malignancy. Allergy and Asthma 4, 2006, 34-35.

Miteva, L. Dual role of epidermal growth factor (EGF) and mitogen-activated protein kinase (MAPK) in keratinocyte proliferation and differentiation. Dermatol Venereol (in press).

Miteva, L., M. Kadurina. Unilateral idiopathic atrophoderma of Pasini and Pierini. Int J Dermatol 45, 2006, 135-138. (I.F. 0.869)

Miteva, L., I. Botev. Epidermolytic palmo-plantar keratoderma of Vörner. Eur J Pediatr Dermatol 6, 2008, 31-34.

Miteva, L., Broshtilova, V., R. A. Schwartz. Verrucous Systemic Lupus Erythematosus. Acta Dermatovenerol Croat. 2009 Dec;17(4):301-304. PMID: 20021985.

Miteva, L., M. Kadurina. Childhood acute generalized exanthematous pustulosis induced by oral ketoconazole. Acta Dermatovenerol Croat. 18, 2010, 267-270.

Miteva, L., R. A. Schwartz. Hereditary keratosis palmo-plantaris varians of Wachtlers (keratosis palmo-plantaris striata et areata). Acta Dermatovenerol APA. 19, 2010, 33-37.

Miteva, L. Acrogeria Eur J Pediatr Dermatol, 17, 2010, 123-126.

Митева, Л., С. Каваклиева. Дерматологични проблеми в спорта. Кожни инфекции. Медицина и спорт. 4, 2010, 16-20.

Митева, Л. Съвременни проблеми в педиатричната дерматология. Част 1. Наука Фармакология. 1, 2010, 28-36.

Митева, Л., С. Каваклиева. Дерматологични проблеми в спорта. Кожни заболявания от механични фактори и фактори на околната среда. Медицина и спорт. 1, 2011, 38-42.

Митева, Л. Съвременни проблеми в педиатричната дерматология. Част 2. Наука Фармакология. 1, 2011, 24-34.

Mateev, G., Vassileva, S., Kantardjiev, T., Obreshkova E., K. Pramatarov. Candida granuloma and sarcoidosis. Mycoses 1993; 36: 295-297.

Mateev, G., Kantardjiev, T., Vassileva, S., Tsankov, N. Chronic mucocutaneous candidosis with osteolysis of the frontal bone. Int J Dermatol 1993; 32 (12): 888-889.

Матеев, Г., Е. Бърдаров. Онихомикози, GP News, 2006, 7, 6, 14-16.

Матеев, Г., В. Матеева. Дерматофитни инфекции. Медика арт, дерматология и венерология. 1, 2011, 25-32.

Marina, S., Kazandjieva, J., Botev, I., Darlenski, R., Argirov, A., Vaneska, L., Nikolova, A., L. Stransky. Xanthomata eruptiva. Dermatology and Venereology (Sofia). 2008; 1 (s.1): 12-14.

Kazandjieva, J., Gergovska, M., Darlenski, R., Marina, S., Broshtilova, V., Balabanova, M., L. Stransky. Recall dermatitis after systemic treatment with paclitaxel. Int J Dermatol 2010; 49: 956-959.

Kazandjieva, J., Grozdev, I., Darlenski, R., N. Tsankov. Climatotherapy of psoriasis. Clin Dermatol. 2008; 26(5):477-85.

Kazandjieva, J., Darlenski, R., N. Tsankov. „First National campaign: diagnosis and prevention of skin allergy“. EADV News; 2010; 34:5.

Kazandjieva, J., Darlenski, R., Marina, S., N. Tsankov. Multiple sensitization to essential oils in a massage therapist. Contact Dermatitis. 2008; 58 (s.1); 74.

Kazandjieva, J., J. Darlenski. New allergens in cosmetic dermatology. *Aesthetic Dermatology News*. 2008; 1(3); 8-10.

Kazandjieva, J., Todorova, M., Marina, S., Botev, I., Darlenski, R., Nikolova, A., Pramatarov, K., L. Stransky. Sister Mary Joseph's nodule. *Dermatology and Venereology (Sofia)*. 2008; 1 (s.1): 8-9.

Kazandjieva, J., Grozdev, I., N. Tsankov. Temporary henna tattoos. *Clin Dermatol* 2007; 25(4): 383-7.

Kazandjieva, J., Balabanova, M., Kircheva, K., N. Tsankov. Contact dermatitis due to temporary henna tattoos. *Skin med* 2010, 8, 191-192.

Казанджиева, Ж., Дърленски, Р., Янкова, Р., Берова, Н., Тонев, С., Кадурина, М., Господинов, Д., Христатијева, Е., Николова, А., Мандаджиева, М., Матеев, Г., Василева, С., Н. Цанков. Национален консенсус за диагностика и лечение на контактния дерматит. *Дерматология и венерология*, 2011, XLIX, 2, 3-16.

Vassileva, S. Lupus erythematosus. – In: Kanitakis J, Vassileva S, Woodley D (Eds). *Diagnostic Immunocytochemistry of the Skin*. London: Chapman & Hall, 1998, pp. 144-156.

Vassileva, S., Pramatarov, K., L. Popova. Ultraviolet-light induced confluent and reticulated papillomatosis. – *J. Am. Acad. Dermatol.*, 1989; 21 (2 pt2): 413-414.

Vassileva, S, Berova, N., A. Dourmishev. Stevens-Johnson syndrome caused by arsenic. – *Int. J. Dermatol.*, 1990; 29 (5): 381-382.

Vassileva, S. Immunofluorescence in dermatology. – *Int. J. Dermatol.*, 1993; 32 (3): 153-161.

Vassileva, S., C. Prost. Discovering vesiculo-bullous drug eruptions through dermatopathologic techniques. – *Clin. Dermatol.*, 1993; 11 (4): 557-565.

Vassileva, S., Mateev, G., Balabanova, M., N. Tsankov. Burn-induced bullous pemphigoid. – *J. Am. Acad. Dermatol.*, 1994; 30 (6): 1027-1028.

Vassileva, S. Drug-induced pemphigoid: bullous and cicatricial. – *Clin. Dermatol.*, 1998; 16 (3): 379-389.

Vassileva S, Mateev G, Parish LC. Antimicrobial photosensitive reactions. *Arch Intern Med* 1998; 158 (18): 1993-2000.

Vassileva, S. Bullous systemic lupus erythematosus. *Clin Dermatol* 2004; 22:129-38.

Vassileva, S., E. Hristakieva. Medical applications of tattooing. *Clin Dermatol* 2007; 25: 367-375.

Balabanova, M. Erysipelas – treatment. In: *European Handbook of Dermatological Treatments*. Katsambas AD, Lotti TM, eds. Springer, 1999.

Balabanova, M., E. Obreshkova. Scleroderma profunda. *Clinicopathological Studies*. In: Malita C, Uitto J, eds. *Rheumaderm. Current Issues in Rheumatology and Dermatology* Kluwer academic/plenum publishers, New York, 1999, 105-109.

Balabanova, M., Calamia, K. T., Perniciaro, C., O'Duffy, J. D. A Study of the Cutaneous Manifestation of Behcet's Disease in patients from the United States (A). In: Bang D, Lee ES, Lee SS eds.: *Behcet's Disease*. Seoul: Design Mecca 2000.

Balabanova, M., Calamia, K. T., Perniciaro, C., O'Duffy, J. D. A Study of the Cutaneous Manifestations of Behcet's Disease in Patients from the United States. Abstract and summary in *Malawista S. ed. Yearbook of Medicine*, 2000 St. Louis Harcourt 2000.

Балабанова, М. Васкулити при болести на съединителната тъкан. – В: *Ревматология*, под редакция на Н. Ботев-Златков 2002.

Balabanova, M., Popivanov, P., Christov, V., Balabanov, Tch. Tumoral calcinosis as a first indication of pseudoxanthoma elasticum. – *Europ. J. Dermatol*, 1993; 3: 712-713.

Balabanova, M. Pyoderma gangrenosum treated by skin graft. – *Am. J. Dermatol*, 1994; 16(1): 107.

Balabanova, M. Photoprovoled erythemato-bullous eruption from farmorubicin. *Contact Dermatitis* 1994; 30(5): 303-304.

Balabanova M., Botev, I., Michailova, J. Subacute cutaneous lupus erythematosus induced by radiation therapy. *Br J Dermatol* 1997; 137: 646-663.

Balabanova, M, Calamia, K. T., Perniciaro, C., O'Duffy, J. D. A study of the cutaneous manifestations of Behçet's disease in patients from the United States. *JAAD* 1999; 41: 540-545.

Pehlivanov, G., S. Kavaklieva, J. Kazandjieva, D. Kapnilov, N. Tsankov. Foreign body granuloma of the penis in sexually active individuals (penile parafinoma) – *JEADV*, Vol.22,7, July 2008; 845-51.

Пехливанов, Г., Е. Петрова, И. Бакърджиев, Д. Младенов., Нашият опит при лечение на хламидиални и микоплазмени уретрити и цервицити с Azatril®, *Урология*, 3, 2005: 86-93.

Пехливанов, Г. Дерматовенерологичните диспансери в България – традиции и нови реалности., *Здр. Мениджмънт*, 2005, 5; 4, 46-49.

Пехливанов, Г., Е. Петрова, Р. Денчева, Н. Цанков. Актуални причинители на урогенитални инфекции – тенденции и съвременна терапия. *Медицинска мисъл*, Сборник научни трудове, том II, 2005, 169-173.

Пехливанов, Г., К. Николов, Н. Златков, А. Бонев, М. Балева. Дефицит на Ig A при болни с хронични рецидивиращи негонококови уретрити. *Урология*, 11, 1, 2005, 12-14.

Broshtilova V, Botev I, Miteva L. Association of thick-plaque psoriasis and Down's syndrome: Case report. *European Journal of Pediatric Dermatology* 2010; 20: 159-162.

Broshtilova, V., Gantcheva, M. Therapeutic Hotline: cysteinyl leukotriene receptor antagonist montelukast in the treatment of atopic dermatitis. *Dermatol Therapy* 2010; 23: 90-93.

Dourmishev, L. A., Dourmishev, A. L., Schwartz, R. A. Dermatomyositis: An association of gingival telangiectases and anti Jo-1 antibody in the adult. *Acta Dermatoven APA* 2007; 16(2): 67-72.

Dourmishev, L. A., Dourmishev, A. L. Activity of certain drugs in inducing of inflammatory myopathies with cutaneous manifestations. *Expert Opinion on Drug Safety*; 2008; 4: 421-433.

Dourmishev, L., Popov, J., Rusinova, D. Paraneoplastic dermatomyositis associated with testicular cancer: a case report and literature review. *Acta Dermatovenerol Alp Panonica Adriat*. 2010; 19(1):39-43.

Dourmishev, L., Gergovska, M., Nikolova, K., Balabanova, M. Erythema annulare centrifugum in patient operated on for breast carcinoma. *Acta Dermatovenerol Croat* 2010;18(4):264-266.

Dourmishev L, Wollina U. Dermatomyositis: immunologic study of skin lesions. *Acta Dermatoven APA* 2006; 15: 45-51.

Петрова, Е. Принципи на поведение, диагностика и лечение на пациенти с полово предавани инфекции (I част). *Българска медицинска практика*, 2006.

Петрова, Е. Принципи на поведение, диагностика и лечение на пациенти с полово предавани инфекции (II част). *Българска медицинска практика*, 2006.

Petrova, E., Semkova, K., Miteva, L. Hyperimmunoglobulin-E syndrome. *Eur J Pediatr Dermatol*. 21, 2011, 86.

Grozdev I, Cao L, Kavlick K, Brodell RT, Mostow EN, Korman NJ. Psoriasis treatment patterns of dermatologists in northeast Ohio. *J Cutan Med Surg*. 2011, May-Jun; 15(3):157-61.

Grozdev, I. S., Van Voorhees, A. S., Gottlieb, A. B., Hsu, S., Lebwohl, M. G., Bebo, V. F. Jr, Korman, N. J. National Psoriasis Foundation. Psoriasis in the elderly: from the Medical Board of the National Psoriasis Foundation. – *J. Am. Acad. Dermatol.*, 2011 Sep; 65(3):537-45.

Етугов, Д., К. Николова. Улкуси на подбедрицата – механизъм на възникване. *Клиника и терапия на венозния улкус*. *GP news*, 2005, 5, 10-13.

Drenovska, K., Kavaklieva, S., Vassileva, S., Kapnilov, D., Tsankov, N. Bullous pemphigoid associated with carcinoma of the larynx. *Bull CEEDVA* 2004; 6: 44-47.

Drenovska, K., Darlenski, R., Kazandjieva, J., Vassileva, S. Pemphigus vulgaris and pregnancy. *Skinmed* 2010; 8 (2): 1-6.

Popov, Y., Nikolov, R. and Lalova, A. Localized eczema herpeticum with unilateral ocular involvement. – *Acta Dermatov. APA*, 19, 2010, 3, 35-37.

Попов, Я. Псориазисът – психосоматична дерматоза. *Психосоматична медицина*, XV, 2007, 2, 111-121.

Серафимова, Д., Броцилова, В., Николова, А., Матеев, Г., Митева, Л. Syndroma Netherton при 15-годишно момче. *Дерматология и венерология*, 2008, XLVI suppl. 1: 42-43.

Стоименов, А., С. Каваклиева. Оперативно лечение на кожните тумори. *GP News* 2006; 6(74): 21-4.

Стоименов, А., С. Каваклиева, Д. Антонов, Н. Цанков. Оперативно лечение на Carcinoma basocellulare periorbitale. В: Тумори на окото и очните придатъци. Ч. Балабанов, Плевен, 2008, Фотон&АЯ: 160-162.

Мулажна сбирка в Университетската катедра по дерматология и венерология, Медицински факултет, София от 1922 г.

Клиниката по диализа е създадена през 1967 г. като Център по хемодиализа към Клиниката по урология при Катедрата по факултетска хирургия на ВМИ – София. Първоначално центърът е базиран в сутеренния етаж на сградата, известна като Втора хирургия. Основател на центъра е проф. Здравко Киряков. В екипа са включени още две сестри и един санитар. За година и половина се извършват над 100 хемодиализи при болни с остра и хронична бъбречна недостатъчност.

През 1968 г. е закупен един от най-модерните за времето апарат МАХ -300 (централно добиване на диализен разтвор и монитор за всеки отделен болен – общо седем диализни поста). През 1969 г. Центърът е пребазиран в помещения на първия етаж на сградата на Първа хирургия и започва да функционира денонощно. Впоследствие през различни интервали от време апаратурата е подменяна и модернизирана периодично.

До 1972 г. Центърът е на пряко подчинение на Ректората на ВМИ. След основаването на Медицинска академия Центърът по хемодиализа влиза в структурата на НИНУХТ (Научен

институт по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация). През този период персоналът се увеличава до 60 души. За ръководител е преназначен ст.н.с. II ст. д-р Здравко Киряков.

До 1980 г. в Центъра по хемодиализа се подготвят всички необходими кадри за страната – лекари, сестри, технолози за новосъздадените 10 центъра: ИСМП „Пирогов“, ВВМИ, и градовете Враца, Варна, Габрово, Плевен, Русе, Бургас, Стара Загора и Благоевград. Същевременно се преподава на студентите от Медицинската академия, обучават се специализанти по вътрешни болести и нефрология от цялата страна и се участва активно национални и международни конгреси, симпозиуми и конференции. През 1981 г. Центърът по хемодиализа придобива функции на координационен център със задача да бъде методичен ръководител на всички диализни звена в страната. Последваща задача на Координационния център е в срок от 5 години да се обучи персонал за разкриване нови 50 диализни центъра в страната, с цел да бъдат обхванати всички болни, нуждаещи се от хемодиализно лечение. Следва разрастване на Координационния център с разкрива-

От ляво надясно: доц. Симеон Антонов – ръководител на КЦД до 2008 г., ст. н. с. Ана Илиева – съосновател на КЦД и диализното лечение в България, доц. Диана Йонова – настоящ ръководител на КЦД, проф. Здравко Киряков – основател на КЦД и диализното лечение в България, ръководител КЦД до 1996 г.

нето на филиални центрове към него – един базиран в т.нар. „база II на МА“ (бившия ИСУЛ), и два курортни центъра в Албена и Слънчев бряг. В Координационния център се извършва обособяване на звена за специфична дейност (хирургическа, реанимационна, рехабилитационна, техническа и компютърна).

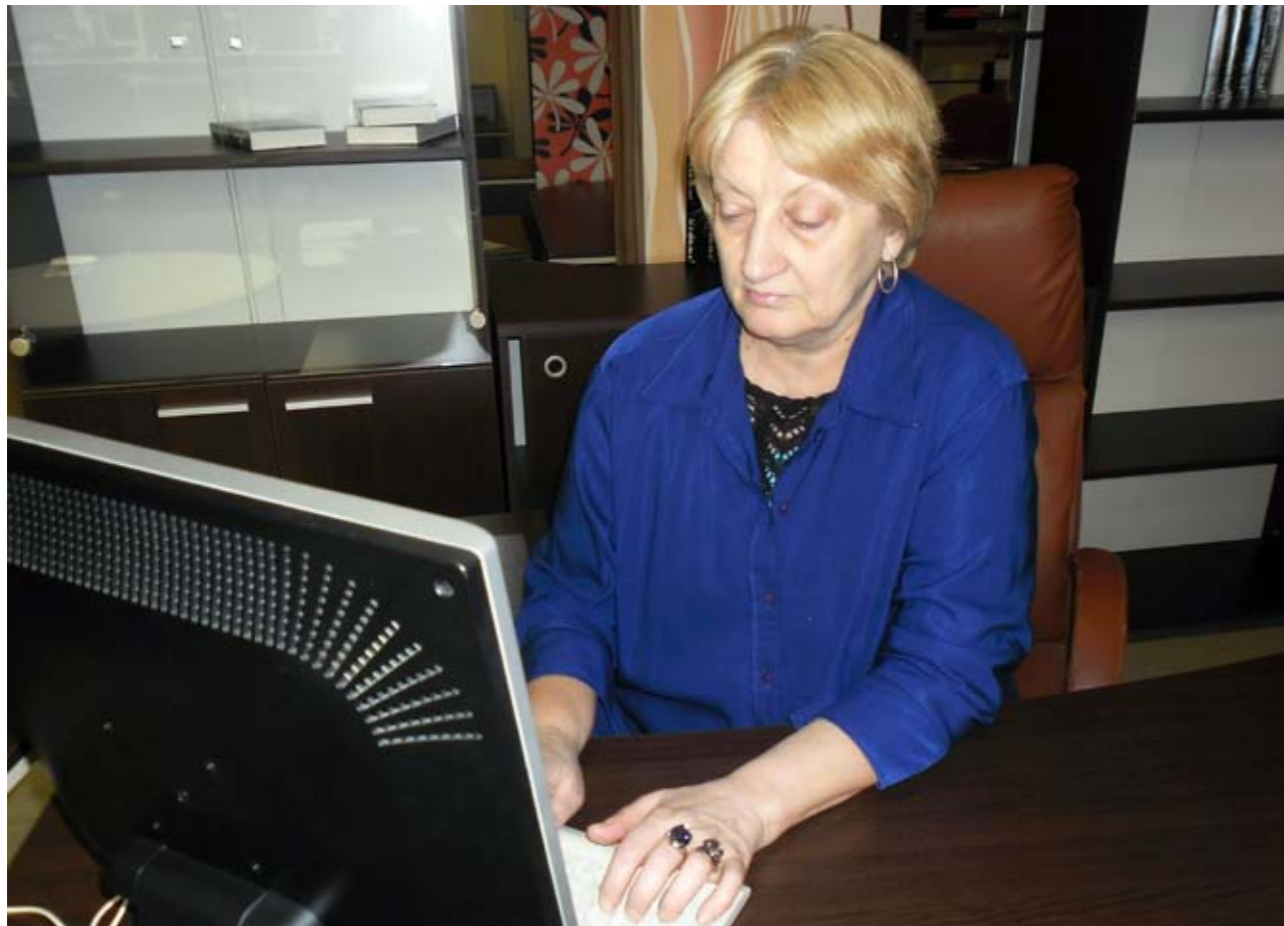
В Центъра по хемодиализа са работили редица хабилитирани сътрудници със свой принос за развитието на научната и преподавателската дейност на университета. Това са доц. Е. Патеv, доц. М. Бакърджиев, проф. З. Киряков, доц. С. Златарска, доц. С. Антонов, доц. Д. Николов, доц. С. Кривошиев, доц. П. Симеонов, доц. М. Делийски.

Ръководители на Хемодиализния център последователно са проф. З. Киряков (1967-2000), проф. З. Краев (2000-2004), доц. С. Антонов (2004-2008) и доц. Д. Йонова (от 2008 г.).

В момента Центърът по диализа има статут на

катедра към Медицинския факултет на МУ – София и се състои от трима хабилитирани преподаватели и четирима асистенти: доц. Д. Йонова, доц. Е. Възелов, проф. З. Краев, д-р М. Георгиев, д-р И. Трендафилов, д-р В. Папазов, д-р М. Лубих.

Преподавателите от КЦД участват в няколко учебници по нефрология, вътрешни болести, ръководство по диализа, специализирани монографии за проблемите на костната патология при болни с хронични бъбречни заболявания, хранене при болните с хронични бъбречни заболявания, магнезиев дефицит, траен съдов достъп при болни на хемодиализа, проблемите на перитонеалната диализа. Защитени са 10 кандидатски и 2 хабилитационни труда по проблемите на рехабилитацията на болните на диализа, анемията, костната патология, неврологичните проблеми, психологическите проблеми, проблемите на храненето, кардиологичните усложнения, трайния съдов

Доц. Диана Йонова, Ръководител Клиничен център по диализа – МФ на МУ – София

достъп за хемодиализа и перитонеалната диализа. Публикациите в наши и чуждестранни списания са над 2000, участията в наши и международни научни форуми са над 600, спечелени са конкурси и са защитени 2 национални и 2 международни научни проекти. На преподаватели от КЦД са присъдени над 10 международни награди за представяне на доклади

и постери от научни конгреси и конференции. Всички членове от КЦД са специализирали от 1 месец до 1 година в европейски и американски университетски клиники и центрове.

В момента колективът на Клиничния център по диализа подготвя за издаване ново ръководство по диализа за интернисти, нефролози и други медицински специалисти.

Част от членове на Катедрения съвет на Клиничния център по диализа, от ляво надясно: доц. Диана Йонова – ръководител КЦД, доц. Евгений Възелов, д-р Иван Трендафилов – главен асистент; д-р Ина Георгиева – асистент, д-р Димитър Терзиев, д-р Велимир Папазов – главен асистент

Д-р Митко Георгиев, главен асистент в Клиничен център по диализа – МФ на МУ – София

Проф. Сабина Захариева

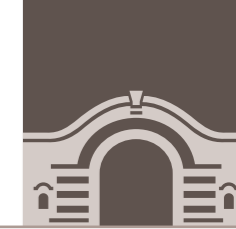
През 1951 г. се обособява Втора вътрешна клиника за болести на обмяната на веществата към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) с първи ръководител акад. Иван Пенчев (тогава редовен доцент). След преместването на клиниката в сградата на ул. „Дамян Груев“ № 6 (тогава ул. „Христо Михайлов“) през 1965 г. се учредява самостоятелна болница. След създаване на Медицинска академия през 1972 г. се формира Научен институт по ендокринология, геронтология и гериатрия НИЕГГ (с Катедра по ендокринология и Отдел по геронтология и гериатрия). През 1990 г. НИЕГГ се преименува в Държавна университетска болница по ендокринология и геронтология с Клиничен център по ендокринология и геронтология (КЦЕГ). През 2001 г. болницата се регистрира като търговско дружество под името Специализирана болница за активно лечение по ендокринология, нефрология и геронтология „Акад. Иван Пенчев“ ЕАД. През 2006 г. е извършена пререгистрация на болницата като Университетска специализирана болница за активно лечение по ендокринология „Акад. Иван Пенчев“ ЕАД (УСБАЛЕ).

Изтъкнати преподаватели при създаването на центъра са проф. Александър Попов, проф. Димитър Андреев, проф. Георги Папазов, проф. Върбан Върбанов, проф. Тодор Стайков и проф. Асен Цанев (тогава главни асистенти). През 1965 г. се създава и самостоятелна Катедра по ендокринология и болести на обмяната с ръководител акад. Иван Георгиев Пенчев. В Катедрата се обособяват Клиника по диабетология с ръководители проф. Александър Попов и проф. Димитър Андреев, Клиника по тиреоидология с ръководител проф. Георги Папазов със Сектор по ендокринна хирургия с ръководител проф. Страшимир Зографски, Клиника по хипофизно-надбъбречни заболявания и затлъстяване с ръководители проф. Панайот Коларов и проф. Асен Цанев. Към клиниката се създават Сектор (по-късно отделение) по ендокринна гинекология с ръководители проф. Стоян Докумов и доц. Атанас

Щерев и Сектор по андрология с ръководители д-р Дойчин Панайотов и проф. Михаил Протич (тогава главен асистент). В годините се развиват лаборатории по основна обмяна (проф. В. Върбанов), радиоизотопна (д-р Димитрова, доц. Маргарита Разпопова), клинична (доц. Мария Ночева, д-р Стоян Маровски), стероидна (проф. Л. Сираков), хормонална (д-р А. Божиков и проф. Стефан Миланов), пептидна (доц. Никола Търколев, доц. Юлияна Попова), рентгенов сектор (проф. Любомир Дянков), по имунология и генетика (доц. Стефан Димитров, проф. Пенка Генкова), по патоморфология (проф. Георги Дашев, доц. Георги Чавраков), експериментална лаборатория (доц. Димитър Страшимиров, проф. Лиляна Сомова), по ендокринна кардиология (доц. Лило Пампулов), организационно-методична секция (проф. Тодор Стайков, доц. Динко Полонов, проф. Стоян Визев, д-р Нато Василевски).

След създаване на Медицинската академия през 1972 г., се формира Научен институт по ендокринология, геронтология и гериатрия – НИЕГГ, с Катедра по ендокринология и Отдел по геронтология и гериатрия (последният е наследник на Научния институт по геронтология и гериатрия, чийто основател е чл.-кор. проф. д-р Драгомир Матеев). Ръководител на Отдела по геронтология и гериатрия е проф. д-р Георги Стойнев. Директор на НИЕГГ е проф. Панайот Коларов, а след 1975 г. – проф. Ема Бозаджиева (същевременно и ръководител на катедрата). След 1985 г. директор на НИЕГГ е проф. Драгомир Коев.

През следващите години посочените погоре клиники и лаборатории се утвърждават, както следва: Клиника по диабетология и превенция на диабета (проф. Д. Коев, доц. Недялка Овчарова, доц. Цветалина Танкова), Клиника по тиреоидология и минерален костен обмен (проф. Боян Лозанов, проф. Анна-Мария Борисова), Клиника по хипоталамо-хипофизни, надбъбречни и гонадни заболявания (проф. Е. Бозаджиева, доц. Мария Андреева, проф. Сабина Захариева) с отделение по ендокрино-полова патология (доц. Филип Куманов),

Клиника по ендокринна хирургия (проф. Иван Мендизов, доц. Таньо Сечанов), консултативна поликлиника (проф. Тодор Стайков, д-р Станислав Хубавешки, д-р Анелия Томова), Център за хемодиализно лечение на диабетно болни (д-р Кирил Тодоров, д-р Ненчо Ненчев), клинична лаборатория (проф. Павлина Ангелова), хормонална (доц. Георги Кирилов),

лаборатория по имунология и цитогенетика (доц. Илиана Атанасова), по патоморфология и цитология (проф. Георги Дашев, д-р Радина Иванова), рентгеново отделение (проф. Любомир Дянков, д-р Огнян Стоянов) и радиоизотопна лаборатория (д-р Маргарита Радева).

Още в първото десетилетие след създаването на катедрата по инициатива и с активното

Проф. д-р Сабина Захариева

участие на акад. Ив. Пенчев и сътрудниците му се изгражда широка мрежа от специализирани отделения и ендокринологични кабинети в страната, създават се необходимите кадри и взаимовръзки за провеждане на дългосрочна и целенасочена здравна политика по отношение на най-разпространените и социално значими ендокринно-обменни заболявания. По законодателен път през 1958 г. се въвежда задължителна масова йодна профилактика на ендемичната гушавост (за всички йод-дефицитни региони на страната). През 1991 г. Министерството на здравеопазването приема разработена от сътрудниците на центъра Национална програма за ликвидиране на гушавостта и йод-дефицитните заболявания като социално значим проблем до 2000 година, която е включена в общеевропейските програми на СЗО. Проведените лонгитудинални и широкомащабни проучвания върху диабета, заедно с въвеждането на единни критерии за неговата ранна диагностика, лечение и вторична профилактика на усложненията му, представляват основата на разработената дългосрочна програма по този тежък медико-социален проблем. През 90-те години е извършено най-широкомащабното (с обхващане на 6500 деца и младежи) изследване на физическото и половото развитие. През периода 1997-1999 г. е реализирана българо-датска програма за обучение на болните от захарен диабет в България, което довежда до основаването на центрове за обучение на болни от диабет в по-големите градове на страната. Сътрудниците на центъра имат оригинални приноси за ранната диагностика, епидемиологията и патофизиологията на захарния диабет, в т.ч. за изясняване на патогенетичните механизми на нарушената въглехидратна и мастна обмяна, на динамиката на инсулиновата и соматотропната секреция при различни форми на диабета, на инсулиновата резистентност. За първи път в края на 60-те години от наши изследователи се доказват циркулиращи инсулинови антитела при нелекувани с инсулин диабетици и техните изследвания получават международно при-

знание. Принос в съвременните схващания за патогенезата на диабета са и осъществените през последните години изследвания върху инсулиновите рецептори и антиостровните антитела. Разработени и внедрени в клиничната практика са нови, интензифицирани схеми за инсулиново лечение, комбинирана терапия с инсулин и перорални противодиабетни препарати, съвременни методи за лечение на съдово-дегенеративните усложнения (диабетната нефропатия, ретинопатията и др.).

Едни от най-съществените научни постижения са свързани с масово разпространените заболявания на щитовидната жлеза. Изследователската група на акад. Ив. Пенчев осъществява проучвания върху разпространението и структурата на ендемичната гушавост в България, въз основа на които се съставя карта на йод-дефицитните региони и се изяснява тежестта на ендемията в страната, изгражда се цялостна стратегия за профилактика и лечение на ендемичната гуша, намерила практическа реализация със забележителен ефект. Продължаващите проучвания и разработки на този важен за страната медико-социален проблем позволяват да се изяснят динамиката на болестността в различни групи от населението и нарастващата роля на екологичните и други допълнителни струмични фактори. С оригинален характер и с важно научно-практическо значение са приносите в областта на автоимунните тиреопатии (Базедова болест, ендокринна офталмопатия, тиреоидит на Хашимото), хирургичното лечение на рецидивните струми, патоморфологичните и клиничните особености на злокачествените новообразувания на щитовидната жлеза. Международно признание имат приносите на проф. Ст. Докумов и сътр. по проблема за овариална хиперандрогения, както и на проф. П. Коларов и сътр. за ендокринната патология на мъжката гонада. Същото се отнася за комплексните проучвания на проф. Е. Бозаджиева и сътр. върху клиничните и патоморфологичните особености на болестта на Иценко-Кушинг в различните й варианти, както и върху клинично-лабораторните характерис-

тики и хирургичното лечение на хормонално активните надбъбречни и хипофизарни тумори. С приносен характер са проведените проучвания върху остеопорозата и ендокринно обусловените остеопатии, върху рентгеновите, ехографските и други изобразителни методи в диагностиката на ендокринните заболявания и върху ендокринните хипертонии.

Научните разработки и постижения в областта на геронтологията и гериатрията са свързани главно с епидемиологията и особеностите на най-често срещаните заболявания в напреднала и старческа възраст – сърдечно-съдовата патология, заболяванията на нервната система и сетивните органи, злокачествените тумори, болестите на дихателния апарат. Разкрити са някои фундаментални закономерности в процесите на стареене, тяхната причинна обусловеност и възможности за противодействие. Приносен характер имат широкомащабните лонгитудинални проучвания върху основните рискови фактори на атеросклерозата – нарушенията в липидната обмяна, артериалната хипертония, намалената имунобиологична реактивност, затлъстяването, биосоциалните фактори (двигателен режим, интелектуален труд и др.). Това се отнася и за дългогодишните проучвания върху психичното здраве и настъпващите с възрастта промени във висшата нервна дейност, инволютивните психози, функциите на слуховия и зрителния апарат, антропометричните и физиометричните показатели. С важна практическа значимост са данните от социологичните изследвания върху статуса на старите хора в семейството и обществото, тяхното социално осигуряване, остатъчната трудоспособност и възможностите за рехабилитация на възрастни лица от различни социални групи, върху дълголетие и факторите, които го обуславят. Рисковите фактори за преждевременно стареене (биологични, социални, екологични), са обект на интензивни проучвания и международно сътрудничество с научни институти в Рим, Париж, Женева, Киев, Будапеща, Берлин, Нови сад.

Понастоящем в Клиничния център по ендокринология и геронтология (КЦЕГ) работят 164 души, в т.ч. 32 преподаватели, от които 4 професори, 7 доценти. Има 13 редовни докторанти. В различните клинични и параклинични звена на центъра се извършва многопрофилна лечебна и диагностична дейност, в т.ч. хирургични интервенции, амбулаторна консултативно-лечебна помощ за ендокринно болни от гр. София и цялата страна, както и специализирани изследвания на болни от други здравни заведения. За КЦЕГ съчетанието на клиничната, лабораторно-диагностичната база и оперативното лечение с последващо наблюдение дава възможност за комплексно лечение на ендокринно болните.

КЦЕГ осъществява националните програми за проучване, профилактика и лечение на социалнозначимите ендокринно-обменни заболявания (захарен диабет, йод-дефицитни заболявания, остеопороза), с което прави съществени приноси в практическото здравеопазване. През 1991 г. е разработена и се изпълнява Национална програма с йод-дефицитните заболявания в страната, чийто инициатор и координатор е Клиничният център по ендокринология и геронтология (КЦЕГ). Докато през 1958 г. 58% от населението в ендемичните райони са били с гуша, в резултат на взетите мерки – йодна профилактика, през 70-те години заболяемостта рязко намалява. След 80-те години в резултат на прекъснатата профилактика заболяемостта се увеличава до 23%, което налага възстановяването на йодната профилактика в училищна възраст. През 2008 г. СЗО обявява България за държава, ликвидирала йодния дефицит. За този безспорен успех водеща роля има УСБА-ЛЕ „Акад. Ив. Пенчев“ ЕАД. Ето защо центърът е не само университетско звено в структурата на Медицинския университет – София, но и реален национален център по едни от водещите здравни проблеми в България. Както при своето създаване, така и в следващите десетилетия КЦЕГ се утвърждава като гръбнак на българската ендокринология, място,

където се извършва лечебно-диагностична, преподавателска и научна дейност на световно ниво. За казаното свидетелстват редицата международни признания, особено в последните години.

Още от основаването си катедрата към ИСУЛ и впоследствие самостоятелният клиничен център организира и провежда следдипломна специализация и усъвършенстване на лекарите по ендокринология от цялата страна. Създава се българска ендокринологична школа („школата на Пенчев“), която намира признание и извън границите на страната. В продължение на над 50 години Катедрата по ендокринология създава стотици специалисти. Годишно се провеждат по линия на университетското обучение 15 курса по ендокринология. На индивидуално обучение преминават 30-40 лекари годишно.

Понастоящем научноизследователската работа на КЦЕГ включва фундаментални и научно-приложни разработки по всички основни направления на клиничната ендокринология. Научната продукция на академичния състав в наши и западни списания отрежда члено място на катедрата сред научните звена на Софийския медицински университет. В КЦЕГ се осъществяват 20 финансирани научни проекта, от които 4 международни, на 1 е международен координатор българската страна. Голяма част от проектите са насочени към проучване на епидемиологията на социално-значимите заболявания (захарен диабет, йод-дефицитни заболявания, хипотиреоидизъм, остеопороза). Създаден е регистър на хипофизни и надбъбречни тумори. От 1999 г. е създадена и успешно функционира първата в България междуболнична мрежа (градски тип). На уебсайта на медицинската мрежа (www.medicinet-bg.org) е представена цялостната дейност на Клиничния център по ендокринология и геронтология и са представени подробно някои големи международни проекти с участие на центъра – Европейски проект за телемедицина „GALENOS“ (Generic Advanced Low-cost trans-European Network

over Satellite – TEN 45592 (FS), Българо-белгийско-руски проект „Проучване управление на здравните грижи: сравнителен анализ между белгийски, български и руски болници“ – SSTC IN/BU002, Българо-американски проект „Транс-културални изследвания: Тежки хипогликемии“ NIH/Fogarty Grant TW00758. За първи път в България се осъществи видеоканал по сателитна антена между София, Париж, Дакар и Бейрут.

Създадени са връзки с партньори от Западна Европа и САЩ, някои от които са обвързани с договори за научно сътрудничество. На базата на УСБАЛЕ работят дисертационните си трудове 13 редовни докторанти. Част от тях са преминали стаж във водещи западноевропейски клиники, след което международното сътрудничество продължава на наша база. Броят на досега защитените докторски дисертации от щатни сътрудници на катедрата надвишава 65, а на тези за доктор на медицинските науки – 30.

Повечето хабилитирани преподаватели, както и част от нехабилитираните асистенти и научни сътрудници, са били на дългосрочни специализации по основни проблеми на клиничната и фундаменталната ендокринология, лабораторната диагностика и ендокринната хирургия във водещи центрове и клиники на Германия, Франция, САЩ, Англия, Италия, Русия и други страни. Сътрудници на центъра са членове на редакционни съвети на водещи чуждестранни научни списания. Големият научен потенциал на КЦЕГ е високо оценен през 2012 г. и България е избрана за домакин на XVI Европейски конгрес на Европейската невроендокринна асоциация през 2014 г.

Лечебната работа винаги е била много интензивна. Годишно в КЦЕГ се хоспитализират около 5500 болни. В центъра е изградена съвременна информационна инфраструктура, неразделна част от болничната информационна система. Приложени са европейските стандарти и практики за организация на медицинското обслужване чрез информационни технологии.

Учебно-преподавателската работа на центъра се провежда на три нива: студентско обучение (практически упражнения на студенти по ендокринология и хирургия, включени в програмата по вътрешни болести за IV и V курс); клиничен стаж по ендокринология и хирургия за стажант лекари (VI курс) и следдипломна квалификация по ендокринология, хирургия и геронтология (индивидуално обучение, 30-дневни и двуседмични системни курсове по основни направления в ендокринологията и краткосрочни тематични курсове по съвременни проблеми на ендокринологията и геронтологията). Лекциите се изнасят от хабилитирани преподаватели в съответната област, а включените в тематични и методични занятия нехабилитирани сътрудници са с призната специалност или научна степен.

Извънаудиторна работа със студентите се провежда системно от 1974 г. до 1975 г., когато е създаден първият студентски Кръжок по ендокринология, спечелил няколко престижни награди. От 1993 г. се организират и факултативни курсове за студенти и стажант лекари по актуални проблеми на ендокринологията и геронтологията. На студентската научна сесия през 2002 г. е присъдена Втора награда на студентска разработка, извършена в центъра. През 2002 г. е спечелен грант към фонд „Млади учени с участието на студенти“. Издателската дейност на Катедрата по ендокринология през целия период от нейното създаване до края на 2002 г. включва 35 учебници и монографии (между които такива основни ръководства като „Клинична ендокринология“ (акад. И. Пенчев и кол., 1968), „Клинична ендокринология“ (Е. Бозаджиева и кол., 1977), „Клинична ендокринология“ (Д. Коев и кол., 1991), „Диагностика на ендокринните заболявания“ (Д. Коев и кол., 1993), „Ендокринология“ (Б. Лозанов и кол., 2000) и 16 сборника по основни проблеми на ендокринно-обменните заболявания. Издадените на чужди езици монографии по ендокринология като „Патоморфология“ (на немски) и „Ендокринна хирургия“ (на руски език) намират признание и висока оценка в Германия, Русия и

други страни. В областта на геронтологията и гериатрията са издадени 1 учебник („Геронтология и гериатрия“), 16 монографии и 5 научни сборника. От 1980 г. се издава реферативен бюлетин по ендокринология (6 книжки годишно), от 1990 г. – годишен сборник на центъра „Проблеми на ендокринологията и геронтологията“, и от 1996г. – списанието „Ендокринология“ (4 книжки годишно).

В момента се пише ново ръководство по Клинична ендокринология в няколко тома. Излезе „Заболявания, свързани с нарушения в калциево-фосфорната обмяна“. Пред завършване е „Заболявания на надбъбречните жлези“ и „Диагностика на ендокринните заболявания“.

Ръководители на Катедрата по ендокринология и на сетнешните J трансформи (институти и центрове) след акад. Ив. Пенчев последователно са проф. д-р Панайот Коларов, проф. д-р Ема Бозаджиева, проф. д-р Драгомир Коев, проф. д-р Боян Лозанов, проф. д-р Сабина Захаријева.

Проф. Тодорка Димитрова

Катедрата по епидемиология е основана през юни 1950 г. от проф. д-р Петър Вербев, който е и неин ръководител до 1960 г. В състава на катедрата тогава е включена и Клиниката по инфекциозни болести.

Проф. д-р Петър Вербев

От 1960 г. до 1972 г. самостоятелната Катедра по епидемиология се ръководи от проф. д-р Евгени Гъбев и тогава се полага началото на експериментално-епидемиологичната дейност. През 1973 г. Катедрата по епидемиология се интегрира с едноименната Катедра от ИСУЛ и с Отдела по епидемиология при Научноизследователския институт по епидемиология и микробиология. Ръководител на обединената катедра до 1981 г. е проф. д-р Емил Каменов, след него до 1984 г. – проф. д-р Кольо Кузмов и до 1991 г. – проф. д-р Петър Георгиев. От 1992 г. Катедрата по епидемиология отново е интегрирана с Катедрата по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина. Ръководители на обединената катедра са проф. д-р Иван Диков (до 1993 г.), доц. д-р Пенчо Драганов (до 2000 г.) и доц. д-р Майда Тихолова (до 2002 г.). Самостоятелната Катедра по епидемиология се възстановява с решение на Ака-

демичния съвет на МУ от 04.12.2002 г. с ръководител доц. д-р Пенчо Иванов Драганов. От основаването си катедрата е базирана на територията на Инфекциозна болница (един етаж от „Северен павилион“). В три учебни зали, разположени на територията на Александровска болница, се провеждат занятия със студенти и стажант-лекари. През 70-те и 80-те години на XX в. базата за обучение на студенти и специализанти се разширява, като се използват помещения в ИСУЛ и НИЗПБ. Днес катедрата е разположена на територията на Александровска болница в сградата на „Майчин дом“. От м. април 2008 г. за ръководител на катедрата е избрана проф. д-р Тодорка Траянова Димитрова, а от 2012 г. – доц. Виктория Дойчева.

В Катедрата по епидемиология се провежда обучение на студенти по медицина (VI курс по модулната система), по дентална медицина (III курс), по фармация (IV курс), на стажант-лекари, на специализанти по епидемиология, на общопрактикуващи лекари, както и на студенти от новия Факултет по обществено здраве и от медицинските колежи в София, Враца и Благоевград. Ежегодно в катедрата се провеждат курсове за следдипломно обучение на лекари, медицински сестри, акушерки, здравни инспектори, специалисти по здравен мениджмънт и управление на здравни грижи. Следдипломното обучение е организирано в един основен курс по епидемиология и множество краткосрочни тематични курсове по актуални епидемиологични проблеми. Катедрата осигурява работни условия и компетентно ръководство за индивидуално обучение на епидемиолози от страната и придобиване на специалност по епидемиология на инфекциозните болести.

Цялостният обем на научно-преподавателската дейност на катедрата обхваща годишно 4513 учебни часа, като средногодишната часова натовареност на един хабилитиран преподавател е 511 учебни часа, а на един асистент – 510 учебни часа. Големият обем учебно-преподавателска дейност аргументира и активната кадрова политика на днешното ръководство

Доц. д-р Виктория Дойчева

на катедрата. Създаден е студентски кръжок по епидемиология, в които под ръководството на проф. Е. Гъбев, проф. П. Георгиев, проф. П. Драганов, проф. Н. Рибарова и проф. Т. Димитрова студентите разработват научни задачи, които докладват на студентски научни сесии.

В Катедрата по епидемиология се организира и провежда ежегодно имунизирание на студентите и докторантите с ваксина против вирусен хепатит тип В, тъй като заболяването има професионален и актуален характер за здравните работници.

В историята на епидемиологията остават имената на известни преподаватели като проф. Д. Хаджидимова, проф. П. Е. Вербев, проф. Е. Б. Гъбев, проф. Е. Каменов, проф. К. Кузмов, проф. Н. Купенов, проф. В. Монеv, ст.н.с. I ст. Д. Дончев, проф. П. Ц. Георгиев, ст.н.с. I ст. Г. Кебеджиев, доц. Т. Кръстев, доц. З. Николов, ст.н.с. д-р

Ил. Карачолев, ст.н.с. д-р Н. Месарски, ст.н.с. д-р Н. Андреев, доц. Хр. Радева, ст.н.с. д-р Н. Гачева, проф. д-р М. Кожухарова, доц. В. Новкиришики, доц. В. Баев, д-р С. Желязков, д-р В. Веселинов, д-р П. Кътев, д-р А. Дакова, д-р С. Неделчева, д-р Р. Савова, д-р Б. Чаков, д-р С. Димитрова, д-р В. Златев, д-р И. Воденичарски, д-р Р. Петрова, д-р Т. Върлева.

Основателят на Катедрата проф. П. Вербев е носител на званието „Заслужил деятел на науката“, той е делегат на Международната асамблея на СЗО и е номиниран за Нобелова награда. Проф. Е. Гъбев е член на Международната асоциация по епидемиология (САЩ – Англия), временен експерт по ендемичната нефропатия към СЗО (Женева) и по хеморагична треска с бъбречен синдром към Европейското бюро на СЗО (Копенхаген) и е включен в сборника „Кой Кой е“.

Катедрата по епидемиология е съорганизатор и участник в научни конгреси по епидемиология, инфекциозни болести, микробиология, вирусология, имунология, както и в симпозиуми и работни съвещания, включително и на СЗО, по въпросите на СПИН, диарийния синдром, нозокомиалните инфекции, грип и остри респираторни заболявания, вирусните хепатити, както и в научни конференции по различни въпроси на инфектологията, дезинфекционното дело и превенцията на здравето.

Научните постижения на преподавателите от Катедрата са свързани с епидемиологията на вирусните хепатити, хеморагичните трески и нозокомиалните инфекции, с епидемиологичния надзор и информатика, с изучаване ефективността на нови ваксини, с проучване възможностите за елиминация и ерадикация на инфекциозните болести, с изучаване на предпоставките за възникването и разпрос-

транението на масови заболявания сред хората с отключващ инфекциозен механизъм, с проучване ефективността на дезинфекционните средства.

Новата система на здравеопазването и съпътстващите я структурни промени определят активното участие на катедрата в създаването на нови или актуализирането на съществуващите нормативни документи относно превенцията и борбата с инфекциозните болести. Епидемиологията на инфекциозните болести има своите значителни приноси както за развитието на медицинската наука, така и за практическото здравеопазване в България. Тези приноси са свързани с ликвидацията на маларията и вариолата, с елиминацията на такива заболявания като дифтерия, бяс, тетанус, бруцелоза, със създаване на профилактични програми за елиминация и ликвидация на морбили, епидемичен паротит, вирусен хепатит тип

Преподаватели в Катедра по епидемиология. От ляво надясно, първи ред: проф. д-р Тодорка Димитрова, дм, доц. д-р Виктория Дойчева, дм, проф. д-р Нели Рибарова, дм; втори ред: доц. д-р Йорданка Митова-Минева, дм, ас. д-р Милена Вълчева, гл. ас. д-р Красимир Миланов, ас. д-р Светла Ангелова, ас. д-р Наталия Чумак-Цанева

В, полиомиелит и на учебни програми и методична помощ за ограничаване на масовите инфекциозни заболявания (вирусни хепатити, зоонози, нозокомиални инфекции, стрептококови инфекции).

В катедрата са защитени 35 кандидатски и 3 докторски дисертации, 3 хабилитационни труда, а нейните хабилитирани преподаватели са ръководители и рецензенти на дисертационни трудове и участници в създаването на едноименните катедри в медицинските факултети във Варна, Плевен и Стара Загора. Проф. д-р П. Драганов е председател на Научното дружество на епидемиолозите в България до 2008 г., а след него – проф. д-р Нели Рибарова.

Научноизследователската дейност на катедрата се развива в следните основни направления: епидемиология на масовите инфекциозни и неинфекциозни заболявания в условията на икономическия преход в страната; епидемиология на вирусните хепатити, нозокомиалните инфекции, зоонозите; епидемиологична ефективност на специфичната имунопрофилактика на вирусните хепатити, полиомиелит, морбили, епидемичен паротит, рубеола, коклюш; медико-географски изследвания на заболяемостта от инфекциозни болести; моделиране и прогнозиране на епидемичния процес при редица заболявания с оглед на тяхната превенция; системи за управление на протиепидемичната и превантивната дейност в условията на икономическа стагнация и въвеждане на нова система на организация на здравеопазването; проучване условията и възможностите за ограничаване разпространението на инфекциозните болести в България, както и за тяхната елиминация и ликвидация.

В Катедрата по епидемиология се подготвят за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ специалисти от 1950 г. и до момента. През последните години са реализирани 4 докторантури в свободна (самостоятелна) форма на обучение. Налице са условия за кариерно развитие, като на защитилите успешно се дава възможност за реализация и хабилитация. Например две докторантки, защитили

успешно своите дисертационни трудове, са хабилитирани като доценти в последните две години.

Хабилитирани са като професори и трима от преподавателите – проф. Пенчо Иванов Драганов, проф. Нели Христова Рибарова, проф. Тодорка Траянова Димитрова.

Преподаватели и сътрудници:

Доц. д-р Виктория Цветанова Дойчева, дм - ръководител на Катедрата
Проф. д-р Тодорка Траянова Димитрова, дм
Проф. д-р Нели Христова Рибарова, дм
Доц. д-р Йорданка Иванова Митова-Минева, дм
Гл. ас. д-р Красимир Павлов Миланов
Гл. ас. д-р Александър Николов Грозев - хоноруван
Ас. д-р Наталия Александровна Чумак-Цанева
Ас. д-р Светла Ангелова Съйкова
Ас. д-р Милена Димитрова Вълчева

Аделина Петрова Павлова
Илияна Асенова Павлова

Специализанти:

Д-р Красимира Христова Панчева
Д-р Рени Славкова Петкова
Д-р Даниела Стойчева Караджова - Кръстева
Д-р Цветанка Владимирова Захаријева
Д-р Наталия Александровна Чумак-Цанева

Докторанти:

Д-р Розмари Каламарас – Медицински университет (Скопие)
Д-р Виктория Цветанова Дойчева – Медицински университет (София)
Д-р Йорданка Иванова Митова-Минева – Медицински университет (София)
Д-р Боряна Маркова Халова – РЗИ (София)

Сътрудниците на Катедрата по епидемиология са автори и съавтори на повече от 800 научни статии след основаването на Катедрата и 65 научни публикации в последните шест години в авторитетни български и чуждестранни списания, както и на 5 монографии и 4 учебни

ка по епидемиология на инфекциозните заболявания за специализиращи лекари, студенти по медицина, дентална медицина, фармация и студенти от медицинските колежи.

Международно научно сътрудничество:

I. TEMPUS

1. № 2154-91 г. Подобряване системата на обучение във Висшето образование в областта на околната среда. 1991-1994 г.

2. Договор № 18/94. Епидемиографски теоретико-методични изследвания на заразните болести в България за периода 1893-1993 г. 1994-1995 г.

II. PHARE

Проект № BG 9201/02/04/01. „Обучение по обществено здравеопазване“ – 1995-1997 г.

Договор № BG 9301/02/04. „Университетско обучение за общопрактикуващи лекари“ 1996-1997 г.

III. Медицински университет, Министерство на здравеопазването и НЦЗПБ

Договор с МУ: „Клинико-епидемиологични, вирусологични и терапевтични проучвания върху посттрансфузионните вирусни хепатити“. 1995-1996 г.

Договор с Министерство на здравеопазването, № 4275/2001–2007 г. Българско-швейцарска програма по болнична хигиена „Хигия“.

Договор с Министерство на здравеопазването и НЦЗПБ: Българо-холандски проект BG/2004/IB/SO/03, относно мониторинг на инфекциозните болести в България.

Учебници, ръководства и монографии:

Вербев, П. Обща епидемиология. Наука и изкуство, София, 1951, 2 изд., 1954.

Вербев, П. Обща епидемиология. Мед. и физк., София, 1963.

Вербев, П. Частна епидемиология. Мед. и физк., София, 1957.

Вербев, П. и И. Танев. Епидемиология и инфекциозни болести за стоматолози. Мед. и физк., София, 1957.

Вербев, П. Частна приложна епидемиология. София, 1939.

Вербев, П. Обеззаразяване. Печ. М. Стайков, София, 1939.

Вербев, П. Разпространение на острите заразни болести в България. Държ. печатница София, 1939.

Вербев, П. Принос към изучаване на дифтерията. Лекон, София, 1947.

Вербев, П. Борбата с въшки, бълхи, дървеници и мухи. БАН, София, 1950.

Вербев, П. и Е. Гъбев. Дезинфекция, дезинсекция и дератизация. Мед. и физк., София, 1959.

Вербев, П. и др. Новости в борбата със заразните заболявания. Мед. и физк., София, 1960; Кн. 2; 1965.

Вербев, П. и Д. Димчев (ред.) Справочник на участъковия лекар. Мед. и физк., София, 1965; 2-ро изд., 1969.

Братованов, Д., Евг. Гъбев и К. Кузмов. Епидемиология. Хр. Г. Данов, Пловдив, 1970, 2-ро изд., 1974; 3-ро изд., 1978.

Кузмов, К. (ред.) Епидемиология. Мед. и физк., София, 1988.

Гъбев, Е. и К. Кузмов. Епидемиология за стоматолози. Мед. и физк., София, 1972.

Панов, Ив. и др. Хигиена и епидемиология за стоматолози. Хр. Г. Данов, Пловдив, 1977, 2-ро изд., 1981.

Петрова, А. и Е. Гъбев. Хигиена и епидемиология за фармацевти. Мед. и физк., София, 1974.

Цветков, Д., Е. Гъбев и К. Кузмов. Хигиена и епидемиология (учебник за фармацевти). Мед. и физк., София, 1981; 2-ро изд., 1985.

Вербев, П. и др. Ръководство за практически упражнения по епидемиология. Мед. и физк., София, 1962.

Гъбев, Е. Ръководство за упражнения по епидемиология. Мед. и физк., София, 1972.

Каменов, Е. (ред.) Ръководство за практически упражнения по епидемиология. Мед. и физк., София, 1980.

Бояджиев, Вл. и К. Кузмов (ред.) Ръководство за практически упражнения по хигиена и епидемиология (за студенти фармацевти). Мед. и физк., София, 1981; 2-ро изд., 1984.

Таргов, Ж., В. Монеv и Т. Димитрова. Ръководство за практически упражнения по епидемиология за стоматолози. Хр. Данов, Пловдив, 1977.

Кузмов, К. (ред.) Ръководство за практически упражнения по епидемиология за стоматолози. Мед. и физк., София, 1983.

Цветков, Д., Е. Гъбев и С. Иванова. Хигиена, епидемиология и професионални заболявания (за студенти по фармация). Мед. и физк., София, 1989.

Кузмов, К. (ред.) Ръководство за практически упражнения по епидемиология. Мед. и физк., София, 1984.

Георгиев, П. (ред.) Ръководство за практически упражнения по епидемиология (за студенти медици). Мед. и физк., София, 1990.

Георгиев, П. и др. Епидемиология (Учебник за студенти медици). Мед. и физк., София, 1992.

Стамова, Н., П. Георгиев и П. Драганов. Хигиена и епидемиология (Учебник за студенти по стоматология). Мед. и физк., София, 1990.

Драганов, П., Н. Рибарова. В: Ново обществено здравеопазване, II том, София, 1998.

Драганов, П., Н. Рибарова, Х. Радева, Т. Димитрова. В: Епидемиология (учебник за студенти по медицина). Знание, Ст. Загора, 1999.

Драганов, П., Н. Рибарова, Х. Радева, Т. Димитрова. В: Епидемиология на заразните болести (учебник за мед. колежи). Знание, Ст. Загора, 1999.

Драганов, П., Н. Рибарова. В: Хигиена и епидемиология (учебник за стоматолози). Мед. и физк., София, 2000.

Гъбев, Е. Б., П. И. Драганов и др. В: Епидемиология на инфекциозните болести. Пловдив, 2001.

Андонов, П., Е. Гъбев и В. Зозиков. (ред.) Съвременни проблеми на инфекциозната патология. Мед. и физк., София, 1967–1981.

Гъбев, Е. Дезинфекция, дезинсекция и дератизация. Мед. и физк., София, 1973.

Гъбев, Е., Г. Стефанов (ред.) Наръчник на участъковия лекар. Мед. и физк., София, 1975; 2-ро изд., 1987.

Гъбев, Е. Обеззаразяване. Мед. и физк., София, 1978.

Радев, М. и др. Хеморагични трески. Мед. и физк., София, 1980.

Гъбев, Е. Обща теория на медицината и някои отделни науки. Епидемиология. Мед. и физк., София, 1985.

Гъбев, Е. Б., Т. Т. Димитрова, В. С. Монеv и др. Вътреболнични инфекции. Мед. и физк., София, 1986.

Гъбев, Е. и Т. Кръстев. Терминологичен речник по епидемиология. Мед. и физк., София, 1990.

Георгиев, П. Ликвидация и елиминация на инфекциозните болести. София, 1992 г.

Каменов, Е. (ред.) Проблеми на вътреболничните инфекции. Мед. и физк., София, 1978.

Арсов, А. (ред.) Зоонози. Земиздат, София, 1990 (Автори: Ив. Калоянов, П. Драганов, М. Радев, Д. Моллов).

Кузмов, К., Г. Кебеджиев и Хр. Радева. Грип. В: Остри вирусни респираторни заболявания (под ред. на Г. Капрелян и К. Кузмов). Мед. и физк., София, 1988.

Иванников, Ю. Г., Хр. Радева и К. Барбунов. Зпидемиологический надзор за гриппом и прогнозиране епидемии в странах членах СЭВ. (под ред. Иванникова, Ю. Г.) Москва, 1987.

Петровски, С., Ив. Диков, Н. Рибарова. Стафилококови инфекции. Мед. и физк., София, 1990.

Георгиев, П. Обща епидемиология. Колор студио, София, 1998.

Георгиев, П., А. Грозев, Т. Димитрова, П. Драганов, К. Миланов, Хр. Радева, Н. Рибарова, В. Дойчева и др. Летопис на българската епидемиология през XX век. Колор студио, София, 2000.

Хигиена, екология и епидемиология, учебник за студенти по дентална медицина и фармация, под редакцията на проф. Б. Попов. София, 2007.

Теоретичен анализ на съвременната епидемиология, под ред на проф. П. Георгиев и проф. П. Драганов. Мед. и физк., София, 2006.

Хронични заразни заболявания, под ред. на проф. П. Георгиев. Мед. и физк., София, 2010.

Рибарова, Н. Нозокомиални инфекции. ИК „Симелпрес“, София, 2010, 265 с.

Епидемиология на инфекциозните болести, учебник за студенти по медицина и специализиращи лекари, под редакцията на проф. Н. Рибарова. ИК „Симелпрес“, София, 2011.

Епидемиология на инфекциозните болести, учебник за студенти по медицина, под редакцията на проф. Т. Димитрова. Мед. издателство „Арсо“, София, 2012.

Представителни научни статии:

Георгиев, П., Т. Димитрова, П. Драганов, Б. Илиев, В. Монеv, Н. Рибарова, Й. Стоилова, Н. Вълканова, В. Дойчева, В. Новкиришки, Д. Шаламанов. Относно тенденциите на епидемичния процес, екологичните аспекти и устойчивостта на научната организация на съвременната епидемиология на инфекциозните заболявания. Сборник доклади от национален научно-приложен симпозиум „Тенденции в динамиката и характеристиката на епидемичния процес при инфекциозните заболявания през последните 20 години“, 2011.

Георгиев, П., А. Корчева, И. Маева, М. Ляпин, Й. Митова, Н. Рибарова, Й. Стоилова. Болницата – древна и съвременна, развиваща се в началото на XXI век. Сборник доклади от национален научно-приложен симпозиум „Тенденции в динамиката и характеристиката на епидемичния процес при инфекциозните заболявания през последните 20 години“, 2011.

Готев, Н., К. Младенов, Е. Цветкова, К. Маринов, Н. Коруджийски, С. Иванова, В. Дойчева, П. Калоянова. Ново огнище на туларемия в Североизточна България (2004-2006) – микробиологични и епидемиологични проучвания. Сборник доклади от Националния научно-теоретичен симпозиум с международно участие „Избрани проблеми на съвременната епидемиология“, София, 2007, 81-84.

Димитрова, Т., В. Дойчева. Епидемиология и екология на природно-огнищните инфекции в Р България. Сборник доклади от VIII национален конгрес по медицинска география с международно участие, София, 2010.

Димитрова, Т., В. Дойчева, П. Георгиев. Епидемиологични съображения за по-ефективна

борба с туларемията в Европа. Съвременна медицина, том 59, 2008, 6, 28-32

Димитрова, Т., Й. Митова, В. Дойчева, П. Георгиев. Относно епидемиологията и профилактиката на епидемичния паротит. Български медицински журнал, том 2, 2008, 2, 56-60.

Димитрова, Т., П. Драганов, В. Дойчева. Епидемиолого-географски анализ на природно-огнищните зооантропонозни инфекции в Р България. Сборник доклади от VII национален конгрес по медицинска география с международно участие, София, 2006, 248-255

Димитрова, Т. Епидемиология и екология на природно-огнищните инфекции в Република България за периода 1970-2008 г., хабилизацияционен труд, за придобиване на научно звание професор, София, 2009, 457 с.

Димитрова, Т., П. Драганов, В. Дойчева, Т. Кузмова, Н. Чумак-Цанева. Заболяемост от крълежовопреносими инфекции в Р България за периода 1990–2007 г. Сборник с доклади „Природа-здраве“, Българско дружество по медицинска география, София, 2009, 16-20

Дойчева, В. Епидемиологични и екологични проучвания на туларемията в България за периода 1998–2006 г., Кандидатска дисертация, София, 2008, 170 с.

Дойчева, В. Епидемиология и екология на туларемията в България (обзор), Български медицински журнал, Vol. II, 2008, 1, 21-25.

Дойчева, В., К. Маринов, Т. Димитрова. Епидемиологични, микробиологични и екологични проучвания на туларемията в България за периода 1998-2006 г. Обща медицина, X, 2008, 3, 25-27.

Дойчева, В., Т. Димитрова, М. Борисова, Н. Стаменова. Нозогеографски и епидемиологичен анализ и прогноза на туларемията в България (1997-2004). Сборник доклади от Седмия национален конгрес по медицинска география с международно участие, София, 2006, 239-248.

Дойчева, В., Т. Димитрова, П. Георгиев. За същността и перспективите на молекулярната епидемиология. Сборник доклади от VIII национален конгрес по медицинска география с международно участие, 2010.

Дойчева, В., Т. Димитрова, Хр. Одисеев. Лаймската болест – важен здравен проблем. Обща медицина, XI, 2009, 2, 28-30.

Дойчева, В., Т. Димитрова, Т. Петкова. Относно ролята на социалните фактори при масовите заболявания. Български медицински журнал, Vol. III, 2009, 4, 23-28.

Драганов, П., В. Дойчева, Н. Готев, М. Борисова, Н. Стаменова, П. Калоянова. Туларемията в България. Сборник доклади от Националния научно-практически симпозиум с международно участие „Избрани проблеми на съвременната епидемиология“, София, 2007, 78-80.

Карчева, М., Н. Вълканова, Й. Николова, В. Дойчева. Проучване на имунизационния статус на заболели от паротит в епидемична обстановка. Инфектология, XLVI, 2009, 2, 35-38.

Митова, Й., Н. Рибарова, М. Минев. Нозокомиални пневмонии в хирургични и интензивни отделения в България, 2000-2010 г. Български медицински журнал, 2011, 3.

Митова, Й., А. Гладилова, Н. Рибарова, Н. Модева, Р. Семкова, Д. Николов. Проучване относно някои аспекти от епидемиологията на нозокомиалните инфекции в детско отделение-общ профил. Педиатрия, 2008, 2, 24-28.

Митова, Й. Епидемиологична и екологична характеристика на причинителите на нозокомиални инфекции: Грам-положителни бактерии. Нозокомиални инфекции, 2009, том 6, бр.1-2, 25-34.

Митова, Й. Епидемиологична и екологична характеристика на причинителите на нозокомиални инфекции: Грам-отрицателни бактерии. Нозокомиални инфекции, 2009, том 6, бр.1-2, 35-45.

Митова, Й. Проучване върху епидемиологията на нозокомиалните инфекции, причинени от условно-патогенни бактерии в България за периода 2000-2008 година, дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, София, 2009, 270 с.

Митова, Й., Н. Рибарова. Основните направления в профилактиката на нозокомиалните инфекции. Здравна политика и мениджмънт, 2011, 3.

Митова, Й., Н. Рибарова, М. Коцева. Нозокомиални инфекции на хирургичната рана в гинекологични и родилни отделения в България за периода 2000-2009 г. Акушерство и гинекология, 2010, том 49, 7, 16-21.

Митова, Й., Н. Рибарова, Б. Халова. Епидемиология и профилактика на коклюша в България (1921-2010) Български медицински журнал, 2011, 2.

Митова, Й., Н. Рибарова, М. Коцева. Нозокомиални инфекции в неонатологични отделения в България за периода 2000-2009 г. Акушерство и гинекология, 2011, 2, 14-19.

Митова, Й., Н. Рибарова, М. Минев. Етиологична структура на инфекции на хирургичната рана в България през 2000-2008 г. в хирургичните отделения – общ профил. Нозокомиални инфекции, 2009, том 6, бр.1-2, 62-67.

Митова, Й., Н. Рибарова, Т. Даков, Н. Чумак-Цанева. Проучване върху разпространението и етиологичната структура на нозокомиалните инфекции на уринарния тракт в някои рискови болнични отделения в България за периода 2000-2007 г. Нозокомиални инфекции, 2007, том. IV, бр. 2, 41-48.

Митова, Й., Рибарова, Н. Проучване върху динамиката на етиологичната и клиничната структура на нозокомиалните инфекции в България за периода 1982-2008 г. Нозокомиални инфекции, 2009, том 6, бр.1-2, 55-61.

Митова, Й., Н. Рибарова, Д. Николов, А. Гладилова, М. Минев. Проучване върху честотата и етиологичната структура на нозокомиалния сепсис в рискови болнични отделения в България през периода 2000-2004 г. Инфектология, 2006, 2, 19-23.

Митова, Й., Н. Рибарова, М. Минев. Проучване върху разпространението на постоперативните инфекции на хирургичната рана в рискови болнични отделения в България през периода 2000-2004 г. Хирургия, 2006, 2, 11-16.

Одисеев, Хр., Т. Димитрова, В. Дойчева, Т. Кузмова. Варицела – настоящи и бъдещи проблеми, Български медицински журнал, Vol. III, 2009, 1, 19-23.

Одисеев, Хр., Т. Димитрова, В. Дойчева. Трудната борба срещу „дребната шарка“ морбили, *Български медицински журнал*, 2011, 2.

Петкова, Т., В. Дойчева. Относно проблема стрептококова инфекция и ревматизъм на съвременния етап, *Български медицински журнал*, Vol. III, 2009, 3, 13-20.

Рибарова, Н. Обучението на медицинските кадри – решаващ критерий за добра медицинска практика относно превенцията и контрола на нозокомиалните инфекции; *Национален научно-теоретичен симпозиум с международно участие „Избрани проблеми на съвременната епидемиология“*, София, 04.12.2006 г.; *Сборник доклади*, София, 2007 г., 20-27. Сп. „Здравен мениджмънт“, 2006 г., том 6, № 3, 63-66.

Рибарова, Н. *Епидемиологични и социално-екологични проучвания върху съвременните нозокомиални инфекции в България* хабили- тационен труд за придобиване на научно звание професор, София, 2007, 516 с.

Рибарова, Н., Й. Митова, В. Дойчева. Проучване върху динамиката на разпространението на чревните инфекции в България през периода 1990-2007 г. *Съвременна медицина*, 2009, том 60, 4, 26-32.

Рибарова, Н., Й. Митова, И. Маева, Б. Халова, М. Борисова. Проучване върху динамиката и основните показатели на развитие на епидемичния процес при респираторните инфекции в България през последните 20 години. *Здравна политика и мениджмънт*, 2011, том 11, 2, 13-25.

Рибарова, Н., Й. Митова. Епидемиологичен анализ на основните показатели, характеризиращи разпространението на нозокомиалните инфекции в България през 2009 г. *Нозокомиални инфекции*, 2010, том 7, бр. 1-2, 32-37.

Рибарова, Н. Съображения относно принципите на организация и управление на превенцията и контрола на нозокомиалните инфекции в България. *Нозокомиални инфекции*, том 4, бр. 2, 2007, 36-40.

Рибарова, Н., Д. Николов, Й. Митова, С. Боянова. Проучване върху разпространението на нозокомиалните инфекции в отделенията за

интензивна терапия и реанимация в България. *Съвременна медицина*, 2007, 5-6, 84-91.

Рибарова, Н., Й. Митова, Д. Николов, С. Боянова. Проучване върху етиологичната и нозологична характеристика на нозокомиалните инфекции в отделенията за интензивна терапия и реанимация в България през 1990-2005 г. *Съвременна медицина*, 2008, том 59, 2, 18-27.

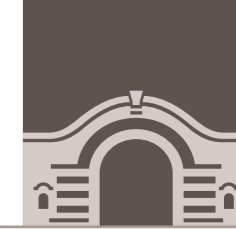
Рибарова, Н., Й. Стоилова, Н. Вълканова, Й. Митова, И. Младенова, Д. Шаламанов, И. Маева, М. Борисова. „Основни направления в развитието на епидемиологията като медицинска наука и нейните позиции в здравната и образователната политика“. *Сборник доклади от национален научно-приложен симпозиум „Тенденции в динамиката и характеристиката на епидемичния процес при инфекциозните заболявания през последните 20 години“*, 2011.

Халова, Б., Й. Митова, П. Георгиев. Относно епидемията от морбили в България 2009 г. *Български медицински журнал*, 2011, 1, 42-47.

Doycheva, V., M. Karcheva, T. Dimitrova, K. Marinov. *Epidemiologic, ecologic and microbiologic studies of tularemia in Bulgaria*, *International Journal of Antimicrobial Agents*, Vol. 34, Supp.2, June, 2009, p.s126 (abstract-p. 318) – ИФ 3,032

Doycheva, V., M. Karcheva, T. Dimitrova, K. Marinov. *Epidemiologic, ecologic and microbiologic studies of tularemia in Bulgaria*, *Medimond, International Proceeding, 26th International Congress of Chemotherapy and Infection*, June 18-21, 2009, Toronto, Canada, 123-127 – ИФ – 3, 59.

Karcheva, M., V. Doycheva, T. Dimitrova, K. Marinov. *Epidemiologic, ecologic and microbiologic studies of tularemia in Bulgaria for 1997-2006 period*, *Journal of IMAB, Annual Proceeding (Scientific Papers)*, 2009, book 1, part Medicine, 39-41.

Университетската Катедра по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина в структурата на Медицинския факултет на Медицински университет – София е разположена в СБА-ЛИПБ – „Проф. Иван Киров“ ЕАД.

Приоритет в работата на катедрата е обучението на студентите медици, стоматолози, докторанти и специализанти в областта на заразната патология. Въведено е лекционно и практическо обучение на чуждестранни студенти на английски език. През последните години провеждането на занятията е оптимизирано с подходяща електронно техника. От създаването си досега от сътрудници на катедрата са издадени над 35 учебника и практически ръководства.

В областта на научноизследователската работа на катедрата едва ли има област, в която тя да не е дала своя принос: етиология, патогенеза, клиника, диагностика, терапия, епидемиологични особености и профилактика на бактериалните, вирусни и паразитни заразни заболявания, обща и частна инфектология, медицинска паразитология, внесени в страната тропически заболявания, инфекции, придобити в обществото, и вътреболнични инфекции, нови и нововъзникнали инфекциозни заболявания.

Катедрата е основана през 1946 г. заедно с Клиниката по инфекциозни болести към Медицински факултет в София с ръководител доц. Иван Танев и асистенти д-р Димитър Маринов, д-р Наум Петров, д-р Иван Радев и д-р Петко Щерев. През 1950 г. тя влиза в състава на Катедрата по епидемиология и инфекциозни болести с ръководител проф. Петър Вербев, а през 1961 г. отново се обособява като самостоятелна Катедра по инфекциозни болести с ръководител проф. Иван Танев и по-късно (1963) проф. Иван Киров. От 1972 до 1991 г. катедрата е в състава на Научния институт по заразни и паразитни болести при Медицинската академия, като обединява съществуващите до момента катедри в секции по инфекциозни болести, епидемиология, паразитология и тропическа медицина.

От основаването си Катедрата по инфекциозни болести не притежава собствена леглова база и е разположена на територията на Инфекциозна болница в гр. София. Преподавателите от Катедрата и лекарите от болницата осъществяват съвместно лечебно-диагностичната дейност. Част от преподавателите са дългогодишни началници на клиники и отделения: проф. И. Диков ръководи Отделението по реанимация и интензивна терапия, проф. Ж. Кънева и доц. Р. Кацарова последователно ръководят единственото в страната специализирано Отделение по невроинфекции, проф. М. Радев ръководи Клиниката по диагностика и лечение на вирусните хепатити, доц. М. Коен – Клиника по детски чревни инфекции и специализирания Сектор за лечение на болни от полиомиелит, д-р Б. Езекиева – Мъжко диарийно отделение, д-р Л. Андонова – Детско хепатитно отделение.

Под тяхно ръководство години наред отделенията изпълняват функция на национални центрове за диагностика и лечение на тежко болните от заразни болести от цялата страна. Едновременно с това те са основните центрове за квалификация на всички лекари от страната в областта на заразните заболявания. В клиниките и отделенията на болницата, ръководени от преподавателите от катедрата, се утвърждават благородни амбиции за професионално усъвършенстване, традиции на проблемно професионално мислене и се разработват редица научни проблеми в областта на заразната патология. От 1986 до 2001 г. към катедрата функционира единственият в страната Сектор за хемодиализа на инфекциозно болни.

През 1986 г. преподавателите от катедрата започват за първи път в страната да работят по диагностиката и лечението на пациенти с HIV инфекция и СПИН. Пионери в борбата с това ново заболяване са проф. И. Диков, д-р П. Рачев, д-р З. Зашева. По-късно към тях се присъединяват и други специалисти от Инфекциозна болница.

През 2001 г. катедрата за първи път получава собствена леглова база – Клиниката по инфек-

циозни, паразитни и тропически болести към Университетска болница „Св. Иван Рилски“. През 2002 г. обединената катедра е разформирана. Създава се самостоятелна Катедра по епидемиология в рамките на МФ – София. Останалите секции образуват Катедра по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина със Сектор по инфекциозни болести, Сектор по паразитология и Сектор по тропическа медицина в структурата си.

През 2008 г. Катедрата по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина се обединява със СБАЛИПБ „Проф. Иван Киров“ ЕАД, София. По този начин се осъществява логичната връзка между възможностите на кадровия и научния потенциал на катедрата и материално-техническата база на болницата да изпълняват своята функция на основен център за преподавателска, лечебно-диагностична, научна и консултативна дейност в цялата страна. Това дава възможност в бъдеще да бъде създадена мощна университетска структура в областта на заразната патология. Катедрата е първата в страната, която отхвърля границата между инфекциозните и паразитни болести, у нас и в тропика, и създава уникална база за координирана диагностично-лечебна и научно-изследователска дейност в областта на класическата заразна патология.

За ръководители на Катедрата по инфекциозни болести са избрани последователно:

Доц. Иван Танев (1946-1950)
Проф. Петър Вербев (1950-1961)
Проф. Иван Танев (1961-1963)
Проф. Иван Киров (1963-1975)
Проф. Михаил Радев (1976-1992)
Проф. Иван Диков (1992)
Доц. Пенчо Драганов (1993-1999)
Доц. Майда Тихолова (от 1999 г.)

От своето основаване до днес в катедрата са работили редица изтъкнати хабилитирани преподаватели – специалисти по инфекциозни болести, като доц. Иван Радев, доц. Михаил Коен, проф. Живка Кънева, доц. Радка Кацарова, доц.

Златка Зашева, проф. Татяна Червенякова, доц. Каменна Вутова, доц. Атанас Мангъров.

Основните насоки и постижения в лечебно-диагностичната работа на катедрата винаги са служили на интересите в борбата със заразните болести. В исторически аспект те са:

Модели за практическо поведение при болни от скарлатина, дифтерия, полиомиелит, остър вирусен хепатит, бактериални и вирусни менингоенцефалити, токсикоинфекциозен шок, рехидратираща терапия при остри чревни инфекции, вирусни хеморагични трески; алгоритми за диагноза и диференциална диагноза при болни с хеморагичен синдром, с иктерен синдром, мозъчен оток, с продължителни фебрилни състояния;

Етиологично лечение на бактериални инфекции на нервната система;

Модел за интензивно лечение и реанимация на инфекциозно болни със сепсис в тежко и заплашващо живота им състояние;

План за работата на структурите по интензивно лечение при инфекциозните отделения в страната;

Нови диагностични и терапевтични методи при лечението на острите чревни инфекции;

Проучване ролята на ентеропатогенните вируси в острата диарийна патология в страната;

Тежки и холестазни форми на вирусен хепатит, фулминантна форма на остър вирусен хепатит с хепатална кома;

Приложение на интерферон при някои вирусни хепатити – за първи път в България под ръководството на проф. Михаил Радев;

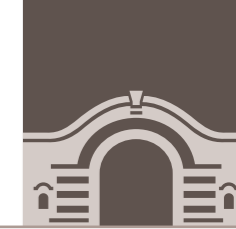
Нови диагностични и терапевтични методи при Конго-Кримска хеморагична треска и хеморагична треска с бърз синдром;

Клинико-диагностични и терапевтични проучвания при Лаймска борелиоза;

Клинико-диагностични и терапевтични проучвания при пациенти с HIV инфекция и СПИН;

Консервативно лечение и химиопрофилактика на болни с множествена ехинококоза;

Превенция, контрол, диагностика и лечение на особено опасни инфекции, внесени от чужбина.

Преподавателите от катедрата извършват обучителна и практическа работа в цялата страна в качеството си на методични ръководители по инфекциозни болести. Те интензивно осъществяват спешни консултации в Спешна неотложна медицинска помощ по линия на МЗ, като експерти по инфекциозни болести на територията на столицата и някои райони на страната при условията на спешност и безотказност. В катедрата и СБАЛИПБ работи основната група специалисти-инфектолози с правата на републикански консултанти, под ръководството на националния консултант доц. д-р М. Тихолова.

В катедрата са защитени над 20 дисертации за научната степен „доктор“ и 9 за „доктор на медицинските науки“. От основаването си досега Катедрата по инфекциозни болести осъществява обучението по заразни болести на студенти по медицина и стоматология, стажант лекари и специализиращи лекари от сродни медицински специалности. Тук се провеждат основни курсове по инфекциозни болести, както и държавен изпит за специалност по инфекциозни болести. Преподаватели от катедрата участват и в създаването на катедрите по инфекциозни болести при ВМИ във Варна, Плевен и Стара Загора .

През 1975 г. е създаден студентски научен кръжок по инфекциозни болести. Научните разработки на студентите са награждавани на студентски научни форуми в МУ. Катедрата е съорганизатор на седем национални конгреса по инфекциозни болести с международно участие, на научни сесии и национални конференции по ентероколитен синдром (Варна), вирусен хепатит и СПИН (Варна), зонози (София, Варна), вирусен хепатит (Хисаря), кърлежово преносими инфекции (Сливен), меди-цинска география (Варна) и други. Много от членовете на катедрения колектив са членове на наши и международни научни организации, на редколегии, на научни съвети и други. Научните им разработки намират място в реномирани международни списания и редица от тях са цитирани.

Към настоящия момент кадровият състав на Катедрата включва:

Доц. Майда Тихолова – ръководител на катедрата
Проф. Татяна Червенякова
Доц. Каменна Вутова
Доц. Атанас Мангъров
Д-р Любена Андонова – главен асистент
Д-р Нина Янчева – главен асистент
Д-р Анелия Гоцева – главен асистент
Д-р Тома Борисов Томов – асистент
Д-р Росица Чипева – асистент
Д-р Тома Валериев Томов – асистент
Д-р Валери Велев – асистент
Д-р Абдулхамид Али Кахтан – редовен докторант
Д-р Филип Апостолов – специализант по инфекциозни болести

В преподавателската и научната работа на катедрата участват като хонорувани преподаватели и 4 лекари с богат професионален опит и умения за преподаване от СБАЛИПБ – „Проф. Иван Киров“.

Приоритети на научната дейност на катедрата са:

1. Остри инфекциозни диарийни заболявания: Етиологична разшифровка на острите инфекциозни заболявания, протичащи с диарийен синдром; Определяне ролята на основните вирусни причинители на инфекциозни заболявания, протичащи с диарийен синдром – ротавируси и калицивируси в структурата на общата инфекциозна заболяемост в цялата страна; Определяне ролята на ротавирусите и на циркулиращите в страната техни генотипове с оглед ефективен терапевтичен и профилактичен контрол на ротавирусния гастроентерит; Установяване клиничните и епидемиологичните характеристики на норовирусните гастроентерити в страната и изработване на алгоритъм за ефективно поведение по отношение на тях; Създаване на медицински стандарт за диагностично и терапевтично поведение при острите чревни диарийни заболявания и внедряването му в цялата страна; Въвеждане на експесни имунохроматографски методи в диагностика-

та на вирусни диарийни заболявания; Определяне ролята на различни по механизъм на действие противодиарийни средства в терапията на остри диарийни заболявания.

2. Ваксипредотвратими заразни заболявания: Проучвания върху клиничните особености на най-честите ваксинално предотвратими заболявания в детската възраст; Приложение и разясняване ролята на пневмококовите ваксини (неконюгатни и конюгатни) за профилактика на пневмококовите инфекции в България; Проучвания върху клиничното протичане и усложненията при мобрели по време на епидемичен взрив.

3. Бактериални и вирусни невроинфекции: Бактериални невроинфекции – етиологична структура, клиника, особености в протичането, диагностика и терапия; Вирусни невроинфекции – проучване клиничното протичане на неврологичните прояви на грип, ентеровируси, херпес симплекс вируси, морбили; Клинични, диагностични и терапевтични проблеми при херпес симплексните енцефалити и менингоенцефалити.

4. Остри вирусни хепатити: Клинично протичане и естествения ход на HBV и HCV инфекцията; Определянето на генотиповете на HBV и възможността определени генотипове да влияят върху тежестта и изхода на острата HBV инфекция;

Проучване HBV DNA в динамика с оглед прогресията на HBV инфекцията; Въвеждане на нови противовирусни препарати в лечението на острия хепатит В – Lamivudin, Tenofovir, Viread.

5. HIV/СПИН: Проследяване резистентност (първична и лекарствено обусловена) и промяна на терапевтичните режими при актуални опортюнистични инфекции в страната – туберкулоза и особено ко-инфектираните пациенти с хепатитни вируси; Метаболитни нарушения и ендотелна дисфункция при ХИВ позитивни пациенти, приемащи високоактивна антиретровирусна терапия. В този научен проект са включени специалисти и от други университетски центрове; Оценка на кардиоваску-

ларния риск при ХИВ позитивни пациенти за първи път в България с методики, внедряващи се в момента в Европа. Очакваните резултати ще променят терапевтичното поведение по отношение на медикаменти, засилващи този риск поради факта, че водят до метаболитни нарушения.

6. Грип и остри респираторни заболявания: Оценка на противовирусните препарати (инхибитори на невраминидазата) при амбулаторен прием, профилактика и тежест и изход при хоспитализирани пациенти; Клиничното протичане и изход и поведение при грип АН1N1 и грип АН2N3 и грип В в различни възрастови групи (деца и възрастни); Клинични форми, усложнения и особености на грипната инфекция, причинена от различни грипни вируси; Въвеждане на експресни имунохроматографски методи в диагностиката на грип.

7. Вирусни хеморагични трески: Проследяване клиничното протичане и разпространението на ККХТ и ХТБС в страната; Определяне първоначалното ниво на антигенемия при пациенти, инфектирани с вируса на Кримска-Конго хеморагична треска и прилагането му като прогностичен маркер; Проучване на пациенти с характерна клинична картина за ККХТ с помощта Real-time RT-PCR и определяне на количествените характеристики, причинени от вируса.

8. Нови и нововъзникнали инфекциозни заболявания: Проучвания върху клиничното протичане, усложненията и изхода на пациенти при новооткрити взривове от норовируси, Ку-треска, бруцелоза и туларемия в страната; Диагностични възможности и поведение при бактериални – бруцелоза, Ку-треска и туларемия, и вирусни – норовирусни, инфекции в страната.

9. Инфекциозните заболявания със специфична локализация: Проучвания върху клиниката, диагностиката и лечението на очните локализации на заразните заболявания.

Изследователската работа на Катедрата по инфекциозни болести се финансира от проектни договори със Съвета по медицинска на-

ука на Медицински университет – София. През отчетния период научно-преподавателският състав на катедра ръководи или участва в 9 научноизследователски проекта на Медицински университет – София, Съвет по медицинска наука. През 2005-2010 г. научно-преподавателските кадри на катедрата имат 129 реални публикации, включително 19 публикации в международни медицински, 110 публикации в български списания, публикации в книги и глави от книги, или публикации в сборници от научни мероприятия, както и 76 ежегодни участия в конгреси и конференции у нас и в чужбина.

Научно-преподавателските кадри на Катедрата по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина осъществяват значителна по обем лекционна и практическа преподавателска дейност в Медицински университет – София – разработване на докторантури (за последните 5 години – общо 4, от които 1 вече успешно завършена), лекции и практически упражнения за студенти по медицина, дентална медицина и английскоговорящи студенти по медицина, преподаване на студенти от медицинския колеж „Филаретова“, както и провеждане на след-дипломното обучение, провеждане на държавен изпит за специалност по инфекциозни болести и други дейности. Ежегодно в катедрата се обучават между 240 и 300 общопрактикуващи лекари. Средната учебна натовареност на преподавателите от Катедрата за учебната 2009-2010 година е както следва: за всеки хабилитиран преподавател – 367 учебни часа (при норматив 110 уч. часа) и за всеки нехабилитиран преподавател – 343 учебни часа (при норматив 220 уч. часа).

Катедрата е създател на Българското дружество по инфекциозни болести, организатор на ежегодни конференции и национален конгрес по инфекциозни болести.

Научно-преподавателските кадри на катедрата членуват в много наши и международни организации като Съюза на учените в България, Експертен съвет по епидемиологичен надзор на заразните болести, имунопрофилактика и

противоепидемичен контрол – МЗ, Комисия по Позитивната лекарствена листа – МЗ, Специализирана комисия за имунологични лекарствени продукти – МЗ, Committee for Medical Products for Human Use (CHMP), Европейското дружество по клинична микробиология и инфекциозни болести (ESCMID), Central European Vaccination Advisory Group (CEVAG), Central and Eastern European Pertussis Awareness Group (CEEPAG), EUREKA: European Rotavirus Regional Expert Academy.

Преподаватели от катедрата са оценени и са канени за рецензенти на публикации в различни научни списания, на научноизследователски проекти на Медицинския университет – София и на научноизследователски проекти на МОН.

Проф. Камен Цачев

Катедрата по клинична лаборатория е основана през 1956 г., а през 1992 г. чрез обединяването ѝ с със Секция по клинична и трансплантационна имунология, базирана в Университетска болница „Александровска“, Лаборатория по имунология, базирана в Университетска болница „Св. Иван Рилски“ и Лаборатория по туморна имунология, базирана в Националния онкологичен център, се преименува в Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология.

I. Клинична лаборатория

Клиничната лаборатория е призната у нас като основна медицинска специалност „медицинска лаборатория“ през 1949 г. (Седмичен бюлетин на МНЗ №29/1949). Малко по-късно се предпочита придобилото вече гражданственост наименование „клинична лаборатория“. Първият 4-месечен курс за специализация по клинична лаборатория е проведен в Централната клинична лаборатория на ИСУЛ през 1951 г. (от 15.09.1951 до 31.01.1952).

Катедрата по клинична лаборатория е основана през 1956 г. с ръководител доц. Йордан Тодоров Тодоров. Изтъкнати преподаватели по това време са д-р Маргарита Михайлова Хлебарова, доц. Асен Даскалов, д-р Пенка Антонова Кузманова, химик Досьо Бакалов. През периода 1956-1972 г. ръководител на катедрата с четири основни отделения е проф. Й. Тодоров. Отделението по клинична химия има 5 лаборатории (електролити и КАО, ензими, белтъци, масти и въглехидрати и хормони), и се ръководи от завеждащ д-р М. Хлебарова, а по-късно от д-р В. Каракашева. Отделението по лабораторна хематология и цитология има 2 лаборатории (общохематологична с кръвосъсирване и цитохимична), завеждащ д-р П. Кузманова. Отделението по патобиохимия с експериментална лаборатория са завежда от доц. М. Хлебарова. Поликлиничното отделение със спешна лаборатория се ръководи от д-р М. Пенев. Изгражда се първата в страната база за следдипломна квалификация по клинична лаборатория. За 16 години в 22 курса

за специализация са подготвени 380 специалисти. Тези специалисти основават действащата мрежа от клинични лаборатории у нас. През същия период са проведени 13 курса за усъвършенстване на 165 специалисти. От 1957 г. е въведено индивидуално обучение по клинична лаборатория. Катедрата развива интензивна развойна дейност и са внедрени голям брой методи, които се въвеждат и в страната. През 1970 г. се поставят основите на автоматизацията и на качествения контрол в България. В катедрата се провежда и обучение по патобиохимия на студенти по биология от Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Със създаването на Медицинската академия на територията на Александровска болница се изгражда нова катедра, в която следдипломна квалификация се интегрира с подготовката по клинична лаборатория на студенти по медицина от III, IV и V курс. В новата катедра са включени лабораториите и лабораторния персонал от Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести, Катедрата по вътрешни болести, Катедрата по терапия на вътрешните болести, от лабораторията към катедрите по хирургични болести и от биохимичната лаборатория към Катедрата по биохимия. През 1972-1973 г. катедрата се ръководи от доц. М. Хлебарова, а през 1973-1974 г. – от проф. Н. Попов. През 1972 г. се въвежда и следдипломна специализация по клинична химия на химици, биолози, биохимици и фармацевти.

През периода 1974-1991 г. ръководител на катедрата е проф. Д. Дочев.

Катедрата е разположена на 2 бази. От 1974 г. до 1976 г. първа база е разположена в сградата на бившия Стоматологичен факултет, а от 1976 г. – на IV етаж от сградата на Университетска болница „Майчин дом“, където се обзавежда със съвременна, включително автоматична апаратура за изследване на клинично химични, хематологични лабораторни показатели, специализирани анализатори за определяне на олигоелементи, електролити, кръвни газове, хемостаза, ле-

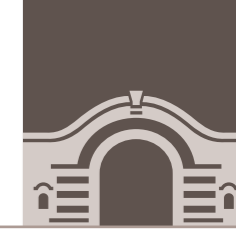
карствени вещества, за изоелектрофокусиране и др. Втора база е разположена на територията на бившата катедра в бившия ИСУЛ и се ръководи от доц. М. Хлебарова до 1984 г. и от проф. В. Орбецова след това. От 1987 г. втора база се отделя от Катедрата по клинична лаборатория и се обособява като Централна клинична лаборатория към болница „Царица Йоана“.

В Катедрата по клинична лаборатория се оформят следните отделения: за автоматичен анализ (клинично-химично и лабораторно-хематологично); за мануален анализ (клинично-химично и лабораторно-хематологично); спешна лаборатория; референтна лаборатория с лаборатория за качествен контрол и електронно изчислително отделение. През този период е утвърдена специалността „клинична химия“ за специалисти с висше немедицинско образование, работещи в клинични лаборатории.

От 1976 г. до 1991 г. Катедрата по клинична лаборатория е в състава на Научния институт по вътрешни болести (НИВБ) на тогавашната Медицинска академия.

През периода 1991-2000 г. ръководител на катедрата е проф. Ст. Данев. След разформироването на Медицинската академия, Катедрата по клинична лаборатория се обединява с една лаборатория и две секции по имунология и се преименува в Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология (1992).

От 2000 г. ръководител на катедрата е проф. К. Цачев. През 2008 г. Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология заедно с Централната клинична лаборатория на УМБАЛ „Александровска“ се пренасят в новопостроената модерна сграда за лабораториите в Александровска болница. Лабораторният блок е проектиран съобразно нуждите на ЦКЛ и катедрата. Тя вече разполага със самостоятелен учебен сектор, включващ учебни лаборатории, семинарни и лекционни зали. Те са оборудвани със съвременна аудиовизуална техника за онагледяване на учебния процес.

Проф. д-р Камен Цачев

Разнородната и интензивна учебна дейност със студенти и специализанти включва:

1. Университетско обучение на студенти по медицина от III курс – 27 часа упражнения; V курс – 30 часа лекции и 30 часа упражнения по клинична лаборатория. Всеки цикъл завършва с тестови изпит.

2. Университетско обучение по клинична химия на студенти по фармация III курс, включващо 15 часа лекции и 45 часа упражнения, а до неотдавна и 5 часа лекции и 15 часа упражнения за задочно обучение; полага се заключителен изпит преди съвместно с Катедрата по биохимия, а сега и самостоятелно.

3. Университетско обучение на студенти по стоматология, включващо 30 часа лекции с полагане на колоквиум.

4. Курсове за следдипломна специализация по клинична лаборатория за лекари, по клинична химия – за химици, биолози, биохимици

и фармацевти, работещи в клиничните лаборатории в страната, както следва:

- основен курс по клинична лаборатория с продължителност 2 месеца,
- основен курс по клинична химия с продължителност 2 месеца,
- профилирани курсове с продължителност от 5 до 20 дни (лабораторна диагностика при леглото на болния, костни маркери, хормонална диагностика, биохимични маркери за сърдечно-съдови заболявания, осигуряване на качеството в клиничната лаборатория и др.),
- участие на преподаватели от катедрата в курсове за СДК по вътрешни болести, обща медицина и др.,
- индивидуално обучение по клинична ла-

боратория и клинична химия – дългосрочно (1 до 4 години) и краткосрочно (1 до 6 месеца) за специализанти от България и чужбина,

С участието на сътрудници от катедрата е разработен и утвърден Медицински стандарт по клинична лаборатория. Създадената от сътрудници на катедрата Национална система за външна оценка на качеството на лабораторните изследвания се развива така, че в нея вече участват почти всички клинични лаборатории в страната. Системата получава международно признание с участието си в проекта IMEP-17 на Института за референтни методи и материали на Европейския съюз, както и с получаването на почетния медал на INSTAND, най-старата и най-голяма референтна организация в Европа.

Преподавателите от Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология.

От ляво надясно, първи ред: доц. д-р Доброслав Станимиров Кюрчиев, доц. Бисера Димитрова Атанасова, проф. д-р Добрин Аврамов Свинаров, проф. д-р Елисавета Йорданова Наумова, проф. д-р Камен Николаев Цачев, доц. Анастасия Петрова Михайлова; втори ред - ас. д-р Екатерина Иванова Иванова-Тодорова, гл. ас. д-р Аделина Димитрова Цакова, гл. ас. д-р Милена Иванова Велизарова, гл. ас. д-р Снежина Михайлова Кандиларова, ас. д-р Йонка Цветанова Лазарова, гл. ас. д-р Антоанета Иванова Младенова, гл. ас. д-р Марианка Генова Петрова-Яначкова, ас. д-р Жулиета Заркова Христова, ас. д-р Петя Стефанова Янкова

Списък на ръководителите на катедрата:

Проф. д-р Йордан Тодоров Тодоров (1956-1972)
Доц. д-р Маргарита Михайлова Хлебарова (1972-1973)
Проф. д-р Николай Попов (1973-1974)
Проф. д-р Дочо Христов Дочев, дмн (1976-1991)
Проф. д-р Стоян Ивайлов Данев, дмн (1991-2000)
Проф. д-р Камен Николаев Цачев, дмн (2000)

Списък на хабилитираните лица от основането на катедрата до днес:

Проф. д-р Йордан Тодоров Тодоров
Доц. д-р Маргарита Михайлова Хлебарова
Ст.н.с. II ст. д-р Пенка Антонова Кузманова
Ст.н.с. II ст. д-р Ото Александров Златарев
Ст.н.с. I ст. д-р Атанас Кирияков Кирияков, дмн
Ст.н.с. I ст. д-р Връбка Цекова Орбецова, дмн
Ст.н.с. II ст. д-р Людмил Рангелов Динков, кмн
Проф. д-р Дочо Христов Дочев, дмн
Проф. д-р Стоян Ивайлов Данев, дмн
Ст.н.с. II ст. д-р Славка Михайлова Димитрова, кмн
Ст.н.с. II ст. д-р Анна Василева Цончева, кмн
Ст.н.с. II ст. д-р Димитър Ганчев Димитров, кмн
Ст.н.с. II ст. д-р Веска Вълчева Каракашева, кмн
Проф. д-р Марин Николаев Пенев, дмн
Проф. д-р Камен Николаев Цачев, дмн
Ст.н.с. II ст. д-р Лиляна Генова Ламбрева, кмн
Ст.н.с. II ст. д-р Благовеста Стоянова Дишлянова, кмн
Ст.н.с. II ст. д-р Велина Иванова Петрова, кмн
Проф. д-р Добрин Аврамов Свинаров, дмн
Доц. д-р Невена Борисова Койчева, кмн
Доц. д-р Полет Борисова Дукова, кмн
Доц. д-р Екатерина Кирилова Накова, кмн
Доц. Бисера Димитрова Атанасова, дм

Списък на нехабилитирани преподаватели и научни сътрудници от катедрата по различно време:

Д-р Ксения Скачкокова
Гл. ас. д-р Богдан Нейчев Иванов
Гл. ас. д-р Райна Панчева
Ст. ас. химик Георги Райдовски
Гл. ас. д-р Мирко Николов Разсолков
Н.с. I ст. д-р Димитър Тодоров Генов

Гл. ас. д-р Роза Савова Иванова
Гл. ас. д-р Антон Димитров Нашков
Гл. ас. д-р Добрина Костадинова Петкова
Гл. ас. д-р Оля Георгиева Донкова
Гл. ас. химик Златка Василева Кривошиева, кмн
Гл. ас. химик Йордан Тихомиров Тихолов
Гл. ас. д-р Светлана Димитрова Хаджиева
Гл. ас. д-р Стефан Петров Добрев
Гл. ас. д-р Антоанета Иванова Младенова
Гл. ас. д-р Мариана Генова Петрова
Гл. ас. д-р Милена Георгиева Велизарова
Гл. ас. д-р Аделина Димитрова Цакова
Хоноруван асистент д-р Теодора Костадинова Ячева
Ас. д-р Жулиета Заркова Христова
Ас. д-р Виктор Емануилов Манолов
Гл. ас. химик Николина Иванова Деникова
Н.с. I ст. инж. Димитричка Тодорова Дескова
Н.с. I ст. инж. Мария Василева Маркова
Ст. ас. д-р Лиляна Иванова Ванкова
Ас. д-р Мария Тодорова Андреева

Основни направления в диагностично-лечебната работа на лабораториите, които са бази за обучение на катедрата:

Понастоящем катедрата включва три звена на УМБАЛ „Александровска“, която е базова болница за обучение в МУ – София: Централна клинична лаборатория, ЦЛТЛМКФ и Клиника по клинична имунология. Централната клинична лаборатория е съставена от 7 профилирани звена: клинична химия (субстрати, ензими, електролити, рН и кръвни газове), хематология, кръвосъсирване, имунохимия (специфични протеини, хормони и туморни маркери), микроелементи, спешна лаборатория, ЛИС и осигуряване на качеството. Висококвалифицираният кадрови потенциал и много добрата материална база на катедрата осигуряват извършването на широк спектър рутинни и високоспециализирани клинично-лабораторни анализи за нуждите на диагностиката, мониториране на лечението, профилактиката, както и за нуждите на научноизследователската и преподавателската дейност. Катедрата разполага със съвременна лабораторна техника:

автоматични селективни клинично химични и хематологични анализатори, имунохимични анализатори, атомно-абсорбционни спектрофотометри, течни и газови хроматографи, коагулометри, високо специализирана аналитична платформа мас-спектрометрия. Профилираните лаборатории в рамките на ЦКЛ и ЦЛТЛМКФ се използват както за клинични цели, така и за пълноценно обучение на студенти, специализанти и докторанти, а също и за научноизследователска работа.

Профилираните лаборатории работят по стандартни работни процедури, като прилагат ежедневен вътрешен качествен контрол, както и участие в системи за външна оценка на качеството, с което отговарят както на Медицинския стандарт по клинична лаборатория, така и на Международния стандарт за качество и компетентност на медицинските лаборатории БДС ISO 15 189 /2006 г.

В специализираните лаборатории се извършват широк спектър лабораторни анализи, някои от които са уникални за страната, със съвременни аналитични технологии, както следва:

– прокалцитонин, цастатин С, серумен амилоид А, CRP-високочувствителен метод, преалбумин, хаптоглобин, трансферин, разтворими трансферинови рецептори, церулоплазмин, микроалбуминурия, комплементни белтъци, имуноелектрофореза, бета 2-микроглобулин, алфа1-антитрипсин, алфа1-микроглобулин и др. с помощта на имунонефелометричната система BN ProSpec (Dade Behring); есенциални и токсични микроелементи, които имат клинично значение, и някои електролити: Fe, Cu, Zn, Mg, Pb, Se, Ca, Cd, As, Al, Mn, Ni, Cr, с помощта на пламъкова и на електротермична атомна абсорбция (ETAА) в графитна кювета с корекция на Zeeman; циклоспорин, такролимус, дигоксин, микофенолова киселина, сиролимус, ванкомицин, гентамицин, амикацин, парацетамол, салицилат, теофилин, кофеин и широк спектър антиконвулсанти, вкл. ламотрипсин, монохидроксикарбамазепин с помощта на HPLC, FPIA, EIA, GC, MS и др.;

– тиреоидни и репродуктивни хормони, вит. В12, фолат, адреналин, хомоцистеин, ThCG, PSA, AFP, CEA, CA-125, CA-15-3, CA-19-9, anti TG, Anti TPO, свободен кортизол, хомогранин с помощта на хемилуминесцентна аналитична система ACS 180 (Bayer);

– остеокалцин, С-терминален пропептид на колаген I, костен изоензим на алкалната фосфатаза, деоксипиридин, хидроксипролин, вит. Д-рецептор; антитромбин III, протеин С, протеин S, фактордефицитна плазма – VIII, IX, XI, XII, D-dimer с помощта на коагулометър ACL 200; HbA1c, йонизиран Mg, лактат.

Профилираните лаборатории на ЦКЛ участват в редица международни системи за външна оценка на качеството, както и в Национална система за външна оценка на качеството, с което се осигурява много добра аналитична надеждност на резултатите за всички количественоопределяни показатели.

Основни направления на научноизследователската дейност:

Проучване на нехемоглобиновите белтъци в еритроцитите у здрави и при някои анемии
Патобиохимия на кетозите

Клинично значение на някои ензими, идоензими и изоформи при болести на миокарда, черния дроб и остър хирургически корем. Механизми на хиперензимемии

Лабораторна диагностика на таласемични синдроми и анормални хемоглобини

Аналитична и диагностична надеждност на лабораторните резултати

Биологични вариации и референтни граници на хематологични показатели, олигоелементи, белтъци, ензими и др.

Определяне на субстрати с имобилизирани ензими

Моноклонални и олигоклонални имуноглобулини при някои вътрешни заболявания

Проучване на някои аспекти на обмяната на желязото

Автоматизация в клиничната лаборатория
Управление на качеството в клиничната лаборатория

Хормонален анализ. Регулаторни механизми на обменните процеси

Микроелементи в биологични течности и тъкани

Терапевтично лекарствено мониториране
Биохимичните костни маркери в диагностиката на костните заболявания

Лабораторна диагностика на тромбофилните състояния

Хиперхомоцистеинемия – рисков фактор за сърдечно-съдови заболявания

Внедряване на нови и усъвършенстване на вече въведени лабораторни показатели с цел повишаване специфичността и надеждността на диагностиката на рисковите фактори и клиниката на исхемичната болест на сърцето

Белтъчни маркери при бъбречна трансплантация

Значителна част от научноизследователската дейност има научноприложен характер и е насочена към решаване на методични проблеми на катедрата и на цялата клиничнолабораторна мрежа в страната.

Основни постижения в научноизследователската дейност:

Проучено е влиянието на важни преданалитични фактори (пол, възраст, циркадианни биологични вариации, сезонни промени, ортостатичен ефект, тютюнопушене и др.), влияещи върху резултатите на редица лабораторни показатели; Изследвана е аналитичната надеждност на мануални методи и на няколко поколения автоматизирани методи за определяне на практически всички лабораторни показатели; Осъществява се стандартизация на всички лабораторни методи; През продължителен период от време са адаптирани методи към наличните в страната автоматични анализатори с изготвяне на реактиви в лабораторията за определяне на хематологични показатели, субстрати, ензими, кръвно-газов анализ; Внедрени са методи за рециклиране на реактиви и консумативи, позволяващи многократното им използване; Създадени са

референтни стойности и референтни граници на значителна част от лабораторните показатели; Изследва се информативното съдържание и клиничното значение на основните лабораторни методи във всички профилирани лаборатории на катедрата; Разработени са правилата за провеждане на системен вътрелaborаторен качествен контрол в клинично-химични, хематологични и хемостазни лаборатории; От сътрудници на катедрата е създадена Национална система за външна оценка на качеството, която понастоящем обхваща повече от 500 клинични лаборатории в страната; Внедрени са съвременни лабораторни методи за определяне на лекарствени вещества в биологични течности; Внедрени са имунологични и молекулни методи за изследване на остеопорозата; Проучена е честота на дефицита на протеазните инхибитори на кръвосъсирването AT, Protein C и FV Leiden при болни с дълбоки венозни тромбози; Сътрудници на катедрата по клинична лаборатория са защитили успешно 21 дисертации за придобиване на научна степен „доктор по медицина“ и 5 дисертации за придобиване на научна степен „доктор на медицинските науки“; Българското дружество по клинична лаборатория (БДКЛ) е наследник на Републиканското научно-медицинско дружество по клинична лаборатория, което е учредено на 16.11.1961 г. Българското дружество по клинична лаборатория съвместно с Катедрата по клинична лаборатория е провело 8 национални конгреса по клинична лаборатория, всичките са проведени в София и са с международно участие (I – 1970 г.; II – 1975 г.; III – 1981 г.; IV – 1986 г.; V – 1991 г.; VI – 1997 г.; VII – 2002 г.; VIII – 2007 г.). Организиран са и няколко научни конференции (1967 г. – гр. Варна; 1969 г. – гр. София; 1978 г. – гр. Пловдив; 2003 г. – Боровец; 2004 г. – Пампорово, и 2005 г. – Албена) и редица симпозиуми. Катедрата участва в организирането на Световния конгрес на IUPAC (1988 г.), на две балкански медицински седмици и на други прояви. Българското дружество по клинична лаборатория съвместно с Катедрата по клинична лаборатория

рия е съосновател на Балканската федерация по клинична лаборатория (BCLF), създадена през 1993 г. в София. Балканската федерация по клинична лаборатория провежда ежегодно конгреси, от които три – 1993 г., 1998 г. и 2006 г., са проведени в България. Федерацията издава научно списание четирикратно в годината.

Учебници, ръководства и монографии:

Тодоров, Й. Клиничнолабораторни изследвания в детската възраст 2 издания на български език (1955 г. и 1962 г.); 6 издания на руски език (1959, 1960, 1961, 1963, 1966, 1968 г.); 1 издание на немски език (1970 г.)

Тодоров, Й., М. Хлебарова. Клинична биохимия. София, 1961.

Тодоров, Й., Л. Ралчев, Ст. Статева. Обмяна на веществата в детската възраст. 2 издания на български език (1959 и 1965 г.) и 2 издания на руски език.

Тодоров, Й. Лабораторна функционална диагностика. София, 1967.

Тодоров, Й., П. Нинова. Ръководство за изследване на гръбначно-мозъчна течност. София, 1951.

Тодоров, Й., Л. Ралчев, Ст. Статева. Токсикози в детската възраст. 1 издание на български език и 1 издание на руски език

Тодоров, Й. Клиничнолабораторна техника. София, 1972.

Тодоров, Й., В. Петков. Фармакобиохимия. София 1962.

Вичев, Е., А. Каракашев (редактори). Клинична лаборатория. София, 1971.

Данев, Ст. Ензимна диагностика. София, 1974.

Хлебарова, М. (ред). Патобиохимия. София, 1980. Автори от катедрата: М. Хлебарова, Л. Динков, А. Цончева.

Данев, Ст., А. Димитрова, Ант. Нашков, А. Попиц, Талаков, Г. Тодоров. Международна система измерителни единици (СИ) в медицината. Методично ръководство. МНЗ, 1980.

Дочев, Д. Клинична лаборатория. София, 1986.

Дочев, Д., К. Колчаков, Л. Сираков. Биохимия и клинична химия. София, 2 издания (1983 г. и 1993 г.).

Дочев, Д., Т. Шипков (редактори). Лабораторна диагностика. Хематологични изследвания. София, 1988. Автори от катедрата: Д. Дочев, М. Н. Пенев, Д. Петкова.

Разсолков, М., Д. Свиначков. Интерпретация на клиничнолабораторни тестове. София, 1987.

Свиначков, Д. Ензимни имунохимични методи за терапевтично лекарствено мониториране. София, 1988.

Свиначков, Д. Терапевтично лекарствено мониториране (джобно ръководство). София 1989.

Свиначков, Д. Ръководство по ТЛМ и ивнидвуализиране на лекарствената терапия. Ст. Загора, 1996.

Цветкова, Т., Ст. Данев (редактори). Аналитични принципи и процедури в клиничната лаборатория. Апарати за измерване. Анализатори. Пловдив, 2011. Автори от катедрата: Ст. Данев, Бл. Дишлянова, П. Дукова-Пенева, Зл. Кривошиева, Л. Ламбрева, Н. Койчева, М. Пенев, Д. Свиначков, К. Цачев, А. Цончева).

Цачев, К. (редактор).. Ръководство за упражнения по клинична лаборатория за студенти по медицина V курс. София, 2003. Автори от катедрата: М. Пенев, Полет Дукова-Пенева, К. Цачев, Л. Ламбрева, А. Цончева, Н. Койчева, Бл. Дишлянова, Ант. Младенова, Св. Хаджиева, Ад. Цакова.

Цачев, К. (редактор). Ръководство за упражнения по клинична химия за студенти по фармация. София, 2008. Автори от катедрата: К. Цачев, Д. Свиначков, А. Цончева, М. Генова, Зл. Кривошиева, Н. Койчева, Ант. Нашков, Л. Ламбрева, Бл. Дишлянова, Б. Атанасова, Н. Деникова, Ант. Младенова, Св. Хаджиева, Ад. Цакова.

Филипов, Ф., К. Цачев. Олигоелементи при болни с вътречерепни тумори, Плевен, 2006.

Ламбрева, Л., И. Паскалева, М. Пенев, Д. Свиначков, К. Цачев, Т. Шипков, М. Шишенков. Осигуряване на качеството в клиничната лаборатория. Преданалитичен етап. София, 2010. Под редакцията на Проф. Шипков.

Борисов, В., К. Цачев, Гл. Комитов, Стр. Генов. Управление на болничните ресурси. Нов болничен мениджмънт. Изд. Скайспринт, 2011.

Представителни научни статии:

Бояновски, Б., М. Русева, А. Младенова и др. Антифосфолипиден синдром и резистентност към активен протеин С при пациенти със системен лупус еритематодес. Ревматология, 2000, 4, 8–11.

Вакрилова, Л., А. Младенова, Б. Слънчева. Коагулационен скрининг тестове при новородени с ниско тегло – отклонение и динамика. Акушерство и гинекология, 1995, 1, 9–11.

Пенев, М. Н., Ив. Цветански, Р. Рашков. Таласемични синдроми и аномални хемоглобини сред хирургично и травматично болни. Вър. бол., 15, 1976, 2, 86–93.

Atanasova, B., J. Sarandos, K. Tzatchev, D. Deskova. Determination of platinum in blood plasma and urine with ETAAS. Balkan J. Clin. Lab., 5, 1998, 1, 36-39.

Boyanovski, B., M. Russeva, A. Mladenova et al. Protein C activity in patients with antiphospholipid syndrome. J Clin Rheumatol, 2000, 6, 5, 1-5.

Boyanovsky, B., M. Russeva, V. Ganey, M. Penev, M. Baleva. Prevalence of factor V Leiden and prothrombin 20210 A variant in Bulgarian patients with pulmonary thromboembolism and deep venous thrombosis. Blood Coagulation and Fibrinolysis 12, 2001, 8, 639-642.

De Prost, Y., P. Hornac, F. Galacteros, M. Penev et al. Methemoglobinemia et anemie hemolytic induites par disulone. Ann. Dermatol-Venerol. (Paris), 109, 1982, 1025-1029.

Goudev, A., D. B. Georgiev, N. Koicheva, N. Manasiev, S. Kyurkchiev. Effects of low dose hormone replacement therapy on markers of inflammation in postmenopausal women. Maturitas, 2002, Sept 30; 43-49.

Ilieva, T., A. Tzoncheva. Noradrenaline and Adrenaline in the Adrenal Glands and Myocardium during Endotoxin Shock and Antioxidant Therapy. Neurosciences, 1986; 12, 223-227.

Iotova, P., D. Ionova, V. Kuleva, S. Antonov, K. Tzatchev, Ch. Natchev. Zinc in plasma and platelets in patients on maintaining haemodialysis. Nephrology Dialysis Transplantation, 12, 1997, 2, 370-372.

Kirov, G. K., K. N. Tzatchev. Magnesium, Schiz-

ophrenia and Manic Depressive Disease. Neuropsychobiology, 1990, 23, 79-81.

Koitcheva, N., M. Markova, A. Nashkov. Current Strategy in characterisation of monoclonal protein. Balkan J. Clin. Lab., 1996, 3, 29-33.

Paskalev, E., L. Lambreva, P. Simeonov, N. Koitcheva, B. Beleva, M. Genova, R. Marcovska, A. Nashkov. Serum cystatin C in renal transplant patients. Clinica Chimica Acta 2001, 310, 53-56.

Nikolov, V., K. Tzatchev, B. Marinov. Zinc concentration in maternal blood serum and in amniotic fluid during second trimester of pregnancies with proved neural defects of the fetus. Trace Elements in Medicine 1993, 10, 2, 77-80.

Penev, M., D. Panova, B. Ivanov. Three cases of Hb O Arab. Folia Hematologica, Leipzig, 1997, 104, 2, 271-276.

Penev, M. N., P. Doukova-Peneva, K. Kalinov. Study on long-term biological variability of erythrocyte sedimentation rate. Scand. – J. Clin. Lab. Invest., 1996, 56, 285-288.

Petkova, M., A. Tzoncheva. Changes in Corticosterone, Epinephrine and Norepinephrine in Spontaneously hypertensive Rats Exposed to Captopril Treatment. Neurosciences 1986, 12, 243.

Svinarov, D., D. Dotchev. Simultaneous Liquid Chromatographic Determination of Some Bronchodilators, Anticonvulsants, Chloramphenicol and Hypnotic Agents with Chromosorb P Columns Used for Sample Preparation. Clin. Chem., 35, 1989, No 8, 1615-1618.

Svinarov, D., M. Dimova. Liquid Chromatographic Determination of Cyclosporine-A in Blood, with Chromosorb P Columns Used for Sample Purification. – J. Liq. Chromatogr., 14, 1991, No 9, 1683-1690.

Svinarov, D. A., C. E. Pippenger. Valproic acid-carbamazepine interaction: is valproic acid a selective inhibitor of epoxide-hydrolase? Ther Drug Monit 17, 1995. No 3, 217-20.

Wieland, E., M. Shipkova, E. Schuetz, F. Braun, P.-D. Niedmann, V. W. Armstrong, B. Ringe, D. A. Svinarov, M. Oellerich. Preliminary report on the effect of xenoperfusion with human blood on cyclosporin A metabolism and cytochrome P-450A4-mRNA expression in a pig liver perfu-

sion model. – Clin Biochem, 34, 2001, 53-57.

Tzatchev, K., L. Lambreva, D. Deskova, S. Danev. Bulgarian national external quality assessment scheme in clinical laboratory – organisation and first experience. In: Quality Control in Clinical Laboratory 95, Excerpta Medica, 1995, 267-273.

Mc Murrey, Zerah, S., Tzatchev, K. et al. The European Register of Specialists in Clinical Chemistry and Laboratory Medicine: Code of Conduct, Version 2-2008. Clin Chem Lab Med 2009, 47 (3), 372-375.

Mc Murrey, Zerah, S., Tzatchev, K. et al. The European Register of Specialists in Clinical Chemistry and Laboratory Medicine: Code of Conduct, Version 3-2010. Clin Chem Lab Med 2010, 48 (7), 999-1008.

Tzoncheva, A., N. Denikova. Analytical interference of drugs on the fluorimetric determination of urinary catecholamines. – Clin Chim Acta 2000, 297, 217-223.

Dishlianova, B., A. Tsakova, D. Deskova. Determination of reference limits for Creatine kinase (CK) and its isoenzyme MB at temperature of 37 °C ACTA MEDICA BULGARICA 2003.

Atanasova, B., I. Mudway, A. Laftah, G. Latunde-Dada, A. McKie, T. Peters, K. Tzatchev, R. Simpson. Duodenal ascorbate levels are changed in mice with altered iron metabolism. – J. Nutr., 2004, 143, 501-5.

Atanasova, B., A. Li, I. Bjarnason, K. Tzatchev, R. Simpson. Duodenal ascorbate and ferric reductase in human iron deficiency. – Am. J. Clin. Nutr., 2005, 81, 130-133.

Srebrena Atanasova, Maria Shipkova, Dobrin Svinarov, Antoaneta Mladenova, Mariana Genova, Eberhard Wieland, Michael Oellerich and Nicolas von Ahlsen – "Analysis of ITPA Phenotype-Genotype Correlation in the Bulgarian Population Revealed a Novel Gene Variant in Exon 6". Ther Drug Monit, Volume 29, Number 1, 6-10, February 2007.

Stoeff, S., Sv. Jovtchev, I. Dikov, D. Kolarov, T. Galabova, N. Trifonova, Sv. Hadgieva, A. Mladenova, L. Lambreva and M. Penev. "Quantitative expediency assessment of the zeta sedimentation ratio and the plasma, Viscosity in arterial hy-

pertension research". Clinical Hemorheology and Microcirculation 39 /2008/ 381-384.

Todorova, K., E. Konova, M. Genova and K. Tzachev. Antithyroid antibodies and miscarriages. Acta Medica Bulgarica, Vol XXXIV, 2007 No 1, 7-13.

Zhekova, N., K.Todorova, M.Guenova, K.Tzatchev, Arterial thrombosis in utero causing arm gangrene in infant of a diabetic mother. – Acta Medica Bulgarica, 2008, vol. XXXV (2), 17-22.

Stanchev, A., K. Alexandrova, S. Christova, D. Popova, M. Velizarova, G. Balatzenko, Z. Spasova, E. Hadjiev. Primary granulocytic sarcoma of the ileum, preceding de novo acute myelogenous leukemia. Haema. 10, 2007, No 1, 97-100.

Velizarova, M. E Hadjiev, K Aleksandrova, I Dimova, D Toncheva. Karyotype and first complete remission rate in adult acute lymphoblastic leukemia. European Journal of Human Genetics 2010, 18 (1):76.

Докторанти по клинична лаборатория:

Д-р Десислава Иванова Инджова-Христова
Д-р Милена Георгиева Велизарова
Д-р София Георгис Христакуди
Биолог Живка Цветанова Иванова

Специализанти по клинична лаборатория:

Д-р Биляна Димитрова Вълва
Д-р Милена Георгиева Димитрова-Николова
Д-р Димитър Георгиев Хубенов
Д-р Ирина Славчова Петрова
Д-р Снежина Венциславова Димитрова
Д-р Насър Елдин Мохамед Мансур
Д-р Стоян Константинов Николов
Д-р Милена Крумова Божилова-Киркова
Д-р Росица Стоянова Минчева-Боюкова
Д-р Екатерина Лозанова Терентиева
Д-р Виктор Емануилов Манолов
Д-р Неделчо Иванов Хаджиниколов
Д-р Хоршид Халил Муса
Д-р Франц Владиславов Ваврек
Д-р Ина Петкова
Д-р Людмила Николова Павлова
Д-р Али Хюсеин Хасан
Д-р Веселин Петров

Специализанти по клинична химия

Абдул Азал Ал Люби
Кристина Андреева Йосифова-Филипова
Юлия Паскалева

II. Клинична имунология

Имунологията е утвърдена като основна медицинска специалност през 1994 г. и въведена като задължителна учебна дисциплина „Клинична имунология“ за студенти от Медицински факултет, София. От 2005 г. е обособена като основна медицинска специалност – „Клинична имунология“ за лекари и „Лабораторна имунология“ за специалисти с немедицинско образование.

Клиниката по клинична имунология, УМБАЛ „Александровска“, София, е приемник на Централна лаборатория по клинична имунология и на Лабораторията по клинична имунология към Клиниката по алергология и е съставна част на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология.

Централната лаборатория по клинична имунология (ЦЛКИ) е наследник на създадената през 1971 г. Имунологична лаборатория към Катедрата по нефрология на ИСУЛ, която през 1976 г. е пребазирана на територията на Александровска болница в структурата на Медицинска академия. От 1997 г. териториално и структурно към нея преминава Секцията по туморна имунология и терапия при Националния център по онкология, ръководена от проф. д-р Йордан Стоичков. През 2000 г. е обособена като Централна лаборатория по клинична имунология към УМБАЛ „Александровска“. През 1998 г. ЦЛКИ получава акредитация от Европейската федерация по имуногенетика (EFI), а от 2000 г. е със статут на Национална референтна лаборатория по тъканно типизиране и имунологичен мониторинг. От създаването на лабораторията до 1997 г. неин ръководител е ст.н.с. I ст. д-р Гена Стефанова, а от 1997 г. – проф. д-р Елисавета Наумова.

Лабораторията по имунология при Клиниката по алергология е създадена през 1971 г. и последователно се ръководи от проф. Г. Костурков, дмн, проф. Божко Божков и проф.

Марта Балева. През 2008 г. преминава в структурата на ЦЛКИ.

От 2009 г. ЦЛКИ е преобразувана в Клиника по клинична имунология (ККИ). Началник клиника е проф. Наумова, която за изключителни постижения и цялостен принос в областта на медицинската наука и практика през 2010 г. е удостоена с награда „Проф. д-р Стоян Киркович“ на Медицински факултет, МУ – София.

В звеното са работили и продължават да работят висококвалифицирани и водещи за страната клинични имунолози. Защитени са 4 дисертации за „ДМН“ и 12 за ОНС „Доктор“. В момента ККИ е база за обучение на 5 докторанти, 4 специализанти по клинична и 3 по лабораторна имунология. Понастоящем в нея работят 6 научно-преподавателски кадри – 2 професори, 1 доцент и 3 асистенти. Научно-преподавателските кадри от ККИ са организатори и съорганизатори на международни и национални научни форуми, ръководители и изпълнители са на 10 международни и 24 национални научни проекти, съавтори са на 2 изобретения и 1 рационализация, имат повече от 150 публикации с общ импакт фактор над 80 и участват в написването на 10 монографии и учебници.

Основни направления в научноизследователската дейност:

Имуногенетични проучвания в българската популация в областта на антропологията, автоимунитета, трансплантацията на органи и хемопоеични стволови клетки, вирусни инфекции, злокачествени заболявания

Имунология на стареенето

Молекулни и биологични механизми при имунни дефицити, автоимунитет, алергия, трансплантация, вирусни инфекции, неопластични процеси, репродуктивни нарушения

Проучване на факторите, оказващи влияние върху получаване на качествени единици кръв от пъпна връв, взети и съхранени за алогенна трансплантация

Разработване на нови високотехнологични микросферови тестове за молекулярно-биологични изследвания

Проучвания върху придобити и вродени фактори на тромбофилията.

В резултат на интензивната научноизследователска и внедрителска дейност са постигнати следните по-значими достижения:

Въведено е имунофенотипизиране с флоуцитометрия за нуждите на диагностично-лечебния процес у нас

Осъществена е национална референтна дейност в областта на тъканното типизиране и имунологичния мониторинг

Внедрени са молекулярно-биологични технологии за определяне на различни генетични системи (HLA, MIC, цитокини, KIR, MBL)

Разработен е оригинален високотехнологичен микросферов метод за определяне на мутации, асоциирани с хронични миелолиферативни заболявания (свидетелство за полезен модел/2011)

Верифицирани са историческите данни за произхода на българската популация и е оценен приносът на отделни етнически групи към генофонда ѝ

Установени са генетични маркери за аутоимунните болести в българската популация, приложими за генетична консултация

Осъществено е за пръв път у нас проучване на НК-рецепторния (награден от МУ проект на млад изследовател), MBL, митохондриалния генетичен полиморфизъм при здраве и болест

Разработена е стратегия за подобряване на дългосрочната преживяемост на бъбречния трансплантат

Създаден е Български регистър на донори на костен мозък, равноправен член на BMDW, и Национална публична банка за стволови клетки от костен мозък и кръв от пъпна връв (Национална програма за развитие на трансплантациите на стволови клетки в Р България 2007-2014 г.)

Лаборатория по клинична имунология, УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ (София)

Лабораторията по клинична имунология е съставна част на Катедрата по клинична лабора-

тория и клинична имунология и самостоятелно структурно звено на Университетската болница „Св. Иван Рилски“. Създадена е преди повече от 35 години и е от първите имунологични лаборатории в България. Тя осигурява съвременна имунологична диагностика, обучение на студенти и специализиращи лекари, разработване на научни проблеми, свързани с патогенезата, диагностиката и лечението на имуно-обусловени болести. Лабораторията поддържа изчерпателен съвременен регистър лабораторни показатели в областта на аутоимунни болести в ревматология, гастроентерология, диагностика и терапия на придобити имунодефицитни състояния, изследване на „имунната компетентност“.

В лабораторията винаги са работили висококвалифицирани и добре познати в медицинската общност преподаватели и служители. Те осигуряват висококачествена лабораторна диагностика, работят в пряка и ежедневна връзка с клиницисти, консултират болни, обучават студенти и специализиращи лекари, активно развиват научна дейност. Първият ръководител на лабораторията е проф. д-р Михаил Огнянов, а от 1999 г. ръководител на лабораторията е проф. д-р Искра Алтънкова. Защитени са 2 дисертации за „ДМН“ и 6 за ОНС „Доктор“, хабилитирани са 2 професори и 3 доценти. Понастоящем в лабораторията работят 1 професор по имунология, 1 лекар – доцент и 1 лекар – асистент, 1 биолог и три лаборантки. Трима (2 лекари и биолог) са със специалност, съответно „клинична имунология“ и „лабораторна имунология“, 2 други лекари специализират „клинична имунология“. Понастоящем към лабораторията разработва своята докторска дисертация и 1 редовен докторант на катедрата.

Постижения в научноизследователската дейност:

Учени от Лабораторията по клинична имунология са работили по 23 национално финансирани научни проекти (МОН, МУ – София, МФ – Стара Загора) и 9 с международно финансиране, като на 12 от тях те са ръководители. Постигнати са научни приноси в следните области:

1. Проучвания върху патогенетичните механизми на хроничните гломерулонефрити и роля на фибронектина в имунопатогенезата им
2. Проучвания при аутоимунни болести – патогенеза, диагностика, имуномодулираща терапия
3. Прилагане и имунологично мониториране на различни нови схеми на имуномодулираща терапия при аутоимунни и други хронични заболявания, болни с карциноми и др.
4. Проучвания на имунния отговор при хора, подложени на професионални вредности на околната среда
5. Получаване, характеризиране на мезенхимни стволови клетки с оглед имуномодулация и терапевтично приложение
6. Имунорегулаторни функции на дендритни клетки
7. Имуни механизми на репродукцията и репродуктивни неудачи.

За последните 5 години (2006-2011) от сътрудници на Лабораторията по клинична имунология към УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ са публикувани 16 оригинални статии в международни списания (общ импакт фактор 33.6), 31 статии в български периодични списания, монография и учебник, представени са 34 доклади и постери на научни конференции и конгреси у нас и в чужбина.

Двете имунологични звена към катедрата са едни от първите университетски бази в страната за студентско и следдипломно обучение по клинична и лабораторна имунология с разнородна и интензивна учебна дейност:

1. Университетско обучение на студенти-медици по клинична имунология
2. Курсове за СДО по клинична и лабораторна имунология: основен курс с продължителност 45 дни и тематични курсове
3. Участие на преподаватели в курсове за СДО по вътрешни болести, нефрология, урология, педиатрия и др.
4. Индивидуално обучение по клинична

имунология, молекулярна биология, флоуцитометрия, трансплантационна имунология за специализанти от България и чужбина

5. Модули от едномесечно обучение на специализанти от други медицински дисциплини – вътрешни болести, гастроентерология, ревматология, онкология и др.
6. Обучение на специализанти по „Клинична имунология“ и „Лабораторна имунология“
7. Обучение на редовни докторанти и дипломанти.

Списък на хабилитираните лица по имунология от основаването на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология:

Ст.н.с I ст. д-р Гена Петкова Стефанова, дмн*
Ст.н.с I ст. д-р Михаил Левов Огнянов, дмн**
Проф. д-р Йордан Йорданов Стоичков, дмн*
Проф. д-р Искра Петрова Алтънкова, дмн**
Проф. д-р Елисавета Йорданова Наумова, дмн*
Проф. д-р Марта Петрова Балева, дмн*
Доц. д-р Людмила Ангелова Караиванова, дм**
Доц. Анастасия Петрова Михайлова, дм*
Доц. д-р Доброслав Станимиров Кюркчиев, дм**

Списък на нехабилитираните лица, преподаватели по имунология от основаването на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология:

Н.с. I ст. Златина Лилова Астарджиева, дм*
Н.с. I ст. д-р Ивелена Маринова Маринова, дм*
Гл. ас. д-р Миглена Илиева Тонева, дм*
Н.с. III ст. Райна Методиева Иванова*
Гл. ас. д-р Галина Железова Железова, дм**
Ас. д-р Явор Владимирова Помаков, дм**
Гл. ас. Милена Иванова Иванова-Шиварова, дм*
Гл. ас. д-р Снежина Михайлова Кандиларова, дм*
Ас. д-р Екатерина Иванова Иванова-Тодорова, дм**
Ас. д-р Петя Стефанова Янкова*

* От състава на Клиниката по клинична имунология, УМБАЛ „Александровска“

** От състава на Лаборатория по клинична имунология, УМБАЛ „Св. Иван Рилски“

Учебници и монографии:

Стефанова, Г., Е. Наумова-Григорова, А. Михайлова, Е. Бъчварова.

Клинична имунология в нефрологията. Медицина и физкултура, София, 1987.

Огнянов, М. (ред.) Имунология на вътрешните болести. Медицина и физкултура, София, 1990.

Божков, Б., Б. Петрунов, Й. Стоичков, И. Алтънкова, Е. Наумова, Р. Робева. Практически подходи в лечението на имунообусловените болести и реакции. Изд. „Знание“. Ст. Загора, 1995.

Божков, Б., М. Огнянов. (ред.) Клинична имунология. Венел-София, 1997.

Наумова, Е. И. Алтънкова. (ред.) Клинична Имунология. Ръководство за студенти и специализанти. София, 2001.

Наумова, Е., М. Иванова. Главен комплекс на тъканната съвместимост – факти, хипотези, приложение в медицината. Изд. Лице, 2006.

Наумова, Е., М. Иванова. Immunogenetics of aging. In: Immunosenescence, ed. By G.Pawelec, 2007, Landes Bioscience and Springer Science+Business Media, USA, 137-153.

Наумова, Е. И. Алтънкова. (ред.) Клинична имунология. Ръководство за студенти и специализанти. Второ издание. Изд. Лице, София, 2008.

Представителни научни публикации през последните години:

Клиника по клинична имунология, УМБАЛ „Александровска“

Ivanova, M., P. Spassova, A. Michailova, E. Naumova. Distributions of HLA class I alleles and haplotypes in Bulgarians-contribution to understanding the origin of the population. Tissue Antigens. 2001, 57, 208-215.

Naumova, E., A. Mihaylova, M. Ivanova, S. Michailova, K. Penkova, D. Baltadjieva. Immunological markers contributing to successful aging in Bulgarians. Exp Gerontol. 2004, 39(4), 637-644.

Mihailova, S., M. Ivanova, A. Mihaylova, E. Naumova, L. Queen. Pro- and anti-inflammatory cytokine gene polymorphism profiles in Bulgarian multiple sclerosis patients. Journal of Neuroimmunology. 2005, 168, 138-143.

Naumova, E., A. Mihaylova, K. Stoitchkov, M. Ivanova, L. Quin, M. Toneva. Genetic polymorphism of NK receptors and their ligands in melanoma patients: prevalence of inhibitory over activating signals. Cancer Immunol Immunother. 2005, 54,172-178.

Mihaylova, A., D. Baltadjieva, P. Boneva, M. Ivanova, K. Penkova, D. Marinova, S. Mihailova, E. Paskalev, P. Simeonov, E. Naumova. Clinical relevance of anti-HLA antibodies detected by flow-cytometry bead-based assays – Single-center experience. Human Immunology. 2006, 67, 787-794.

Mihailova, S. M., M. I. Ivanova, L. M. Quin, E. J. Naumova. Mitochondrial DNA variants in Bulgarian patients affected by multiple sclerosis. – Eur. J. Neurol., 2007, 14, 44-7.

Nikolova, P., G. Pawelec, S. Mihailova, M. Ivanova, A. Myhailova, D. Baltadjieva, D. Marinova, S. Ivanova, E. Naumova. Association of cytokine gene polymorphisms with malignant melanoma in Caucasian population. Cancer Immunol Immunother 2007, 56, 371-379.

Ivanova, M., J. Ruiqing, M. Matsushita, T. Ogawa, S. Kawai, N. Ochiai, V. Shivarov, E. Maruya, H. Saji. MBL2 single nucleotide polymorphism diversity among four ethnic groups as revealed by a bead-based liquid array profiling. Hum Immunol. 2008, 69(12), 877-884.

Naumova, E., M. Ivanova, G. Pawelec, I. Constantinescu, K. Bogunia-Kubik, A. Lange, F. Qguz, M. Carin, C. Franceschi, C. Caruso, D. Middleton. ‘Immunogenetics of Aging’: report on the activities of the 15th International HLA and Immunogenetics Working Group and 15th International HLA and Immunogenetics Workshop. Tissue Antigens. 2011, 77, 187-192.

Ivanova, M., V. Shivarov, E. Hadjiev, E. Naumova. Novel multiplexbead-based assay with LNA-modified probes for detection of MPL exon 10 mutations. Leukemia Research. 2011, 35, 1120-1123.

Voynova, E., A. Tchorbanov, J. Preschl, M. Nikolova, M. Baleva et al. An antibody based construct carrying DNA-mimotope and targeting CR1 (CD35) selectively suppresses human autoreactive B lymphocytes. Immunol letters, 2008, 116, 168-173.

Baleva, M., M. Hristova, K. Nikolov. Diagnostic significance of anti-annexin-A5 antibody determination. – Centr. Eur. J. Med., 2010; 5 (1): 6-11

Kerekov, N. S., N. M. Mihaylova, I. Grozdev, T. Todorov, M. Nikolova, M. Baleva et al. Elimination of autoreactive B cells in humanized SCID mouse model of SLE. – Eur. J. Immunol, 2011, 41, 1-11.

Baleva, M. and K. Nikolov. The role of intravenous immunoglobulin preparations in the treatment of systemic sclerosis. Int J Rheumatol, doi: 10.1155/2011/829751

Nikolov, P, M. Baleva. Alteration of secretory IgA in human breast milk and stool samples after the intake of probiotic – report of 2 cases. Centr Eur J Med doi: 10.2478/s11536-011-0104-3.

Лаборатория по клинична имунология, УМБАЛ „Св. Иван Рилски“:

Murdjeva, M., Zl. Popova, D. Kyurkchiev. Kontinoupulou, Altunkova I, Kehayov I., Kuyrkchiev S Progesterone- modulated phosphatidylserine externalization in apoptosis and activation of Jurkat cells.2006 American journal of reproductive immunology; 56:249-257

Tomova, R., Y. Pomakov, J. J. L. Jacobs, D. Adjarov, S. Popova, I. Altankova, Z. Willem den Otter, Krastev. Changes in cytokine profile during local IL-2 therapy in cancer patients. Anticancer Research 26: 2006, 2037-2048

Kyurkchiev, D., E. Ivanova, S. Hayrabetdyan, I. Altankova, S. Kyurkchiev. Female sex steroid hormones modify some regulatory properties of monocyte-derived dendritic cells. 2007 American journal of reproductive immunology 58:425-433

Bochev, I., G. Elmadjian, D. Kyurkchiev, L. Tzvetanov, I. Altankova, P. Tivchev, S. Kyurkchiev. Mesenchymal stem cells from human bone-marrow or adipose tissue differently modulate mitogen-stimulated B-cell immunoglobulin production in vitro. 2008. Cell Biology International ;32:384-393

Ivanova-Todorova, E. Dobroslav Stanimirov Kyurkchiev, Angel Nalbanski, Tanya Timeva, Atanas Shterev, Stanimir D. Kyurkchiev. Production and characterization of a novel monoclonal antibody against progesterone-induced blocking factor

(PIBF). 2008. Journal of Reproductive Immunology; 78:94-101

Dimitrov, R., T. Timeva, D. Kyurkchiev, M. Stamenova, A. Shterev, P. Kostova, V. Zlatkov, I. Kehayov, S. Kyurkchiev. Characterization of clonogenic stromal cells isolated from human endometrium. 2008. Reproduction; 135:551-558

Kestendjieva, S. Dobroslav Kyurkchiev, Gergana Tsvetkova, Tzvetozar Mehandjiev, Angel Dimitrov, Assen Nikolov, Stanimir Kyurkchiev. Characterization of mesenchymal stem cells isolated from the human umbilical cord. 2008. Cell Biology International; 32:724-732

Ivanova-Todorova, E., M. Mourdjeva, D. Kyurkchiev, I. Bochev, E. Stoyanova, R. Dimitrov, T. Timeva, M. Yunakova, D. Bukarev, A. Shterev, P. Tivchev, S. Kyurkchiev. HLA-G expression is up-regulated by progesterone in mesenchymal stem cells. 2009 AJRI; 62:25-33

Krasteva, A., I. Grozdev, A. Ivanova, I. Altankova, S. Bocheva, A. Kisselova, N. Tsankov. Psoriatic Patients and salivary components. OHDMBSC (Oral Health and Dental Menagment), vol VIII, No 2, 2009, 12-15

Krasteva, A., A. Ivanova, E. Aleksiev, I. Altankova, S. Bocheva, A. Kisselova. Local immunity and inflammation in patients with oral squamous cell carcinoma and parotid tumor. Estratto da CHIRURGIA, vol 22, No1,2009, 9-12

Ivanova-Todorova, E., I. Bochev, M. Mourdjeva, R. Dimitrov, D. Bukarev, S. Kyurkchiev, P. Tivchev, I. Altankova, D. Kyurkchiev. Adipose tissue derived mesenchymal stem cells are more potent suppressors of dendritic cells differentiation compared with bone-marrow derived mesenchymal stem cells 2009. Immunoly Letters;126:37-42

Gulubova, M., I. Manolova, D. Kyurkchiev, A. Julianov, I. Altankova. Decrease in intrahepatic CD65+ lymphocytes in gastric and colorectal cancer patients with liver metastases. 2009. AP-MIS;117:870-879

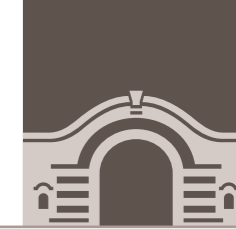
Dimitrov, R., D. Kyurkchiev, T. Timeva, M. Yunakova, D. Stamenova, A. Shterev, S. Kyurkchiev. First-trimester deciduas contains a population of mesenchymal stem cells. 2010 Fertility and Sterility;93:210-219

Kyurkchiev, D., E. Ivanova-Todorova and S. D. Kyurkchiev. New target cells of the immunomodulatory effects of progesterone. *Reproductive BioMedicine Online* 21 (2010), pp. 304-311

Kyurkchiev, D., E. Ivanova-Todorova, M. Murdjeva, S. Kyurkchiev. Immunoregulation by progesterone: effects on immune cells and mesenchymal stem cells. *Advances in Neuroimmune Biology* 1, 2011, 105-123

D. Kyurkchiev, E. Ivanova-Todorova, S. Kyurkchiev, Effect of progesterone on human mesenchymal stem cells. In: Gerald Litwack, editor: 2011 Vitamins and hormones, Vol 87: Burlington: Academic press, 2011.

Катедрата по клинична фармакология е основана през 1981 г. За неин първи ръководител е избран проф. д-р Николай Беловеждов. През 1982 г. за ръководител на Катедрата е избран проф. д-р Витан Влахов. Под негово ръководство катедрата претърпява изключително интензивно развитие и добива значителен международен авторитет. През 1986 г. Катедрата по клинична фармакология е преименувана в Катедра по клинична фармакология и терапия. От 2000 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Нина Бакрачева, а от 2008 г. – доц. д-р Емил Гачев. Тя е единствената в страната самостоятелна Катедра по клинична фармакология и терапия.

През 1999 г. Катедрата по клинична фармакология и терапия се обединява с Клиниката по терапия на вътрешните болести и диететика с началник проф. д-р Чавдар Киров. През

2002 г. клиниката се преименува в Клиника по терапия на вътрешните болести, метаболитно-ендокринни заболявания и диететика, а през 2010 г. – в Клиника по метаболитно-ендокринни заболявания и диететика. От 2002 г. началник на клиниката е доц. д-р Даниела Попова.

През годините членове на колектива на Катедрата по клинична фармакология и терапия са проф. Димитър Терзииванов, доц. д-р Гео Нешев, главните асистенти д-р Валентин Кирков, д-р Ганчо Стефанов, д-р Тихомир Тихчев и асистентите д-р Иво Богданов и д-р Светозара Илиева. Понастоящем научно-преподавателският състав на катедрата включва доц. д-р Емил Гачев и доц. д-р Даниела Попова, главните асистенти д-р Силвия Велкова, д-р Иван Тимев, д-р Емилия Андреева и д-р Николай Хаджипетров и асистентите д-р Емил Колев, д-р Андрей Петров, д-р Мая Дичева и д-р Бисерка Страхилова.

Сътрудници на Катедрата по клинична фармакология и терапия. От ляво надясно, седнали: д-р Бисерка Страхилова, доц. д-р Емил Гачев, доц. д-р Даниела Попова, клин. лаб. Роза Карамфилова; прави: орг. клин. изп. Илиана Радева, д-р Диана Вълчева, д-р Иван Тимев, д-р Емилия Димитрова, д-р Емил Колев

Доц. д-р Емил Гачев

През първите години от основаването си, едновременно с изучаването и разработването на принципите и методите на клиничната фармакология, изследователската дейност на катедрата е с експериментална насоченост за проучване влиянието на различни лекарства върху локалния мозъчен кръвоток и локалната мозъчна авторегулация в експериментални условия посредством метода на термалния клирънс. През 1988 г. за първи път в страната е разработен и внедрен методът на водородния клирънс с локално генериране на водород, което позволява количественото измерване на промените в мозъчния кръвоток под влияние на изследваните лекарства.

През следващите години изследователската дейност се насочва към овладяване и усъвършенстване на методите за провеждане на клинични проучвания на лекарства при хора. Създадено е и аналитично звено за определя-

не концентрациите на лекарствени продукти в биологични течности посредством метода на високоефективната течна хроматография в състав: инж.-хим. Зоя Герова (ръководител), химиците-аналитици Веселина Вучидолова, Параскева Фурнаджиева и хим. техник Фона Ангелова. През този период катедрата си извоюва място на водещо звено в Източна Европа по отношение компетентност за дизайниране, провеждане, анализиране и оценка на резултати от клинични изпитвания на лекарства. От 1983 г. досега в катедрата са проведени над 250 клинични изпитвания на лекарства при хора.

Понастоящем научните интереси и разработки на Катедрата са основно в областта на рационалната лекарствена употреба, клиничната фармакокинетика и фармакодинамика, лекарствената епидемиология и фармакоикономика. Като едно от най-значимите научни постижения е проведеното междуна-

родно проучване за установяване на връзката между приложението на метамизол и риска от развитието на агранулоцитоза. Резултатите от научната дейност на катедрата са отразени в 13 защитени дисертационни труда, както и в над 100 научни публикации в престижни международни научни списания, като JAMA, Lancet, European Journal of Clinical Pharmacology, International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics, Drugs Research и др., както и в над 200 научни публикации в български научни списания. Сътрудниците на катедрата са участвали и с над 250 научни съобщения на национални и международни конгреси и симпозиуми.

За високия международен авторитет на катедрата свидетелства и избирането на двама от нейните ръководители за членове на изпълнителното бюро на Европейската асоциация по клинична фармакология и терапия (EACPT), организация, обединяваща над 3500 клинични фармаколози от Европа: проф. В. Влахов за периода 2003-2007 и доц. Е. Гачев за периода 2007-2011 г.

Обединяването на катедрата и клиниката довежда до разширяване полето на научните разработки в областта на метаболитните заболявания и диететиката. Изследвани са лечебно-диагностични проблеми, свързани с метаболитните заболявания – затлъстяване, захарен диабет, дислипотеинемии, подагра и асимптоматична хиперурицемия, метаболитен синдром, съдово-дегенеративни усложнения на болестите на метаболизма, бъбречна и жлъчна литиази, чернодробна стеатоза, белтъчно-енергийна малнутриция и хранителни недоимъчни състояния, анорексия и булимия, невроза, следрезекционни стомашно-чревни болестни състояния. Създадени и апробирани са нови за страната диференцирани диетични режими и менюта, както и нови диетични храни и асортименти.

През последните години основна насока в дейността на катедрата е разработването и внедряването на практически подходи за оптимизиране на лекарствената употреба в

УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“. За първи път в страната са разработени стандартизирани оперативни процедури относно дейността на Комисията по лекарствена политика към болницата. Въвеждат се правила при осъществяването на промоционалните дейности на фармацевтичните компании в болницата и правила при извършване на дарения на лекарства. Тяжното внедряване в клиничната практика позволява в значителна степен да бъде подобрена ефективността при изписване на лекарствените препарати в болницата, а оттам и до реализиране на значителни икономии на финансови средства.

За първи път в страната са разработени и внедрени в клиничната практика стандартизирани оперативни процедури при провеждане на антимикробна хирургична профилактика. В резултат на това относителният дял на рационално провежданата антимикробна хирургична профилактика в клиниката по хирургия през 2010 г. нараства трикратно – до над 80% в сравнение с 2008 г., като се изравни по този показател с водещи хирургични клиники в Европа. Това позволява да се оптимизира използваемостта на антимикробните средства за целите на хирургичната профилактика, което от своя страна довежда и до чувствителен финансов ефект. Консултативната помощ по отношение рационалното използване на антимикробни лекарствени препарати, осъществявана от лекарите в катедрата, също допринася за увеличаване ефективността на провежданата фармакотерапия в болницата. Особено тясна е колаборацията в това отношение с клиниките по хирургия, КАРИЛ, гастроентерология и нефрология.

В Катедратата се провежда преддипломното обучение по клинична фармакология на студенти по медицина. Преподаването е проблемно ориентирано, интерактивно и на съвременен ниво, с основен акцент – изработване у студентите на практически умения за рационален избор на лекарства. В катедрата се провежда и обучение по диетология на студенти от медицинските колежи. Катедрата

е база за следдипломно обучение на лекари, лекари по дентална медицина, фармацевти, както и на медицински специалисти, по специалностите клинична фармакология и терапия, хранене и диететика, ендокринология и метаболитни заболявания.

Представителни научни публикации:

Vlahov, V., N. Bacracheva. Agranulocytosis and dipyrone. The Lancet, (1989) November 18, pp. 1215.

Bacracheva, N, H. Scholl, Z. Gerova, P. Chervenakov, P. Dobrev, V. Vlahov. The distribution of ciprofloxacin and its metabolites in human plasma, pulmonary and bronchial tissues. Int J Clin Pharmacol Ther Toxicol, (1991) 29 (9): 352-356.

Andreeva-Gateva, P., D. Popova, V. Orbetzova. Antioxidant enzyme activity and metabolic risk factors in visceral obesity. Acta medica bulgarica (2001), 28, 34-46.

Bacracheva, N., A. Beltcheva, E. Gatchev. Skills of the Bulgarian students in choosing a rational drug therapy. Int J. Clin Pharmacol Ther., (2002) 40 (1): 472-47.

Gatchev, E., U. Thyroff- Friesinger, N. Bacracheva, V. Kirkov et al. Analysis of the pooled plasma samples as a predictor for proving bioequivalence of drugs with long elimination life. Drugs Research, (2004) 54 (10): 685-689.

Gatchev, E., A. Braeter, C deMey. Bioequivalence of a novel metronidazole formulation. Drugs Research, (2006) 56 (8): 612-616.

Попова, Д. Функционалните храни – превенция и терапия на хроничните заболявания. GP News, (2008), 6, 28-30.

Gatchev, E., A. Petrov, E. Kolev et al. Pharmacodynamic equivalence study of two preparations of eye drops containing dorzolamide and timolol in healthy volunteers. Drugs Research, (2011), 61, (5): 282-286.

Катедрата по медицинска генетика е основана на 01.06.1971 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) с ръководител проф. Мария Цонева. Всички съществуващи в момента малки научни и диагностични групи в областта на медицинската генетика към различни институти в системата на МНЗ се интегрират в Катедра по медицинска генетика. Това са научната лаборатория по медицинска генетика при Медицинския факултет – София, научната група към Катедрата по педиатрия при ИСУЛ, научната група към Катедрата по ендокринология на ИСУЛ, Секцията по профилактична генетика при Научния институт по хигиена при МНЗ. Към новосъздадената Катедра по медицинска генетика са интегрирани и част от новоназначените сътрудници на Секцията по тератология към Катедрата по патологична анатомия на ИСУЛ. Сформирани са цитогенетична, биохимична (молекулярно генетична) и имуногенетична лаборатории, както и медико-генетична консултация.

Структура на катедрата

През 1972 г. тя е включена в състава на Научния медико-биологичен институт (НМБИ). През 1974 г. на катедрата са предоставени две големи лабораторни зали и един малък кабинет от новопостроения Институт по хигиена, а по-късно тя е базирана в сградата на ИСУЛ, носеща вече наименованието База 2 на МА.

До 1989 г. всички сътрудници на катедрата защитават кандидатски дисертации под научното ръководство на проф. М. Цонева: д-р Митко Абаджиев (избран за доцент през 1976 г.), д-р Мария Крачунова, д-р Венета Георгиева (избрана за доцент през 1982 г.), д-р Драга Тончева, д-р Мария Маврудиева, д-р Петранка Илиева, д-р Стоян Лалчев (избран за доцент през 1989 г.), д-р Мария Начева, д-р Върбан Ганев, д-р Стефан Славчев. В катедрата са разработени и защитени кандидатски дисертации и от д-р Емил Филипов – асистент в очна клиника, д-р Радка Маркова – асистент в детска клиника и д-р Анна Попова – асистент от очна клиника под ръководството на проф. М. Цонева.

През период 1989-2000 г. за ръководител на Катедрата по медицинска генетика беше избран доц. Ст. Лалчев. В края на 1999 г. катедрата е прехвърлена към Деканата на МФ и преместена на територията на Университетската болница „Майчин дом“, където са предоставени подходящи помещения за разгръщане на лабораторната база.

Разпространение на генетични знания в окръжните болници на страната

За подпомагане практическото здравеопазване чрез приложение в практиката на постиженията на медицинската генетика през периода 1972-1992 г. се провеждат курсове в бившите окръжни болници за завеждащите отделенията и специалистите от всички области на медицината (15 основни курса, 26 курса в окръжните градове, 197 интегрирани курса). Така са обхванати почти всички окръжни болници в страната. Интересът на лекарите, които участват в тях, е голям, а ефективността на този подход се изяснява най-силно в увеличението на потока от пациенти от тези райони, насочвани за диагностика и консултации в Катедрата по медицинска генетика.

Въвеждане на клинична специалност „Медицинска генетика“ сред първите в Европа (1976 г.)

През 1976 г. МНЗ утвърждава медицинската генетика като самостоятелна специалност и така е положено началото на подготовката на специалисти в тази медицинска област. Катедрата по медицинска генетика разработва първата учебна програма за специализация, която по-късно е неколккратно актуализирана през 1985, 1991 и 1996 г. Катедрата е основна база за специализация на лекарите.

Студентско преподаване в Медицинския и Фармацевтичния факултет

В първите години от създаването на катедрата студентите от медицинския факултет изучават факултативно „Основи на медицинската генетика“ в IV семестър, а от 1975 г. се провежда редовно обучение с общ хорариум от 28 часа – 14 часа лекции и 14 часа практи-

чески упражнения. През 1992 г. учебният план в Медицинския факултет е основно актуализиран. Аргументираното предложение на катедрата е възприето и учебният хорариум е увеличен от 30 на 60 часа (30 часа лекции и 30 часа упражнения) и преподаването е преместено в III курс, V семестър, като завършва с изпит. Въпреки, че в предложението на катедрата се има предвид медицинската генетика да се изучава в IV или V курс, когато студентите са навлезли вече в клиниката и са запознати с основната терминология, тази промяна в преподаването все пак е положителна. През 1992 г. за студентите медици, които проявяват интерес да получат допълнителни знания по медицинска генетика, е организиран факултативен курс „Хромозомна патология“.

През 1992 г. по предложение на катедрата и с решение на Факултетния съвет на Фармацевтичния факултет, преподаването по медицинска генетика е отделено като самостоятелна дисциплина с хорариум 30 часа (15 ч. лекции и 15 ч. упражнения) и заключителен зачет. Първоначално преподаването се води в III курс, VI семестър, а от 1997 г. е прехвърлено в IV курс, VIII семестър. Тази промяна в преподаването има положителен ефект, тъй като студентите в този семестър вече са изучавали основни дисциплини като токсикология, фармакология и клинична медицина и имат добра основа да осмислят и възприемат проблемите на лекарствената тератогенеза, фармакогенетиката и значението на генетичния полиморфизъм за клиниката.

През 1995 г. се въвежда преподаване на медицинските сестри, акушерки и медицински лаборанти първоначално в колежа в София, а впоследствие от 1997 г. и в колежите във Враца и Благоевград, включени в състава на Медицинския университет, София. Обучението се осигурява от преподавателските кадри на Катедрата по медицинска генетика.

От 1983 г., по предложение на Биологическия факултет на Софийския университет, медицинската генетика (специализиран курс) се преподава на студенти биолози. Катедрата предостави база и за разработване на ди-

пломни работи по различни проблеми на наследствената патология и диагностиката. Защитени са над 10 дипломни работи под ръководството на доц. Д. Тончева, доц. Ст. Лалчев и доц. В. Георгиева.

От 1985 г., по предложение на Катедрата по специална педагогика (дефектология) при Софийския Университет започва редовно преподаване по медицинска генетика (профилиран курс) с хорариум 30 часа и заключителен изпит за студенти по специалността дефектология, редовно и задочно обучение, с лектор доц. д-р Ст. Лалчев. Няколко години по-късно такова преподаване започва и в Югозападния Университет в Благоевград с лектор доц. В. Георгиева.

Медико-генетични изследвания през периода 1971–1989. Програма „Генетичен статус на българския народ и фактори индуциращи мутации“

През периода 1971-1989 г. в страната е създадена програма „Генетичен статус на българския народ и фактори, индуциращи мутации“. По нея ежегодно в Катедрата се провеждат конференции с участници от цялата страна. Тези конференции са много ефективни и допринасят за непосредствена обмяна на резултати и опит между изследователите в тази област. В програмата участват и някои изследователи извън системата на МНЗ, от БАН и други институти. Основни задачи на научните изследвания са 1) Да се установят характерът и честотата на наследствената патология в българската популация и 2) Да се проучват факторите, индуциращи мутации, свързани с нова наследствена патология.

Тези две направления са необозрими по обхват, но всеки принос в тези области има съществено значение за борбата и профилактиката на заболяванията с генетична етиология и огромен здравен и социален ефект. Проучванията се кръстосват с основни екологични проблеми и такива на индустриализацията на България. Те стават основа и на създадената впоследствие профилактична програма на МНЗ в областта на медицинската генетика, която се ръководи от Катедрата по медицин-

ска генетика. Проф. М. Цонева е и национален консултант на МНЗ по медицинска генетика.

Научната работа на катедрата е пряко свързана с дейността на Републиканското научно-медицинско дружество по медицинска биология и генетика. То е учредено през 1969 г. с активното участие на членове на бъдещата катедрата. За председател е избран проф. Братан Братанов, за зам.-председатели проф. Радой Попиванов и проф. Мария Цонева и за секретар д-р Митко Абаджиев.

Медико-генетични изследвания през периода 1989-2000 г.

През този период научноизследователската работа продължава по двете основни направления в трудни условия поради финансовите затруднения в страната и значително намаления академичен и среден персонал в резултат на неколкостратните съкращения на фонд работна заплата в болницата. Катедрата провежда научни изследвания чрез проекти, финансирани от български и международни фондове. Продължава сътрудничеството с катедрите по неврология, психиатрия, клинична фармакология, хирургия, нефрология, с лабораторията по молекулярна патология при ДУБ „Майчин дом“, Националния център по онкология, Националния център по радиобиология и радиационна защита, Института по генетика при БАН и други звена от Медицинския университет.

Диагностично-консултативна и организационно методична работа на Катедрата по медицинска генетика

Диагностичната и генетично консултативната работа, която е в непосредствена и ежедневна помощ на практическото здравеопазване, е развита още със създаването на катедрата. Тази дейност е регламентирана официално за страната по предложение на катедрата, със заповед № 1126/05.03.1975 г. на министъра на МНЗ. На Катедрата по медицинска генетика по това време е възложена и задачата да организира и подпомогне работата на генетичните консултации и лаборатории във ВМИ – Варна, и ВМИ – Пловдив, в същата година и във ВМИ –

Плевен, и ВМИ – Стара Загора, разкрити малко по-късно, след основаването на институтите.

Въвеждане на геномната медицина в България (2000-2012)

През 2000 г. катедрата е прехвърлена към Деканата на Медицинския факултет София и е преместена в СБАЛАГ „Майчин дом“. Допълнително са разкрити нови лаборатории, които получават петгодишна акредитация с пет звезди.

Лабораторията за пренатална диагностика започва работа през 2000 г. и годишно се изследват фетусите на над 300 бременни жени за всички хромозомни болести. Извършва се хромозомен анализ на амниотични клетки, хорионни въси и фетална кръв с рутинен цитогенетичен анализ и FISH.

В цитогенетичната лаборатория са въведени лентовите техники (G, C, NOR), прометафазен анализ, X и Y полов хроматин, сестрински хроматидни обмени, веднага след тяхното откриване. Ежегодно се осъществява цитогенетичен анализ на над 800 пациенти. В лабораторията се извършва рутинен цитогенетичен анализ с помощта на компютърна система (MetaSystems, Germany) на периферна кръв, костен мозък и солидни тумори, анализ на хромозомен полиморфизъм, проучване на мутагенния ефект на фактори на външната среда чрез изследване на хромозомни аберации и сестрински хроматидни обмени.

Лабораторията по молекулярна цитогенетика и микрочипов анализ е първа по рода си в страната и Балканския регион. Въведени са много нови съвременни методи за диагностика – флуоресцентна ин ситу хибридизация (FISH), сравнителна геномна хибридизация (CGH), многоцветен FISH (mFISH), тъканни микрочипове за молекулярно-цитогенетични изследвания, ДНК микрочипов анализ. Въведени са и епигенетични изследвания.

В лабораторията по молекулярна генетика се използват различни молекулярни генетични техники: PCR, генотипиране на единични нуклеотидни замени (SNPs) с техника на удължаване на алел-специфични флуоресцентно белязани праймери, детекция на мутации с DHPLC, ана-

лиз на промените в броя на копията на онкогени и туморсупресорни гени с ДНК микрочипове, и др. Извършват се молекулярно-вирусологични изследвания, анализират се мутации в различни онкогени и тумор-супресорни гени с прогностична и предиктивна цел, загуба на хетерозиготност, полиморфизми в CYP450 монооксигенази, в гена за лекарствена резистентност (MDR) и в ксенобиотик-метаболизиращи ензими. Изследват се биологични материали от пациенти с различни заболявания – лезии на шийката на матката, солидни тумори, полигенни заболявания. В лабораторията се извършват и изследвания с най-модерната технология на ДНК микрочиповете за търсене на специфични изменения в целия геном.

В лабораторията по експресионен анализ се извършват изследвания с най-съвременни методи – технология на експресионни микрочипове, експресионен анализ с PCR в реално време.

Лабораторията по протеомен анализ е оборудвана с MALDI TOF TOF за протеомен анализ, HPLC и 2D гел електрофореза, закупени по национални и международни проекти.

Катедрата е класирана през 2000 г. на второ място в МФ, София, по индивидуален IF на едно лице.

Инфраструктурни проекти към МОН

“Bulgarian Genome Centre of Excellence for Common Diseases” (2005)

През 2005 г. Министерството на образованието и науката финансира изграждането на Български геномен център of Excellence за социално значими заболявания към Катедрата по медицинска генетика с цел да се въведе съвременна микрочипова технология, да се проведат широкомащабни геномни изследвания на социално значими заболявания, съответстващи на европейските стандарти, и да се развие сътрудничество с водещи международни геномни центрове. В управителния съвет влизат чл.-кор. проф. д-р Владимир Овчаров, доц. Драга Тончева, доц. Ангел Логофетов, проф. Светла Богданова и проф. Спаска Петкова. Основна задача на проекта е изграж-

дане на модерна база за геномни изследвания и експресионен анализ. По проекта са закупени: генен анализатор GenePix, апарат за PCR в реално време ABI 7500, получено е дарение от фирмата Transgenomics на WAVE машина за DHPLC анализ. През 2006 г. с решение на Академичния съвет на Медицинския университет се разкрива Национален геномен център за социално значими заболявания с лаборатории за геномен и за експресионен анализ.

“Bulgarian Consortium For Structural Genomics And In Silico Drug Design” (BUCOSGIDD) (2006)

МОН допълнително финансира (2006-2009) Геномния център, за да бъде създаден „Български консорциум по структурна геномика и in silico дизайн на лекарства“. Консорциумът е регистриран като сдружение по Закона за юридическите лица с нестопанска цел под името „НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ГЕНОМИКА И ПРОТЕОМИКА НА ЧОВЕКА“. Съставен е от български учени, представители на най-големите научни и университетски общности у нас – Медицинския и Фармацевтичния факултет на МУ – София, БАН (Института по молекулярна биология, Института по паралелна обработка на информацията), Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, АгробιοИнститут. Целта е да се търсят нови терапевтични мишени чрез геномни и протеомни изследвания на разпространени, социално-значими заболявания и да се извършва виртуален „in silico“ дизайн на нови лекарства. Закупени са нови за България апарати: система за IEF 1D и 2D гел електрофорези и MALDI-TOF/TOF масспектрометър, хибридизационна система за микрочипове.

Участниците в екипа са включени в международната изследователска мрежа с водещи геномни центрове по света: Institute of Pathology, University of Basel; Institute of Medical Chemistry and Biochemistry, Leopold Franzens University, Innsbruck, Austria; RIKEN SNP изследователски център; Laboratory of Molecular Medicine, Human Genome Centre, Institute of Medical Science, the University of Tokyo; Катедрата по клинична химия в Gerg-August-University Gottingen Stiftung Offentlichen Rechts Bereich

Humanmedizin; University of Wales College of Medicine, Department of Psychological Medicine UK; Laboratory of Molecular Cytogenetics, Leiden University Medical Center, The Netherlands; International Center of Genetic Engineering and Biotechnology, Trieste; международния консорциум по шизофрения, в международния консорциум European Kidney and Urine Proteomics EUOKUP, който разработва COST проект по FP7, международния консорциум по population genomics, работещ по проект „History and demography of the peopling of the European continent“.

Националният геномен център за социално значими заболявания (НГЦ-СЗБ) към Катедрата по медицинска генетика, МУ София получава солидна подкрепа и финансиране от различни национални и международни източници: 2005–2008 г. – средства от ICGEB, Trieste за анализ на полиморфни микросателитни маркери на хромозомен район 5q31-32 (между D5S666 and D5S436), съдържащ гени, асоциирани с шизофренията; 2000–2008 г. University of Wells in Kardiff и Janssen Research Foundation финансират създаването на една от най-големите в света ДНК банка от триоси и от случаи/контроли за провеждане на асоциативни изследвания на SNPs в целия геном и на индивидуални генотипирания при шизофрения и биполарни афективни разстройства; 2005-2008 г. Tokushukai Corporation и RIKEN институтът финансират съвместни грандиозни проекти за търсене на промени в експресията на гените от целия геном с cDNA микрочипове при злокачествени заболявания (тироидни тумори, овариален карцином, глиобластоми) с цел да се открият нови мишени за персонализирана терапия; финансират и скрининг на целия геном с SNPs полиморфизми за асоциираност с главните психиатрични заболявания – шизофрения и биполарни афективни разстройства; 2008 г. COST проект по FP7 “European Kidney and Urine Proteomics” с над 20 участници от европейски и други страни; проект „European genetic control“ за генотипиране с Illumina 370K на проби от различни европейски попу-

ляция вкл. българска.

През 2010 г. Националният геномен център за социално-значими заболявания е официално включен от МОН в Пътната карта за национална научна инфраструктура, която „има за цел да осигури стратегическото и ефективно развитие на науката и иновациите, повишаване на конкурентоспособността на научните продукти и е основа за преговори с международните и европейски партньори за бъдещи инвестиции в избрани национални инфраструктурни комплекси, които да бъдат част от пан-европейски инфраструктурни мрежи“. Тя е „неделима част от визията на Европа за изграждането на интегрирано Европейско изследователско пространство (ЕИП) и е в съответствие с основните аспекти на Зелената книга за ЕИП и на новия „Люблянски процес“.

Националният геномен център за социално значими заболявания и Катедрата по медицинска генетика участва в проекта „Център за геномни, протеомни и метаболомни изследвания на редки генетични болести при различните етнически групи в Централна и Източна Европа“.

Изследвания в областта на медицинската геномика

Проведен е генетичен анализ на над 4500 биологични проби от злокачествени тумори: с FISH техника (1006 овариални тумори; 498 – колоректални; 863 – ларингиални; 2317 – рак на пикочния мехур; 50 – меланоми); 146 български пациенти с рак на дебелото черво; и много други пациенти с рак на глава и шия, бял дроб, яйчник, бърбери, пикочен мехур, млечна жлеза, щитовидна жлеза, остра и хронична миелогенна левкемия, за идентифициране на нови генетични маркери с диагностична, прогностична и терапевтична стойност. Те са изследвани с молекулярно-генетични методи и с цялостни геномни анализи. Използва се работна стратегия за определяне на генния профил на туморите с микрочипове, представени от 38 500 гени, която включва изолиране на иРНК от хомогенни туморни и нормални клетки, селектирани с помощта на лазерна

микродисекция, получаване на кДНК, хибризация върху микрочипове, селекция на нови маркерни гени и функционален анализ на генните им продукти. Приложени са утвърдени критерии за селекция на най-значимите кандидат гени за таргетна терапия. Резултатите допринасят за създаване на генетични карти на измененията при рак на щитовидната жлеза, рак на яйчника, рак на дебелото черво и белодробен карцином при български пациенти. Намерени са специфично променени гени, които имат значение за прогнозата и ранната, своевременно диагностика в началните етапи на развитие на злокачествения процес. Създаден е системен подход за разработване на генна терапия за нелечими в момента заболявания. Резултатите имат не само висока научна стойност, но и практическо приложение за профилактика и индивидуално лечение на пациентите в бъдеще.

В Геномния център е създадена една от най-големите банки от ДНК-и (генетичен материал) от пациенти и техните семейства. Натрупан е дългогодишен опит в определяне на генетичните причини за едни от най-разпространените психиатрични заболявания – шизофрения, шизоафективни разстройства и биполярни афективни разстройства.

Проведено е цялостно геномно асоциативно изследване (GWA) на шизофреници с ДНК пул, за да се редуцира цената на изследването и да се ускори значително анализът. Всеки пул е хибридиран 8 пъти на Illumina HumanNap550 arrays. Катедрата участва и в изследването на вариации в броя на копията на 3391 пациенти с шизофрения и 3181 контроли, проведено от членовете на The International Schizophrenia Consortium върху платформа на Affymetrix Genome-Wide Human SNP 5.0 and 6.0 arrays. От проведеното цялостно геномно сканиране за търсене на асоциираност с главните психиатрични заболявания са определени положителни полиморфизми.

Научната продукция включва над 250 статии, публикувани в най-престижни международни списания, между които две публика-

ции в Nature (IF 31.434), Molecular Psychiatry (IF 12.537), PLoS Genetics (8.883), Biological Psychiatry (8.672), Human Molecular Genetics (7.249) и др; импакт фактор над 300 и брой на цитиранията над 2000 в най-авторитетни международни списания, както и участие в написването на 9 учебници, ръководства и справочници, 4 монографии и над 240 участия в национални и международни научни форуми с пленарни или секционни доклади и постери.

В Катедрата по медицинска генетика са реализирани голям брой научни проекти по следните основни направления: широкомащабни проучвания за търсене на генетични маркери при различни онкологични заболявания; молекулно-генетични и геномни проучвания на социално значими болести като Балканска ндемична нефропатия (БЕН) и други болести на уроепителния тракт, шизофрения и биполярни афективни разстройства, бронхиална астма; молекулно кариотипиране при пациенти с вродени малформации, аутизъм и умствено изоставане; антропогенетична характеристика на Европейската популация; генетика на репродуктивните нарушения. По-долу са изброени по-големите от тези проекти.

Широкомащабни проучвания за търсене на генетични маркери при различни онкологични заболявания

Уроепителни тумори – съвместен международен проект с Institute of Pathology, University of Basel, ръководител на българския екип – проф. Д. Тончева, главен изследовател – Б. Захаријева (докторант). С флуоресцентна ин ситу хибризация (FISH) са изследвани две колекции от тъканни микрочипове (ТМЧ) с тумори на пикочния мехур: ТМЧ – София (207 тумори) и ТМЧ – Базел (2317 тумори).

Рак на яйчника – международни проекти с Centre de recherche en cancerologie, Montpellier, France и Institute of Molecular Medicine, Tokyo Human Genome Center, Japan. Ръководител на българския екип е проф. Д. Тончева, главен изследовател по първия проект д-р И. Димова, а по втория – Др. Николова.

Рак на щитовидната жлеза – международен проект с Institute of Molecular Medicine, Tokyo Human Genome Center, Japan. Ръководител на българския екип – проф. Д. Тончева, главен изследовател – Д. Николова.

Спорадичен колоректален рак – международен проект с Department of Clinical Chemistry, University of Medicine, Goettingen, Germany. Ръководител на българския екип – проф. Д. Тончева, главен изследовател – Д. Петрова (редовен докторант).

Ларингиални карциноми – международен проект с Leiden University Medical Center, The Netherlands. Ръководител на българския екип – проф. Д. Тончева, главен изследовател – Д. Койнова, редовен докторант.

Меланом – международен проект с Leiden University Medical Center, The Netherlands. Изследвани са 280 кожни меланоми от български пациенти (съвместен проект с Leiden University Medical Center, The Netherlands). Ръководител на българския екип – проф. Д. Тончева, главен изследовател – Д. Койнова, редовен докторант.

Недребно клетъчен белодробен карцином (НДБК) с активното участие на Клиниката по гръдна хирургия, МУ – София, и проф. д-р Данаил Петров. Генетичните изследвания на НДБК се извършват по няколко проекта на Катедрата по медицинска генетика, финансирани от МОМН и фонд „Научни изследвания“ на МУ–София, и представляват части от дисертационните трудове на трима докторанти – д-р Р. Чернева, Св. Методиева и Мохамед J. Al-zeyade.

Глиобластоми – съвместен геномен проект с Катедрата по неврохирургия, Университетска болница „Св. Иван Рилски“. Главен изпълнител – Е. Найденов, редовен докторант.

Цервикални неоплазии в резултат на HPV инфекции – съвместно изследване с Института по микробиология „Стефан Ангелов“ към БАН. Главен изпълнител докторант Петър Грозданов.

Остри левкози при деца и възрастни – съвместни изследвания с Национален център по детска онкология и Катедрата по клинична лаборатория и имунология. Разработени са докторски дисертации на д-р Добрин Константинов и на д-р Милена Велизарова.

Молекулно-генетични и геномни проучвания на социално значими болести

От 2008 г. катедрата участва в Международния консорциум по шизофрения и сътрудничи в най-обширните изследвания на шизофренията чрез цялостно геномно сканиране на вариации в броя на копията за асоциираност с това заболяване. Проведени са широкомащабни изследвания на редки и чести CNVs варианти в 3391 пациенти и 3181 контроли, които разширяват знанията относно молекулната патогенеза на заболяването. Участва и в проекти на International Schizophrenia „Consortium на тема Common polygenic variation contributes to risk of schizophrenia and bipolar disorder“ и „Meta analysis on MTHFR and psychiatric disorders“. Научните изследвания са публикувани в Nature, Acta Psychiatrica Scandinavica, Psychiatric Genetics, Genomics, BMC Psychiatry, Mol Psychiatry, Brit J Psychiatry, Biol Psych и други авторитетни международни списания.

Биполярни афективни разстройства – международен проект с Department of Psychological Medicine, University of Wales College of Medicine, Cardiff, UK и RIKEN Institute, Japan. Главни изследователи са докторантите А. Димитрова и А. Йосифова под научното ръководство на проф. Драга Тончева.

Шизофрения – проект „Протеомен скрининг в серум от пациенти с шизофрения при различни етапи и видове терапия“ е спечелен в конкурс на МОМН „Идеи“, 2009. Базовата организация е Катедрата по медицинска генетика, а в проекта участват Катедрата по психиатрия при МУ София, Националният геномен център, Катедрата по биохимия в СУ „Св. Климент Охридски“, ИЕПП (БАН), ДПБ „Нови Искър“. Координатор на проекта е проф. В. Миланова, главен изпълнител – Блага Рукова, докторант.

Шизофрения – международен проект с Department of Psychological Medicine, University of Wales College of Medicine, Cardiff, UK, RIKEN Institute, Japan и проект на МОМН. Проблемът за генетичната предиспозиция към главните психиатрични разстройства се разработва от българския екип с ръководител проф. Д. Тон-

чева и главни изследователи – Людмила Георгиева (редовен докторант), Ирина Захаријева (редовен докторант), д-р Е. Бечева (асистент, докторант), Блага Рукова (молекулярен генетик, докторант).

Балканска ендемична нефропатия (БЕН) – INCO-COPERNICUS project, 1998-2002. Координатор е проф. Д. Тончева, главен изследовател – Ср. Атанасова, докторант. Проектът е реализиран чрез международно сътрудничество с Department of Clinical Chemistry, Gerg-August-University Gottingen, Institute of Medical Chemistry and Biochemistry, Leopold Franzens University, Innsbruck, Austria и с Института по микробиология „Стефан Ангелов“, БАН.

Балканска ендемична нефропатия (БЕН) – SCOPES проект, съвместен проект между Швейцария, България, Сърбия и Македония. Координатор на българския екип в проекта е проф. Драга Тончева, главен изследовател д-р И. Димова, и главен изпълнител – д-р Р. Станева (докторант).

Бъбречни заболявания – COST проект Urine and Kidney Proteomics “EUROKUP”, (BM0702). Националният геномен център за социално значими заболявания е активен участник в EUROKUP. Проф. Д. Тончева е член на управителния съвет на мрежата.

Вродени малформации, аутизъм и изоставане в умственото развитие – проект на MOMH „Молекулно кариотипиране на пациенти с вродени малформации“, 2009. Координатор на проекта е проф. Д. Тончева, главен изследовател – д-р С. Хаджидекова и задочните докторанти д-р Даниела Авджиева и д-р Радослава Въжарова. Изпълнители са докторантите Р. Живкова, Ст. Делимитрева, Таня Милачич, Вера Дамянова. *Асистирана репродукция – съвместно изследване с Катедрата по биология на МУ–София и Специализираната акушеро-гинекологична болница за активно лечение (САГБАЛ) „Д-р Щерев“.*

Характеризиране на антропо-генетичната идентичност на българския народ – проект на MOMH, 2008

Координатор на проекта е чл.-кор., проф. д-р Йордан Йорданов, главен изследовател –

проф. Д. Тончева. Проектът се разработва в сътрудничество с акад. Ангел Гълъбов, Институт по микробиология „Стефан Ангелов“, БАН; проф. Ornella Semino, Dipartimento di Genetica e Microbiologia, Università di Pavia, Pavia, Italy и проф. Antonio Torroni. Главни изпълнители на проекта са докторантите С. Карачанак и Д. Нешева от Катедрата по медицинска генетика, научен ръководител – проф. Д. Тончева.

Получаване на нови биологичноактивни продукти от морски организми с антимикробна и антитуморна активност, проект MOMH, 2009

Водеща организация е Институтът по органична химия с Център по фитохимия (ИОХЦФ), а ръководител на проекта е доц. Павлина Долашка. Катедрата по медицинска генетика е ангажирана в проекта с изследване на анти-туморната активност на тези хемоцианини и охарактеризиране на геномните/протемонни промени в бъбречни туморни клетки. Очаква се, че резултатите ще разкрият нови подходи за лечение на различни ракови заболявания и ще послужат като научна основа за създаване на нови лекарствени препарати. Главен изследовател е д-р Олга Боянова, научен ръководител – проф. Драга Тончева.

Мисия на Катедрата по медицинска генетика в медицинското образование след 2000 г.

В катедрата преминават обучение по медицинска генетика български и чуждестранни студенти по медицина и фармация от МУ – София. След 2000 г. са обновени програмите за обучение на студентите по медицина. Въведена е тестова система за оценка на студентските знания по медицинска генетика за студенти по медицина. В преподаването на студентите по фармация, на студентите от Медицинските колежи на София, Враца и Благоевград също е направено обновление и са включени нови съвременни теми и методологии, адекватни на бурното развитие на генетиката. Въведено е факултативно обучение за студенти от Факултета по дентална медицина на МУ – София,

с акцент върху генетичните проблеми в стоматологията. С приемането на англоезични студенти за обучение в Медицински университет – София, в Катедрата по медицинска генетика са разработени програми за лекционно и практическо обучение по медицинска генетика на английски език. Въведени са тестове по медицинска генетика на английски език.

Издадени са нови учебници и учебни помагала, които отразяват в най-пълна степен съвременното ниво на медицинската генетика: учебник „Медицинска генетика“, Сиела 1999, практическо ръководство „Медицинска генетика в клиничната практика“, Сиела 1999, „Тестове по медицинска генетика за студенти по медицина“, Знание 2004; учебник „Медицинска генетика в постгеномната ера. Геномна медицина“, СИМЕЛПРЕС, София, 2010; Практическо ръководство по Медицинска генетика за студенти, СمارтАрт 2011.

През 2005 г. е въведен за първи път свободно избираем курс „Генетични основи на социално значимите заболявания“.

В Катедрата по медицинска генетика са работили 47 дипломанти от СУ „Св. Климент Охридски“. Много от студентите, след завършване на магистърската степен на обучение, се реализират успешно и защитават името на Катедрата по медицинска генетика във водещи международни генетични лаборатории, центрове и университети. Те представляват гордост за българската генетична школа.

Вече седем години по време на летния стаж Катедрата по медицинска генетика обучава чуждестранни студенти по линия на международния обмен на студенти (Research Exchange Project Details 2001-2005, организирано от International Federation of Medical Students' Association - IFMSA).

СДО обучение на лекари за придобиване на клинична специалност по медицинска генетика в съответствие с изисквания на Европейския съюз от 2009 г.

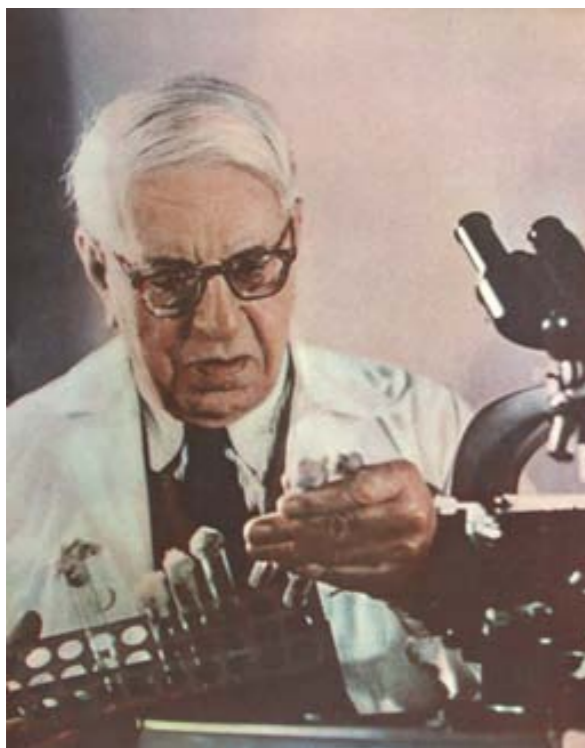
България е една от първите страни в Европа, в която специалността „медицинска генетика“ съществува още от 1976 г. като клинична спе-

циалност. Специализацията по медицинска генетика е повсеместно призната от всички EU-27 професионални организации, както декларира съвместната петиция на националните дружества по човешка генетика от Европейската конференция по човешка генетика – Виена 2009. Тогава след обширен европейски разпознавателен процес се стига до единните директиви 2005/36 на медицинските специалности. Тогава е постигнат пълен консенсус, че всички предложени национални програми за специализация (включително нашата) са в съответствие с изискванията на UEMS – Европейски съюз, на медицинските специалности (“Description of Clinical Genetics as a medical specialty in EU: Aims and objectives for specialist training” adopted by the UEMS Council on April 25/2009; UEMS 2009/15; ESHG Newsletter 18/2009).

Проф. Иван Митов

Създаването на Медицинския факултет при Софийския университет – София (с указ от 22 ноември 1917 год.) е крупен успех за България. По силата на закона към факултета е предвидено и създаване на самостоятелна Катедра по бактериология и серология. На обявения международен конкурс за ръководител на катедрата (21 май 1919 г.) освен д-р Владимир Марков участвуват и двама кандидати от Германия и Одеса. Последните не се явяват. Поради това на д-р Вл. Марков, специализирал микробиология преди това при видни немски учени, защитил докторската си теза през 1911 г. при Берлинския ветеринарен факултет, утвърден вече специалист и учен, се предлага да заеме място на главен асистент. Само няколко месеца след това през 1921 г. той е избран за частен доцент и му е възложено ръководството на Катедрата по бактериология и серология. Ето защо тази дата се счита за рожден ден на Катедрата по микробиология, а за неин пръв ръководител – Владимир Нестеров Марков.

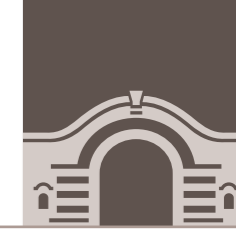
Акад. д-р Владимир Марков

Сам и с незадоволителна материална база, той полага неимоверни усилия за организира-

не на учебния процес като изнася лекции – 5 часа на медици, 3 часа на агрономи и 2 – на химици и едновременно с това започва и разгръща научноизследователска дейност. Дейността му е високо е ценена, поради което последователно е избран за редовен доцент (1923), извънреден професор (1926), редовен професор (1929), член-кореспондент на БАН (1947) и академик (1952). От асистент през 1920 г. до академик на БАН, Владимир Марков е несменяем ръководител на Катедрата по микробиология до пенсионирането му през месец септември 1958 г. До неговата кончина (1962) медицинската общност му отрежда най-високата награда за един учен и преподавател – „почетен ръководител“ на Катедрата по микробиология.

Четиридесет години Владимир Марков е стожерът, около който постоянно израства плеяда микробиолози, формира се школа от учени дали много на медицинското образование и микробиологията, на борбата със заразните болести, и за развитието на промишлеността и селското стопанство.

Първият асистент на доц. Вл. Марков е д-р Здравка Ячева (1923), по-късно професор. В катедрата постигат своето развитие Богоя Юрков, по-късно професор, зав. катедра при Пловдивския ВМИ, Е. Желязкова, Д. Матеев, проф. Светослав Бърдаров, заместил академик Марков като ръководител на катедрата през 1958 г. В колектива на катедрата по това време са още д-р Калчо Марков, по-късно член-кореспондент на БАН, д-р Георги Христов, д-р Славчо Нейчев, д-р Слави Марков, д-р Герго Митов (по-късно ръководител на Катедрата при ВМИ – Варна и ВМИ – София), д-р Никола Нинов, Георги Гущеров (по-късно професор, ръководител на катедрата по микробиология при Биологичния факултет на СУ), д-р Димитър Димитров (по-късно професор) и други. През този период се провеждат изследвания по медицинска и промишлена микробиология. Въвежда се обучение по микробиология на студентите стоматолози и фармацевти. Акад. Марков откликва на нуждите на Александровска болница и през 1955 г. към катедрата е разкрита

Централна микробиологична и вирусологична лаборатория, която и до сега обслужва клиниките на Александровска болница. През периода 1947-1951 г. Вл. Марков е декан на Медицинския факултет.

След пенсионирането на акад. Марков (1958), ръководител на катедрата става проф. Светослав Бърдаров, който продължава традициите на своя учител и осигурява по-нататъшното развитие.

Проф. д-р Светослав Бърдаров

В условията на новосформираната Медицинска академия (1972) в Катедрата са обединени всички микробиологични звена от ВМИ, ИСУЛ и Националния институт (сега център) по заразни и паразитни болести (НИЗПБ, понастоящем НЦЗПБ). Обединената катедра, включена в НИЗПБ има за задача да провежда учебната работа по микробиология, следдипломната подготовка, да организира и провежда научноизследователската, диагностичната и определена производствена дейност, както и да

оказва организационно-методична помощ на периферната здравна мрежа. Класическият характер на катедрата се променя съществено, а обемът на научните микробиологични изследвания нараства значително.

Катедрата осигурява методично и поддържа на високо ниво практическата микробиологична мрежа в здравеопазването, вкл. и следдипломното образование по микробиология. С всички тези задачи огромният колектив (над 130 души) се справя успешно. Сред тях са професорите Герго Митов (ръководител катедра, ректор на ВМИ – Варна, и първи заместник-ректор на МА), Юри Тягуненко, Димитър Димитров (заместник-декан), Веселин Денчев; ст.н.с. I ст. Мария Григорова, Антония Трифонова, Роза Коен, Свобода Атанасова, Методи Димитров; доцентите Николай Цанев, Юлияна Дочева, Руска Аврамова, Иван Митов; ст.н.с. II ст. Славчо Нейчев, Никола Нинов, Анастасия Ефремова, Димитър Моллов, Момка Братоева; асистенти и научни сътрудници Менка Лобутова, Вера Цацова, Надежда Кирова, Кремена Папаркова, Милка Лесева, Иван Друмчев, Евгения Чекова, Владимир Строков, Любка Чорбаджийска, Гинка Опълченова, Светла Бързашка, Емма Кьолеян, Лена Сечанова, Мария Балабанова, Людмила Боянова, Бойка Маркова, Нася Хаджиева, Стефанка Бобчева, Галина Железова, Людмила Караиванова, В. Сарафова, Христо Манев, Пепа Пенчева, Катя Тошкова, Мая Марина, Лили Младенова, Ива Христова.

През периода 1972-1988 г. ръководител на катедрата е проф. Герго Митов, през 1988-1991 г. – проф. Юри Тягуненко, от 1991 до 1999 г. – доц. Юлияна Дочева и след 1999 г. – проф. Иван Митов.

Катедрата първоначално се помещава само в две стаи в сградата на ул. „Дунав“ 2. Условията постепенно се подобряват и през 40-50-те години тя заема половината от втория етаж на тази сграда. Създават се по-нормални териториални условия, подобро е снабдяването с апаратура, химикали, хранителни среди и др., което се отразява благоприятно на учебната и на научноизследователска дейност.

Проф. д-р Герго Митов

При поредните размествания в Медицинска академия през 1976 г. катедрата от „Дунав“ 2 се пребазира на булевард „Волгоград“ 16 (сега „В. Левски“ 16), а през 1993 г. – в сградата на Предклиничния университетски център на ул. „Здраве“ 2.

Проф. д-р Юри Тягуненко

Независимо от трудностите, катедрата е осигурена материално с апаратура и необходимите консумативи, за да отговори на съвременните изисквания в учебната и научна дейност, резултатите от което не закъсняват.

Доц. д-р Юлияна Дочева

До 1972 г. в структурно отношение катедрата е монолитна и без обособени структурни звена. Разнообразната учебна и научна дейност се извършва на функционален принцип. Със създаването през 1972 г. на интегрираната катедра по микробиология в системата на НИЗПБ – МА се оформят две секции: секция „Обща микробиология“ (проф. Д. Димитров) с функционално звено по инфекция и имунитет (проф. В. Денчев) и секция „Специална микробиология“ (проф. Ю. Тягуненко) със седем лабораторни звена по шигели, салмонели, ентеропатогенни E.coli и условно-патогенни бактерии, стафилококи и найсери, зоонози, клинична микробиология, превърнала се по-късно в секция с три диагностични лаборатории, обслужващи съответно Александровска болница, ИСУЛ и Инфекциозна болница. Тази структура след възстановяването на Медицинския факултет (1991) отново търпи промени, като всички звена от секция „Специална микробиология“ отново са включени в структурата на НИЗПБ, а катедрата – в състава

на Медицинския факултет с нова структура. Сега Централната микробиологична лаборатория е в щата на университетската Александровска болница, микробиологичната лаборатория при ИСУЛ – в щата на университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“ и третата част – в Инфекциозна болница. Към катедрата е създадена диагностична микробиологична лаборатория.

Проф. д-р Иван Митов, дм, дмн

В кадрово отношение през периода 1972-1992 г. катедрата почти няма затруднения. Благодарение на оптималната административна структура, добрите взаимоотношения между НИЗПБ и катедрата, високо квалифицираните кадри във всички направления на медицинската микробиология катедрата се справя със сложните задачи: учебно-преподавателски, научноизследователски, диагностични, организационно-методична помощ на микробиологичната мрежа и решаване на спешни проблеми на протиепидемичната дейност в страната. В изпълнение съвременните изискванията е създадена материална база и са въведени нови научно-приложни направления. С водещо значение е разработване методите

и въвеждане в производството на диагностикумите за изследване на антибиотичната резистентност. В областта на биотехнологиите е въведена хибридомната технология и са получени моноклонални антитела за изучаване антигенния строеж на бактериите и тяхната диагностика. Съществено е участието на катедрата в разработване и въвеждане в производството на имуностимулиращи препарати.

Много кадри на Катедрата осъществяват дългосрочни специализации в престижни изследователски центрове: проф. И. Митов в Макс Планк институт по имунобиология, Фрайбург, ФРГ 1985, 1992 и 1995 с обща продължителност 3 години; проф. Л. Боянова във Франция – Universite Bordeaux 2, Бордо (1990-1991) и в САЩ – Washington University, Сейнт Луис (1994) и доц. Л. Сечанова – в Унгария – Инфекциозна болница „Ласло“, Будапеща (1988), в Университета на Нотингам, Англия (1994) и в САЩ – Ню Йорк, Рокфелер Университет (1996-1997).

След разформироване на Медицинска академия и излизане от състава на НЦЗПБ, катедрата изпитва определени трудности във връзка със същественото намаляване на преподавателския състав, откъсването на създадените от нея диагностични лаборатории и поредното пребазиране през 1993 г. от бул. „Волгоград“ в сградата на Предклиничния учебен център. За кратко време се създава лаборатория, възстановява се диагностичната дейност, запазва се материалната база и се провежда преподавателска и изследователска дейност в условията на недостиг на средства. Постепенно и благодарение на разбирането на университетските ръководства, материално-техническата база се попълва със съвременна апаратура. Проектното финансиране от СМН към МУ – София, подпомага научната дейност. Всичко това допринася за въвеждане и широко използване на молекулярно-биологичните методи в изследователската и диагностичната дейност. Катедрата осъществява ползотворно сътрудничество с други университетски звена, особено с Катедрата по медицинска химия и биохимия.

Понастоящем научно-преподавателският състав на Катедрата по медицинска микробиология включва персонал от 36 души, вкл. 15 научно-преподавателски кадри, от които двама професори, 6 доценти и 9 асистенти. В научните изследвания участват също редица специалисти с висше образование – 1 химик, 2 ординатори и 4 биолози.

Независимо от броя на персонала, от периода на развитие на катедрата, от нейната структура, от поредните реорганизации, главната цел при всички условия е осигуряването на пълноценен учебен процес със студентите медици, стоматолози и фармацевти и специалисти, както и със студентите от медицинския колеж «Филаретова» и колежа във Враца. Едновременно с това се поддържа високо ниво в научноизследователската дейност. Учебният процес е онагледен със съвременна компютърна техника за презентации, включително компютърна мрежа в залите за практически занятия.

Катедрата не допуска семестър без учебници за студентите. От 1920 г. до 2001 г. от катедрата самостоятелно или в съавторство с катедрите в Пловдив и Варна са издадени 35 учебника и практически ръководства, последният от които е издаден през 2000 г. За студентите, обучавани на английски език е разработено Ръководство за практически упражнения.

Следдипломното обучение е важен раздел от работата на катедрата. Започнато е от проф. Св. Бърдаров във военна болница, продължено е през 50-те години в Катедрата по микробиология при ИСУЛ от проф. Д. Хаджидимова и след 1972 година от обединената катедра към МА под формата на основни курсове с продължителност 6, 4, 3 месеца и от 1991 г. по 2 месеца, профилни, тематични и такива за определени нови методики, необходими за практиката, предоставяне на индивидуално работно място, провеждане на държавни изпити за специалност. Понастоящем следдипломното обучение по микробиология се провежда съвместно от Катедрата и НЦЗПБ въз основа на договор между МФ – София, и НЦЗПБ.

В областта на научноизследователската работа на катедрата едва ли има област, в която тя да не е дала своя принос: обща и специална микробиология, вирусология, проблеми на инфекцията и имунитета, промишлена и почвена микробиология и пр. На преден план за ранния период от развитието на катедрата (Вл. Марков) следва да се отбележат върховите постижения по проблемите на изменчивостта на микроорганизмите и ролята на кръговрата на веществата в природата като резултат на биохимичната активност на микроорганизмите, което става основа за развитието на промишлената микробиология в България. Катедрата разработва и предлага на промишлеността и селското стопанство чисти култури от селектирани дрожди за производство на вино, пиво, хлебна мая. През тежките години на Втората световна война се разработват проблемите на храненето и бита на народа: разработена е и предложена закваска за избягване „привлачеността“ на хляба, създаден и внедрен е препаратът „Радиксоя“, с който са обработени семена за засяване на над един милион декари земя, разработени са методи за производство на соево сирене и за откриване фалшификацията на хляба, извършени са оригинални изследвания върху българското кисело мляко и върху етиологията на редица инфекциозни заболявания у човека и животните.

През петдесетте години във връзка с новите задачи в областта на здравеопазването научната работа на катедрата е насочена към нови теоретични и практически проблеми, свързани с борбата за снижаване на инфекциозната заболеваемост и ликвидиране на някои от разните болести: открити са т.н. летливи антибиотици, получена е пеницилиназа и антипеницилиназен серум (Св. Бърдаров), проучени са редица въпроси относно генетиката на бактериите (К. Марков), разработен и внедрен е в заводско производство български антибиотик гентамицин (Д. Димитров), установена е ролята на ентеропатогенните *E.coli* в страната (Г. Христов, Св. Атанасова). В резултат на проучванията върху живата противоположиелитна

ваксина и нейната имунологична и епидемиологична ефективност (Г. Митов, Н. Нинов, З. Стефанова) полиомиелитът за кратко време е ликвидиран (сведен до нулева заболеваемост още след 1964 г. като епидемично заболяване в България). Проучени са ензимното декапсулиране за естествената резистентност при антраксния бацил (Н. Цанев), субмолекулярната структура на IgG (Ю. Дочева), генетичната трансформация при стафилококите (Ю. Тягуненко, Р. Аврамова, М. Лобутова). Постигнато е първото изолиране на щамове *Yersinia enterocolitica* (А. Ефремова), легионели от водоеми (Н. Цанев), изолиран е нов ентеровирус 71 от Г. Митов и Н. Нинов, които проучват и етиологията на прогресиращия хиперкинетичен паненцефалит. Постигнати са приноси в диагностиката на *Helicobacter pylori* и разпространението му в страната (Л. Боянова), открити са нови фаги, приети в международната класификация (К. Папаркова, Н. Страшимирова, Д. Моллов). Разработен и внедрен в производството на НИЗ-ПБ и в диагностичната практиката на страната е дифузионно-дисковия метод за определяне чувствителността на бактериите към антибиотици (Ю. Тягуненко). Постигнати са съществени успехи в диагностиката на анаеробните (Л. Боянова) и особено вискателните бактерии (Л. Сечанова). Катедрата участва в разработването и въвеждането в производството на имуностимулиращи препарати (Уростим – И. Митов). Внедрена е хибридомната технология за получаване на моноклонални антитела срещу Грам-отрицателни бактерии – салмонели (внедрени в производството на НЦЗПБ), *Vibrio cholerae*, *H. pylori*, *Chlamydia*, *Moraxella* и др. и диагностични методи, в които се използват (И. Митов, Я. Янков, Я. Хараламбиева, Р. Гергова). Извършват се широки проучвания върху антибиотичната резистентност на микроорганизмите (Р. Аврамова, Б. Маркова, Н. Хаджиева, Е. Кьоляян, Л. Сечанова, Л. Боянова, Р. Гергова, Р. Марковска, Т. Стратева и др.). В последните години широко приложение в изследванията намират молекулярно-биологичните генетични методи.

Научноизследователската работа е била и продължава да бъде тясно свързана с практическото здравеопазване. По-важните приноси са проучване етиологичната роля на ентеропатогенните *Escherichia coli*, шигели, салмонели, стрептококи, стафилококи, хемофилни бактерии, найсерии, легионели, *Yersinia enterocolitica*, *Helicobacter pylori*, *Borrelia burgdorferi*. За диагнозата на много от тях са разработени методи и диагностични препарати: различни коагутинационни тестове (за легионели, ротавируси и др.), хемагутинационни тестове (стафидент и др.), бърз уреазен тест за доказване на *H. pylori*, нови хранителни среди, високо чувствителни клетъчни култури за култивиране на вируси и хламидии и др. Широко се прилагат серологичните методи с използване на собствени моноклонални антитела. Въвеждат се молекулярно биологични и генетични методи, както и нови неинвазивни методи като ¹³C уреиния дихателен тест за неинвазивна диагностика на *H. pylori* инфекцията и real-time PCR. Катедрата е водеща в страната в научните и практическите разработки по установяване наличието, разпространението и механизмите на резистентността на бактериите към антибиотици и химиотерапевтици.

През последните години изследователската дейност на Катедрата по медицинска микробиология е насочена така, че да отговори на европейските и националните приоритети в биологичните науки.

Основните приоритети в научната дейност на катедрата понастоящем са:

- Моноклонални антитела за диагностика и типизиране на Грам-негативни бактерии (И. Митов);
- Живи ваксини срещу *Salmonella* spp. и полимикробни имуностимулиращи препарати срещу Грам-отрицателни бактерии като причинители на уроинфекции (Уростим – И. Митов);
- Определяне на продукция и роля на проинфламаторните цитокини (И. Митов);
- Надзор на антибиотичната резистентност. Определяне антимикробното дейст-

- вие на нов тип антимикуробни средства;
- Изследвания върху честотата на инфекциите, мониториране еволюцията на резистентността, определяне на фактори за резистентност и вирулентност на важни причинители на бактериални инфекции: *Helicobacter pylori*, *Campylobacter spp.*, и анаеробни бактерии (Л. Боянова), *Streptococcus pneumoniae*, *Haemophilus spp.* и *Neisseria meningitidis* (Л. Сечанова), *Moraxella catarrhalis* (Р.Гергова), представители на сем. *Enterobacteriaceae* (Р. Марковска), *Pseudomonas*, *Acinetobacter* (Т. Стратева), *Chlamydia spp.* (И. Митов, Я. Хараламбиева, В. Узунова, Д. Йорданов);
- Антибактериална активност на пробиотици и други неантибиотични вещества (Л. Боянова);
- Проучване и контрол на вътреболничните инфекции – ВБИ (Р. Марковска, Т. Стратева);
- Разработване на молекулярно генетични методи за доказване на инфекциозни причинители, епидемиологично типизиране и определяне на гени за вирулентност и резистентност (И. Митов, Л. Боянова, Л. Сечанова, Р. Марковска, Т. Стратева, Д. Йорданов).

Част от научната продукция на сътрудниците на катедрата са оформени и защитени като дисертации за научните степени „доктор“ (44) и „Доктор на науките“ (6). Израстването на кадрите на катедрата в последните години е бързо и възходящо, като обхваща защита на дисертации за образователната и научна степен „доктор“: Н. Хаджиева (1980 г.), И. Митов (1987 г.), Г. Железова (1987 г.), С. Бързашка (1990 г.), Б. Маркова (1991 г.), Л. Боянова (1996 г.), Л. Сечанова (2000 г.), Я. Харалампиева (2003 г.), Я. Янков (2003 г.), Р. Гергова (2008 г.), Т. Стратева (2008 г.), Р. Марковска (2008 г.) и д-р В. Узунова (2010 г.). Хабилитации за доцент имат проф. И. Митов (1992 г.), доц. Б. Маркова (1997 г.), доц. Н. Хаджиева (1997 г.), проф. Л. Боянова (2002 г.) и доц. Л. Сечанова (2003 г.). Дисертация за на-

учната степен „Доктор на медицинските науки“ защитават проф. И. Митов (2005 г.) и проф. Л. Боянова (2009 г.). Благодарение на изявената си изследователска и преподавателска дейност в последните години в катедрата са хабилитирани двама професори – И. Митов (2006 г.) и Л. Боянова (2012 г.) и четирима доценти – Я. Хараламбиева (2011), Р. Гергова, Р. Марковска и Т. Стратева (2012). Двама сътрудници на катедрата (Я. Харалампиева и Я. Янков) понастоящем работят в престижния изследователски център на Mayo Clinic, Rochester, MN, САЩ.

Изследователската работа на Катедрата по медицинска микробиология се финансира от проектни договори със Съвета по медицинска наука на Медицински университет–София. От 2004 г. досега научно-преподавателският състав на катедра ръководи или участва в 37 научноизследователски проекта на Съвета по медицинска наука при МУ-София, в проекти към фонд „Научни изследвания“ и в Leonardo-проект за компютърно обучение в областта на микробиологията и имунологията.

През периода 1991-2012 г. научно-преподавателските кадри на катедрата имат 390 реални публикации, вкл. 164 публикации в международни медицински списания с импакт фактор и 226 в български списания, както и множество ежегодни участия в конгреси и конференции у нас и в чужбина. Публикациите се оценяват много добре от международната научна общност, като са цитирани над 950 пъти, предимно от чуждестранни автори. Кадри на катедрата участват в написването на 8 български и една английска (*Helicobacter pylori*. Boyanova L. (ed.) Caister Academic Press, Norfolk, UK) монографии.

Цялостната дейност на катедрата се извършва в съответствие с девиза на родоначалника на българската микробиология академик Владимир Марков – „Микробиологията в служба на живота“. Катедрата подпомага създаването на едноименните катедри във висшите медицински институти във Варна, Плевен, Ст. Загора. Във Варна ръководител катедра и ректор е проф. Г. Митов, а в Ст. Загора – ръководител

катедра е проф. Св. Петровски. Подпомогната е и плевенската катедра при цялостното ѝ организиране и устройство. По такъв начин Катедрата по медицинска микробиология при Медицински факултет – София, се възприема като обединяващо звено за останалите микробиологични катедри в медицинските факултети на страната.

Катедрата е също така съорганизатор на конгресите по микробиология, на конгресите по заразни и паразитни болести с национално и международно участие. Катедрата е и създател на Българското дружество по медицинска микробиология (БДММ). Ръководителят на катедрата е председател на БДММ. Ръководството и научно-преподавателските кадри на катедрата организират заедно с други български и международни организации Първата конференция на БДММ „Рационална антибиотична политика“, София, 3–5 юни 2005 г. През 2002 г. ръководството и научно-преподавателските кадри на катедрата като членове на БДММ, съвместно с ESCID, организират Eastern European Workshop on beta-lactamase resistance of *Enterobacteriaceae*. Научно-преподавателски кадри от катедрата са съорганизатори и участници в ESPGHAN (European Society of Pediatric Gastroenterology and Nutrition) Summer Postgraduate School, Sofia, 15-17 June 2006. Много от членовете на катедрения колектив са били или понастоящем са членове на международни и чуждестранни научни организации, на редколегии, на научни съвети и често са канени за рецензенти в престижни международни списания.

Преподаватели и научни сътрудници на катедрата:

Проф. д-р Иван Гергов Митов, дм, дмн
Проф. д-р Людмила Боянова Георгиева, дм, дмн
Доц. д-р Лена Петрова Сечанова, дм
Доц. д-р Бойка Кирилова Маркова, дм
Доц. д-р Нася Спартак Хаджиева, дм
Доц. д-р Райна Цветанова Гергова, дм
Доц. д-р Румяна Донкова Марковска, дм
Доц. д-р Таня Василева Стратева, дм

Гл. ас. д-р Радослав Ромейов Байкушев
Гл. ас. д-р Весела Васкова Узунова-Райкова, дм
Ас. д-р Даниел Валентинов Йорданов
Ас. д-р Томислав Симеонов Костянев
Ас. д-р Зорница Росенова Русева-Славянова
Ас. д-р Даниела Любомирова Атанасова
Ас. д-р Галина Мильова Гергова
Д-р Светла Недялкова Бързашка, дм – ординатор, гл. ас.
Инж. Невена Димитрова Гигова – химик
Драгомир Петров Петров – биолог
Светлана Тодорова Жотева-Атанасова – биолог
Александра Сашева Александрова – биолог

Учебници и монографии:

Марков, Вл. Кратко ръководство по дезинфекция при заразните болести по домашните животни. С., М-во на земедел., 1921, 60 с.
Марков, Вл. Методи на микробиологични и серологични изследвания за медицински и ветеринарни лекари, технолози и студенти. (Практическо ръководство). С., Соф. унив. 1928, 432 с.
Марков, Вл. Патогенни микроорганизми и имунитет. С., Соф. унив., 1932, 485 с.
Марков, Вл. Из живота на невидимия свят, микроорганизмите и техните прояви. С., Художник, 1933, 100 с.
Марков, Вл. и Здр. Ячева. Бактериалната флора в киселото мляко. - В: Год. Соф. унив. Мед. физк., 18, 1939, 343-418 с.
Марков, Вл. Медицинска микробиология, имунитет и вируси. (Учебник за медицински и ветеринарни лекари, биолози и студенти). 2 прераб. изд., С., Соф. унив., 1945. 440 с.
Марков, Вл. Медицинска микробиология, имунитет и вируси. (Учебник за медицински и ветеринарни лекари, фармацевти, зъболекари, биолози и студенти). 4 прераб. изд., С., Соф. унив., 1948, 481 с.
Марков, Вл. Медицинска микробиология. 5 прераб. изд., С., Н. изк. 1950, 121 с.
Марков, Вл. Микроорганизмите в биохимичната индустрия. С., БАН, 1951, 317 с.
Ячева, Здр. и др. Ръководство за практически занятия по медицинска микробиология за

студенти медици, стоматолози и фармацевти, С., Н. изк., 1953, 227 с. Авторы: Ячева, Здр., Св. Бърдаров, Г. Христов, Сл. Нейчев, К. Марков.

Марков, Вл. Микробиология. 6 прераб. и доп. изд., С., Н. изк., 1955, 750 с.

Хаджидимова, Д. и др. Ръководство по микробиологична диагностика. С., Н. изк., 1955, 387 с. Авторы: Хаджидимова, Д., Ив. Богданов, Ю. Тягуненко, Г. Михайлов, Е. Славчева.

Ячева, Здр. и др. Ръководство за практически занятия по микробиология. С., Н. изк., 1956, 296 с. Авторы: Ячева, Здр., Св. Бърдаров, Г. Христов, Сл. Нейчев, К. Марков.

Марков, Вл. и Г. Христов. Антибиоза и антибиотици. С., Мед. физк., 1957, 206 с.

Марков, К. Микробиология за студенти фармацевти. С., Мед. физк., 1963, 245 с.

Бърдаров, Св. Медицинска микробиология. С., Мед. физк., 1963, 406 с.

Хаджидимова, Д., Ю. Тягуненко и Г. Михайлов. Ръководство по микробиологична диагностика. 2 прераб. мзд., С., Мед. физк., 1964, 416 с.

Марков, К. Микробиология за студенти фармация. С., Мед. физк., 1964, 254 с.

Бърдаров, Св. и др. Ръководство за практически занятия по микробиология за студенти медици, стоматолози и фармацевти. 3 прераб. изд., С., Мед. физк., 1964, 152 с. Авторы: Бърдаров, Св., К. Марков, Г. Христов, Сл. Нейчев, Сл. Марков, Г. Митов.

Бърдаров, Св. и др. Експериментална микробиология. С., Мед. физк., 1964, 440 с.

Автори: Бърдаров, Св., К. Марков, Е. Головински, М. Йомтов.

Бърдаров, Св. и К. Марков. Микробиология – учебник за студенти медици, стоматолози и фармацевти. С., Мед. физк., 1970, 504.

Марков, К., М. Лобутова и В. Иванов. Бактериална трансформация. С., Мед. физк., 1971.

Бърдаров, Св. и К. Марков. Микробиология (общомедицинска). (Учебник за студенти медици и фармацевти). 2 изд., С., Мед. физк., 1972, 507 с.

Нейчев, Сл. Клинична микробиология в медицинската практика. 2 прераб. изд., С., Мед. физк., 1973, 222 с.

Бърдаров, Св., К. Марков. Функционална микробиология. С., Мед. физк., 1974, 343 с. Авторы: Бърдаров, Св., К. Марков, Р. Аврамова, П. Георгиев, Б. Головински, Ю. Дочева, В. Иванов, В. Кантарджиев, М. Лобутова, Л. Манова.

Хаджидимова, Д. и др. Микробиологична диагностика. С., Мед. физк., 1975, 512 с. Авторы: Хаджидимова, Д., Г. Михайлов, Зл. Кьолеан, Ч. Талакова.

Марков, К. и Св. Бърдаров. Светът на бактериите. С., Мед. физк., 1975, 81 с.

Димитров, Д. Промислена медицинска микробиология. С., Н. изк., 1976, 260 с.

Атанасова, Св. Коли инфекции. С., Мед. физк., 1976, 176 с.

Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология за студенти медици, стоматолози и фармацевти. С., Мед. физк., 1978, 178 с. Авторы: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Н. Нинов, Ст. Златев, Н. Цанев, М. Талев, М. Лобутова, В. Иванов, В. Русева, В. Цацова, Н. Кирова.

Димитров, Д. и Н. Гигова. Ръководство за практически упражнения по промислена медицинска микробиология. С., Н. изк., 1978, 179 с.

Тягуненко, Ю., Т. Саркисян и Хр. Киселинов. Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 2 изд., С., Мед. физк., 1978, 413 с.

Денчев, В. и др. Имунизации и ваксинации. (Под ред. на Ив. Киров). С., Мед. физк., 1978, 191 с. Авторы: Денчев, В., Ив. Диков, Ж. Кънева, Б. Рашева.

Бърдаров, Св. Ръководство по заразни болести. (Под ред. на Св. Бърдаров). С., Мед. физк., 1978, 480 с.

Костурков, Г. и др. Лабораторна диагностика на имунните заболявания. (Под ред. на И. Друмчев). С., Мед. физк., 1979, 286 с.

Божков, Б. и др. Лабораторна диагностика на имунните заболявания. С., Мед. физк., 1979, 286 с. Авторы: Божков, Б., Д. Кулумджиев, Г. Костурков, Г. Константинов, Д. Тодоров, Ив. Друмчев, М. Ешкенази.

Ченчев, Ив., Св. Бърдаров. Болести общи за животните и човека (зоонози). С., Земиздат, 1979, 248 с.

Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти стоматолози). С., Мед. физк., 1980, 324 с.

Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология за студенти по медицина, стоматология и фармация. С., Мед. физк., 1980, 184 с. Авторы: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Н. Нинов, Ст. Златев, Н. Цанев, М. Талев, М. Лобутова, В. Иванов, В. Русева, В. Цацова, Н. Кирова.

Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. С., Мед. физк., 1980, 272 с.

Митов, Г. и др. Микробиология. (Учебник за студенти медици). С., Мед. физк., 1981, 558 с. Авторы: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуненко, Р. Маринова, Ст. Златев, Кантарджиев, В. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология. С., Мед. физк., 1982, 121 с. Авторы: В. Кантарджиев, Г. Иванов, Д. Димитров, Ил. Станкова, М. Лобутова, Сл. Марков.

Митов, Г. и др. Микробиология за студенти медици. 2 изд., С., Мед. физк., 1983, 552 с. Авторы: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуненко, Р. Маринова, Ст. Златев.

Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти по стоматология). С., Мед. физк., 2 изд., 1983, 371 с.

Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. 2 прераб. изд., С., Мед. физк., 1984, 299 с.

Нейчев, Сл. Резидентни микроорганизми, причинители на болестни процеси. С., Мед. физк., 1984, 163 с.

Данон-Моше, С., М. Козарева и Кр. Папаркова. Санитарна микробиология. С., Мед. физк., 1985, 193 с.

Бърдаров, Св. Ръководство по заразни болести. (Под ред. на Св. Бърдаров). С., Мед. физк., 1985, 570 с.

Костурков, Г. Лабораторна диагностика на имунните заболявания. (Под ред. на Ив. Друмчев). 2 изд., С., Мед. физк., 1987, 381 с.

Тягуненко, Ю., Т. Саркисян, и Г. Тодоров.

Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 3 изд., С., Мед. физк., 1987, 404 с.

Тошков, А. и В. Денчев. Имулна система. (Имулната система в норма и патология). С., Мед. физк., 1987, 230 с.

Митов, Г. и др. Микробиология за студенти медици. С., Мед. физк., 1988, 373 с. Авторы: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуненко, Р. Маринова, Ст. Златев, В. Денчев, Сп. Хаджиев, С. Петровски.

Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти по стоматология). С., Мед. физк., 1988, 349 с.

Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. 3 изд., С., Мед. физк., 1988, 290 с.

Стоянова, М. и Г. Митов (ред.). Сборник от инструктивни материали по микробиологична диагностика на бактериалните инфекции. С., 1989, т. I – 163 с., т. II – 244 с.

Тошков, А. и др. Имуномодулатори при инфекциозните болести. С., Мед. физк., 1989, 241 с. Авторы: Тошков, А., В. Димов, В. Денчев, Ч. Василев.

Нейчев, Сл. Клинична микробиология. 3 осн. прераб. изд., С., Мед. физк., 1989, 263 с.

Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология. С., Мед. физк., 1990, 190 с. Авторы: Г. Митов, Г. Капралян, Св. Петровски, Н. Нинов, М. Братоева, Л. Костова, Н. Цанев, Р. Аврамова, Ю. Дочева, В. Русев, В. Цацова, В. Батинова, А. Червенкова, И. Хайдушка, Ив. Друмчев, Хр. Манев, Д. Моллов, Л. Караиванова, П. Пенчева, Л. Младенова.

Тягуненко, Ю., Т. Саркисян и Г. Тодоров. Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 4 прераб. изд., С., Мед. физк., 1991, 448 с.

Маркова, Б. Практически подходи в микробиологията. Ст. Загора, издателство „Знание“ ЕООД 2000, 1995, 1-84.

Диков, И., Б. Маркова. Сепсис (Клинико-микробиологични аспекти в диагностиката и

терапията на сепсиса и инфекциите в сърдечносъдовата система). Ст. Загора, издателство „Знание“ ЕООД 2000, 1996, 12-36, 83-90.

Тягуненко, Ю., П. Сотирова. Клинична бактериология, 1997, издателство „Знание“ ЕООД.

Илиев, Б., Г. Митов и М. Радев (ред.). Инфектология. Академично издателство „М. Дринов“.

Митов, Г., Н. Цанев, Ю. Дочева, Р. Аврамова, Ив. Митов. Микробиология (учебник за студенти от медицинските университети). София, Издателство Мед. и физик., 1998 .

Алтънкова, И., Д. Балтаджиева, Б. Божков, А. Гудев, А. Дурмишев, А. Еленкова, В. Икономов, П. Йотова, Б. Киперова, К. Костов, З. Кръстев, С. Кюркчиев, Т. Лисичков, Б. Маркова, Х. Манн, М. Стаевска, Е. Наумова, П. Ненков, Б. Петрунов, К. Плочев, Р. Рашков, Р. Робева, Й. Стоичков, К. Стоичков, Е. Хаджиев, В. Христов. Имунотерапия (Имунотерапия на инфекциозните болести и инфекции при първични и вторични имунни дефицити). София, МИ „АРСО“ 1998, 407, 346-356.

Мечков, Гр., А. Михова, Л. Боянова, Кр. Кацаров. Хеликобактер пилори (*Helicobacter pylori*). 1999. Монография (Под редакцията на проф. Григор Мечков), Сиела, София, 284 стр.

Хаджиева, Н., Д. Иванова. Микробиология на нозокомиалните инфекции. Нозокомиални инфекции. Медарт-2000.

Митов, Г., Н. Цанев, Ю. Дочева, Р. Аврамова, И. Митов. Микробиология (учебник за студенти от медицинските университети), Второ преработено издание. София, издателство Арсо, 2000.

Boyanova L. (ed.), I. Mitov, B. Vladimirov. *Helicobacter pylori*. Caister Academic Press (ISBN: 978-1-904455-84-4), Norfolk, UK, 2011, 289 pp.

Представителни публикации 1992-2012 г.

Mitov, V., Denchev, K., Linde. Humoral and cell mediated immunity in mice after immunization with live oral vaccines of *Salmonella typhimurium*: auxotrophic mutants with two attenuating markers. *Vaccine*, 10, 1992, 61-66.

I. Mitov, G. Georgiev, R. Ivanova, D. Petrov, V. Levterova and D. Strachilov. Monoclonal antibodies directed to the O antigen of *Salmonella* serogroup E cross-react with lipopolysaccharides of

Salmonella serogroups C, F and S. *Zbl. Bakt.*, 277, 1992, 345-356.

I. Mitov, M. Fredenberg, U. Bamberger, and C. Galanos. Cross-binding activity and protective capacity of monoclonal antibodies to lipid A. *Immunobiol.*, 188, 1993, 1-12.

Boyanova L, Andreev N., Bouchard S, Megraud F. *Helicobacter pylori* seroprevalence in Bulgaria. *Med Microbiol Lett.* 1994; 3: 107-113.

Setchanova L. Clinical Isolates and Nasopharyngeal Carriage of Antibiotic-Resistant *Streptococcus pneumoniae* in Hospital for Infectious Diseases, Sofia, Bulgaria; 1991-1993. *Microbial Drug Resistance*, 1, 1995, 1, 79-84.

I. G. Mitov, A. Kropec, A. Benzing, H. Just, G. Garotta, C. Galanos, M. Freudenberg. Differential cytokine production in stimulated blood cultures from intensive care patients with bacterial infections. *Infection*, 25(4), 1997, 14 -19.

L. Setchanova, Tomasz A. Molecular characterization of penicillin-resistant *Streptococcus pneumoniae* isolates from Bulgaria. *J Clin Microbiol.* 1999; 37:638-48.

L. Boyanova, D. Osmanliev, D. Petrov, I. Mitov, I. Usunova, S. Petrov, Tz. Minchev. Anaerobic cocci and their resistance patterns to penicillin, cefoxitin, clindamycin and metronidazole : a Bulgarian study. *Clin. Microbiol. Infect.*, 2000, 6:622-624.

I. Haralambieva, Iankov I., Petrov D., Ivanova R., Kamarinchev B. and Mitov I. Cross-reaction between the genus-specific lipopolysaccharide antigen of *Chlamydia* spp. and the lipopolysaccharides of *Porphyromonas gingivalis*, *Escherichia coli* O119 and *Salmonella newington*: implications for diagnosis. *Diagnostic Microbiology and Infectious Disease*, 41:99-106, 2001

R. Markovska, T. Strateva, E. Keuleyan and G. Gergova. Nasopharyngeal carriage of penicillin-resistant, macrolide-resistant and multiply-resistant *Streptococcus pneumoniae* in Daycare Centers in Sofia, Bulgaria. *Clin. Microbiol. Infect.* 2001. vol. 7, № 1: p. 42- 46.

I. D. Iankov, Petrov D. P., Mladenov I. V., Haralambieva I. H. and Mitov I. G. Lipopolysaccharide specific but not anti-flagellar immunoglobulin A monoclonal antibodies prevent *Salmonella* ente-

ritidis invasion and replication within HEp-2 cell monolayers. *Infection and Immunity*, 70, 3, 1615-1618, 2002

I. H. Haralambieva, Iankov I. D., Petrov D. P., Mladenov I. V. and Mitov I. G. Monoclonal antibody of IgG isotype against a cross-reactive lipopolysaccharide epitope of *Chlamydia* and *Salmonella* Re chemotype enhances infectivity in L-929 fibroblast cells. *FEMS Immunology and Medical Microbiology*, 33, 71-76, 2002.

I. Haralambieva, Iankov I., Mitev V., Mitov I. KN-62 enhances *Chlamydia pneumoniae* – induced p44/ p42 mitogenactivated protein kinase activation in murine fibroblasts and attenuates in vitro infection. *FEMS, Microbiology, Letters*, 215, 149-155, 2002

L. Boyanova, A. Mentis, M. Gubina, E. Rozynek, G. Gosciniak, S. Kalenic, V. Goral, L. Kupcinskis, B. Kantarcheken, A. Aydin, A. Archimandritis, D. Dzierzanowska D., A. Vcev, K. Ivanova, M. Marina, I. Mitov, P. Petrov, A. Ozden, M. Popova. The status of antimicrobial resistance of *Helicobacter pylori* in eastern Europe. *Clin. Microbiol. Infect.*, 2002; 8 (7):388-396.

Gumenscheimer M., I. Mitov, C. Galanos, M. Freudenberg. Beneficial or deleterious effects of a preexisting hypersensitivity to bacterial components on a course and outcome of infection. *Infection and Immunity*, 2002; 70, 3, 1615-1618.

Nagai K, Appelbaum PC, Davies TA, Kelly LM, Hoellman DB, Andrasevic AT, Drukalska L, Hryniewicz W, Jacobs MR, Kolman J, Miciuleviciene J, Pana M, Setchanova L, Thege MK, Hupkova H, Trupl J, Urbaskova P. Susceptibilities to telithromycin and six other agents and prevalence of macrolide resistance due to L4 ribosomal protein mutation among 992 *Pneumococci* from 10 central and Eastern European countries. *Antimicrob Agents Chemother.* 2002, 46 (2): 371-377.

Bronzwaer SLAM, cars O, Bucholz U, Molstad S, Goettsh W, Veldhuizen IK, Kool JL, Sprenger MJW, Degener JE, and EARSS participants. (B. Markova) A European study on the relationship between antimicrobial use and antimicrobial resistance. *Emerging Infectious Diseases* 2002, 8: 278-82.

L. Setchanova. Antimicrobial susceptibility and

type/group distribution of *Streptococcus pneumoniae*, *Neisseria meningitidis* and *Haemophilus influenzae* isolates causing meningitis in Bulgaria. *Microb Drug Resist.* 2002. 8; (in press, MDR#386).

Setchanova L. Antimicrobial susceptibility and type/group distribution of *Streptococcus pneumoniae*, *Neisseria meningitidis* and *Haemophilus influenzae* isolates causing meningitis in Bulgaria. *Microb Drug Resist.* 2003. 9; (in press, MDR#386).

Bozdogan B, PC Appelbaum, LM Kelly, DB Hoellman, AT Andrasevic, L Drukalska, W Hryniewicz, H Hupkova, MR Jacobs, J Kolman, M Konkoly-Thege, J Miciuleviciene, M Pana, L Setchanova, P Urbaskova. Activity of telithromycin compared with seven other agents against 1039 *Streptococcus pyogenes* pediatric isolates from 10 centers in Central and Eastern Europe (CEE). *Clin. Microbiol. Infect.* 2003; 9: 741-745.

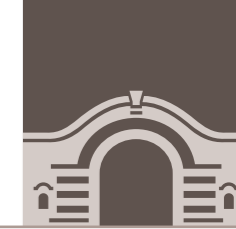
Kojouharova M., N. Gatcheva, L. Setchanova, V. Mehandjieva, Study Team BH. Childhood bacterial meningitis in Bulgaria: a population-based retrospective study in six regions during 1992-96. *Int J Infect Dis.* 2003; 7(2): 109-111.

Mitov, I. Haralambieva, D. Petrov, R. Ivanova, B. Kamarinchev, Iankov I. Cross-reactive monoclonal antibodies raised against the lipopolysaccharide antigen of *Salmonella minnesota* Re chemotype: diagnostic relevance. *Diagn. Microbiol. Infect. Dis.*, 2003; 45:225-231

Mitov I., Georgiev G., Ivanova R., Petrov D., Haralambieva I., Iankov I. Monoclonal antibody against O:5 *Salmonella* antigen cross-reacts with unidentified lipopolysaccharide epitope of *Salmonella* serogroup O:8 (C2-C3). *FEMS Microbiol Lett*, 2003; 225:299-304

Markova, B. In: EARSS Annual Report 2002 (Ongoing surveillance of *S.pneumoniae*, *S.aureus*, *E.coli*, *E.faecium*, *E.faecalis*). European Antimicrobial Resistance Surveillance System, RIVM, Bilthoven, The Netherlands, August 2003, 56-57.

Boyanova L., G. Gergova, Z. Spassova, R. Koumanova, P. Yaneva, I. Mitov, S. Derejian, Z. Krastev. *Campylobacter* infection in 682 Bulgarian patients with acute enterocolitis, inflammatory bowel disease and other chronic intestinal diseases. *Diagn. Microbiol. Infect. Dis.* 2004; 49 (1): 71-74.

Haralambieva IH, Iankov ID, Ivanova PV, Mitev V, Mitov IG. Chlamydia pneumoniae induces p44/p42 mitogen-activated protein kinase activation in human fibroblasts through Toll-like receptor 4. *J Med Microbiol.* 2004; 53(Pt 12): 1187-1193.

Vander Stichele R. H., M. M. Elseviers, M. Ferech, S. Blot, H. Goossens and the ESAC Project Group (Markova, B). European Surveillance of Antimicrobial Consumption (ESAC): Data Collection Performance and Methodological Approach. *British Journal of Clinical Pharmacology* 2004, 1-10.

Boyanova L., G. Gergova, R. Nikolov, S. Derejian, E. Lazarova, N. Katsarov, I. Mitov, Z. Krastev. Activity of Bulgarian propolis against 94 *Helicobacter pylori* strains in vitro by agar-well diffusion, agar dilution and disc diffusion methods. *J Med Microbiol.* 2005; 54 (Pt 5):481-483.

Goossens H., M. Ferech, R. Vander Stichele, M. Elseviers, P. Schrijnemakers, D. Monnet and the ESAC Project Group. (Markova, B.) Outpatient Antibiotic Use in Europe: Determinants of Use and Impact on Resistance. *Lancet* 2005; 365: 579-587.

Markovska R., K. Rachkova, I. Schneider, E. Keuleyan, A. Bauernfeind (2005) Multiresistant SHV-2 Producing *Salmonella* Enterica Serotype Corvallis In Bulgaria" *J Chemother* 2005; 17: 568-569. Marinova S, Nenkov P, Markova R, Nikolaeva S, Kostadinova R, Mitov I, Vretenarska M. Cellular and humoral systemic and mucosal immune responses stimulated by an oral polybacterial immunomodulator in patients with chronic urinary tract infections. *Int J Immunopathol Pharmacol.* 2005; 18(3): 457-473. Petrov M, Hadjieva N, Kantardjiev T, Velinov T, Bachvarova A. Surveillance of antimicrobial resistance in Bulgaria—a synopsis from BulSTAR 2003. *Euro Surveill.* 2005; 10(6): 79-82. Available <http://www.eurosurveillance.org/em/v10n06/1006-224.asp>

Ouzounova V., I. Haralambieva, I. Mitov. Prevalence of *Chlamydia trachomatis* infections in symptomatic patients in Bulgaria for 10 month period. *Eur. J. Inflammation.* 2005; 3 (2): 83-87.

Boyanova L., R. Kolarov, G. Gergova, E. Deliver-ska, J. Madjarov, M. Marinov, I. Mitov. Anaerobic bacteria in 118 patients with deep-space head and neck infections from the University Hospital

of Maxillo-Facial Surgery, Sofia, Bulgaria. *J. Med. Microbiol.* 2006, 55 (Pt 9): 1285-1289.

Boyanova L., R. Kolarov, G. Gergova, I. Mitov. In vitro activity of Bulgarian propolis against 94 clinical isolates of anaerobic bacteria. *Anaerobe* 2006; 12 (4):173-177.

Vander Stichele RH, Elseviers MM, Ferech M, Blot S, Goossens H; European Surveillance of Antibiotic Consumption (ESAC) Project Group (B. Markova). Hospital consumption of antibiotics in 15 European countries: results of the ESAC Retrospective Data Collection (1997-2002). *J Antimicrob Chemother.* 2006; 58(1):159-167.

Ferech M, Coenen S, Malhotra-Kumar S, Dvorakova K, Hendrickx E, Suetens C, Goossens H; ESAC Project Group (B. Markova). European Surveillance of Antimicrobial Consumption (ESAC): outpatient antibiotic use in Europe. *J Antimicrob Chemother.* 2006; 58(2): 401-407.

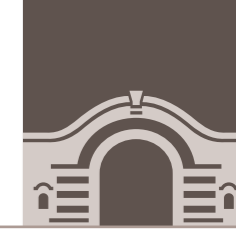
Kalaydjiev S, Dimitrova D, Mitov I, Dikov I, Nakov L. Serum sperm antibodies after diarrhoeal diseases. *Andrologia.* 2007; 39(3):101-108.

Stefanova T, Nikolova N, Michailova A, Mitov I, Iankov I, Zlabinger GJ, Neychev H. Enhanced resistance to *Salmonella enterica* serovar Typhimurium infection in mice after coumarin treatment. *Microbes Infect.* 2007; 9(1): 7-14

Setchanova LP, Ouzounova-Raykova V, Zheliezova GZ, Mitov IG. Prevalence and macrolide resistance phenotypes and genotypes among clinical isolates of *Streptococcus pneumoniae* collected in Sofia, Bulgaria from 2001 to 2005. *J Chemother.* 2007; 19(3): 256-262.

Boyanova L, Lazarova E, JeleV C, Gergova G, Mitov I. *Helicobacter pylori* and *Helicobacter heilmannii* in untreated Bulgarian children over a period of 10 years. *J Med Microbiol.* 2007; 56 (Pt 8):1081-1085.

Haralambieva I, Iankov I, Hasegawa K, Harvey M, Russell SJ, Peng KW. Engineering oncolytic measles virus to circumvent the intracellular innate immune response. *Mol Ther.* 2007; 15(3): 588-597. Gergova RT, Iankov ID, Haralambieva IH, Mitov IG. Bactericidal monoclonal antibody against *Moraxella catarrhalis* lipooligosaccharide cross-reacts with *Haemophilus Spp.* *Curr Microbiol.* 2007; 54(2): 85-90.

Strateva T, Ouzounova-Raykova V, Markova B, Todorova A, Marteva-Proevska Y, Mitov I. Widespread detection of VEB-1-type extended-spectrum beta-lactamases among nosocomial ceftazidime-resistant *Pseudomonas aeruginosa* isolates in Sofia, Bulgaria. *J Chemother.* 2007; 19(2): 140-145.

Ouzounova-Raykova V., I. Ouzounova, I. Mitov. *Chlamydia trachomatis* infection as a problem among male partners of infertile couples. *Andrologia.* 2008; 40: 1-6.

Strateva T, Todorova A, Ouzounova-Raykova V, Mitov I. Emergence of a PER-1 extended-spectrum beta-lactamase-producing *Acinetobacter baumannii* clinical isolate in Bulgaria. *J Chemother.* 2008; 20(3): 391-392.

Markovska R, Schneider I, Keuleyan E, Sredkova M, Ivanova D, Markova B, Lazarova G, Dragijeva E, Savov E, Haydouchka I, Hadjieva N, Setchanova L, Mitov I, Bauernfeind A. Extended-spectrum beta-lactamase-producing Enterobacteriaceae in Bulgarian hospitals. *Microb Drug Resist.* 2008; 14(2):119-128.

Boyanova L., Gergova G., Nikolov R., Davidkov L., Kamburov V., JeleV C., Mitov I. Prevalence and evolution of *Helicobacter pylori* resistance to 6 antibacterial agents over 12 years and correlation between susceptibility testing methods. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2008; 60 (4): 409-415.

van de Sande-Bruinsma N, Grundmann H, Verloo D, Tiemersma E, Monen J, Goossens H, Ferech M; European Antimicrobial Resistance Surveillance System Group; European Surveillance of Antimicrobial Consumption Project Group (incl. Markova B). Antimicrobial drug use and resistance in Europe. *Emerg Infect Dis.* 2008;14(11):1722-1730.

Haralambieva IH, Ovsyannikova IG, Vierkant RA, Poland GA. Development of a novel efficient fluorescence-based plaque reduction microneutralization assay for measles virus immunity. *Clin Vaccine Immunol.* 2008; 15:1054-1059.

T. Strateva, G. Petrova, P. Perenovska, I. Mitov. Bulgarian cystic fibrosis *Pseudomonas aeruginosa* isolates: antimicrobial susceptibility and neuraminidase-encoding gene distribution. *J. Med. Microbiol.* 2009; 58 (5): 690-692.

Stoeva T, Higgins PG, Savov E, Markovska R, Mitov I, Seifert H. 2009. Nosocomial spread of OXA-23 and OXA-58 beta-lactamase producing *Acinetobacter baumannii* in Bulgarian hospitals. *J Antimicrob Chemother.* 2009 Mar;63(3):618-20.

Gergova R. R. Markovska, I. Mitov. 2009. Antimicrobial resistance and production of beta-lactamases in Bulgarian clinical isolates *Moraxella catarrhalis*. *Annals of Microbiology* 59 (1) 169-172.

Ouzounova-Raykova V, Ouzounova I, Mitov I. *Chlamydia trachomatis* infection as a problem among male partners of infertile couples. *Andrologia.* 2009 Feb;41(1):14-9.

Boyanova L., Stephanova-Kondratenko M., Mitov I. Anti-*Helicobacter pylori* activity of *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* strains: preliminary report. *Lett Appl Microbiol.* 2009; 48 (5): 579-584.

Boyanova L. Prevalence of multidrug-resistant *Helicobacter pylori* in Bulgaria. *J. Med. Microbiol.* 2009; 58 (Pt 7): 930-935.

Boyanova L., Markovska R., Yordanov D., Marina M., Ivanova K., Panayotov S., Gergova G., Mitov I. High prevalence of virulent *Helicobacter pylori* strains in symptomatic Bulgarian patients. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2009; 64 (4): 374-380.

I. Mitov, R. Gergova, V. Ouzounova-Raykova. Distribution of genes encoding virulence factors ompB2, ompCD, ompE, β -lactamase and serotype in pathogenic and colonizing strains of *Moraxella catarrhalis*. *Archives of Medical Research,* 2010, 41:530-535.

I. Mitov, T. Strateva, B. Markova. Prevalence of virulence genes among Bulgarian nosocomial and cystic fibrosis isolates of *Pseudomonas aeruginosa*. *Braz. J. Microbiol.* 2010; 41 (3): 588-595.

T. Strateva, G. Petrova, I. Mitov. Antimicrobial activity of tobramycin against respiratory cystic fibrosis *Pseudomonas aeruginosa* isolates from Bulgaria. *J. Chemother.* 2010; 22 (6): 378-383.

Boyanova L, Nikolov R, Gergova G, Evstatiev I, Lazarova E, Kamburov V, Panteleeva E, Spasova Z, Mitov I. Two-decade trends in primary H. pylori resistance to antibiotics in Bulgaria. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2010; 67: 319-326.

Boyanova L, Yordanov D, Gergova G, Markovska R, Mitov I. Association of iceA and babA genotypes in Helicobacter pylori strains with patient and strain characteristics. *Antonie Van Leeuwenhoek*. 2010; 98 (3):343-350.

Boyanova L, Kolarov R, Gergova G, Dimitrova L, Mitov I. Trends in antibiotic resistance in Prevotella species from patients of the University Hospital of Maxillofacial Surgery, Sofia, Bulgaria, in 2003-2009. *Anaerobe*. 2010; 16(5): 489-492.

Boyanova L, Yordanov D, Gergova G, Markovska R, Mitov I. Benefits of Helicobacter pylori cagE genotyping in addition to cagA genotyping. A Bulgarian study. *Antonie Van Leeuwenhoek*. 2011; 100(4):529-35.

Ouzounova-Raykova V., Markovska R, Mizgova G, Mitov IG. 2011. Detection of the sexually transmissible genital mycoplasmas by polymerase chain reaction in women. *Sex Health*. Sep;8(3):445-6.

Ouzounova-Raykova V., D Jordanov, M El-Tibi, I. Mitov. Gonococcal infection in symptomatic and asymptomatic persons seeking medical clinics in Sofia. A 3-year study 2008-2010. *Acta Pathologica, Microbiologica et Immunologica Scandinavica*, 2011, in press.

Eneva R., Engibarov S., Strateva T., Abrashev R., Abrashev I. Biochemical studies on the production of neuraminidase by environmental isolates of Vibrio cholerae non-O1 from Bulgaria. *Can J Microbiol*. 2011; 57 (7): 606-610.

Strateva T., Mitov I. Contribution of an arsenal of virulence factors to pathogenesis of Pseudomonas aeruginosa infections. *Ann. Microbiol*. 2011; 61 (4): 717-732.

Strateva T., Markova B., Markovska R., Marteva-Proevska Y., Ivanova D., Mitov I. Emergence of 16S rRNA methylase-producing nosocomial Acinetobacter baumannii isolates in a University hospital in Bulgaria. *J. Chemother*. 2011; 23 (6): 374-375.

Naas T, Bogaerts P, Kostyanov T, Cuzon G, Huang TD, Otsu S, Nordmann P and Glupczynski Y. Silent spread of IMP-13-producing Pseudomonas aeruginosa belonging to sequence type 621 in Belgium. *J Antimicrob Chemother* 2011; 66(9):2178-9.

Zarb P, Amadeo B, Muller A, Drapier N, Vankerckhoven V, Davey P, Goossens H; ESAC-3 Hospital Care Subproject Group (Markova B). Identification of targets for quality improvement in antimicrobial prescribing: the web-based ESAC Point Prevalence Survey 2009. *J Antimicrob Chemother*. 2011 Feb;66(2):443-9.

Markovska R., I Schneider, D Ivanova, E Keuleyan, T Stoeva, M Sredkova, B Markova, K Bojkova, R Gergova, A Bauernfeind, I Mitov. 2012. High prevalence of CTX-M-15-producing O25b-ST131 Escherichia coli clone in Bulgarian hospitals. *Microb Drug Resist* in press.

Boyanova L, Ilieva J, Gergova G, Davidkov L, Spassova Z, Kamburov V, Katsarov N, Mitov I. Numerous risk factors for Helicobacter pylori antibiotic resistance revealed by extended anamnesis. A Bulgarian study. *J Med Microbiol*. 2012; 61(Pt 1):85-93.

Strateva T., Kostyanov T., Setchanova L. Ralstonia pickettii sepsis in a hemodialysis patient from Bulgaria. *Braz. J. Infect. Dis*. 2012; 16: in press.

Setchanova L, A. Alexandrova, I. Mitov, D. Nashed, T. Kantardjiev and the Group for Microbiological surveillance of pneumococci. Serotype Distribution and Antimicrobial Resistance of Invasive Streptococcus pneumoniae Isolates in Bulgaria before the Introduction of Pneumococcal Conjugate Vaccine. *J Chemotherapy*. 2012, Feb; 24 (1): (in press).

Boyanova L, Mitev A, Gergova G, Mateev G, Mitov I. High prevalence and resistance rates to antibiotics in anaerobic bacteria in specimens from patients with chronic balanitis. *Anaerobe*. 2012. Doi: 10.1016/j.anaerobe.2012.06.002.

Доц. Олга Григорова, проф. Лъчезар Трайков

През 1887 г. към Александровска болница се създава самостоятелно нервно-психиатрично отделение с началник д-р Д. Калевич, а от 1901 г. – д-р Ст. Данаджиев. С учредяването на Медицинския факултет към Софийския университет нервно-психиатричното отделение към Александровска болница прераства в Университетска нервно-психиатрична клиника. Катедрата по нервни и душевни болести формално се създава със закона за учредяването на Медицинския факултет от 10.11.1917 г., но фактически се основава с назначаването на 1.07.1917 г. на двамата руски професори Алексей Ерастович Янишевски (за директор на Неврологичната клиника) и Николай Михайлович Попов (за директор на Психиатричната клиника и за ръководител на катедрата). Неврологичната клиника се настанява на третия етаж на централното болнично здание (женско отделение) и в малка едноетажна сграда в южната част на болницата (мъжко отделение). Първият випуск по медицина започва учебни занятия по неврология и психиатрия през 1923 г.

Проф. А. Е. Янишевски е признат за родоначалник на българската университетска неврология. Той е роден на 12.04.1873 г. в Казан (Русия), завършва Казанския университет, а по-късно става професор по нервни болести и психиатрия в университета в Одеса. Проф. Янишевски чете лекциите по неврология в МФ – София, в продължение на 13 години и издава два учебника по неврология („Симптоматология на заболяванията на нервната система“, 1923 г. и „Учебник по нервни болести. Патология на органическите процеси в периферическата и в централната нервна система“, 1929) и 36 научни труда. Проф. Янишевски създава патоморфологичното направление в неврологията, като описва нова форма на енцефалит (ромбенцефалит) и изучава летаргичния енцефалит. Той оставя името си в историята на медицината с описанието на „хватателния рефлекс“ (*Revue neurologique*, 1914) и на т.нар. „дистоничен феномен“ при повдигане на ръцете (1925).

Първите асистенти в новооткритата катедра са Никола Г. Кръстников, Никола В. Каракашев, Никола Хр. Боев, Райна Иванова-Христова,

Сътрудници на Катедрата по неврология. От ляво надясно, първи ред: доц. д-р Венета Божинова, проф. д-р Силвия Черникова, проф. д-р Лъчезар Трайков, доц. д-р Олга Григорова, проф. д-р Ивайло Търнев, доц. д-р Ирена

Елена Ст. Шеханова. По-късно до 9.09.1944 г. асистенти стават Трайко Запрянов, Христо Петров, Емануил Шаранков, Георги Узунов, Васил Зеленодръвски, Никола Шипковенски, Ангел Пенчев, Филип Филипов, Весела Василева, Борис Маринов, Димитър Даскалов, Златко Спасов, Йордан Китов. Христо Петров (хоноруван доцент) и Весела Василева загиват при бомбардировката на Александровска болница на 10.01.1942 г.

След Н. М. Попов, от 1934 до 1936 г. временно завеждащ Катедрата по нервни и душевни болести е доц. Никола Г. Кръстников (1880-1936). Той завършва Петербургската военно-медицинска академия, ученик е на В. М. Бехтерев и специализира при Дежерин в Париж. Н. Кръстников е първият българин, хабилитиран по неврология и психиатрия (1934). Основните му трудове са в областта на психиатрията. Известен е с репродукционния психотерапевтичен метод.

От 1936 до 1940 г. временно завеждащ Невро-психиатричната катедра е проф. Андрей Сахатчиев, рентгенолог, а преподаването по неврология и психиатрия се ръководи от Никола Хр. Боев (1886-1950). Той завършва медицина в Монпелие, специализира в Париж, автор е на над 40 статии, 3 монографии и едно ръководство по обща неврология („Невропатология“, 1949).

През 1935 г. се одобрява проект за построяване на нова невро-психиатрична болница и строежът започва през 1936 г. със заем от БЗК в размер на 15 млн. лв. През 1940 г. сградата е завършена и в нея се настаняват клиниките по неврология и психиатрия и Отделението по неврохирургия. За времето си това е една от най-модерните университетски болници и основна база на неврологията, психиатрията и неврохирургията у нас.

От 1940 до 1944 г. по времето на Втората световна война завеждащ катедрата е доц. Ангел Пенчев (1894-1975). Той е уволнен от катедрата през 1944 г. и възстановен през 1955 г., след което е поканен във ФР Германия да напише главата за интоксикациите на нервната систе-

ма в 13-и том на „Учебник по специална патологична анатомия“ (1958, Springer Verlag, Berlin).

От 1944 до 1946 г. катедрата отново няма титляр и се ръководи временно от проф. Любен Попов, дерматолог. От 1946 до 1952 г. ръководител на катедрата е доц. Георги Узунов (1904-1971), по-късно професор, академик и ръководител на групата за изучаване на мозъка към БАН. Акад. Узунов има големи заслуги в изграждането на неврологичната и психиатричната мрежа в страната и в утвърждаването на двете специалности у нас. Неговите научни трудове са предимно в областта на психиатрията, основно в етиопатогенезата на психозите („Атебринови психози“).

След 9.09.1944 г. в Катедрата по неврология и психиатрия работят редица асистенти, които по-късно се хабилитират и основават и оглавяват други катедри и клиници в страната: проф. Трайко Запрянов (Катедра по неврология при ВМИ-Пловдив), проф. Георги Настев (Катедра по неврология, ИСУЛ), проф. Емануил Шаранков (първи директор на РНИПИ, 1951 г.), проф. Ганчо Ганев (директор на НИИНП), проф. Филип Филипов (основател на Катедрата по неврохирургия), проф. Ганчо Савов (завеждащ Катедра по неврология и неврохирургия при ВВМИ), проф. Владимир Иванов (завеждащ Катедра по психиатрия при ВМИ – Варна, по-късно директор на НИНПН), проф. Райчо Койнов (завеждащ Катедра по неврология при ВМИ – Варна), проф. Петър Петров (завеждащ Катедра по неврохирургия), проф. Петрана Овчарова (ръководител на Неврологичната клиника в ИСУЛ).

През 1952 г. общата невро-психиатрична катедра се разделя на две отделни катедри – по неврология и по психиатрия. Г. Узунов завежда Катедрата по психиатрия и временно до 1956 г. Катедрата по неврология. До 1952 г. лекциите по неврология и психиатрия се четат от Г. Узунов и Н. Шипковенски, а като учебни помагала се ползват двата учебника на А. Е. Янишевски, „Невропатология“ на Н. Боев и „Практическо ръководство по неврология“ (1949) на Г. Савов и Ив. Темков, което по-късно претърпява шест издания.

Постепенно материалната база на катедрата се разширява. През 1950 г. над източното крило на невро-психиатричната сграда се надстроява етаж за неврохирургичното отделение, което през 1952 г. прераства в Катедра по неврохирургия към ИСУЛ. През 1956 г. над югозападното крило се надстроява етаж, в който се настаняват женското неврологично отделение и детският неврологичен сектор, който през 1960 г. прераства в детско неврологично отделение с дългогодишен ръководител проф. Ив. Георгиев. В освободения приземен етаж се разкриват редица общи за неврологичната, психиатричната и неврохирургичната клиници лаборатории и кабинети: биохимична и ликворологична, хистопатологична, електрофизиологична (ЕЕГ и по-късно ЕМГ), радиоизотопна, физиотерапевтичен сектор с лечебна физкултура, рентгенов кабинет, невроофтальмологичен кабинет, неврологична амбулатория за възрастни и по-късно за деца и др.

През 1956 г. Сашо Божинов е избран за редовен доцент и временно завеждащ Катедрата по неврология, а през 1960 г. – за редовен професор и ръководител на катедрата. Проф. С. Божинов (1914-2002) завършва Софийския медицински факултет, от 1942 г. е асистент в Катедрата по патология, а от 1945 г. – асистент в Невропсихиатричната катедра. Проф. С. Божинов се смята за доайен на българската неврология – той е ръководител на Катедрата по неврология от 1956 г. до пенсионирането си през 1980 г. (с изкл. на 1972-1975 и 1978-1979) и на Клиниката по нервни болести към Александровска болница (1952-1980), бил е декан на МФ, зам.-ректор на ВМИ, зам.-ректор на МА. Той е автор на над 230 научни труда, вкл. 23 монографии (самостоятелно и в съавторство). Неговият учебник по „Неврология“ има 4 издания (1959, 1963, 1973, 1978). Проф. С. Божинов продължава патоморфологичното направление в българската неврология – той проучва салварсановата интоксикация на нервната система, постваксиналните енцефаломиелити (съвместно с Ив. Георгиев), алкохолната енцефалопатия в детска възраст (съвместно с Г. Узу-

нов), хиперкинетичния прогресиращ паненцефалит (съвместно с Г. Узунов и Ив. Георгиев) и провежда системни проучвания върху съвременния остър паркинсонов енцефалит.

Съставът на Катедрата по неврология през 1958 г., когато се чества 40-годишнината на Медицинския факултет, е следният: завеждащ доц. Сашо Божинов, доц. Ангел Пенчев, 7 асистенти и 2 завеждащи кабинети. Към 01.01.1958 г. Катедрата по неврология има 70 легла и изброените по горе общи лаборатории. Лекциите по неврология се изнасят от проф. С. Божинов, а впоследствие и от проф. Ив. Георгиев. За учебници се ползват „Нервни болести“ от Сеп, Цукер и Шмид (превод на български от Ив. Георгиев, В. Дашин и К. Пернов), а по-късно „Неврология“ на проф. С. Божинов (1959) и практическото ръководство на Г. Савов и Ив. Темков (1949). Лекциите по неврология и психиатрия на студентите по стоматология (един семестър) се изнасят от Ив. Темков (по-късно професор и завеждащ Катедра по психиатрия) и Ив. Георгиев. За учебно помагало се ползва учебникът по неврология и психиатрия на Ив. Темков (1957 и 1961).

В тясно сътрудничество с катедрите по неврология и психиатрия работи създадената от акад. Г. Узунов „Група за изучаване на мозъка“ към БАН на база в невропсихиатричния блок. Активно участие в дейността на катедрата вземат научните сътрудници на групата и бъдещи професори Емил Ацев, Никола Килимов (по-късно ръководител на Детска неврологична клиника), Людмил Мавлов (по-късно ръководител на Катедрата по неврология), Тенчо Генчев (по-късно завеждащ хистопатологична лаборатория), Димитър Чавдаров (по-късно завеждащ Неврофизиологична секция).

През 1972 г., когато се създава МА, съставът на Катедрата по неврология включва проф. С. Божинов (ръководител), проф. Ив. Георгиев, доц. Б. Йорданов, хон. доценти Н. Узунов, Я. Янков и В. Дашин, гл. асистенти Д. Македонска, Т. Божинова и Д. Ванева, научни сътрудници Е. Цветанова, М. Кючуков, ординатори С. Пенчева, П. Цветанова, Г. Арнаудов, Р. Йотова и стажант-

асистенти Ю. Петрова и О. Григорова. Филиал на катедрата е Неврологичното отделение на Втора градска болница с ръководител доц. Х. Хараланов, асистенти З. Българанова и Н. Никоевски и стажант-научен сътрудник П. Шотеков.

При създаването на Медицинска академия през 1972 г. всички неврологични, психиатрични и неврохирургични структури на Александровска болница, ИСУЛ и НИИНП се обединяват в Център по неврология, психиатрия и неврохирургия (ЦНПН) с три катедри (по неврология, психиатрия и неврохирургия) и две секции (поликлинична и интегрирани лаборатории) с директор проф. Ганчо Ганев. През 1976 г. ЦНПН се преименува в Научен институт по неврология, психиатрия и неврохирургия (НИНПН), който през 1986 г. има 850 легла и над 1000 души персонал. Директори на НИНПН след смъртта на проф. Г. Ганев през 1977 г. последователно са били проф. Иван Георгиев (1977-1981), проф. Христо Христозов (1981-1985), проф. Владимир Иванов (1985-1988), проф. Андруш Къркеселян (1988) и проф. Крум Миланов (1989-1992).

През 1972 г. в Катедрата по неврология се включват съществуващата дотогава Катедра по неврология при ВМИ като Първа неврологична клиника, Катедрата по неврология при ИСУЛ като Втора неврологична клиника и Неврологична клиника при НИИНП като Трета неврологична клиника. През 1982 г. детските отделения в Александровска болница и IV километър се сливат и през 1985 г. прерастват в Детска неврологична клиника. През 1984 г. към НИНПН се създава диспансерно неврологично отделение, което по-късно прераства в Републикански неврологичен диспансер с ръководител проф. В. Чалманов.

Ръководители на Катедрата по неврология след 1972 г. до 1992 г., когато се възстановява Софийският МФ, са проф. Георги Настев (1972-1975), проф. Сашо Божинов (1975-1977), проф. Иван Георгиев (1977-1979), проф. Сашо Божинов (1979-1980), проф. Иван Георгиев (1980-1982), проф. Борислав Йорданов (1982-1984), проф. Харалан Хараланов (1984-1989), проф.

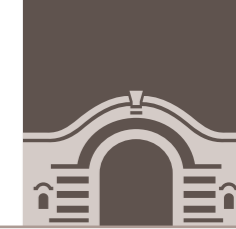
Димитър Хаджиев (1989-1990), проф. Людмил Мавлов (1990-2000).

През 1992 г. с ПМС № 220 се разформирова огромната Медицинска академия и се обособяват държавни университетски болници (ДУБ). Клиниките на Катедрата по неврология преминават към съответните университетски болници – Неврологична клиника към ДУБ „Александровска“, Неврологична клиника към ДУБ „Царица Йоанна“ и Неврологична клиника и Детска неврологична клиника към ДУБ „Свети Наум“. Впоследствие клиниките на катедрата се преименуват в университетски болници (УБ). Ръководители на Катедрата по неврология след 1992 г. са проф. Людмил Мавлов (1990-2000), проф. Пенко Шотеков (2000-2008) и проф. Лъчезар Трайков (от 2008 г.). Проф. Л. Трайков е настоящ ръководител на Катедрата и зам.-декан на МФ. Работил е 9 години като изследовател в INSERM Unit 324. През 2002 г. е избран за университетски професор по невронауки от Националния университетски съвет на Франция. През 2001 г. след завръщането си от Франция съвместно с доц. М. Райчева създава първия Център по паметови нарушения и дементология в България.

Проф. д-р Лъчезар Трайков

Ръководители на Неврологична клиника към Александровска болница са били проф.

С. Божинов (1952-1980), проф. Б. Йорданов (1980-1986), проф. Н. Узунов (1986-1990), проф. М. Кючуков (1990-2000), проф. П. Шотеков (2000-2010) и проф. Ивайло Търнев (от 2010 г. досега). В клиниката след 1952 г. работят следните хабилитирани лица: проф. Сашо Божинов, проф. Иван Георгиев, проф. Борислав Йорданов, проф. Харалан Хараланов, проф. Никола Узунов, проф. Янко Янков, доц. Веселин Дашин, ст.н.с. I ст. Елена Цветанова, ст.н.с. I ст. Димитър Чавдаров, ст.н.с. I ст. Венцеслав Боснев, проф. Людмил Мавлов, проф. Михаил Кючуков, проф. Пенко Шотеков, доц. Николай Никоевски, доц. Олга Григорова, доц. Величка Мълчанова, доц. Александър Алексиев, доц. Теодора Гудева, доц., по-късно проф. Силвия Чернинкова, а след 2000 г. – проф. Ивайло Търнев, проф. Лъчезар Трайков, доц. Юлия Петрова, доц. Маргарита Райчева.

Катедрата по неврология при ИСУЛ е основана в края на 1952 г. Първият курс за усъвършенстване на лекари-невролози е организиран от доц. В. Зеленодръвски през 1953 г. Основател и най-дългогодишен ръководител на катедрата към ИСУЛ е проф. Георги Настев. Той защитава кандидатска дисертация като аспирант във Военномедицинската академия в Ленинград, чиято клиника по неврология и неврохирургия се ръководи от проф. Раздолски. Неговата научна дейност е предимно в областта на съдовите заболявания на мозъка („Мозъчен инсулт“, 1960 и 1972). Проф. Настев е бил директор на НИИНПН (1952-1956) и ръководител на Катедрата по неврология (1972-1975). През 1972 г. Катедрата по неврология към ИСУЛ става Втора неврологична клиника, а през 1987 г. клиниката излиза от състава на НИНПН и Катедрата по неврология и се включва в Центъра по спешна медицинска помощ към МА, като се преобразува в Катедра по неврология и неврохирургия. По-късно клиниката отново се връща към Катедрата по неврология. Клиниката по неврология след проф. Г. Настев се ръководи от проф. П. Овчарова (1975-1982), проф. Р. Рашев (1983-1991), проф. П. Стаменова (1992-2010), проф. М. Даскалов (от 2010 г.). В катедрата и клиниката от основаването досега

работят следните хабилитирани лица: проф. Георги Настев, проф. Петрана Овчарова, проф. Тенчо Генчев, проф. Емил Стаменов, проф. Рашо Рашев, проф. Радослав Райчев, проф. Михаил Харизанов, проф. Симанто Аврамов, проф. Параскева Стаменова, проф. Боряна Ишпекова, доц. Митко Абаджиев, доц. Иван Харалампиев, доц. Атанас Тачев, доц. Атанас Петров, доц. Димитър Чакъров, доц. Константин Костов, доц. Красимир Събев, доц. Ценка Цанкова, доц. Мария Рашева, доц. по-късно проф. Марин Даскалов, а след 2000 г. – доц. Сийка Новачкова, доц. Евгения Василева.

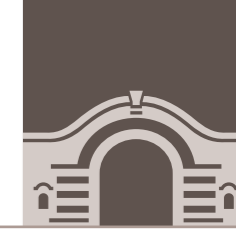
Сегашната УМБАЛНП „Св. Наум“ с нейните неврологични клиники също е база на Катедрата по неврология от 1972 г. Историята на болницата е дълга – на 18.12.1938 г. е открита частната невро-психиатрична клиника на д-р Любен Русев (1898-1955). През 1949-1950 г. болницата се разраства – психиатрично отделение със 70 легла и неврологично отделение с 50 легла (на база Работническа болница, по-късно ИСУЛ). Неврологичното отделение се ръководи за кратко от доц. Васил Ив. Зеленодръвски, а след това – от доц. Трайко Запрянов. Впоследствие става база на Катедрата по неврология към ИСУЛ с ръководител проф. Г. Настев. На 1.01.1951 г. болницата се преобразува в Републикански научноизследователски психоневрологичен институт (РНИПИ) с директор проф. Емануил Шаранков (1951-1952). От 1952 до 1956 г. РНИПИ прераства в Научноизследователски институт по неврология и психиатрия (НИИНП) с директор проф. Георги Настев, а от 1956 до 1977 г. директор е проф. Ганчо Ганев, който инициира издаването на печатен орган „Бюлетин на НИИНПН“ (1958-1984). През 1954 г. се открива лаборатория по физиология и патофизиология на ЦНС, през 1956 г. – електрофизиологична лаборатория (ЕЕГ, след това ЕМГ), също лаборатория по физиология и патофизиология на висшата нервна дейност, вирусологична лаборатория, по-късно ЛФК и Секция по физиотерапия и рехабилитация. Към 1960 г. се обособяват 4 секции. Неврологичната секция има 140 легла и се ръководи

от проф. Г. Ганев. Създават се 4 профилирани отделения: съдово отделение (ръководител д-р Д. Хаджиев), отделение за леко органично и функционално болни (ръководител д-р Мак Вантов), отделение за екстрапирамидни заболявания (ръководител д-р Л. Карамалаков) и отделение по епилепсия с ръководител д-р В. Стоянов. Лабораторно-експерименталната секция се състои от 12 лаборатории: електрофизиологична, патофизиологична, патоморфологична, патохистологична, вирусологична, биохимична, ликворологична, невропсихофармакологична, радиологична, биофизична, вегетологична и имунологична. Откриват се и редица кабинети: неврорентгенологичен, невроофтальмологичен, невроотологичен, както и първите в България кабинети по ЕМГ, иглотерапия и невровегетология. През 1972 г., когато се създава МА, се образува Център по неврология, психиатрия и неврохирургия (ЦНПН), в който влизат неврологичните клиници на Александровска болница, ИСУЛ и IV км. Трета неврологична клиника разполага със 165 легла и се ръководи последователно от проф. Г. Ганев (до 1977 г.), проф. Д. Хаджиев (1977–1993) и проф. Ст. Янчева. В състава на клиниката има 5 клинични отделения. 1. „Съдови заболявания на нервната система“ с ръководители проф. Д. Хаджиев, проф. Ст. Янчева и лаборатории за изследване на мозъчното кръвообращение (реоенцефалография, SPECT) и по невросонография, основана от проф. Ст. Янчева. 2. „Заболявания на вегетативната нервна система и диенцефална патология“ с ръководители последователно проф. Мак Вантов, доц. Г. Дамянова и доц. И. Велчева. 3. „Дегенеративни заболявания на нервната система и паркинсонизъм“ с ръководители проф. Л. Карамалаков и по-късно доц. Д. Георгиев. 4. „Епилепсия“ с ръководител проф. В. Стоянов, а след това доц. Г. Ганева. 5. Детското неврологично отделение с ръководител проф. А. Семерджиев се обединява с детско неврологично отделение от Александровска болница с ръководител проф. Ив. Георгиев и през 1984 г. прераства в Детска неврологична клиника, която се ръководи по-

следователно от проф. Н. Килимов, доц. Л. Белопитова и доц. В. Божинова. През 1992 г. базата на IV км става Държавна университетска болница по неврология и психиатрия (ДУБНП) с директори проф. Ст. Янчева и доц. Д. Боева (1992–1993), доц. И. Велчева (1993–2001). От 2000 г. ДУБНП се преобразува в СБАЛНП „Свети Наум“ ЕАД с изпълнителен директор проф. Ив. Миланов от 2001 г. до 2010 г. и от 2011 г., а през 2010 г. – проф. П. Стаменова. Създава се мощен диагностично-консултативен блок с ръководител проф. О. Колев и електрофизиологични лаборатории с ръководител доц. П. Колев. Открива се сектор по нуклеарна медицина, отделение по неврорехабилитация, а през 2010 г. – Клиника по спешна неврология с ръководител доц. М. Миланова.

Преподавателската дейност на Катедрата по неврология за студенти по медицина и стоматология от 1923 г. до 1972 г. в продължение на 50 години се провежда в Университетската клиника по нервни болести на Александровска болница. Специализацията на лекарите по нервни болести се провежда в ИСУЛ в продължение на 20 години (1952–1972). След създаването на Медицинска академия през 1972 г. материалната база на Катедрата по неврология се разширява, нараства силно и преподавателският персонал. В преподаването на студенти по медицина се включват всички кадри на катедрата в трите клиники, а обучението на студенти по стоматология и фармация остава на база Александровска болница. В последните години се въвежда обучение на студенти на английски език. Обучението по СДК се провежда в трите бази на Катедрата и включва не само основни, но и специализирани курсове, индивидуално обучение и обучение по високоспециализирани дейности (ВСД). Силно се разширява обучението на общопрактикуващи лекари с курсове за теоретична и практическа подготовка. Разширява се приемът за обучение на докторанти и индивидуални специализации, вкл. и в чужбина. Към 1.01.2012 г. в Катедрата се обучат над 40 докторанти. В катедрата функционират 2 комисии за провеждане

на изпита за придобиване на специалност по нервни болести. Хабилитираните специалисти на катедрата са консултанти на НЗОК, републикански консултанти и медицински експерти към МЗ, участват в изработването на клинични пътеки, медицински стандарти и в специализираните комисии по издаване на лицензи за високоспециализирани дейности и за отпускане на скъпоструващи медикаменти.

Към 1.01.2012 г. в катедрата работят 16 хабилитирани и 29 нехабилитирани преподаватели от Неврологична клиника към УМБАЛ „Александровска“: проф. Лъчезар Трайков, проф. Ивайло Търнев, проф. Силвия Черникова, доц. Олга Григорова, доц. Александор Алексиев, доц. Юлия Петрова, доц. Маргарита Райчева, новоизбраните доценти през 2012 г. – Велина Гергелчева и Реана Велизарова, и асистентите Мелания Радионова, Стайко Сарафов, Георги Ангов, Шима Мехрабиан, Мариета Караджова, Силвия Ванева, Христо Крушков, Искра Трайкова, Ирен Петрова, Любомир Попов, Албена Андреева, новоизбрани асистенти Мария Петрова и Виолета Михайлова.

Неврологична клиника към УМБАЛ „Царица Йоанна“: Хабилитирани: проф. Марин Даскалов и доц. Евгения Василева, новоизбран доцент Марко Клисурски. Асистенти: Евгений Ваврек, новоизбран асистент Наталия Колева.

Неврологични клиники към СБАЛНП „Св. Наум“: Хабилитирани: проф. Иван Миланов, проф. Огнян Колев, доц. Ирена Велчева, доц. Венета Божинова, доц. Пенчо Колев, доц. Петя Димова, доц. Милена Миланова. Новоизбрани доценти през 2012 г. Десислава Богданова и Николай Топалов. Асистенти: Галина Николова, Диана Атанасова, Венцислава Недева, Соня Иванова, Румяна Кузманова, Даниела Димова, Людмила Запрянова, Петър Дамянов, Емил Милушев, Диана Тодорова, Мариела Радева, Йоанна Докова, новоизбран асистент Михаела Сергеева.

Основите на научната дейност в катедрата се поставят от родоначалника на българската неврология А. Е. Янишевски, който създава патоморфологичното направление. А. Пенчев и Г. Узунов обособяват нозологично

„Encephalopathia postictica infantum“ и това наименование е прието в световната литература. А. Пенчев е автор на главата за интоксикациите на нервната система и недоимъчните състояния в 13 том на „Handbuch der speziellen Anatomie und Histologie“ (Springer Verlag, 1958, Berlin). С. Божинов продължава патоморфологичното направление и проучва салварсановата и алкохолната интоксикация на нервната система, постваксиналните енцефалити съвместно с Ив. Георгиев, хиперкинетичния прогресиращ паненцефалит съвместно с Г. Узунов и Ив. Георгиев, съвременния остър паркинсонов енцефалит. Ив. Георгиев издава монографии за амиотрофичната латерална склероза (1963) и проучва хепатолентикуларната дегенерация и редица детски неврологични заболявания. Б. Йорданов поставя началото на радиоизотопните и електрофоретичните ликворни изследвания у нас, изследва кръвно-ликворната бариера и издава монографиите „Мозъчна бариерна система“, „Мозъчен оток“, „Множествена склероза“ и „Редки синдроми и заболявания на нервната система“ (1979, съвместно с Я. Янков). Е. Цветанова проучва серумните и мускулните ензими и изоензими при нервно-мускулни заболявания, внедрява съвременни методи за изследване на ликвора и издава монографията „Ликворология“ (1974, 1980), вкл. и на руски език. Х. Хараланов проучва патологията на магистралните мозъчни съдове и на екстремалните състояния и издава монографиите „Патология на каротидното кръвообращение“ (1970) и „Недостатъчност на вертебробазиларното кръвообращение“ (1974). Н. Узунов проучва патофизиологията и терапията на мигрената (монография „Мигрена“, 1979). Я. Янков изследва патогенетични аспекти на нарушенията на мозъчното кръвообращение и миотоничната дистрофия. М. Кючуков провежда клинично-вегетологични проучвания, вкл. и при епилепсия, и издава учебник за стоматолози съвместно с Т. Станкушев (1992). Невропсихологичните проучвания на Л. Мавлов обосновават надмодалния характер на пространствената, времевата и речева-

та перцепция. Издава учебник „Фундаментална неврология“ (2000). Д. Чавдаров изследва електрофизиологичните и терапевтични аспекти на епилепсията. Патологията на периферната автономна система се проучва от В. Боснев (монография „Рамо-ръка синдром“). П. Шотеков внедрява доплеровата сонография и издава няколко монографии, както и „Учебник по неврология“ с две издания (2001 и 2010). Н. Никоевски проучва церебеларните дегенеративни заболявания у нас. О. Григорова изследва индивидуалните белтъци и КЛБ при невроимунни заболявания. А. Алексиев въвежда изследвания на съня и полисомнографията и издава ръководство „Електроенцефалография“. В. Мълчанова внедрява мануалната терапия на вертеброгенните заболявания и издава „Мануална терапия на вертеброгенни болкови синдроми“ (2001). Л. Трайков, М. Райчева и колектив, който от 2007 г. е член на Европейския коконсорциум за болестта на Алцхаймер, проучват генетичните, молекулярни и съдови рискови фактори за развитието на когнитивни нарушения и деменции, описват първите автозомно-доминантни моногенни форми на болестта на Алцхаймер, провеждат епидемиологично проучване за разпространението на Алцхаймеровата болест в България, проучват също паркинсоновата болест, паркинсон-плюс синдромите, когнитивия и епилепсия. Проф. Трайков е автор на глава за невропсихологично изследване при деменции в Handbook of Clinical Neurology (89, 2008) и на монографията „Болест на Алцхаймер и съдова деменция“. Ив. Търнев проучва пространствените нарушения на различни сензорни модалности и техните хемисферни различия. Той развива направлението „Клинична неврогенетика“ и заедно с В. Гергелчева и колектив провеждат мащабни клинично-генетични и епидемиологични проучвания на наследствените невромускулни заболявания сред ромите и идентифицират няколко нови форми на херeditарни невропатии, мускулни дистрофии, конгенитална миастения, конгенитална атаксия. Проучват се генотип-фенотип коре-

лациите при болестта на Wilson, болестта на Niemann-Pick, наследствените спастични парализации, фамилната амилоидна невропатия, както и нови форми на наследствена темпорална епилепсия. Изследвания върху когнитивните нарушения при различни невромускулни заболявания са отразени в монография на английски език (2011). С. Черникова разработва проблемите на невроофтальмологичната диагностика при множествена склероза, мозъчни тумори, мозъчна съдова патология и издава монография „Невроофтальмологична диагностика при някои заболявания на нервната система и око“. Съвместно с Ив. Търнев проучва генотип-фенотип корелациите при пигментен ретинит и глаукома. Ю. Петрова въвежда нови инструментални методики – симпатиков кожен отговор, интраоперативно ултразвуково мониториране, ехография на мускули и периферни нерви. М. Райчева е клиничен психолог и изследовател с голям опит в методологията и провеждането на невропсихологичните изследвания.

Г. Настев, Р. Рашев, М. Харизанов, Д. Чакърров, И. Харалампиев, К. Костов, Ц. Цанкова проучват патофизиологията, клиниката, патобиохимията и ликворологията при нарушения на мозъчното кръвообращение. М. Абаджиев поставя основите на неврогенетиката у нас. Т. Генчев разработва проблемите на патоневроморфологията и хистохимията на нервната система. Р. Райчев и П. Овчарова разработват различни аспекти на висшите корови функции и техните нарушения. Е. Стаменов и П. Стаменова проучват различни разстройства на виталните функции при мозъчен инсулт, мозъчен оток, изолирана мозъчна смърт и интензивно лечение и реанимация при неврологични заболявания (монография „Хеморагични мозъчни инсулти“, 1988). Б. Ишпекова издава учебник по клинична електромиография съвместно с Ив. Миланов и изследва електромиографската характеристика на редица заболявания на периферната нервна система и някои невродегенеративни заболявания. С. Новачкова проучва електромиографски някои заболявания на

периферната нервна система и множествената склероза. Проучванията на М. Рашева са в областта на клиничната електроенцефалография, епилептологията и невропсихологията. Е. Василева има редица доплерсонографски и клинични изследвания при МСБ. М. Даскалов изследва мозъчната бариерна система при исхемични мозъчни инсулти и неврологичните усложнения при системни заболявания.

Г. Ганев проучва различни аспекти на паркинсонизма, патобиохимията и терапията на епилепсията, издава монографиите „Паркинсонизъм“ (1976) и „Клинична електрофизиология“ (1970). Д. Хаджиев, Ст. Янчева и колектив проучват латентната и преходна недостатъчност на мозъчното кръвообращение: епидемиология, промени в мозъчния кръвен ток, невропсихологична оценка на когнитивния дефицит и др. Внедряват модерни инструментални методи и проучват ефективността на редица вазоактивни и реологично активни медикаменти. Д. Хаджиев издава монографиите „Латентна и преходна недостатъчност на мозъчното кръвообращение“ (1976), „Съдови заболявания на нервната система“ (1979), „Начални нарушения на мозъчното кръвообращение“ (1990), „Мозъчна исхемия“ (1995, съвместно с Н. Lechner), „Цереброваскуларни рискови фактори“ (1998), „Исхемичен инсулт“ (2001). Под редакцията на Мак Вантов са издадени монографиите „Диенцефална патология“ (1980), „Клинична невровегетология“ (1982), „Заболявания на вегетативната нервна система“ (1987). През 1999 и 2000 г. се издава двутомнен учебник по неврология под редакцията на Ст. Янчева. През 2007 г. излиза учебник по неврология за специализиращи лекари под редакцията на Ив. Миланов и Ст. Янчева, а през 2009 г. – „Неврология за общопрактикуващи лекари“. Ив. Миланов проучва двигателните нарушения при екстрапирамидни и други заболявания и различни аспекти на главоболието и болката. Издава монографиите „Болки в гърба“ (2002), „Множествена склероза“ (2005), „Паркинсонови синдроми“ (2005), „Двигателни нарушения“ (2007), „Болка в неврологичната

практика“ (2009), „Множествена склероза и демиелинизиращи заболявания“ (2010), „Болки в гърба“ (2010), „Главоболие“ (2011). Ив. Иванов проучва отоневрологичните заболявания, а О. Колев изследва нарушенията в пространствената ориентация при неврологично болни. И. Велчева изследва хемореологичните нарушения при мозъчно-съдова болест и диагностиката на заболяванията на автономната нервна система. Л. Белопитова и Р. Йотова и впоследствие В. Божинова и П. Димова изучават особеностите на клиничното протичане, диагностиката и лечението на неврологичните заболявания в детската възраст – мозъчно-съдови, дегенеративни, невромускулни, епилепсия, остри и хронични енцефалити и главоболие. П. Колев проучва разстройствата на съня и главоболието, а М. Миланова – проблеми на интензивното лечение на неврологичните заболявания и нарушенията на съня.

Хабилитираните преподаватели в катедрата участват активно в дейността на Дружеството по неврология, в неговото ръководство, в организирането на национални и международни конгреси и конференции.

Проф. Венцеслав Бусарски, проф. Марин Маринов

Катедрата по неврохирургия е създадена през 1952 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекари (ИСУЛ) на базата на Отделението по неврохирургия към Невропсихиатричната клиника на Александровска болница с ръководител проф. Филип Филипов.

Първите документирани неврохирургични операции в България са извършени през 1937 г. в Катедрата по хирургия (Втора хирургия) на Софийския медицински факултет от общи хирурзи (Ф. Филипов, Н. Василев, М. Петров) с интереси и подготовка в областта на неврохирургията. В Катедрата по хирургия се провежда и студентско обучение по неврохирургични проблеми.

През 1942 г. д-р Ф. Филипов създава първото в България Отделение по неврохирургия в Александровска болница. През периода 1944–1945 г. цялата Невропсихиатрична клиника е превърната във военна неврохирургична болница с ръководител д-р Ф. Филипов. От 1946 г. Отделението по неврохирургия е превърнато в самостоятелен Неврохирургичен център към Софийския медицински факултет, а от 1952 г. то се трансформира в Катедра с Клиника по неврохирургия към ИСУЛ.

През 1972 г. със създаването на Медицинска академия Катедрата по неврохирургия става част от Научния институт по неврология, психиатрия и неврохирургия (НИНПН) и по-късно продължава своята разнообразна учебно-преподавателска, диагностично-лечебна, научноизследователска и организационно-методична дейност като самостоятелно звено към възстановения Медицински факултет.

До 2005 г. основната клинична база на Катедрата по неврохирургия остава Клиниката по неврохирургия в Александровска болница. Втората база за обучение на Катедрата по неврохирургия е създаденото през 1988 г. Отделение по неврохирургия в Университетска болница „Царица Йоанна“ (ИСУЛ), което по-късно прераства в Клиника по неврохирургия. През различни периоди клинични бази на Катедрата по неврохирургия са били

и Клиника по неврохирургия към сегашната Университетска болница „Св. Наум“ (1972–1991 г.), както и Клиника по неврохирургия в Института за лечение на чужди граждани, по-късно Клиника по неврохирургия в Университетска болница „Св. Анна“. От началото на 2006 г. Катедрата, заедно с Клиниката по неврохирургия е предислоцирана от УМБАЛ „Александровска“ в УМБАЛ „Св. Иван Рилски“, където е и в настоящия момент.

През годините ръководители на Катедрата по неврохирургия са проф. Филип Филипов (1952–1971, проф. Петър Петров (1972–1979), проф. Любомир Карагьозов (1980–1986), проф. Адруш Къркеселян (1986–1999), проф. Кирил Романски (2000–2007), проф. Венцеслав Бусарски (2008–2012) и проф. Марин Маринов (от 2012 г.).

Проф. Филип Филипов (1908–1987) завършва медицина в Медицинския факултет на Софийския университет през 1932 г. и от същата година работи като доброволен сътрудник към Катедрата по хирургия. Поради изявения интерес към неврохирургията провежда едногодишна специализация в Берлин (Германия) при световноизвестния неврохирург проф. В. Тьонис. През 1958 г. е избран за професор по неврохирургия. На проф. Ф. Филипов българската медицина дължи въвеждането на редица модерни за времето си диагностични (пневмоенцефалография, вентрикулография, миелография, каротидна ангиография) и лечебни методи при черепно-мозъчни и гръбначномозъчни травми и тумори, клапни операции при хидроцефалия, хирургия на болката, дискови хернии, малформации на нервната система и др. Той обучава първото поколение български неврохирурзи, бил е увлекателен лектор и е автор и съавтор на над 150 научни труда в наши и чуждестранни медицински списания, на монографиите „Хроничен субдурален хематом“, „Тумори на IV вентрикул“, „Мозъчна цистицеркоза и на първото българско ръководство „Диагностика и лечение на неврохирургичните заболявания“.

Проф. Филип Филипов

Проф. Петър Петров (1914–1986) завършва медицина в Софийския медицински факултет, специализира в Париж и Москва. Той има определени заслуги за развитието на детската неврохирургия, оперативно-то лечение на дисковите хернии, мозъчните тумори и др. Ценни са монографиите му „Лумбална дискова болест“, „Тумори на малкия мозък“, „Тумори на VIII черепно-мозъчен нерв“.

Проф. Петър Петров

Проф. Петров е един от основателите и първи председател на Българското дружество по неврохирургия.

Проф. Любомир Карагьозов (1921–2009) завършва медицина в Софийския медицински факултет и специализира по неврохирургия в Париж и Москва. Защиства кандидатска дисертация (дм) на тема „Неврологични усложнения при туберкулозни спондилит“ и за „дмн“ на тема „Транскраниални оперативни достъпи към орбитата“.

Проф. Любомир Карагьозов

Неоспорим е приносът му за въвеждането и развитието на микроневрохирургията, както и за развитието на съдовата неврохирургия, операциите при хипофизни тумори, периферни нерви и др. Автор е на над 200 научни труда, както и на монографиите „Хирургия на периферните нерви“, „Оперативна неврохирургия“, „Кратка неврохирургия“, „Хирургия на съдовите заболявания на мозъка“, съавтор е на първото българско ръководство по неврохирургия. Има определени заслуги за развитието на неврохирургията в Куба и Кувейт, научен ръководител е на наши и чуждестранни докторанти и специализанти, председател е на Българското дружество по неврохирургия през 1980–1986 г.

Проф. Адруш Къркеселян (1932–2012) завършва медицина в Пловдив и специализира в Женева (Швейцария). Защиства кандидатска дисертация (дм) на тема „Ангиографска диагностика при субтенториални тумори и съдови

поражения на вертебро-базиларната система“, както и за „дмн“ на тема „Приложение на микрохирургичната техника при транскраниалните операции на селарната област“. Има над 120 научни труда, между които монографията „Метастатични тумори на централната нервна система“. Председател е на Българското дружество по неврохирургия (1990-1999 г.) и е редактор и съавтор на ръководството „Неврохирургия“ (том V от многотомника „Клинична хирургия“).

Проф. Адруш Къркеселян

Проф. Кирил Романски е роден през 1943 г., завършва медицина в София и отначало работи в Катедрата по анатомия и специализира в Германия. Защищава кандидатска дисертация (дм) на тема „Ултраструктура на субталамусното ядро и някои от връзките му“ и за „дмн“ на тема „Микрохирургична анатомия и хирургични резултати при мозъчни аневризми“. Автор и съавтор е на над 200 научни труда, на ръководството „Неврохирургия“ и има определени приноси в съдовата неврохирургия, хирургията на болката, възпалителните заболявания на ЦНС.

Проф. Венцеслав Бусарски е роден през 1948 г., завършва медицина в София и започва работа в Катедрата по неврохирургия от 1974 г. Има специализации в Германия, Великобритания, САЩ и др.

Проф. Кирил Романски

Защищава кандидатска дисертация (дм) на тема „Следоперативен компютертомографски контрол при интракраниални обемни процеси“ и за „дмн“ на тема „Микроневрохирургия на черепно-мозъчната основа“. Има над 220 научни труда, съавтор е на ръководството „Неврохирургия“, на ръководства по хирургия, неврология и др. Има 2 изобретения и приноси в невроонкологията, съдовата, спиналната и функционалната неврохирургия, председател е на Българското дружество по неврохирургия през периода 2000-2010 г.

Проф. Венцеслав Бусарски

Проф. Марин Маринов е роден през 1950 г., започва своята дейност в детската невро-

хирургия, защитава дисертация за „доктор по медицина“ на тема „Хирургично лечение на интракраниалните арахноидни кисти в детската възраст“ и за „дмн“ на тема „Съвременни възможности на трансфеноидалната хирургия на хипофизните аденоми“. През периода 1996-2002 г. той ръководи Клиниката по неврохирургия и неврология на УБ „Св. Анна“. Има специализации в Германия (1998-1999 и 2003 г. с Хумболдтова стипендия), в САЩ (2004-2006) и др. с научни интереси в невроонкологията, съдовата неврохирургия, невронавигацията, експерименталната неврохирургия и др., с над 300 научни труда и 6 монографии. Председател е на Българското дружество по неврохирургия от 2011 г. и е декан на Медицинския факултет при МУ – София от 2008 г.

Проф. Марин Маринов

В Катедрата по неврохирургия са хабилитирани и редица професори и доценти.

Проф. Панайот Франтишек Веца (роден 1929 г.) е с основни интереси и разработки в областта на детската неврохирургия, Защищава кандидатска дисертация (дм) на тема „Топична ангиографска диагноза на мозъчните тумори с челна локализация“ и за „дмн“ на тема „Хирургично лечение на детската хидроцефалия“. Има над 150 научни труда.

Проф. Симон Арам Унджиян (роден 1935 г.) работи предимно в областта на детската неврохирургия с дисертация за „дм“ на тема „Стойност

на брахиалната ангиография за диагностиката и предоперативната преценка на туморите в задната черепна ямка в детската възраст“, с над 150 научни труда и 2 монографии.

Проф. Стефан Николов Габровски (роден 1944 г.) първоначално работи по проблеми на детската хидроцефалия, защитава дисертация за „дм“ на тема „Диагностична стойност на мозъчната ангиография при детската хидроцефалия“ както и за „дмн“ върху микроневрохирургията на 3-я вентрикул. От 1989 до 1999 г. ръководи Отделение (по-късно Клиника) по неврохирургия при Университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“, а от 2000 до 2011 г. ръководи Клиниката по неврохирургия на „Пирогов“. Той е автор на над 200 научни труда и 5 монографии.

Доц. Христо Цеков Цеков (роден 1950 г.) започва работа също в детската неврохирургия, защитава дисертация за „дм“ на тема „Нехирургичен подход към спина бифида аперта и съпътстващата я вътрешна хидроцефалия“ и е автор на над 150 научни труда.

Доц. Васил Христов Каракостов (роден 1958 г.) има дисертация за „дм“ на тема „Стереотаксични КТ-базирани интервенции при мозъчни процеси“ с особени интереси в областта на спиналната неврохирургия и с над 100 научни труда. Специализирал е в Германия и Швейцария.

Доц. Румен Попов (роден 1961 г.) е с дисертация за „дм“ на тема „Хирургично лечение на мозъчните кавернозни малформации“ и от 2011 г. е началник на Клиниката по неврохирургия в Университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“ с над 80 научни труда.

Доц. Асен Венциславов Бусарски (роден 1973 г.) е с дисертация за „дм“ на тема „Диагностични и лечебни възможности на интракраниална невроендоскопия – реална, виртуална и навигирана“, има специализации в Германия, Франция и Италия и е автор на над 80 научни труда.

В момента Катедрата по неврохирургия включва 1 професор, 3 доценти и 9 главни асистенти, както и редовни и задочни докторанти. Сътрудници на Катедрата по неврохирургия са защитили над 40 дисертации. В кате-

драта са получили обучение и квалификация с различна продължителност почти всички неврохирурзи в страната, както и множество чуждестранни специализанти и докторанти от Бангладеш, Виетнам, Доминиканска република, Йордания, Куба, Кувейт, Ливан, Македония, Никарагуа, Палестина, Сирия.

До 2009 г. студентското обучение по неврохирургия в МФ на МУ – София се провежда в рамките на обучението по неврология и хирургия, а от учебната 2009–2010 г. е обособено в самостоятелен цикъл по неврохирургия за студенти. Цикълът е включен в V курс от следването, като са обособени 10 часа лекции и 20 часа практически упражнения по основни проблеми на неврохирургията: травми на нервната система, тумори на нервната система, съдова неврохирургия, спинална неврохирургия, малформации, възпалителни и паразитни заболявания на нервната система, функционална неврохирургия.

Към Катедрата по неврохирургия функционира и студентски кръжок, чиито традиции са от

края на 60-те години с първи ръководители проф. Л. Карагъзов, проф. П. Вецка, д-р В. Христов и др.

По линия на следдипломното обучение и продължаващо медицинско образование се провеждат ежегодни курсове по новости в неврохирургията, както и индивидуално обучение за специализанти.

През годините сътрудниците на Катедрата по неврохирургия развиват и значителна организационно-методична дейност в лечебни заведения на цялата страна – организиране на регионални неврохирургични звена в областните и окръжните болници, консултативна помощ по линия на плановите и спешните републикански консултации.

В научноизследователската дейност сътрудниците на Катедрата по неврохирургия провеждат самостоятелни и съвместни с други изследователски звена изследвания и научни проекти в почти всички области на клиничната и експериментална неврохирургия, както и по фундаментални проблеми на невронауките. Основните направления на научноизследова-

Учебна лаборатория по неврохирургия

Високотехнологична микроневрохирургична операция с невронавигация и интраоперативно невромониторирание

телската дейност обхващат микроневрохирургична анатомия на селарната област, краниоорбиталните структури, черепно-мозъчната основа, артериалните аневризми, мозъчните артериовенозни малформации, дегенеративните спинални заболявания с миелорадикулопатии, генетични изследвания при мозъчна патология, функционална неврохирургия, хирургия на болката, епилепсията. Разработени са редица научни проекти по проблеми като невроендоскопия (виртуална и навигирана), невронавигация, дегенеративна патология на шийния гръбначен стълб, интраоперативно мониториране с будна краниотомия, мозъчно картиране, субдурални и интрацеребрални електроди, електростимулация, моторни евокирани потенциали, мониториране на мозъчностволови функции, гръбначномозъчни функции и др., някои от които са отличени с награди. Разработват се и съвместни научноизследователски проекти с Университетската

Клиника по неврохирургия – Мюнстер, Германия, върху проблеми като реална и виртуално-симулирана невроендоскопия, лечение на мозъчния вазоспазъм при аневризмална субарахноидна хеморагия и други.

Понастоящем клинична база на Катедрата по неврохирургия са клиниките по неврохирургия в Университетска болница „Св. Иван Рилски“ и в Университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“.

Клиниката по неврохирургия на Университетска болница „Св. Иван Рилски“ разполага с 80 легла и отделения по невроонкология, детска неврохирургия и невротравми, спинална неврохирургия, съдова и функционална неврохирургия, анестезиология и интензивно лечение, операционен блок с 5 операционни зали и съвременна апаратура: операционни микроскопи, невроендоскопия, невронавигация, стереотаксичен апарат, радиочестотна термокоагулация, мозъчно картиране и др.

Клиниката по неврохирургия на Университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“ разполага с 15 легла и е профилирана за спешни и нетложни състояния в неврохирургията (травми, мозъчносъдови инциденти и др.). Тя също разполага с модерна апаратура – операционни микроскопи, невроендоскопия и др.

В двете клинични бази на Катедрата по неврохирургия се извършват на съвременно ниво операции от всички области на неврохирургията с голяма и най-голяма сложност.

Състав на Катедрата по неврохирургия към началото на академичната 2012-2013 г.:

Проф. д-р Марин Б. Маринов, дм, дмн – ръководител на катедрата и декан на Медицински Факултет при МУ – София (2008-2012, 2012-2016 г.)

Доц. д-р Васил Каракостов, дм

Доц. д-р Румен Попов, дм

Доц. д-р Асен Бусарски, дм

Гл. ас. д-р Христо Рангелов

Гл. ас. д-р Кирил Георгиев, дм

Гл. ас. д-р Рафаел Аврамов

Гл. ас. д-р Живко Сурчев

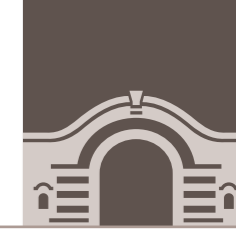
Гл. ас. д-р Николай Стоянчев

Гл. ас. д-р Петър Стоянов

Гл. ас. д-р Владимир Атанасов

Ас. д-р Красимир Минкин, дм

Ас. д-р Асен Хаджиянев

От историческа гледна точка клиничната нефрология е относително млада специалност. Нейното развитие в международен план може да се раздели на два етапа до 1950-1960 г. и след това.

През първия етап клиничната нефрология се развива в рамките на вътрешните болести и общата медицина. Поради факта, че урологията е по-стара специалност, през този етап тя е ангажирана и с диагностиката и консервативното лечение на бъбречните заболявания.

През втория етап от 1950-1960 г. до днес клиничната нефрология с бързи темпове се превръща в обособена профилна специалност. Поради това, че и останалите терапевтични специалности се развиват и отграничават, вътрешните болести се превръщат във „федерация на специалностите“. Общоприето е мнението, че най-важните предпоставки за обособяване на клиничната нефрология са пункционна бъбречна биопсия и имуноморфологична диагностика, диализа и бъбречна трансплантация

След въвеждането на пункционната бъбречна биопсия през 1951 г. от Yversen и Brawn, класификацията на гломерулонефритите напълно се промени. Хистологията, имунофлуоресценцията и електронната микроскопия очертаха нови виждания за диагнозата и терапията на бъбречните заболявания.

Първият „изкуствен бъбрек“, въведен от W. Kolff през 1950 г., беше заместен от съвременна технология за очистваща терапия при уремици. Благодарение на хроничемодиализата и перитонеалната диализа, милиони уремици могат да живеят двуцифрено число години при подобряващо се качество на живот.

След първата успешна бъбречна трансплантация през 1954 г. – извършена от уролога Y. Murray и нефролога Y. Merrill, присаждането на бъбреци показва бързо развитие и се превърна повсеместно в рутинна методика. Ролята на нефролога е много съществена в тази многоекипна дейност.

У нас споменатите авангардни методи се въвеждат с резонно закъснение, но в името на

истината трябва да се подчертае, че размерът на това закъснение не е много голям.

Още през 1964 г. в Клиника по урология – ИСУЛ, доц. Патев и д-р Карапандов правят първите опити за прилагане на хемодиализа с тогавашните апарати. Не много по-късно проф. Киряков след специализация в чужбина прави хемодиализи в Александровска болница и впоследствие е с водеща роля за развитието на хемодиализата у нас. Първата успешна бъбречна трансплантация у нас се извършва през 1969 г. в Урологичната клиника на ВМИ – София.

Първата нефрологична клиника е основана през 1966 г. под ръководството на проф. Георги Маждраков в ИСУЛ и е известна като „IV вътрешна клиника с нефрология и пулмология“ След пенсионирането на проф. Маждраков клиниката се ръководи последователно от проф. Ат. Малеев (1972-1973) и проф. Св. Разбойников (1973-1975). В тази клиника за първи път у нас се развива специализирана клинична дейност, преподаване, СДК и научни изследвания по нефрология. Наред със стационара с 64 легла към клиниката има и диализен център (хемо-перитонеална диализа) за остра и хронична бъбречна недостатъчност, сектори за пункционна бъбречна биопсия с морфологична и функционална бъбречна диагностика, лаборатории по клинична химия и имунология. През есента на 1973 г. се провежда първият изпит по нефрология като профилна специалност. Нефрологията се развива и преподава и в рамките на Катедрата по вътрешни болести с терапия към ВМИ – София, но с общоклиничен и интернистичен аспект и с преподаване на студентите в рамките на обучението по вътрешни болести.

През 1975 г. се създава Катедра по нефрология с две клиници на 1 етаж в блока на II хирургия с общо 108 легла. Първа нефрологична клиника се формира от преместената от ИСУЛ нефрологична клиника, а втора – с част от състава на Катедрата по вътрешни болести и терапия. Катедрата с двете клиници е административно свързана с Катедрата по урология и с Центъра по хемодиализа в Научния институт

по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация при Медицинска академия (НИНУХТ). Вследствие Диализният център се отделя административно от катедрата и се прехвърля към Катедрата по урология, а след това се обособява като самостоятелно звено. Въпреки това откъсване на диализата от нефрологията съвместната работа продължава, вкл. в преподаването, научната работа, следдипломната квалификация, изпитите за специалност по нефрология и пр. Въпросът за това дали диализата трябва да се развива отделно от клиничната нефрология е бил обект на многогодишни дискусии. Днес би могло да се твърди, че благодарение на това, че диализите не се правеха „между другото“, а като основна дейност диализното лечение у нас получи много добро развитие.

През 1980 г. Научната група по ендемична нефропатия към катедрата се разформирова, а имуноморфологичната лаборатория се прехвърля в Катедрата по патология.

През 1985 г. Лабораторията по клинична имунология при катедрата се отделя като самостоятелно звено. В следващите години под ръководството на проф. Е. Наумова, имунологичната лаборатория ускорява своето развитие с акцент трансплантация с достигане на съвременно европейско ниво.

Сътрудници на катедрата (лекари и сестри) основават Трансплантационен център в Института „Пирогов“, който след 2-годишна работа (1981-1982) се закрива. Тук с признание трябва да споменем имената на проф. Г. Стефанов, доц. Б. Белева, доц. Е. Патев и проф. Н. Минков (уролог).

През 1985 г. Катедрата по нефрология се разединява териториално: Първа нефрологична клиника се пребазира на ул. „Даме Груев“ № 8, а Втора, заедно със Сектора по андрология, остава в блока на II хирургия, но се премества на III етаж. През 1991 г. Катедрата по нефрология се преобразува в Клиничен център по нефрология, обединяващ двете нефрологични клиники, а Медицинска академия и Научният център по нефрология (НИНУХТ)

са разформироваани. В първа нефрологична клиника леглата се намаляват последователно до 26, а във Втора клиника, впоследствие Клиника по нефрология и трансплантация – до 28. През 1992 г. Диспансерът по бъбречна трансплантация се установява трайно към Втора нефрологична клиника и през следващите години клиниката и диспансерът са основно нефрологично звено в бъбречната трансплантация у нас (постоперативни грижи, диспансерно наблюдение, стационар).

През 2005 г. Първа нефрологична клиника, преименувана на Клиника по нефрология, е пребазирана в УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ. Тук тя запазва основните насоки в дейността си – лечебно-диагностична, научна и преподавателска. Годишно в клиниката се лекуват над 1000 болни с предимно гломерулонефрити. Извършват се над 100 биопсии (годишно) и 50 плазмаферези. През 2010 г. тя е обявена за „Клиника на годината“ на УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ. През този период е налице значителна динамика в състава: назначават се двама нови асистенти (д-р В. Василев и д-р Хр. Шиваров), както и двама ординатори (д-р Я. Коларска и д-р Г. Ранчев). През този период д-р В. Лазаров получава образователна и научна степен „доктор“, а доц. Б. Делийска – „доктор на медицинските науки“.

Клиниката по нефрология и трансплантация остава базирана в блока на II хирургия към УМБАЛ „Александровска“. През 2009 г. се извършва основен ремонт, при който в клиниката са създадени съвременни условия за болните и персонала. В стационара на клиниката годишно се лекуват около 800–1000 болни с най-разнообразна нефрологична патология (по вид и тежест). Клиниката по нефрология и трансплантация единствена в България диагностицира и лекува нефрологични усложнения след бъбречна трансплантация. Извършват се биопсии на нативни и трансплантирани бъбреци, както и ехографско и доплерово изследване. В клиниката функционира и звено за продължително наблюдение и лечение на бъбречнотрансплантирани болни. Наблюда-

ват се над 450 болни с бъбречна трансплантация и се поддържа листа на чакащи бъбречна трансплантация. Клиниката по нефрология и трансплантация има всички предпоставки да бъде база за универсална учебна и научна нефрологична дейност. През последните години и тук се регистрира голяма динамика в лекарския състав. Назначават се двама асистенти (д-р Диляна Николова и д-р Жан Филипov), трима ординатори (д-р Диян Генov, д-р Луиза Христова, д-р Мая Петрова), доц. Паскалев защитава дисертация за научната степен „доктор на медицинските науки“.

Ръководители на Катедрата (Центъра) по нефрология от основаването ѝ до днес са проф. Г. Маждраков (1966–1972), проф. А. Малеев (1972–1973), проф. С. Разбойников (1974–1975; 1976–1977), проф. Н. Попов (1975–1976), проф. И. Андреев (1977–1978), проф. А. Аструг (1978–1985), проф. Г. Стефанов (1985–1990), проф. И. Тишков (1990–1999), доц. П. Симеонов (1999–2012).

По време на работата си в катедрата са хабилитирани доц. Е. Патев, ст.н.с. I ст. Г. Стефанова, ст.н.с. II ст. И. Кунчев, проф. И. Тишков, проф. А. Аструг, проф. Г. Стефанов, проф. И. Андреев, проф. Ц. Димитров, доц. Д. Мушмов, ст.н.с. II ст. Л. Тодорова, доц. Т. Василев, доц. Т. Михайлов, доц. П. Симеонов, ст.н.с. Б. Белева, доц. Б. Делийска, доц. Е. Паскалев.

Щатните сътрудници на катедрата защитават дисертации, както следва: доц. Е. Патев (първа дисертация по нефрология в България), проф. И. Груев – дмн, доц. Д. Николов (Мушмов) – кмн, ст.н.с. Г. Стефанова – дмн, д-р К. Чуканов – кмн, ст.н.с. И. Кунчев – кмн, д-р Г. Гаврилов – кмн, проф. А. Аструг – дмн, проф. Т. Василев – дмн, проф. И. Тишков – дмн, проф. Г. Стефанов – дмн, проф. И. Андреев – дмн, проф. Ц. Димитров – дмн, д-р С. Пенева – кмн, д-р Р. Йовева – кмн, д-р П. Атанасова – кмн, д-р С. Ангелова – кмн, д-р М. Бънкова – кмн, ст.н.с. Л. Тодорова – кмн, ст.н.с. Б. Белева – кмн, доц. П. Симеонов – кмн, д-р Н. Добрева – кмн, д-р Р. Попов – кмн, доц. Б. Делийска – дмн, доц. Е. Паскалев – дмн, д-р М. Кибриа – кмн, д-р В. Лазаров – дм.

С особено големи приноси за катедрата за определен период от време в нея работят доц. М. Бакърджиев (пункционна бъбречна биопсия и диализа) и д-р Д. Дойчинов (морфологична бъбречна диагностика).

Основните направления в лечебно-диагностичната работа на центъра са функционална бъбречна диагностика, пункционна бъбречна биопсия (ребиопсия) – извършване и клинична интерпретация на морфологичната находка, тънкоиглена биопсия, ехографска и доплерова диагностика, гломерулонефрити и имунни нефропатии – комплексна диагностика, клиничко-морфологични характеристики, съвременно патогенетично лечение, пикочни инфекции, системни нефропатии, вкл. и балканска ендемична нефропатия (БЕН) – комплексна диагностика и лечение, ренална хипертония – ренопаренхимна и реновазална, хронична бъбречна недостатъчност (вкл. обострена и остра) – консервативно лечение, адаптация към хронично диализно лечение, бъбречна трансплантация – всички елементи от листа на чакащи през нефрологичните ангажменти около самата трансплантация до продължителното диспансерно проследяване (имуносупресия, инфекции, стационарно наблюдение при нужда и пр.), почистващи методи (до 1975 г. хемодиализа и перитонеална диализа със стилет катетър при остра и хронична бъбречна надостатъчност, плазмаферези при имунни заболявания с автоматична и полуавтоматична центрофужна плазмафереза, посттрансплантационни интензивни хемодиализи).

През 30-годишното съществуване на Катедрата по нефрология са извършени и публикувани резултатите от стотици изследвания с оригинален и научноприложен характер. През последните години са актуални следните научни теми: гломерулонефрити, интерстициални нефрити, системни имунни нефропатии, вкл. васкулити – диагностично – лечебни алгоритми, вкл. лечение с пулсови дози циклофосфамид, циклоспорин, микофенолат мофетил и др.; БЕН – клиничко-генетични проучвания; плазмен обмен в нефрологията; съвременно консервативно ле-

чение на хроничната бъбречна недостатъчност (нискобелтъчна и кетодиета, костна болест, лечение на анемията с еритропоетин, оценка на хранителния статус, уреино-кинетично моделиране; бъбречна трансплантация – съвременни имunosупресивни протоколи с включване на поли/моноклонални антитела, микофенолат мофетил, сиролимус, такролимус в борбата срещу инфекциите, морфологична диагностика, оценка на реципиента и потенциалния жив донор и др. Учебно-преподавателската работа на центъра през последните години е насочена към участие в цикловата система за преподаване по нефрология на студенти, прилагане на тестове (различни варианти) за оценка подготовката на лекари и студенти, въвеждане на кратки (1–3 дни) тематични курсове за следдипломно обучение (СДО) по нефрология, обогатяване програмите на СДО с нови форми на обучение, като кръгли маси, клинични конференции, фирмени презентации и пр.

Преподаватели и научни сътрудници:

- Доц. Пенчо Симеонов – завеждащ Клиничен център по нефрология и началник Клиника по нефрология и трансплантация
- Доц. Боряна Делийска – началник Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Доц. Емил Паскалев – Клиника по нефрология и трансплантация
- Д-р Валентин Лазаров – гл. адм. асистент – Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Гл. ас. д-р Михаил Димитров – Клиника по нефрология и трансплантация
- Гл. ас. д-р Борелли Златков – Клиника по нефрология и трансплантация
- Гл. ас. д-р Венцислав Шурлиев – Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Ас. д-р Диляна Николова – Клиника по нефрология и трансплантация
- Ас. д-р Жан Филипов – Клиника по нефрология и трансплантация
- Ас. д-р В. Василев – Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Ас. д-р Х. Шиваров – Клиника по нефрология – ИСУЛ

- Д-р Марта Ортова – ординатор – Клиника по нефрология и трансплантация
- Д-р Я. Коларска – ординатор – Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Д-р Г. Ранчев – ординатор – Клиника по нефрология – ИСУЛ
- Д-р Д. Генов – ординатор (гл. адм. лекар) – Клиника по нефрология и трансплантация
- Д-р Л. Христова – ординатор – Клиника по нефрология и трансплантация
- Д-р М. Петрова – ординатор – Клиника по нефрология и трансплантация

КЦНМЛ е създаден през 1992 г. и има в състава си следните звена:

Клиника по нуклеарна медицина към Университетска болница „Александровска“ с началник проф. д-р И. Костадинова, дмн;

Проф. д-р Ирена Костадинова

Клиника по лъчелечение и лаборатория по клинична дозиметрия и метрология към УМБАЛ „Царица Йоанна“, с началник проф. д-р Л. Гочева, дмн;

Клиника по медицинска онкология към УМБАЛ „Царица Йоанна“, с началник доц. д-р Дудов, дм;

Отделение по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Иван Рилски“, с началник гл. ас. д-р Й. Палашев;

Отделение по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Наум“, с началник гл. ас. д-р Н. Млъчков, дм;

Нуклеарната медицина навлиза у нас със създадените едновременно през 1958 г. радиоизотопни лаборатории към Катедрата по рентгенология и радиология на МИ – София, ръководена от проф. Ив. Ушев и Катедрата по рентгенология и радиология на ИСУЛ – от проф. Я. Канети. Впоследствие приложението на радиофармацевтиците за терапия и сцинти-

графска функционална диагноза на всички органи се развива от техните приемници проф. Бърлиев, проф. П. Николов, проф. Ст. Миланов, проф. Е. Шейретова, проф. Ст. Султанов, проф. Хр. Млъчков, доц. Н. Милев, доц. П. Триндев, проф. Н. Пешев, проф. И. Костадинова, проф. Д. Минчев, доц. М. Гарчева и доц. Т. Петров.

Радиологичната дейност има дълбока традиция още от 1914 г. в Рентгеновия институт, Александровска болница от създателя на радиологията в България проф. Андрея Сахатчиев и на Катедрата по рентгенология и радиология през 1951 г. от основателя на ИСУЛ проф. Гоце Тенчов. В многогодишната ѝ история могат да се прочетат имената на родоначалниците на радиотерапията в България и техните ученици – проф. Бърлиев, проф. Николаев, проф. Митров, проф. Пенчев, проф. М. Димитров, проф. В. Михайлов, д-р Харбов, доц. Ангелова, проф. Й. Тодоров, проф. Т. Хаджиева, проф. Л. Гочева и др. През 1974 г. доц. П. Добрев обособява сектор по химиотерапия, който впоследствие прераства в отделение и така се слага началото на съвременното химиолъчелечение у нас с водещи експерти и организатори на медицинската онкология доц. Л. Маринов, доц. Тони Дончев, доц. В. Цекова, а понастоящем – доц. А. Дудов, председател на Българското онкологично дружество и утвърдено име в медицинската онкология в България. През 1997 г. отделенията по лъчетерапия и химиотерапия са обединяват, а през 2010 г., съгласно изискванията на европейските стандарти, от двете отделения бяха създадени Клиника по лъчелечение и Клиника по медицинска онкология. През 2011 г. се увеличава броят на специалистите към Клиниката по медицинска онкология, с което тя се превръща освен в едно от най-престижните в научно и лечебно отношение онкологични звена, но така също и в една от най-големите структури в областта на лекарственото лечение на рака – химиотерапията (медицинска онкология).

В КЦНМЛМО работят 4 професори, 3 доценти, 12 асистенти, които са специалисти по медицинска радиология, нуклеарна медицина,

лъчелечение, медицинска онкология, медицинска физика. Те са членове на Българската асоциация по радиология, на Европейската и Американската асоциация по нуклеарна медицина, лъчелечение (EANM, ESTRO, ASTRO), както и на най-престижните групи за клинични проучвания на злокачествените тумори – EORTG, BCIPG, CEEOG, CECOG.

Понастоящем Центърът се ръководи от проф. д-р И. Костадинова. Предишни ръководители на центъра са проф. Хр. Млъчков, проф. д-р Ст. Миланов и проф. д-р Н. Пешев.

Преподавателите от КЦНММО обучават по нуклеарна медицина, лъчелечение и медицинска онкология студентите медици и стоматолози, специализанти и са ръководители на докторанти. Те организират и провеждат основните курсове за специалност и тези по следдипломното обучение, като сформират и съответните Държавни изпитни комисии. Издават учебници за студенти и специализанти, вкл. и на английски език. Участват като консултанти в международни проекти, организирани по линия на Световната здравна организация (СЗО), ФАР и Международната агенция за атомна енергия (МАГАТЕ). Те са инициатори и основни автори на Националните стандарти по лъчелечение и нуклеарна медицина, изработват съвременните национални образователни програми, автори на Национални програми по нуклеарна медицина и модернизация на лъчелечението. Ръководителите на Клиниката по нуклеарна медицина проф. И. Костадинова и на Клиниката по лъчелечение проф. Л. Гочева са национални консултанти съответно по нуклеарна медицина и по лъчелечение.

Заедно с известни експерти от Европа, специалисти от клиниките по лъчелечение и медицинска онкология са лектори по съответните дисциплини в Европейското училище по Онкология, организирано от Федерацията на раковите дружества в Европа. От 1993 г. Клиниката по медицинска онкология е включена в изпълнението на международни мултицентрични клинични проучвания, чийто брой ежегодно се увеличава. Благодарение на натрупания

опит и на отличната оценка на международни експерти за нейната работа, тя става член на най-авторитетната европейска организация за клинични проучвания – European Organization for Research and Treatment of Cancer.

Клиниката по нуклеарна медицина (КНМ) е най-голямата в страната по отношение на брой прилагани диагностични методи, апаратура и кадри и в която се провежда целият набор от диагностични и терапевтични методи с радиофармацевтици. В клиниката се прилагат около 50 нуклеарномедицински метода за ранна функционална диагноза на заболяванията на костите, бъбреците, сърцето, белия дроб, щитовидната жлеза, гастроинтестиналния тракт, мозъка, онагледяват се възпалителни и туморни процеси, както и техните метастази. Определя се качествено и количествено органната функция, преди появата на структурните промени, предмет на дейност на другите визуализиращи методи. Прилагат се и следните терапевтични методи: лечение със ¹³¹-йод на болни с хипертироидни състояния и лечение с ⁸⁹-стронций при болков синдром от костни метастази. Те са особено ефективни, когато другите лечебни методи са изчерпали своите възможности. КНМ е първата в нашата страна, а също и за някои страни от региона, в която е въведена мултимодалната образна диагностика – сцинтиграфска томография, съчетана с компютърна томография (SPECT/CT). С нея може точно да бъде локализирана патологично променената органна функция. Основните клинични приложения на новата хибридна диагностика SPECT/CT са в областта на кардиологията, онкологията, ортопедията, като все повече се разширява наборът от заболявания в други области на медицината – на щитовидната и паращитовидните жлези, мозъка (специално за локализацията на епилептичните огнища), фрактурите, диференцирането на дегенеративните промени от метастазите, визуализиране на възпалителни процеси и напоследък за целите на лъчетерапията при радиологичното планиране, основано само на базата на метаболитноактивния тумор.

Преподавателите от Клиниката по нуклеарна медицина към КЦНМЛМО.
От ляво надясно: доц. д-р Марина Гарчева, проф. д-р Дойчин Минчев,
ас. д-р Валерия Хаджийска, проф. д-р Ирена Костадинова, гл. ас. д-р Кирчо Младенов

В началото на 2010 г. е инсталиран втори уникален апарат за мултимодална образна диагностика – позитронна емисионна томография, съчетана с компютърна томография – (PET/CT). С него е възможно да се визуализира в ранна фаза патологично променения метаболизъм на органите чрез молекулярно изображение. Това е най-бързо развиващия се образен метод от световен мащаб с приложение предимно в онкологията, кардиологията и неврологията. Като радиомаркер се използва маркирана с флуор глюкоза – ¹⁸F-FDG, която се произвежда в циклотрон и понастоящем се внася от чужбина. С този апарат се изследват предимно пациенти с тумори на белия дроб, гърдата, главата и шията, стомашно-чревния тракт, лимфоми, меланоми, с неясни възпали-

телни процеси, такива, на които предстои лъчетерапия с точно планиране на облъчвания обем и др. Така КНМ се превръща в най-високотехнологичното звено в областта на нуклеарната медицина в България, с каквито възможности могат да се похвалят неговия брой центрове и в Европа.

Близките перспективи за развитието на КНМ са: 1) разширяване на набора от диагностични процедури и използване на нови радиофармацевтици, вкл. нови позитронни емитери като ¹⁸F-choline и ¹⁴C-methionine, съответно за стадиране и проследяване ефекта от лечение на простатния карцином и мозъчните тумори и 2) инсталиране на циклотрон за нуждите не само на новия PET/CT център за производство на радиофармацевтици, но и за снабдяване на

други настоящи и бъдещи центрове в нашата страна. Така ще се осъществи нарастване на потока на преминали пациенти и своевременно диагностиране на онкологичното заболяване, определяне на стадия му и инициране на адекватна терапия.

Клиниката по лъчелечение (КЛ) е водеща всред българската радиотерапевтична практика. Понастоящем в нея работят двама от тримата професори в областта на лъчелечението в България. Специалистите от КЛ са водещи консултанти по лъчелечение в болшинството университетски и общински заведения на територията на гр. София. Клиниката предлага възможности за терапия на всички злокачествени новообразувания в човешкия организъм и на редица нетуморни заболявания. Рутинно се прилагат самостоятелно лъчелечение или лъчелечение като част от комплексното лечение на злокачествените новообразувания, включващо пред- и следоперативно лъчелечение и съчетана лъче-химиотерапия. Кли-

никата е единствената и водеща в страната в областта на лъчелечението на злокачествени новообразувания, включващи солидни тумори, лимфопролиферативни и животозастрашаващи хематологични заболявания в детската възраст. Тя е основният радиотерапевтичен център в България, провеждащ рутинно всички голямополеви лъчетерапевтични техники, намиращи приложение при лечение на редица авансирани злокачествени новообразувания. От 2000 г. под ръководството на проф. Л. Гочева клиниката се утвърждава като единственият радиотерапевтичен център в България, провеждащ рутинно цялостно облъчване като основен кондициониращ режим за целите на алогенната и автоложната костномозъчна трансплантация. Колаборацията ѝ в областта на костно-мозъчната трансплантология с водещи университетски структури като СБАЛ на деца с онкохематологични заболявания и СБАЛ на хематологични заболявания е отлична.

Проф. д-р Лилия Гочева, Началник на Клиника по лъчелечение, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“

Лекция на проф. д-р Татяна Хаджиева пред студенти медици

Чрез единствения в страната съвременен облъчвател на кръвни продукти клиниката предлага облъчване на кръвни продукти, което е от основно значение при налагащи се трансфузии при имунокомпрометирани пациенти, между които пациенти, подложени на трансплантации на органи, на множество трансфузии и редица др.

В КЛ се приемат пациенти със злокачествени новообразувания на млечната жлеза, на женските и мъжките гениталии, между които на шийката и тялото (ендометриума) на матката, семиноми, на туморите на глава и шия, включващи такива на фаринкса, ларинкса и устната кухина, на правото черво, урогениталната система у мъжа и др. В КЛ работи един от водещите експерти в областта на патологията на щитовидната жлеза – проф. Т. Хаджиева. Клиниката е профилирана в лечение на тумо-

ри на щитовидната жлеза чрез облъчване или чрез радиоактивен йод. Обект на третиране са ендокринната офталмопатия, както и някои редки тумори.

В потвърждение на възможностите на комплексното лечение в КЛ се извършва рутинно предоперативно лъчелечение при пациенти със злокачествени новообразувания на ректума и шийката на матката и някои други солидни тумори. В КЛ се провежда и най-съвременната лечебна стратегия чрез съчетана лъче-химиотерапия за запазване на целия или на част от болния орган – при тумори на ларинкса, фаринкса, устната кухина, пикочния мехур, правото черво, млечната жлеза.

В клиниката се лекуват редица ставно-дегенеративни заболявания (шипове, артрози, тендовагинити, плексити, деформации на пръстите), хронични възпалителни процеси (па-

Преподаватели от Клиниката по лъчелечение към УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ ЕАД пред новия линеен ускорител. От ляво надясно: д-р Захари Захариев, проф. д-р Татяна Хаджиева, д-р Илиана Колева, д-р Васка Василева

нарициум, циреи, онкологични възпаления, диабетно стъпало, локално следоперативно възпаление, хронични очни възпаления и много др.).

На 11.11.2010 г. В УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ се открива обновеният комплексен лъчелечебен център с последно поколение високотехнологичен линеен ускорител и виртуален компютърен томограф за планиране на лъчелечението, без аналог в Източна Европа. Основна задача пред колектива на КЛ е овладяване и бързо въвеждане в рутинната практика на триизмерното планиране, обект на 60-годишен международен лъчетерапевтичен опит. Колективът на клиниката, включващ лекари, физици, рентгенови лаборанти и техни-

чески персонал, е с намерение и готовност за овладяване и на най-съвременните модерни лъчетерапевтични техники при лечение на солидни тумори като лъчелечение с модулиран интензитет, обемно модулирано лъчелечение, лъчелечение на движеща се мишена, както и самостоятелно облъчване на костен мозък при животозастрашаващи хематологични заболявания.

В Клиниката по медицинска онкология (КМО) се приемат основно пациенти със злокачествени заболявания на млечната жлеза, на белия дроб, на шийката на матката, на главата и шията, на ендометриума, на дебелото и право черво, на яйчниците, на пикочния мехур, на тестиса, тумори на щитовидната жлеза

и др. Дейността J е свързана с апробиране на всички новорегистрирани противотуморни лекарствени средства, след което се въвеждат в рутинната практика на отделенията по медицинска онкология в цялата страна и провеждане на множество международни клинични изпитвания на противотуморни лекарства, като резултатите от тях се изнасят на най-големите международни научни форуми и се публикуват в най-реномираните научни списания.

Благодарение на задълбочената работа, извършвана в клиниката, тя е член на най-авторитетните професионални групи в Европа за клинични проучвания при злокачествените тумори; за разширено приложение на химиотерапията – освен при авансираните тумори, а също и като предоперативна подготовка при

болните с рак на млечната жлеза, пикочния мехур, яйчниците и др.; за следоперативно провеждане на химиотерапия при радикално оперирани болни с ранен рак на млечната жлеза и дебелото черво, което довежда до увеличаване на излекуваните случаи с 25%; за прилагане на нови мощни противотуморни лекарства, при което тумори, считани като резистентни, преминават към групата на относително чувствителни към лечението, каквито са ракът на белия дроб и правото черво; за прилагане на съчетана химио- и лъчетерапия като един нов подход към резистентните тумори.

Терапевтичната дейност на клиниката се осъществява само по Националните стандарти за медицинска онкология на Българското онкологично дружество, които се актуали-

Сътрудници на Клиниката по медицинска онкология към УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ ЕАД. От ляво надясно: Евдокия Тошева, доц. д-р Асен Дудов, дм – началник на клиника, д-р Радослав Мангалджиев, Ивелина Азманова, д-р Митко Ценов, Мариана Павлова, д-р Елена Големанова, Донка Груева

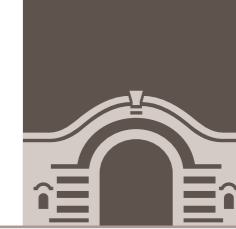
зират двукратно ежегодно от лекарствената комисия на дружеството и на годишна национална конференция и се базират изцяло на т.нар. „Златни стандарти“ за лечение в Западна Европа и САЩ. Това са препоръките на Европейското общество по медицинска онкология и Американската асоциация по клинична онкология.

Перспективите за развитие на клиниката са свързани с внедряването на нови и водещи комплексни подходи в диагностиката и лечението на рака. Особен интерес представляват новите методи на лечение на рака на млечната жлеза, храносмилателния тракт и простатата. Една от най-важните цели, която си е поставил екипът е транслирането на научните резултати в клиничната работа.

Особено важно ще бъде през настоящата и следващата година внедряването на най-съвременни протоколи на европейско и световно ниво на съчетана лъчехимиотерапия, и то при по-голям брой локализации. Предизвикателство е въвеждането на преподаване по медицинска онкология в процеса на обучение на студентите и младите специалисти. Това е необходимо, тъй като тя е най-бързо развиващата се специалност, в чиято работа се използват високотехнологични лекарствени продукти, много от тях – биотехнологични. С разгадаването на човешкия геном и продължаващото му разчитане ще се създават обективни предпоставки в работата на изследователските центрове и в частност клиниките по медицинска онкология за нови и рационални подходи в търсенето на нови лекарства. Вече няма фармакологичен клас, който да не се използва от съвременната медицинска онкология, дори нещо повече – има най-авангардни лекарствени продукти като тирозинкиназни инхибитори, m-TOR инхибитори, някои моноклонални антители и др., които се използват само от медицинските онколози. В проучване са още стотици молекули в най – реномирани международни мултицентрични двойно слепи изпитвания, в които участва и клиниката. Спазвайки изискванията на Добрата клинична

практика, както и стриктно спазвайки нормативната база в страната, Клиниката ще популяризира своите клинични изпитвания и в медиците с цел да се съберат повече пациенти, които се лекуват по-добре и по-успешно в условията на клинично изпитване. Ще бъдат привлечени мотивирани и обучени специалисти, които да продължат досегашната работа. Постоянно се подобряват условията в лечебната база. Разработва се комуникационен проект между клиниката и останалите онкологични лечебни заведения в страната с възможност за конферентна връзка, онлайн демонстриране на документация на болни и тяхното обсъждане за определяне на оптимална терапевтична тактика. Завършеният вид на комуникационния проект се предвижда да бъде към есента на 2012 г., а първите звена за връзка ще бъдат УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна, и СБАЛО – София.

КЦНМЛМО не само е с най-модерно високотехнологично оборудване, съизмеримо с водещи клиники в Европа, но разполага и с водещи специалисти в съответните области у нас.

Веднага след откриването на рентгеновите лъчи, българската медицинска общественост проявява интерес към тази новост. На 12 януари 1896 г. в списание „Светлина“ (кн. 2, стр. 21) е публикувано първото съобщение, изпратено от Христо Докторов от Нанси-Франция – „Едно знаменито откритие“. На 13 януари 1896 г. проф. Бахметиев, ръководител на „Физическата лаборатория“ (Катедрата по физика) на Висшето училище (Софийския университет „Св. Климент Охридски“) пише писмо до самия Ръонтген с което го пита „дали написаното във вестник Мюнхенер Ной Нахрихтен от 9.1.1896 г. за Вашия нов метод за фотографирание е истина“. Няколко дни по-късно на 23 януари е изпратено друго съобщение от неизвестния „Г“ от Мюнхен, поместено в „Медицински сборник“ (кн. 2, стр. 111) „Едно ново откритие“. Същата година Христо Тантилов съобщава за използването на „Диафрагма при рентгенизиране“ в същото списание и годишнина (кн. 4 и страница 508). На 29 август 1899 г. в Монпелие, Стоян Сиромахов, роден през 1872 г. в Кюстендил, защитава докторската си дисертация „Радиодиагностиката на гръдния кош“. През следващата година има вече първи съобщения за лъчеви увреждания („Медицински напредък“, год. I, кн. 6, стр. 399).

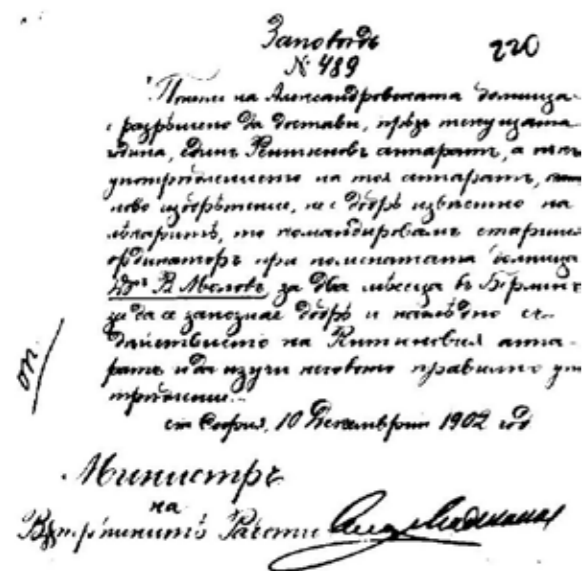
През 1900 г. д-р Георги Ив. Балсамов открива първата частна клиника с рентгенов апарат. Той е роден в 1867 г. в Битоля, завършва католически колеж в Цариград, медицина в Париж (1890) като стипендиант на Битолската община. Последователно е околийски лекар в Белградчик, Елена, Брезник, ординатор в Александровата болница, където специализира хирургия, командирован е в Париж, околийски лекар в Лом, там издава вестник „Наука и здраве“ (излязъл в 7 броя), ординатор е в болницата в Стара Загора и накрая околийски лекар в Ямбол. От 1900 г. е на частна практика в София. През 1901 и 1906 г. участва в международен конгрес по рентгенология и международен конгрес по радиология в Берлин, където изнася доклади за „виждане на перибронхиалните жлези с рентгенови лъчи“. На международен

конгрес през 1910 г. в Париж докладва за „туберкулозен асцитичен перитонит, лекуван след парацентеза с радиотерапия“. През 1912 г. докладва пред софийските лекари отново „общения върху рентгенологията“ и „белодробната туберкулоза, лекувана с пневмоторакс“.

Д-р Иван Кожухаров е признат за специалист по рентгенология на 17 юни 1929 г., след работа при професор Холцкнехт във Виена (също и по хирургия през 1931 г.). Той е роден през 1867 г. в Нова Загора, завършва гимназия в Одрин, а медицина във Виена (1892). Работи като ординатор в Александровата болница и след това до 1908 г. е управител на Клементинската болница в София. През 1902 г. той изнася доклад пред софийските лекари за „случай от рентгенова фотография“ с използваните на времето стъклени плаки с едностранна емулзия и проявявани във фотографски ателиета. През 1908 г. той се снабдява и с рентгенов апарат за лъчение. През 1902 г. публикува в списанието на Софийското медицинско дружество (кн. 9 и 10) „Случай от рентгенова фотография“, през 1907 г. в „Летописи на българския лекарски съюз“ (кн. 1) – „коста цервикалис“ и в „Българска клиника“ – „екзостози калканеи“.

Началото на българската болнична рентгенология се поставя на 1 май 1903 г. През 1902 г. управителят на Александровата болница д-р Алекси Христов поръчва за болницата рентгенов апарат от фирмата Кох и Щерцел и посочва да бъде изпратен за специализация по рентгенология ординатора от вътрешното отделение д-р Васил Моллов. Със Заповед №489 от 10 декември 1902 г. на Дирекцията за опазване на народното здраве, д-р Моллов е командирован за 2 месеца първоначално и допълнително още за 1 месец в Берлин, „за да се запознае добре и нагледно с действието на рентгеновите лъчи и апарати и с неговото правилно употребление“. Той сам монтира рентгеновия апарат, който представлява бобина с 50 см искрова дължина и живачен прекъсвач. С това се слага началото на българската болнична рентгенология. Рентгеновият апарат е монтиран в сградата на централната болнична амбулатория.

Заповед за командироване на
д-р В. Моллов от 1902 г.

Д-р Васил Димитров Моллов (1875-1938) е роден в Москва и завършва медицина (1899) във Виена. От октомври 1901 г. е младши ординатор в Александровската болница, а от 1908 г. – старши лекар на вътрешното отделение. Той е член на редакционните колегии на „Български лекар“, „Летописи на българския лекарски съюз“, „Българска клиника“, няколко години е председател на Софийския клон на лекарския съюз. През Балканската война (1912) е началник на местна инфекциозна болница в Лозенград, Одрин и Пловдив, а през Европейската война ръководи болницата на леди Педжет в Скопие. През 1918 г. е избран за редовен професор по вътрешни болести в току що основания медицински факултет и няколкократно е декан на Медицинския факултет и ректор на Софийския университет. Член е на немското рентгенологично дружество от 1902 г.

Д-р Моллов работи с рентгеновия апарат до 1911 г., след което е назначен вече друг лекар. Дотогава той извършва рентгеноскопии и радиографии, а от 1907 г. – и рентгеново лечение. Тогава е доставен и рентгенов апарат за облъчване. През 1906 г. е отново в чужбина „за да се запознае по обстоятелствено с успехите и приложението на рентгеновите лъчи“. По време на отсъствието му рентгеновите изследвания са

извършвани от неподготвените лекари Цанев, Гешов, Ватев и Тантилов от вътрешното и хирургическото отделение на болницата. Д-р Моллов отделя много време за рентгенови изследвания до назначаването му за старши лекар-началник на вътрешното отделение. Тогава рентгенографите прави помощника му Методи Стойков, за който трябва да се приеме, че е първият рентгенов лаборант в България. В отчета на Александровската болница за 1908 г. е отбелязано, че през цялата година са прегледани 567 души, с 214 повече от предидущата година. От тях само 196 са лежащо болни, а останалите 371 са приходящи. 168 от болните са от вътрешното отделение, като от тях 69 са със заболявания на белите дробове, 46 със заболявания на кръвообращението, 22 на храносмилателната и 31 други разни. Хирургическите болни са за дирене на чужди тела (куршуми, игли, сачми), съчма зад булбус окули, глътната малка тенекия, бобени зърна, гвоздеи, 105 счупвания, 28 луксации, 24 контузии и 78 възпалителни промени. До края на живота си д-р Моллов лично придружавал болните от клиниката си при рентгеново изследване и той лично го провеждал. Имал частен рентгенов апарат, който след избирането му за професор подарява на болницата.

С Постановление на Висшия Медицински Съвет от 21 август и Заповед 33/05 февруари 1910 г. се насрочва конкурсен изпит за лекари, които да се командирова в чужбина за специализация по рентгенология. Програмата, върху която се полага изпита е тази за вътрешни болести, защото тогава няма специалност по рентгенология. Изпитната комисия е в състав представителя на ВМС д-р Михайловски и старшите лекари от Александровската болница д-р Васил Моллов и д-р Димитър Киров. Оценени са еднакво и двамата кандидати – околийския лекар в Белоградчик д-р Васил Иванов и д-р Андрей Сахатчиев, училищен лекар в София. И двамата са командирова през ноември 1910 г. за по две години, първият в Берлин, а вторият в Париж. Тези двама лекари са първите специалисти по рентгенология и физиотерапия в България.

Д-р Васил Иванов Тодоров е роден в с. Ружинци, Белоградчишко (1878), завършва медицина (1903) в Берлин и специализира рентгенология и нервни болести (1911-1914) в Берлин, с прекъсване по време на Балканската война като полкови лекар. По време на специализацията е командирован на международен конгрес по рентгенология в Прага.

Д-р Андрей Илиев Сахатчиев (1873-1947) е роден в Габрово, завършва медицина (1906) в Монпелие с дисертация „Аскарис лумбрикоидес в чернодробните пътища и черния дроб“. От 11 юли 1924 г. той е извънреден професор към Катедрата по фармакология и терапия, от 28 декември 1940 г. е редовен професор при самостоятелно обособената Катедра по физиотерапия, радиология и балнеология. Д-р Сахатчиев е основател на Дружеството на рентгенолозите (1937), чийто председател е до смъртта си. Негови ученици са почти всички български рентгенолози от по-старото поколение.

Проф. д-р Андрей Сахатчиев

На 14 октомври 1924 г. за първи асистент по рентгенология е назначен д-р Александър Найденов Николаев (1896-1964). Той е роден във Варна, завършва медицина (1924) в Инсбрук. През 1929 г. напуска, защото е назначен да уреди първото рентгеново отделение извън Александровата болница.

През 1926 г. е назначен и втори асистент по рентгенология – д-р Георги Иванов Георгиев (1898-1976). Той е роден в София, където завършва медицина (1924). През 1932 г. напуска асистентството и заминава да продължи специализацията си в Париж, Берлин и Франкфурт. След това работи в Диспансера на фонд „Обществени осигуровки“, който става основа на създадената по-късно работническа болница и където е преназначен доцент.

На 3 октомври 1930 г. за асистент е назначен д-р Ангел Георгиев Николаев (1900-1971), роден в Хасково, завършил втория курс на Медицинския факултет в София и втория курс за специализация по рентгенология (1930). Той е главен асистент, доцент (1947) и професор (1950) по рентгенология и радиология и ръководител на катедрата до 1965 г. Председателства Дружеството на рентгенолозите в продължение на 10 години, главен редактор на списание „Рентгенология и радиология“.

През 1934 г. отначало за доброволен, а след това за редовен асистент е назначен д-р Гоце Христов Тенчов (1906-1960) в Солун. В края на 1944 г. той е назначен за началник на рентгеновото отделение при Софийската първостепенна болница, от 1947 г. е редовен доцент, а от 1950 г. – редовен професор по рентгенология. По-късно завежда Катедрата по рентгенология в ИСУЛ и е ректор на същия. Директор е на новоизградения Институт по онкология, ръководител е на придадената към катедрата група за приложение на радиоактивните изотопи, от 1958 г. е председател на Медицинската комисия за мирно използване на атомната енергия и организатор и ръководител на Първия конгрес по рентгенология и радиология през 1960 г.

През 1927 г. Висшият медицински съвет и Главната дирекция на народното здраве на товарват като инспектор-надничар руския рентгенолог д-р Сергей В. Сакович да ревизира рентгеновите апарати в страната – 56 на брой. Докладът посочва лоши резултати и ВМС възлага на проф. Сахатчиев да обучи в рентгеновия институт на Медицинския Факултет млади лекари за самостоятелни ръководители

на институти. Така се урежда първият курс за специализация по рентгенология, рентгенография, рентгено-диагностика, рентгеново лечение, рентгенова техника, електро-диагноза с практически и теоретични занятия по специална програма с участието на асистентите д-р Александър Николаев и д-р Георги Иванов. Курсът започва на 10 октомври 1927 г. и завършва на 10 юни 1928 г. В него са включени д-р Антон Попов (Плевен), д-р Ангел Недялков (Пловдив), д-р Асен Ганев (Варна), д-р Васил К. Тазанджиев (Русе), д-р Герчо Христов (Шумен), д-р Иван Попов (Видин), д-р Иван Стойков (Пловдив), д-р Кина Соколска (Търново), д-р Кръстина Печеджиева (Бургас), д-р Невена Мирчева (Сливен), д-р Паунка Гръблева (Търново), д-р Петър Нейков (Кюстендил).

Проф. д-р Гоце Тенчов

През 1929 г. се приема нов Закон за народното здраве. В неговия член 211 се определят нормите за специализация по физиотерапия, електротерапия и рентгенология – 2 години работа в рентгеново отделение. За работа с рентгенов апарат само с диагностична цел се изисква 6-месечна специална подготовка в рентгеново отделение.

От 1 февруари 1930 г. се провежда още един шестмесечен курс с 14 слушатели, които получават само правото да ползват рентгенов апарат за диагностична цел. По-късно пет души от този курс след допълнителна подготовка получават специалност по рентгенология.

На Всеславянския лекарски конгрес (1936) в София се учредява рентгенова секция към съюза с пръв председател проф. Сахатчиев. На 20.03.1937 г. по негова инициатива се създава Дружеството на рентгенолозите, което издава „Известия на българското рентгенологическо дружество“.

През 1942 г. се провежда първата административна конференция на началниците на рентгеновите отделения във Варна, Бургас, Стара Загора, Ловеч, Хасково и София, на която се приемат образци за документиране на рентгеновите манипулации, докладват се данните за новите рентгенови апарати и употребата им, взима се решение всеки две години началниците на отделения и старшите лекари да опресняват знанията си посредством краткотрайни курсове в Софийската първостепенна болница.

През 1942 г. се провежда и първият шестмесечен курс за рентгенови лаборанти в Софийската първостепенна болница, ръководен от д-р Христо Христов от Катедрата по анатомия, инж. Венцеслав Диков от фирмата „Сименс“ и д-р Панайот В. Ганев, началник на рентгеновото отделение.

През 1914 г. д-р А. Сахатчиев е назначен за завеждащ новооткритото първо физиколечебно отделение в България с рентгенов апарат. През 1919 г. отделението преминава като институт към Софийския медицински факултет. Катедрата по рентгенология се обособява едва през 1940 г. под наименованието Катедра по физиотерапия, радиология и балнеология, а от 1950 г. – и Катедрата по радиология. Катедрата е единствената институция в България за подготовка и обучение по рентгенология до 1951 г. Освен вече споменатите асистенти, тук работят д-р Г. М. Димитров – известен земеделски лидер, бъдещите професори Ангел Николаев, Борис Бърлиев, Веселин Михайлов, Гоце Тенчов, Дянко Попмихайлов, Борис Ботев, Иван Пешев, Иван Ушев, Георги Наумов, асистентите д-р Атанас Желязков и д-р Димитър Стоянов, инж. Венцеслав Диков и физикът Виктор Врански.

В Катедрата по рентгенология и радиология се извършва и значителна научна работа. Появяват се редица учебници и ръководства, като „Рентгенова диагностика“ от проф. А. Сахатчиев (1941), „Рентгенова диагностика“ от проф. А. Сахатчиев и проф. В. Михайлов (1949), „Записки по рентгенология. Храносмилателна система“ от проф. А. Николаев (1950), „Записки по рентгенология. Дихателна и сърдечносъдова система“ от проф. Г. Тенчов (1950), „Военно-полева рентгенология“ от д-р А. Желязков (1951), „Клинична рентгенология за студенти“ от проф. А. Николаев (1958), „Томография на белодробния рак“ от проф. Ив. Пешев (1961) и др.

Рентгенодиагностичното отделение на Клиниката по вътрешни болести на проф. К. Чилов се завежда дълги години от опитният и високо ерудиран асистент д-р Илия Камбуров, завършил медицина и специализирал рентгенология в Германия

В началото на 1951 г. при новосформирания Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) се създава Катедра по рентгенология с ръководител проф. Гоце Тенчов. Негови асистенти – съоснователи на катедрата са бъдещите професори д-р Б. Ботев и д-р Г. Наумов, по-късно завеждащ Секцията по рентгенология в Центъра по онкология. Впоследствие в катедрата са назначени доц. Г. Иванов, д-р Д. Абаджиев (1921-1981) и проф. Г. Хаджидеков. По инициатива на проф. Г. Тенчов, още в периода на организация на ИСУЛ, от 01.08.1950 г. започва провеждането на курсове за специализация по рентгенология. Лекциите в тези курсове се водят по раздели: рентгеновата анатомия се води от Г. Наумов, рентгеновите центри – от Д. Абаджиев, томографията – от Ботев, белодробните заболявания – от проф. Г. Тенчов, стомашно-чревните – от Г. Иванов и д-р Г. Наумов, костната патология – от Г. Хаджидеков. За целите на преподаването се издават циклостилни стенографирани записки, а впоследствие се отпечатват и различни учебници и монографии.

От Катедрата по рентгенология вбившия ИСУЛ произхождат такива структури, като катедра а

после и институт по физиотерапия, Онкологичния институт (днес НОЦ) и Националният център по радиобиология и радиационна защита.

Проф. Георги Хаджидеков

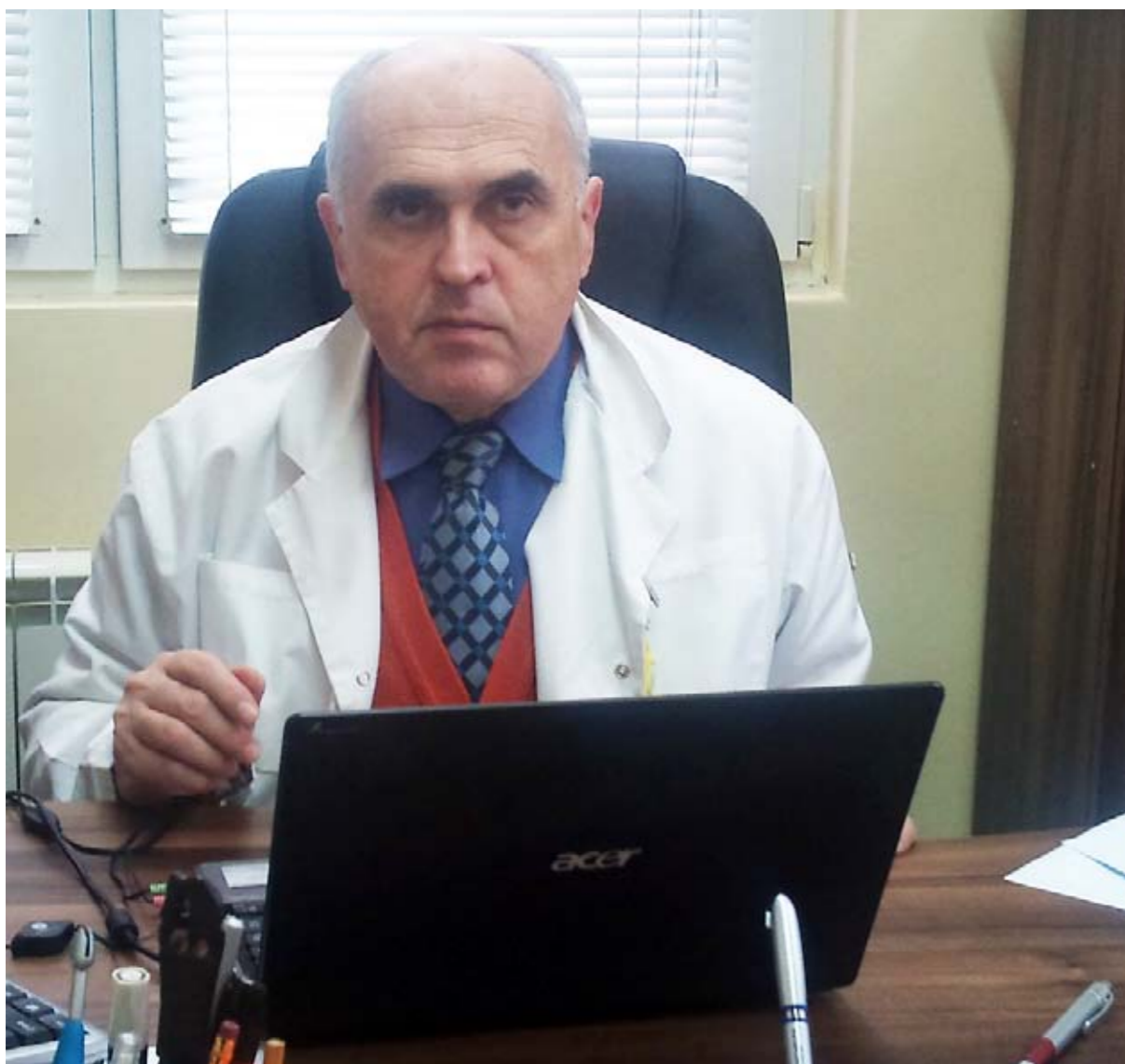
Първи ръководители на Катедрата по рентгенология на Медицинския факултет са проф. Андрей Сахатчиев и проф. Ангел Николаев, а на Катедрата по рентгенология в ИСУЛ – проф. Гоце Тенчов (1951-1960) и проф. Георги Хаджидеков (1960-1972). След създаването на Медицинска академия (1972) двете катедри се сливат във вида, в който съществува и до днес. Ръководители на обединената Катедра по рентгенология последователно са професорите Борис Бърлиев, Георги Хаджидеков, Борис Ботев, Личо Величков, Милчо Лесев, Ангел Томов и Васил Хаджидеков. Хабилизирани преподаватели в катедрата са проф. Георги Наумов, проф. Веселин Михайлов, проф. Михаил Димитров, проф. Иван Ушев, проф. Иван Пешев, проф. Георги Господинов, проф. Никола Малеев, доц. Георги Иванов, доц. Петър Помаков, доц. Виктор Групчев, доц. Тома Еленчев, доц. Иван Узунов, доц. инж. Карадимов, доц. Лилия Тодорова, доц. Димитър Петков, доц. Петър Попсавов, доц. Иван Димитров, доц. Григорий Неделков, доц. Добриня Млъчкова.

През годините Катедрата по рентгенология се утвърждава като основно звено в преподаването на специалността и в методичното ръководство. Направленията на лечебно-диагностичната работа покриват всички области на образната диагностика – рентгенова диагностика на заболяванията на опорно-двигателния апарат.

телния апарат, на сърдечно-съдовата система, на дихателната система, на храносмилателния тракт, на отделителната система, на централната нервна система. В катедрата се внедряват за първи път основни визуализиращи технологии от по-ново време, които коренно променят характера на специалността – първите уредби за компютърна томография и магнитно-резонансна образна диагностика работят на територията на Катедрата по рентгенология. Успоредно с внедряването на тези технологии се разширява използването на ултразвуковата диагностика, инвазивните и интервенционни методи в съдовата и несъдовата сфера.

В резултат от цялата тази широка дейност специалността „рентгенология“ се модернизира, промени и преименува на „образна диагностика“. Основните постижения в научноизследователската дейност в катедрата са в областта на компютърната томография при изследването на централната нервна система, при изследването на органите в малкия таз, отделителната система, лицевия череп. Голяма част от значимите научни разработки засягат сравнителни изследвания между възможностите на отделните образни методи при диагностиката на заболявания в отделни анатомични области от човешкото тяло.

Проф. Васил Хаджидеков

В наши дни Катедрата по образна диагностика остава възлово място в преподаването на специалността като осъвременява формите на обучение – университетско, следдипломно обучение и специализация на лекарите, продължително медицинско образование, повишаване квалификацията на специалистите, обучение по специализираните и високоспециализираните медицински дейности в специалността. Задължителният лекционен курс в рамките на специализацията е изграден на модулен принцип и осигурява адаптивност и изборност при повеждането му. Освен преподаване на образна семиотика се въвежда обучение по техниката на компютърната томография и магнитно-резонансната образна диагностика и за специализиращи лекари. Университетското преподаване включва модулно обучение по образната диагностика на студентите от четвърти медицински курс, факултативно обучение по образна анатомия съвместно с Катедрата по анатомия по типа joint lectures със самостоятелни практически занимания, серия от свободно избираеми модули разширяващи познанията по образна диагностика, лекционен курс и практически упражнения по образна диагностика на английски език за чуждестранни студенти, подготовка на чуждестранни специализанти и докторанти, курс по образна диагностика в специалността „ерготерапия“, практическо обучение на рентгенови лаборанти, кръжочна и друга извънаудиторна учебна дейност. Закономерно тече процесът на смяна на поколенията при преподавателите. През учебната 2011-2012 г. в катедрата работят асистентите д-р Дора Златарева, д-р Галя Георгиева-Козарева, д-р Светла Динева, д-р Марселла Ал-Амин, д-р Виолета Грудева и главните асистенти д-р Борко Борисов, д-р Лъчезар Въжаров, д-р Николай Чернев, д-р Мартин Крупев, д-р Петко Генов, д-р Силвия Батанова. Заедно с хабилитираните преподаватели доц. Лъчезар Пенев, доц. Весела Петрова Стойнева, доц. Григорий Неделков и проф. Васил Хаджидеков (ръководител), те са академичния състав на катедрата. Осъвременяването на апаратур-

ния парк започва с инсталирането на 64-редов многодетекторен компютърен томограф е продължава през европейски програми. Сътрудниците на катедрата работят съвместно с клиничния център по нуклеарна медицина в областта на хибридните (образнодиагностични и нуклеарномедицински) методи – позитронно-емисионна томография в съчетание с компютърна томография.

Катедрата е инициатор и средище на образователни мероприятия на Европейското дружество по радиология и провежда двукратно курсове на Европейското училище по радиология ESOR за специализиращи от региона и други европейски страни и на Българската асоциация по радиология. В 12 последователни години катедрата организира Френско-български симпозиуми по образна диагностика. Обучението на специализанти в катедрата е одитирано през 2005 г. от Европейското дружество по радиология в рамките на ETAP (European Training Assessment Programme).

Източници:

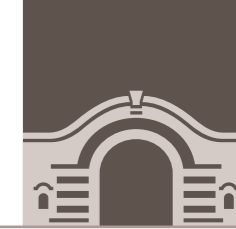
Ганев, П. Записки върху историята на българската рентгенология (ръкопис).

Иванов, Г., П. Ганев. (1977). Първи курс за специализация по рентгенология. Рентгенология и радиология, 2, 136-139.

Моллов, В. (1937). Из историята на Александровската болница. Българска клиника, кн. 2.

Наумов, Г. (1998). 95 години българска рентгенология и радиология, София.

Дневници на Висшия медицински съвет от 1926, 1927, 1930, 1931 и 1935 г. Известия на Главната дирекция на народното здраве, кн. X-XII.

Доц. Николай Милев

През 1947 г. към Катедрата по пропедевтична хирургия на Медицинския факултет – София, се разкрива първата в България Клиника по ортопедия и травматология. Неин ръководител е завърналият се след специализация при проф. Putti в Института по ортопедия и травматология в Болоня (един от най-авторитетните центрове по ортопедия и травматология в Европа) доц. Бойчо Бойчев. Той е първият в страната хабилитиран преподавател по специалността. За негови асистенти първоначално са привлечени д-р К.Чоканов, д-р Б. Конфорти, д-р Г. Балчев, д-р Б. Хаджистамов, д-р Ил. Икономов и д-р А. Луканов, а в последствие и д-р Р. Ивнов, д-р Н. Игнатов, д-р А. Герчев и д-р Вл. Божков.

През 1951 г. се създава Институтът за специализация и усъвършенстване на лекарите

(ИСУЛ), към които се разкрива и първата самостоятелна Катедра по ортопедия и травматология, ръководена също от проф. Бойчо Бойчев до 1968 г. За асистенти в новосформираната катедра са привлечени част от сътрудниците на клиниката при Медицинския факултет (Б. Конфорти, К. Чоканов, Р. Иванов) и новоназначените асистенти Я. Холевич, А. Данов, М. Пастърмаджиева. В катедрата са разкрити и първите клинични ординатури заети от новозавършилите лекари д-р Е. Панева, д-р Г. Каймакчиев, д-р А. Добрев и д-р Вл. Божков. Впоследствие на функционален принцип са привлечени преподаватели от травматологичната секция на Института за бърза помощ „Пирогов“ (Ив. Копчев, Ил. Икономов) и от Института по възстановителна хирургия и протезиране (Г. Павлов, Ив. Илиев). През 1973 г.

Доц. д-р Христо Георгиев – Ръководител

с правителствено решение се създава Медицинска академия, в чийто състав влиза Институтът по ортопедия и травматология (НИОТ). В него се обединяват Клиниката по ортопедия и травматология на Медицински факултет, Катедрата по ортопедия и травматология на ИСУЛ и Институтът по възстановителна хирургия и протезиране. В структурата на този институт са включени две катедри (по ортопедия и травматология и по възстановителна хирургия и протезиране), както и няколко секции и клинични звена. Ръководители на НИОТ при МА последователно са проф. Я. Холевич, проф. А. Герчев, проф. Ив. Матев, проф. Д. Джеров, доц. Т. Найденов. След възстановяването на Медицинския факултет през 1991 г. за ръководител на възстановената Катедра по ортопедия и травматология е избран проф. Д. Джеров. От 2000 г. до 2004 г. ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология е проф. П. Тивчев. От 2004 г. до 2012 г. ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология е доц. Н. Милев.

В Катедрата по ортопедия и травматология към Медицинския факултет се осъществява учебно-преподавателска, лечебна и научноизследователска дейност в областта на ортопедията и травматологията. Главни направления в научната дейност са реконструктивната хирургия на опорно-двигателния апарат, микрохирургията в ортопедията и травматологията, металната остеосинтеза, артроскопията, ендопротезирането на ставите, дегенеративните ставни заболявания, вродените аномалии на опорно-двигателния апарат у децата, деформацията на гръбначния стълб и гръдния кош, онкоортопедията. Многобройните постижения на българските ортопеди и травматолози трудно могат да се поместят в един кратък очерк. Голям брой научни съобщения, учебни помагала, монографии, изобретения и рационализации отразяват досегашната научна дейност на Катедрата по ортопедия и травматология в различните периоди от нейното развитие.

В оперативната техника на реконструктив-

ната хирургия на тазобедрената става са внесени много оригинални приноси, свързани с имената на Б. Бойчев, Я. Холевич, Г. Балчев, К. Чоканов, Б. Конфорти, Р. Иванов, Ив. Илиев, Д. Джеров, Б. Владимиров, Н. Милев. През последните десет години колектив с ръководител проф. П.Тивчев разработи и внедри редица нови диагностични и хирургически методи за лечение на остеонекротата на тазобедрената става.

През 1970 г. за пръв път у нас Я. Холевич имплантира тотална тазобедрена ендопротеза тип „Мак Кий-Ферар“. Това е само началото на едно бурно развитие на ендопротезирането – нов етап в реконструктивната хирургия на тазобедрената става. Значителни приноси в развитието и внедряването на този оперативен метод освен Я, Холевич имат Г. Балчев, Ал. Герчев, Р. Иванов, Ив. Андреев, Д. Джеров, Б. Владимиров, Н. Милев, К. Кожухаров, П. Тивчев. Съвременните проучвания върху тазобедрената ендопротеза позволяват да се внедрят керамичните материали в конструкцията ѝ (М. Йорданова, С. Петракиева). Проф. А. Герчев е авторът на първите български тазобедрени ендопротези на тазобедрената става „Етропал“: Еднополюсна тазобедрена става (Изобретение номер 25682 от 15.07.1977 г.), двуполюсна тазобедрена става-комплект (изобретение номер 27580 от 17.03.1978 г.), двуполюсна тазобедрена става (изобретение номер 31526 от 23.08.1978 г.), самозакрепващо се стебло на тазобедрена става (изобретение номер 32869 от 17.09.1983 г.), тазобедрена ендопротеза с керамична глава (изобретение номер 35912 от 09.02.1983 г.), индивидуална тазобедрена ендопротеза (патент за изобретение номер 32869 от 12.10.1994 г.), индивидуална туморна тазобедрена ендопротеза (патент за изобретение номер 33449 от 12.10.1994 г.) Ендопротезирането се разширява и върху колянната става. През 1982 г. от колектив под ръководството на проф. Ал. Герчев и с участието на д-р Любомир Стефанов е разработена българска коленна ендопротеза (авторско свидетелство №360838-26.04.1983).

Направени са ценни приноси в хирургията на колянната става при лечението на костните тумори (Б. Бойчев, Ив. Андреев, Ил. Икономов), на туберкулозата (Г. Балчев), на гонартрозата, включително ендопротезирането (Д. Джеров), на реконструктивната хирургия при мекотъканныте увреждания (Д. Шойлев). Хирургията на ходилото се разработва от Б. Бойчев, Ал. Герчев, Я. Холевич, Е. Панева, Г. Каймакчиев, А. Добрев, Д. Пирьов, Ив. Джонов, Хр. Кацаров, Р. Кехайов.

Външните фиксатори намират широко приложение в ежедневната практика на катедрата – предимно тези с напрегнати спици тип „Илизаров“, „КАСИКА“, „Волков-Оганесян“, както и на българските апарати и техники на Ст. Кожухаров, Ив. Матев, Е. Панева, Е. Янков, Е. Медникаров.

Значителни са приносите на нашите специалисти в областта на хирургията на горните крайници, свързани с имената на Я. Холевич, Ив. Матев, Е. Панева, Б. Попова, Е. Янков, Пл. Цеков. Във възстановителната хирургия на горния крайник са създадени много нови методи за лечение на хабитуалната луксация на раменната става (Б. Бойчев, Я. Холевич и Е. Панева) и на родовата парализа (Я. Холевич). Оригинални са оперативната техника на Б. Бойчев за лечение на застаряла фрактура на Монтеджа, методите на Я. Холевич за осъществяване на палеца, кожнокостната реконструкция на палеца с използване на две съседни ламба (Я. Холевич), техниката на кинематизация на костите на предмишницата след ампутация (Я. Холевич), дистракционният метод на Ив. Матев за възстановяване на ампутиран палец, техниката на Ив. Матев за спастичния „палец в длан“, за възстановяване на опозицията на палеца при трайни увреждания на срединния нерв (Ив. Матев, Е. Панева), за възстановяването на „грифа“ на пръстите при трайна ниска парализа на лакътния нерв (Ив. Матев), за оперативното лечение на хабитуалното изкълчване на карпометакарпалната става на палеца (Е. Панева), техниката за възстановяване на травматични увреждания на дорзалната разтеглица

на ръката (Е. Панева, Ив. Матев), удължаването на раменната кост при *humerus varus congenitus* (Е. Панева, Е. Янков, Ив. Матев), методът за възстановяване на хипопластичен палец (Е. Панева, Е. Янков), използването на дълъг сухожилен присадък при възстановяване на флексорите на пръстите (Ив. Матев), двуетапната сухожилна пластика при увреждания на флексорните сухожилия на ръката (Е. Панева), двусложното островно ламбо за възстановяване на сетивността на палеца (Е. Панева) и много други.

През последното десетилетие бърз напредък бележи микрохирургията на опорно-двигателния апарат. Екипът на доц. Б. Попова осъществи десетки реплантации при травматични ампутации на различни нива на горния крайник – пръсти, метакарпус, гривнена става, антебрахиум. Същият екип извърши микросъдови трансфери на пръсти от ходилото, заместващи ампутирани пръсти на ръката. За първи път у нас се въведе васкуляризираният фибуларен присадък при заместване на костни дефекти след травми, онкорезекции и остеоонекроза на тазобедрената става. Разработени са и микрохирургически техники при лечението на мекотъканныте дефекти на крайниците.

Върху ендопротезирането на лакътната става работят Е. Панева, Е. Янков, Р. Добрев и Я. Холевич, които създават и внедряват в практиката еднополюсна протеза от високоплътен полиетилен.

Понастоящем Катедрата по ортопедия и травматология на Медицинския факултет при Медицински университет – София, е базирана в три университетски болници – „Царица Йоанна“, „Проф. Бойчо Бойчев“ и „Св. Анна“ с общо седем клиники. (До 2001 г. в състава на катедрата влиза и Клиниката по спортна травматология с ръководител проф. Д. Шойлев, базирана в спортния комплекс „Диана“). В болницата „Царица Йоанна“ – ИСУЛ се намира Клиниката по спешна травматология и ортопедия. В УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“ – Горна баня функционират пет клиники: Клиника по обща ортопедия и ендопротезиране с ръководител

доц. Н. Милев, Клиника по детска ортопедия с ръководител доц. Хр. Георгиев, Клиника по хирургия и микрохирургия на ръката с ръководител доц. Пл. Цеков, Клиника по онкоортопедия с ръководител доц. Л. Стоков и Клиника по гръбначна хирургия с ръководител проф. П. Танчев. В болницата „Св. Анна“ се намира Клиниката по ортопедия и травматология с ръководител доц. Ст. Станчев.

Клиниката по спешна травматология и ортопедия („Царица Йоанна“ – ИСУЛ) се ръководи от доц. Е. Янков. През 1985 г. Втора ортопедична клиника (приемник на първата Катедра по ортопедия в страната) е трансформирана в Клиника по спешна травматология при ново създадения Център по спешна медицина при МА (на база ИСУЛ). С оглед осигуряването на денонощна готовност за приемане на спешни

пациенти към клиниката са организирани травматологични екипи от квалифицирани специалисти. Първ ръководител на Клиниката по спешна травматология е проф. Елена Панева – известен специалист по хирургия на ръката. От 1991 г. клиниката отново преминава в състава на Катедрата по ортопедия и се ръководи от проф. П. Тивчев до 2009 г. Днес тя има в състава си 3 доценти, 4 асистенти и 6 докторанти. Клиниката се развива като клинично звено, в което намират приложение най-съвременните диагностични и лечебни методи в ортопедичната и травматологичната практика. Важна насока в дейността ѝ е приложението на микрохирургичните техники в реплантационната и реконструктивна хирургия: екип от висококвалифицирани микрохирургизи, ръководен от доц. Б. Попова, е в постоянна готовност за ре-

Сътрудници на Катедрата по ортопедия и травматология, работещи в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“. От ляво надясно: доц. д-р Пламен Кинов, д-р Ивайло Каменов, д-р Кеворк Кайкчиян, доц. д-р Любомир Цветанов, д-р Панайот Танчев, д-р Борис Антонов, доц. д-р Енчо Янков

плантации в областта на крайниците. Клиниката е консултативен център за цялата страна по проблема за остеонекротозата на тазобедрената става. В обхвата на действие влиза лечението на травмите на опорнодвигателния апарат, на остеопорозата и остеопорозните счупвания. Доц. Янков работи по основни направления на хирургията на горния крайник, а доц. Кинов акцентира на ендопротезиране на големите стави и реконструктивната хирургия. Активната научна дейност в клиниката през годините се изразява в множество монографии, 376 научни публикации и над 250 участия в наши и международни научни прояви.

Важно място в научната и практическата дейност на катедрата заемат петте клиники на УСБАЛО „Б. Бойчев“ – Горна баня. Най-голямата от тях с 43 легла е Клиниката по обща

ортопедия и ендопротезиране с началник доц. Н. Милев от 2006 г. Клиниката е правопреемник на клиниката по ортопедия и травматология при Медицински факултет с ръководители проф. Б. Бойчев (1950-1965), проф. Г. Балчев (1966-1972), проф. Н. Игнатов (1973-1984, Първа ортопедична клиника на ИСУЛ), проф. Д. Джеров (1985-2005). Основната насоченост на клиниката е ендопротезиране на тазобедрената и колянна стави, лечение на ортопедичните и травматологични заболявания на долния крайник и артроскопия на стави. В клиниката се извършват между 800 и 900 оперативни интервенции годишно от които между 500 и 600 изкуствени тазобедрени и колянни ендопротези Доц. Н. Милев е ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология от 2004 г. и е и национален консултант от 2008 г., председател

Сътрудници на Катедрата по ортопедия и травматология, работещи в УСБАЛО „Проф. Бойчев“. От ляво надясно, първи ред: д-р Димитър Лашков, д-р Кирчо Патриков, проф. Панайот Танчев, д-р Мая Кацарова, доц. Любомир Стоков, доц. Пламен Цеков, доц. Андрей Андреев, доц. Евгений Медникаров; втори ред: д-р Боян Христов, д-р Здравко Киров, д-р Асен Джеров, д-р Добрин Диков, д-р Лилян Лазаров, д-р Кирил Чакалки, д-р Светослав Славчев, д-р Райчо Кехайов

на комисия за признаване на специалност по ортопедия и травматология при МЗ – София от 2004 г., председател на Комисията за придобиване на правоспособност по високоспециализирана дейност „Ендопротезиране на стави“ към МУ – София от 2008 г., председател на комисия към МЗ – София за лечение на ортопедо-травматологични болни в чужбина от 2008 г., председател на комисия към Здравната каса София за лечение на ортопедо-травматологични болни в чужбина от 2008 г., член на обществения съвет към фонда за лечение на деца в чужбина от 2010 г. Доц. Милев има 110 научни съобщения и публикации, 11 рационализации и три авторски свидетелства: №40013 (1985 г.) №41839 (1986 г.) и №51949 (1985). Освен в Австрия и Кувейт от 1982 г. до 1987 г. доц. Н. Милев специализира многократно в гр. Есен Германия при проф. К. Ф. Шлегел. Той защитава кандидатска дисертация през 1987 г. на тема „Черупково ендопротезиране на тазобедрената става“. В състава на клиниката влизат гл. ас. д-р А. Ив. Андреев (специализации в Германия, Англия, Австрия), гл. ас. д-р Г. К. Петров (специализации в Англия, Чехия, Австрия), гл. ас. д-р К. Р. Чакалки (специализации в Австрия, Англия), гл. ас. д-р М. Хр. Кацарова (специализации в Австрия), ас. д-р И. Иванов (специализация в Австрия) и д-р Ст. С. Георгиев. Д-р А. Андреев и д-р К. Чакалки заедно с колектив притежават патент №6428803В1 в САЩ от 2002 г.

Клиниката „Детска ортопедия“ на Университетска специализирана болница по ортопедия „Проф. Б. Бойчев“ е създадена през 1974 г. Тя е реален продължител на дейността на създаденото през 1954 г. отделение по детска ортопедия в Института по възстановителна хирургия – София. Клиниката е уникална за България. Лечебният ѝ диапазон включва всички вродени и придобити заболявания на опорно-двигателния апарат при деца. В клиниката, като част от структурата на Катедрата по ортопедия и травматология към Медицинския университет – София, единствено в страната се осъществява обучение на студенти, специализанти, общопрактикуващи лекари и следдипломна квали-

фикация на ортопеди в областта на детската ортопедия. Ръководители на Клиниката по детска ортопедия са проф. И. Илиев (1974-1988) и проф. Б. Владимиров (1989-2008). От членовете на клиниката за почти 50 години са написани и публикувани над 450 научни труда. Разработени са един патент – диалектрична остеоинтеза и няколко оригинални оперативни методики, признати в световната педиатрична ортопедия. По настоящем началник на клиниката е доц. д-р Хр. Георгиев – детски ортопед с над 20-годишен лекарски и преподавателски стаж, с докторска дисертация в областта на хирургията на детската тазобедрена става. В преподавателския състав на клиниката е и доц. д-р Е. Медникаров, въвел в България ехографското изследване на тазобедрената става при новородени. Дисертационният труд и творческите търсения на доц. Медникаров са в областта на изравняване дължината на крайниците. Главен асистент в клиниката е д-р Р. Кехайов. Той е и председател на секцията по детска ортопедия и травматология към БОТА. Със защитени дисертации „Доктор“ са и лекарите от клиниката – д-р Б. Христов и д-р В. Алексиев. През последните три години преподавателите от клиниката имат над 40 научни публикации и презентации в най-престижните български и световни конгреси по специалността. Членовете на клиниката ежегодно организират и „Дните на българската детска ортопедия и травматология“ – научен форум с международна популярност.

Клиниката за гръбначна хирургия (КГХ) е с 20 легла и едно от основните профилирани звена на УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“. Тя е единствената специализирана ортопедична клиника за оперативно лечение на гръбначната патология в България. Като самостоятелна клиника е създадена през 1989 г. с началник проф. Панайот Танчев. Преди това активно с гръбначна хирургия се занимава проф. Георги Балчев (1911-1987) – зав. Клиниката по ортопедия и травматология на ВМИ – София. По-късно към различни ортопедични звена като Болницата за възстановителна хирургия,

рехабилитация и протезиране – Урвич, ИСУЛ, Клиника за обща ортопедия и ендопротезиране и Детска клиника на НИОТ съществува отделение за гръбначна хирургия. Началници на това отделение са били доц. Георги Павлов (1920-1981), а след него доц. Георги Каймакчиев (1924-2008). Със създаването на самостоятелната клиника (1989) започва съвременното развитие на гръбначна хирургия у нас. От тогава и досега началник на КГХ е проф. Панайот Танчев. Той е завършил Медицинския факултет при МА – София през 1973 г., специализирал ортопедия и травматология у нас (1973-1977) и защитил дисертационния си труд с присъждане на академична степен „Doctor medicinae“ в Университетската ортопедична клиника – гр. Лайпциг, Германия, в периода 1977-1980 г. По-късно проф. П. Танчев специализира с насоченост гръбначна хирургия в редица водещи клиники в Германия, САЩ, Франция, Швейцария, Украйна и др. Понастоящем персоналет на КГХ включва още 4 лекари, 8 медицински сестри и 5 санитарни. Лекарската колегия се състои от висококвалифицирани специалисти, като с призната специалност по ортопедия и травматология и специализирали гръбначна хирургия за по-късо или по-дълго време в чужбина са главните асистенти д-р Добрин Диков (Германия) и д-р Асен Джеров (Германия, Франция). Млади и много надеждни колеги са д-р Димитър Лашков и д-р Пламен Йолов. КГХ разполага със стационар от 20 легла в 7 комфортни стаи. Годишно в КГХ се оперират около 400 пациенти, предимно с гръбначна патология, но така също и пациенти със заболявания и травми от другите профили на ортопедията и травматологията. Лечебният диапазон на КГХ включва цялата гръбначна патология, като се прилагат всички модерни оперативни методи. В клиниката се лекуват успешно сколиози, кифози, спондилолистези, спондилити с различен произход (туберкулоза, ехинокок и др.), дискови хернии, вродени аномалии на гръбначния стълб, деформации на предната гръдна стена (хлътнали и птичи гърди), дегенеративни заболявания на гръбнака (сегментна

дискова нестабилност, спондилартроза, спондилоза, дегенеративна стеноза и сколиоза и др.), остеопороза и остеопортични фрактури, посттравматични състояния, тумори (първични и метастатични) и тумороподобни заболявания на гръбначния стълб. По предварителна уговорка и след съответна консултация в КГХ се приемат и лекуват и пресни фрактури на гръбначния стълб от района и от цялата страна. Особено голям опит има екипът на КГХ при лечението на гръбначните изкривявания при деца и юноши – консервативно и оперативно. При случаите с прогресиращи сколиози и кифози и съответни индикации се прилага съвременно оперативно лечение при използването на вносни титанови имплантати. За периода 1989-2010 г. са оперирани над 1000 деца с гръбначни изкривявания, а резултатите са много добри и отлични, напълно сравними с публикуваните резултати от водещи центрове за гръбначна хирургия в света. Научни съобщения на клиниката в тази област са публикувани в авторитетни чуждестранни списания (Spine, International Orthopaedics, European Spine Journal, Spine Surgery, Acta Orthopaedica Jugoslavica, Ортопедия, травматология и протезирование), а доклади са изнасяни на международни конференции и конгреси в Англия, Гърция, Германия, Унгария, Румъния, Сърбия, Холандия, Чехия и др. Екип на КГХ по традиция се занимава и с ендопротезиране на големите стави. Научната продукция на лекарите в КГХ възлиза на над 250 публикации в наши и чуждестранни научни списания, над 200 доклада пред научни конгреси и конференции у нас и в чужбина, 1 патент, над 30 изобретения и рационализации. Проф. Панайот Танчев участва като автор или съавтор в 9 монографии, книги и сборници.

През 1961 г. чл.-кор. проф. Б. Бойчев създава към медицинското отделение на БАН „Група за изучаване проблема костни тумори“. Впоследствие тази група прераста в Клиника за костни тумори към Университетската болница по ортопедия и травматология, оглавявана от проф. Иван Андреев. Същият издигна нивото

на научната и хирургична дейност в областта на костните тумори в клиниката, поставяйки до тези в развитите страни в Европа. Проф. Ив. Андреев ръководи тази клиника до 1991 г. Той е автор на уникални монографии, отнасящи се до костните присаждания в реконструктивната туморна хирургия, костните метастази и др. Монографията „Тумори на костите“ служи като настолен дневник за всеки ортопед-хирург занимаващ се с тази патология. От 1991 г. до 2009 г. началник на клиниката по костна патология е проф. д-р Тодор Соколов, ученик на проф. Андреев. От 2010 г. клиниката се ръководи от доц. Л. Стоков. Същият има дисертация и редица трудове в областта на гръбначната патология и костна онкология. Притежава четири авторски свидетелства и шест рационализации, отнасящи се до патологията на предната гръдна стена. Има и две монографии, от които едната под печат. В клиниката работят опитни специалисти като д-р К. Патриков – зам.-началник на клиниката, д-р П. Пейнешки, д-р И. Димитров, д-р С. Славчев, както и по-младият д-р Г. Георгиев. Основната дейност в клиниката е в областта на мекотъкканната и костна онкология, реконструктивното туморно ендопротезиране. Извършва се също така и стандартно ставно ендопротезиране, както и хирургия в областта на гръбначния стълб и предната гръдна стена.

Клиниката по хирургия и микрохирургия на ръката се ръководи от доц. Пл. Цеков. Клиниката води началото си от 1956 г. когато проф. Ив. Матов създава първото в Европа отделение по хирургия на ръката към клиниката по ортопедия и травматология при Медицински факултет София. След пенсионирането на проф. Матов през 1991 г., началник на клиниката става доц. Пламен Цеков. Клиниката се явява единствената за страната специализирана такава в областта на ортопедията на горния крайник. В звеното работят следните специалисти: зам.-началник клиника гл. ас. д-р Борис Матов, гл. ас. Здравко Киров, гл. ас. Лилян Лазаров и д-р Николай Димитров. Лекарите от клиниката специализират във водещи клиники по хи-

рургия на ръката във САЩ, Австралия, Англия, Франция, Италия и др. Водещи направления в дейността на клиниката са: реконструктивната и пластична хирургия на ръката; лечение на вродените аномалии; лечение на увреди на периферни нерви и синдроми на компресия на нерви. Също така третиране на болести на пренапрежение, лечение на акушерската и спастичната парализа. В последните години бяха разработени и въведени някои от най-съвременните хирургическите методи и техники в ръчната хирургия. За пръв път у нас беше извършено ендопротезиране на малките стави на ръката. Беше внедрена в практиката на клиниката, раменната артроскопия както и методи за лечение на карпалната нестабилност и др. Големият брой научни съобщения, учебни помагала, монографии, изобретения и рационализации отразява многогодишната научна дейност на Катедрата по ортопедия и травматология през различните периоди от нейното развитие. От създаването на Катедрата досега ортопедично-травматологичната литература се обогати с много заглавия, автори на които са преподаватели от катедрата. На първо място трябва да се отбележат „Учебник по ортопедия и травматология за студенти“ на Б. Бойчев, който само за няколко години претърпява три издания, и „Ръководство по оперативна ортопедия и травматология“ на Б. Бойчев, Б. Комфорти и К. Чоканов, което има две издания у нас (1954, 1956) и две издания на руски език. Следват монографиите на Б. Бойчев и сътр. „Костни присаждания“, преведена на испански език (1966) и „Метастатични костни тумори“ (1968). През 1970 г. е издадена книгата „Болести на ходилото“ от Б. Бойчев и Ал. Герчев, а през 1975 г. – „Клинична ортопедия“ под редакцията на Я. Холевич, която има и второ издание. През 1968 г. под редакцията на Б. Бойчев и Я. Холевич излиза книгата „Хирургия на ръката“, преведена и издадена в СССР. През 1977 г. е отпечатана монографията „Рехабилитация на увредата на ръката“ от Ив. Матов и Ст. Банков, издадена след това в СССР, ГДР и ФРГ, както и монографията на Е. Панева „Възстановителна хирургия на

сгъвните сухожилия на ръката“. През 1978 г. е отпечатан монографичният труд на Ив. Матев „Възстановителна хирургия на палеца на ръката“, издаден през 1983 г. във Великобритания. С участието на Ив. Андреев е издадено ръководството „Профилактика, ранна диагностика и лечение на злокачествените новообразувания“ под редакцията на Г. Митров и Р. Райчев, което претърпява две издания (1976, 1983). Трябва да се спомене и участието на българските ортопеди-травматолози в шесттомното ръководство по оперативна хирургия, от което шестият том и част от притурката му са посветени на ортопедичните и травматологичните операции. Не по-малко значение има участието на български автори в написването на отделни глави на руски език на „Ръководство по ортопедия и травматология“ в три тома на Б. Бойчев, Я. Холевич и Ив. Матев. Под редакцията на Г. Кръстинов през 1975 г. е издаден монографичният труд „Нови проблеми в хирургията“ с участието на Б. Бойчев и Ив. Андреев (издаден и на руски език). През 1983 г. е издаден I том, а през 1987 г. – II том на „Бойчева оперативна ортопедия и травматология“ под редакцията на Я. Холевич, в която за написването на отделните глави са включени най-добрите български специалисти ортопеди-травматолози. Д. Шойлев е съавтор в монографията „Етиология, общи принципи на лечението и рехабилитацията на спортните травми“, в книгата „Медицината в спортната тренировка“ с редактори Кервонен, Лемон и Илиев (Каргер, Берн, 1992 г.) и е автор на монографията „Спортна травматология и ортопедия“. През 1992 г. излиза от печат и учебникът „Хирургия, ортопедия и травматология за рехабилитатори“ с автори Д. Джеров и Б. Владимиров. Известният англо-френски многотомник „Ръката“ под редакцията на Тубиана е издаден с участието на проф. Е. Панева и проф. Ив. Матев. Проф. Е. Панева е съавтор на английската монография „Сухожилна хирургия на ръката“ под редакцията на Хънтър, а в издадената на италиански език монография „Актуални въпроси в травматологията“ под редакцията на Рициарди тя е съавтор заедно с

Е. Янков и М. Дудевски. Проф. П. Тивчев е един от редакторите на съвременната монография „Фрактурите“ (Венел, София, 1998), където е автор и на редица раздели. През 1999 г. проф. П. Тивчев публикува монографията „Болест на Perthes – диагностика и лечение“. Той е съавтор и на единствената у нас монография, посветена на детската травматология, „Фрактури при децата“ (изд. Сиела, София, 2002). Книгата е отличена през 2002 г. като „Книга на годината“ в раздел медицина. Свидетелство за международния авторитет и признание на българската ортопедия и травматология е участието на много наши специалисти в редица международни прояви, както и фактът, че много млади чуждестранни лекари специализират у нас. Лектори в редица чуждестранни курсове за усъвършенстване и квалификация са проф. Ив. Матев (Великобритания, Япония, Австралия, Испания, Италия и САЩ), проф. Е. Панева (САЩ), проф. Д. Джеров (Русия), проф. Д. Шойлев (Тунис). Проф. Ив. Матев е чл.-кор. на Кубинското дружество по ортопедия и травматология, на Унгарското дружество по ортопедия и травматология, на английското, френското, италианското, австралийското, американското и немското Дружество по хирургия на ръката и на редакционните колегии на англо-американското и испанското списание по хирургия на ръката. Проф. Д. Шойлев е бил вицепрезидент на Световната асоциация по хирургия на коляното и е член на редакционната колегия на „Новости в спорта и медицината“ (Руан, Франция). Проф. Я. Холевич е бил член на редакционната колегия на реформираното ортопедично френско списание „Revue de chirurgie orthopedique et reparatrice“. Проф. Ал. Герчев е бил член на редакционната колегия на списанието на ГДР „Beitrag zur Orthopadie und Traumatologie“, на Унгарското дружество по ортопедия, на Северозападното дружество на ортопедите във ФРГ, на Западногерманското ортопедично общество, на Дружеството на ортопедите на ЧССР. За големи успехи в развитието на травматологията и ортопедията с диплом на Министерството

на народното здраве на бившата Латвийска ССР и на латвийския Институт по ортопедия и травматология са наградени проф. Ал. Герчев и проф. Ив. Андреев. Проф. Ив. Андреев е кореспондент – редактор на американското списание „American digest of foreign orthopaedics literature“. Проф. Шойлев, проф. Тивчев и проф. Танчев са членове на Световната асоциация по ортопедия и травматология (SICOT). Множество преподаватели от катедрата са членове на европейски и други чуждестранни регионални и национални асоциации в различните клонове на специалността.

Учебници и монографии:

Андреев, Ив. и Р. Райчев. Тумори на костите. НБКМ, София, 1992, 212 с.

Балчев, Г., Б. Хаджистамов и Ж. Желев. Ортопедия и травматология на опорно-двигателния апарат. Х. Г. Данов, Пловдив, 1972, 377 с.

Банков, С. Мануално мускулно тестване с основи на кинезиологията. Мед. и физк., София, 1968, 222 с.

Банков, Ст. Трудотерапия. Мед. и физк., София, 1979, 294 с.

Банков, Ст. и др. Електротерапия на болката. Обзор. ЦНИМЗ, София, 1987, 63 с.

Бойчев, Б. Миелоплаксен тумор на лъчевата кост. София, 1941, 20 с.

Бойчев, Б. Оперативно лечение на застарелите вродени изкълчвания на тазобедрената става. Хемус, София, 1945, 56 с.

Бойчев, Б., Б. Конфорти и К. Чоканов. Оперативна ортопедия и травматология. 1-2 изд., Наука и изкуство, София, 1955-1958.

Бойчев, Б., Ст. Димитров и А. Червенаков. Оперативна хирургия, т. 1-5. Мед. и физк., София, 1959-1964.

Бойчев, Б. Тумори на костите. Мед. и физк., София, 1961, 286 с.

Бойчев, Б. Травматология на опорно-двигателния апарат, Мед. и физк., София, 1963, 499 с.

Бойчев, Б. Костни присаждания. БАН, София, 1966, 296 с.

Бойчев, Б. и И. Андреев. Метастатични костни тумори. БАН, София, 1969, 271 с.

Бойчев, Б. и Ал. Герчев. Болести на ходилото. Мед. и физк., София, 1970, 220 с.

Бойчев, Б. и др. Хирургия на ръката. Мед. и физк., София, 1971, 278 с.

Бойчев, Б. и др. Оперативна хирургия. Мед. и физк., София, 1975.

Бонев, А., П. Слънчев и С. Банков. Ръководство по кинезотерапия. Мед. и физк., София, 1973, 394 с.

Боснев, В. и Б. Матев. Болести на ръката. Мед. и физк., София, 1989, 256 с.

Джеров, Д., Б. Владимиров и Р. Гайдарски. Хирургия, ортопедия и травматология (за рехабилитатори). Мед. и физк., София, 1992, 183 с.

Копчев, Ив. Отворени и огнестрелни счупвания на дългите тръбести кости. Мед. и физк., София, 1983, 164 с.

Копчев, Ив. Травматология на опорно-двигателния апарат. 1-2 изд., Мед. и физк., София, 1976-1982.

Матев, И. и С. Банков. Рехабилитация при увреди на ръката. Мед. и физк., София, 1977, 248 с.

Матев, И. Възстановителна хирургия на палеца на ръката. Мед. и физк., София, 1978, 184 с.

Матцен, П., П. Танчев. Живот с изкуствена става. DL&M, София, 2000.

Панева-Холевич, Е. Възстановителна хирургия на сгъвните сухожилия на ръката. Мед. и физк., София, 1977, 150 с.

Пертрохантерни фрактури. – В: Таков, Е., Х. Новков 2003.

Стойчев, К. Ампутации и протезиране на долните крайници. Мед. и физк., София, 1970, 167.

Соколов, Т.: Диагностика, лечение и проследяване на злокачествените новообразувания. Издателска къща „ТерАРТ“, София, 2003 г.

Соколов, Т. Костните тумори у децата Издателска къща ДЛ&М ООД, София 2008 г.

Таков, Е., П. Тивчев. Фрактурите. Венел, София, 1998.

Танчев, П. фрактури и мекотъканни увреди на гръбначния стълб. - В: Таков, Е., Х. Новков 2003

Танчев, П. Фрактури на гръбначния стълб. В: Таков, Е., П. Тивчев (ред.) Фрактурите, София, Венел, 1996, 405-515.

Tantschew, P. et al.: Operative Möglichkeiten der hinteren Stabilisierung bei Osteochondrosen der LWS. – In: Wirbelsäulenchirurgie II. K. A. Matzen (Hrsg), Georg Thieme Verlag, Stuttgart-New York, 1992, 171-175.

Tantschew, P. et al.: Operative Behandlung von primären Knochentumoren der HWS. In: Die operative Behandlung der Halswirbelsäule. K.A.Matzen (Hrsg), W.Zuckschwerdt Verlag, München-Berlin-Wien-New York, 1994, 242-248

Танчев, П. (съставител и редактор): Хирургия – според лекциите на проф. Александър Станишев. София, Библиотека 48, 1998.

Танчев, П и Х. Новков (редактори). Декада на костните и ставни заболявания 2000-2010, София, Пресцентър на Народното събрание, 2000.

Танчев, П: Фрактури и мекотъканни увреди на гръбначния стълб. В: Таков, Е., Х. Новков (ред.) Фрактури при децата, София, Сиела, 2002, 467-528.

Танчев, П. Ендопротезиране на големите стави и тромбо-емболични усложнения. Профилактика и лечение, София, DL&M, 2002

Tanchev, P. Low back pain and the Bone and Joint Decade 2000-2010: actual problems and future perspectives. In: Milinkovic Z., Spinal Disorders II, Belgrade, Narodna Knjiga, Alfa, 2007, 13-19.

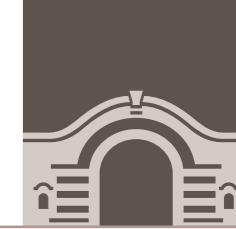
Тивчев, П. Болестта на Perthes - диагностика и лечение. София, 1999.

Тивчев, П. Фрактури при децата. София, Сиела, 2002.

Холевич, Я. Клинична ортопедия. 1-2 изд.. Мед. и физк., София, 1975-1988.

Холевич, Я. и кол. Бойчева оперативна ортопедия и травматология. Т. 1-2, Мед. и физк., София, 1983-1988.

Юмашев, Г., Г. Павлов. Патология на гръбначния стълб. Мед. и физк., София, 1979, 408 с.

Първата в България Катедра по обща патология и патологическа анатомия е създадена като част от Медицинския факултет към Софийския университет и заедно с още 24 катедри е утвърдена с Указ № 21 на цар Фердинанд I, обнародван в ДВ, бр. 266/29 ноември 1917 г. За база на катедрата е определена патологоанатомичната просектура на Александровска болница с просектор д-р Иван Пиперков (18??-1918), патологоанатом с 15-годишен стаж, специализирал при видния швейцарски патолог проф. Ашкенази. Според стандартите на немската патологоанатомична школа той полага началото на създаването на прецизна документация и изработването на макроскопски препарати, които стават основа за студентското обучение. Традицията е продължена чрез поддържането, обогатяването и съхранението през годините на огромен музейен архив към катедрата с над 1300 макроскопски препарата.

През 1918 г., както и в немалка част от катедрите на новоосновения Медицински факул-

тет, изборът за завеждащ Катедрата по обща патология и патологическа анатомия среща значителни проблеми, свързани с липсата на подготвени лекарски кадри за студентско обучение. На 6.V.1919 г. е обявен международен конкурс, в който участват д-р Кацаров и д-р Византини. Конкурсът се провежда на 1.VII.1919 г. Факултетният съвет не прави избор и се взема решение да бъде поканен проф. Херкхаймер от Германия, но той отказва. Докато се осъществи изборът, лекциите по патология се четат от проф. Александър Манковски (1868-1946), избран на 4.III.1920 г. за редовен професор и завеждащ Катедрата по хистология и ембриология.

С решение на Факултетния съвет на МФ от 10.II.1921 г. е поканен проф. Сергей Абрамов. Неговата кандидатура е утвърдена на 19.V.1921 г. и той заема длъжността на 30.VIII.1921 г. като директор на преименуваната в Институт по патологична анатомия катедра. До 1921 г. Патологоанатомичната просектура на Александровска болница заема малка сграда, на-

Преподаватели от Катедрата по обща медицина. От ляво надясно, седнали: д-р Александрина Влахова, д-р Сашка Райчева, д-р Карела Майнхард, доц. Светлана Христова, доц. Тодор Тодоров, доц. Радина Иванова; прави: д-р Димитър Попов, д-р Весела Иванова, д-р Любомира Димитрова (специализант), д-р Дияна Кьосева, д-р Диляна Динева, д-р Тихомир Диков, д-р Аллехсандър Капурдов, д-р Биляна Димова, д-р Сабина Полихронова, д-р Ярослав Маринчева

мираща се от източната страна на I Вътрешна клиника, заедно с малка черква (параклис), където се съхраняват трупите на починали пациенти и се извършват аутопсии. С утвърждаването на проф. Абрамов за редовен професор катедрата е преместена в друга сграда, в която се помещават III хирургично отделение и Ушната клиника на Александровска болница, впоследствие, през 50-70-те години на XX в. – Стоматологичният факултет на ВМИ, а понастоящем – Централната медицинска библиотека на МУ – София.

Първата патологоанатомична просектура на Александровска болница

Сградата на Катедрата/Института по патологична анатомия – 1921 г.

Сергей Семьонович Абрамов (1875-1951) е роден на 14.IX.1875 г. в Ростов на Дон. През м. октомври 1899 г. се дипломира в Медицинския факултет на Московския университет. Като отличен студент е стипендиант в Катедрата по

патологична анатомия под ръководството на проф. М. Н. Никифоров. От февруари 1901 г. до 1905 г. е просектор към Николаевската градска болница в Ростов на Дон. Написва дисертационен труд на тема „Материали к изучению патогенеза желтухи. Об изменениях печени при разных видах желтухи“, която защитава в Московския университет и получава степен доктор по медицина през 1905 г. От 1906 г. е частен доцент към Катедрата по патологична анатомия към Московския университет и чете лекции по патологична анатомия и бактериология. В периода 1909-1919 г. той е и завеждащ отделение по експериментална патология и серология към Московския бактериологичен институт. През годините 1909, 1911 и 1913 посещава водещи медицински центрове в Германия, Австрия, Франция и Швейцария с оглед на подобряването на медицинското студентско обучение. През 1910 г. специализира в Института по експериментална терапия във Франкфурт – Германия, под ръководството на проф. Ерлих. От 1913 г. е професор по патологична анатомия и бактериология към Московския женски медицински институт до неговото закриване (1917 г.).

Проф. Абрамов завежда Катедрата/Института по патологична анатомия към Медицинския факултет на Софийския университет до 20.12.1924 г. Заминава за Франция, където е преподавател към Руския факултет на Парижкия университет. Той обогатява макроскопската музейна сбирка за обучение на студентите, подготвя и издава учебник „Патологични процеси“, продължава своята научна дейност с публикации в областта на чернодробната патология и инфекциозните заболявания. Сътрудници на проф. Абрамов са д-р Ал. Големанов (1922-1923), специализирал в Германия при проф. Ото фон Лубарш и написал ръководство по секционна техника „Трупотваряне“ (1902), д-р Н. Боев (1921-1924), д-р М. Л. Лебел (1923-1929), д-р А. Пенчев (1924-1930). Демонстранти и помощник-асистенти са били д-р Ал. Йорданов и д-р А. Проданов, който от 1924 г. е избран за редовен асистент. Оставката на проф. Абрамов е приета от ФС на 20.XII.1924 г. и с лекционния курс отново е натоварен проф. Манковски. Вакантното място за ръководител на Катедрата/Института е предложено на пребиваващия в Прага бивш завеждащ на Катедрата по патологична анатомия към Новорусийския университет проф. Дмитрий П. Кишенский (1858-1933). След неговия отказ, през 1925 г. завеждащ става проф. Дмитрий Крилов. Той заема длъжността до 6.VI.1934 г.

Проф. Дмитрий Крилов

Дмитрий Дмитриевич Крилов (1879-1945) е роден на 6(18) октомври 1879 г. в Ярослав. Завършва Военномедицинската академия в Петербург през 1903 г. Ученик е на проф. А. И. Мойсеев, под чието ръководство подготвя докторска дисертация (1910). През 1911 г. специализира патологична анатомия в Берлин. От 1917 до 1922 г. завежда Катедрата по съдебна медицина към Новорусийския университет в Одеса. През 1923-1925 г. той работи като лекар в Белград. Научните му интереси и публикации са в областта на метаболизма на тлъстините, експерименталната артериосклероза и старенето. През този период катедрата разполага с трима асистенти и един просектор към Александровска болница (от 1926 г. просектурата и катедрата са обединени). Студентското обучение се увеличава до шест упражнения седмично в по два семестъра за III и IV курс. Във връзка с разширената подготовка по патологична анатомия през 1924 г. е одобрена редовна доцентура, която едва на 3.VII.1930 г. за кратко се заема от д-р А. Пенчев.

Проф. Крилов със студентския курс – 1926 г.

На 26.XII.1931 г. за частен доцент е утвърден д-р Атанас Клисуров (1894-1944), който поема лекциите по специална патологична анатомия. По-късно е избран за редовен доцент и професор, завеждащ катедрата/института – от 13 май 1935 г., и декан на МФ – 1942-1943 г. Проф. Клисуров подобрява програмата за студент-

ското обучение с разширен лекционен курс по обща и специална патологична анатомия, обогатен с диаграми и картини, повечето от които изработва собственооръчно. Разширява лабораторната дейност с въвеждането на нови хистологични оцветителни методи, включително архивиране на патологоанатомичните изследвания и обогатяване на макроскопския патологоанатомичен музей.

Проф. Атанас Клисуров

Проф. Клисуров, със съдействието на проф. Моллов, организира провеждането на срещи между патолози и клиницисти, наречени „Съботни срещи“ на които се обсъждат „текущи материали“ (еквивалент на настоящите клиничко-патологични срещи и онкологични комитети). През 1940 г. отново се променя учебната програма, като обучението по патология се съкращава до един семестър по обща патология, един семестър по специална патология в третата година на обучение, и демонстрационен лекторски курс в четвъртата година, при провеждане на единен изпит. На 29 декември 1942 г. за частен доцент е утвърден д-р Б. Кърджиев. Той поема част от лекциите по специална патологична анатомия и демонстрационния курс.

През периода 1944-1946 г. катедрата/институтът няма титулярен директор.

Проф. Боян Панайотов Кърджиев (1900-1982) е роден на 19 март 1900 г. във Варна. Завършва медицина през 1925 г. в първия випуск на Софийския медицински факултет. Работи като участъков лекар в село Аврен, Варненско (1926-1927), ординатор е в Търновската болница (1927-1928), околийски лекар в Свищов (1928-1929), доброволен (1930) и редовен асистент и просектор (1935-1939) в Института по обща патология и патологична анатомия при Медицинския факултет – София. Има призната специалност по патологична анатомия от 1935 г. Специализира във Франкфурт на Майн (1936-1937). Работи като просектор в Работническата болница в София през 1939-1943 г. Хабилитира се последователно като частен (1943) и редовен доцент (1946) и като професор (1950). Завежда Катедрата/Института по обща патология и патологична анатомия в продължение на 19 години от 1946 г. до 1965 г. и всъщност създава първата в България патологоанатомична лекарска школа.

Проф. Боян Кърджиев

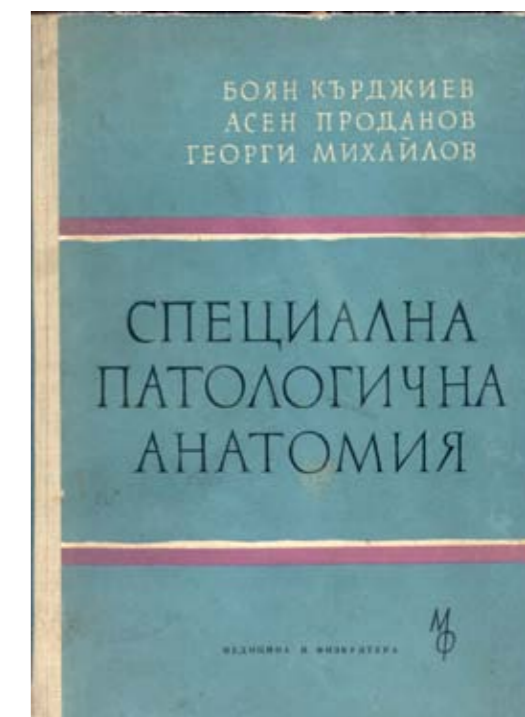
Проф. Кърджиев е дългогодишен главен патологоанатом на България. Има над 150 научни публикации и съобщения предимно в областта на онкопатологията, атеросклерозата, значението на кръвоизливите в паразитовидните жлези при тетанията и др. Основоположник е

на експерименталната онкология в България. Автор е на учебник по обща патология (1947), който е преиздаван пет пъти. През 1971 г. му е присъдено званието „Заслужил лекар“. Той е председател на Медико-биологичното дружество, Дружеството на патолозите, патофизиолозите и съдебните медици и Дружеството на патоанатомите.

С приемането на катедрата от проф. Кърджиев, през 1946 г. тя е преместена в новопостроената на бул. „Пенчо Славейков“ сграда на т.нар. „Трупни институти“, където се помещава и до днес. Осигурена е по-голяма площ за студентското обучение, преподавателски кабинети и лаборатории, вкл. добре оборудвана секционна зала. През тези години значително се увеличава съставът на катедрата. През 1948 г. за редовен доцент е поканен д-р Г. Михайлов, частен доцент по съдебна медицина в Пловдив.

В продължение на десетилетия проф. Кърджиев усъвършенства преподаването по патологична анатомия за студентите по медицина и стоматология. Осъществява се преустройство на учебните планове и програми, въвеждат се занятия по макроскопска органна диагностика и секционна техника. Стимулира

се научната дейност в катедрата. През учебната 1957–1958 г. за първи път е предоставено и едно място за аспирант, заето от д-р Ив. Вълков, който защитава дисертационен труд на тема „Екстрамедуларна хемопоеза при левкоцитите“. Под ръководството на проф. Кърджиев израства поколение от преподаватели и специалисти, част от които остават да работят в областта на патоанатомията, а други преминават в клиничните дисциплини. Негови ученици са проф. Л. Телчаров, проф. И. Халачев, д-р Ив. Каназирски, д-р Д. Тодоров, проф. С. Божинов, д-р Кюприбашиев, проф. Д. Кръстев, доц. Б. Лазаров, проф. Ив. Горанов, проф. К. Попов, проф. С. Сивчев, проф. М. Златева, доц. Ат. Велизаров, д-р С. Петринска, д-р Н. Пелова, проф. П. Узунов, проф. Р. Таков, проф. И. Вълков, проф. И. Райчев, доц. Ал. Георгиев, д-р Е. Попов, доц. С. Ганчев, доц. В. Макавеева. Защитени са пет кандидатски (докторски) дисертации.

До 1965 г. преподаватели и специализанти към катедрата са много видни лекари. Нейни възпитаници основават катедрите по патологична анатомия във ВМИ – Пловдив и ИСУЛ, оглавяват клинични катедри. Проф. Л. Телчаров и проф. Ас. Проданов последователно са завеж-

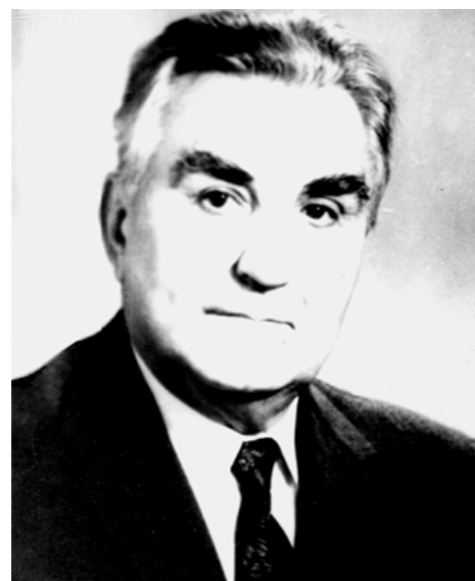
дащи Катедрата по патологична анатомия към ВМИ – Пловдив, проф. И. Горанов създава Катедра по патологична анатомия към ИСУЛ, д-р Н. Боев е частен доцент и хоноруван професор по нервни болести, проф. Ал. Големанов – завежда Ушната клиника към Александровска болница, проф. Ал. Пенчев завежда Клиника по нервни болести, проф. Е. Шаранков завежда Катедрата по психиатрия в ИСУЛ, проф. С. Божинов завежда Катедрата по нервни болести към ВМИ – София, проф. Р. Райчев, доцент в ИСУЛ, и впоследствие завеждащ патологоанатомичното отделение към Института по онкология. В катедрата се извършва специализация на лекари по вътрешни болести, хирургия и съдебна медицина. Специализантите д-р И. Москов и д-р М. Марков, по късно избрани за професори, са последователно завеждащи Катедрата по съдебна медицина.

Проф. Кърджиев с преподаватели и служители. Отляво-надясно: д-р Е. Попов, проф. С. Сивчев, проф. Г. Михайлов, проф. И. Райчев, проф. Б. Кърджиев, д-р. С. Петринска, д-р Н. Пелова

През периода 1965-1974 г. завеждащ катедрата е проф. Георги Михайлов. Отново се преработват учебните планове и програми във връзка с въведеното през 1969 г. обучение по патоанатомия за студентите по фармация. През 1971 г. са подобрени условията за обучението по хистопатология с обособяването

на индивидуални зали за студентските групи, оборудвани със съвременни учебни микроскопи. Създават се и първите профилирани лаборатории по ендемична нефропатия, хистохимия, експериментална онкология със самостоятелен вивариум, лаборатория по хематопатология, лаборатория по костна и лаборатория по белодробна патология, лаборатория по неонатална и гинекологична патология, лаборатория по невропатология. Преподавателският състав се разширява с постъпването на нови асистенти, повечето от които придобиват научна степен/звание: д-р А. Аянова, д-р Е. Попхристова (ст.н.с. I ст.), д-р Ц. Бошнакова (ст.н.с. I ст.), д-р П. Петков, д-р П. Нешева кмн, д-р Ал. Якимов, д-р М. Каменова (ст.н.с. I ст.), д-р В. Власов (ст.н.с. I ст.), д-р С. Николаева (ст.н.с. II ст.), д-р Л. Белчева, д-р Р. Дикова, д-р Ив. Михайлов (проф.), д-р С. Начев (проф.), д-р Ю. Топов (ст.н.с. II ст.), д-р Р. Петкова кмн, д-р В. Бонева. Под ръководството на проф. Г. Михайлов са защитени четири кандидатски (докторски) дисертации. Той създава и първия Студентски научен кръжок по патоанатомия.

Проф. Боян Кърджиев

С учредяването на Медицинската академия през 1972 г. към катедрата са интегрирани самостоятелната катедра от ИСУЛ, патологоанатомичните звена на новосъздадените институти.

Оформя се огромен мултифункционален учебно-преподавателски, научноизследователски и лечебно-диагностичен комплекс. Като преподаватели в студентското обучение са включени д-р Т. Бакърджиев (доц.), д-р Гр. Велев (проф.), д-р Д. Тодоров, д-р Г. Шумков, д-р В. Чехларов (доц.), д-р П. Майнхард, д-р В. Василев, д-р Св. Тодоров – ИСУЛ, д-р Св. Ганчев (ст.н.с. II ст.) и д-р В. Макавеева (ст.н.с. II ст.), ст.н.с. II ст. д-р А. Проданов и д-р К. Бояджиев – Институт по кардиология (III гр. болница), ст.н.с. I ст. д-р Ив. Цонев – Институт по педиатрия, д-р К. Качев – Институт по белодробни болести. Актуализират се учебните програми за обучение на студентите по медицина, стоматология и фармация. Обучението в III и IV медицински курс се провежда в двете основни бази – МБИ и ИСУЛ, а за отделни групи по клинична патология – и в Института по кардиология. Изпитът е един и включва практическа част с извършване на аутопсия, 3 микроскопски препарата, 1 музейен препарат и 4 теоретични въпроса.

След обединяването с ИСУЛ катедрата е основното национално звено за обучение на лекари по специалността и провежда основни и специализирани курсове. През 1973 г. д-р Ат. Велизаров, д-р Р. Таков и д-р И. Вълков са избрани за хонорувани, а през 1974 г. с решение на ВАК – за редовни доценти.

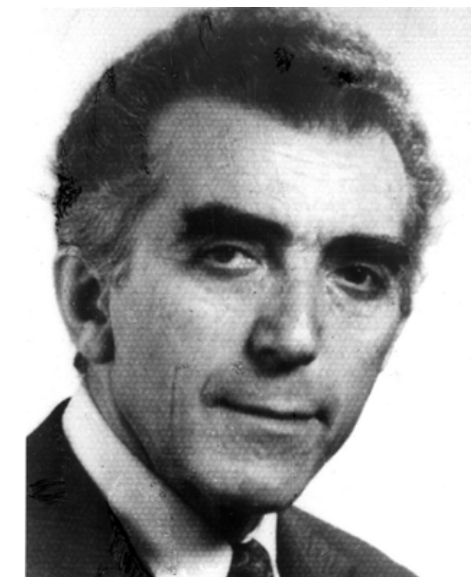
За периода от 1974 г. до 1976 г. ръководител на катедрата е проф. Иван Горанов.

Редовни аспиранти са д-р В. Минкова, д-р А. Гегова (доц.), д-р Ч. Георгиев (проф.) и д-р Н. Василев (доц.). Като асистенти постъпват д-р А. Михова (доц.) и д-р И. Горанова.

Доц. Сивчев с асистенти и клинични лекари

От 1976 г. Катедрата се завежда от проф. С. Сивчев.

Проф. Сивчо Сивчев

Проф. Сивчо Христов Сивчев (1914-2005) е роден в с. Върбица, Врачанско. Следва медицина в Белград и София. Дипломира се в МФ – София през 1942 г. Доброволен асистент в катедрата/института (1945), редовен асистент (1946), доцент (1960), професор (1973), ръководител на Катедрата по патологична анатомия (1976-1979), консултант по патоанатомия на Правителствената болница, главен републикански консултант (1976-1980), секретар на Дружеството на патолозите в България (1950), председател на Софийския му клон (от 1978 г.). Проф. Сивчев продължава традицията на студентското обучение, създадена от проф. Кърджиев. Той разширява, обогатява и организира дейността на Студентския научен кръжок по патология. Под негово ръководство кръжокът е един от най-големите в МФ и достига до 100 членове. Кръжокът има активна дейност. Всеки календарен месец се провеждат срещи, на които се докладват предварително подготвени от асистенти или студенти патологоанатомични случаи. Кръжокът е в приятелски контакти с кръжока към Катедрата по патология, ВМИ – Варна. Традиционно се провеждат ежегодни съвместни научни срещи. Кръжокът

е звено за подготовка на академични кадри. В него са членували много лекари, понастоящем и водещи преподаватели. Като перфектен преподавател и прецизен диагностик проф. С. Сивчев е водещо име в патологоанатомичната школа във втората половина на ХХ в.

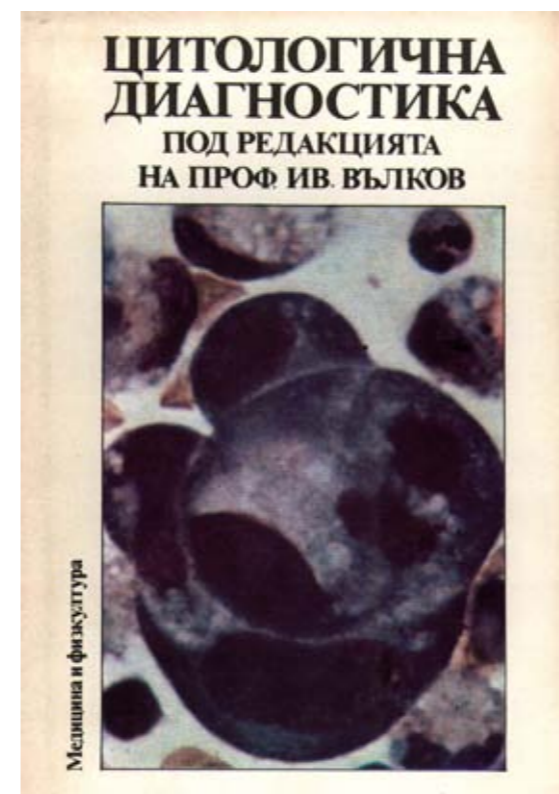
Ръководител на Катедрата по обща и клинична патология – доц. д-р Светлана Христова

През периода 1972-1979 г. катедрата разполага с до 40 научно-преподавателски кадри и четири сектора: учебен за университетско образование и следдипломна квалификация, научно-изследователски (вкл. експериментална патология с вивариум), административно-диагностичен с биопсична и некропсична лаборатории, диагностичнопроизводствени лаборатории – по гастроентеропатология, гинекологична и андрологична патология, цитология и хематопатология, патология на опорно-двигателната система, невропатология, белодробна и УНГ патология.

Проф. Мария Златева

От 1979 до 1989 г. ръководител на катедрата е проф. Мария Златева, която от 1970 г. е завеждащ Катедрата по патология при ВМИ – Варна. През този период към катедрата се присъединява ст.н.с. Ц. Юркова с нейния екип от звеното по хипертония към БАН. Под ръководството на проф. Златева и проф. Юркова се създава първата в страната специализирана лаборатория по сърдечно-съдова и трансплантационна патология със сътрудници – д-р К. Бояджиев, д-р П. Нешева и д-р Л. Белчева. През 1980-1987 г. редовни аспиранти са д-р М. Берчева с научен ръководител доц. Ал. Георгиев, д-р Ю. Желева с научни ръководители проф. М. Златева и доц. Ц. Юркова (дисертацията не е защитена), д-р Св. Христова с научен ръководител проф. Ив. Вълков и д-р Сп. Воденичарова с научен ръководител проф. П. Узунов. За редовни асистенти са избрани д-р Хр. Мавров, д-р К. Великова, д-р Г. Кюркчиев, д-р В. Велев, д-р Б. Алексиев и за редовен докторант д-р Д. Денчев с научен ръководител проф. Р. Таков. Осъвременява се учебният процес със създаването на предизпитни тестове по обща и клинична патология и се отпечатва първият репетиториум по патологична анатомия, включващ тестови въпроси за упражненията и изпита.

За кратък период през 1989 г. ръководител е проф. Пею Узунов (2005-2006), декан на МФ през 1983-1984 г. През годините проф. Узунов, заедно с проф. Р. Таков, д-р К. Калев, проф. Ив. Райчев, ст.н.с В. Власов създават патологоанатомичната школа по диагностика на белодробните заболявания. Проф. П. Узунов е ректор на ВМИ – София през 1985-1987 г.

Проф. Иван Вълков

От 1989 до 1996 г. ръководството на катедрата е поето от проф. Иван Вълков – директор и на НМБИ през 1989-1992 г.

Проф. Иван Након Вълков (1931-2005) е роден в Ботевград и завършва медицинското си образование през 1955 г. в МА „Вълко Червенков“. Две години работи като общопрактикуващ лекар в Ботевград. От 1957 г. е преподавател в катедрата, професор от 1981 г., научен ръководител на седем аспиранти.

Перфектен диагностик и преподавател, научен работник и един от видните патологоанатоми на България, И. Вълков специализира в областта на електронномикроскопската патология в Полша, Франция и СССР. Проф. Вълков е основател на цитопатологичната школа в България. Основава Централната лаборатория по цитопатология към катедрата и в началото на 80-те години на ХХ в. инициира въвеждането на имунохистохимичната биопсична диагностика в България. Години наред отделя усилия за признаването на цитопатологията като част от клиничната патология и успява да я въведе като квалификационна степен към МЗ. Създава Секцията по цитопатология към Националното дружество по патология. За 1984 г. е председател на Европейската асоциация на дружествата по цитопатология и организира провеждането на XIII Европейски конгрес по цитология, Варна, 27-29.IX.1984 г. Организира I Българо-германски симпозиум по диагностична цитология, Варна, 15-17.X.1989 г. и Френско-българска среща „Модул за следдипломно обучение“ през 2004 г. с участие на водещи френски специалисти по лимфопатология. През 2000-2004 г. е председател на Съюза на научните медицински дружества. През 2011 г. СНМД учредява на негово име награда за фундаментални науки.

От създаването на катедрата до 2011 г. са издадени общо 17 учебника, 9 монографии, 7 практически ръководства за студентското обучение и 4 за специализиращи лекари. Според историческото развитие на патологоанатомичната наука през годините преподавателите и научните сътрудници имат огромен научно-

изследователски актив. Разработвани са дисертации, научни публикации и участия в международни и национални форуми във всички области на фундаменталната и клинична патология. Преподаватели са специализирали във водещи центрове в Англия, Франция, Германия (ГДР/ФРГ), Полша, бившия СССР, Белгия, Австрия, Дания, Норвегия, Холандия, САЩ. Катедрата е организатор на I (1972 г.), II (1977 г.), V (1994 г.) и VII (2002 г.) Национални конгреси по патология.

През втората половина на XX в. възможността за хабилиране на преподавателите към катедрата е ограничена. Катедрата претърпява загуба на академични кадри, които се хабилизират в други висши медицински училища: към ВМИ-Плевен – проф. Ив. Райчев, ст.н.с. Ц. Бошнакова, ст.н.с. М. Каменова, ВМИ – Ст. Загора – проф. Г. Велев, ВМИ – Пловдив – ст.н.с. д-р Т. Бакърджиєв, НИЗПЗ – ст.н.с. С. Николаєва.

Преподаватели в катедрата – декани на МФ Школи по патология към катедрата:

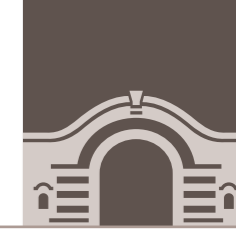
проф. Атанас Клисуров 1942-1943 г.
проф. Боян Кърджиєв 1946-1965 г.
проф. Георги Михайлов 1962-1964 г.
проф. Иван Горанов 1951-1966 г.
проф. Мария Златева 1978-1983 г.
проф. Сивчо Сивчев 1973-1980 г.
проф. Пею Узунов 1983-1984 г.
проф. Иван Вълков 1964-2009 г.
проф. Иван Михайлов 1987-1988 г.
проф. Пею Узунов 1965-1985 г.
доц. Александър Георгиев 1989-1992 г.
доц. Александър Георгиев 1975-1997 г.

Проф. Пею Узунов – ректор на ВМИ (1985-1987)
Зам.-ректори на ВМИ: проф. Мария Залатєва
проф. Иван Михайлов

Във връзка със законовите промени поради закриването на Медицинската академия и реструктурирането на болниците като ЕООД, през 90-те години на XX в. катедрата е отделена от патологоанатомичните звена при болниците и преподавателите преминават на 0,25%

трудова договор към МУ – София. Ръководството и основното звено на катедрата остава със седалище в учебната база на МФ към УМБАЛ „Александровска“. Според настоящата учебна програма, част от упражненията за III-IV мед. курс се провеждат в УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“ и СБАЛАГ „Майчин дом“.

От 1996 г. до 2008 г. ръководител на катедрата е проф. Иван Михайлов. Към 1995 г. общият брой на преподавателите е 26, от които 5 професори, 1 доцент и 20 редовни асистенти. През този период са хабилизирани д-р Анна Михова-Панчева (зав. ПО към Транспортната болница, София), която отказва да заеме позицията си като доцент към катедрата, д-р Св. Христова (доц.), д-р А. Гєгова (доц.) и д-р В. Цєнова (доц.). Защитени са 2 свободни докторски дисертации от д-р Т. Тодоров с научен ръководител проф. Ив. Михайлов и д-р О. Кълєв с научен ръководител проф. д-р С. Начєв. Периодът до 2009 г. е неблагоприятен за катедрата. Рязко намалява преподавателският състав поради напускане (преминаване на работа в чужбина, в други болници или учебни заведения) или пенсиониране. Прекратен е договорът с МУ на проф. Е. Попхристова, проф. д-р И. Вълков, проф. Ц. Юрєкова, проф. С. Начєв, проф. Ив. Михайлов. По собствено желание са прекратени договорите на ас. д-р М. Милєва, гл. ас. д-р Хр. Мавров, гл. ас. К. Великова, гл. ас. д-р Б. Хубавєшка, гл. ас. д-р В. Колева, ас. д-р С. Димитров, ст. ас. д-р А. Басарєва, гл. ас. д-р О. Кълєв, ас. д-р Р. Христоскова, ас. д-р М. Юмер. Загубва се традицията и връзката между поколения преподаватели. Част от обявяваните конкурси се провалят. Постъпват само двама млади лекари – д-р Т. Диков и д-р Т. Пирдопска. Преподавателският състав вече е намален с над 1/2 и включва 3 доценти и 9 асистенти. В началото на 2008 г. за удосто̀яване с научното звание професор е предложен доц. Ч. Георгиев, дмн. За около шест месеца през 2008 г., по предложение на проф. Михайлов, като временно изпълняващ дл̀жността ръководител на катедрата е назначена доц. А. Гєгова, напуснала през юни 2009 г. След втори пореден из-

бор на Катедрения съвет, в началото на 2009 г. доц. Светлана Христова е избрана за ръководител на Катедрата по обща и клинична патология. Независимо от възникналите проблеми поради редуцирания преподавателски състав, обучението на студентите по медицина в III и IV курс, III курс по дентална медицина, II курс по фармация и студенти по ерготерапия към Медицинския колеж се провежда по утвърдената учебна програма, вкл. и курсовете по английско обучение по обща патология, клинична патология за III и IV медицински курс и патология за фармацевти II курс. През 2009 г. е обявен конкурс за двама доценти. Кандидатства само д-р Т. Тодоров, утвърден от последната комисия на ВАК през 2010 г.

Продължава се участието в следдипломното обучение чрез провеждане на специализирани и основни курсове и индивидуално обучение, което се разширява и с включване на лаборантския състав. Учебната натовареност нараства многократно.

От 2008-2009 г. в катедрата се обучават 9 специализанта – шест към УМБАЛ „Александровска“ и трима към УМБАЛ „Царица Йоана“ – ИСУЛ. По традиция катедрата е място за провеждане на държавните изпити за придобиване на специалност, а нейният ръководител е национален консултант. След предходните трудни години, през които преподавателите полагат максимални усилия за запазване на традицията в обучението и подобряване на учебната програма, понастоящем катедрата се стабилизира. За първи път се въвежда извънаудиторен курс по хистопатология за III медицински курс, който се организира и провежда от ас. д-р Д. Кьосєва.

От 1999 г. частично е актуализирана учебната програма по обща патология за III медицински курс и II курс по дентална медицина. Обособени са самостоятелен лекционен курс и практически упражнения по патология за фармацевти с провеждане на изпит с индивидуална оценка (до 2009 г. обучението и изпитът са под формата на зачот заедно с патофизиология). През 2011-2012 г. е актуализирана

учебната програма по клинична патология за IV медицински курс. Обучението се отделя от паралелните лекции и упражнения по вътрешни болести. Въвежда се непрекъснат 4-седмичен курс по Клинична патология за четири потока от по 8 студентски групи през зимния и летния семестър. Увеличен е преподавателският състав с постъпването на нови асистенти. Признание за добрата преподавателската дейност на катедрата е изборът на ас. д-р Д. Кьосєва за най-добър преподавател към МФ от дипломираните студенти, випуск 2011 г.

От 1986 г. научната дейност към катедрата е спонсорирана от Ректората на МА/МУ – София по научни проекти. В продължение на традицията преподавателите от катедрата участват в научноизследователски проекти спонсирани от МУ – София и МОН – общо 13 за периода 2008–2011 г. Продължават научните разработки в областта на онкопатологията на солидните тумори, молекулярната патология и имунохистохимията, бъбречната и трансплантационна патология, цитопатологията. Катедрата продължава да е водещото диагностично и консултативно звено в страната.

Преподаватели към Катедрата по обща и клинична патология – 2012 г.:

доц. д-р Светлана Христова, дм – ръководител на катедрата
доц. д-р Тодор Тодоров, дм, база УМБАЛ „Александровска“
доц. д-р Радина Иванова, Клиничен център по ендокринология и геронтология
хоноруван проф. д-р Цана Бошнакова-Празникова, дмн, зав. ПО V гр. болница – София
гл. ас. д-р Иван Терзиєв, база УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“
гл. ас. д-р Карєла Майнхард, база СБАЛАГ „Майчин дом“
гл. ас. д-р Сашка Райчева, база СБАЛАГ „Майчин дом“
гл. ас. д-р Илиян Илиєв, база УМБАЛ „Александровска“
гл. ас. д-р Александрина Влахова, база УМБАЛ „Александровска“

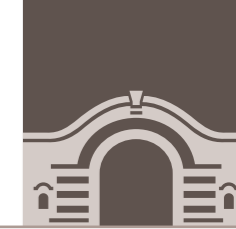

гл. ас. д-р Александър Капурдов, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Диана Кьосева, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Маруся Геннадиева, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Тихомир Диков, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Татяна Пирдопска, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Весела Иванова, дм, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Димитър Попов, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Силвия Иванова, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Диляна Динева, база УМБАЛ „Александровска“
ас. д-р Сабина Полихронова, база УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“
ас. д-р Ярослав Маринчева, база УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“
ас. д-р Биляна Димова, база УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“
ас. д-р Веселин Тихчев, база УМБАЛ „Царица Йоана – ИСУЛ“

Литературни източници:

Кърджиев, Б., Сборник „40 години Медицински факултет“. 1958, 193-196.
Маньковска, М. Спомени за създаването на института по хистология и ембриология и за деиността на професор д-р А. Маньковски. Централен държавен архив на България (София). – Ф. 802. – Оп. 1. – Д. 1. – ЛЛ. 1-22.
Васильев, К. К. Емиграция отечественных врачей в Болгарию после 1917 г. УДК 61-054.72 (477): (497.2) (091), 2004.
Запрянов, Н, Найденов Гр. Медицински биографски справочник. Пловдив, 1972.
Алманах на Софийския университет. Т. 1. С., 1988, 1-2.
Михайлов, И. Катедра по обща и клинична патология. Сборник „85 години Медицински факултет“, 277–279.

Дочев, Д., Апостолов М. Медицинская Академия Болгария 1972-1982. Под ред. на академик Ат. Малеев, София 1984; 82-84.
Куртев, В. Дейци на българската медицина и здравеопазване. Изд. Медицина и физкултура, София 1986.
Медицинската наука и здравеопазването в НРБ, под ред. на проф. д-р Ат. Малеев, изд. Медицина и физкултура, София, 1981, 112-113.
Апостолов, М. История на медицината, учебник за студенти по медицина и стоматология, IV изд., Медицина и физкултура, София, 1992; 119.
Златева, М. Една жена в патологията. ISBN 954-9781-05-У, изд. ЕТ „Тодоров-В“, Враца 2001.
Узунов, П. В. Живот и дейност. Спомени. Мултипринт ЕООД, София, 2005.
Христов, Д., Костадинов, А. Медицински факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ 1818–1950 г. Ун.изд., „Св. Климент Охридски“, 2007.
Михайлов, И. Именити лекари. Проф. Боян Панайотов Кърджиев. БМЖ, 2011, 5(2):5-6.

Катедрата по обща медицина е най-младият член в академичното семейство на Медицински факултет – София. Тя е създадена с решение на Факултетния съвет от 26.06.1997 г. с пръв ръководител проф.д-р Стоян Маринов Чакъров.

Проф. Ст. Чакъров

Преподавателският състав на Катедрата по обща медицина включва лекари от различни специалности, чието работно място е в структурите на УМБАЛ „Св. Анна“.

През 1998 г. започва същинското обучение по обща медицина по програма, одобрена от Факултетния съвет, в обем от 30 учебни часа (15 часа лекции и 15 часа практически упражнения). Обучението до момента се провежда в IV семестър и завършва с тестов семестриален изпит. Успоредно с това се провежда обучение – упражнения и лекции, на студенти по медицина на английски език (15 часа лекции и 15 часа практически упражнения). Съществено предимство е и въведеният следдипломен стаж на завършилите семестриално студенти по медицина, провеждан в VI курс. Успоредно с това в катедрата ежегодно се извършва обучение по линия на СДО на лекари по модул 1 – обща медицина в хода на специализацията им по дисциплината. Предвид специфичния характер на специалността „Обща медицина“, която се практикува в доболнични структури, катедрата като цяло няма единно лечебно-диагностично направление, а отделните препо-

даватели участват в лечебно-диагностичния процес в своите специалности – вътрешни болести, хирургия, кардиология, оториноларингология, офталмология, анестезиология и реанимация, неврология и др.

Едно от добрите постижения на катедрата е издаването на списание „Обща медицина“, което излиза за първи път през 1999 г. Въпреки кратката си история списанието бързо се налага като сериозно научно издание и е търсен форум за материали от най-различно естество от областта на всички медицински специалности и до сега. В него са публикувани редица статии от членовете на преподавателския състав на катедрата, както и от участници в общата модулна система на обучението по обща медицина.

От 2008 г. Катедрата по обща медицина се ръководи от доц. д-р Николай Петков.

Доц Н. Петков

В процес на засилване е комуникацията и връзките с общопрактикуващите лекари, което е от голяма важност за нейното ползотворно съществуване. За това свидетелства участието на голяма част от академичния състав на катедрата в множество национални форуми и курсове за продължително обучение на ОПЛ. През 2009 г. доц Н. Петков и доц А. Постаджиян участват в авторския колектив на „Обща медицина – принципи и практика“ под редакцията на проф. Ж. Милева и доц. Г. Нешев. От 2011 г. доц. Постаджиян е национален консултант по обща медицина.

Доц. д-р А. Постаджиян

През 1917 г. е основан първият Медицински факултет в България. Едно от учебните му и научни звена е Катедрата по хирургична пропедевтика и оперативна медицина. Историята на тази катедра, както и на Катедрата по хирургия, създадена няколко години по-късно в рамките на Медицинския факултет, в известен смисъл маркират историята на българската хирургия. Ръководител е проф. д-р Параскев Стоянов – първият български професор по хирургия у нас, избран от Факултетската комисия на Медицински факултет на 10.06.1918 г.

Проф. д-р Параскев Стоянов

Талантът и личните му качества го определят като една от най-светлите личности в историята на българската хирургия и българската медицина въобще. Ерудиран, интелигентен, всеотдаен и отговорен, родолюбив, с вкус към новостите и младите хора, той е прекрасен учител и преподавател, отговорен ръководител, новатор в българската хирургия. Служел си е с 11 езика, от които 7 писмено. Член на няколко хирургични дружества, с безспорен авторитет и с мисъл за бъдещето, той донася своя опит и опитът на западноевропейската модерна хирургия в нашата страна. Работи последователно в Ловеч, Плевен, Варна и Русе и създава хирургични отделения в болниците по западен образец. Проф. П. Стоянов е ръководител на Катедрата по пропедевтика и оперативна медицина в продължение на 22 години. Според

проф. Г. Ганчев това, което е създал проф. П. Стоянов, може да се характеризира така: „...постоянство в работата, задълбоченост в изследванията, неспирно търсене на новото, борба с консерватизма, борба с главозамайването и празните реклами, любов към хората, любов към студентите и сърдечно отношение към болните и като венец над всичко – скромността...“.

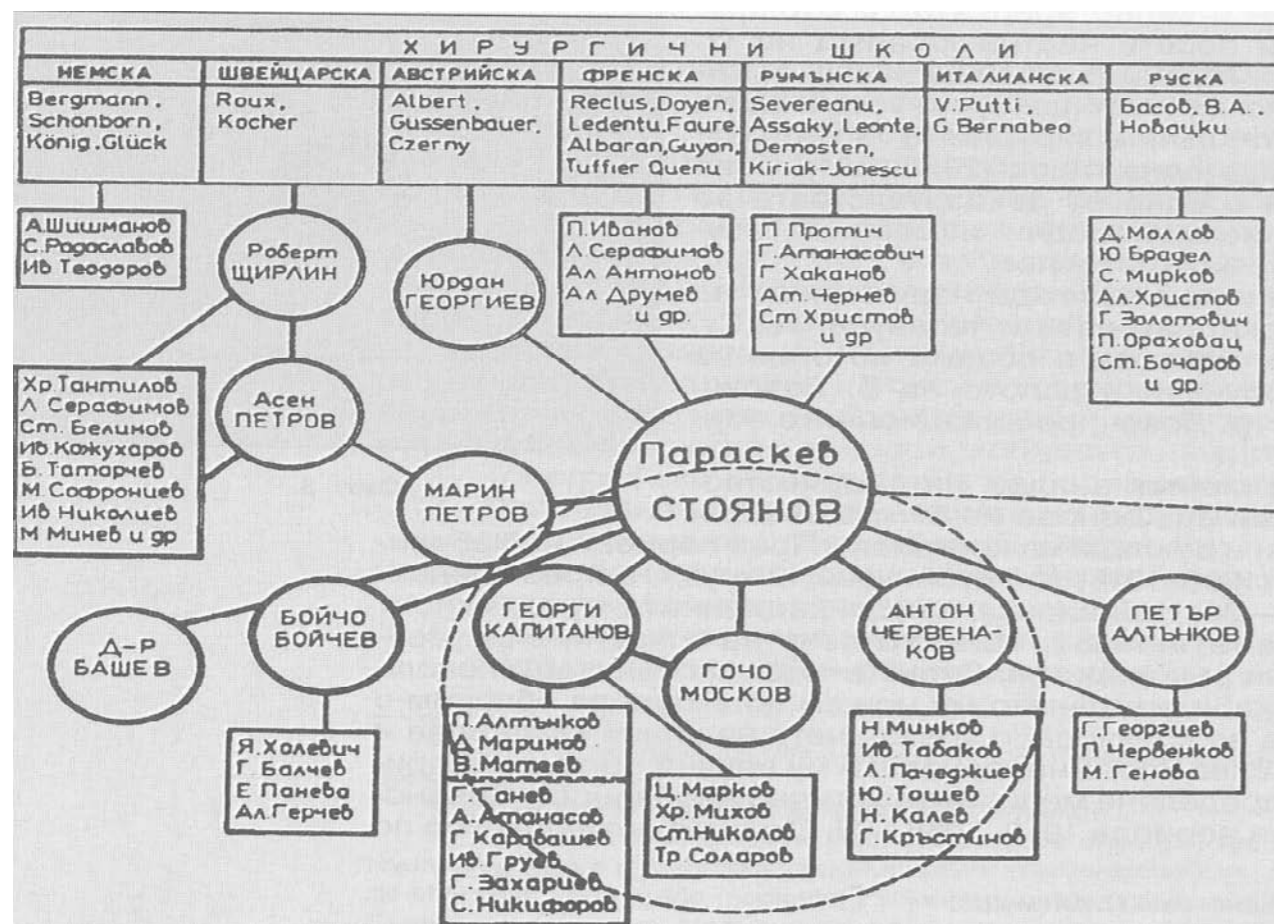
От основаването на Медицинския университет през 1918 г., Катедрата по обща и оперативна хирургия е основно университетско звено за обучаване на студенти по хирургия и основен център за следдипломно обучение на специализиращи лекари. Тук проф. д-р Параскев Стоянов създава и утвърждава първата исторически доказана университетска хирургична школа в България – „Школа – Първа хирургия“.

Проф. П. Стоянов написва първите в страната учебници по хирургия – „Обща хирургия“, „Специална хирургия“, „Оперативна медицина“, „Хирургична диагностика и семиотика“. Основава първото Хирургично дружество у нас (1934), сътрудничи на всички съвременни български и много чужди списания. Благодарение на неуморния му труд, катедрата и колективът ѝ спечелват уважението на медицинската и хирургичната общественост не само в България. Изграденият авторитет прави от катедрата притегателен център за хирурзите на страната ни, тя става основна база за следдипломно обучение и усъвършенстване. Или с всичко, което е направил и което е, проф. П. Стоянов наред с д-р Карл-Роберт Щирлин е приет за основоположник на модерната българска хирургия.

Делото на проф. П. Стоянов продължават неговите ученици. За кратко време ръководител на катедрата става проф. Г. Москов – 1940-1942 г. Ранната му смърт не позволява да се развият неговите истински възможности на талантлив педагог и хирург.

През периода след 1942 г. ръководител на I хирургия става проф. Георги Капитанов. Проф. Капитанов е достоен наследник на проф. П. Стоянов – изключително талантлив хирург с енциклопедични познания, безценен учител и любим преподавател, с безкрайно чувство за

Школата Първа хирургия

отговорност и стил, с вкус към научните разработки и съвременното обучение. Ръководи Катедрата до 1965 г. и я утвърждава като център за непрекъснато обучение на млади кадри. Негови ученици оглавяват хирургичните отделения в цялата страна в продължение на дълъг период от време.

Проф. д-р Георги Капитанов

Проф. Г. Капитанов написва бележития учебник по „Обща хирургия“ претърпял 4 издания. Въвежда в практиката капковото вливане на кръв и плазма и учредява първата в страната кръвна банка (1934). Създава оригинален метод за покриване на перфорирани стомашни язви със здрава стомашна стена (1944), извършва първата гастректомия в България (1948), първата резекция на хранопровод поради рак в България (1948), пръв у нас прилага метод за изравняване на съустията при анастомоза между тънко и дебело черво (1948), внедрява абдоминоперинеалната резекция по Blalock (1948), прилага модификация на интестинопликацията по Nobel (1955) и др.

От 1949 г. Катедрата по пропедевтика на хирургическите болести разполага и със собствена сграда, построена със средства на общината и предимно с дарения, именно за нуждите на I хирургия. Към сградата е по-

строена аудитория и три семинарни зали за обучение.

През 1972 г. е създадена Медицинска академия. В Института по хирургия към нея е и Катедрата по пропедевтика на хирургичните заболявания. Ръководител е проф. Марин Петров, след него ръководител става проф. Ганчо Ганчев, а след това проф. Карл Енев, проф. Георги Милков, доц. Венко Младенов, проф. Радослав Гайдарски. Създадената школа се развива, като се старее да съхрани създадените традиции.

От 2000 г. ръководител на Катедрата по Обща и оперативна хирургия е проф. д-р Виолета Димитрова – изтъкнат хирург, национален консултант по хирургия 2002-2010 г. Под нейно ръководство на 17 април 2003 г. се осъществява първата в България експлантация на черен дроб, през 2004 г. се извършва първата в България хепатоцитна трансплантация (България е 4-та страна в света, в която се извършва подобна трансплантация), на 22 юни 2005 г.

се извършва първата в България чернодробна трансплантация от трупен донор – изцяло от български екип.

Понастоящем Катедрата по обща и оперативна хирургия – I хирургия, е една от основните катедри на Медицинския факултет при Медицинския университет, София. Тук се провежда обучението по хирургия на студентите-медици от III медицински курс, както и обучение по хирургия на чуждестранни студенти на английски език. Катедрата е основен център за следдипломна квалификация по хирургия. Катедрата по Обща и оперативна хирургия осъществява научна и учебна дейност на база Клиниката по обща и чернодробно-панкреатична хирургия в Университетска болница „Александровска“ ЕАД, София, и в научноизследователските структури на Медицински факултет, МУ – София. Клиниката разполага с две отделения – по хирургична гастроентерология и по чернодробно-жлъчна и панкреатична хирургия.

Проф. Марин Петров (1966-1973)

Проф. Ганчо Ганчев (1973-1980)

Проф. Карл Енев (1980-1985)

Проф. Георги Милков (1985-1989)

Доц. Венко Младенов (1993-1995)

Проф. Радослав Гайдарски (1990-1993, 1995-1999)

Проф. д-р Виолета Димитрова

Тук се извършват хирургични интервенции върху всички коремни органи. За последните 10 години са оперирани над 13 000 пациенти, като над 10 000 са големите оперативни интервенции. Оперативната активност е ~ 80%, а леталитетът е под 2%. Профилът на хирургичната дейност е изключително разнообразен с преобладаване на големите оперативни намеси от домена на онкохирургията: върху черен дроб (над 1 700 операции, от които 860 чернодробни резекции); панкреас (над 980 операции, от които над 280 дуоенопанкреатични резекции, 190 леви панкреатични резекции, 125 операции за панкреатични кисти); жлъчен мехур и жлъчни пътища (над 4 200 операции), стомах (над 750 операции, от които повече от 300 блокови резекции с гастректомия и 220 дистални резекции); дебели черва (над 2 200 резекции).

Интензивната диагностична и оперативна дейност се съчетава успешно с научноизследовател-

ските традиции на Медицински факултет, МУ – София. В Катедрата са защитени успешно 22 дисертации по научна и образователна степен „доктор“ и 8 дисертации по научната степен „доктор на медицинските науки“. Хабилитирани са общо 17 преподаватели, от които 8 с академичното звание „доцент“ и 9 преподаватели с академичното звание „професор“. В процес на разработка са 8 дисертационни труда свързани с хирургичната онкология на черния дроб, панкреаса и дебелия черва, гастроинтестинални стромални тумори, невроендокринни тумори с коремна локализация, бенигнени чернодробни тумори, ретроперитонеални тумори. За последните 5 години научната продукция на Катедрата по обща и оперативна хирургия надхвърля 150 научни труда, участия в 27 научни прояви у нас и в чужбина и успешно завършване на научноизследователски проект („Грант 2010“) върху абдоминалния компартмент синдром.

Сътрудници на Катедрата по обща и оперативна хирургия – Първа хирургия. От ляво надясно: д-р Самиа-Надин Катибова – докторант, д-р Борислав Борисов – докторант, д-р Анна Тасева – докторант, д-р Радослав Тодоров – асистент, д-р Калоян Димитров – ординатор (хоноруван асистент), д-р Лилия Симонова – асистент, д-р Елена Арабаджиева – асистент, доц. д-р Владимир Тасев дм, д-р Христо Паусиев – кардиолог, д-р Трайчо Франгов дм – главен асистент, д-р Иванка Танева – асистент, проф. д-р Виолета Димитрова дмн, д-р Евгени Живков дм – главен асистент, доц. д-р Атанас Йонков дм, д-р Пламен Петков – асистент, д-р Николай Попадийн – главен асистент, д-р Найден Кандиларов – интернист (ендоскопист), д-р Каля Грозева – главен асистент, д-р Валентин Попов дм – главен асистент, доц. д-р Димитър Буланов дм, д-р Емилия Тошева – главен асистент, д-р Сашо Бонев – главен асистент, доц. д-р Петьо Токов дм

Доц. Ива Петкова

Катедрата по очни болести е създадена през 1918 г. от проф. К. Пашев и е разположена в сградата на сегашната Катедра по патофизиология. К. Пашев завършва медицина в Монпелие (Франция) и специализира в Париж и Лион. За големите си научни постижения той е избран за академик през 1936 г., а през 1952 г. получава най-високата международна награда на Лигата по борба с трахомата. Той е автор на над 400 научни статии, на няколко монографии и на първия учебник по очни болести у нас. През 1951 г. за ръководител на катедрата е избран доц. Д. Данилов – добър клиницист, строг и отличен организатор, много добър преподавател и автор на втория български учебник по очни болести. От 1958 г. ръководител на катедрата е доц. Евгени Живков – автор на третия учебник по специалността. През 1961 г. Очната клиника се настанява на IV етаж на II хирургически блок, където се помещава и в момента. През 1971-1972 г. ръководител на катедрата е доц. Стоимен Дъбов.

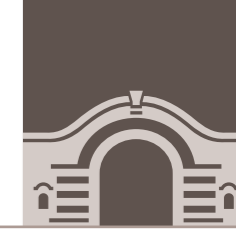
През 1972 г. със създаването на Медицинска академия (МА) се извършва обединение на катедрите по очни болести при ВМИ и ИСУЛ.

Катедрата по очни болести при Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) е основана в началото на 1952 г. с цел да осъществява специализацията и усъвършенстването на офталмолозите и да осигурява организационно-методичната помощ за бързоразвиващата се офталмологична мрежа в страната. Ръководител на тази катедра от 1954 до 1972 г. е проф. Ив. Василев, който е избран за ръководител и на обединената Катедра по очни болести. През 1977 г. катедрата влиза в състава на Института по очни, ушни, носни и гърлени болести (НИОУНГБ) и неин ръководител става проф. Ст. Дъбов. Обединената катедра осъществява обучението на студентите и специализиращите лекари. В този период са въведени над 100 нови диагностични и лечебни методики.

През май 1981 г. се създава Научният институт по очни болести (НИОБ) на базата на Катедрата по очни болести при НИОУНГБ с ръководител проф. Ст. Дъбов. НИОБ разполага със 140 легла и колектив от 190 души и включва: Клиника за възрастни с три клинични сектора, Клиника за деца, Клиника по очен травматизъм, Сектор по функционална диагностика, Сектор по експериментална офталмология, Лаборатория по лазертерапия с флуоресцеинова ангиография и ехография, Специализирани кабинети. През 1990-1991 г. директор на НИОБ е проф. В. Танев.

При закриването на научните институти в МА, НИОБ се преобразува в Катедра по офталмология със запазване на структурата и щата си с ръководител проф. Пр. Гугучкова (1992). По силата на новия Закон за лечебните заведения (1999 г.) Катедрата по офталмология влиза в състава на Университетска болница „Александровска“ като катедра с клиника по офталмология (четирите очни клиници стават очни отделения, със запазване на структурата и щата си) с ръководител на Катедрата по офталмология и Клиниката по очни болести доц. Г. Алексиева до 2008 г. и след нея – доц. д-р Ива Тодорова Петкова.

Клиниката по очни болести разполага с 50 легла и 98 щатни длъжности със следната структура: I очно отделение (по глаукома, хирургия на очните придатъци, роговицата, травмени състояния за ранна и късна реконструкция на преден очен сегмент) със завеждащ доц. Б. Ангелов; II очно отделение (витреоретинна, включително аблационна хирургия и очни травми) със завеждащ доц. И. Петкова; III очно отделение (за лечение на очни състояния, свързани със захарния диабет, възпалителни и съдови заболявания на окото) със завеждащ доц. Ив. Танев; Детско очно отделение със завеждащ д-р В. Чернодринска; Сектор по анестезиология и реанимация със завеждащ д-р Р. Попов; Операционен блок с амбулаторна операционна и лазерна операционна и Сектор по приложение на контактните лещи.

Научно-преподавателски състав:

Доц. Ива Петкова, дм – ръководител на катедрата

Доц. Анна Ценкова Попова, дм

Доц. Ботьо Джонов Ангелов, дм

Доц. Иван Веселинов Танев, дм

Доц. Димитър Стоименов Дъбов

Доц. Борислав Стоименов Дъбов

Д-р Виола Георгиева Димитрова

Д-р Виолета Силви Чернодринска

Д-р Галина Георгиева Димитрова

Д-р Даниела Йорданова Цонева

Д-р Емилия Митева Трендафилова

Д-р Йордан Василев Вълков

Д-р Петър Атанасов Димков

Д-р Павлин Крумов Кемилев

Д-р Росица Христакиева Лолова – „Св. Анна“

Д-р Росен Иванов Попов

Д-р Руслан Любомиров Янакиев – „Св. Анна“

Д-р Стоян Георгиев Доков

Д-р Станислава Костова Иванова

Д-р Татяна Велева Станева-Джиджева

Д-р Чарита Боянова Ранкова

Д-р Невяна Велева

Д-р Владимир Велчев

Основните приоритети при обучението на студентите по медицина и стоматология са подобряване на качеството на обучение, свързано предимно с практическите умения на студентите и насочване на вниманието към изявените студенти, които имат желание да специализират офталмология.

През периода 2008-2012 г. са въведени ежегодни отчети за успеха на групите, нови тестове и практически изпитни случаи, участието на докторантите в обучението на студентите, нови конспекти за медици и стоматолози, модул по „Очни болести“, който завършва с разработване на теми от студентите.

В Катедрата по офталмология се провеждат курсове за следдипломна квалификация по лазертерапия, флуоресцеинова ангиография, ехография, факоемулсификация, страбизъм, глаукома, отлепване на ретината, възпалителни заболявания на очите.

Актуализирана е програмата на основния курс за придобиване на специалност по „Очни болести“ – въведени са нови лекции, обсъждане на случаи от практиката, специализантите полагат колоквиуми в края на всеки цикъл. В момента в катедрата се обучават 17 специализанти и 8 докторанти със съответните ръководители: д-р Сурчев (акад. П. Василева), д-р Тошев (доц. Б. Ангелов), д-р Марков (акад. П. Василева), д-р Петрова (доц. Б. Ангелов), д-р Хайвазов (доц. И. Петкова), д-р Младенов (доц. И. Петкова), д-р Бенюва (доц. Б. Ангелов), д-р Джамбазова (доц. И. Петкова)

През последните 5 години преподавателите от катедрата са публикували в над 200 български издания, защитени са 5 дисертации и са осъществени научни разработки с Катедрата по физиология и с Немското дружество по офталмология.

Катофизиологията е медицинска наука, чийто предмет са промените в регулаторните механизми, свързани с възникването, развитието и изхода на заболяванията. Първите лекции по патофизиология са изнесени още през 1790 г. от проф. А. Хекер от Ерфуртския университет [10], който публикува първото ръководство по тази дисциплина – „Grundriss der Physiologia pathologica“, 1791 [5]. За възникването и обособяването на патофизиологията като отделна дисциплина важна роля е изиграла необходимостта от експериментален анализ и моделиране на болестните процеси. По тази причина в миналото патофизиологията е била определяна и като „експериментална патология“ (Франсуа Мажанди, Клод Бернар, Иван П. Павлов). От важно значение за утвърждаване на наименованието на дисциплината са били трудовете на основателя на клетъчната патология

Рудолф Вирхов, който изтъква водещата роля на регулаторните нарушения на физиологичните процеси в механизмите на заболяванията, използвайки термина „патологична физиология“ [10].

За първи път преподаване по патофизиология като самостоятелна дисциплина е въведено от Виктор Пашутин в Казанския университет – Русия, в основаната от него Катедра по „обща и експериментална патология“ през 1874 г. [2, 5]. Патофизиологията навлиза и се утвърждава в обучението на медицински кадри, като след началото на ХХ в. фигурира в учебните програми на медицинските факултети, както и на тези по стоматология и фармация, и на колежаите за медицински сестри, акушерки и др. Наименованието „патофизиология“ е вече утвърдено, въпреки че все още в някои медицински школи се използват и сродни термини като „физиопатология“ и „функционална

Сътрудници на Катедрата по патофизиология. От ляво надясно, седнали: гл. ас. Ина Рангелова Петкова, доц. Мария Колева Тодорова-Богданова, проф. Александър Георгиев Стойнев, проф. Адриана Иванова Бочева, доц. Симеон Димитров Лазаров; прави: гл. ас. Христина Христова Ночева-Димитрова, гл. ас. Кирил Иванов Петров, гл. ас. Мимоза Асенова Цветкова, мед. лаб. Стефка Георгиева Карабенчева, дом. Мария Атанасова Лозанова, биол. Бойка Неделчева Белтова, мед. лаб. Лучия Стоянова Христова, животногл. Лиляна Алексиева Стоянова, животногл. Ана Ивайлова Димитрова, животногл. Надка Димитрова Маркова

патология“. През 1991 г. е основано Международно научно дружество по патофизиология (International Society for Pathophysiology) [11].

Откриването на Медицинския факултет в София е предшествано от над 10 години подготвителна дейност. За специализация в чужбина са изпращани изявени лекари, сред които са и първите бъдещи професори при Медицинския факултет – в Австро-Унгария, Германия, Франция и Швейцария. В края на 1917 г., непосредствено преди откриването на факултета, е проучен опитът по организирането и осъществяване на обучение по медицина в Германия и Австро-Унгария. На 10.11.1917 г. Народното събрание приема изменение на Закона за просветата, с което се урежда откриването на факултета. Законът е утвърден с указ на цар Фердинанд (ДВ бр. 266/29.11.1917 г.), който определя функционирането на факултета да започне от 01.01.1918 г. и предвижда разкриване на катедри по основни дисциплини, сред които и такава по „патологична физиология и експериментална медицина“. По-късно, през м. май 1919 г., е приет подробен учебен план с програма за стажа и изпитите. Предвидено е преподаване по патологична физиология и експериментална медицина в едно полугодие от третата година на обучението, в обем 5 часа лекции и 4 часа упражнения седмично [6]. Следователно „рождената дата“ на българската патофизиология е м. май 1919 г. Това е само едно от многобройните доказателства за компетентността и прозорливостта на строителите на българския Медицински факултет, както и за отговорността, с която са подхождали към изграждане на национален модел на съвременен медицинско образование.

Въпреки включването на дисциплината в учебната програма, организацията по създаване на самостоятелна Катедра по патофизиология започва едва през 1946 г. Началото на обучението по патофизиология е положено по-рано от видния наш интернист проф. Васил Моллов (фиг. 1), който през 1936-1937 г. изнася цикъл лекции по клинична патофизио-

логия. Впоследствие той възлага тази дейност на своя доцент Минко Добрев, който подготвя курс от 32 лекции. Това дава основание да се приеме доц. М. Добрев за първия наш патофизиолог. За съжаление смъртта на проф. Моллов, а не след дълго и трагичната и преждевременна кончина (при нещастен случай) на доц. Добрев, стават причина курсът да просъществува едва три години (1936-1939). Тези обстоятелства, както и Втората световна война (1939-1945), забавят разкриването на Катедра по патофизиология, която е включена в структурата на Медицински факултет–София едва през 1946 г. [8]. Първата самостоятелна Катедра по патофизиология с изцяло попълнен преподавателски състав започва да функционира през 1947 г. в новосъздадения Медицински факултет в гр. Пловдив [1]. Впоследствие катедри по патофизиология са сформирани в Медицински факултет – София (1950), както и при учредяването на нови медицински факултети във Варна (1961 г.), Плевен (1975 г.) и Стара Загора (1982 г.) [4, 8].

Началото на катедрата е поставено през 1946 г., когато са назначени първите двама асистенти – Васил Серафимов и Добри Кипров, които работят първоначално на базата на Катедрата по патоанатомия. През 1950 г. за ръководител на вече самостоятелно обособената Катедра по патофизиология е назначен доц. Стефан Писарев (впоследствие професор) (фиг. 2), постъпват още двама асистенти – Райна Събева и Здравка Кемилева, две лаборантки и двама санитарни. Материалната база е скромна – две стаи в Катедрата по анатомия, практическите занятия със студентите се провеждат в мазето на Анатоличния блок. По-късно са отпуснати допълнително две стаи, зала и избено помещение за вивариум. Впоследствие катедрата е прехвърлена в сградата на бившата Офталмологична клиника, заедно с Катедрата по фармакология. След построяването на новия Предклиничен блок на ул. „Здраве“ и преместването в него на Катедрата по фармакология, цялата сграда е предоставена на Катедрата по патофизиология.

През първия период на развитието на катедрата са полагани насочено усилия за създаване на материална база и формиране на научно-преподавателски кадри. Особено внимание проф. Писарев отделя на квалификацията и развитието на преподавателите. За сравнително кратък срок до 1958 г., са подготвени чрез вътрешни и редовни аспирантури (докторантури) дисертационните трудове на В. Серафимов, Д. Кипров, М. Папазова, И. Попдимитров, Л. Димитров и З. Кемилева. През този период водещ научен проблем на катедрата е патогенезата на експерименталния миокардит и артрит [8]. Създаден е експериментален модел, който е подробно охарактеризиран чрез морфологични, биохимични и имунологични проучвания. Отделено е внимание и на патогенезата на диабета (експериментален алоксанов модел), на участието на нервната система в протичането на туберкулозата, участието на надбъбречните жлези в патогенезата на някои патологични процеси. Създадени са учебни помагала, първоначално отпечатани на циклостил, а впоследствие – издадени на редовен печат, в сътрудничество с Катедрата по патофизиология – Пловдив. Издадено е ръководство за практически занятия (1958) и учебник за медици и стоматолози (1962). Все още недостатъчната материална база принуждава преподавателите от катедрата да използват за онагледяване някои доста примитивни опитни установки, както и до заимстване на апарати и уреди [8]. За изпълнение на научния план, поради липса на апаратура, катедрата често прибегва до сътрудничество с клинични звена за използване на техните бази. Тази тенденция се запазва продължително време, като оказва влияние върху развитието на редица преподаватели от катедрата. До пенсионирането на проф. Писарев през 1967 г. са защитени още 3 дисертации, а някои от преподавателите преминават в други академични структури. Проф. В. Серафимов продължава кариерата си в Института по хематология и кръвопреливане, на който впоследствие става директор. В същия институт работи и ст.н.с. I ст. Л. Димитров. Доц.

З. Кемилева оглавява Катедрата по патофизиология на новосъздадения Висш медицински институт във Варна, където по-късно става професор и ректор на ВМИ – Варна. Проф. Д. Кипров ръководи Група за изучаване на хипертонията към БАН [7, 9].

От 1967 до 1972 г. ръководител на катедрата е проф. Ат. Райнов, който утвърждава стила на работа на проф. Писарев. Водещо направление в изследователската работа продължава да бъде патогенезата на експерименталния миокардит и артрит, разработва се патогенезата на възпалителния процес, както и някои аспекти на патофизиологията на сърдечно-съдовата система и хипертонията, дишането, храносмилането, алергията и ендокринните нарушения. През този период са защитени 6 дисертации, хабилитират се доц. М. Аргиров, ст.н.с. II ст. Н. Попова и ст.н.с. II ст. Ц. Цочев. Запазва се тенденцията преподаватели, изградени в катедрата да продължават развитието си в други звена: проф. Х. Маринов – ръководител на Катедра по пропедевтика на вътрешните болести, проф. Б. Божков – ръководител на имунологична лаборатория в Катедрата по алергология, проф. С. Миланов – ръководител на Централната радиоизотопна лаборатория, ст.н.с. II ст. Л. Сомова – в Групата за изучаване на хипертонията – БАН.

През 1972 г. вследствие на създаването на Медицинската академия, се обединяват Катедрата по патофизиология на ВМИ – София и сформираната през 1970 г. Катедра по патофизиология на Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ). Ръководител на обединената катедра е проф. З. Кемилева [3]. По-късно се присъединяват и сътрудници на разформированата Група за изучаване на хипертонията – БАН – проф. Д. Кипров, Т. Димитров. През 1973 г. в катедрата постъпва доц. Н. Николов (впоследствие професор). В научната тематика на катедрата през последващия период се разработват активно участието на тимуса в реактивността на организма, патофизиологията на артериалната хипертония, кортиковисцералната патология, шока и

стреса. По време на ръководството на проф. З. Кемилева (1972-1984) са защитени 9 кандидатски дисертации и 2 дисертации за „доктор на медицинските науки“, едната от които – в Москва. Издаден е учебник за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. З. Кемилева и три научни монографии. Доц. М. Аргиров (впоследствие професор) оглавява Катедрата по патофизиология на новосъздадения ВМИ – Плевен, а доц. Я. Якимов – Катедрата по патофизиология на ВМИ – Стара Загора. По време на ръководството на катедрата от проф. Никола Николов (1984-1990) продължава активна изследователска дейност, в съ-

трудничество с руски, американски и японски учени. Защитени са 5 кандидатски дисертации. Продължава да работи активно и студентският научен кръжок, основан от проф. С. Писарев. Модернизирано е значително преподаването по патофизиология чрез използване на съвременни полифизиографи, компютри, видеосистема и др. Въведени са тестове за компютърно обучение и контрол на студентите [7, 9].

Периодът след 1990 г. се характеризира с чести смени на ръководителите на катедрата. През 1990 г. я оглавява доц. Емил Янев (впоследствие професор), последван от доц. Иванка Сиракова (1996), отново проф. Е. Янев (2000

Проф. д-р Александър Георгиев Стойнев

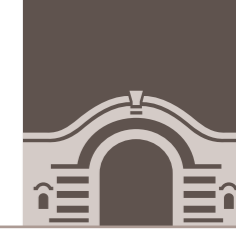
г.), доц. И. Сиракова, (2001), доц. Здравко Велков (2002), доц. Ангел Логофетов (2002), доц. И. Сиракова (2004), доц. М. Тодорова (2008-2012) и проф. Ал. Стойнев (от 2012 г.).

През този период основните усилия на катедрата са насочени към поддържане на нивото на преподаване, въпреки наличието на затруднения от материално-технически характер – остаряла апаратура и недостиг на животни [7]. Издадени са учебник за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. Р. Лолов (1999), учебник за студенти по фармация и студенти от медицинските колежи под редакцията на проф. Е. Янев (2000) и ръководство за практически занятия за студенти по медицина и стоматология под редакцията на доц. З. Велков (2005). За нуждите на англоезичното обучение на чуждестранни студенти са разработени учебна програма и тестове за програмиран контрол на английски език, съобразени със съвременните учебни помагала по патофизиология използвани във водещи англоезични медицински факултети, под ръководството на доц. А. Стойнев (впоследствие професор). Публикувани са нови съвременни учебници за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. Д. Илчев и проф. А. Стойнев (2010) и за студенти по фармация и рехабилитатори и ерготерапевти под редакцията на проф. А. Стойнев (2011). След опожаряване на сградата на катедрата през 2006 г., тя е преместена в Предклиничния блок, където функционира понастоящем при трудни условия – липса на достатъчно учебни зали, на помещения за вивариум и за изследователски лаборатории. Научноизследователската дейност продължава по утвърдените в катедрата теми, като за последните 20 години са защитени една дисертация за „доктор на науките“ (от проф. Р. Лолов) и две дисертации за образователната и научна степен „доктор“ (от С. Лазаров и Е. Джамбазова). Прекратява съществуването си студентският научен кръжок. Нови насоки в изследователската работа възникват след постъпването в катедрата на проф. А. Стойнев – хронобиология (регулация на циркадианните ритми), и на доц. А. Бочева (понастоящем професор) – патофизиология на болката. Работи се по

конкурсни проекти, финансирани от Медицински университет – София и Министерството на образованието и науката.

Литература:

1. Илчев, Д., С. Костянев. Катедра по патофизиология Медицински университет – Пловдив. 60 години история и развитие. Васил Петров – ВАП, Пловдив, 2007, 36 стр.
2. Ишимова, Л. М. Краткий исторический очерк развития отечественной патологической физиологии. В: Патологическая физиология. Ред. А.Д. Адо, Л.М. Ишимова, Медицина, Москва 1980, стр. 7-12.
3. Кемилева, З. Увод към патологичната физиология. Предмет, задачи и историческо развитие. В: Патологична физиология. Ред. З. Кемилева, И. Кирич, Медицина и физкултура, София 1973, стр. 3-8.
4. Козарев, С. Предмет, задачи, методи и историческо развитие на патологичната физиология. В: Патологична физиология. Ред. Р. Лолов и Д. Митков, Арсо, София 1999, стр. 11-15.
5. Литвицкий, П. Ф. Патофизиология, Т. 1, ГЭОТАР-Медиа, Москва 2006, стр. 9-24.
6. Панев, А. 40 години Медицински факултет. В: 40 години Медицински факултет (1918–1958). Юбилеен сборник. Ред. А. Панев, Медицина и Физкултура, София 1958, стр. 5–85.
7. Петкова, М., З. Велков. Катедра по патологична физиология. В: Медицински факултет София – 85 години. Ред. М. Георгиев, Studio Artline, София 2003, стр. 81-83.
8. Писарев, С. Кратки данни за създаването и развитието на Катедрата по патологична физиология при ВМИ–София (1950–1958 г.). В: 40 години Медицински факултет (1918–1958). Юбилеен сборник. Ред. А. Панев, Медицина и физкултура, София 1958, стр. 197-201.
9. Янев, Е. Катедра по патологична физиология. В: Медицински факултет София – 75 години. Ред. М. Апостолов, ВМИ, София 1993, стр. 89–95.
10. Kryzhanovsky, G. N. Modern Pathophysiology. The Physiologist 35(4): 140-142, 1992.
11. Taylor, A. E. International Society for Pathophysiology. The Physiologist 35(4): p. 140, 1992.

Катедрата по детски болести е създадена през 1919 г. веднага след разкриването през 1918 г. на първия Медицински факултет в България към Софийския университет. Първоначално ръководството е поверено на д-р Хр. Павлович, а след проведен конкурс през 1920 г. то се поема от д-р Стефан Ватев. През 1923 г. д-р Ватев става първият професор по педиатрия в България и ръководи катедрата до 1936 г. След него катедрата се оглавява последователно от доц. д-р Н. Дабовски (1936-1944), проф. д-р Л. Рачев (1945-1970), проф. д-р Л. Бакалова (1970-1976), проф. д-р Ш. Ниньо (1976-1990), проф. д-р Др. Бобев (1990-2000), доц. д-р И. Калев (2000-2004), проф. д-р Ал. Куртев (2004-2008), доц. д-р К. Коприварова (2008-2009), доц. д-р М. Маринова (2010-2012) и доц. Иван Литвиненко (от 2012 г.).

Първоначално катедрата е базирана в Александровска болница (сградата на бившата I хирургия) и в две допълнителни сгради и разполага общо с 84 легла.

Едни от първите асистенти, постъпили на работа в катедрата, са д-р К. Евстатиев, д-р Ф. Кисъв, д-р И. Андреев. В края на 20-те и началото на 30-те години на XX в. в катедрата постъпват д-р П. Белопитов, д-р Др. Бобев, д-р Г. Гизов. Не след дълго към колектива на катедрата се присъединяват д-р Б. Братанов, д-р Л. Рачев, д-р Ив. Киров, д-р Л. Бакалова, д-р В. Бъчварова, д-р Б. Немски, д-р Д. Маринов, д-р Ст. Димитров (по-късно през 1963 г. той основа Катедрата по педиатрия в МУ – Варна).

За съжаление не можем да изброим всички колеги, допринесли за развитието на катедрата. Те са много и всеки със своя труд и всеотдайност е допринесъл за нейните успехи. Ще

Доц. д-р Иван Литвиненко

отбележим само, че през 1972 г. след образуване на МА катедрата обединява кадровия потенциал на катедрите по детски болести към ВМИ – София, и към бившия ИСУЛ и Научния институт по педиатрия към МЗ. Тя се превръща в мощна научно-преподавателска, диагностично-лечебна и методична институция. В нея през 80-те години на ХХ в. работят около 150 души научно-преподавателски кадри, от които 30 хабилитирани лица, в т.ч. 10 професори.

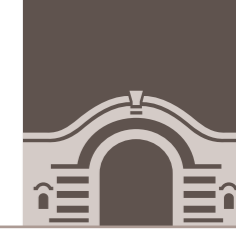
Отначало в катедрата са обособени два основни сектора – кърмачески и вътрешно отделение, в които се приемат деца с най-разнообразни заболявания, вкл. с туберкулоза, ДЦП, сепсис, антракс, с ментални отклонения и цялата останала обичайна детска патология. По-късно започва оформянето на специализирани отделения и сектори като хематология, ендокринология, нефрология и др. В средата на 70-те години се оформят самостоятелни отделения по всички основни направления на педиатрията, обединени в 4 клиники. По-късно – през 80-те години, се формират самостоятелни клиники по всички основни субспециалности.

Катедрата възниква с основна цел обучението на студентите по медицина, като на един по-късен етап се прибавя и обучението на стажанти, а по-късно и на специализиращи лекари. През първите 30 години от съществуването си тя е единствената катедра по педиатрия в страната. Нейните преподаватели са допринесли немалко за подготовката на над 40 000 лекари, от които повече от 4000 чуждестранни граждани. Практически всички лекари, придобили специалност по педиатрия в България (над 3000 души), са преминали обучение в катедрата.

През 80-те и началото на 90-те години обемът на учебната работа е огромен. Годишно през катедрата преминават обучение над 1000 студенти (400-450 студенти V курс и толкова стажанти, а също 250-300 стоматолози) и около 1000 специализиращи лекари (300 души през основните курсове и над 500 в тематични). Освен това в катедрата ежегодно се обучават чрез клинична ординатура 20-25 специализанти, от които поне 5-6 чуждестранни граждани, а през последните няколко години – около 35

Заседание на Катедрения съвет по педиатрия от 10.09.2012 г. От ляво надясно, първи ред: д-р Анелия Цветанска, доц. Радка Тинчева, доц. Мариана Маринова, доц. Христо Желев, доц. Анелия Буева; Втори ред: доц. Ралица Георгиева, д-р Даниела Авджиева, д-р Елисавета Стефанова, д-р Десислава Йорданова, д-р Михаела Димитрова, д-р Радка Савова, д-р Димитър Русинев; Трети ред: д-р Адил Кадъм, д-р Мариана Ардалиева, н.с. Весела Генова, д-р Галя Златанова, д-р Красимира Казакова, д-р Мария Божидарова, д-р Милка Диков; Четвърти ред: д-р Мария Гайдарова, д-р Лилия Райчева, н.с. Румяна Милушева, д-р Ерма Миронова, доц. Мая Константинова, д-р Олга Славчева, доц. Стефан Стефанов

души. Катедрата е база за обучение също и на медицински сестри по педиатрия, а нейните сътрудници са сред основните преподаватели в медицинските колежи в София.

В момента в катедрата се обучават годишно около 500 студенти (V и VI курс) и почти толкова специализиращи лекари. Нейният кадрови потенциал е от 50 преподаватели, от които 13 доценти и над 30 души със степен „доктор“.

Огромна е дейността на преподавателите от катедрата в създаването на българската педиатрична книжнина. Нейните членове и преди всичко хабилитираните преподаватели участват най-активно и са основни автори в написването на практически всички български учебници и учебни помагала по педиатрия за студенти и специализанти. Написани са повече от 10 учебника, като особено следва да отбележим учебниците за студенти под редакцията на професорите Рачев, Братанов, Ниньо. Последният учебник по педиатрия е под редакцията на проф. Бобев и доц. Генев, има вече 3 издания и е написан в съзвучие със съвременните тенденции от авторски колектив от над 70 души, 2/3 от които членове на нашата катедра. От преподаватели на катедрата са издадени и над 35 монографии по педиатрия само за последните 40 години. Особено продуктивни са професорите Братанов, Панчев, Станчев.

Освен големия брой учебни издания и монографии сътрудниците на катедрата са написали няколко хиляди статии, вкл. в реномирани чуждестранни списания, участвали са в издаването на научни сборници, методични указания и др. Те са сред основните автори и на излизащото вече над 50 години специализирано списание по педиатрия, и на излизащото повече от 10 години сп. „Практическа педиатрия“.

За осъществяване на високо отговорната си и многообхватна дейност на съвременно ниво преподавателският състав на катедрата черпи от най-добрия световен опит. За тази цел само за последните 30 години са осъществени над 60 дълготрайни специализации във водещи педиатрични школи в страни като Франция, Англия, Германия, Русия, САЩ, Холандия и др.

Редовно е участието на сътрудници на катедрата в международни научни форуми (конгреси, конференции, симпозиуми). Последното се разшири особено през последните 22 години след настъпването на демократичните промени в обществото. Сътрудници на катедрата са и с основна заслуга за проведените се в нашата страна 11 конгреса по педиатрия, четири национални конференции по педиатрия и редица други по-малки научни форуми. За тази висока квалификация, а също за признанието на нашите колеги говори и фактът, че редица от тях са членове на европейски и световни педиатрични асоциации и дружества.

В катедрата са подготвени над 120 дисертационни труда, от които около 20 за голям доктор, вкл. дисертационни трудове на чуждестранни граждани. Еедно от откритията в областта на медицината в България (VI сърдечен тон) е направено от проф. Ив. Митев, дългогодишен преподавател в катедрата.

Макар и основна цел на катедрата да е обучението на студенти и специализанти, то протича в неразривна връзка с диагностично-лечебната дейност. В катедрата се лекуват най-тежките и сложни случаи на детски заболявания от цялата страна. През 80-те години нейната леглова база достига над 650 легла, в момента тя разполага със 170 легла. През 80-те години са лекувани годишно около 7000 деца, през последните години се лекуват над 5000 деца. За осъществяване на тази си дейност сътрудниците на катедрата още от зората на създаването ѝ и до днес се стремят да въвеждат максимално бързо най-новите и най-високи достижения на световната педиатрична наука и практика.

Огромна е ролята на преподавателите от катедрата за осъществяване на консултантската и методична дейност в цялата страна, а също така съществената помощ, оказана на МЗ и другите управленски органи, за създаване на нормативната база на детското здравеопазване.

През първите десетилетия от съществуването на катедрата по-съществени научно-практически приноси имат А. Фиков в храненето и

диетологията, Ст. Ватев в антропометричните проучвания, Др. Бобев в областта на неонатологията и вродените заболявания, А. Панов и Ст. Димитров в областта на кръвните и ендокринните заболявания, Г. Гизов и Б. Немски в областта на нефрологията. През 20-те години на XX в. Хр. Павлович открива белтъчната реакция на ликвора при туберкулозен менингит.

В областта на пулмологията са въведени съвременни методи за функционална диагностика на дишането, въведено е определяне нивото на комплемента, алфа 1-антитрипсина, антивирусен титър и протеинов спектър на бронхиалния секрет, разкрит е Диспансер за наблюдение на децата с хронично-белодробни заболявания и преди всичко бронхиална астма, Центърът за деца, болни от муковисцидоза, с възможност за подобряване перспективата и социалната адаптация при тези деца.

В детската гастроентерология са въведени горната и долната ендоскопия, серологичен скрининг при целиакия (антиглидинови, антиендомизициумни антитела и антитела към тъканна трансглутаминаза), ДНК анализ при болестта на Wilson, създаден е Център за преди и посттрансплантационни грижи при деца с чернодробна цироза.

В детската ревматология са въведени най-съвременни имунологични тестове за диагностика и мониториране на системните автоимунни заболявания, имунологични проучвания при ЮХА. Сътрудници на катедрата имат огромен принос за практическото ликвидиране на детския ревматизъм (особено проф. Ст. Коларов). В близка перспектива се предвижда въвеждане на най-новите методи за лечение на ЮХА чрез биологични агенти. Катедрата работи по три международни проекта с насоченост върху качеството на живот при децата със системни заболявания

В кардиологията широка програма за превенция и лечение на ревматизма довежда до неговото практическо ликвидиране. През 1986 г. за първи път в България е въведена пренаталната ехокардиография с възможност за реална профилактика на вродените кардиопатии и пр.

В детската онкохематология са въведени най-съвременни интенифицирани схеми за лечение на злокачествените заболявания с резултати, близки до тези на водещите западни школи. Успешна е трансплантацията на клетки при първичните и вторичните миелодисплазии за дефинитивното им излекуване, формирана е донорска банка и 80% от нуждаещите се ще могат да се възползват от този метод. Въведена е алогенната трансплантация като перспектива при миелодисплазичния синдром. Прилагат се и нови схеми с модерни имуносупресори, осигуряващи от 65 до 78% успеваемост, включително при деца и възрастни.

В детската нефрология се използва широко ултразвуковото изследване, доплеровата ехография, всички видове контрастни изследвания, функционални тестове и бъбречната биопсия за определяне функцията на бъбрека. През 1985 г. е разкрит единственият детски хемодиализен център, който прилага методите на диализа от най-ранна детска възраст, основан е и диспансер за ХБН за подготовка за диализното лечение. Неотложна перспектива е въвеждането на бъбречната трансплантация като рутинна практика.

Клиничната генетика е най-младото звено в катедрата. Осигурено е лечение и е с добър резултат при фенилкетонурия, болестта на Гоше, органични ацидоурии, дефекти в урейния цикъл и окисляването на мастните киселини. Въведено е и лечение с растежен хормон при костни дисплазии. Клиниката участва в редица международни проекти за регистрация на вродените аномалии и изпитване на нови лекарствени препарати. Широко се провежда пренатална и ДНК диагностика на редица наследствени заболявания.

Катедрата е пионер в утвърждаването и рутинното въвеждане в диагностиката на ЕЕГ и ЕМГ-изследванията при деца с неврологични заболявания. Широко се използват и най-съвременни схеми за терапия на деца с епилепсия. В катедрата са апробирани и приложени много от модерните рехабилитационни кинезотерапевтични методи при деца с ДЦП и други хронични инвалидизиращи заболявания.

Клиниката поема всички деца с ендокринни и костни заболявания от страната, разработва съвременната функционална диагностика на ендокринните жлези, проблемите на изоставането в растежа и нарушенията в пубертетното развитие, нарушенията в калциево-фосфорната обмяна, заболяванията на щитовидната жлеза, автоимунните полиендокринни синдроми (хормонално и имунологично изследване), затлъстяване, тумори на ендокринните жлези. Тя е и единственият център за лечение на деца с хипофизарен нанизъм, Търнер синдром, а напоследък и остеогенизис имперфекта. Клиниката е оторизирана за лечение на ранен пубертет с LHRH агонисти с много добри резултати.

Преди 30 години са поставени основите на първата в страната клиника по детски диабет и са приложени интензифицирани схеми за лечение на детския диабет. Въведени са широко имунологичните изследвания при диабета, създаден е първият комплексен център за обучение на родителите на децата, болни от диабет. Функционира един от най-добре организирани диспансери за деца с хронични заболявания, даващ възможност за съществено повишаване качеството на живот на болните от диабет.

В областта на неонатологията е изработен първият медицински стандарт, прилага се конвенционална и неконвенционална апаратна вентилация, въвежда се за първи път сърфактант терапията. Тези методи позволяват рязко да се подобри перспективата при децата с неонатологични заболявания и общо показатели в неонатологичната практика; диагностични и терапевтични методики при исхемични, хеморагични и възпалителни поражения на ЦНС, които също значително подобряват прогнозата за тези състояния. За първи път в България се въвежда и трансфонтанелната ехография и доплер сонография като рутинна методика в неонатологията. В продължение на няколко десетилетия единствено в състава на катедрата функционира специализиран отдел по проблемите на отглеждането, храненето,

хигиената и възпитанието на децата от ранна възраст. Няколко десетилетия в катедрата функционира и Секция по социална педиатрия, изиграла голяма роля при организацията и осъществяването на методичната помощ в страната, в проучване проблемите на детското здраве и детското здравеопазване, в подпомагане на МЗ и други управленски органи при изготвяне на нормативни документи и вземане на управленски решения.

Лабораториите (клинична, бактериология, вирусология, хормонална, генетика, патоморфология), в тясно взаимодействие с клиниките, допринасят за издигане нивото на диагностично-лечебната работа и са пионери при въвеждане на редица модерни методики и въвеждане на собствени модификации, отчитащи спецификата на детската възраст.

Проф. Константин Г. Чернев

Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести (КПВБ) е учредена през 1920 г. на базата на Второ вътрешно отделение на Александровска болница. Неин основател и създател е проф. Стоян Киркович. От създаването си до сега се помещава в централната сграда на Александровска болница, като първоначално разполага с 80 легла, а скоро след това със 105 легла.

Българската медицинска наука има сравнително къса история, но тя е създала своите колоси и класици. Един от тях е проф. Стоян Киркович. За него – големия клиницист, педагог, учен и общественик, е написано и може да се говори много и е трудно да се синтезира всичко в ограничен обем. Проф. Киркович произлиза от будни възрожденски родове.

Баща му д-р Кирко Киркович, роден в Сопот, произхождащ от големия Хаджикирковски род, е първият лекар-българин в София преди Освобождението. Завършил е медицина в Москва и дълго време след това работи като руски земски лекар. След завръщането си в България работи като лекар в София и Пловдив. Бил е близък приятел и съмишленик с Хр. Г. Данов, Д. Благоев, митрополит Панарет, Ив. Евстратиев Гешов, Стефан Бобчев, Петко Каравелов и други народни будители. Подгонен от турските власти за русофилките си убеждения, се завръща в Русия, където работи отново като земски лекар. Почива сравнително рано в гр. Орел през 1877 г.

Майката на проф. Ст. Киркович – Рада Гугова, произлиза от потомствения учителски Хаджигеровски род от Копривщица. Неин вуйчо е Найдено Геров. Рада Киркович е дългогодишна учителка и общественичка в Пловдив, София и Русия. Доживява преклонна старост.

Проф. Ст. Киркович е роден на 15/28.12.1875 г. Завършва с отличие класическа гимназия в София и медицина във Виена през 1900 г. След работа в Търново и Варна от 1904 до 1906 г. специализира отново в Клиниката на проф. Нойсер във Виена, където работи заедно със станалите световноизвестни по-късно професори Ортнер, Хвостек, Тюрк, Шмит. Веднага

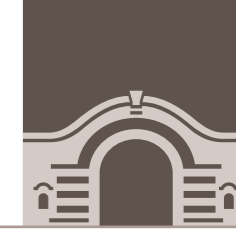
след това специализира 6 месеца вътрешни болести в Париж при Видал, като негови колеги са Шофар, Вакез, Бабински. След завръщането си в България от 1906 г. до пенсионирането през 1947 г., в продължение на над 40 г., с малко прекъсване, проф. Ст. Киркович работи като лекар в Александровска болница. От 1914 г. е назначен за Началник на новосформираното II вътрешно отделение към Александровска болница.

През първите 20 години на своята лекарска кариера проф. Киркович развива активна обществена дейност. Съвсем младият д-р Киркович е секретар на Дирекция народно здраве и на Висшия медицински съвет в продължение на 7 години. През Балканската война е бил лекар за поръчки към Щаба на армията, а през Първата световна война – началник на военна болница с 1200 легла.

През първата половина на своята лекарска практика проф. Киркович взема активно участие в борбите за основаването на Медицинския факултет – София, продължили над 20 г. Той оглавява първата 7-членна факултетска комисия за избора на кандидатите за професори по медицина и ги представя на Академичния съвет на Университета. Д-р Ст. Киркович е натоварен да проучи и докладва за необходимите финансови средства за разкриването на факултета, както и за необходимите сграден фонд и щат. При основаването на МФ младият д-р Киркович прокарва две основни свои виждания – първото е създаване на Катедра по патологична физиология и второто – обучението по вътрешни болести да се води от две катедри, едната по пропедевтика, другата по вътрешна медицина.

През 1920 г. д-р Ст. Киркович е избран за редовен доцент и директор на Катедрата по вътрешна патология и пропедевтика, а от 1923 г. – за професор.

През 1930-1931 г. проф. Киркович е декан на Медицинския факултет, а следващата учебна година – ректор на Софийския университет. В този период той води борба, отстоява и успява да утвърди вижданията си за „несменяемостта

Бюст-паметник на проф. Стоян Киркович пред клиниката

на научно-преподавателския университетски персонал“ и „за размера на заплатите на преподавателите и другия университетски персонал“. Неговото искане е „да се приравнят заплатите на професорите с тези на висшите съдии“.

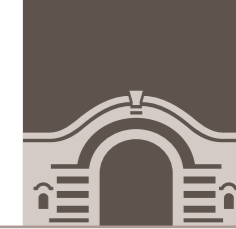
През четридесетте години след това, проф. Киркович постепенно се откъсва от активна обществена дейност, като се отдава на лечебната, учебна и научна работа. През това време ръководи и Дружеството на интернистите и изгражда своята школа. При него специализират над 200 лекари. Всички те са записани стриктно в „Тетрадката“ с кратки автобиографични данни, срокове, характеристика и резултати от тяхното обучение. Проф. Киркович твърдо отстоява схващането, че лекарят израства при леглото на болния, като го изследва самостоятелно. Като лекар и учител проф. Киркович се отличава с наблюдателност, системност при изследването на болния, реалистичен подход, добро клинично мислене, любов към болния, критичност при избора на терапия и критично отношение към шумно рекламираните и недоказали своята ефективност лечебни средства. Строг, уравновесен и много коректен, той се стреми и успява да предаде тези принципи на своите ученици – студенти и специализиращи лекари. Той е автор на няколко учебника, които остават завинаги в анализите на българската медицина: „Пропедевтиката“ – претърпяла 7 издания, „Най-важните симптоми във вътрешните болести“ – 4 издания, „Клинични лекции“ в 4 тома, „Терапевтични беседи“ издавани 2 пъти. Той е основател и главен редактор на „Медицинско списание“, основател и съредактор на сп. „Борба против туберкулозата“, съредактор в сп. „Българска клиника“, главен секретар на Дружеството за борба против туберкулозата и дописен член на Международната асоциация за борба с туберкулозата. Проф. Ст. Киркович е носител на Димитровска награда (1951) и на званието „Народен Лекар“ (1952). Той е автор на около 70 научни труда по различни проблеми на вътрешната и инфекциозна патология и е много критичен към своята научна продукция. „Да дращи човек е лесно, но да създаде нещо в

науката е трудно“, „Подготовката на болничния лекар по научните трудове не може да се прецени справедливо“. Тези мисли на проф. Киркович будят размисли и сега.

Като личност проф. Киркович се отличава със скромност, човечност и безкористност, съзнание за дълг, такт и самообладание, точност, воля, любов към истината и честност според един от най-добрите му ученици проф. Ал. Станчев. Проф. Киркович бил строг към себе си и изисквал същото от своите ученици. Същевременно бащински ги обичал. Не се стремил да блести в лекарски общества, дружества и асоциации. Избягвал приеми, тържества и чествания. В извънболничното си поведение бил много сладкодумен, увлекателен разказвач и любящ близките си.

В редиците на школата на проф. Киркович са израснали професорите Алекси Пухлев, К. Чилов, Р. Русев, И. Йонков, В. Лолов, Ангел Симеонов, П. Миронов, А. Митов, Георги Маждраков, Хр. Хаджийолов, Ал. Станчев, А. Цанев, както и редица водещи български лекари-интернисти. Първите асистенти в катедрата са д-р Хр. Душков (гл. асистент), д-р Н. Фингова-Павлович, д-р Р. Русев, д-р Т. Поликарев и д-р А. Цанев. В първите години пропедевтика на вътрешните болести се изучавала както и сега в III курс, като седмичното разписание на преподаването е било 6 часа лекции и 6 часа упражнения. Хабилитирани преподаватели в катедрата през годините са проф. С. Сукиасян, доц. Ем. Атанасов, доц. М. Матов, доц. Ю. Шишманова, проф. Ст. Николов, доц. Б. Цанев, проф. Б. Тодоров, проф. Вл. Владимирова, доц. Л. Атанасова, доц. Л. Попова, доц. А. Батолска, доц. П. Пенев, проф. Ч. Начев, проф. К. Чернев, проф. Хр. Маринов, проф. В. Коларски, проф. А. Калоянова, проф. В. Драганов, доц. Л. Константинова, доц. Е. Танева, проф. А. Иванова, доц. Е. Шипковенска, проф. Т. Донова, проф. О. Георгиев, проф. Д. Петрова, доц. Д. Петрова, доц. Н. Рунев, доц. Е. Манов.

Много от учениците и последователите на проф. Киркович запазват и продължават традициите, а по-късно ги пренасят и в новосъздадените медицински факултети в Плов-

див (проф. А. Митов), Варна (проф. Ал. Станчев, проф. С. Сукиасян), в по-ново време и в Плевен (проф. Й. Шейтанов, проф. А. Гудев), Ст. Загора (доц. М. Пенев). В Катедрата е създадена първата клинична лаборатория у нас и е написан първият учебник по вътрешни болести. Създадени и по-късно отделени от катедрата като самостоятелни са хематологичната клиника с ръководител доц. Л. Атанасова. По-късно ръководителите ѝ са също бивши асистенти на КПВБ – доц. Л. Попова, доц. П. Апостолов, доц. Р. Ушева. Друга част от асистентите преминават към новосъздадената ревматологична клиника – доц. М. Матов, проф. Р. Рашков.

Ръководители на КПВБ от основаването ѝ до днес са проф. Ст. Киркович (1920-1947), проф. Ив. Йонков (1947-1965), проф. Р. Цолов (1965-1972), проф. Ал. Станчев (1972-1978), проф. К. Койчев (1978-1982), проф. Д. Добрев (1984-1988), проф. Хр. Маринов (1988-1991), проф. Ч. Начев (1991-1999), проф. К. Чернев (1999-2012) и проф. Огнян Георгиев (от 2012 г.).

Проф. д-р Огнян Георгиев

Проф. Иван Йонков преустройва дейността на катедрата в съответствие с развитието на медицината и новите тенденции в медицинското образование. Увеличен е броят на студентските групи, като е намален съставът им до 8-9 души, което подобрява възможностите на практическата подготовка. Повечето лекари се профилират в новите тесни раздели на вътрешната медицина. През 1955 г. в КПВБ се обучават около 350-400 студенти годишно от двама хабилитирани преподаватели – проф. Ив. Йонков и проф. Р. Цолов, и от 13 асистенти.

По времето на проф. Р. Цолов се създава модерна лаборатория за комплексно функционално изследване на дишането. Тя е на високо съвременно равнище и е водеща в страната. Заслугата е на доц. Б. Цанев, един от най-изтъкнатите специалисти у нас и в Европа в тази област.

Проф. Ал. Станчев е признат за най-талантливия ученик на проф. Киркович и най-добър продължител на традициите в областта на пропедевтика на вътрешните болести. По негово време започва обособяването на профилирани клиники. Проф. Станчев ръководи и Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести в новооткрития Висш медицински институт във Варна (1961-1970), и е автор на много хубав учебник по пропедевтика на вътрешните болести.

По времето на проф. К. Койчев в структурата на КПВБ се обособяват окончателно 4 самостоятелни профилирани клиники по пулмология, кардиология, гастроентерология и ревматология и сектори по ендокринология, нефрология и хематология. Към основните клиники се обособяват и функционални сектори за диагностика.

Проф. Д. Добрев утвърждава ендокринологичния сектор в КПВБ. Разширяват се функционалните диагностични сектори.

Проф. Хр. Маринов утвърждава функционалната диагностика при белодробните заболявания и прави реорганизации на функционалните сектори.

Проф. Ч. Начев създава интензивното отделение към кардиологичната клиника, разкрива възстановителен център за ССЗ към катедрата в Баня, сектор по епидемиология на неинфекциозните заболявания, сектор по интервенционална кардиология, оглавяван от проф. Й. Марков, сектор по кардионеврология, оглавяван от проф. Иванова, кабинет по превантивна кардиология, оглавяван от д-р А. Гудев и д-р В. Гергова.

Проф. К. Чернев е ръководител на КПВБ от 1999 г. досега. През този период се обновява значително лекарският състав на катедрата, разширява се дейността на всички звена, създават се сектор за функционално изследване на сърце и бял дроб, бронхоскопски кабинет, сектор за изследване на сънната апнея, ендоскопски кабинети за горна и долна ендоскопия и ехографски кабинет към гастроентерологичната клиника.

Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести е с дългогодишни традиции в учебната и лечебната работа. През различни периоди от разкриването си до днес катедрата е най-голямата вътрешна клиника в нашата страна, като

клиничната ѝ дейност е насочена към болестите от целия спектър на вътрешната медицина и се развива в съответствие с напредъка на медицинската наука. В различните периоди лечебната база на катедрата варира от 80 до 145 легла, като в момента разполага с 84 легла. Лечебната дейност в катедрата се изпълнява от лекари, профилирани почти във всички аспекти на вътрешните болести. Това позволява и в момента тя да е мястото, където се изясняват диагностично и лекуват част от най-сложните и тежки заболявания не само в Александровска болница, но и от цялата страна (около 3000 пациенти годишно). Освен прекия ефект от диагностично-лечебната дейност, многостранната патология предлага една от най-добрите бази за обучение на студенти и лекари по вътрешни болести.

В продължение на 92 години катедрата обучава поколения от лекари, някои от които са гордост за българската медицина. Обучават се студенти по медицина, стоматология и фармация, а от много години е и база за следдипломно обучение на лекари по вътрешни болести и тясна специализация по пулмология, кардиология и гастроентерология.

Сътрудници на Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести. От ляво надясно: д-р Цветанка Терзиева, доц. Николай Рунев, проф. Диана Петрова, проф. Огнян Георгиев – Ръководител КПВБ, доц. Даниела Петрова, доц. Емил Манов, д-р Радослава Црънчева, д-р Петко Шошков, д-р Евелина Банкова (специализант), д-р Георги Николов, д-р Красимира Кощикова, д-р Никола Станчев, д-р Андрей Иванов, д-р Радослав Билюков, д-р Веселка Гергова, д-р Стефан Николов, д-р Вецислава Пенчева, д-р Евгени Димчовски, д-р Невин Идриз, д-р Елина Смилкова, д-р Цанко Мондешки, д-р Стефан Найденов, д-р Севда Найденска, д-р Светлин Цонев

Провеждат се изпити, както на студентите по медицина и стоматология, така и държавни изпити по вътрешни болести, кардиология и пулмология. Почти всички хабилитирани лица от катедрата участват като председатели или членове на комисии за провеждане на държавните изпити.

Предметът на преподаване на пропедевтика на вътрешните болести в нашата страна има традиции от повече от 90 години – въведение в основните принципи на вътрешните болести. Сега този модел е необичаен за повечето страни. Той е изграден и заимстван от немската и френската школа в началото на 20 век от проф. Киркович. Сега и в тези страни той е променен, но съществуването му у нас показва, че е много ефективен и играе важна роля при създаването на медицинските представи на студентите, респективно лекарите, по-късно в тяхната медицинска практика, независимо къде и под каква форма тя се упражнява. Остава да се реши и съгласува въпросът какъв обем медицински познания трябва да включва обучението по пропедевтика на вътрешни болести предвид много бързото развитие на медицинската наука. Исторически обучението по пропедевтика включва различни хорариуми за лекционен преподаване и практически упражнения при леглото на болния. Лекционният курс сега е съкратен от 6 ч на 2 ч седмично, което е в тон със съвременните принципи на обучение. Преподаването на студентите е ориентирано към максимален и продължителен достъп до пациентите и диагностичния процес.

През последните 20 години за обучение на студентите по пропедевтика се използват и други болнични бази: Клиниката по вътрешни болести към I градска болница (оглавявана от проф. Коларски), клиниките по алергология, ревматология, хематология и ВМА. През последните години практическото обучение на студентите се извършва само от асистенти на катедрата и някои хонорирани бивши асистенти на катедрата (д-р Вл. Владов, д-р В. Балева).

В катедрата повече от 30 години съществува кръжок по вътрешни болести, който работи много активно. Ръководители на кръжока през

последните години са проф. Ч. Начев, проф. К. Чернев, проф. Т. Донова. В него членуват по желание всички студенти, започващи III курс. Поради добрата организация на работа в кръжока и сформиранието на групи по специфични проблеми на вътрешната медицина, много от студентите продължават да членуват в него и през следващите години на следването. Освен разширяване на медицинските си познания, кръжочниците имат възможност да се запознаят и с основните принципи на научните разработки. В резултат на това почти всяка година студентски научни разработки на кръжока са премирани на научни сесии на студентите и младите научни изследователи.

В катедрата ежегодно се провежда „Основен курс по вътрешни болести“, курс „Новости във вътрешните болести“ и редица специализирани курсове по пулмология, кардиология и гастроентерология за специализиращи лекари.

Основно направление в дейността на КПВБ е научноизследователската работа. Дългогодишни традиции и структурата на катедрата определят основните насоки в научната дейност в три основни дяла от вътрешната медицина: пулмология, кардиология и гастроентерология. Част от научноизследователските проекти имат интердисциплинарен и фундаментален характер. Членовете на катедрата участват в редица вътрешни, национални и международни научни разработки с научни публикации в много престижни списания на медицинската периодика и международни издания. От тях са написани и издадени над 40 учебници и монографии.

Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести в момента се състои от 4 клинични отделения (белодробно, кардиологично, интензивно и гастроентерологично), сектори по функционално изследване на белодробната и сърдечната дейност и по сънна апнея и качинети – бронхоскопски, ехографски, по горна и долна ендоскопия.

Белодробната клиника се ръководи последователно от доц. Б. Цанев, проф. Б. Тодоров, проф. Хр. Маринов, а сега – от проф. О. Георгиев.

Първ ръководител на кардиологичната клиника е проф. Владимир Владимиров, а след него – проф. Ч. Начев, проф. В. Драганов, в момента проф. Т. Донова.

Първ ръководител на отделението по интензивна кардиология е проф. А. Калоянова. Сега отделението се ръководи от проф. Т. Донова и доц. Н. Рунев.

Гастроентерологичната клиника е създадена от проф. Ал. Станчев, по-късно се ръководи от доц. П. Пенев, от проф. К. Чернев, в момента от проф. Д. Петрова.

Днес в КПВБ работят 34 лекари, от които: професори – 4, доценти – 3, асистенти – 25, ординатори – 3, специализанти по пулмология – 2, кардиология – 1 и гастроентерология – 2.

Преподаватели в КПВБ в момента:

проф. К. Чернев – дмн – ръководител на КПВБ
 проф. Т. Донова – дмн – ръководител Кард. и интенз – кардиологично отделение
 проф. Д. Петрова – дмн
 проф. О. Георгиев – дм
 доц. Д. Петрова – дм
 доц. Н. Рунев – дм
 доц. Е. Манов – дм
 д-р Ц. Терзиева – гл. асистент
 д-р П. Шошоков – гл. асистент
 д-р В. Пенчева – гл. асистент
 д-р В. Гергова – гл. асистент
 д-р Ц. Драгойчев – гл. асистент
 д-р К. Витлиянова – дмн, гл. асистент
 д-р А. Иванов – гл. асистент
 д-р Ст. Найденов – дм, гл. асистент
 д-р Ж. Московска – гл. асистент
 д-р Н. Станчев – гл. асистент
 д-р А. Донкова – гл. асистент
 д-р С. Николов – гл. асистент
 д-р А. Коцев – дм, гл. асистент
 д-р Ц. Мондешки – асистент
 д-р Р. Чернева – дм, асистент
 д-р Р. Билюков – асистент
 д-р Г. Николов – асистент
 д-р М. Манова – асистент
 д-р К. Кощикова – асистент
 д-р С. Цонев – дм, асистент

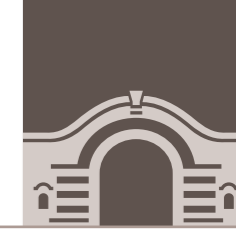
д-р Р. Црънчева – асистент
 д-р П. Янков – асистент
 д-р К. Данов – асистент
 д-р Н. Идриз – асистент
 д-р Рабхад Шабани – ординатор
 д-р Евгени Димчовски – ординатор
 д-р Явор Рангелов – ординатор.

Скоро напуснали катедрата, но взели активно участие в нейната многостранна дейност лекари са проф. Хр. Маринов, проф. В. Коларски, проф. А. Калоянова, проф. В. Драганов, доц. П. Пенев, проф. А. Гудев, доц. М. Пенев, доц. Л. Константинова, доц. Е. Танева, проф. Е. Шипковенска, проф. Л. Иванова, д-р Д. Димитров, Л. Димитров, д-р Ив. Георгиев, д-р Г. Попов, д-р В. Гаврилова, д-р Сн. Иванова, д-р В. Балева, д-р Ив. Кръстев, д-р А. Баланова, д-р Вл. Владов, д-р Ал. Тодоров, д-р Г. Георгиев.

В КПВБ работят лекари с висока компетентност: 21 лекари са с 2 специалности. 14 от тях са сертифицирани за високо специализирана, медицинска дейност, 4 лекари са с 1 специалност и 9 специализират в момента.

Понастоящем в КПВБ се обучават 32 групи медици III курс (300 студенти), 9 групи англоговорящи медици III курс (95 студенти) и 16 групи стоматолози IV курс (150 студенти). Научната продукция за периода след 2000 г. включва участие в 4 учебника, 13 монографии и 11 ръководства. Публикациите в български научни медицински списания са 117, а тези в реномирани чуждестранни списания наброяват 41. Научната активност на преподавателския състав е значима – участие в 65 конгреси и конференции у нас и 60 – в чужбина. От 2000 г. до сега в КПВБ са защитени 10 докторски дисертации.

Последователите на проф. Киркович в знак на благодарност към своя патрон и първоучител отпразнуваха през 2010 г. 90-годишнината от основаването на катедрата, като по този повод беше открит и паметник на проф. Киркович пред катедрата и централната сграда на Александровска болница. Този паметник, изработен от известния скулптор Христо Георгиев, е може би най-сполучливият и красив паметник в нашата страна.

Клиничният център по професионални болести (ЦПБ) води своето начало от 1943 г., когато е създадено първото Отделение по професионални заболявания към Работническа болница с 20 легла. Основател и ръководител на отделението е д-р Хр. Хаджиолов (асистент 1943-1951, доцент – 1951 и професор – 1961 г.). От 1950 г. Отделението по професионални заболявания се прехвърля като клиника от Катедрата по социална хигиена към Катедрата по хигиена и се базира във Вътрешната клиника при Висшия медицински институт София. Д-р Хаджиолов през 1943 г. написва първият учебник по професионални отравяния (разпространение, патология, клиника и профилактика), а през 1959 г. – учебника „Професионални болести“. До 1973 г. проф. д-р Хр. Хаджиолов е ръководител на Клиниката по професионални заболявания.

През 1948 г. се създава Републикански научноизследователски институт по хигиена на труда и професионални заболявания, в който от 1950 г. се формира Секция по професионални заболявания с 30 легла. Завеждащ секцията от 1951 г. до 1961 г. е проф. д-р Цв. Алексиева. Една от основните задачи на института е проучването на факторите на работната среда и въздействието им върху организма на работниците. Във връзка с изясняване на въздействието на химичните нокс са разработени методи за определяне на токсичните вещества във въздуха на работната среда, провеждат се комплексни медицински и клинично-лабораторни изследвания, разработват се експозиционни тестове.

През 1960 г. с оглед подобряване на обслужването на болните с професионални заболявания стационарната база е разширена и преместена териториално в две бази – I работ-

Сътрудници на Клиничния център по професионални болести. От ляво надясно: д-р Светлана Попова, д-р Марию Антонов, д-р Шибой Кузмов, доц. д-р Златка Стойнева, доц. д-р Таня Кунева, д-р Александър Янев, д-р Диана Апостолова, д-р Рени Тончева

ническа болница и ИСУЛ. На територията на I работническа болница са разположени леглата на неврологично отделение, токсикологичен сектор, новосъздадени са консултативни кабинети по УНГ, функционална диагностика на нервната и сърдечно-съдовата система с ръководител доц. М. Димитрова и епидемиологично звено с ръководител проф. д-р Цв. Алексиева. Отделението по професионални неврологични болести е с два сектора – сектор „Пренапрежение на опорно-двигателния апарат“ с ръководител доц. д-р К. Пернов и сектор „Вибрационна болест“ с ръководител доц. д-р Вл. Кирков. В токсикологичния сектор работят доц. д-р А. Батолска, д-р Р. Страшимирова, д-р Ст. Иванова, д-р В. Петкова и д-р Дичева. Към секцията е разкрита първата в страната специализирана лаборатория за извършване на токсико-химични изследвания с ръководител д-р Ж. Бояджиева.

След публикуване на постановление за борба със силикозата през 1961 г. се разкрива Клиника по силикоза с Център за борба със силикозата на база Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) с 25 легла. Нейният първи завеждащ е доц. д-р Христо Цолов. Като лекари в клиниката работят д-р Сл. Стрезов, д-р Д. Чаръкчиев, д-р Б. Константинова, д-р М. Стоевска. Разкрити са бронхологичен кабинет, микробиологична лаборатория, кабинет по физиотерапия и рехабилитация на силикозно болните. За рентгеновата диагностика своя принос дават рентгенолозите към клиниката: доц. д-р П. Герасимов, д-р К. Грънчаров и д-р Л. Нацков. Създадена е обща клинично-диагностична лаборатория с ръководител д-р Д. Чаръкчиев. Целта на тази клиника е чрез масови клинично-функционални изследвания на миньорите от Родопския край своевременно да се диагностицират и лекуват лицата с открита силикоза – заболяване с прогресивен ход и летален изход. В резултат на съвместната дейност на Клиниката по силикоза и на лабораторията по промишлен прах са въведени нови типове прахоуловители, нови конструкции оросители, което довежда

до висока ефективност на прилаганите противопрахови мероприятия – от 600-1200 мг/м³ на 3-5 мг/м³, разработени са констелации за диагностика и лечение на болните. Направена е топографска карта на силикозоопасните обекти и на разпространението на болните. Изработени са професиограми на различни категории прахово експонирани работници. Описани са рентгенологичните и функционалните особености на силикозата в различните обекти. Въз основа на клиничните проучвания е оформен нов клинично-функционален пред-рентгенов стадий на силикозата. Открити са оригинални особености на острата и късната силикоза. Научните постижения в този раздел на профпатологията са използвани в много правителствени законопроекти. За първи път у нас се доказват заболявания от азбестоза в корабостроенето, пещо- и енергоремонта. Разработени са диагностични критерии за клиничните форми на заболяването, внедрени са нови методи (ехографска диагностика на плевралните плаки и др.). Диагностицирането на белодробна фиброза и грануломатоза във фуражната промишленост, производството на антибиотици и хартиено-целулозната промишленост дават възможности за изясняване на риска и определяне на критерии за диагностика, експертиза и профилактика. Разработени и внедрени са критерии за диагностика на екзогенните алергични алвеолити и прахови бронхити. Доц. Демирова е създател на първия алергологичен кабинет по професионални болести при КПЗ през 1969 г. Използвайки епидемиологични, клинични, лабораторни, функционални, рентгенологични и специфични алергологични и имунологични тестове, тя разработва направление „професионални алергични заболявания“.

През 1973 г. е създадено направление „професионална офталмология“ от д-р В. Златева. Проведени са многобройни прегледи на различни професионални групи работници, установени са редица професионални очни заболявания в резултат от действието на неблагоприятните фактори в работната

среда. Създадени са три основни раздела в професионалната очна заболяемост – заболявания, свързани с действието на физическите фактори (йонизиращи и нейонизиращи лъчения, лазери, вибрации); токсични фактори (метали, органични разтворители, пестициди, взривни вещества) и ергоофталмология (работа с видеотерминали). За доказване на част от очната професионална патология са проведени експерименти, някои от които потвърждават наблюдаваната при работниците патология. Предложени са промени в нормативни документи. Създадена е класификация на професионалните очни заболявания, както и средства за защита на очите от вредни професионални въздействия. В резултат на многогодишния труд на проф. В. Златева и д-р Р. Тончева са установени и някои специфични очни симптомокомплекси и заболявания.

С указ № 0-39/04.07.1977 г. на Министерството на здравеопазването Клиниката по професионални заболявания (КПЗ) е обединена териториално и се разкриват 170 легла в новопостроената специално за нея сграда, намираща се на бул. „Акад. Ив. Гешов“ № 15. КПЗ е секция към Научния институт по хигиена и професионални заболявания (НИХПЗ), който е структура на Медицинската академия. Секцията по професионални болести се състои от поликлиника, рентгеново отделение с ръководител доц. д-р Л. Нацков и четири клиники: Клиника по професионални белодробни болести с 50 легла и ръководител доц. д-р Христо Цолов, дм, Клиника по хронични професионални интоксикации – 25 легла с ръководител доц. д-р Р. Страшимирова, Клиника по професионални неврологични болести и заболявания на ОДА с 52 легла и началник доц. д-р Пернов и Клиника по УНГ с отоневрология с 25 легла и ръководител проф. д-р Атанас Кехайов. Към КПЗ е разкрито и специализирано отделение за лабораторна диагностика на професионалните болести с ръководител проф. д-р Д. Чаръкчиев, състоящо се от 3 лаборатории: токсикологична, биохимична и хематологична.

От 1977 г. до 1986 г. завеждащ Секция с кли-

ники е проф. д-р Цветана Алексиева, която има изключителни заслуги за утвърждаването и развитието на профпатологията у нас. През следващите години последователно ръководители на КПЗ са проф. д-р Атанас Кехайов (1986-1989), проф. д-р Йорданка Хаджиева (1990-1994), проф. д-р В. Боснев (1994-1996), доц. д-р М. Демирова (1996-2002), проф. д-р Е. Петрова (2002-2010), доц. д-р Т. Кунева (от 2010 г.).

Доц. д-р Таня Кунева

Ново направление в профпатологията са УНГ и отоневрологични проучвания на комбинираните въздействия на шума, вибрациите, ускорения, високи скорости и др. върху слухово-вестибуларния и зрителния анализатор. Основател на направлението през 1978 г. е проф. А. Кехайов. Той е автор на над 100 научни публикации, 3 монографии и 2 учебника в областта на отоневрологията и космическата медицина. Въведени са оригинални методи и високоспециализирана апаратура за изследване на сензорни системи - обективна аудиометрия, електро- и купулониостагмография, краниокорпография, олфактометрия, ринометрия и др. Разработени са диагностични,

лечебни и експертни алгоритми за доказване професионалния характер на заболяванията (проф. А. Кехайов, доц. А. Савов, д-р Хр. Христов, д-р Д. Меджидиева, д-р А. Каменова).

Разработват се и се внедряват палестезиометрични, аудиометрични, невровегетологични и микроциркулаторни, електрофизиологични, отоневрологични, имунологични и други методи за оценка на патогенното действие на шума, вибрациите и биомеханичните рискови фактори на работната среда и трудовия процес. Тези комплексни разработки довеждат до подобряване на ранната диагноза на шумово-вибрационната болест и снижаване на заболяемостта вследствие значително големия професионален риск от експозицията на шум и вибрации. Проучват се особеностите, с които протичат уврежданията от пренапрежение на горните крайници в професии с предимно ръчен труд. Определени са критерии за ранна клинично-функционална диагностика чрез въвеждане в рутинната практика на ЕМГ, ЕЕГ, дистална доплерова сонография, термография, палестезиометрия, капиляроскопия, лазерна доплерова флоуметрия, алтернираща динамометрия наред с функционални автономни терморегулаторни, невровакуларни, кардиоциркулаторни и вазомоторни тестове.

В областта на праховата патология е изучено биологичното действие на азбеста и други иглести материали, разработени са критерии за диагностика на белодробните плеврални и неопластични форми. Систематизиран е цялостният опит за увреждания от минерални прахове в работната среда в епидемиологичен, клиничен и трудовохигиенен аспект (проф. Т. Бурилков, проф. Е. Петрова, доц. М. Демирова, д-р Кр. Динкова, д-р Ш. Кузмов). Уточняват се клиничната характеристика, компютърното-мографските промени и динамиката на късна силикоза (проф. Е. Петрова).

Приноси има и в ранната диагностика на отравянията с тежки метали, пестициди, органични разтворители. Чрез клинични и експериментални наблюдения са изяснени редица патогенетични механизми при хронични

интоксикации. Проведени са изследвания в оловнодобивното и акумулаторните производства, чрез които са установени разпространението и характеристиката на оловните интоксикации в България (проф. Цв. Алексиева, доц. Ст. Иванова). Значително място в научноизследователската дейност заемат и въпросите за професионални отравяния в производства, отделящи серни, азотни и флуорни газове. Установени са промени в белите дробове, създадена е класификация на токсичните пневмосклерози.

В професионалната токсикология основни постижения са изучаването на епидемиологията и клиниката при интоксикации с олово, живак, манган, кадмий, арсен, селен и др., разработане на атомноабсорбционни методи за определяне на тежки метали в биологични течности (проф. Й. Хаджиева, доц. Ст. Иванова, доц. В. Петкова, доц. Т. Кунева, доц. С. Павлова, доц. Р. Стефанова). С теоретична и практическа стойност са резултатите за допустимите нива на олово и кадмий за здравето на експонирани лица, въпросите за доза-отговор. Уточнени са критерии за диагностика на професионалните интоксикации (от олово, живак, манган, етилиран бензин, бензен, бензин, фосфорорганични и хлорорганични съединения, серовъглерод, въглеокис и др.).

Основен проблем в областта на професионалните отравяния е изучаване въздействието на химическите вещества с малка интензивност, комбинирано действие на различни химически и физически нокси (доц. В. Петкова). Разработва се скрининг и критерии за диагностика в съответствие с изискванията на клиничната медицина и възможностите на съвременната високоефективна медицинска техника, изучава се лечебния ефект на различни лекарствени средства, въведени са антидотни схеми на лечение с CaNa₂ EDTA, Cuprenil, Dimercaprol (доц. Т. Кунева, доц. С. Павлова).

Разработени и защитени са над 130 дисертации в областта на профпатологията у нас, които безспорно са допринесли за разрешаване на редица важни в научен и приложен ас-

пект въпроси. На базата на проведени научни разработки са внедрени в практиката над 10 методични указания на МЗ – пренапрежение на ОДА, вибрационна болест, професионални увреждания на слуха от шум и вибрации, силикоза и силикотуберкулоза, прахов бронхит, професионална катаракта, професионални отравяния с кадмий, дразнещи газове, чрез които се улеснява практическата работа по диагностика и експертиза на тези професионални увреждания.

От 1992 г. Катедрата по хигиена и КПЗ са общо структурно звено в новосъздадената ДУБ „Св. Ив. Рилски“ към МУ – София. От 1996 г. КПЗ се обособява като самостоятелен Център по професионални болести към Медицински факултет – София. Ръководители на ЦПБ през периода 1996-1999 г. е доц. д-р Мария Демирова, през периода 2000-2004 г. – доц. д-р Антон Савов, а от 2004 г. – доц. д-р Таня Кунева.

През 2000 г. с преобразуването на ДУБ в УМБАЛ „Св. Ив. Рилски“ ЕАД броят на леглата в Клиниката по професионални болести са съкратени на 40. В клиниката има три отделения: отделение по професионални белодробни болести и хронични професионални интоксикации, неврологично отделение и УНГ отделение и отоневрология.

Лечебно-диагностичната работа в ЦПБ включва диагностика и лечение на професионалните болести на централната и периферната нервна система (вибрационна болест, нервна-вегетативна дисфункция, дискова болест, първични и вторични радикулопатии, невропатии, полиневропатии, вкл. токсични полиневропатии и енцефалопатии и др.), на професионалните заболявания на ГДП и сетивните системи, на праховите и алергичните болести на белите дробове, на интоксикациите с тежки метали, органични разтворители, пестициди, дразнещи газове и др.

Научноизследователската дейност на Центъра по професионални болести е насочена към ранната диагностика на професионалните болести чрез въвеждане на високоспециализирани методи, създаване на образно-функционални констелации и нови диагностични

критерии при определяне на професионалния характер, имунологични изследвания, нови схеми на антидотна терапия и лечение, проучвания на професионалната заболяемост в условията на съвременното производство.

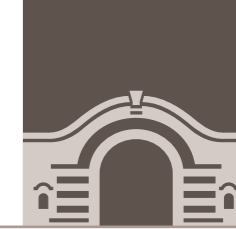
Клиниката по професионални болести издава учебници в помощ на студентите и общопрактикуващите лекари, между които „Професионална патология“ под ред. на проф. Цв. Алексиева и проф. К. Киряков (1982), „Практически подходи в лечението на професионалните болести“ под ред. на доц. М. Демирова (1995), „Професионални болести“ под ред. на доц. А. Савов (2003), „Професионални блести“ под ред. на доц. В. Костова и доц. В. Петкова (2007), „Хигиена на труда и професионални болести“ под ред. на проф. Д. Цветков (2006), „Хигиена, хранене и професионални болести“ под ред на проф. д-р Б. Попов (2009), Occupational diseases – E. Petrova, Z. Stoyneva, V. Petkova, V. Zahov, S. Pavlova (2010).

Издадени са над 20 монографии: „Бронхоалергопатии от органичен прах“ (М. Демирова 1980), „Токсични професионални увреждания на черния дроб“ от Й. Хаджиева и Ст. Иванова, 1982, „Професионална бронхиална астма“ (М. Демирова и Б. Петрунов, 1988), „Отравяния с тежки метали“ под ред. на проф. Вл. Бояджиев и проф. Цв. Алексиева, 1990, „Професионални белодробни болести“ от Т. Бурилков, 1990, „Периферни невропатии в професионалната патология“ от В. Костова, 1996, „Силикоза и силикотуберкулоза“ от Е. Петрова, 1993, „Диабетна периферна невропатия“ от Зл. Стойнева, 2004, „Невровегетативна патология от професионално пренапрежение“ от В. Боснев, Г. Ончева, Зл. Стойнева, 2001, „Ръководство по прахови професионални белодробни болести“ от Е. Петрова, 2004, „Професионални болести от неорганични прахове“ от проф. Е. Петрова, 2005, „Болест на Паркинсон“ от Зл. Стойнева, М. Даскалов, В. Боснев, 2005, „Феномен на Рейно“ от Зл. Стойнева, 2006, „Лабораторна диагностика на професионалните болести и екопатология“ под ред. на проф. Д. Чаръкчиев, 2006 и др. Те обобщават познанията и опита на сътрудни-

ците на Центъра по професионални болести в областта на етиопатогенезата, диагностиката, диференциалната диагноза (с акцент върху диференциално-диагностичните алгоритми при мултифакторните в етиологично отношение условно професионални болести на нервната система с прилагане на съвременни диагностични методи), експертната, лечението и профилактиката на професионалните болести.

В настоящия момент ЦПБ е единствена структура на МУ за обучение по професионални болести на студенти по медицина и стажант-лекари, специализанти и на докторанти, за ръководство и осъществяване на националната здравна политика в тази област. ЦПБ разполага с висококвалифицирани лекари, водещи специалисти в областта на професионалните болести с богат практически опит в диагностиката и лечението. Има отлична материална база за обучение на студенти и специализанти: стационар с 27 легла, съвременна диагностична апаратура, възможност за практически демонстрации на болни, библиотечен фонд. В ЦПБ се извършва ежедневно диагностична, лечебна, научна и експертна дейност. Преподавателите участват в изготвяне на законови и подзаконови нормативни актове на МЗ, както и в международни научни проекти. ЦПБ разработва и научно-практически проекти в различни области на професионалните болести. През периода 2003-2012 г. са разработени 7 проекта по линия на Фонд „Условия на труд“ към Министерството на труда и социалната политика на Р България, свързани с професионалните болести в различни браншове и области в страната.

Строителството на Александровска болница на сегашното място започва през 1879 г. и през 1882 г. ансамбълът от сгради включва 5 павилиона: административна сграда, вътрешни болести (днешната сграда на патофизиологията), хирургия (днешната сграда на алергологията), кухня, психиатрия, разположени в парково пространство.

Първото психиатрично отделение е открито официално в Александровска болница на 1.01.1888 г. и неговото развитие е свързано с името на д-р Стефан Данаджиев (1866-1943). Той е автор на повече от 100 печатни труда,

посветени на общата психопатология, клиничната психиатрия, съдебната психиатрия. През този период работят и д-р Ан. Головина, д-р Г. Паяков, д-р Д. Калевич, д-р И. Москов, д-р П. Михайлов, д-р К. Владов, д-р Д. Бараков и др.

Значителен тласък за развитието на българската психиатрия дава основаването на Медицинския факултет към Софийския университет през 1917 г. През 1922 г. отделението прераства в клиника, разкрива се Катедра по психиатрия, а първи редовен професор по психиатрия става проф. Николай Михайлович Попов (1860-1939), руски възпитаник, работил в Казан, Одеса, Варшава. Той е основопо-

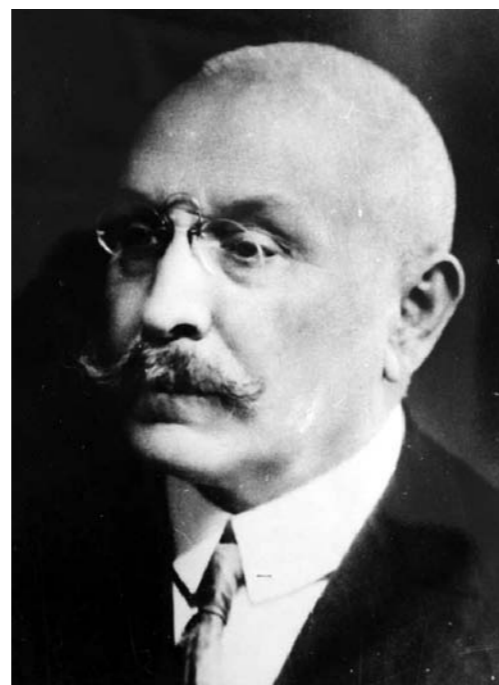
Сътрудници на Катедрата по психиатрия. От ляво надясно, седнали първи ред: д-р Мая Стоименова, проф. д-р Вихра Миланова доц. д-р Соня Тотева, д-р Васил Женков; седнали втори ред: доц. д-р Надя Полнарева, доц. д-р Георги Ончев, доц. д-р Весела Стоянова; седнали трети ред: доц. д-р Лъчезар Хранов, д-р Милена Пандова, д-р Десислава Иванова, доц. Хариета Манолова, д-р Атанаска Аврамова, гл. ас. Анита Ферчева; прави първи ред: д-р Георги Хранов, д-р Петра Маринова, д-р Мария Стоянова, д-р Петя Терзииванова, д-р Георги Джупанов, д-р Стефан Кръстев, д-р Спиридон Алексиев, д-р Иглика Василева, доц. д-р Антон Славчев, гл. ас. Павлинка Нанева, д-р Росица Владимирова; прави втори ред: Милослава Стаменова, д-р Катерина Акабалиева, д-р Димитър Терзиев

ложник на българската психиатрична школа и ръководи катедрата до 1936 г. Попов е автор на първия учебник по психиатрия. Неговите научни трудове са посветени на шизофрения, прогресивна парализа и епилепсия. След професор Попов ръководител на катедрата е Никола Кръстников (1880-1936), възпитаник на Петербургската Военно-медицинска академия. Той разширява кръга на болестните състояния, които се лекуват от психиатрите със соматоформните разстройства. Като основно показание за неговата модифицирана терапевтична техника (наречена репродукция на патогенни афективни изживявания и публикувана в чужбина) са неврозите. Репродукцията е метод, чрез който терапевтът насърчава болния да изрази с действия и думи своите травмиращи преживявания. Този лечебен метод е ефективен при хистерични състояния. Кръстников е автор на самобитни интересни трудове и оригинални теоритични концепции. Той създава учението за психона (психичен еквивалент на неврона) като основна структурна единица на психичния живот. По това време в катедрата работи и доц. Христо Петров, който има специални интереси в областта на общата психопатология и биологичната психиатрия. Той загива на 10.01.1942 г. при бомбардировка над София, заедно с колегите си д-р Весела Василева и д-р Ивайло Иванов. През годините на Втората световна война ръководител на Катедрата е проф. Ангел Пенчев, известен невроморфолог, продължил своите изследвания в САЩ. Принос за изясняване на етиопатогенетичния модел на психозите има академик Георги Узунов (1904-1971), който допуска, че спецификата в клиниката отразява спецификата в етиологията. Тези убеждения излага в своя труд „Атебринови психози“. Академик Узунов активно работи за организирането на психиатричната и неврологичната помощ в страната.

По същото време е ярко присъствието в българската психиатрия на проф. Никола Шипковенски (1906-1976). Той допринася за обособяване на съдебната психиатрия като отделен клон. Изследванията върху факторите на

насилственото поведение, насочено към извършителя и към други, Шипковенски извършва систематично и задълбочено. Работите му получават голямо международно признание, преведени са на много езици.

д-р Стефан Данаджиев

Академик Георги Узунов

проф. Никола Шипковенски

Проф. Иван Темков (1918-1994) има голям принос за въвеждане и утвърждаване на психофармакологичното лечение, което допринася за създаване на съвременна клинична психиатрия. С авторитета на ръководител на Катедрата по психиатрия, той много активно участва в изграждането на съвременна психиатрична помощ в страната. През 70-те и 80-те години на ХХ в. приоритет е лечението на психотичните състояния, създаването на съвременни клинични бази, в които се прилага комплексен лечебен метод – психофармакологично лечение и рехабилитационни програми. Проф. Темков в сътрудничество с проф. Кирил Киров издават първото ръководство по психофармакология – „Клинична психофармакология“ (1970), основно помагало на обучаващите се психиатри в продължение на много години. Проф. К. Киров (1929-1999) има над 200 публикации в областта на клиничната психиатрия, описания на атипичните психози, на клиничните проявления на хроничните психози, както и на други психопатологични проявления

След проф. Темков Катедрата по психиатрия се оглавява от проф. Коста Заимов (1982-1983), който има значителен принос за развитието на

клиничната психиатрия: издаване на учебно ръководство, посветено на психопатология, въвеждане на литиевата профилактика в България, трудове по невропсихология.

Ръководители на Катедрата по психиатрия са проф. Владимир Иванов (1923-2002) с принос в социалната психиатрия, директор на Научния институт по неврология, психиатрия и неврохирургия и ръководител на Катедрата по психиатрия (1984-1988), проф. Христо Христов (1923-1998), който е основател на детската психиатрия, директор на Научния институт по неврология, психиатрия и неврохирургия и ръководител на Катедрата по психиатрия (1978-1982), проф. Йордан Стоименов (1927-2008) ръководител на Катедрата по психиатрия (1989-1992) с интереси в областта на социалната психиатрия, организация на психиатричната помощ и съдебната психиатрия, проф. Меглена Ачкова, детски психиатър, дългогодишен началник на Клиниката по детска психиатрия и ръководител на катедрата (1992-1996), проф. Тома Томов с интереси в областта на психотерапия, ръководител на катедрата (1996-2004). От 2004 г. ръководител на Катедрата по психиатрия и началник на Клиниката по психиатрия към УМБАЛ „Александровска“ е проф. Вихра Миланова с изразени интереси и постижения в областта на генетиката на психичните разстройства.

В края на 50-те години на ХХ в. се създава Научният институт по неврология, психиатрия, понастоящем Специализирана многопрофилна болница за активно лечение „Св. Наум“. В него работят видните психиатри проф. Емануил Шаранков (1903-1997) с приноси в областта на психопатологията и нестинаството, проф. Васил Милев (1927-1993) с интереси в областта на общата психопатология, генетика на психичните заболявания, проф. Стоян Стоянов (1922-1999), работил главно областта на шизофрения, проф. Кънчо Цафаров (1919-2001) с приноси в клиника на психозите, проф. Ана Кокошкарова (1926-1991) с интереси в областта на диагностичната психологична практика, проф. Людмил Каменов (1928-1994) с принос

Проф. д-р Вихра Миланова

в трудовата експертиза, проф. Крум Миланов с интереси в областта на биологичната психиатрия и невроимунология, проф. Чудомир Мерджанов оставил изследвания в областта на неврофизиологията и приложението на електроконвулсивното лечение, проф. Константин Мечков, допринесъл за оформяне на облика на клиничната психология и на специализацията в тази област, доц. Огнян Танчев с приноси в терапията на афективните разстройства и поспециално за въвеждането и утвърждаването на хронобиологията и светлинната терапия.

В профила на катедрата е включена клиничната психология. Психологичната оценка се утвърждава като важна част от клиничната диагностична практика. Проф. Ана Кокоскарова, проф. Константин Мечков, доц. Павлина Петкова, клиничен психолог Анита Ферчева изграждат съвременния облик на клиничната психология и създават програми за обучение.

Специално място заема направлението съдебна психиатрия, прераснала в специалност (2009), с изявени експерти по съдебна психиатрия – след проф. Шипковенски принос имат и проф. Петко Дончев, доц. Любомир Гъ-

льбов, доц. Борис Щърбанов, доц. Владимир Велинов, д-р Ева Меворах, които допринасят за формиране на съвременната българска съдебна психиатрия.

Детската психиатрия се отделя като отделна специалност през 2009 г. и е насочена към рано диагностичиране и навременна терапия на психиатричните разстройства в детска и юношеска възраст, според критериите на международните психиатрични класификационни системи. Тези състояния са свързани със страдание, затрудняване на функционирането на детето и/или лоша прогноза, например бъдеща инвалидизация, нарушения в растежа и развитието, риск за сигурността на детето или други хора, преждевременна смърт. Принос за развитието и налагането на специалността имат проф. Христов, проф. Ачкова, доц. Стамболова, доц. Полнарева, доц. Славчев.

Биопсихосоциалният модел е водещ в клиничната практика и обучението по психиатрия. Наред с традиционно силно представеното биологично направление, през последните години навлезе и психотерапията благодарение на усилията на лекари от Катедрата по психиатрия, които участват в обучителни програми по груповата терапия, психодрама, по семейна терапия, когнитивна терапия с подкрепата на проф. Т. Томов.

Сградата на Клиниката по психиатрия към Университетска болница „Александровска“ е напълно обновена през 2009 г. Реновираната сграда създава условия за развитие на съвременна клинична психиатрия – съчетание на комфорт и безопасност за болните и разгръщане на рехабилитационни програми и условия за модерно обучение на студенти и лекари. Преустройството на клиниката е реализирано с финансиране от Световната банка и Министерството на здравеопазването. Въведени са комплексни подходи за лечение: биологични методи, психообучение, занимателна терапия, индивидуален рехабилитационен план и прилагане на стандартизирани скали и други методи за оценка, вкл. анкетни скали за външна оценка. В Клиниката по психиатрия се

лекуват болни с тежки психични разстройства – остри психотични разстройства, резистентни случаи, болни с психотични разстройства и съпътстващи соматични заболявания, болни за диагностична и терапевтична оценка.

Една от най-важните психосоциални програми на Клиниката по психиатрия в УМБАЛ „Александровска“ е психообучението, в основата на което е когнитивно-поведенческата терапия, като се включват и други терапевтични елементи, напр. поддържаща, интерперсонална, динамична терапия и др. Основната цел на терапевтичните интервенции е повишаване на способностите на засегнатите (и техните семейства) да се справят възможно оптимално с болестта. В психообучение са включени болни с шизофрени разстройства, афективни разстройства, тревожност. Освен това са създадени социален клуб, литературен клуб, занимателна терапия, музикотерапия, арт терапия, релаксация, кино клуб, група на изписаните болни. В рамките на обучителните модули болните получават информация за психичната болест – причини, основни симптоми, протичане и терапия.

По програма ФАР на Министерството на труда и социалната политика на територията на УМБАЛ „Александровска“ са изградени Дневен център и защитено жилище за хора с тежки психични заболявания.

Хуманизирането на психиатричните служби, защита на правата на психичноболните и борбата със стигмата е част от работата на специалистите, работещи в Катедрата по психиатрия. Развитието на психиатрията в общността, сътрудничеството с лекарите от общата практика, промяната в поведението на боледуване, задълбочаването на терапевтичната връзка с пациентите и преодоляването на психиатричната стигма залягат като важни принципи в работата на преподавателите в Катедрата по психиатрия.

От началото на 90-те години на миналия век научноизследователската дейност на катедрата е свързана с участия в международни и национални проекти. За развитието на научноизследователската дейност принос има

проф. Асен Жабленски, един от най-изявените психиатри (работил в Световната здравна организация, с приноси към епидемиологичните изследвания и създаване на съвременни класификационни системи и диагностични инструменти). Той осигурява възможност за по-тесни контакти с изследователски екипи в рамките на големи международни проекти, главно в областта на епидемиологията и невропсихиатричната генетика. По-мощните проучвания в катедрата включват: молекулярно-генетични проучвания на изолатни популации, на болни с шизофрения и афективни разстройства – търсене на кандидат гени, широк геномен скан и нови мутации при болни с шизофрения (главен изследовател проф. Вихра Миланова), в колаборация с изследователски екипи от Европа, Австралия, Международен консорциум за изучаване на шизофрения; дългосрочно катмнезно проследяване на шизофрения с детайлна оценка на психопатологията, протичане и социално функциониране – национална извадка (главен изследовател д-р К. Ганев), което е част от голямо международно проучване на СЗО за хода на шизофренията (RAPyD) под ръководството на проф. А. Жабленски; европейско проучване върху принудата в общата психиатрия и хармонизиране на правила за прилагането ѝ (EUNOMIA) и изработването на европейски инструмент за добра практика в рехабилитационното обслужване на хронични психиатрични пациенти (DEMOBinc) (главен изследовател доц. Г. Ончев).

През последните години усилията на работещите в СМАЛ „Св. Наум“ са насочени към невропсихологични изследвания (с главен изследовател доц. Светозар Хараланов), психофармакология в рамките на международни проекти (оценка на ефективността на атипични антипсихотици при пръв шизофреничен епизод с главен изследовател доц. Лъчезар Хранов), клинични аспекти на психичните разстройства (взаимовръзка между тревожност и депресия, биполарна депресия, обесивно-компулсивно разстройство с главен изследовател доц. Л. Хранов).

Катедрата по психиатрия разработва програми за обучение по психиатрия на студенти по медицина, стоматология, ерготерапия; програма за 4-годишна специализация по психиатрия, клинична психология; програма за обучение на общопрактикуващи лекари, на лекари в спешната помощ; програма за специализация по психиатрично сестринство.

Клиниката по детско-юношеска психиатрия „Св. Никола“ е напълно обновена по програма ФАР. Ръководител на клиниката е доц. Надя Полнарева. Диагностичната и терапевтичната дейност на клиниката се определят от принципа на най-малко отделяне на болните деца от естествената им среда, с участие на родители, мултидисциплинарен екип, взаимодействие с други институции. В клиниката се обучават студенти по медицина, специализиращи лекари по психиатрия и детска психиатрия, общопрактикуващи лекари, медицински сестри. В обучението по детска психиатрия участват детски психиатри, клинични психолози, логопеди. Доц. Соня Тотева, директор на специализираната болница по наркомании, е член на Катедрата по психиатрия и участва в преподаването на студенти и лекари по проблемите на зависимостите.

Катедрата по психиатрия предоставя всички възможности за подготовка и непрекъсната квалификация на студенти и лекари, поддържа широки международни връзки и осъществява научни проекти с национално и международно участие – цел, завещана ни от основателите на българската психиатрична школа.

В Катедрата по психиатрия от основаването ѝ досега са работили хабилитираните сътрудници проф. Николай Попов, проф. Алексей Янишевски, проф. Никола Кръстников, проф. Емануил Шаранков, акад. Георги Узунов, проф. Никола Шипковенски, проф. Иван Темков, проф. Васил Милев, проф. Христо Христозов, проф. Коста Заимов, проф. Ана Кокошкарлова, проф. Владимир Иванов, проф. Кирил Киров, проф. Крум Миланов, проф. Лиляна Иванова, проф. Тодор Станкушев, проф. Йордан Стоименов, проф. Асен Жабленски, проф. Стоян

Стоянов, проф. Кънчо Цафаров, проф. Людмил Каменов, проф. Чудомир Мерджанов, проф. Атанас Атанасов, проф. Меглена Ачкова, проф. Петко Дончев, проф. Константин Мечков, проф. Кирил Миленков, проф. Цоньо Цонев, проф. Тома Томов, проф. Вихра Миланова (ръководител на катедрата), доц. Стефан Данаджиев, доц. Христо Петров, доц. Любомир Гълъбов, доц. Марина Бояджиева, доц. Тодор Бостанджиев, доц. Димитрина Коларова, доц. Серафим Влаев, доц. Димитър Панталеев, доц. Снежина Шивачева, доц. Захарина Манолова, доц. Соня Машева, доц. Васил Михов, доц. Борис Щърбанов, доц. Мария Пенева, доц. Алекси Алексиев, доц. Филип Лазаров, доц. Огнян Танчев, доц. Владимир Велинов, доц. Георги Койчев, доц. Христо Попов, доц. Соня Тотева, доц. Светла Стамболова, доц. Светлозар Хараланов, доц. Лъчезар Хранов, доц. Павлина Петкова, доц. Надя Полнарева, доц. Георги Ончев, доц. Антон Славчев, доц. Весела Стоянова.

Понастоящем в Катедрата по психиатрия работят преподавателите:

Проф. Вихра Крумова Миланова, дмн
Доц. Светлозар Хараланов Хараланов, дм
Доц. Соня Тотева Женкова, дм
Доц. Лъчезар Георгиев Хранов, дм
Доц. Георги Нейчев Ончев, дм
Доц. Надя Борисова Полнарева, дм
Доц. Антон Славчев Славчев, дм
Доц. Весела Стоянова Стоянова, дм
Доц. Хариета Емануилова Манолова, дм
Гл. ас. д-р Стефан Кръстев Кръстев
Гл. ас. д-р Росица Григорова Владимирова
Ас. д-р Милослава Светославова Стаменова-Велинова
Ас. д-р Анелия Цолова Кънчева-Белева
Гл. ас. Анита Борисова Ферчева
Ас. д-р Спиридон Алексиев Алексиев
Ас. д-р Катерина Валентинова Акабалиева
Гл. ас. Павлина Мичева Нанева
Гл. ас. д-р Мая Йорданова Стоименова, дм
Ас. д-р Росица Кирилова Якимова
Ас. д-р Георги Лъчезаров Хранов
Ас. д-р Георги Атанасов Джупанов

Ас. д-р Петя Димитрова Терзииванова
Гл. ас. д-р Димитър Славчев Терзиев, дм
Гл. ас. д-р Атанаска Викторова Аврамова, дм
Ас. д-р Десислава Василева Иванова
Д-р Иглика Вълкова Василева
Д-р Васил Пламенов Женков
Хонорован асистент д-р Георги Михайлов Коев
Д-р Таня Николаева Христова, докторант
Д-р Туран Селим Асан, докторант
Д-р Лилия Николаева Николова, докторант
Д-р Сибила Николаева Димитрова, докторант
Д-р Светослава Борисова Батаклиева, докторант
Д-р Младен Германов Пенчев, докторант
Д-р Петра Александрова Маринова, докторант
Д-р Мария Бранимирова Михайлова, докторант
Д-р Милена Стефкова Пандова, докторант

Учебници, монографии, представителни научни статии с участие на преподаватели от Катедрата по психиатрия:

Данаджиев, Ст. Невменяемост в нашия наказателен закон, 1922.
Попов, Н. Основи на общата психопатология, 1923.
Кръстников, Н. Die heilende Wirkung kunstlich hervor gerutener Reproduktionen von pathogenen affectiven Erlebnissen, 1929.
Узунов, Г. Атебринови психози, 1945.
Шипковенски, Н. Schizophrenie und Mord, 1938.
Шипковенски, Н. Ръководство по психиатрия в две части, 1956 и 1962.
Христозов, Хр. Неврози в детската възраст, 1963.
Заимов, К. Психопатология, 1979.
Темков, И., Киров К., Клинична психофармакология, 1970.
Милев, В. Клинична генетика в психиатрията, 1974.
Ачкова, М. Шизофрения в детската възраст, 1979.
Киров, К. Атипични психози, 1978.
Стоименов, Й. Основи на съдебнопсихиатричната теория и практика, 1979.
Станкушев, Т. Алкохолизъм, 1979.
Жабленски, А. Шизофрения – нозологично единство и културово разнообразие, 1986.

Дончев, П. Ръководство по съдебна психиатрия, 1987.

Миланов, К. Имунологични проблеми при неврелогични и психични заболявания, 1987.
Иванов, Вл. Социална психиатрия, 1989.
Бостанджиев, Т. Сексология, 1994.
Ачкова, М. (ред.) Психиатрия, 1996.
Иванов, В. Практическа психосоматична медицина, 1999.
Шаранков, Е. Огнеходството, 2001.
Ончев, Г. Личностова абнормност в клиничната практика, 2001.
Миланов, К. и Миланова В. Шизофрения и антипсихотици, 2003.
Попов, Х. Посттравматичен стрес, 2003.
International Schizophrenia Consortium – Schizophrenia Psychiatric Genome-Wide Association Study (GWAS) Consortium. Genome-wide association study identifies five new schizophrenia loci. Nat Genet. 2011, 18;43(10):969-76.
International Schizophrenia Consortium. Rare chromosomal deletions and duplications increase risk of schizophrenia. Nature. 2008;455(7210):237-41.
Kaneva, R., Milanova, V., Angelicheva, D., MacGregor, S., Kostov, C., Vladimirova, R., Aleksiev, S., Angelova, M., Stoyanova, V., Loh, A., Hallmayer, J., Kalaydjieva, L., Jablensky, A. Bipolar disorder in the Bulgarian Gypsies: genetic heterogeneity in a young founder population. Am J Med Genet B Neuropsychiatr Genet. 2009 Mar 5;150B(2):191-201.
Ganev, K., Onchev, G., Ivanov, P. Chapter 20. RAPPYD: Sofia, Bulgaria. In: Hopper K, Harrison G, Janca A, Sartorius N (eds.). Recovery from schizophrenia: an international perspective. Oxford: Oxford University Press, 2007: 227-239.
Petkari, E., Salazar-Montes, A. M., Kallert, T. W., Priebe, S., Fiorillo, A., Raboch, J., Onchev, G., Karastergiou, A., Nawka, A., Dembinskas, A., Kiejna, A., Kjellin, L., Torres-González, F., Cervilla, J. A. Acute psychopathology as a predictor of global functioning in patients with ICD-10 non-affective psychosis: a prospective study in 11 European countries. Schizophr Res. 2011 Sep;131(1-3):105-11.

Kallert, T. W., Glöckner, M., Onchev, G. et al. The EUNOMIA project on coercion in psychiatry: study design and preliminary data. *World Psychiatry*. 2005 Oct;4(3):168-72.

Kahn, R. S., Fleischhacker, W. W., Boter, H., Davidson, M., Vergouwe, Y., Keet, I. P. M., Gheorghe, M. D., Rybakowski, J. K., Galderisi, S., Libiger, J., Hummer, M., Dollfus, S., Lopez Ibor, J.-J., Hranov, L. G., Gaebel, W., Peuskens, J., Lindefors, N., Riecher-Rössler, A., Grobbee, D. E., for the EUFEST study group, 2008. Effectiveness of antipsychotic drugs in first-episode schizophrenia and schizophreniform disorder: an open randomized clinical trial. *The Lancet* 371, 1085-1097.

Volavka, J., Czobor, P., Derks, E. M., Bitter, I., Libiger, J., Kahn, R. S., Fleischhacker, W. W. EUFEST Study Group. Efficacy of antipsychotic drugs against hostility in the European First-Episode Schizophrenia Trial (EUFEST). *J Clin Psychiatry*. 2011 Jul;72(7):955-61.

Haralanova, E., Haralanov, S., Beraldi, A., Möller, H. J., Hennig-Fast, K. Subjective emotional overarousal to neutral social scenes in paranoid schizophrenia. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*. 2011 Jul 27.

Клиничният център по спешна медицина (КЦСМ) при Университетска болница „Царица Йоанна“, ул. „Бяло море“ №8, е създадена на функционален принцип през август 1985 г. след преместването на Катедрата по спешна хирургия от НИСМ „Пирогов“. От април 1987 г. е създаден Център по спешна медицинска помощ (ЦСМП) със следните звена: Катедра по спешна неврология и неврохирургия, Клиника по спешна кардиология, Клиника по спешна офталмология, Секция по спешна рентгенология, Секция по спешна САРИЛ (Секция по анестезиология, реанимация и интензивно лечение) и лаборатория по имунохематология.

Центърът е създаден с цел да обслужва четири района в София с общо население 400 000

души по всяко време на денонощието, както и да осигурява студентско и следдипломно обучение. През април 1988 г. със заповед на председателя на МА е назначено ръководство на Клиничния център по спешна медицина в състав: проф. Елена Панева – директор, проф. Ангел Бовянски – зам.-директор, и ст.н.с. II ст. Светла Ангелова – зам.-директор. От октомври 1989 г. чрез избор е утвърдено ново ръководство в състав: проф. Иван Вячки – директор, проф. П. Стаменова – зам.-директор, проф. Л. Величков – зам.-директор и доц. П. Тичева – зам.-директор. През март 1992 г. за ръководител е избран проф. Иван Вячки. След него ръководители на центъра са проф. М. Харизанов, проф. А. Митов, а от 2000 г. – проф. Н. Яръмов. През 1994 г. с решение на Факултетния съвет от

Служители на Клиниката по кардиология, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ със студенти. Седмият отляво е проф. д-р Асен Гудев

центъра отпада Секцията по спешна рентгенология – прехвърлена към Катедрата по рентгенология и Отделението по спешна неврохирургия – към Клиничния център по неврохирургия. Понастоящем към центъра работят 200 души – висш, среден и младши персонал. През 2002 г. със заповед на прокуриста на Университетска болница „Царица Йоанна“ Клиниката по спешна хирургия и Клиниката по коремна хирургия се обединяват в една клиника. Двете клиника дотогава са съставни части на две различни катедри. С ликвидиранто на Клиниката по спешна хирургия де факто се ликвидира и Клиничният център по спешна медицина към Медицински университет – София. От 2005 г. до 2012 г. ръководител на Клиничен център по спешна медицина е проф. Асен Гудев. През 2011 г. Клиничният център е трансформиран в Катедра по спешна медицина.

Катедра (клиника) по спешна хирургия

Катедрата по спешна хирургия е създадена през октомври 1958 г. като филиал на Катедрата по болнична хирургия при ИСУЛ с ръководител проф. д-р Коста Стоянов. Тогава тя е базирана на територията на РНИСМП „Пирогов“ с ръководител проф. д-р Алберт Луканов. През 1961 г. е назначен първият асистент в катедрата (впоследствие доцент) – д-р Атанас Стоянов, а през 1962 г. – вторият асистент д-р Георги Цеков (впоследствие доцент). На територията на института „Пирогов“ се осъществява в пълен обем диагностично-лечебна дейност при спешна коремно – гръдна патология на населението от София: легловият фонд е от 200 болнични легла, разположени в четири хирургични клиники. От август 1985 г. катедрата е базирана на сегашното си място в болница „Царица Йоанна“ под името Клиника по спешна хирургия.

До 2002 г. материалната база на клиниката с реанимационния сектор към нея и Централното реанимационно отделение е задоволителна. Кадровият ѝ състав, осъществяващ диагностично-лечебната, научната и учебно-преподавателската дейност, включва пет хаби-

литирани лица (проф. Ив. Виячки, доц. Антон Митов, доц. Ив. Коларов, проф. д-р Х. Яръмов, проф. д-р Хайрабед Дереджян), 23 асистенти и двама ординатори.

От 1962 г. към Катедрата по спешна хирургия е създаден кръжок по спешна хирургия, който съществува и до днес и е ръководен от първата година на създаването си от доц. д-р Антон Митов. Негови представители ежегодно са носители на призови награди на студентското научно творчество и на международни младежки награди.

Катедрата по спешна хирургия е съорганизатор на всички национални конгреси по хирургия с международно участие и на редица конференции и симпозиуми в страната по въпроси на перитонитите, колопроктологичните проблеми, язвената болест, онкологията, рака на млечната жлеза и др. В катедрата се водят основен курс по хирургия, тематични курсове по усложнена жлъчно каменна болест, усложнен колоректален рак, гръдна травма и оперативна ендоскопия при горно диктестивни кръвотечения, а така също и факултативен лекционен курс по спешна медицина.

От основаването на клиниката до днес тя има следните научни постижения: разработване на хирургичната тактика в жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия, тактика при усложнения колоректален карцином, съвременни реанимационни и хирургични тактики при контузии на белия дроб, травмите на сърцето и магистралните кръвоносни съдове, спешна торакоскопия при остра гръдна травма, диагностичната и лечебна ендоскопия при горна дегистивна хеморагия и в дуденопанкреатичната зона, хирургично лечение на острия панкреатит, разширяване показанията за широка торакотомия при проникващи гръдни наранявания, разширяване показанията за внедряване остеоцентезата при множествени фрактури на ребрата и гръдните капаци, хирургична тактика при хирургичните заболявания в старческа възраст, внедряване на ехографията в спешната хирургия, както и на компютърната и радиоизотопната диагности-

ка в спешната хирургия, ангиографската диагностика в спешната хирургия.

Сред приносите на клиниката за практическикото здравеопазване трябва да бъдат отбелязани:

Външната електростимулация – оригинален български метод, при който се използва нискочестотни електро импулси за стимулация на чревната перисталтика в борбата със следоперативната чревна пареза. Резултатът е възстановяване на перисталтиката в двойно по-кратки срокове и ефикасно овладяване на болковия следоперативен синдром. Като част от комплексните диагностични средства за разпознаване на следоперативните усложнения, изискващи хирургична намеса, методът е навлязъл широко в хирургичното ежедневие и се използва с успех във всички хирургични отделения в страната. Апаратът „Гастроема“ е българско производство и задоволява напълно нуждите в това отношение.

„Мезопликация на тънките черва“ – оригинален български оперативен метод, използван успешно в борбата срещу рецидивирания тънкочревен адхезивен илеус. От 1966 г. досега са оперирани десетки пациенти с това заболяване и не е отбелязан нито един рецидив или смъртен случай. Оперативният метод е прост, лесноусвоим и се прилага в почти всички хирургични отделения в страната при съответните индикации.

„Провизорен двуцветен илиачен анус“ – оригинална българска индикация и методика, която се прилага при крайно тежки състояния на перитонит – илеус. Целта е да се отклони пасажа, като временно се изключи от функция дебелото черво за дезинтоксикация на организма от проксималното чревно съдържимо. Резултатът показва, че 63% от болните оживяват. Методът се прилага и при регионална мезентериална тромбоза, обхващаща по-малка или по-голяма част от илеума, и позволява визуално да се следи ефектът от антикоагулантите и да се предотвратява възходящото или низходящото развитие на тромботичния процес.

Тоталното протезно заместване на големи дефекти на предната коремна стена е оригинален оперативен метод, позволяващ използването на всички познати до днес изкуствени биологични протези за заместване на големи коремни дефекти. Прилага се с много добър успех в много хирургични отделения в страната при съответните хирургични индикации. Успешно е внедрено в практиката и българското полиамидно платно при големи дефекти на коремната стена.

„Гама-стерилизационен метод, подготвящ биологични тъкани за приложение в хирургичната практика“, е оригинален български метод, който при определена дозировка на гама-лъчението позволява да се получат стерилни биологични тъкани, годни за трансплантация. Чрез тази обработка се осъществява успешно и ксенотрансплантацията, т.е. трансплантация с чужди за човешкия организъм биологични тъкани.

Диагностичната и лечебно-оперативна тактика при остър панкреатит, разработена в клиниката, предполага използване в динамичен порядък на най-съвременните диагностични средства (ехография, ангиография, компютърна томография и лапароскопия). Така във всеки момент се отчитат динамиката на процеса и патологоанатомичният стадий и се определят оптималните срокове за хирургична намеса при деструктивните форми. Благодарение на тези средства са възможни своевременни първични и вторични хирургични намеси при прогресивно развитие на деструктивните форми на острия панкреатит. При тези първични и вторични хирургични интервенции с краен успех се прилагат некректомията, частичната резекция на засегнатата от самосмилането панкреатична жлеза.

Внедряването на фибро-езофаго-гастроудоденоскопията при кръвоизливи от горната половина на стомашно-чревния тракт е повратен момент в диагностиката. Спешната ендоскопия довежда до бързо откриване на източника на кръвене, а от там и до съкращаване на предоперативното време, до икономия

на ценни биопродукти, използване на реанимация, намаление на оперативния и общия леталитет при болни със стомашно-чревни кръвоизливи и съкращаване на оперативния и следоперативния период.

Внедряването на лапароцентезата като рутинен метод при диагностика на съчетаната травма и нейното масово приложение дава възможност за бързо диагностициране на острата интраабдоминална хеморагия от травматично естество и за избор на подходящо тактическо поведение – оперативна хемостаза при хемодинамика със запазени потенциални възможности. Приложената методика води до намаляване на оперативната смъртност и следоперативните усложнения, до скъсяване на предоперативното време и на следоперативния престой на болните.

Спешната лапароскопия позволява съвременна диагностика при неясна клинична картина с травматична или остра коремна патология. Тя дава възможност да се поставят индикации за спешна лапаротомия или аргументирано да се отхвърли ненужната оперативна интервенция. Това води до скъсяване на предоперативното наблюдение на болния, до икономия на леглодни и до спестяване на излишната травма на болния във връзка с експлоративната лапаротомия. Лапароскопията при остър панкреатит дава възможност за поставяне на интраперитонеални дренажни съоръжения за извършване на лаваж с детоксична цел.

Усъвършенстваната диагностика и лечебна тактика при контузия на белия дроб (на базата на експериментални проучвания). За тази цел е и фибро-трахео-бронхоскопията със санация на трахеобронхиалното дърво.

В Катедрата (клиниката) по спешна хирургия са внедрени редица рационализации и изобретения: откритата лапароскопия за оглед на черва, покрити от големия оментум (д-р М. Марков), метод за стабилизация на гръдният капак (д-р И. Стоянов), метод за оперативно лечение на спешни заболявания на сигмоидния колон, метод за продължителни електроми-

ографски изследвания на стомашно-чревния тракт в коремната хирургия, модифициран извъногнищен допълнителен и отбрементаващ подсигурителен втори шев при затваряне на коремната стена (проф. д-р В. Матеев), метод за окончателна хемостаза на кървящи съдове от дъното на стомашната или дуоденалната язва в трудни за работа райони (проф. д-р В. Матеев), метод на клапа илео-трансверзостомия (проф. д-р Ив. Виячки, проф. д-р Н. Яръмов).

Катедрата е в творческа връзка с учебните звена към хирургичните клиники и отделения при болниците в Перник, Дупница, Ловеч, Севлиево, на които оказва методична и широка диагностично-лечебна консултативна помощ. Ръководителят на клиниката проф. Николай Яръмов е гл. редактор на сп. „Хирургия“, член е на Световната организация по хепато-панкреато-билиарна хирургия, на Международния колеж на хирурзите в Чикаго, на Европейската асоциация по колопроктология и др.

Понастоящем в Клиниката по спешна хирургия се води активна изследователска работа в следните насоки: усложнен колоректален рак, горнодигестивна хеморагия, остра гръдна травматична патология, усложнена жлъчно-каменна болест, остър панкреатит, остър перитонит, остра чревна непроходимост. Досега в клиниката по спешна хирургия са защитени 11 кандидатски и 4 докторски дисертации. Със статут на преподавател е гл. ас. д-р Ст. Стоянов.

Надяваме се, че в бъдеще Клиниката по спешна хирургия ще бъде възстановена в състава на Клиничния център по спешна медицина, защото тя винаги е била сърцето и мозъка на неговата дейност.

Клиника по кардиология с интензивно отделение

Клиниката по кардиология с интензивно отделение е създадена първоначално като Клиника по спешна кардиология през юли 1986 г. и работи от октомври същата година. Първ ръководител на клиниката е проф. Илия Попилиев, а след пенсионирането му през 1995 г. неин ръководител става проф. Христо Кожухаров.

Първоначално клиниката е в състава на Научния институт по вътрешни болести на Медицинска академия, а от 1988 г. тя се числи към новосформирания Център по спешна медицинска помощ към МА – база II. От 1987 г. към Клиниката по спешна кардиология работи консултативно звено (дотогава включено към Клиника по спешна хирургия) в състав 2 асистенти, 1 научен сътрудник и 3 ординатори, осигуряващи денонощно спешни кардиологични консултации на цялата болница. От 1995 г. тази дейност е поета от всички лекари в клиниката по график. От създаването на клиниката тя има интензивно отделение с 10 легла и слединтензивно отделение с 20 легла. Към нея функционира спешен медицински кабинет от 1995 г. и кабинет за неинвазивна диагностика (ехокардиография, велоергометрия, холтермониторирание).

В Клиниката по кардиология са защитени 1 докторантска дисертация (проф. Хр. Кожухаров) и 1 кандидатска (доц. Цв. Чернев). В момента под ръководството на проф. Кожухаров се разработва една докторска дисертация. Научно-преподавателският състав на клиниката работи по няколко научни теми: повторен инфаркт на миокарда, кардиоцеребрален синдром, ехокардиография в диагнозата на исхемична болест на сърцето, ехокардиография при остър коронарен синдром, артериална хипертония, лечение на болните с остър миокарден инфаркт с Enpril (Inbiatech), ехокардиография при кардиомиопатии и др. Сътрудниците на клиниката участват в множество научни форуми у нас и в чужбина и имат значителен брой научни публикации. Те са автори и съавтори на над 10 книги и учебници и на няколко научно-популярни брошури. В клиниката се обучават студенти (до 1998 г.) и специализиращи лекари – в тематични курсове, индивидуално обучение и специализации.

Лечебната работа заема централно място – годишно в клиниката се лекуват около 1200 пациенти, по-голямата част от които с миокарден инфаркт и други форми на ИБС; осигурява се спешна денонощна помощ за определен

район на София, а също и за всички клиники на университетска болница „Царица Йоанна“. Лекарите все още дават дежурства на разположение и за клиниките на Медицински университет. След направения през 1998 г. ремонт и преустройство условията за лечение и гледане на болните се подобряват. В диагностичната лаборатория се използват главно неинвазивни методи (ехокардиография, холтермониторирание, велоергометрия). Поставянето на временен кардиостимулатор е рутинна процедура. Ангиографската апаратура в болницата е в процес на доокомплектоване, а двама специалисти от клиниката се обучават с оглед предстоящото въвеждане на инвазивни методи за диагностика и лечение.

Преподаватели и научни сътрудници:

Проф. д-р Асен Рачев Гудев, дмн – ръководител на клиниката
Доц. д-р Найденка Златарева
Доц. д-р Елена Кинова
Гл.ас. д-р Лилия Пенева
Гл.ас. д-р Нина Симеонова
Ас. д-р Емилия Антова
Д-р Димитър Марков

Учебници и монографии:

Кожухаров, Х. Реанимационна помощ при внезапно спиране на сърдечната дейност и клинична смърт. – В: Интензивно лечение и реанимация в неврологията. Мед. и физк., София 1977, 56-61.

Кожухаров, Х. Реанимационна помощ при внезапно спиране на сърдечната дейност и клинична смърт. – В: Интензивно лечение и реанимация в неврологията II преработено издание. Мед. и физк., София 1983, 55-60.

Попилиев, И. Повторен инфаркт на миокарда. Мед. и физк., София, 1990.

Попилиев, И. Хеотложна диагностика и лечение на вътрешните заболявания. – В: Ръководство по обща медицина, т. I (под редакцията на Й. Йорданов). Мед. и физк., София, 1988, 13-39.

Попилиев, И. (ред.) Основи на биологията и клиничната медицина. Мед. и физк., София, 1992.

Попилиев, И., И. Ангелова. Клиника и терапия на спешните сърдечно-съдови заболявания и синдроми (Наръчник). Знание, София, 1996.

Попилиев, И., В. Боснев, М. Даскалов. Диагностика и лечение на синкопалните състояния. (Наръчник). Знание, София, 1996.

Пелов, Р. Болести на сърдечно-съдовата система. – В: Наръчник на общопрактикуващия лекар (под ред. Г. Хашеб). София, 2000.

Груев, Л. Наръчник по ехокардиография. София, 2001.

Представителни научни статии:

Zacharieva, S., N. Zlatareva. Wirkung des Nifedipins auf das Renin-Angiotensin- Aldosteron System (RAAS) und der renalen Prostaglandin excretion bei Probanden zweier altrsgruppen. Z. Alternsfoesh, 45, 1990, 1, 41-45.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров. Клинико-ехографическая оценка гигантско левого предсердия, Кардиология, 1996, 9, 64-66.

Златарева, Н., М. Андреева, Х. Кужухаров. Ехокардиографска оценка на левокамерната функция при болни с акромегалия. Ендокринология, 5, 2000, 2, 22-26.

Попилиев, И., Н. Симеонова, И. Ангелова. Проучвания на някои характеристики на по-торните инфаркти на миокарда при мъже и жени. Вътрешни болести, 30, 1991, 1, 35-40.

Попилиев, И., И. Ангелова, Н. Симеонова. Проучвания на някои характеристики на починали с първи и повторен инфаркт на миокарда. Вътрешни болести, 30, 1991, 2, 41-46.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров. Кардио-доплер ехокардиографска оценка на митралната инсуфициенция. Българска медицина, 1995, 5/6, 13-18.

Иванов, И., А. Кисъв, Т. Тихчев, Л. Груев. Вариабилност на сърдечния ритъм при болни с миокарден инфаркт със или без тромболитно лечение. Сърце – бял дроб, 1, 1995, 2, 28-30.

Кисъв, А., И. Иванов, Т. Тихчев, Л. Груев. Вариабилност на сърдечната честота – основи и методика, клинично и прогностично значение при исхемична болест на сърцето. Сърце – бял дроб, 2, 1996, 1 / 2, 48-50.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров, Л. Пенева, С. Колев, Р. Пелов. Клинико-ехокардиографска оценка на болни с перикарен излив. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 5, 1997, 2, 76-79.

Кожухаров, Х. Проблеми на кардиоцеребралните отношения при болни с предсърдно мъждене и мозъчно-съдова болест. Българска кардиология, 1998, 2, 5-9.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров, Л. Груев, С. Колев, Л. Пенева, Д. Кожухаров. Върху камерното ремоделиране при болни с исхемична болест на сърцето. Българска кардиология, 1998, 4, 5-9.

Златаева, Н. Оценка на левокамерната функция при болни с остър миокарден инфаркт чрез нов Доплер-индекс. Българска кардиология, 1998, 4, 14-17.

Иванов, И., Н. Хаджипетров, Н. Симеонова, И. Ангелова, А. Кисъв, Х. Кожухаров. Влияние на Enpril (Inbitech) върху помпената функция на лява камера при болни с остър миокарден инфаркт. Българска кардиология, 1999, 1, 5-10.

Иванов, И., А. Кисъв, И. Ангелова, Н. Симеонова, Н. Хаджипетров, Х. Кожухаров. Влияние на Enpril (Inbitech) върху честотата на абнормните късни потенциали при болни с остър инфаркт на миокарда. Българска кардиология, 1999, 2, 5-11.

Симеонова, Н., И. Иванов, И. Ангелова, А. Кисъв, Н. Хаджипетров, Х. Кожухаров. Enpril (Inbitech) при остър инфаркт на миокарда – електрокардиографска динамика и ектопична активност. Българска кардиология, 1999, 3-4, 30-36.

Пелов, Р., Ил. Томов, Ал. Чирков, Н. Цанов, Ст. Халачев, Ст. Денчев. Предоперативна клинична и хемодинамична характеристика на болни с митрален клапен порок, подлежащи на клапно протезиране. Вътрешни болести, 26, 1987, 3, 27-33.

Пелов, Р., Ил. Томов, Ил. Попилиев, В. Топалов. Прогностическое знание изменений волн Р при различных формах ишемической болезни сердца. Кардиология, 27, 1987, 7, 86-88.

Пелов, Р., Н. Хаджиева, Е. Баръмова. Инфек-

ции, причинени от *Corynebacterium urealyticum*. Разочарования и успехи. Съвременна медицина, 46, 1995, 3, 51-54.

Златарева, Н. Оценка на левокамерната функция при болни с първи тип захарен диабет чрез Доплер-произволен индекс. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 1, 1999, 2, 22-24.

Златарева, Н., И. Ангелова, Р. Пелов, Х. Кужухаров. Диагностичната роля на трансторакалната ехокардиография при аортна дисекация. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 7, 1999, 2, 45-47.

Кинова, Е., Х. Кужухаров. Диастолна дисфункция на лява камера и Доплер-ехокардиографски методи за оценка. Българска кардиология, 2002, 1, 13-21.

Кинова, Е., Х. Кужухаров. Нови Доплер-ехокардиографски методи за оценка на диастолна дисфункция при нестабилна ангина пекторис. Българска кардиология, 1, 22-27.

Кинова, Е., Х. Кужухаров. Новопоявила се ангина пекторис, предшестваща миокардни инфаркти, влияе върху левокамерната функция и прогнозата на пациентите. Българска кардиология, 2002, 3, 18-23.

Клиника по офталмология

Обособяването на спешната клиника става на 01.01.1986 г. като част от Научния институт по очни болести при тогавашната Медицинска академия, но на територията на болница „Царица Йоанна“ (бивш ИСУЛ), с ръководител доц. д-р Стойна Баналиева. В известен смисъл тази клиника е приемник на Катедрата по очни болести при ИСУЛ с ръководител проф. д-р Иван Василев (по-късно Детска очна клиника с последователни ръководители доц. д-р Васка Василева и доц. д-р Иван Иванов). Целта на тази новосъздадена клиника е да извършва диагностика и лечение на пациенти със спешна очна патология на територията на София и най-тежките случаи от страната.

През 1987 г. очната клиника преминава в състава на новосформирания Център за спешна помощ с ръководител проф. д-р Елена Панева.

След пенсионирането на доц. Баналиева от февруари 1988 до 1 юни 1988 г. ръководител на Спешна очна клиника е ст.н.с. II ст. д-р Б. Петровски, от юни 1988 до август 1991 г. завеждащ клиниката е доц. д-р Пенка Сучкова, а от 5 август 1991 г. до сега тя се оглавява от доц. д-р Руска Христова.

От 1 юни 1999 г. със заповед на изпълнителния директор на болницата клиниката е преименувана на Клиника по офталмология. Оборудвана със съвременна диагностично-лечебна апаратура, тя осигурява възможност за ефективно лечение на пациентите, за обучение на студенти и специализанти и за осъществяване на научни проекти. Основни направления в лечебно-диагностичната работа на клиниката са реконструктивна хирургия на преден очен сегмент, възстановителна и пластична хирургия на клепача и конюнктивата, керато-, склеро-, иридопластика, контузионни травми, изгаряния на очите, лазерна микрохирургия, лазерно лечение на болести на заден очен сегмент, катарактална хирургия с имплантация на изкуствени лещи.

Сред основните направления в научно-изследователската дейност на клиниката са епидемиологията на очните заболявания, травматичната аниридия, реконструкцията на преден очен сегмент, иридо- и склетопластиката, пластично-възстановителната хирургия при травми, ендотелната микроскопия на роговицата, лазерна микрохирургия, компютърната томография в спешната диагностика на очната патология.

От работилите и работещите сега сътруници в клиниката (от 1986 г. насам) са защитени 10 кандидатски и 1 докторска дисертация. Научно-преподавателските кадри в клиниката непрекъснато повишават своята квалификация чрез специализации в САЩ, Израел, Германия, Белгия, Чехия, бившия СССР. В клиниката са специализирали двама лекари от Виетнам, четирима от Северна Корея, осем от арабските страни и по един от Македония, Турция, Индия и Иран. Клиниката разполага с компютъри, връзка с интернет, компактдискове с лекции

на изтъкнати световни специалисти в областта на офталмологията, видеофилми, библиотека, Осъществяват се консултации по интернет с международно известни офталмолози относно трудни казуси от практиката.

Клиниката е съорганизатор на офталмологични онгреси, конференции, симпозиуми. Млади нейни сътрудници са полъчили 8 гранта от световен и европейски конгреси по офталмология. Всяка година сътрудниците от клиниката участват с доклади в международни симпозиуми.

Преподаватели и научни сътрудници:

Доц. Красимир Коев
Доц. Борислав Кючуков
Д-р Константин Георгиев
Д-р Панайот Ников
Д-р Ирена Демирчева
Д-р Христина Петрова

Монографии:

Буков, А., Ст. Баналиева, Р. Христов, К. Георгиев. Очен травматизъм. Мед. и физк., София, 1986.

Константинов, Н., Ст. Дъбов, Ст. Баналиева, Р. Христова. Офталмохирургия. Мед. и физк., София, 1984.

Вангелова, А. ND-YAG лазер за лечение на заболявания и следтравмени състояния в областта на предния очен сегмент. Еъргруп, София, 2000.

Представителни научни статии:

Hristova, R., S. Belcheva. A three months, open-label study of Nyolol gel 0.1 % in patients with primary open angle glaucoma or ocular hypertension. *Ophtha* 5:44-46 (2002).

Hristova, R., A. Vangelova, M. Cholevich, I. Demircheva, P. Nikov, T. Pancheva. Clinical experience with Endotelon in the Ophthalmological practice. *Bulgarian Ophthalmological Review* 3:15-22 (2001).

Yaneva, A., R. Christova. Scleral defects in ocular traumas and respective behaviour. *Bulgaria Ophthalmological Review* 2:47-53 (2000).

Hristova, R., C. Mechkarsky, I. Kamenova, A. Vangelova, L. Aleksandrov, E. Talazka. Experimental investigations of the Bulgaria methylcellulose. *Referance Bulletin in Ophthalmology* 3:27 (1995).

Hristova, R., P. Nikov, I. Demircheva. Eye-lid and fornicis reconstruction on following combined trauma. *Referance Bulletin in Ophthalmology* 2:29-30 (1995).

Rankov, G. Square shaped capsulotomy for white cataracts. *Ocular surgery news*, vol. 15, №4.

Дъбов, Д., Р. Христова, Е. Чавушян. Компютърно-томографска диагностика при спешни заболявания. Реф. Бюлетин по офталмология, 1996, 5, 30-31.

Янева, А., Р. Христова, П. Ниов, К. Терзиев, Е. Чавушян, Д. Механджиев. Приложение на колагенов материал при склерални рани в експеримент. *Български офталмологичен преглед*, 1999, 3, 45-48.

Ранков, Г. Вископродукти – основни познания и клинично приложение. *Български офталмологичен преглед*, 2000, 2.

Христова, Р. Експериментално изследване върху регенеративната способност на ириса и поносимостта му към различен шевен материал. *Офталмология*, 1987, 3, 7-II.

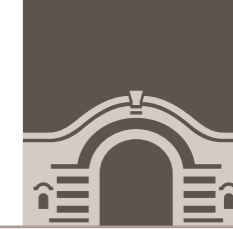
Христова, Р., И. Панайотов, И. Л. Рашков, Ст. Баналиева, И. К. Георгиев. Приложение на водноразтворими полимери в офталмологичната практика. *Офталмология*, 1987, 3.

Баналиева, Ст., Р. Христова, В. Танев, М. Холевич. Ултразвуковата диагностика като помощен метод при локализация на чужди интрабулбарни тела при пресни травми на окото. *Офталмология*, 1987, 3, 34-35.

Христова, Р. Клинично наблюдение на зарастване на ирис без шев на адаптация. *Офталмология*, 1988, 1, 51-54.

Христова, Р. Ролята на пигментния епител в зарастването на ирисовите рани. *Офталмология*, 1988, 2, 15-16.

Сучкова, П., Р. Христова, А. Драганска. Реконструктивна склеропластика при тежки травми на окото със загуба на тъкан. *Офталмология*, 1990, 53-55.

Христова, Р. Проблеми на хирургията на ириса по време на първичната хирургична обработка. *Офталмология*, 1990, 2, 39-41.

Христова, Р., П. Сучкова. Опит за класификация на детски очен травматизъм в зависимост от условията на възникването му. *Офталмология*. 1990, 3, 16-18.

Сучкова, П., Н. Костадинов, Р. Христова, Б. Маджаров, Пл. Димова, Б. Дъбов. Диагностична информираност на БЕ-ехографията при интрабулбарни чужди тела. *Офталмология*, 1999, 1, 13-17.

Христова, Р. Оперативно поведение при травматична мидриаза. *Офталмология*, 1991, 1, 36-38.

Христова, Р., в. Даскалов. Двойно пробивна травма на очната ябълка с ретробулбарно чуждо тяло. *Офталмология*. 1991, 1, 46-49.

Накова, А., Р. Христова. Показания за електрорентгенографско изследване и електро-ретинографски находки при посттравматични състояния на очите. *Офталмология*, 1983, 1, 27-29.

Баналиева, Ст., Р. Христова. Конкретни диагностични и лечебни грешки при болни с интрабулбарно чуждо тяло в окото. *Офталмология*, 1983, 3, 90-94.

Централна клинична лаборатория

Централната клинична лаборатория е самостоятелно звено в Центъра по спешна медицинска помощ от 1986 г. След създаването на центъра в продължение на две години тя е част от Катедрата по клинична лаборатория на база 1. Понастоящем Централната клинична лаборатория (ЦКЛ) е самостоятелна секция в състава на КЦСМ. В нея се извършват всички биохимични анализи и спешни цитологични и други изследвания на територията на Университетска болница „Царица Йоанна“.

ЦКЛ има самостоятелни курсове по следдипломно обучение и участва в студентското обучение на III курс по клинична лаборатория. Извънаудиторната работа със студентите включва участие във факултативен курс по спешна медицина и ръководство на дипло-

манти по биология (5 студенти от Биологичния факултет на Софийския университет). Лабораторията провежда самостоятелни курсове по патобиохимия и лабораторна диагностика на спешните състояния в медицината и патобиохимия и лабораторна диагностика на липопротеиновата обмяна.

Лабораторията се състои от три клинични отделения: клинично-химично, поликлинично и спешно звено. Тя осигурява със спешна лабораторна диагностика цялата болница и извършва всички биохимични анализи в нея. В сутрешните часове хематологичните и някои специализирани изследвания се извършват в някои от лабораторните постове на клиниката. Със статут на преподавател е гл. ас. Янка Димова.

УМБАЛСМ „Н. И. Пирогов“

От 2011 г. част от обучението се провежда в база УМБАЛСМ „Н. И. Пирогов“ с участието на:

Проф. Димитър Раденовски
Проф. Славчо Иванов
Доц. Мая Аргирова
Доц. Росен Дребов
Доц. Румен Кастелов
Доц. Стоян Миланов
Доц. Иван Поромански
Доц. Маргарита Бояджиева
Доц. Николай Габровски
Доц. Олег Чолаков

Доц. Станислав Христов

Катедрата по съдебна медицина е създадена на 01.04.1919 г. с ръководител проф. д-р Атанас Стоянов Теодоров (1872-1956). Той е не само основоположник на съдебната медицина в България, но е и един от първите професори към новоучреждения Медицински факултет. Неговият живот и дейност са свързани дълги години с изграждането на здравното дело в България. Проф. Теодоров завършва медицина във Виена (1899), където специализира съдебна медицина при проф. Колиско (1904-1907) и патологична анатомия, бактериология и серология при проф. Палтауф и проф. Щернберг. Когато оглавява Катедрата по съдебна медицина в София, проф. Теодоров е на 47 години и е вече изграден специалист по съдебна медицина. Той е дългогодишен член и Председател на Върховния медицински съвет при Дирекцията на народното здраве. Като основоположник на съдебната медицина в България проф. д-р Ат. Теодоров създава основите на научната съдебномедицинска експертиза и подготвя първите съдебномедицински кадри. Той издава и първия учебник по съдебна медицина (1933), който дълги години след 3 последователни издания остава основа за учебната и научната подготовка за студенти медици и юристи.

Първите асистенти в катедрата са д-р Иван Рачев, д-р Иван Москов и д-р Марко Марков. През 1933 г. д-р Иван Москов, а през 1937 г. д-р Марко Марков се хабилитират като хонорувани доценти. През 1939 г. се пенсионира проф. Ат. Теодоров и ръководител на катедрата по съдебна медицина и деонтология става доц. д-р Иван Москов. Същият завършва право в София (1918) и медицина във Флоренция (1923). На своята първа лекция след избирането му за ръководител доц. И. Москов казва следните думи: „Уважаеми господа, днес, когато заемам тази катедра, на която до вчера стоеше г-н проф. д-р Атанас Теодоров, задължен се чувствам като негов ученик да му изкажа пред вас, най-достойната и най-отговаряща за целта аудитория, моите чувства на почит за неговите качества на голям учен и основател

на катедрата и института, и моите чувства на признателност и благодарност за грижите му да ме подготви за свой заместник... Нека providението го запази здрав и бодър, защото той има да даде още много на нашата родна наука, на нашата съдебна медицина“.

Проф. д-р Атанас Теодоров

През 1941-1942 г. доц. И. Москов е избран последователно за извънреден и редовен професор. Той въвежда съставянето на съдебномедицински акт за аутопсии в секционната зала, разработва деонтологично-правни въпроси относно задълженията и правата на лекаря, издава учебник по съдебна медицина. С оглед преподаването по съдебна психиатрия назначение в катедрата получава д-р Никола Шипковенски, но планираната доцентура не се осъществява и той напуска през 1944 г.

След 09.09.1944 г. проф. И. Москов напуска катедрата, тъй като е разследван от новата власт. Временно за ръководител на катедрата е назначен доц. М. Марков, който на свой ред е арестуван, разследван и съден от „народен съд“, за участието си в експертизите около убийството на полските офицери в Катин и Виница. По-късно и двамата са възстановени на работа.

Академичен състав на Катедрата по съдебна медицина и деонтология. От ляво надясно: първи ред: д-р Александър Апостолов, дм; доц. д-р Николай Станчев, дм; доц. д-р Станислав Христов, дм; д-р Атанас Христов, д-р Александър Александров, дм; д-р Захари Тошков; втори ред: Александра Анастасова – химик, д-р Илина Брайнова, д-р Георги Гергов, д-р Теодора Кирякова, д-р Димитър Николов

След 1946 г. катедрата се премества в новата сграда, заедно с катедрите по анатомия и патологична анатомия, в която се помещава и до днес. Това дава възможност за разгръщане на танатологичния сектор, както и изследването на живи лица и разгръщане на лабораториите с оглед научно практическо приложение в постепенно разширяващ се обем на съдебномедицинската експертиза. Д-р Георги М. Михайлов, който първоначално е назначен за асистент, е хабилитиран като доцент и изнася задължителния курс от лекции. Поради огромния брой новопостъпили студенти (т.нар. „курсус магнус“ от 3000 души) се налага увеличаване на щата на катедрата – назначени са още двама асистенти и един химик.

Като ръководител на катедрата проф. И. Москов подобрява нейното оборудване и организира експертната и преподавателската работа на много високо ниво. Той оставя значително научно творчество, отразено в множество

публикации във френски, немски, италиански и полски списания. Основен дял от творчеството му заемат правно-деонтологичните проблеми и разработването им в българската медицинска наука. Неговите научни трудове, интерпретиращи задълженията и правата на лекаря, имат висока стойност и са актуални до настоящият.

През 1952 г. за ръководител на катедрата е избран проф. д-р Марко Марков от първия випуск на Софийския медицински факултет (1925). До 1927 г. той работи като военен лекар, интернист в Шуменската болница и околийски лекар в гр. В. Търново. Същата година той постъпва в Катедрата по съдебна медицина и по-късно специализира обща и патологична анатомия и съдебна медицина във Виена. През 1956 г. на проф. М. Марков е присъдено званието „Доктор на медицинските науки“. За кратко време той участва в изграждането на новата Катедра по съдебна медицина в Плов-

див и е първият ѝ ръководител. Приносът на проф. М. Марков за развитието на съдебномедицинската наука и практика е огромен. Катедрата по съдебна медицина се налага като център за методично ръководство на експертната дейност, а също и за специализация и усъвършенстване на съдебните лекари, лекарите патолози, съдебни химици и др., както от страната, така и от чужбина. Във връзка с нарастване на обема на работа през периода 1946–1965 г. постъпват редица нови сътрудници, като асистенти, химици и лаборанти.

Като главен експерт по съдебна медицина проф. М. Марков съдейства за създаването на първия Правилник за организация на съдебно медицинската експертиза (одобрен от МЗ и съгласуван с прокуратурата, Министерство на правосъдието и МВР – 26.03.1957 г.). Като учен и преподавател проф. М. Марков оставя значително наследство с научни трудове в почти всички сфери на съдебната медицина. Въпреки репресиите срещу него проф. М. Марков продължава да ръководи Катедрата по съдебна медицина, избран е за декан на Медицинския факултет и за първи ректор на ВМИ – гр. София и главен съдебномедицински експерт при МНЗ. Той активно участва в преустройството, изграждането и развитието на медицинското образование и здравеопазването у нас, в това число и на съдебномедицинската експертиза. След като е пенсиониран (1965), проф. М. Марков продължава до смъртта си през 1967 г. да изнася лекции и да участва в експертната работа.

През периода 1965-1967 г. за временен ръководител на катедрата е избран проф. д-р Георги Михайлов – ръководител и на Катедрата по патологията.

През 1967 г. за ръководител на Катедрата по съдебна медицина е избрана доц. д-р Ружа Василева, която следва медицина в Прага и завършва в Медицинския факултет в гр. София. За кратко време работи като участъков лекар и като асистент в Катедрата по анатомия. През 1942 г. е назначена като асистент в Катедрата по съдебна медицина, а по-късно е избрана за хоноруван доцент (1964), редовен доцент

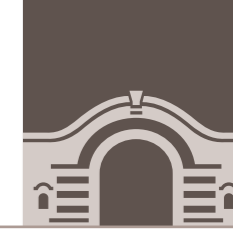
(1967) и за професор (1969). През същата година проф. Василева е избрана и за член-кореспондент на Френското научно дружество на съдебните медици и криминалисти. Като главен съдебномедицински експерт проф. Р. Василева има значителен принос за доизграждане на съдебномедицинската мрежа в страната. Основните ѝ разработки са по проблемите на съдебномедицинската токсикология и освидетелстването на живи лица. Под нейна редакция се издава първото ръководство за практически упражнения по съдебна медицина. В исторически план тя има определена роля и заслуги при изследване и съхранение на част от трупните останки при секцията на тялото на Цар Борис III, а през 1946 г. по покана на Министерството на войната участва, заедно с военни от САЩ („Делегати по примирието“), в Комисия за издирване, изравяне и идентифициране на загинали американски военни летци в България.

Ако трябва да бъде обобщена дейността на основателите на съдебната медицина в България, може би най-лаконично и точно звучи написаното от проф. Г. Цеков: „Проф. Теодоров – основател на катедрата, поставил основите на теорията и практиката на съдебномедицинската експертиза; проф. Москов – съчетал медицината с правото в неделима връзка; проф. Марков – определил достойно място на съдебната медицина в учебния процес, а на експертната – широка популярност; проф. Василева е първата жена, навлязла смело и с достойнство в тази специалност“.

През периода 1973-1988 г. ръководството на катедрата е поето от проф. д-р Ив. Попвасилев (1923-1994), който активно участва в изграждане на материалната база, разширяване на обема на токсикологичните анализи и въвеждане на серологичните експертизи при спорен родителски произход. През 1977 г. в Катедрата по съдебна медицина е назначен и проф. д-р Ст. Раданов, който минава всички академични степени – научен сътрудник, асистент, хоноруван доцент (1969), редовен доцент (1971) и професор (1973). Провел е специали-

зации по съдебна медицина в Москва и Санкт Петербург, Париж и Лион. Съвместно с проф. Ив. Попвасилев съдействат за създаването на био-физико-техническата лаборатория и за неколкостепенни и преработени учебници и ръководства по съдебна медицина. Назначен е за директор на Медико-биологичния институт към Медицинска академия и главен републикански специалист по съдебна медицина при МЗ. Ръководител е на Катедрата по съдебна медицина в гр. Варна (1972-1975) и в гр. София (1988-1993; 1995-2000). Неговите научни разработки са по проблемите на правно-деонтологичните въпроси в медицинската практика, скоропостижна смърт при заболявания на сърцето, медицинската деонтология, съдебномедицинската експертиза на живи лица, съдебномедицинската експертиза при остра алкохолна интоксикация и пътно-транспортни произшествия. Под негово ръководство са защитени 5 дисертационни труда.

В периода 1993-1995 г. ръководител на Катедрата по съдебна медицина и деонтология е доц. д-р Николай Ненков, поради освобождаването на проф. д-р Ст. Раданов по т.нар. закон „Панев“ (ДВ, бр. 104, 1992 г.), като е възстановен за периода 1995-2000 г. Неговите усилия се насочват съвместно с новите сътрудници на катедрата към съвременните изследвания в областта на съдебната медицина на веществени доказателства, изоелектрично фокусиране, биотрасологичен анализ и ДНК-експертиза. През 1996 г. е създадена ДНК-лабораторията с доставена апаратура на най-съвременно ниво, която към този момент е единствена на Балканския полуостров. След пенсионирането на проф. д-р Ст. Раданов ръководството на катедрата се поема от доц. д-р Николай Ненков, а през 2002 г. за ръководител на катедрата е избран проф. д-р Севдалин Начев, дмн. Той оглавява катедрата до 2008 г., като през този период участва активно в научно-преподавателската дейност и основните направления в морфогенезата на съдебномедицинската експертиза при черепно-мозъчните травми, наркозависимите лица и ДНК-анализите.

От 2008 г. ръководител на Катедрата по съдебна медицина е доц. д-р Станислав Христов. Той завършва медицина във ВМИ – София през 1982 г. и започва работа като съдебен лекар в Михайловград (Монтана). От 1983 г. е асистент в Катедрата по съдебна медицина, като е първият завеждащ био-физико-техническата лаборатория (1983) и първият завеждащ лабораторията за ДНК (1996). През 2003 г. е избран за извънреден доцент, а през 2006 г. за редовен доцент към Катедрата по съдебна медицина и деонтология. Основни направления в съдебномедицинската експертиза и научно-преподавателската дейност са въпросите относно ДНК-анализа на следи от биологичен произход по веществени доказателства, биотрасологични изследвания, морфогенеза при смърт от механични асфиксии и при употреба на наркотични вещества.

Доц. д-р Станислав Христов

Диагностично-експертната проблематика на КСМД е пряко свързана с научно-преподавателската дейност, поради самото естество на специалността. Взаимовръзката

между експертните звена и преподаването с оглед цялостната оценка на съдебномедицинските случаи е представена на приложената таблица.

По данни за последните десет години през секционната зала средногодишно преминават по около 1100-1200 случая за изследване на трупове при насилствена и скоропостижна смърт, трупни и костни останки, които са и обекти за обучение. Основните направления относно макроскопската и микроскопска диагностика и прилаганите допълнителни изследвания се определят от общата проблематика на съдебномедицинските казуси в страната. Те са с определена комплексна диагностична и научно-преподавателска насоченост към транспортния травматизъм, уврежданията от огнестрелни оръжия взривове, черепно мозъчната травма и смърт след употреба на наркотични вещества. В указаните направления са разработваните дисертационни трудове на академичния състав от КСМД.

В хистологичната лаборатория (създадена през 1919 г. и в момента оборудвана с Хистомастер 2052/A/2L, Парафинов диспенсер DP-500; Микротом а RM 2125, криокът), която е неразривно свързана с танатологичната дейност средно годишно се обработват по около 2600-3000 блокчета с хистологични препарати при рутинни оцветявания и в зависимост от целите на експертните и научноизследователските

задачи, допълнително за липиди, доказване на тривалентно и двувалентно желязо, съединителна и мускулна тъкан, еластични влакна, начални исхемични промени в миокарда, доказване гликоген, както и обработка и оцветяване на костна тъкан. При редица от случаите от производствената и научната дейност на КСМД се извършват хисто-химични и хисто-ензимни изследвания.

В танатологичния сектор огромна роля в последните 20 години с рязко увеличаващ се приоритет има съдебнохимическата лаборатория (обособена в КСМД през 1950 г.) – средно по около 680-750 изследвания за етилов алкохол, метанол и карбоксиемоглобин и 560-620 изследвания за лекарствени средства, отрови и наркотични вещества. Това е свързано преди всичко с масовото разпространение и употреба на наркотици, като България от територия на трафик се превърна в потребител на същите. Това наложи не само диагностично-експертни изследвания и заключения, но и съответно обучение на студентите и специализиращите лекари с оглед насоченост и диагностика при наркозависими лица. Тази обосновка беше разгледана от комисииите на Деканата на МФ и бяха отпуснати средства и осъществено оборудването на съдебнохимическата лаборатория със спектрофотометър, газхроматограф и през 2011 г. с апаратура с квадруполен мас детектор MS за газ-мас изследвания, които се демонстрират в процеса на преподаване в специализираните упражнения по токсикология. Студентите медици и специализиращите лекари се запознават с възможностите при изследванията на телесни течности и трупен материал от живи лица и трупове, относно възможностите за установяване на цялата гама наркотични вещества и лекарствени средства, което е заложено като основно направление в научноизследователската, преподавателската и експертната дейност на КСМД, с реализиране в лекционните курсове, защита на дисертационен труд и въвеждане на разширено преподаване с тази тематика.

В комплекса на всички дейности, осъществявани на територията на КСМД, следва да се изтъкнат разработките в лабораторията за ДНК-анализ (създадена през 1996 г.) От създаването на лабораторията до настоящия момент в същата освен провеждане на експертни изследвания (по около 180-200 експертизи годишно през последните 10 години) се осъществява и преподаване по основните диагностични методики при казуси за идентификация на трупове с неустановена самоличност, изследване на медикобиологични следи по вещевени доказателства и при спорен родителски произход. Студентите и специализиращите лекари цялостно се запознават с етапите на фрагментния ДНК-анализ по основни 13 генетични маркера, влизащи в системата CODIS, разгърнат фрагментен анализ до 25 генетични маркера, както и мъжка идентификация по 12 Y-хромозомни локуса. Това определя и научноизследователската проблематика за популационни изследвания сред българското население и анализа при вещевени доказателства по Y-хромозомните маркери.

В последните 15 години се наложи и преподаването относно био-физико-техническите изследвания, извършвани в лабораторията (открита през 1983 г.), за идентификация на въздействалите предмети и оръжия върху човешкото тяло, идентификация на личността по костни останки чрез комплексна математизирана методика, доказване на допълнителни фактори на изстрелите при увреждания от огнестрелни оръжия и др.

Рутинно се поддържа преподаването съобразно експертната дейност в серологичната лаборатория при спорен родителски произход, създадена през 1962 г. (по около 40-50 случая годишно), относно серологичните изследвания при въведените съвременни методи за установяване на факторите по еритроцитни и серумни кръвни системи.

В процеса на изследване на веществените доказателства в съответната лаборатория и при преподаване и изграждане на експертните заключения са въведени методологиите за

биотрасологична оценка на следи от кръв, механогенезата на тяхното възникване, първоначална оценка на пробите биологичен материал за последващи ДНК-експертизи, сравнителния анализ на кератиновите космени структури.

Важният раздел относно изследването на живи лица (по около 3000-3500 прегледа годишно) в експертно и научно преподавателско направление се разглежда в амбулаторията на КСМД. Освен рутинните описания на установяваните морфологични характеристики при криминално и битово насилие и полови престъпления, през последните години се прилага и провежда обучение за методологията и изземване на следи от евентуално оставен биологичен материал от пострадали и извършители с оглед допълнителен ДНК-анализ.

На базата на Катедрата по съдебна медицина и деонтология от 2001 г. към УМБАЛ „Александровска“ ЕАД е създаден Център по съдебна медицина и деонтология с началник доц. д-р Николай Ненков. От 2002 г. за началник на ЦСМД, който се преименува в Клиника по съдебна медицина и деонтология, е назначен доц. д-р Станислав Христов.

През периода 2002-2011 г. ръководител на Катедрата по съдебна медицина е проф. д-р Севдалин Начев. Приоритет имат ДНК-изследванията, изследването на наркозависими починали лица в комплекс с химическите анализи в техните съдебномедицински аспекти, както и съвременните деонтологично-правни проблеми в медицинската практика.

През 2006 г. е основано Българско дружество по съдебна медицина и деонтология, което е приемник на Научното дружество по съдебна медицина и криминалистика. За негов председател е избран проф. д-р Севдалин Начев и за зам.-председател доц. д-р Станислав Христов.

От създаването си досега Катедрата по съдебна медицина и деонтология е организатор и съорганизатор на шест национални конференции (четири от тях с международно участие), а през периода 1991-2001 г. – на три национални конгреса по съдебна медицина и криминалистика.

Преподаватели в катедрата:

Доц. Николай Станчев, дм
 Д-р Александър Апостолов, дм – гл. асистент
 Д-р Александър Александров, дм – гл. асистент
 Д-р Атанас Христов – гл. асистент
 Д-р Георги Гергов – гл. асистент
 Д-р Захари Тошков – гл. асистент
 Химик Александра Анастасова – гл. асистент
 Д-р Димитър Николов – асистент
 Д-р Теодора Кирякова – асистент
 Д-р Илина Брайнова – асистент

Представителни научни статии:

Teodoroff, A. Zur Frage der amniogenen Entstehung der Misbildungen. Zisch. Heilkunde, XXVIII BD, 1907.

Teodoroff, A. Über den Nachweis von Milzbrandbazillen an Pferdehaaren. Klin Wochschr., N 25, 1907.

Teodoroff, A. Zur Kenntnis der primären Leberkarzinome. Virchows Archiv, 193, BD, 1908.

Teodoroff, A. Ein Fall von primären Sarkom der Leber. Cnbl. F. Allg. Path., XIX BD, 1908.

Markov, M. Deigerichtlich-medizinische bedeutung der an Wasserleichen vorgefundenen blutegelwunden. Dtsch., Z. gerichtl. med.s. 28,1933/34.

Markov, M. Untersuchungen über die pathologisch-Anatomische entwicklung der korrosiven oesophagitis beimmenschen. Münch. med. wochen-schr. 1936, 27.

Markov, M. Contribution a la technique du dosage de l'alcool l'organisme humain Annales de med. legale, 16 annee, 1936, 7 (с Евгени Николов).

Radanov, S. Determination histocgimique dw l'infarktus precoce du myocarde, Medecine legale et dommage corporel. 5q 1972, 2, 170-173.

Prokop, O., N. Nenkov und A. Rackwitz. Untersuchungen zum Problem „Sid“ und „Cad“. Acta boil. med. germ., Band 33, Seite 475-483 (1974).

Ruptscheva, L., Chr. Blisnakov, N. Nenkov und A. Rackwitz. Populationsgenetische Daten zur Esterase D aus einer bulgarischen Stichprobe. Kriminalistik und forensische Wissenschaften, Heft 28/77, S.77 bis 78.

Popvassilev, I., R. Paunova, N.Nenkov und A. Rackwitz. Über das Vorkomen des „stummen“ Gens der dauren Erythrozytenphosphatase in einer bulgarischen Familie. Dt. Gesundh-Wesen 36 (1981), Heft 38.

Nenkov, N. Verteilung der Ada :uster in Bulgarien mit Angabe der Genotypenfrequenzen. Kriminalistik und forensische Wissenschaften. Heft 20/1975, S. 157 bis 158.

Apostolov, M., M. Kancev, St. Radanov et al. Medicine recentemente riracciate risalenti ai tempi dei romani. Medicina nei secoli. Rivista storico-medica, 1981, I, 65-68.

Buruljanova, I., G. Wassilev, St. Radanov. Altersbedingte strukturveränderungen in dem reizeiftugssystem des menshlihen herzens. Zaentralbl.allg. Pathol. Anat., 133, 433-438, (1987).

Radanov, S., S. Stoev, M. Davidov, S. Nachev, N. Stanchev and E. Kirova. A unique case of naturally occurring mummification of human brain tissue. Int. J. of Leg. Med. (1992), 105, 173-175.

Papantchev, V., Hristov, S., Todorova, D., Naydenov, E., Paloff, A., Nikolov, D., Tschirkov, A., Ovtscharoff, W. Some variations of the circle of willis, important for cerebral protection in aortic surgery – a study in eastern europeans. European Journal of Cardio-Thoracic Surgery 2007;31(6):982-9.

Alexandrov, Al., G. Gergov, E. Ivanova, St. Hristov, T. Todorov, A. Palov, D. Hinova-Palova, T. Alexandrova – MORPHOLOGICAL CHANGES AFTER LONG USAGE OF HEROIN THROUGH INJECTION. Virchows Archiv (official journal of the European society of pathology), vol. 451 - Number 2 – August 2007, pag. 515.

На 7 ноември 1977 г. се създава Клиниката по сърдечно-съдова хирургия (ССХ) към Научния институт по хирургия на Медицинска академия с ръководител проф. Милан Милев. Първоначалният състав на клиниката е хирурзите доц. д-р Цветан Андреев, доц. д-р Стоян Ранков, д-р Борис Мишев, д-р Кирилка Кирилова и кардиолог д-р Васил Топалов. През 1978 г. за асистенти към клиниката са назначени д-р Атанас Тодоров, д-р Васил Василев, д-р Генчо Начев, д-р Людмил Бояджиев. По-късно към клиниката се присъединяват анестезиолозите д-р Венко Александров, д-р Лили Боянова, д-р Атанас Костов, д-р Светла Ламбрева, д-р Станчо Станчев и кардиолозите д-р Юлия Джоргова (през 1980 г.) и д-р Росица Радева. По това време сърдечни операции се извършват епизодично. Предимно затворена митрална комисуротомия, рядко клапни замествания, корекция на някои вродени сърдечни малформации и единични бай-пас операции. В по-голяма степен се извършват съдово-хирургични операции като реконструктивни операции на абдоминалната аорта и артериите на долните крайници, операции, третиращи венозната патология на долните крайници (варикоза и постфлебитен синдром), симпатектомии и т.н. Също така се използва озонотерапия, барокамера и се извършват експериментално-хирургични операции.

През 1984 г. правителството на НРБ възлага на проф. Александър Чирков да изгради модерната кардиохирургия у нас. За база се взема клиниката на проф. Милан Милев с нейния личен състав. Благодарение на ръководните качества на проф. Ал. Чирков, международните му контакти, подкрепата от страна на партийното и държавното ръководство и ентузиазма, всеотдайността и енергията на колектива от млади кадри за кратко време се въвежда и налага нов стил на работа, близък до европейското ниво по онова време.

През 1984-1985 г. започва модернизирването на базата – ремонтира се сградата и се закупува най-съвременна апаратура. Въвеждат се

европейските стандарти и правила за добра медицинска практика при диагностиката и лечението на пациентите. Това дава възможност в кратки срокове да се постигнат значителни успехи. Редица лекари и медицински сестри се изпращат на специализации във водещи центрове на Европа и САЩ, където усвояват нови високотехнологични методи, които внедряват в болничната практика при завръщането си. Ежегодно представители на клиниката посещават международни симпозиуми и конгреси. Въвеждат се рутинно всички хирургични методи за лечение на вродените и придобитите сърдечни заболявания. Увеличава се и обемът на оперативната дейност до 4–6 операции на ден. До 1984 г. се правят под 50 операции за година, а за 1984 г. – 760 операции. Всичко това логично води до извършването на първата сърдечна трансплантация на Балканите на 14 май 1986 г. Като естествено следствие от бурното си развитие клиниката по ССХ се трансформира и в самостоятелно юридическо лице – Втори кардиологичен център – с постановление № 14 на МС от 1989 г.

Проф. Александър Чирков

През 1990 г. към Сърдечно-съдова хирургия се създава Сектор по кардиология с началник д-р Юлия Джоргова и екип от трима лекари – д-р Свилена Гадева, д-р Николай Димитров и д-р Румен Иванов.

През 1992 г. статутът на болницата е променен на Държавна факултетска болница „Света

Екатерина“, а по-късно същата година – Център по сърдечно-съдова хирургия и кардиология „Света Екатерина“ към Медицинска академия със статут на научна организация.

На 24.02.1994 г. се създава Катедрата по сърдечно-съдова хирургия с ръководител проф. Александър Чирков. От 2000 г. неин ръководител става проф. Генчо Начев.

През 1998 г. с хабилитацията на доц. Юлия Джоргова Секторът по кардиология прераства в Клиника по кардиология.

През 2000 г. болницата получава статут на Специализирана болница за активно лечение ЕАД.

През октомври 2000 г. се открива новата част на клиниката по кардиология, помещаваща се на 3 етаж, като по този начин се увеличават легловата база на болницата и се създават отлични условия както за престоя на пациентите, така и за тяхното лечение.

През 2006 и 2007 г. е извършен основен ремонт на операционния блок и реанимация. Открита е нова ангиографска лаборатория и е закупена система за електромеханична картография и навигация NOGA® XP.

През годините в катедрата работят проф. Д. Димитров, проф. Ч. Драгойчев, проф. Ив. Генев, проф. К. Тодоров, проф. П. Левичаров, проф. В. Александров, доц. Й. Марков, доц. Евг. Даскалов, доц. Б. Мишев.

От 1998 г. до 2011 г. в Клиниката по кардиохирургия на СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ са извършени общо 13 207 оперативни интервенции с ЕКК, като се покрива целият спектър от операции от конвенционалната кардиохирургия при вродени и придобити заболявания на сърцето. Клиниката разполага с 4 операционни зали, оборудвани с най-модерна апаратура. Една от залите е оборудвана като „хибридна зала“.

Дейността на Клиниката по съдова хирургия и ангиология е нараснала около три пъти за последните 5 години – от 500 на повече от 1500 оперативни интервенции годишно при намаляваща оперативна смъртност под 1% за година. В клиниката се извършват всички познати оперативни методи на лечение на артериалните и венозни заболявания. Клиниката разполага с две операционни зали.

Проф. д-р Генчо Начев

Клиника по кардиология осъществява качествено и съвременно лечение на пълната гама сърдечно-съдови заболявания. Отделението за инвазивна диагностика и лечение разполага с три ангиографски зали, разположени в непосредствена близост до интензивните звена и операционния блок. Отделението разполага с два апарата за интраваскуларно коронарно ултразвуково изобразяване (IVUS), Volcano, FFR (оценка на степента на коронарните лезии), NOGA апарат за оценка на миокардна виабилност. Отделението за кардиостимулация, имплантация на кардиовертер дефибрилатор и ресинхронизиращо лечение консултира, диагностицира и лекува пациенти с ритъмно-проводни нарушения.

Следоперативното лечение се извършва в клиниката КАРИЛ (реанимация). КАРИЛ е разделена, както следва: Кардиохирургична реанимация, оборудвана със 17 легла, разделени в шест свързани по между си зали; Съдова реанимация с 6 легла и Кардиологично интензив-

но отделение с 4 легла. В реанимация е обособен самостоятелен Сектор за трансплантирани пациенти с три легла.

Персоналът на СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е висококвалифициран и специализиран във водещи световни центрове в САЩ, Германия, Англия, Франция, Италия и т.н. Работи се по най-модерните национални и световни стандарти и правила за добра медицинска практика.

В Болница „Света Екатерина“ за първи път в България са извършени и внедрени в ежедневната практика:

1985 – Оперативно лечение на аневризмите и дисекациите на аортата;

1986 – Сърдечна трансплантация;

1988 – Едноетапно извършване на сърдечна и несърдечна операции (Сърдечни/раждане; Сърдечни/съдови; Сърдечни/общохирургични);

1990 – Пропофол за целите на кардиоанестезията;

1990 – Фиброоптичен катетър тип Swan-Ganz за постоянно измерване на венозната сатурация;

Сътрудници на Катедрата на сърдечно-съдова хирургия. От ляво надясно, първи ред: д-р Любомир Давидков, доц. Георги Царянски, доц. Николай Димитров, д-р Румен Илиев, доц. Боян Баев, д-р Незабравка Чилингинова, д-р Клавдия Патрикова, проф. д-р Генчо Начев, доц. Диана Трендафилова, Таня Соларова (лаборатория), д-р Свилен Гадева, д-р Божидар Тенев, д-р Вилхелм Чолаков; втори ред: д-р Румен Шик, проф. д-р Тодор Захариев, д-р Илиян Петров, доц. Димитър Петков, д-р Венцислав Шейтанов, д-р Пенчо Кратунков, д-р Юлия Патокова, д-р Стоян Генадиев, д-р Любомир Шкварла, Ваня Лилова – учебен отдел

1991 – ПТКА (Перкутанна транслуменална ангиопластика) при едно- и многоклонова коронарна болест и нестабилна стенокардия;

1991 – Дилатация на хронично оклудирани коронарни съдове;

1991 – Дилатации на автовенозни графтове и нативни съдове при аорто-коронарен байпас;

1991 – Въведен инхалационен анестетик Изофлуран за кардиоанестезия;

1993 – Ангиопластика на миокарден инфаркт;

1993 – Ангиопластика на ствола на лявата коронарна артерия при кардиогенен шок;

1993 – Използване на интрааортна балонна помпа при интервенционални процедури;

1993 – Дилатации на ренални съдове;

1994 – Дилатация на непротектиран ствол на лявата коронарна артерия;

1994 – Валвулопластика на митрална, аортна и пулмонална клапа;

1995 – Поставяне на интракоронарен стент при едно и многоклонова коронарна болест;

1995 – Ангиопластика с достъп от артерия радиалис;

1995 – Въведен фосфодиестеразен инхибитор Амринон;

1997 – Реконструктивна хирургия на митралната клапа;

1997 – Постоянна бъбречно заместителна терапия при остра бъбречна увреда;

1997 – Механична вентилация в положение по корем при остра дихателна недостатъчност;

1998 – Постоянно измерване на минутния сърдечен обем с модифициран катетър Swan-Ganz;

1998 – Перкутанна дилатационна трахеотомия при лечение на дихателната недостатъчност;

1998 – Приложение на Пропофол по фармакокинетичен модел;

2000 – Реваскуларизация на „биещо сърце“ (OPCAB);

2000 – Имплантация на Stentless аортна клапа;

2000 – Интраваскуларно EHO;

2000 – Дилатация и стентирание на екстракраниални мозъчни съдове;

2000 – Рутинна ангиопластика и стентирание на периферни съдове;

2000 – Ротаблация на коронарните съдове;

2000 – Стентирание на коремна аорта;

2000 – Рефлексна оксиметрия в системата на вена югуларис интерна за оценка на мозъчния метаболизъм;

2001 – Биспектрален мониториращ анализ на дълбочината на анестезията;

2001 – Интраоперативна оценка на мозъчния кръвоток чрез транс краниален доплер;

2002 – Реконструктивна хирургия на лявата камера при аневризми;

2002 – Програма за имплантация на системи за механична сърдечна поддръжка („изкуствени сърца“). СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е единствената институция в България в която рутинно се извършва имплантация на системи за механична циркулаторна поддръжка (VAD или „изкуствени сърца“). До момента са имплантирани 13 системи с пулсативен кръвоток (12 EXCOR и 1 Thoratec), като средният период на поддръжка е 75 дни, а максималният – 380 дни. Изписани са 4 пациента, трансплантиран е 1 пациент, а системата е експлантирана при 5 пациенти. Имплантирани са и 15 системи с ламинарен кръвоток (INCOR), като средната поддръжка е 319 дни, а максималната – 800 дни. Изписани са 6 пациенти, трансплантирани са двама, а при един системата е експлантирана;

2002 – Интервенционално затваряне на междупредсърден дефект (ASD), междукамерен дефект (VSD), проходим артериален канал (DAP), коарктация на аортата (CoAo);

2002 – Имплантация на кардиовертер-дефибрилатор за защита на сърцето от камерно мъждене;

2002 – Имплантация на пейсмейкър като ресинхронизираща терапия – (CRT; Cardiac Resynchronization Therapy);

2002 – Имплантация на Drug Eluting Stent (DES);

2002 – Оперативни корекции при оклузия, кинкинг и елонгация на каротидните артерии;

2003 – Възобновяване на програмата за сърдечни трансплантации. СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е единствената институция в България, в която от 2003 г. рутинно се извършват сърдечни трансплантации. До момента са трансплантирани общо 25 пациенти. Към момента са живи 13 пациенти. Двама са преживели 8 години (Ростислав, Ангелинка), а един – 5 години (Евгени);

2003 – Имплантация на аортни ендोगрафтове. От 2003 г. в СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ са имплантирани общо 79 ендопротези при пациенти с аортна дисекция тип В, коарктация на аортата, дисекция тип А, постоперативна аневризма;

2003 – Реконструктивни оперативни корекции, запазващи аортната клапа (Tigone David & Yasoub);

2003 – Оперативно лечение при предсърдното мъждене (Cox Maze);

2004 – Хибридни процедури (OPCAB+ICS), извършвани последователно от кардиохирургичен и кардиологичен екип;

2004 – Оперативни корекции на фибриращо сърце (без клампаж, при LVA, ASD, миксоми, re-do);

2005 – Имплантация на стволови клетки;

2005 – Индукция на имунологичен толеранс при сърдечна трансплантация;

2006 – Близка до тялото инфрачервена спектроскопия за оценка на мозъчната оксигенация;

2006 – Дренаж на гръбначномозъчна течност при дисекция на аортата;

2008 – Неивазивна вентилация при дихателна недостатъчност чрез маска за цяло лице;

От 2009 г. СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е единствената институция в България, получила лиценз за транскатетърно аортно клапно протезиране. За 2009 г. е извършено транскатетърно аортно клапно протезиране при общо 17 високорискови пациенти, страдащи от високостепенна аортна стеноза и множество придружаващи заболявания, като при 100 % имплантацията е успешна;

2009 – „Ренесанс“ на оперативното лечение на дълбоките венозни тромбози;

2009 – Въвеждане на технология за измерване на минутния сърдечен обем по метода за анализ на пулсовата крива;

2010 – Използване на инхалационен анестетик за целите на миокардната протекция;

2009–2011 въвеждане на най-модерните ендovasкуларни методи за лечение на артериалните заболявания чрез транслуминална балонна ангиопластика и стентирание, както и термоаблационния метод на високофреквентна аблация за разширени вени;

2011 – Въвеждане на последното поколение ротаблаторен катетър за реканализация не само на стенозирани, но и на стари хронични тромбози на периферните артерии;

2011 – Ендovasкуларното лечение на дълбоките венозни тромбози.

СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е удостоена с Награда за Европейско качество (2008) и с наградите „Златна книга“ и „Златен печат“ на Съвета на Европейската научна и културна общност (2009).

Кадри, обучени в школата на болница „Св. Екатерина“ създават и оглавяват всички сформирани впоследствие кардиохирургични болници в България: през 1990 г. доц. д-р Б. Мишев поема ръководството на новосъздадената Клиника по сърдечно-съдова хирургия към „Правителствена болница“, София; д-р Ал. Тодоров оглавява Клиниката по сърдечна хирургия при деца към НЦЛССЗ – София; д-р Л. Бояджиев е назначен за началник на Клиниката по сърдечна хирургия при възрастни в НЦЛССЗ – София; през 2002 г. проф. д-р Г. Начев създава Клиника по сърдечна хирургия към УМБАЛ

„Св. Георги“, Пловдив; през 2005 г. проф. д-р Г. Начев поставя началото на нова Клиника по кардиохирургия, базирана на територията на УМБАЛ „Св. Марина“, Варна; през 2007 г. се разкрива Отделението по „Кардиохирургия“ на МБАЛ „Токуда“ Болница София, ръководено от д-р Димитър Николов; през 2011 г. работа започва Кардиохирургия към СБАЛК „Понтика“, Бургас (д-р Димитър Николов, д-р Якимов).

Преподавателска дейност

Неоспоримите успехи и постижения, както и високата квалификация на преподавателските кадри са залегнали в основата на преподавателската дейност на катедрата. За високото качество на обучението спомагат и оборудваният с най-модерна апаратура и позволяващ извършването на обучение от най-високо ниво учебен център, включва аула (Aula Maxima) и учебни зали. Всички лекции и упражнения се онагледяват с най-съвременни технически средства, в това число и директни включвания от операционните и катетеризационните зали с възможност за дискусия с оператора. В катедрата се обучават студенти и специализанти по кардиохирургия, хирургия, гръдна хирургия, съдова хирургия, кардиология и т.н.

Състав на катедрата през 2012 г.:

Проф. д-р Генчо Кръстев Начев, дмн – ръководител катедра

Проф. д-р Тодор Тодоров Захариев, дмн – началник на Клиника по съдова хирургия

Проф. д-р Цанка Борисова Юркова, дмн – началник на Патоанатомична лаборатория

Доц. д-р Юлия Борисова Джоргова-Македонска, дмн – началник на Клиника по кардиология

Доц. д-р Боян Станиславов Баев, дм – началник на Клиника по кардиохирургия

Доц. д-р Димитър Георгиев Петков, дм

Доц. д-р Марио Драганов Станков, дм

Доц. д-р Георги Стефанов Царянский дм – началник на КАИЛ

Доц. д-р Николай Григоров Димитров, дм

Доц. д-р Диана Крумова Трендафилова-Лазарова – началник на отделение ССБВ

Доц. д-р Васил Иванов Каменов, дм
Д-р Румен Венелинов Илиев – главен асистент
Д-р Васил Георгиев Папанчев, дм – главен асистент

Д-р Румен Георгиев Шик – главен асистент
Д-р Людмил Георгиев Бояджиев – главен асистент – началник на Отделение по СХ

Д-р Владимир Панайотов Коларов – главен асистент – началник на операционен блок ОСХ
Д-р Тихомир Ангелов Ангелов – главен асистент
Д-р Георги Минков Попов – главен асистент
Д-р Любомир Христов Давидков – главен асистент

Д-р Пламен Димитров Митев, дм – главен асистент
Д-р Борислав Георгиев Ацев – главен асистент
Д-р Клавдия Цанева Патрикова – главен асистент – началник на ДКБ

Д-р Свилена Панчева Гадева – главен асистент
Д-р Пенчо Дойчев Кратунков – главен асистент – началник на Отделение по детска кардиология
Д-р Незабравка Стефанова Чилингирова – главен асистент

Д-р Божидар Георгиев Тенев – главен асистент
Д-р Филип Алиманов Абединов – главен асистент
Д-р Вилхелм Георгиев Чолаков – главен асистент
Д-р Таня Трайкова Соларова-Мутафчиева – главен асистент

Д-р Юлия Йорданова Патокова – главен асистент
Д-р Димитър Иванов Кючуков – асистент

Д-р Йордан Иванов Македонски – асистент
Д-р Венцислав Владимиров Шейтанов – асистент

Д-р Мирел Петре Търпо – асистент
Д-р Стоян Георгиев Генадиев – асистент

Д-р Илиян Пенчев Петров – асистент
Д-р Любослав Игорев Шкварла – асистент

Д-р Светослав Георгиев Димитров – асистент

Научна дейност

Проекти:

Сравнителен анализ на протективния ефект на „Фибрилиращото сърце“ с конвенционалните методи за миокардна протекция в сърдечната хирургия. Проект към Катедрата, спечелил Гранд на Медицински университет, София (Договор № /2009).

Сравнително макроскопско и СТ-ангиографско изследване на вариациите на Велизиевия кръг от гледна точка на мозъчната протекция в аортната хирургия. Проект към Катедрата, спечелил Гранд на Медицински университет, София (Договор № 19/2011).

Учебници и глави от учебници:

Начев, Г., Миланов, И., Панчев, П., Търновска-Къдрева, Р. (отг. Ред.). Модерна клинична медицина. Актуални аспекти на често срещани заболявания. Елдо, София, 2002.

Чирков, Ал. (ред.). Хирургия на сърцето и съдовете. Арсо, София, 2002.

Начев, Г. (ред.). Ръководство по хирургия с атлас. Том V – Сърдечна хирургия. АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 2009.

Захариев, Т. (ред.). Ръководство по хирургия с атлас. Том VI – Съдова хирургия. АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 2009

АРСО. 2011; стр. 309.

Начев, Г. Наранявания на сърцето. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 309.

Начев, Г. Проникващи наранявания. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 310-311.

Начев, Г. Наранявания на съдовете. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 311-312.

Начев, Г. Дисекции на аортата. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 312-323.

Начев, Г. Остър белодробен тромбемболизъм. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 323-327.

Начев, Г. Усложнения на острия миокарден инфаркт, изискващи спешна оперативна интервенция – постинфарктен дефект на междуклапната преграда. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 327-331.

Начев, Г. Усложнения на острия миокарден инфаркт, изискващи спешна оперативна интервенция – постинфарктна руптура на свободната стена на сърдечна камера. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 331-333.

Начев, Г. Остра травматична аортна трансекция. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. APCO. 2011; стр. 333-336.

Начев, Г. Травми на съдовете. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. APCO. 2011; стр. 336-338.

Царянски, Г. Анестезиология и интензивно лечение при сърдечно-съдова патология. Сърдечно-съдова (циркулаторна) реанимация. – В: Ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по медицина (под печат).

Царянски, Г. В Ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по медицина (под печат).

Докторанти:

Защитили докторанти:

д-р Димитър Николов

д-р Пламен Панайотов

д-р Владимир Коларов

д-р Иво Петров

д-р Диана Трендафилова

д-р Николай Димитров

В процес на защита:

д-р Румен Илиев

д-р Валентин Говедарски

д-р Адриан Тонев

д-р Илиан Петров

д-р Стоян Генадиев

д-р Светослав Йовев

д-р Пенчо Кратунков

д-р Борислав Ацев

Участия в Конгреси за 2010-2011 г.:

20th world congress – World society of cardiothoracic surgeons, 20th – 23rd October, 2010, India.

2010 Neuroscience Meeting Planner. San Diego, CA: Society for Neuroscience, 2010.

ISHLT 30th Anniversary Meeting & Scientific Sessions Chicago, Chicago, USA

Valves in the Heart of the Big Apple VI. 3rd Annual Joint Scientific Meeting of the Heart Valve Society of America and Society for Heart Valve Disease, 2010, NY, USA

24th EACTS Annual Meeting, 2010, Geneva, Switzerland

6th International Congress of Update in Cardiology and Cardiac Surgery, 2010, Antalya, Turkey.

SCTS annual meeting and cardiothoracic forum, 2011, London, UK

15th Congress of the Catalan Society for Cardiac Surgery, 2011, Barcelona, Spain

1st Munich Aortic Conference, 2011, Munich, Germany

50th Anniversary Zurich Symposium, 2011, Zurich, Switzerland

ISMICS, 2011, Washington DC, USA

25th EACTS Annual Meeting, 2011, Lisbon, Portugal

21st World Congress of the World Society of Cardio-Thoracic Surgeons., 2011, Berlin, Germany

7th International Congress of Update in Cardiology and Cardiac Surgery, 2011, Antalya, Turkey.

4th National congress for thoracic, cardiac and vascular Surgery, 2011, Pravets, Bulgaria

Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, 2011, Nesebar, Bulgaria

Първи конгрес

XVII Конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България

XIII Национален конгрес по хирургия, 2010, София

XII Национален конгрес по кардиология, 2010, Албена

Булспен, 2010 г.

Годишна конференция на българското национално дружество по ангиология и съдова хирургия, 2010, Велинград

Национален симпозиум по дълбока венозна тромбоза, 2010, Халкидики, Гърция

Национален симпозиум по ендоваскуларна хирургия, 2010, София

Мендународен симпозиум по консенсуси в съдовата патология, 2010 Черинг Крос, Англия

Симпозиум по интензивно лечение, 2011, Брюксел

Европейски конгрес по кардиоторакална анестезиология, 2011, Виена, Австрия

Европейски конгрес по интензивно лечение, 2011, Берлин, Германия

Зимно училище по кардиология, 2011, Боровец

Национална конференция, ОКС, 2011, Несебър

V Национален конгрес по интервенционална кардиология, 2011, София

Ендоваскуларен курс, 2011, София

По важни научни публикации:

Alexandrov, V., S., Lambrea, Jorgova, J., Tsarjanski, G., Tchernev, S., Nachev, G. A Case Report of Tromboembolism and Pregnancy. Bulgarian Austrian Medical Meeting, December 13-14, 1991, Sofia.

Baev, B., Iliev, R., Natchev, G., Tchirkov, A. Multiple coronary endarterectomies in CABG for patients with diffuse CAD. In Abstracts of 2d Macedonian congress of cardiology with international participation, 26-29 June, Ohrid, Macedonia, 2002, p. 22.

Baev, B., Nicolov, D., R. Iliev, G. Natchev, A. Tchirkov. Surgical treatment of ischemic mitral regurgitation – early and late results of repair versus replacement. ESCVS Abstracts June 2000 p. 141.

Baev, B., Nicolov, D., Iliev, R., Natchev, G., Tchirkov, A. Surgical treatment of ischemic mitral regurgitation- early and late results of repair versus replacement. Thorac Cardiovasc Surg. 2000; (Suppl.1), S43-S49.

Baev, B., Petkov, D., Kioutchukov, D., Kolev, N., Papantchev, V., Nachev, G. Surgical ventricular restoration in patients with ischemic heart failure – comparison of two methods of myocardial protection – vented fibrillating heart versus cardioplegic arrest. In abstract book of 21st century threatment of heart failure: synchronizing surgical and medical therapies for better outcome. Cleveland, Ohio, USA, 18-20 October, 2007, p. 461.

Baev, B., Petkov, D., Iliev, R., Kioutchukov, D., Schick, R., Papantchev, V., Nachev, G. 18 years experience with mitral valve repair. Heart Surg Forum. 2008; 11:S257.

IF (2008) – 0.488

Baev, B., Petkov, D., Kioutchukov, D., Papantchev, V., Nachev, G. Surgical ventricular restoration in patients with ischemic congestive heart failure. Heart Surg Forum. 2008; 11:S264.

IF (2008) – 0.488

Chervenkov, V., Kirilova, K., Tchirkov, A. Venous reconstruction of the inferior vena cava bifurcation for retroperitoneal rhabdomyosarcoma in a child. Case report. J Cardiovasc Surg (Torino). 2005; 46:47-9.

Chessa, M., Drago, M., Kratunkov, P., Bini, M., Butera, G., De Rosa, G., Bossone, E., Carminati, M. Differential Diagnosis Between Patent Foramen Ovale and Pulmonary Arteriovenous Fistula in Two Patients with Previous Cryptogenic Stroke Caused by Presumed Paradoxical Embolism. – J. Am. Soc. Echocardiogr., 2002; 15:845-6.

Edelstein, L., Hinoova-Palova, D., Paloff, A., Papantchev V, Ovtsharoff W. Leu-enkephalin immunoreactivity in the cat claustrum: A light- and electron-microscopic investigation. 900.3/III24. 2010 Neuroscience Meeting Planner. San Diego, CA: Society for Neuroscience, 2010. Online.

Gadeva, S., Jorgova, J., Kratunkov, P., Nachev, G., Chircov, A. Intraoperative Transesophageal Echocardiography in Patients with Surgical Valve Repair. 1-st Macedonian Congress of Cardiology, 9-12 October 1996, Ohrid, Republic of Macedonia.

Gadeva, S., Kratunkov, P., Jorgova, J., Nachev, G., Tchirkov, A. Intraoperative Transesophageal Echocardiography in Patients with Surgical Valve Repair. Khirurgia. 1995; 48:59-63.

Garcheva, M., Piperkova, E., Jorgova, J., Petrov, I. TI-201 SPECT for the detection of viable myocardium in chronic coronary occlusions. Radiology and Oncology, 1997:134.

Garcheva, M., J. Jorgova, D. Trendafilova, I. Kostadinova. Role of the GATED SPECT Functional Markers for viability assessment in patients with severe left ventricular dysfunction. EANM 2002 Vienna 2-4 09.

Gartcheva, M., Sheiretova, E., Goranova, K., Kalyanova, A., Jorgova, J. Thallium-201 Immediate ReInjection Early Imaging Technique of Myocardial Perfusion Scintigraphy before PTCA. Sympo-

sium on Tomography in Nuclear Medicine, Present status and future Prospects. Vienna, Austria, 21-25 August 1995.

Iliev, R., Petrov, I., Zakhariyev, T., Nikolov, D., Baev, B., D. Petkov, G. Nachev, Al. Tschirkov Simultaneous interventional cardiological and cardiosurgical procedures for treatment of concomitant cardiovascular diseases. 1st international Yugoslav – German Symposium on Cardiovascular Drug and Therapy June 7-8, 2002, Belgrade.

Petrov, I., Nedevska, M., Chilingirova, N., Simeonov, P., Kratunkov, P., Stoinova, V., Nikolov, D., Konteva, M., Tzarianski, G., Tschirkov, A. Endovascular Repair of Dissecting Thoracic Aortic Aneurysm in a Patient With Turner Syndrome. *J Endovasc Therapy* 2006; 13:693-6.

Jorgova, J., Petrov, I., Garcheva, M., Runev, N., Manov, E. Improvement of Global and Regional Left Ventricular Function by Percutaneous Revascularization of Chronic Coronary Occlusions and Predictive Value of TI-201 Scintigraphy. *Международен медицински сборник на ИМАБ*, 2001; 1.

Jorgova, J., Runev, N., Nachev, G., Nachev, C., Tschirkov, A. Predictors of Restenosis after Successful Balloon Angioplasty of Chronic Coronary Occlusions. *International journal for research and investigation on atherosclerosis and related diseases*, 1997; 134.

Jorgova, J., Runev, N., Panajotov, Ch., Nachev, Ch. Predictors of Restenosis after Successful Balloon Angioplasty of Chronic Coronary Occlusions. *Atherosclerosis*, 1997, vol.134(1,2); 268. (Abstract 3.P.332 of the 11th International Symposium on Atherosclerosis), Paris, 5-9 October 1997.

Jorgova, J., Sedney, M., van der Wall, E., van Benthem, A., Buis, B. Comparative trial of Omnipaque 350 (iohexol) and Telebrix 350 (sodium meglumine ioxithalamate) in left Ventriculography and Coronary Arteriography. *Eur J Radiol*, 1992; 15:75-82.

Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Petrov, I., Staneva, M., Stoinova, V., Nedevska, M., Dimitrov, N., Tschirkov, A. Covered Stents – Treatment Of Choice For Severe Aortic Coarctations And Aneurysms In Adolescents And Adults? *Bulgarian Journal of Cardiology* 2006; 1:1-9.

Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Tschirkov, A. Transcatheter Closure of Multiple Atrial Septal Defects with two Amplatzer Septal Occluders. *Bulgarian Cardiology* 2004; 3:3-7.

Kratunkov, P., Giusti, S., Carminati, M. Interventional Closure of Atrial Septal Defects and Patent Foramen Ovale. VIII National Congress of Cardiology, 5-7 December 2002, Sofia, Bulgaria.

Kratunkov, P., Giusti, S., Carminati, M. Interventional Closure of Patent Foramen Ovale (PFO) in patients with cryptogenic stroke or transitory ischaemic attack (TIA). *Bulgarian Neurology* 2003; 3:162.

Kratunkov, P., DeGiovanni, J., Tchilingirova, N., Lalev, D., Tschirkov, A. Transcatheter Closure Of Perimembranous Ventricular Septal Defect (VSD) With An Amplatzer Muscular VSD Occluder. *Bulgarian Cardiology* 2005; 11:25-30.

Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Petrov, I., Staneva, M., Stoinova, V., Nedevska, M., Dimitrov, N., Tschirkov, A. Covered Stents – Treatment Of Choice For Severe Aortic Coarctations And Aneurysms In Adolescents And Adults? *Bulgarian Journal of Cardiology* 2006; 1:1-9.

Nachev, G., Iliev, R., Jorgova, J., Tschirkov, Al. Composite Graft-valve replacement of the Aorta for Aneurysms. *Macedonian medical association*, 1997.

Nachev, G., Mishev, B., Alexandrov, V., Jorgova, J., Tschirkov, Al. Early operative Treatment of Acute Aortic Dissection in 33 Patients. *J Cardiovasc Surg*, 1987; 28.

Nachev, G., Petkov, D., Baev, B., Papantchev, V., Simeonov, P., Trendafilova, D., Nedevska, M. Role of endovascular stent graft implantation in treatment of patients with aneurysms and dissections of the thoracic aorta – a 5 year experience In the Abstract book of 6th Annual Meeting of the Euro-Asian Bridge. Dubrovnik, Croatia, April 27-28, 2009. p. 28.

Papantchev, V., Todorova, D., Paloff, A., Hinova-Palova, D., Nikolov, D., Hristov, S., Naydenov, E., Tschirkov, A., Ovtsharoff, W. Some variations of the circle of Willis, important for brain protection in cardiac surgery – a new interpretation of the classical work of Adachi: "Anatomie der Japaner.

Das Arteriensystem der Japaner". *Praemedicus* since 1925. 2006; 27:1-9.

Papantchev, V., Hristov, S., Todorova, D., Naydenov, E., Paloff, A., Nikolov, D., Tschirkov, A., Ovtsharoff, W. Some variations of the circle of Willis, important for cerebral protection in aortic surgery – a study in Eastern Europeans. – *Eur. J. Cardio. thorac Surg*. 2007; 31:982-9.

IF (2007) – 2.011

Papantchev, V., Nachev, G., Petkov, D., Ovtsharoff, W. Reply to Ellenberger et al., *Eur J Cardio-thorac Surg*. 2007; 32:823.

IF (2007) – 2.011

Papantchev, V., Stoinova, V., Todorova-Papantcheva, D., Paloff, A., Hinova-Palova, D., Hristov, S., Aleksandrov, A., Petkov, D., Nachev, G., Ovtsharoff, W. Willis circle variations important for cerebral protection in aortic surgery – a CT angio study in Eastern Europeans. *Scripta Sci Med*, 2011; 43:96.

Petkov, D., Nicolov, D., Baev, B., Iliev, R., Natchev, G., Tchirkov, A. Surgical treatment of aortic valve endocarditis-Comparative study between stented and stentless valves. *Thorac Cardiovasc Surg* 2003; 51:S56-S58.

Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. Hybrid Management in patients with complex aortic pathology – single center experience. Presented at 20th world congress – World society of cardio-thoracic surgeons, 20th – 23rd October, 2010, India. *Heart Surg Forum* 2010; 13:S36.

Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Simeonov, P., Trendafilova, D., Nedevska, M., Jorgova, J., Nachev, G. Endovascular stent grafts in Bulgaria – reporting 3 cases. *Compt Rend Acad Bulg Sci*. 2009; 62:1333-8;

IF (2009) – 0.204

Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. Hybrid Management in patients with complex aortic pathology – single center experience. *Heart Surg Forum* 2010; 13:S36.

IF (2008) – 0.488

Petkov, D. Papantchev V, Baev B, Nachev G. Transcatheter treatment in patients with complex aortic pathology. *Int J Cardiol*. 2011; 147:S67.

IF (2010) – 6.802

Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Simeonov, P., Nachev, G. "St. Ekaterina" University hospital experience with thoracic aortic stent graftings. *Cardiol Cardiac Surg*. 2010; 2:32-41.

Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. LIMA-to-LAD anastomosis stenosis, caused by excessive instent proliferation. *Cardiol Cardiac Surg*. 2010; 2:64-9.

Petrov, I., Nedevska, M., Chilingirova, N., Simeonov, P., Kratunkov, P., Stoinova, V., Nikolov, D., Konteva, M., Tzarianski, G., Tschirkov, A. Endovascular Repair of Dissecting Thoracic Aortic Aneurysm in a Patient With Turner Syndrome. *J Endovasc Therapy* 2006; 5:693-6.

Petrov, I., Jorgova, J., Trendafilova, D., Tschirkov, A. El Tratamiento endovascular de pacientes con patologia combinada- coronaria, carotidea y periferica- base de la estrategia de revascularizacion global. *Revista Espanola de cardiologia* 2003; 56 (Supl.2):173.

Shabani, R., Runev, N., Jorgova, J., Panajotov, C., Nachev, G. Estimation of right ventricular end-diastolic pressure from Doppler Transtricuspidal Flow Velocity in Patients with Right ventricular Infarction. *Eur Heart J*. 1996; 17.

Trendafilova, D., Jorgova, J., Runev, N. Bare metal stents as an acceptable option in diabetic pateients. *Compt Rend Acad Bulg Sci*. 2010; 63.

IF (2008) – 0.488

Trendafilova, D., Jorgova, J., Simeonov, P. First transfemoral aortic valve implantation in Bulgaria. *Int J Cardiol*. 2010; 9.

IF (2010) – 6.802

Tschirkov, A., Baev, B., Iliev, R. Simultaneous pectus and open heart surgery. In Surgical treatment of anterior chest wall deformities. *Chest Surg North Am*. 2000; 110:405.

Tschirkov, A., Jorgova, J., Tchilingirova, N., Velkovski, I., Petkov, D., Iliev, I., Nikolov, D., Petrov, P., Nachev, G. The Prognosis of Rhythm Disturbancies after surgical Repair of Atrium Septum Defects (ASD) in Patients after the Third Decade of their Life. 1-st Macedonian Congress of Cardiology, 9-12 October 1996, Ohrid, Republic of Macedonia.

Tschirkov, A., Natshev, G., Mishev, B., Savova, A., Ovanessjan, H. An easy and safe approach for simultaneous repair of severe pectus excavatum and the underlying lesions of the heart and thoracic aorta. *J Thorac Cardiovasc Surg.* 1989; 98:305-7.

Tschirkov, A., Michev, B., Topalov, V., Michailov, D., Jurukova, Z., Petkov, R. Incidences and surgical aspects of cardiac myxomas in Bulgaria. *Thorac Cardiovasc Surg.* 1990;38 Suppl 2:196-200.

Tschirkov, A., Mishev, B., Natshev, G., Petkov, R., Alexandrov, V., Jurukova, Z. Perioperative myocardial protection with the calcium antagonist diltiazem. – *Eur. J. Cardiothorac Surg.* 1992; 6:225-35.

Tschirkov, A., Nikolov, D., Papantchev, V. New technique for implantation of inflow canula of Berlin Heart INCOR system. – *Eur. J. Cardio. Thorac. Surg.*, 2006; 30:678-9.

IF (2006) – 2.106

Tschirkov, A., Nikolov, D., Tinov, G., Papantchev, V. Successful implantation of Berlin Heart INCOR system after Bentall/De Bono operation. *Interact CardioVasc Thorac Surg* 2007; 6:225-227.

Tschirkov, A., Nikolov, D., Tasheva, I., Papantchev, V. Successful Fibrinolysis After Acute Left Ventricular Assist Device Thrombosis. *J Heart Lung Transplant* 2007; 26:553-5.

IF (2007) – 3.087

Tschirkov, A., Nikolov, D., Papantchev, V. The Berlin Heart EXCOR in an 11-year-old boy. A bridge to recovery after myocardial infarction. *Tex Heart Inst J.* 2007; 34:445-8.

IF (2007) – 0.601

Zahariev, T. The TRIANGLE screening program: Bulgarian results. *Phlebology*, 2006; 13:141-80.

Zakhariev, T., L. Grozdinsky, Al. Tschirkov. Hospital and outpatient management of acute deep venous thrombosis with low molecular weight and ungrafted Heparin. Presented at the 21th World Congress of The International Union of Angiology, 7-11 April 2002, New York, USA.

Zakhariev, T., L. Grozdinski, Al. Tschirkov. Ultrasound Doppler Imaging in Carotid Surgery. Presented at the 21th World Congress of The International Union of Angiology, 7-11 April 2002, New York, USA.

Zakhariev, T., Stankev, M., Baev, B., Mintchev, B., Tschirkov, A. Surgical strategy for major aortoiliac reconstructions in patients with associated coronary artery disease. In *Cardiac Surgery and Comorbid Disease*. Steinkopff Verlag Darmstadt 1999:17.

Zakhariev, T., Grozdinsky, L., Stankev, L., Kirilova, K., Tschirkov, A. Duplex Scanning and Transcranial Doppler Sonography Evaluation of Carotid Endarterectomy. *International Angiology*, 2000; 19 (Suppl. 2):91.

Zakhariev, T., Stankev, M., Baev, B., Iliev, R., Tschirkov, A. A rare case of hydatid cyst perceived as false aneurysm of thoracic aorta. *J Thorac Cardiovasc Surg.* 1997; 113:792-3.

Zakhariev, T., Grozdinsky, L., Tschirkov, A. Aorto-femoro-popliteal reoperative arterial surgery. Execution of new thrombectomy catheters. *Int J Surg Sci* 2001; 8(suppl 1):145-7

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Симеонов, П., Трендафилова, Д., Недевска, М., Начев, Г. Ендотезиране на торакалната аорта при пациенти с еневризми и дисекции. Пет-годишен опит на УНСБАЛ „Св. Екатерина“. *Med info.* 2010; 10:40-43.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Спешни състояния в сърдечната хирургия – опитът на УНСБАЛ „Св. Екатерина“. Българско хирургично дружество. XIII национален конгрес по хирургия с международно участие. Доклади II, 2010, стр. 774-784.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Владов, Н., Мутафчийски, В., Панев, П., Янев, К., Начев, Г. Оперативно лечение на тумори с екстракорпорално кръвообръщение. Българско хирургично дружество. XIII национален конгрес по хирургия с международно участие. Доклади II, 2010, стр. 785-791.

Димитрова, А., Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Биохимични маркери за миокардна некроза. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2010; 2:29-32.

Петков, Д., Папанчев, В., Димитрова, А., Баев, Б., Начев, Г. Сравняване на методите за миокардна протекция – първични данни. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2010; 2:33-6.

Царянский, Г., Абединов, Ф., Тенев, Б., Марковски, А., Бонев, М., Димитрова, В., Начев, Г. Хранителен режим и имуносупресия след сърдечна трансплантация. Булспен, 2010.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, М., Стойнова, В., Панайотов, Ч. Наличие на лява горна празна вена при имплантация на постоянен електрокардиостимулатор. – *J. Clin. Med.*, 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Имплантация на допълнителен спасителен ендокарден електрод при пациент напълно зависим от електрокардиостимулация и двукратен остър екзит блок. – *J. Clin. Med.*, 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Трудно интубиране на коронарния синус (КС) при имплантация на ресинхронизираща система за стимулация при пациент с екстремно дилатирани сърдечни кухини. – *J. Clin. Med.*, 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Ресинхронизираща система за стимулиране с имплантация на два левокамерни електрода с идиопатична дилатативна кардиомиопатия. – *J. Clin. Med.*, 2010:3/2/.

Петков, Д., Кратунков, П., Папанчев, В., Боян, Б., Начев, Г. Стратегии при лечението на вродените аномалии на коронарните артерии. – *Med. info.*, 2011; 11:52-5.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Спешни състояния в Кардиохирургията – Белодробен тромбемболизъм. – *Med. info.*, 2011; 11:72-5.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Хирургично лечение на пациенти с редисекации на гръдната аорта. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011; 3:33.

Петков, Д., Кратунков, П., Папанчев, В., Чилингирова, Н., Боян, Б., Начев, Г. Техники за корекция на вродени артерио-венозни фистули на коронарните артерии. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:39.

Якимова, П., Петков, Д., Папанчев, В. Транскатетърно аортно клапно протезиране. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:81.

Якимова, П., Папанчев, В. Рискови фактори за забравяне на чужди тела в оперативното поле. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:82.

Кумчев, Г., Рахман, Х., Папанчев, В. Миокардна протекция в Кардиохирургията. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:83.

Джоргова, Ю., Трендафилова, Д., Симеонов, П., Калинова, Т., Ацев, Б., Петков, Д., Папанчев, В., Марковски, А., Начев, Г. Първоначален опит с TAVI при пациенти със симптоматична Ао стеноза и висок оперативен риск. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 88-9.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Мениджмънт на пациенти с комплексна аортна патология – опит на един център. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 90-1.

Димитрова-Карамфилова, А., Царянский, Г., Петков, Д., Баев, Б., Начев, Г. Тромбеластография. Анестезиология и интензивно лечение 1/2011.

Царянский, Г., Марковски, А., Абединов, Ф., Чолаков, В., Димитрова, В., Петков, Д., Джоргова, Ю., Начев, Г. Анестезиологично-реанимационни особености на транскатетърната аортна клапна имплантация. Резултати при 17 пациента. Анестезиология и интензивно лечение 2/2011.

Царянский, Г. Принципи на анестезиологичния подход при пациенти със сърдечно-съдова патология. Анестезиология и интензивно лечение (под печат).

Царянский, Г., Тенев, Б., Чолаков, В., Бонев, М. Сърдечна трансплантация. Ранни и отдалечени следоперативни грижи. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 90-1.

Царянски, Г., Марковски, А., Тенев, Б., Абединов, Ф. Анестезия и интензивно лечение при сърдечна трансплантация. В книжка с резюмета от XVII конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България.

Царянски, Г., Марковски, А., Абединов, Ф., Начев, И., Димитрова, В., Симеонов, П., Петков, Д., Начев, Г. Анестезиологично реанимационни особености на транскатетърната аортна клапа на имплантация. Резултати при 17 пациенти. В книжка с резюмета от XVII-ти конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България.

Говедарски, В., Петров, И., Геннадиев, С., Захариев, Т., Начев, Г. Ендоваскуларни техники за профилактика на инфраингвинални байпас реконструкции. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Говедарски, В., Геннадиев, С., Петров, И., Захариев, Т., Начев, Г. Хибридни процедури в субклавно-брахиалния сегмент. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Говедарски, В., Петров, И., Геннадиев, С., Захариев, Т., Начев, Г. Ендоваскуларни процедури за оклузивни лезии на инфрагеникуларните артерии. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Историята на българската урология е неразривно свързана с развитието на древната медицина по нашите земи, а през втората половина на XIX и XX в. и с развитието на хирургията. Абсолютно безкористно и успешно са лекували в далечното минало Боян Магесника, Дамян и Козма Безсребърници, Света Петка Българска. Дълго време медицинската помощ, включително урологията, се е оказвала от народни лечители – билери. Наченки на действената медицина, която разработва хирургически методи, поставят джерахите – хора с елементарно медицинско образование. С един типичен урологичен проблем – лечението на мехурната калкулоза, се занимавали т.нар. тахчий. Те са установявали камъните през ректума и с остър бръснач правели дълбока инцизия по перинеалната бразда. След това помощникът натискал коремната стена с цел пикочният мехур да изпъкне през разреза. Мехурът се срязвал и със специално приспособена лъжичка камъните се изваждали. Раната се наплисквала с чиста вода и върху нея се поставяла питка от прясно тесто, намазано с мехлем от яйчен белтък и чист зехтин. Първите 24 часа след операцията пациентът пие само вода, след което поема варена ечемична вода. Първоначално болните уринират през раната (децата до 10 дни, възрастните повече) след което нормалното уриниране се възстановява. Такива операции са извършвани в Габрово през 30-те години на XIX в. от двама братя гърци. Техен ученик става Тотьо Пандев, който предава уменията на сина си Пантъо Тотев и на внука си. Тази практика съществува до 90-те години на XIX в., когато властите официално я забраняват. Почти всички операции са успешни. Пантъо Тотев е оперирал около 100 човека само с един смъртен случай. Такава дейност по време на Възраждането е извършвал и народният лечител Костаки Стергиев. Той е вадил камъни от пикочния мехур, но само с разрешение на калоферския кадия. През Възраждането започва и научната медицина. Първите сведения за научни разработки по урологични проблеми са докторските дисертации на

д-р Алеко Апостолов (уринарни фистули при човека, обсъждане от гледна точка на тяхното развитие) – разработена в Париж през 1878 г. и на д-р Хр. Бонев (принос към въпроса за цисто-уретро анастомозата и цисто-уретро пластиката) – защитена в Лион през 1889 г.

След Освобождението е основано медицинско дружество. Още през 1880 г. един от първите проблеми, които се разглеждат, е този за литотрипсията. Докладчик е д-р Димитър Моллов, който прави и първата публикация по този въпрос. През време на Великото народно събрание той извършва във Велико Търново първата литотрипсия с инструмент, доставен от Одеса. Необходими са му били 4 сеанса, като не е използвал аспиратор. През 1881 г. литотрипсиите вече се извършвали на един сеанс. През 1896 г. д-р Проданов е извършил първото секцио алта. Две години по-късно д-р Михайловски публикува опита си върху 12 операции на болни с камък в пикочния мехур. Същият лекар извършва и първата нефропексия през 1897 г.

През 1910 г. д-р М. Софрониев, който се счита за първия български уролог, прави първата трансвезикална аденомектомия (по метода на Фрайер).

Създаването на Медицинския факултет допринася за развитието на урологията. Някои общи хирурзи имат втора специалност урология. Повечето лекари са завършили в чужбина. Към 1 януари 1940 г. такива са д-р Минко Софрониев (завършил в Монпелие, 1897 г.), д-р Мирчо Морфов (завършил в Лион, 1903 г.), д-р Таньо Танев (завършил във Франкфурт, 1920 г.), д-р Мезан Ерохам (завършил в Женева, 1921 г.), д-р Исак Израел (завършил в Берлин, 1923 г.), д-р Герги Аджаров (завършил в Мюнхен, 1925 г.), д-р Димитър Сарафов (завършил в Лайпциг, 1925 г.), д-р Христо Оцетов (завършил в София, 1925 г.).

Д-р Мирчо Морфов специализира урология в Париж и извършва една от първите операции за възстановяване на перинеалната уретра чрез термино-терминална анастомоза. През 1920 г. д-р Иван Николаев предлага свой модифициран метод за оперативно лечение на везиковагиналните фистули.

Като създатели на нови оперативни методи приноси имат д-р Димитър Плосков – затваряне на пикочния мехур чрез кожно ламбо от корема, д-р Александър Станишев – нефропексия, д-р Антон Червенаков – нов достъп до средната част на уретера, д-р Никола Делев – създаване на нов пикочен мехур от сигма. През 1943 г. излиза и първата монография, посветена на хирургическото лечение на ДПХ, озаглавена „Така наречената хипертрофия на простатната жлеза и неговото оперативно лечение“ от д-р Христо Атанасов. През 1946 г. доц. М. Енфеджиев внедрява перинеалната аденомектомия. Плод на неговия голям опит е монографията му „Простатата“. Ретропубичната аденомектомия по Лидски–Милин още не намерила достатъчна популярност в нашата страна. Между 1964–1970 г. се внедрява и трансуретралната хирургия в нашата страна. Тя се свързва с д-р Ангел Ангелов – той е избран за президент на Европейската асоциация по ендоурология, работил в Германия и усвоил методиката там. Определен принос имат проф. Червенаков, доц. Табаков, проф. Чакъров, доц. Тачев. Заслуги за развитието на българската урология имат и изявените коремни хирурзи проф. Владимир Томов, проф. Антон Червенаков, проф. Параскев Стоянов, проф. Александър Станишев, проф. Москов, д-р Кишев, който впоследствие работи в Европа и Америка

Първото урологично отделение в нашата страна е създадено през 1934 г. в Общо-войсковата болница, София, с началник д-р Таньо Стефанов Танев. Специализирал е урология в Париж, при големия френски уролог проф. Марион. Той е първият българин член на Световното урологично дружество.

През 1935 г. към Катедрата по факултетска хирургия към МУ – София е създадено урологично отделение с ръководител проф. Владимир Томов (частен доцент). Още преди създаването на Институт „Пирогов“ (1950 г.) към болницата на червения кръст е имало урологично отделение с 20 легла, ръководено от д-р Оцетов. По-късно (1957 г.) то прераства в спешно урологично отделение с 50 легла.

През 1951 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекари (ИСУЛ) се създава първата Катедра по урология със 75 легла с ръководител проф. Антон Червенаков и асистенти доц. С. Попиванов и доц. Т. Андреев. По-късно членове на катедрата стават д-р М. Карапандов, доц. С. Рускова, акад. Минков, доц. Табаков, доц. Будевски, доц. Тачев, проф. Чакъров, д-р Петков, д-р Дашинов, д-р Табанска, д-р Тоцев, д-р Делчев, д-р Морис Сидра, доц. Банчев, проф. Д. Цветков, д-р П. Петров, проф. П. Панчев. За първи път българските уролози имат научно звено където могат да получат знания и да придобият специалност. Това им дава ново самочувствие.

Към катедрата по урология се оформят специализирани звена. Група по нефролитиаза със специализирана лаборатория за анализ на конкрементите и клинична лаборатория с ръководител доц. С. Попиванов, д-р Дашинов, доц. Будевски, д-р Табанска, доц. Банчев. Наследник на това звено е Секторът за анализ на конкременти с ръководител доц. Т. Атанасова. В това звено се правят първите проучвания за разпространението на литиазата в нашата страна. В сътрудничество с други клиници се създава препаратът „Солуран“ за лечение на пикочните камъни.

Второ звено – Урогенитална туберкулоза. С ръководител доц. Т. Андреев, д-р Тоцев. По-нататък с проблема се занимава и проф. Чавдар Славов. В момента проблемът е актуален, но интереса към него не е толкова голям.

Трето звено – Андрология. То е най-мощната група, ръководи се от доц. С. Рускова, д-р М. Карапандов, проф. Д. Цветков. По-късно към този сектор работят доц. П. Симеонов, проф. Узунова, д-р Заимов, д-р Кацаров. Стигна се до създаване на самостоятелна клиника, която по-късно се превръща в сектор, в който в момента работят проф. Узунова и д-р Заимов.

Четвърто звено – Хемодиализа. В началото на 60-те години у нас проф. Червенаков проучва какво представлява новия метод „хемодиализа“ и какви се неговите перспективи. Той възлага на д-р М. Карапандов да се запознае с метода и на заседание на урологичното дружество той из-

нася доклад. Така се създава първото Отделение за лечение на болни с бъбречна недостатъчност (1962 г.) с началник доц. Е. Патев. Отделението съществува до 1972 г., когато поради структурни промени е преместено в Александровска болница. Със създаването на Медицинска академия през 1972 г., Катедрата по урология при ИСУЛ и Клиниката по урология в Александровска болница се обединяват в единна Катедра по урология. Новата катедра заедно с придадените ѝ звена – нефрология, хемодиализа, се преименува в Център по урология, нефрология, хемодиализа и трансплантация (ЦНУХТ по-късно НИНУХТ), а от 1990 г. – КЦУ. Към тях има специализиран научен съвет. Ръководители на ЦНУХТ и ИНУХТ последователно са проф. Н. Атанасов, проф. З. Киряков, проф. Х. Куманов. През 1998 г. клиничният център отново получава предишното си име – Катедра по урология. В обединената катедра се обособяват Клиника по нефролитиаза с ЕКЛТ с ръководители д-р Илиев, доц. Л. Доновски, доц. Яне Янев; Клиника по обща урология с ръководители д-р К. Николов, доц. Тачев, проф. М. Цветков, проф. Д. Младенов; Клиника по онкоурология с ръководители проф. Х. Куманов, проф. П. Панчев; Клиника по трансплантация с ръководители проф. Панчев, доц. Николовски, доц. Симеонов; Сектор по анестезиология, реанимация и интензивно лечение с ръководители доц. Тенев, д-р Дорев, доц. Бовянска, доц. Темелков.

Проф. Н. Атанасов

Ръководители на катедрата по урология хронологично са: проф. Антон Червенаков (1951-1973), проф. Никола Атанасов (1973-1980), акад. Никалай Минков (1980-1982), проф. Христо Куманов (1982-1989, 1995-1999), доц. Л. Доновски (1989-1993), проф. Петър Панчев (1993-1995; от 1999 г.).

Акад. Н. Минков

Проф. Х. Куманов

Доц. Л. Доновски

Проф. Петър Панчев

Катедрата по урология е люлка на повечето ръководни кадри по урология в нашата страна: акад. Н. Минков през 1969 г. е назначен за ръководител на Клиниката по спешна и детска урология към Институт „Пирогов“; проф. Т. Андреев става завеждащ урологична клиника, по-късно катедра във ВМИ–Варна. По-късно тази клиника се поема от доц. Д. Гочев; доц. П. Петров – завеждащ урологична клиника в Университетска болница Лозенец; проф. Ст. Чакъров завежда Урологична клиника в болница „Света Анна“ (Окръжна болница); доц. Вл. Янев завеждащ Урологична клиника в Транспортна болница; доц. А. Банчев завежда Клиника и катедра по урология във ВМИ–Пловдив; доц. Кр. Нейков завежда Онкоурологична клиника в Онкологична болница „Дървеница“; д-р К. Давидов завежда Урологично отделение в болница Токуда; д-р Семерджиев завежда Отделение по урология в болница „Доверие“ с консултант доц. М. Георгиев; проф. М. Цветков работи в 5-та градска болница.

Всички национални консултанти по урология и трансплантация от създаването на тази институция досега са членове на катедрата: акад. Минков, проф. Куманов, проф. Панчев, проф. Чакъров, проф. М. Цветков, проф. Ч. Славов. Национален консултант по трансплантация е проф. П. Панчев.

Състав на катедрата: проф. Панчев, проф. Славов, проф. Младенов, проф. Узунова, доц. Николовски, доц. Симеонов, доц. Кирилов, доц. Георгиев, доц. Кр. Янев, доц. Венков, доц. Ст. Атанасова, д-р Владимирова, д-р Св. Димитров, д-р Заимов, д-р Орманов, д-р Пл. Димитров, д-р Младенов, д-р Попов, д-р Василев, д-р Р. Димитров, д-р С. Рангелов, четирима докторанти и трима специалисти.

Хабилитираните сътрудници са 11 – 4 професори и 7 доценти. Хабилитирани са и двама анестезиолози – доц. Тенев и доц. Бовянска, и един ръководител на организационно методично бюро – доц. Долгов. От катедрата са пенсионирани 13 хабилитирани сътрудници. От членовете на катедрата двама са заместник-

декани – проф. Ч. Славов, проф. Узунова. Бивш директор на Александровска болница е доц. С. Кирилов. Директор на Първа градска болница, а по-късно депутат е доц. Николовски. След излизането си от катедрата проф. Куманов е директор на Агенцията по трансплантация. Д-р Морис Сидра, редовен член на катедрата, е министър на здравеопазването в Судан.

През последните 17 години не е имало европейски, световен или регионален конгрес по урология, на който да не са присъствали между 5 и 10 представители на катедрата.

В Катедрата по урология се прилагат върховите постижения на урологичната наука и практика: ендоскопска урология, трансплантация, екстракорпорална литотрипсия. Трансуретралната хирургия благодарение на членовете на катедрата е внедрена във всички урологични заведения в нашата страна. Проф. Панчев като национален консултант по урология я внедрява в областните центрове.

Проф. Чакъров организира курсове по трансуретрална хирургия. Всяка година най-мал-

ко 5 колеги от страната са на индивидуални курсове по същия проблем в катедрата. От 5 години в Катедрата по урология се правят лапароскопски операции в малък и среден обем. Внедрени са перкутанната нефролитотомия, уретероскопия с механична или лазерна литотрипсия, фотодинамичната диагностика, стентирването. През 1986 г. за първи път в нашата страна в катедрата е внедрен апаратът за ЕКЛТ НМ 1 Дорние – първо поколение. Почти цялата ендоскопска апаратура, която се използва и в момента, е закупена от МФ и МУ по предложение на Катедрата по урология.

През 1997 г. е закупен най-съвременният апарат в света за ЕКЛТ Storz Modulit SLX като персонални гаранции за разсроченото плащане (5 години) стават членовете на катедрата проф. Куманов и проф. Панчев.

През 1968 г. акад. Минков, член на Катедрата по урология, прави първата бъбречна трансплантация, която е и първата органна трансплантация у нас. Следващата година в Клиниката по урология начело с проф. Ламбрев,

проф. Атанасов и проф. Куманов, трансплантира бъбрек на възрастен реципиент. От тогава тази дейност, макар и спорадично, продължава в ЦНУХТ, НИНУХТ и КЦУ. Имаше периоди на истински ентузиазъм. Когато нямаше закон за мозъчната смърт, органите трябваше да се вземат веднага след биологичната смърт при лимит топла исхемия не повече от 5-10 минути. Беше време (1990-1996 г.), когато нямаше нито един подаден донор, за да стигнем 1999 г., когато бяха направени 80 бъбречни трансплантации. През 1994 г., поради обстоятелствата (лиспа на донори), ръководителят на Катедра по урология проф. Панчев въвежда програмата „живо донорство“, което продължава и до сега. Отначало бяхме подпомогнати от френския трансплантолог проф. Лакомб. От края на 80-те години на миналия век със заповед на председателя на Медицинска академия към трансплантационния екип се включиха и съдови хирурзи от „Света Екатерина“ начело с проф. Захариев, доц. Станкев, д-р Тонев, д-р Говедарски, д-р Марков, д-р Червеняков, проф. Тодоров и проф. Левичаров. През определен период трансплантации се правеха само в институт „Пирогов“ и болница „Света Екатерина“ с директори проф. Чирков и проф. Начев, но с участие на членове на катедрата. Нашите екипи работеха и продължават да работят с колегите от нефрологията: проф. Стефанов, проф. Димитров, проф. Стефанова, доц. Симеонов, доц. Паскалев, с настоящата лаборатория по имунология – проф. Наумова и доц. Михайлова, с колектива на клиничната лаборатория начело с проф. Данев, проф. Цачев, с лабораторията по лекарствен мониторинг начело с проф. Свиначков. Всички колеги, към които сме се обърнали за помощ по този проблем, са били отзивчиви. Направеното досега обаче не отговаря на възможностите на нашата урология.

През 2000 г. болниците са трансформирани в търговски дружества и 4-те клиники в катедрата се сливат в една клиника с 4 отделения с ръководители проф. П. Панчев, проф. М. Цветков, проф. Ч. Славов.

В катедрата по урология са внедрени всички отворени оперативни методи и манипулации, необходими за съвременната урологична практика: операцията на Иванисевич, стентовете в уретрата до тоталната простатектомия, емболизацията на артерия реналис преди радикална нефректомия, трансверзалната горна лапаротомия при тумори на бъбрека, цистектомия с континентна деривация, реконструктивни операции с прилагането на букална лигавица, лечението на междуорганните fistули, прилагането на слингове и изкуствени сфинктери при инконтиненция на урината.

Хабилитирани лица в катедрата дълги години са методични ръководители на урологиите в бившите окръжни градове. Всички най-тежки операции са правени в катедрата. Тя си извоюва място на върхова инстанция в лечението на пациентите с урологични заболявания. Преподавателите стриктно спазват своите задължения в обучението на студенти, докторанти и специализанти. В катедрата до момента са приети 14 редовни докторанти (двама са от Бангладеш) и 25 клинични ординатори, от които 8 чужденци – Сирия, Ливан, Румъния, Виетнам, Македония. Един колега от Ливан след завършване на специализацията и получаване на българско гражданство е избран за асистент в катедрата. До преди 10 години в катедрата съществува и кръжок по урология с председател проф. Д. Младенов.

Преподавателите от катедрата са специализирали по определени проблеми в чужбина. Техните резултати са верифицирани с тези на водещите урологии в света. Защитени са 29 кандидатски и 7 докторски дисертации. Публикациите на уролозите са твърде много за хирургическа специалност. Има поне трима преподаватели с по над 150 реални публикации. Издават се три специализирани списания (Андрология, Урология и Уронет) с главни редактори и главни секретари от преподаватели в катедрата.

Председателят на урологичното дружество и главният му секретар са също от катедрата.

С основаването на първата катедра по уро-

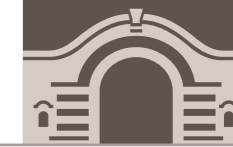
логия в нашата страна всъщност започва историята на българската урология и се създават условия за развитието ѝ. В началото дейността на катедрата е насочена към подготовка на специалисти по урология, от които има крайна нужда в България. В Катедрата по урология се провеждат първите основни курсове за специалност, както и самият изпит за специалност, което е утвърдено като традиция. Ако имаме право на обобщения, всички специалисти уролози в нашата страна са обучени и дипломирани в Катедрата по урология.

Катедрата е и инициатор на създаването на Българското урологично дружество с председател проф. А. Червенаков (1960-1972).

От начало дневният ред на заседанията включва въпроси от професионален и организационен характер, свързани със състоянието на урологичната помощ. По-късно по идея на проф. Червенаков на заседанията започват да се обсъждат и научни доклади. На проф. Червенаков българската урология дължи много не само като главен инициатор за основаване на дружеството, но и за трасиране пътя на понататъчното му развитие. През 1972 г. за председател на БУД е избран проф. Викторов. През същата година проф. Червенаков и проф. Атанасов стават учредители на Европейската асоциация по урология. През 1974 г. се провежда Първият конгрес по урология с международно участие под председателството на проф. Атанасов с теми коралиформена литиаза, ХБН и тумори на бъбрека. Пет години по-късно, пак под председателството на проф. Атанасов, се провежда Втори конгрес по урология с тематика рак на пикочен мехур, уроинфекции и ХБН. За председател на дружеството е избран акад. Минков. Третият национален конгрес е в град Бургас през 1985 г. с теми рак на пикочен мехур, пластични операции в урологията и вариация. Четвъртият национален конгрес е през 1990 г. в град Плевен с теми спешна урология, рак на простатната жлеза и андрология. За председател на дружеството е избран проф. Патрашков. Петият конгрес се провежда в град София през 1995 г. на тема обструктивни уро-

патии. Шестият, последен конгрес се провежда отново в София с теми бъбречно-каменна болест, тумори на урогениталната система, ДПХ, оперативна и детска урология. Има кръгла маса по проблемите на бъбречната трансплантация. Правят се първите съобщения по лапароскопска урология. За председател е избран проф. Митко Цветков. Повече от едно десетилетие БУД поддържа дружески отношение с Клиниката по урология в Гросхадерн – Людвиг Максимилиан университет, Мюнхен.

Сътрудници на катедрата са автори на 7 учебника и 2 ръководства за упражнения, на 23 монографии и 8 съвместни участия в издаването на монографии от други специалности. Водещите уролози участват при издаването на многотомната „Оперативна хирургия“.

Проф. Диана Попова

Катедрата по ушни, носни и гърлени болести е основана на 01.04.1919 г. с ръководител проф. Иван Кипров (1877-1922).

Проф. Кипров специализира във Виена (1906-1907) при водещите за това време оториноларинголози – професорите Полицер и Маршик. Дейността му след създаването на факултета и катедрата е предимно организационна. Тъй като лекции по УНГ болести се водят в четвъртата година (7-ия семестър), проф. Кипров не успява да организира студентското обучение поради ранната му кончина през 1922 г.

През 1923 г. за ръководител на катедрата е избран доц. Стоян Белинов (1872-1944), който провежда и първия лекционен курс. От 1923 г. заедно с доц. Белинов работят двама щатни асистенти и няколко доброволни (нешатни) асистенти. През 1926 г. Стоян Белинов е избран за професор. През 1934 г. щатът на катедрата се увеличава на 4 редовни асистенти. До края

на Втората световна война главни асистенти последователно са Ал. Големанов, К. Марков, Л. Ковачев и Св. Бойкикев.

Проф. Белинов е роден в гр. Котел, завършва висшето си медицинско образование в Санкт Петербург (Русия), където защитава и докторска дисертация (1908). Той специализира във Виена (изпратен като един от 17-те бъдещи преподаватели в Медицинския факултет) в Клиниката на проф. Полицер, под ръководството на сътрудниците му Нойман, Хаек, Рутин и Александър – известни имена в световната оториноларингология. След завръщането си в България Ст. Белинов поставя основите на съвременната оториноларингология у нас. При разкриването на катедрата през 1919 г. се предоставят няколко стаи от Отделението по УНГ болести при Александровска болница, което е основано през 1909 г. и е завеждано от д-р Стоян Белинов. През 1926 г. катедрата и отде-

лението се сливат, заемат самостоятелна сграда (в която и до днес се помещава Клиниката по алергология на Александровска болница – ВМИ) и се разкриват 60 болнични легла. Освен лечебно-диагностична и преподавателска дейност със студенти започва обучението и на стажант-лекари и специализиращи лекари. В 1952 г. катедрата и клиниката се преместват на първия етаж на II хирургичен блок на Александровска болница – с вече 75 разкрити легла. През 1975 г. се извършва и териториалното обединяване на Катедрата по УНГ болести при ВМИ – София и ИСУЛ в рамките на Медицинска академия. Новосъздаденият институт с катедра се премества в сградовия комплекс на бившия ИСУЛ, днешната университетска болница „Царица Йоанна“. Разкриват се и три клиники: Първа (онкологична) със завеждащ проф. Г. Георгиев, след това проф. Иван Ценев; Втора (обща оториноларингология) със завеждащ проф. Мария Фичева, по-късно проф. О. Деспотов; III (детска оториноларингология) със завеждащ проф. Георги Кабакчиев, след това доц. Иван Тодоров. Общо трите клиники разполагат със 122 легла. Средногодишно се лекуват стационарно 4300 болни, от които оперативно – 3400 болни при оперативна активност 80%. Освен това през амбулаторно-консултативните кабинети преминават годишно около 14 000 пациенти.

Проф. Стоян Белинов (като ръководител на Катедрата по УНГ болести от 1923 г. до 1944 г.) извършва редица оперативни интервенции и някои специализирани изследвания за първи път в света. Изследването му на тонзилите с две шпатули и други нововъведения получават световна известност. Той организира преподаването на студенти и специализанти и създава школа, от която излизат бъдещите видни оториноларинголози: Г. Янков, Св. Бойкикев, М. Ботушаров, Ал. Големанов, Л. Ковачев, К. Куртев, Д. Деянов, А. Кюлев, Б. Маринов, И. Икономов, С. Лафчиев и др. През 1925 г. Ст. Белинов е избран за професор по оториноларингология, а през 1935 г. – и за декан на Медицинския факултет. Той организира Дружеството на

оториноларинголозите в България през 1924 г. и е негов председател до кончината си през 1944 г. През 1941 г. се пенсионира, но поради войната продължава да ръководи катедрата до смъртта си, причинена от самолетната бомбардировка на София на 10.01.1944 г.

Неговите 157 научни статии са отпечатани в 27 чуждестранни списания. Той представя българската оториноларингология на множество световни и европейски конгреси и симпозиуми. Проф. Белинов многократно гостува в световноизвестни клиники, където демонстрира оригиналните си изследвания върху изгарянията на хранопровода, виртуозните си умения в езофагоскопията и др. Автор е на учебник по УНГ болести, който е основното ръководство за обучение на студенти и специализанти в течение на 30 години.

Следващият ръководител на Катедрата по УНГ болести проф. Георги Янков (1895-1974), доразвива започнатото дело на своя учител след 1945 г. Тогава главен асистент остава Св. Бойкикев до избирането му за доцент през 1946 г. След него главен асистент става д-р Кирил Куртев, а по-късно се назначават Кр. Спасов, Т. Маринов, Г. Кабакчиев, Ат. Кехайов, Л. Шишков, Н. Сотиров, Н. Пръвчев. Създават се профили в оториноларингологията: аудиология (Л. Шишков), отоневрология (А. Кехайов), фониятрия (Ив. Максимов), бронхоезофагология (Н. Сотиров). Внедряват се нови диагностични и оперативни методи – фенестрация на хоризонталния полуокръжен канал, мобилизация на стремето и стапедопластика при отосклероза и др.

Проф. Янков е избран и за декан на Медицинския факултет в София и е първият ректор на открития в Пловдив през 1945 г. университет. През 1964 г. той се пенсионира и катедрата остава 4 години без титулярен ръководител.

Другият талантлив ученик на проф. Белинов – проф. Св. Бойкикев, е избран за ръководител на Катедрата по УНГ болести към новооткрития ИСУЛ през 1951 г.

След създаването на Медицинската академия, през 1975 г. се извършва обединение на Кате-

Сътрудници на Катедрата по УНГ болести. От ляво надясно, първа редица: доц. Соня Върбанова, проф. Иван Чалъков, доц. Иван Тодоров, г-жа Анна Вълкова; втора редица: проф. Диана Попова, доц. Цоло Цолов, проф. Иван Ценев, доц. Минчо Мелничаров, д-р Тома Аврамов; трета редица: проф. Досю Досков, г-жа Камелия Янкова, д-р Даниела Доскова, д-р Иглика Станчева, проф. Александър Карапанчев; четвърта редица: д-р Ботко Ботев, д-р Юлиан Рангачев, д-р Станислав Йорданов, д-р Димитър Конов; пета редица: доц. Спиридон Тодоров, д-р Христо Бенов, д-р Орлин Стоянов, д-р Сергей Райков, д-р Силвия Вълчева

дрите по УНГ болести при ВМИ и ИСУЛ в състава на новосформирания Научен институт по очни, ушни, носни и гърлени болести. За негов директор през 1968 г. е определен ръководителят на Катедрата по УНГ болести при ВМИ проф. Владимир Павлов (род. 1921 г.), който замества проф. Янков и ръководи обособения впоследствие Научен институт по УНГ болести до пенсионирането си през 1986 г. Отличен хирург и обаятелен преподавател, проф. Павлов издига оториноларингологията у нас на европейско равнище. Той спомага много за развитието на различните сектори в специалността: аудиология (доц. Л. Шишков и доц. Й. Спиридонова), отоневрология (проф. Д. Димов), фониатрия (проф. Д. Досков), бронхоезофагология (доц. Ц. Цолов). Въвеждат се нови оперативни методи за лечение на онкологичните заболявания на ЛОР органите и подобряването на слуха. Аденотонзилектомията, както и редица други хирургични интервенции се извършват рутинно под обща анестезия (проф. М. Димитров, д-р Т. Ковачев, д-р М. Мирчева, д-р М. Томова). Над 250 публикации отразяват разностранната научна и практическа дейност на проф. Павлов. Той е почетен член на много чуждестранни научни дружества. Под негово ръководство са защитени 20 кандидатски и 10 докторски дисертации, удвоен е броят на лекарите, работещи в катедрата – от 26 на 52, хабилитирани са 6 професори и 7 доценти.

Следващият ръководител – проф. Г. Георгиев (род. 1932 г.), продължава развитието на съвременната онкохирургия на ЛОР органите, внедрява декомпресията на лицевия нерв, стапедопластиката при отосклероза, както и редица нови оперативни техники. През 1972 г. той създава и ръководи онкологичното направление в катедрата, което по-късно се оформя като I онкологична клиника на болницата. За първи път извършва медиастиноскопия и въвежда редица методи за лечение на туморите на слюнчените жлези, парезите на лицевия нерв и внедрява всички известни методи за лечение на ушите, носа и гърлото. Той е пионер за въвеждането на микроларингохирургията в България и извършва за първи път пластика на ринобазата при риноликворея. Има

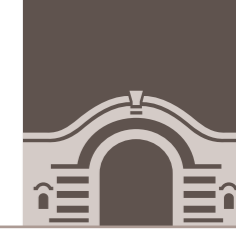
над 230 публикации, участие в 3 монографии и 8 учебника по УНГ болести. Зам.-председател по лечебната дейност на Президиума на МА през периода 1985-1989 г., национален консултант по УНГ болести, председател на Научната комисия по медицина и стоматология на ВАК.

Ръководител на Катедрата по УНГ болести през периода 1992-1993 г. е проф. Дичо Димов (род. 1935 г.). Той увеличава нейния състав. Създава функционалното отделение за диагностика и лечение на ЛОР патологията и организира издаването на съвременен учебник по УНГ болести от целия колектив на катедрата. Книгата е отпечатана през 1998 г. под редакцията на проф. Г. Георгиев и проф. Д. Димов.

Междувременно, през периода 1993-2000 г., ръководител на Катедрата е отново проф. Г. Георгиев.

През 2000-2008 г. ръководител на Катедрата е проф. Тодор Карчев (род. 1945 г.), който развива постигнатото от своите предшественици. Създават се връзки с водещи клиници в Германия, Австрия, Гърция, Турция, Южна Корея и др. Изпращат се млади колеги на специализация в чужбина. В катедрата се утвърждава кохлеарната имплантация като авангарден метод за възстановяване на слуха при болни с тежка приемна глухота, въведена за първи път в България от проф. Иван Ценев през 1999 г. Започва компютризацията на работата в катедрата и закупуването на съвременни аудиовизуални средства – лаптопи, мултимедийен проектор, дигитален фотоапарат и др., за модернизиране на учебно-преподавателския процес. Сформира се екип за преподаване на английскоговорящи студенти – проф. Карчев, доц. Спиридонова, доц. Попова, доц. Мелничаров, д-р Широков. Приема се Национална програма по неонатален слухов скрининг с решаващото участие на колегите от Сектора по аудиология. Учредява се фондация „Проф. Стоян Белинов“, която ежегодно провежда до 2010 г. симпозиуми с международно участие.

От 2008 г. до 2010 г. ръководител на катедрата е проф. Кунчо Кунев (1946-2010 г.). Той издига на по-високо ниво диагностиката на

онкологичните заболявания в специалността. Съвместно с Катедрата по генетика на МУ – София, е разработен научен проект за генетика на карциномите в ЛОР органите. Съвместно с докторанти в катедрата се изследват механизмите на малигнената трансформация на рецидивирация респираторен папилом в инвазивен плоскоклетъчен карцином. Тези проучвания показват, че HPV тип 11 е агресивен вирус при ларингеалния папилом, който трябва да се следи внимателно при болни с рецидивираща респираторна папиломатоза. Разработват се и имунохистохимични методи, които се прилагат за доказване на наличието и разположението на антиген в тъканен срез или в изолирани предварително клетки, вкл. клетки от клетъчни култури. Използвани са моноклонални антители за доказване наличието на съответни антигени, характерни за лимфомите в областта на главата и шията.

От 2011 г. ръководител на Катедрата е проф. д-р Диана Попова. Целият ѝ професионален път преминава в Катедрата по УНГ болести още от зачисляването ѝ като редовен докторант през 1987 г. Тя работи за подобряване на учебно-преподавателския процес – създадена е учебна зала с видеовръзка с операционните блокове на клиниката.

В крак със световното развитие на специалността в катедрата постепенно се обособяват профилирани отделения и сектори: I УНГ отделение по онокооториноларингология – проф. Г. Георгиев, проф. К. Кунев, проф. Ив. Ценев; II УНГ отделение по обща оториноларингология – проф. М. Маламов, проф. М. Фичева, проф. О. Деспотов, д-р О. Стоянов; Сектор по пластична хирургия с ръководител проф. М. Маджаров; III УНГ отделение – детска оториноларингология – проф. Г. Кабакчиев, доц. Ив. Тодоров, доц. Ц. Цолов, д-р Л. Попов; Сектор по бронхоезофагология – възниква още по времето на проф. Белинов, негови основни дейци последователно са К. Куртев, Вл. Павлов (става пионер на общата наркоза в тази област), Н. Сотиров, Ц. Цолов, доц. М. Мелничаров. През 1952 г. доц. Л. Шишков организира Сектор по аудиология

и по-късно е хабилитиран като негов ръководител. След неговото пенсиониране секторът се ръководи от доц. Й. Спиридонова, доц. Д. Попова. В сектора се изследва с обективни методи функционалното състояние на слуховия анализатор и изследвания на глухи деца и възрастни в областта на генетичните аспекти на вродената глухота.

Проф. д-р Диана Попова

Отоневрологична дейност има още под ръководството на проф. Белинов. Съвременно развитие и обособяването ѝ като сектор се извършва през 1956 г. под ръководството на проф. Ат. Кехайов. Секторът дълги години се ръководи от проф. Д. Димов, а в момента – от проф. Ал. Карапанчев. Секторът по фониатрия започва дейността си в края на 40-те и началото на 50-годишния миналия век по инициатива на проф. Ив. Максимов, а след него на проф. Д. Досков. През 1985 г. на функционален принцип се създава Сектор по геронтооториноларингология, който се ръководи от доц. Величко Големанов.

През 80-те години се организира и Секторът по пластична хирургия на ЛОР органите под ръководството на проф. М. Маджаров.

Катедрата разполага с най-съвременна апаратура за лечение на онкологичните заболя-

вания на ушите, носа и гърлото, за лазерна микрохирургия, за слухоподобряваща хирургия, за аудиология, отоневрология, фониатрия, ендоскопия.

С течение на годините в синхрон с развитието на модерната оториноларингология възникват и се усъвършенстват различни направления на специалността, които след клиничното им овладяване заемат съществен дял в учебно-преподавателската дейност със студентите по медицина, дентална медицина и особено със специализиращите лекари.

Тук годишно се провеждат 2 основни курса за специализация, 7 курса за повишаване на квалификацията на лекарите специалисти, обучение на общопрактикуващи лекари по модул „УНГ болести“, както и индивидуално обучение на лекари от страната. Провежда се майска и декемврийска държавна изпитна сесия за придобиване на специалност по „УНГ болести“. Обучават се специализанти и докторанти – редовни, задочни и на самостоятелна подготовка.

Научноизследователската дейност в катедрата обхваща всички области на специалността. Пионери в слухоподобряващата хирургия са Г. Янков, Св. Бойкикев, Ив. Максимов, Вл. Павлов. По-късно съществени приноси чрез въвеждането на нови оперативни методи имат Г. Георгиев, Ив. Ценев, Е. Богданов, М. Фичева, Г. Едрев, Т. Карчев, О. Деспотов и др.

На високо световно ниво е и онкохирургията на ларинкса и гърлото. След пилотната в тази област дейност на К. Куртев, Св. Бойкикев, Вл. Павлов с течение на годините онкохирургията беше професионално овладяна от редица членове на катедрата – проф. Г. Георгиев, проф. Ив. Ценев, проф. К. Кунев, доц. Ив. Чалъков и др. В катедрата голямо развитие придоби и хирургията на лицеви нерв (проф. Г. Георгиев), развиха се и други сложни оперативни методи, достояние на най-големите световни оториноларингологични центрове. Успехи бележи и микроларингохирургията на носа и околоносните кухини (проф. О. Деспотов, проф. М. Фичева, проф. Т. Карчев и др.)

В краткия обем на настоящото изложение не е възможно цялостното изброяване и на редица други направления, оригинално разработвани от лекарите в състава на катедрата – високочестотна аудиометрия – доц. В. Големанов, компютърен анализ на гласа – проф. Д. Досков, олфактометрия и електрогустометрия (проф. Д. Димов), чужди тела в трахеята и бронхите (доц. Ц. Цолов, доц. М. Мелничаров) и др. По всички горепосочени теми са осъществени оригинални изследвания и са защитени дисертации. Има признати 17 изобретения и рационализации на проф. Т. Карчев, доц. Ив. Чалъков, доц. Ц. Цолов, доц. М. Мелничаров, д-р Т. Широ. През 1984 г. проф. Т. Карчев и д-р П. Кабакчиев описват за първи път наличието на М-клетки в епитела на назофарингеалната тонзила. По-късно, след научна дискусия във водещ международен журнал по оториноларингология, те получават международно признание за своето откритие. Сътрудниците на катедрата участват с доклади и постери във всички конгреси, конференции и симпозиуми у нас, както и вземат участие в работата на много международни конгреси и конференции по УНГ болести в САЩ, Япония, Южна Корея, Франция, Испания, Италия, Германия, Холандия, Гърция, Турция и др.

Хабилитирани преподаватели:

доц. д-р Диана Попова, дмн – ръководител на катедрата
проф. д-р Александър Карапанчев, дмн
проф. д-р Досю Досков, дмн
проф. Тодор Карчев – хонорован преподавател
доц. д-р Иван Чалъков, дм
доц. д-р Минчо Мелничаров, дм
доц. д-р Цоло Цолов, дм
Анна Вълкова – секретар

Асистенти и главни асистенти:

д-р Ботко Ботев
д-р Даниела Доскова
д-р Димитър Конов
д-р Иглика Станчева
д-р Орлин Стоянов
д-р Соня Върбанова, дм

д-р Станислав Йорданов
д-р Тодор Широ
д-р Христо Бенев
д-р Юлиан Рангачев
Камелия Янкова – нелекар, фонопед

Защитени дисертации:

Апостолов, Хр. Слуховата адаптация при професионалния подбор на работници за производства, свързани с много шум, 1968, „кмн“.

Аршенов, Димитър. Влияние на производствената среда върху горните дихателни пътища и слуха на миньорите от Родопския минен басейн, 1982, „кмн“.

Ахмед, Мазин Исмаил. Състояние на вестибуларната функция при хроничните отити, 1994, „кмн“.

Бегов, Александър. Шум, слух и професия, 1975, „дмн“.

Бенчев, Р. Ларингеални и ларинготрахеални стенози. Проблеми и възможности за лечение, 1995, „кмн“; Дисфункция на носната клапа – причини, диагностика и възможности за хирургично лечение, 2005, „дмн“.

Богданов, Емил. Оперативно лечение на хроничните негнойни възпалителни заболявания на средното ухо и техните последствия, 1980, (за „кмн“); Възстановителна хирургия на средното ухо – проблеми и възможности, 1985, за „дмн“.

Бойков, Пръвчо. Тимпанопластика, 1975, „кмн“.

Ботев, Илия. Морфологично (макроскопско, електронно-микроскопско и имунохистологично) проучване и клинични наблюдения на tonsilla tubaria при болни с хронични риносинусити и отити, 2012, „дм“.

Ботев, Светослав. Оперативна рехабилитация на говора при ларингектомирани болни, 1986, „кмн“.

Бъчваров, Никола. Диференциално-диагностични проблеми при някои периферни рецепторо-коренчеви слуховестибуларни увреждания, 1969, „кмн“; Хоризонтален и ротаторен постнистагъм в норма и патология, 1976, „дмн“.

Вълчева, Силвия. HPV асоциирани заболявания в ЛОР органите при лица над 18-годишна възраст, 2012, „дм“.

Върбанова, Соня. Възможности на импедансната аудиометрия при оценка на функционалното състояние на слуховия анализатор в клиничната практика, 2008, „дм“.

Георгиев, Георги. Възможности на радикалната шийна дисекция при оперативното лечение на рака на ларинкса, 1975, „кмн“; Темпорална и екстратемпорална хирургия на лицеви нерв, 1980, „дмн“.

Големанов, Величко. Възрастови промени на слуховия, обонятелния и вкусовия анализатор и гласа, 1978, „кмн“.

Деспотов, Огнян. Ендоскопски изследвания на носа и околоносните кухини, 1985, „кмн“; Проблеми и възможности на ендоназалната синусна хирургия, 2000, „дмн“.

Димитров, Славчо. Потребности на градското детско население на Старозагорски окръг от оториноларингологична помощ, 1987, „кмн“.

Димов, Дичо. Изследване на обонянето в норма и патология, 1972, „кмн“; Вкус и обоняние – клинична густология и олфактология, 1983, „дмн“.

Димов, Иван. Влиянието на тонзилектомията върху белодробната и извънбелодробна туберкулоза, 1957, „кмн“.

Дончев, Христо. Клиника и микрохирургично лечение на някои заболявания на гръкляна, 1977, „кмн“; Отогенни вътречерепни усложнения (клинико-диагностични проучвания и лечебна тактика), 1984, „дмн“.

Досков, Досю. Фонопедична гласова рехабилитация след ларингектомия, 1983, „кмн“; Нови съвременни методи за изследване на гласа в норма и патология, 1998, „дмн“.

Едрев, Георги. Увреждания на слуховия анализатор от респираторни вируси (клинико-вирусологични проучвания и лечение), 1980, „кмн“; Сравнителна оценка на отворени и затворени оперативни методи при хроничен гноен среден отит, 1986, „дмн“.

Кабакчиев, Георги. Остри отити при децата (Остър отит и отоанtrit при новороденото и кърмачето, прогресиращ некротичен екстерна отит при по-големите деца и отоантрити при кърмачета), 1981, „дмн“.

Кабакчиев, Петко. Морфологични проучвания при хроничния тонзилит в детската възраст, 1981, „кмн“.

Карапанчев, Александър. Влияние на някои условия на труда в черната металургия върху слуховия анализатор с моделиране на процеса в експеримент, 1981, „кмн“; Отологични промени у работници от шумни производства с моделиране на процеса в експеримент, 2001, „дмн“.

Карчев, Тодор. Клинико-морфологични проучвания върху аденоидните вегетации при децата, 1983, „кмн“; Проучване върху физиопатологията на тонзилите, 1996, „дмн“.

Кехайов, Атанас. Отоневрологична картина при болни с тумори в задната черепна ямка, 1963, „кмн“; Диференциално-диагностични проблеми в отоневрологията, 1967, „дмн“.

Кисьов, Димитър. Вътреносово фенестриране на горночелюстната околоносна кухина през долния носов ход, 1975, „кмн“.

Ковачева, Анна. Отоневрологична симптоматика при захарен диабет, 1991, „кмн“.

Кунев, Кунчо. Експериментални проучвания на някои физиологични и фармакологични механизми върху вестибуларния анализатор, 1979, „кмн“.

Диагностични и прогностични проблеми при туморите на фаринкса и парафарингеалното пространство, 1996, „дмн“.

Маджаров, Мито. Корективна ринопластика – клинично изследване, 1975, „кмн“; Аурикуллопластика – антропологично, експериментално и клинично проучване, 1987, „дмн“.

Максимов, Ив. Функционалните афонии и тяхното лечение, 1960, „кмн“.

Маламов, Малам. Диагноза и лечение на шийните метастази при рака на гръкляна, 1975, „кмн“; Мастоидопластика, 1981, „дмн“.

Мелничаров, Минчо. Диагностични и терапевтични проблеми при стесненията на хранопровода, 2000, „дмн“.

Павлов, Веселин. Изследване функцията на Евстахиевата тръба чрез пневмотубография, 1986, „кмн“; Клинико-морфологични проучвания на Евстахиевата тръба и лечение на последствията от нейната дисфункция, 2000, „дмн“.

Попов, Кирил. Възрастово намаление на слуха при различни условия на средата в нашата страна, 1987, „кмн“.

Попов, Любен. Карцином на ларинкса – проблеми на диагностиката и лечението, 2006, „дмн“.

Попова, Диана. Компютърна система за аудиометрични изследвания (с обработка на параметрите и съхранение на данните), 1991, „кмн“; Аудиологични проблеми на кохлеарната имплантация при деца, 2005, „дмн“.

Райнов, Александър. Проучване върху етиопатогенезата на холестеатома на средното ухо, 2004, „дмн“.

Рангачев, Юлиан. Лимфомите в областта на главата и шията, 2012, „дмн“.

Саадалдин, Адил Юсеф. Вестибуларна функция при хроничните отити, 1995, „кмн“.

Сотиров, Никола. Диагностика и лечение на чуждите тела, попаднали в хранопровода и усложненията им, 1983, „дмн“.

Спиридонова, Йовка. Слуховата функция при болни от захарен диабет, 1977, „кмн“.

Стоянов, Стефан. Слухова и вестибуларна функция преди и след оперативно лечение на хроничен отит и отосклероза, 2003, „дмн“.

Тодоров, Иван. Клинико-аудиологична характеристика на острия среден отит в детската възраст, 1982, „кмн“; Холестеатом на средното ухо в детската възраст. Клинични особености и оперативно лечение, 1999, „дмн“.

Тодоров, Спиридон. Рецидивираща респираторна папиломатоза в детската възраст, 2008, „дмн“.

Фичева, Мария. Клинико-генетични проучвания при наследствени слухови увреждания, 1976, „кмн“; Слухови увреждания при някои синдроми, 1985, „дмн“.

Хайрат, Уалид. Проблеми на диагнозата на ларингеалния рак, 1990, „кмн“.

Цаков, Николай. Обонятелни нарушения при алергични ринопатии, 2008, „кмн“.

Ценев, Иван. Някои клинични и морфологични (хистологични, хистохимични и електронно-микроскопски) проучвания при кератозата и папилома на гръкляна и лечението им, 1976, „кмн“; Хомотрансплантация на проводната система на средното ухо, 1984, „дмн“.

Цолов, Цоло. Състояние на външното дишане след ларингектомия и вертикална частична резекция, 1986, „кмн“.

Чалъков, Иван. Съвременни аспекти на трахеотомията, 1989, „кмн“.

Широв, Тодор. Стабилометрия в норма и патология, 2012, „дмн“.

Шишков, Любомир. Тест от едносрични думи за говорна аудиометрия, 1962, „кмн“.

Учебници и монографии:

Бегов, Ал. Слухът при шумово-вибрационно въздействие. София, 1973, 250.

Бегов, Ал. Шум, слух и професия. Профиздат, София, 1978, 140.

Белинов, Ст. Езофагоскопически и бронхоскопически наблюдения при чуждите тела в горните хранопроводни и въздухоносни пътища. София, Български университет, 1926.

Белинов, Ст. Сборник статии върху глухонмотата в България. Художник, София, 1934.

Белинов, Ст. Учебник по ушни, носни и гърлени болести. Университетско издателство, София, 1936.

Белинов, Ст., Вл. Белинов. Учебник за студенти по УНГ болести, София, 1948.

Бойкикев, Св. Ръководство по онкология. Наука и изкуство, София, 1955.

Бойкикев, Св. Най-важните въпроси на оториноларингологията в детската възраст. Мед. и физк., София, 1967.

Бойкикев, Св., Р. Райчев. Тумори на горните дихателни пътища. Мед. и физк., София, 1979.

Ботев, Св., П. Дяков, Л. Попов. Хирургия на носния септум и носните клапи. Ринопластики – оперативно ръководство. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2009, 76.

Ботушаров, М. и др. Терапия на ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., София, 1958.

Георгиев, Г., Е. Богданов. Учебник за специалисти по обща медицина (Заболявания на ушите, носа и гърлото). Мед. и физк., София, 1989.

Георгиев, Г., Е. Богданов, Т. Карчев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за полувисшите медицински училища), Мед. и физк., София, 1994.

Георгиев, Г., Ив. Тодоров. Практически подходи в лечението на острия и хроничния среден отит. Знание, 1995, 39.

Георгиев, Г., М. Маламов и др. Спешна помощ в ото-рино-ларингологията. Мед. и физк., София, 1981, 143.

Големанов, В. Затруднено носно дишане. Мед. и физк., София, 1976.

Деянов, Д. Спешна хирургия (под ред. на А. Луканов). Мед. и физк., София, 1967.

Димов, Д. Вкус и обоняние. Мед. и физк., София, 1980.

Димов, Д., Т. Широв. Мениерова болест. Мед. и физк., София, 1996, 179.

Димов, Д., Г. Георгиев и кол. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти). Знание, София, 1998.

Димов, Д. Практическа оториноларингология (за студенти и общопрактикуващи лекари). Знание, София, 2001.

Димов, Ив. Туберкулоза на горните дихателни пътища. Мед. и физк., София, 1957.

Димов, Ив. Ръководство по ушни болести (под ред. на Г. Янков и М. Ботушаров). Мед. и физк., София, 1959.

Димов, Ив. Алергични заболявания в оториноларингологията. Мед. и физк., София, 1973.

Димов, Ив. Злокачествени тумори в оториноларингологията. София, 1981, 174.

Деспотов, О., К. Джамбазов. Ендоназална хирургия. 2002, 162.

Деспотов, О., Т. Широв. Учебник по УНГ болести за стоматолози. Издателство Пет плюс, София, 2004, 175.

Дончев, Хр. Микрларингохирургия. Мед. и физк., София, 1987.

Кабакчиев, Г. и др. Детска оториноларингология. Мед. и физк., София, 1980, 302.

Кабакчиев, Г. Отити и отоантрити при кърмачетата. Мед. и физк., София, 1986.

Кехайов, Ат. Диференциално-диагностични проблеми в отоневрологията. Мед. и физк., София, 1972, 238.

Кехайов, Ат. и кол. Ръководство по отоневрология. Мед. и физк., София, 1974, 370.

Кехайов, Ат. Пространство, време и движение, Вестибуларни, зрителни и слухови перцепции. Мед. и физк., София, 1978.

Кехайов, Ат. и кол. Ръководство по отоневрология. Мед. и физк., София, 1982.

Маджаров, М. Корективна ринопластика. Филвест, София, 1997.

Максимов, Ив. Основи на фониатрията. Мед. и физк., София, 1982.

Маламов, М., Г. Георгиев. Лечение на туморите на ушите, носа и гърлото. Мед. и физк., София, 1983, 238.

Маламов, М., Г. Едрев. Хронични гнойни отити на средното ухо. Мед. и физк., София, 1985.

Маламов, М., Г. Георгиев, М. Меламед. Рак на ларинкса. Мед. и физк., София, 1988.

Маринов, Т. Стенози на гръкляна. Мед. и физк., София, 1983, 137.

Мелничаров, М. Стриктурни на хранопровода. Авангард Прима, София, 2005, 130.

Мелничаров, М. Риносептопластика. Авангард Прима, София, 2008, 107.

Павлов, Вес. Евстахиева тръба – дисфункция, патоморфологични промени в средното ухо и тяхното лечение. С., 2002, 220.

Павлов, Вл., Ат. Гюлев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти медици). Мед. и физк., София, 1974.

Павлов, Вл. и кол. Ръководство за практически упражнения по ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., София, 1974, 1978, 1981, 109.

Павлов, Вл. и др. Диагностично-терапевтичен наръчник по ото-рино-ларингология. Мед. и физк., София, 1976.

Павлов, Вл., Г. Георгиев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за полувисшите мед. училища). Мед. и физк., София, 1979.

Павлов, Вл. и кол. Лимфоиден гърлен пръстен в норма и патология. София, 1979.

Павлов, Вл. Професионални заболявания в ото-рино-ларингологията. Мед. и физк., София, 1981, 223.

Павлов, В. и кол. Ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., С., 1983, 207.

Павлов, Вл., Ал. Бегов. Симптоми и синдроми в оториноларингологията. Мед. и физк., С., 1983.

Павлов, Вл., Т. Маринов, Хр. Дончев, Г. Папуров. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти по медицина). Мед. и физк., С., 1988.

Попова, Д. Методи на изследване на слуха при кохлерната имплантация. С., 2005, 118.

Пръвчев, Н. Риносинусити в детската възраст. Мед. и физк., София, 1975.

Сотиров, Н. Диагностична стойност на бронхоскопията при бронхиалния рак. София, 1967, 154.

Сотиров, Н. Атлас по хирургия с лазер при туморите в устната кухина, дихателните пътища, шията и хранопровода. 1977, 47.

Ценев, Ив. Клинико-морфологична отология. Акад. изд. „Проф. М. Дринов“, София, 1999, 566.

Ценев, Ив. Клинико-морфологична риноларингология. Акад. изд. „Проф. М. Дринов“, София, 2003, 1004.

Ценев, Ив., Пл. Недев, М. Милков. Атлас хирургия на ухото. Изд. Пенсофт, София-Москва, 2005.

Ценев, Ив., Е. Ценев. Практически наръчник по оториноларингология. Издателска къща „Стено“, 2010, 607.

Шишков, Л. Аудиометрия. Мед. и физк., София, 1980, 116.

Шишков, Л., Г. Стаматов. Основи на слухопротезирането. Мед. и физк., София, 1986, 150.

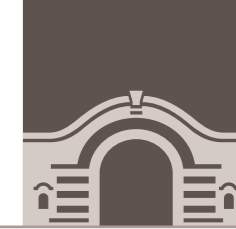
Янков, Г. Учебник по ушни, носни и гърлени болести за стоматолози. Наука и изкуство, София, 1955, 290.

Янков, Г., Св. Бойкикев, М. Ботушаров. Учебник по ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., София, 1957, 508.

Янков, Г., М. Ботушаров. Ръководство по ушни болести. Мед. и физк., София, 1959.

Янков, Г. (ред.) Ръководство по болестите на носа, гълтача, устата, гръкляна, трахеята и бронхите. Мед. и физк., София, 1963.

Янков, Г., М. Ботушаров. Ръководство по болестите на носа и гърлото. Мед. и физк., София, 1963.

Обучението по фармакология започва през 1925 г., когато д-р Петър Николов като млад асистент на проф. д-р В. Алексиев започва да чете лекции и да води семинари по медицинска фармакология. Постепенно се обособява и сектор към Катедрата по вътрешни болести, където се преподава фармакология на студентите по медицина. Самостоятелно като структура катедрата е утвърдена през академичната 1945-1946 г. и досега – 65 години, обучава студенти, лекари, стоматолози, специализанти, фармацевти, докторанти, медицински сътрудници и др. Организатор и пръв ръководител на катедрата е чл.-кор. проф. д-р Петър Николов. Значими са приносите на проф. П. Николов както за организацията на преподаването по фармакология, така и в изследванията на редица продукти от много лечебни растения за фармакологична активност.

Следващият ръководител на катедрата е проф. д-р Димитър Пасков (1956-1976). Той е заслужил български лекар, специализирал в Русия, който развива експерименталната фармакология у нас. Неговите изследвания върху алкалоид, изолиран от бялото кокиче, внедрен у нас като нивалин (галантамин), са значими и до днес. Нивалин дава базата за изследвания върху механизми на действие на нови вещества с антихолинестеразно действие и търсене на техни антагонисти. Първите лаборатории, изследвания върху лабораторни животни, опитни постановки, денонощни експерименти върху нови лекарства, много разработвани дисертационни трудове се свързват с ръководството на проф. Пасков. Изключително трудолюбив и с много идеи, проф. Д. Пасков създава школа, която дава много както на България, така и на света. Научни трудове защитават и израстват като водещи фармаколози

Сътрудници на Катедра по фармакология и токсикология. От ляво надясно, първи ред: доц. д-р Диана Дренска, дм; доц. д-р Румен Николов, дм; доц. д-р Жоржета Бочева, дм; проф. д-р Красимира Якимова, дм, дмн; чл.-кор. проф. д-р Мила Власковска, дм, дмн; втори ред: д-р Евгени Харитов; Тона Маркова; д-р Катерина Симеонова; доц. д-р Славина Сурчева, дм; д-р Павлина Гатева, дм; Емануела Стайкова; трети ред: д-р Мария Трайкова, дх; доц. д-р Цветанка Маркова, дм; Галина Добревска; Стефка Димчева; д-р Георги Богданов

повече от 12 аспиранти на професора: проф. д-р Иван Крушков, проф. д-р Владимир Мицов, проф. д-р Витан Влахов, проф. д-р Д. Тодоров, доц. д-р Георги Фурнаджиев, проф. д-р П. Пейчев, проф. д-р Надка Бояджиева, проф. д-р Мила Власковска и др. В катедрата работят и/или специализират много български фармаколози – чл.-кор. проф. д-р Р. Радомиров, проф. д-р Л. Далева, проф. д-р Д. Желязков, доц. д-р В. Тодоров, доц. д-р Д. Бачев, чл.-кор. проф. Ц. Стойчев, доц. д-р Хр. Добрев, доц. д-р Цв. Бояджиев, доц. д-р В. Спасов и др., които по-късно развиват институти, фармакологични звена, катедри и лаборатории у нас и в чужбина. По това време с фармаколозите работи силен екип от химици – проф. С. Йовчев, инж. Д. Джеров, Павлина Нинова, и др. Мечтата на всеки лекар фармаколог е да свърже фармакологичните механизми с химическата структура и да доведе научните предклинични изследвания до лекарство за хората. Този труден процес, за който във фирмите днес отделят милиони, в годините 1956–1980 се провежда в катедрата от учениците на проф. Пасков и под негово ръководство. Създават се и внедряват важни за клиничната практика в периоди от време у нас следните лекарства: Nivalin, Pymadin, Cytisin, Nivalin P, Dibazol, INHA-17, Verbascan, Aminton, Depreton, Dimex и др. Десетки пречистени химически и доведени до активни вещества екстракти от лекарствени растения са изучени и внедрени. Научният и преподавателски потенциал на катедрата се създава от „един от колосите на българската фармакология, учителят Пасков“. Рано пенсиониран от тогавашния председател на Медицинската академия, професорът продължава научните изследвания и ръководството на последните си две асистентки-аспирантки д-р Н. Бояджиева и д-р М. Власковска.

Следващият етап (1976-1989) е един от трудните в развитието на катедрата. Последователно се сменят като ръководители проф. д-р Д. Желязков, доц. д-р Г. Фурнаджиев, проф. д-р Р. Овчаров. Всеки от тях оставя прогрес в развитието на фармакобиохимията, неврофармако-

логията и фитофармакологията. Проф. д-р Д. Желязков въвежда съвременното обучение по фармакокинетика за студенти и лекари. Доц. д-р Г. Фурнаджиев разработва въпросите на фитофармакология и фитотерапия, създава и важен за това време стоматологичен препарат – Фурин М. Катедрата работи заедно с новосформирана Клиника по фитотерапия за изследване на много лекарствени растения за лечебна активност. Ст.н.с. П. Нинова разработва лекарството Вербаскан от растения, доц. д-р Иван Ламбев заедно с д-р К. Симеонова и проф. Крушков създават лекарственото средство Нефротон, проф. д-р Н. Бояджиева разработва орално антиадбетично средство от растение и други. Обучението на студенти и специализанти е значимо, развива се следипломното обучение в катедрата, издадени са учебник и ръководства за семинари. Защитена е първата след 10-годишно прекъсване кандидатска дисертация (сега доктор по медицина) от главния административен асистент на катедрата д-р Надка Бояджиева с ръководител на дисертацията проф. Д. Пасков (1978). В Германия специализира асистент д-р Мила Власковска. Проф. д-р В. Влахов организира с част от колектива на катедрата първата у нас Катедра по клинична фармакология, която по-късно се ръководи от проф. д-р Н. Бакрачева. Хабилитира се проф. д-р И. Крушков.

Проф. д-р Ради Овчаров поема ръководството на катедрата в период, когато има необходимост от нови и съвременни фундаменталните изследвания. Учител и изследовател, богат на много идеи и до днес, той дава теми на млади хора, осигурява като ръководител финансиране на фармакологични и токсикологични проучвания на нови лекарства, активира публикуването както в наши, така и в западни списания. Силен стимул получават сътрудниците на катедрата за разработка на научни проекти. Катедрата е на едно от първите места в МФ – София, днес по печелене на конкурсни научни проекти. Интензивни научни изследвания, нови тематика на съвременно ниво, клетъчно-молекулярни изследвания

са приоритет. Конкурсното начало и начинът на проучванията върху иновации, нови лекарства и свързани с тях научни проекти с години се извършват на съвременно ниво, кадрите рано се обучават да оценяват иновациите и да правят конкурентни научни проекти под ръководството на проф. д-р Ради Овчаров. За мен той е един от значимите български лекари-фармаколози, оставил като директор голяма диря както в развитието на Института за лекарствени средства (наричан тогава ДИКЛС, днес Агенция за регистриране на лекарствата), така и като ръководител на катедрата. И ако днес нашата катедра и нейните сътрудници документират десетки спечелени научни конкурсни проекти у нас и в Европа, САЩ и Азия, то някога, преди 20 години, учителят проф. Овчаров („бате Ради“ го наричаха приятелите му) ни научи. Въвеждат се нови направления на научни изследвания като фармакологично повлияване на терморегулацията, антиоксиданти, невроендокринология, проучвания за ембриотоксичност и тератогенност, опиоиди и др. Той даваше път на способните сътрудници. Първите специализации в Русия, Германия и Франция стартират, за да сме днес една от водещите катедри, чиито сътрудници специализират в университети на Европа, САЩ и Азия. Като дългогодишен административен главен асистент на катедрата споделям, че именно от проф. д-р Р. Овчаров научих много важни елементи на правилната и ефективна административна организация и работа. Точност, изпълнителност, нови и силни в науката идеи, неуморни години на работа, загриженост за съвременни и конкурентни научни достижения – това са част от дирята, оставил професора в катедрата. Разширява се международното научно сътрудничество в този период, което днес е значимо. В обучението на студентите се развиват нови методи и подходи. В катедрата работи един от водещите химици у нас – проф. д-р С. Робев. Екип от химици (М. Дичева, А. Косева, Ц. Конова, М. Тонева и др.), също разработват съвременни проблеми. Хабилитират се доц. д-р И. Бан-

тутова, доц. д-р П. Манолов, доц. д-р Е. Клоучек, проф. д-р Вл. Мицов, проф. д-р П. Узунов и др. За период от няколко години катедрата е обединена функционално с Катедрата по фармакология на Фармацевтичния факултет. По-късно, през 1990-1991 г., с възстановяване на факултетните структури, двете катедри са отново самостоятелни.

През периода 1987-2000 г. ръководители на катедрата са последователно проф. д-р Петко Узунов, доц. д-р Надка Бояджиева, проф. д-р Иван Крушков. Прогресът на научните изследвания по фармакобиохимия, сърдечно-съдова фармакология, фармакология на отделителна система, неврофармакология с невротоксикология, лекарствена зависимост, фармакология на ендокринна система е документиран с публикуването на 4 книги, над 120 публикации в периодични списания, над 100 доклада/абстракти, 25 изобретения и рационализации, патенти, 2 ръководства, 1 учебник за студенти и лекари и др. Значим е прогресът на колектива на катедрата чрез спечелване на десетки научни конкурсни проекти у нас и в Европа, САЩ, СЗО, Япония и др. Проф. д-р Петко Узунов развива успешно фармакобиохимия, внася нови и много съвременни подходи в работата. Годишите на неговата специализация в САЩ оставят отпечатък да търси най-новото, най-силното в науката, демократичните принципи рано се внедряват в катедрата именно чрез неговия опит. Първите научни дискусии на английски език в МФ – София, се правят в катедрата, а Европейските програми ТЕМПУС се разработват от екипи под ръководството на проф. д-р П. Узунов. Той е първият демократично избран председател на Медицинската академия – София. Той има силата и възможността да реформира една огромна структура и по европейски образец да възстанови Медицинския университет. Периодът 1990-1992 г., когато проф. Узунов е ректор на МУ – София, неговите задължения като ръководител на катедрата поема доц. д-р Надка Бояджиева.

През 1992 г. ръководството на катедрата се поема от проф. д-р Иван Крушков, първият

млад асистент на проф. П. Николов, аспирант на проф. Пасков, създател на редица лекарства като Аминтон, Нефротон, Вербаскан и др., автор на много справочници за лекарства, учебник, научни статии, любим учител по фармакология на хиляди лекари, които помнят неговите лекции, уважават неговия труд и способности. Като главен научен секретар на МУ – София, той разработва направлението за конкурсни научни проекти, усилва международните контакти с много европейски страни и САЩ. Той придава много авторитет и стабилност на катедрата в обществото чрез своята неуморна работа в десетки държавни комитети, комитети, университети и др.

Проф. д-р Надка Бояджиева

Образованието по фармакология продължава да бъде приоритет на катедрата. С активната работа на доц. д-р И. Ламбев и помощта на доц. Т. Трайков катедрата е водеща и една от първите по компютърно обучение на студентите. Първа е катедрата и по изготвянето и внедряването на тестово изпитване и обучение. За този период по фармакология и лекарствена токсикология се обучават студенти по медицина, стоматология, фармация, фармацевти, специализанти по СДО, медицински сестри и мед. специалисти. Голяма е загубата

на един от значимите фармаколози у нас, развил научните изследвания върху нервно-мускулното предаване и доказал ефективността на препарата Пимадин, проф. д-р Вл. Мицов, дмн. Катедрата има приноси в организиране на нови катедри по фармакология във Варна, Пловдив, Стара Загора и Плевен.

Ръководител на катедрата от 2000 г. е проф. д-р Н. Бояджиева. За периоди от по няколко месеца длъжността ръководител се изпълнява временно от проф. д-р К. Якимова (периоди на научни изследвания по проекти на ръководителя в САЩ). Много млади хора започват работа като асистенти, бързо се осъществява научно-творческото реализиране на кадрите, десетки аспиранти завършват дисертации, нови съвременни методи на обучение се внедряват. Грижата за професионалното и академично утвърждаване на кадрите е една от водещите в работата на проф. Бояджиева през последните 11 години. Доктори на медицинските науки и после професори стават последователно проф. д-р К. Якимова и проф. д-р М. Власковска. Дисертации за доктори по медицина защитават 5 главни асистенти (лекари) и стават доценти (доц. С. Сурчева, доц. Д. Дренска, д-р Р. Николов, д-р Ж. Бочева, д-р Ц. Маркова). Най-младите асистенти д-р Г. Богданов и д-р Е. Харитов започват разработка на дисертационни трудове. През този период са обучени и защитили за доктори по медицина д-р Теодора Ханджиева-Дърленска и д-р Мирослава Варадинова, които продължават като асистенти своята работа, д-р А. Илиев, д-р Зоя Маринова, д-р Д. Проданов и д-р Т. Шумкова работят във водещи университети/научни институти в Европа и са задочни докторанти, и др. Водеща е работата със студентите, за тях катедрата отделя значими усилия и има успехи. През 2008 г. за член-кор. на БАН е избрана проф. д-р М. Власковска. Д-р Т. Ханджиева-Дърленска защитава втори дисертационен труд в областта на затлъстяване и хранене в Копенхаген (Дания). Д-р Р. Николов и д-р Ж. Бочева получават две медицински специалности – по фармакология и дерматология. Медицинска специалност по фармакология за-

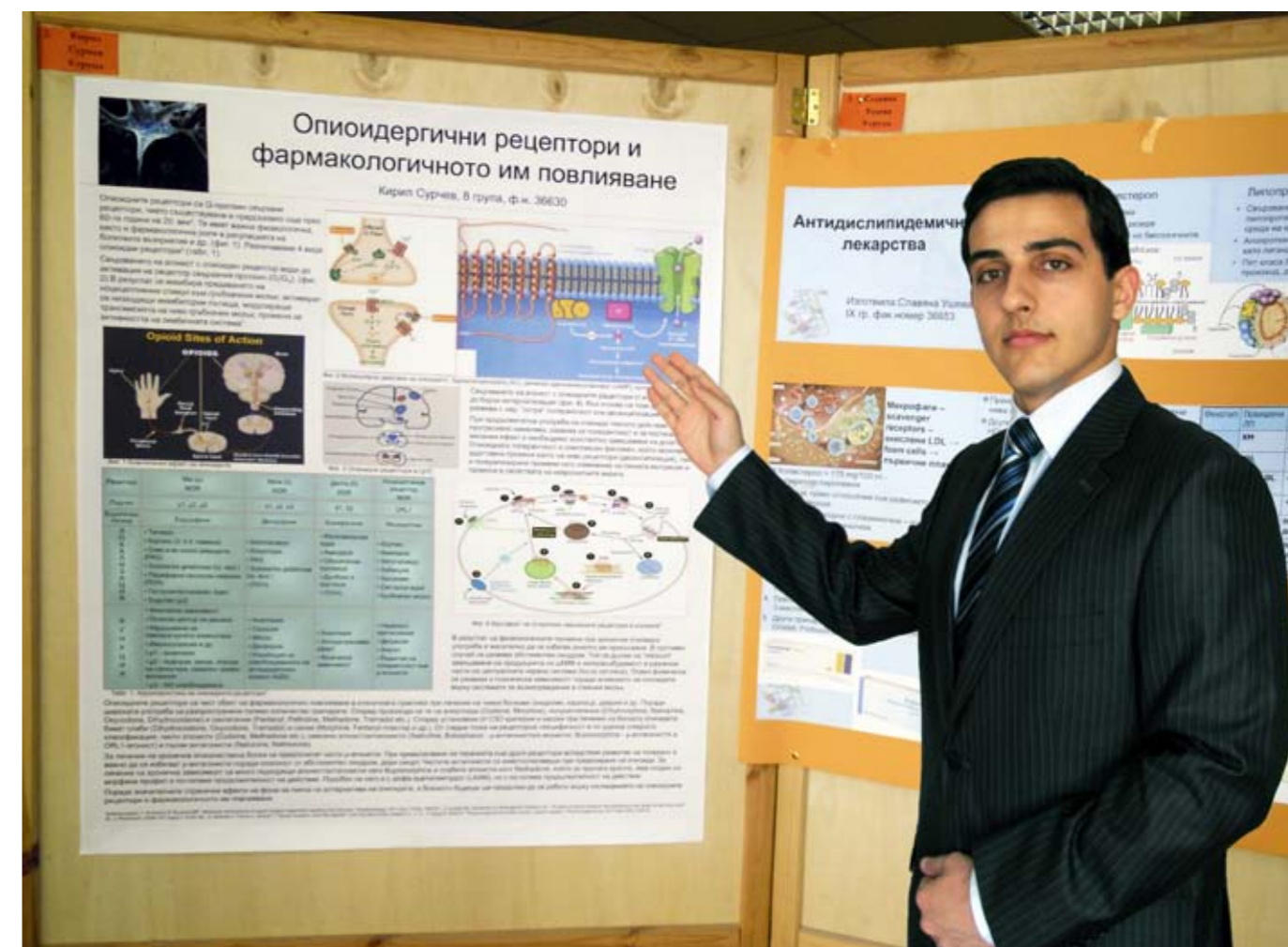

читават още д-р П. Гатева, която също е с две специалности, д-р Т. Ханджиева и др. Главен учебен асистент за дълъг период от време е д-р Р. Николов, главен административен е д-р П. Гатева. Катедреният колектив по наукометрични показатели (брой статии, импакт фактор, цитирания, учебници, книги, патенти, изобретения, научни проекти и др.) е на водещо място сред медицинските катедри у нас.

Обичаме работата и професията си, обичаме студентите, учим ги вискателно и от сърце на съвременна фармакология с фармакотерапия и токсикология. По брой на факултативни курсове модули катедрата е водеща и има вече 11-годишен опит. Учебници, книги и ръководства по фармакология са публикувани през последните години, много силни научни публикации показ-

ват успехите на колектива. По-долу посочваме част от приносите и достиженията. Иновациите са водещи в работата на колектива.

Катедрата е една от първите в България, в която са издадени учебници, ръководства, справочници за образование по медицинска фармакология, вкл. фармакотерапия, токсикология, лекарствена токсикология. Автори и/или редактори на посочените учебници са проф. д-р Д. Пасков, доц. д-р Г. Фурнаджиев, проф. д-р И. Крушков, проф. д-р П. Узунов, проф. д-р Р. Овчаров, доц. д-р И. Ламбев, проф. д-р Н. Бояджиева, доц. д-р М. Марков. Досега, катедрата са разработени и публикувани общо 16 учебника, 12 ръководства, 14 лекарствени справочника. Катедрата е една от първите, която разработва web-базирано обучение по фармакология,

Кирил Сурчев, студент по медицина, представя постер на тема „Опиоидергични рецептори и фармакологичното им повлияване“ по време на Научната студентска сесия

изпитни и аудиторни тестове за студенти от различните медицински направления. Компютърното обучение по фармакология е разработено в колаборация с водещи специалисти от Англия. Научно-образователна школа за таланти медици, рефератни научно-образователни конкурсни сесии, симпозиуми, семинари и др. са ежегодни форми за обучение на студенти и лекари. Обучението на английски език е с качество в катедрата поради международния опит и авторитет на всички преподаватели.

Традиция в катедрата е да се провеждат научни изследвания на съвременен ниво с постижения и цитирания в световната литература. От началото на експерименталната фармакология у нас, с първите изследвания на чл.-кор. д-р П. Николов върху дигиталисови сърдечни гликозиди (1934-1948) са поставени първите успехи на катедрата. Проф. д-р Д. Пасков и неговите ученици разработват за първи път експерименталната фармакология на холинергичната и адренергичната медиация, на нервно-мускулното предаване, на противотуморни лекарства, на мозъчносъдови лекарства и др. Значими достижения в науката са изследванията върху клетъчната система на цАМФ, фосфодиестеразни ензими, цГМФ и др. Експерименталните методи върху фармакология на лекарства, повлияващи функции на ЦНС и периферна нервна, сърдечно-съдова система, ендокринни функции, тумори и др., са внедрени в катедрата. Научните достижения са значими в областта на фармакология на обезболяващи лекарства и лечение на болката. Експерименталната фармакология и токсикология на невроендокринна система е развита с фундаментални и практически приноси. С приноси в науката са изследванията върху фармакология на терморегулацията и на мозъчното кръвообращение. Редица нови научни направления са разработени през последните 10 години: фармакология на антидепресанти, фармакология на апетит, хранене с метаболитен синдром, фармакология на туморни заболявания, фармакология на кожни и имунни заболявания, токсикология на лекарства и

наркотични средства. Прогрес за катедрата са съвместните изследвания с американски колективи върху стволови клетки, диференциране на неврони и тяхното трансплантиране за лечение на ракови заболявания.

Анализът на наукометричните показатели на катедрата за последните 20 години показва общ брой научни публикации в списания – над 600, общ импакт фактор на публикациите – над 400, общ брой цитирания – над 2000, общ брой доклади на научни конгреси и конференции у нас и в чужбина – над 650, общ брой монографии и медицински книги на български и английски език – 44, общ брой отпечатани статии в книги и монографии по медицина – над 150, общ брой спечелени конкурсни научни проекти у нас – 61, общ брой спечелени конкурсни научни проекти в чужбина (Европа, САЩ, Азия) – 14.

Катедрата е водеща още от нейното създаване с приносите си върху разработка на нови лекарствени средства. Името на България е известно във всички краища на света чрез създадения от проф. д-р Д. Пасков препарат „Нивалин“ (генерично име галантамин). Лекарствата, които разработват проф. д-р В. Мицов и д-р И. Крушков, съответно „Пимадин“ и „Аминтон“, са внедрени и помагат на хиляди пациенти. Проучванията в областта на фитотерапията и фитотоксикологията довеждат до разработка и внедряване на много лекарства и хранителни добавки от колективите на ст.н.с. П. Нинова, доц. д-р И. Ламбев, проф. д-р Н. Бояджиева. Много синтетични вещества са създадени и изследвани в катедрата от колективите на инж. Д. Джеров и проф. д-р С. Робев. Нови обезболяващи лекарства са разработвани от колективи на проф. д-р М. Власковска. Редица лекарства, които днес усилено се рекламират от медиите, са разработени и създадени в катедрата и днес се произвеждат от фармацевтични фирми. Десетки научноизследователски проекти за фармакологични и токсикологични изследвания на нови лекарства са разработвани в катедрата. Важен елемент в това направление са приносите на специалистите като експерти в разработка и оценка на научно-производствената работа.

Преподаването по физика на студентите по медицина започва в първия учебен ден (10 април 1918 г.) на новооткрития тогава Медицински факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с лекция на проф. Александър Христов. В продължение на близо 30 години, до откриването на самостоятелна Катедра по физика, лекциите и упражненията са водени от преподаватели на Катедрата по опитна физика при Физико-математическия факултет.

В началото, при хорариум 4/2 ч. лекции/упражнения в два семестъра, лекциите са изнасяни от титуляра на катедрата проф. А. Христов, а след него – от доцентите Петър Пенчев, Георги Наджаков и Емил Джакков, впоследствие професори.

Катедрата по медицинска физика и биофизика при Медицинския факултет се открива под името Катедра по физика за медици с Указ № 151 за изменение и допълнение на чл. 278 и чл. 280 от Закона за народното просвещение, публикуван на 13 септември 1946 г. Дейността на катедрата започва от учебната 1947-1948 г. под ръководството на доц. д-р Николай К. Карабашев. Първоначално се четат само лекции, а от 1948 г. се водят и лабораторни упражнения със студентите. Новосъздадената катедра е настанена в сграда на ул. „Дунав“ и ул. „Московска“ (сега Фармацевтичен факултет), заедно с няколко катедри на Медицинския факултет. През 1971 г. Катедрата е преместена в новопостроената сграда за предклиничните катедри на ул. „Здраве“ 2, където се намира и досега. При създаването на Медицинската академия през 1972 г. катедрата се интегрира с Централната биофизична лаборатория към Висшия медицински институт.

Обединеното звено с ръководител проф. Н. Карабашев е наречено Катедра по физика и биофизика и се състои от Сектор по физика с ръководител доц. Христина Иванова и Сектор по биофизика с ръководител ст.н.с. I ст. д-р Петър Николов. Секторът по биофизика поема преподаването на новата дисциплина биофизика, въведена с учебния план от 1973-1974 учебна година с хорариум 15/15 ч. лекции/

упражнения за специалност медицина, 15/0 за стоматология и 0/6 за фармация.

Проф. Н. Карабашев започва научноизследователската си дейност като асистент по опитна физика във Физико-математическия факултет, а през 1941 г. в Георг-Август Университет в Гьотинген защитава докторат върху порникването на електрони в алкалохалогенните кристали. През 1946 г. е избран за доцент по физика в Медицинския факултет на Пловдивския университет, а от 1947 г. оглавява Катедрата по физика за медици в Софийския медицински факултет. Заедно с доц. Георги Димов проф. Карабашев е съавтор на учебници по физика за различни класове на средното училище и на учебник по медицинска физика, претърпял четири издания за 15 години (1961-1974 г.)

След 1950 г., в продължение на около 20 години, катедрата наред с много добрата учебно-преподавателска работа успява да организира и научноизследователска работа по определени проблеми. Само няколко години след нейното основаване от Пловдивският панаир е закупен един от първите у нас апарати за атомноемисионен спектрален анализ – кварцов спектрограф ИСП-22. С него се поставя

началото на най-дълго продължилата изследователска тема в катедрата при това в близко научно сътрудничество с колеги от Катедрата по химия. Наред с тази тема и темата за биологично действие на ултразвук и построяване на ултразвукови генератори, активно се работи върху фотоелектрични процеси в полупроводници, изучава се режимът на работа на самогасящите се Гайгер-Мюлерови броячи, изследва се дисперсност на мазилкови основи и мази с електронен микроскоп, разработва се спиро-преобразувател и метод за изследване на външното дишане.

Проф. В. Врански разработва дисертация по рентгенова спектроскопия в Карловия университет в Прага, която защитава през 1942 г. във Физико-математическия факултет на Софийския университет. Като доцент по физика в Медицинския факултет на Пловдивския университет той е автор на първия у нас учебник по медицинска физика. По негово предложение през 1961 г. Научният медицински съвет към МНЗ признава необходимостта да се започне научноизследователска работа в областта на медицинската биофизика. Така се създава първата в България биофизична лаборатория в рамките на тогавашния Висш медицински институт, ръководена до 1967 г. от ст.н.с. II ст. д-р В. Врански.

През 1975 г., по покана на ректора на Медицинска академия, ръководител на катедрата става проф. д-р Виктор К. Врански. Той е първият физик у нас, който се насочва към проблемите на медицинската и биологичната физика.

Многостранната активност и биофизичните интереси на проф. Врански променят коренно облика на учебната и научната работа в катедрата: съставят се нови учебни програми по медицинска физика и биофизика, съобразени със съвременното ниво на развитие на тези науки и изискванията на медицинското образование; подготвя се нов учебник по медицинска физика в съавторство с преподаватели от ВМИ – Пловдив и ВМИ – Варна, издаден през 1978 г. и използван до 1995 г., както и ръководство за лабораторни упражнения по биофизика.

Разнопосочната научна тематика се групира с перспектива към биофизични изследвания на биологични мембрани. По идея на проф. Врански повече от 20 години в катедрата се разработват и три нови изследователски задачи: определяне минералното съдържание на кости посредством гама-лъчи, електрофоретични изследвания на клетъчни суспензии и изследване вискоеластичните свойства на човешка кожа *in vivo*. Работи се и върху определяне на проникваемост на мембрани и кожа, виталност на тъкани и се правят проучвания върху ДНК от стрепто-мицети. През периода 1975-1979 г. са защитени четири кандидатски дисертации – три на асистенти от катедрата (Д. Димитров, П. Антонов, Н. Попдимитрова) и една на редовен аспирант (Н. Радонова).

От 1980 г. ръководител на катедрата е ст.н.с. I ст. д-р Стоил П. Стоилов, дхн (сега чл.-кор на БАН, Институт по физикохимия). Основните му научни постижения се отнасят до: разработване на теория и апаратура за изследване на разсеяна светлина от колоидни частици в електрично поле (включително и с биологичен произход) и анализ на получените данни. С постъпването си в катедрата проф. С. Стоилов продължава започнатото от проф. В. Врански реформиране на учебната и научната дейност. То се изразява в създаване на нови програми

и учебни материали, както и в разширяване на изследователската работа върху биологични мембрани. През 1985 г. от авторски колектив под негова редакция се издава учебник по биофизика за студенти по медицина и стоматология, а през 1986 г. под редакцията на доц. Радка Петрова – ръководство за лабораторни упражнения по биофизика. По идея на проф. Стоилов започва издаването на тезиси за подготовка по физика и биофизика, на протоколни тетрадки със задачи, защитаването на реферати от изявиени студенти вместо явяване на изпит.

Чл.-кор. проф. Стоил Стоилов е завършил физика във ФзФ на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1959 г. От 1960 г. до настоящия момент работи в Института по физико-химия на БАН. През 1965 г. защитава дисертация под ръководството на проф. Шелудко, а през 1972 г. става доктор на науките. През различни периоди от време е работил в CRM (CNRS) Страсбург, Франция (1966-1967); като гост професор по оптика ENS, Бамако, Мали (1973-1975); Биологически факултет на СУ (1976-1986) и др. В периода 1981-1986 работи като професор по биофизика и ръководител на Катедрата по медицинска физика и биофизика в МУ – София.

В учебната работа се включва и Лабораторията по ядрен магнитен резонанс, прехвърлена към катедрата от Фармацевтичния факултет. През октомври 1981 г. по инициатива на проф. Стоилов се провежда тържествено честване на 35-годишнината от основаването на катедрата и се издава юбилеен сборник. Най-характерното за неговото ръководство е академичният дух, ориентиране към модерни биофизични проблеми и отваряне на катедрата за вътрешни и международни контакти и сътрудничество. Основната научна проблематика, около която се обединяват усилията на колектива, са разнопосочни биофизични изследвания на клетъчни мембрани. Поставя се началото и на международно научно сътрудничество по тази тема – с Катедрата по биофизика на II Московски медицински институт (1981-1989 г.) и с Института по медицинска физика и биофизика и Клиниката по вътрешна медицина на Хумболдт Университет в Берлин (1984-1991 г.). През периода 1980-1986 г. са защитени 7 кандидатски дисертации (Д. Михов, М. Булева, П. Голийски, Тхай Тхан Зьонг, М. Маринов, Г. Тодоров, В. Пенева) и са внедрени две изобретения и 22 рационализации. През 1981 г. учебната натовареност по физика е 380 ч. лекции и 5100 ч. упражнения със студенти и 100 ч. с подготвителен работнически курс; по биофизика – 140 ч. лекции и 1850 ч. упражнения. По двете специалности се обучават около 2000 студенти (I и II курс медици, стоматолози и фармацевти). Катедрата оказва организационна помощ при основаване на Катедрата по физика и биофизика в гр. Стара Загора и подпомага учебната ѝ дейност като командирова преподаватели за провеждане на лекциите и семестриалните изпити.

В края на 1986 г. ръководител на Катедрата става проф. Стефан Р. Рибаров, дбн. Преди това той е бил ръководител на Катедрата по физика и биофизика във ВМИ – Плевен от нейното основаване през 1974 г. Основната му научна дейност е в областта на свободнорадикалните процеси в биологични системи в норма и патология. За първи път у нас там той въвежда метода на биохимичната луминесценция, като

създава и необходимата апаратура. В Софийската катедра под ръководството на проф. Рибаров се оформя група по свободнорадикални процеси, която изучава генерацията на активни форми на кислорода в биологични системи и механизмите за тяхното увреждащо действие върху организма.

Проф. Стефан Рибаров е роден в Нова Загора. Завършва атомна физика във ФзФ на СУ „Св. Климент Охридски“. Работи като научен сътрудник във Физическия институт на БАН. През 1971 г. защитава докторска дисертация. През 1974 г. основава Катедрата по физика и биофизика при ВМИ – Плевен. През 1984 г. защитава дисертация и получава научна степен доктор на науките, от 1985 г. е професор по биофизика.

През периода 1987-1999 г. трима сътрудници на катедрата защитават кандидатски дисертации (Р. Панчева, Г. Златева, С. Ковачева), а един (П. Антонов) – дисертация за научната степен „доктор на биологичните науки“. Колективът на катедрата работи по 9 научни проекта, финансирани от Съвета за медицинска наука при МУ – София, Националния фонд „Научни изследвания“ към МОН, Националния фонд „Млади учени“ и др. През 1990 г. се отпечатва „Ръководство за лабораторни упражнения по физика за висшите медицински институти“ от 19 автори от сродните катедри в София, Стара Загора, Плевен и Варна. В разстояние на две години (1995-1996) излизат два учебника по ме-

дицинска физика, единият, в два тома, с автор проф. С. Рибаров, другият – автор В. Тодоров.

През 2000 г. за ръководител на катедрата е избран доц. Марин Ив. Маринов, дх. Като ръководител на катедрата доц. М. Маринов насочва усилията си към укрепване на нейните традиции в учебно-преподавателската работа. Доц. Маринов издава учебник по биофизика за студенти по медицина, фармация и стоматология, учебник по физика за студенти по фармация и учебник по медицинска физика за студенти по медицина и дентална медицина. М. Маринов ръководи подготовката за тържествено честване на 55 години от основаването на катедрата и издаването на юбилеен сборник.

Доц. Маринов постъпва в катедрата като асистент през 1966 г. и работи в нея до 1988 г., когато е избран за доцент по биофизика във ВМИ – Плевен. В 1994 г. се връща в катедрата като доцент по физика. Основните му научни приноси са по атомноемисионен спектрален анализ на биологични материали с нетрадиционни източници за възбуждане на спектри. От 1996 г. той ръководи група, която изследва електрични и механични свойства на клетки и мембрани.

През учебната 2001-2002 учебната натовареност по физика е 201 ч. лекции (от тях 60 ч. на английски език) и 3122 ч. упражнения (от

тях 80 ч. на английски език), а по биофизика – 111 ч. лекции (от тях 30 ч. на английски език) и 2103 ч. упражнения (от тях 96 ч. на английски език) за трите специалности.

Основните направления в научноизследователската работа на катедрата по това време са: изследване на свободнорадикални процеси в организма, изследване на реологични свойства на кръвта и кръвните клетки в норма и патология, изучаване на действие на лекарства и физични фактори.

От месец август 2007 г. за ръководител на Катедрата по медицинска физика и биофизика е избран проф. Димитър Михов, дм.

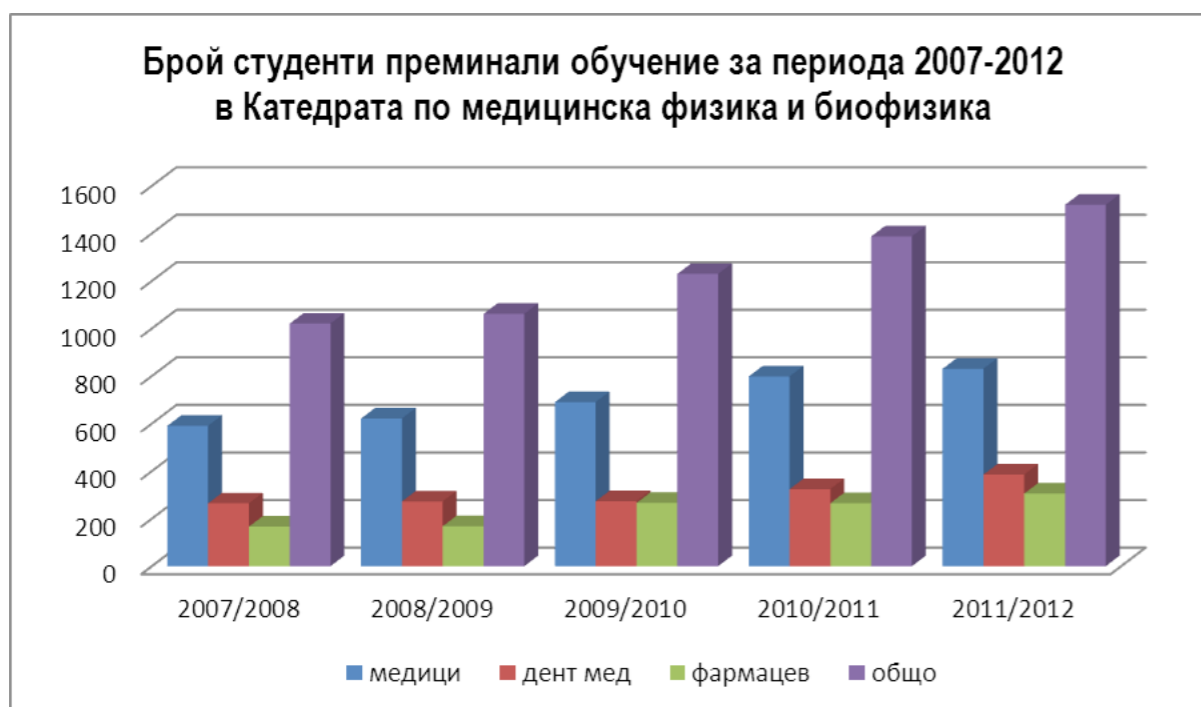
Проф. Д. Михов е автор на четири учебника по медицинска физика, от които три на английски език. След 2007 г. значително се увеличава броят на студентите обучавани на английски език (табл. 1).

Проф. Димитър Михов, физик по образование, доктор по медицина, безвъзмездно, в продължение на 20 години (от 1973 г. до 1992 г.), е преподавал в Катедрата като асистент (Д. Михов по това време е н.с. I ст. в НИИ по неврология, психиатрия и неврохирургия). През 1992 г. постъпва на работа в Катедрата по медицинска физика и биофизика, назначен е за гл. асистент. През 1982 г. защитава дисертация на тема „Геомагнитна активност и смъртност от мозъчно-съдова болест“. Той има признато изобретение „Метод за определяне скоростта на поток от частици“, Авторско свидетелство № 40174/14.10.1988 г., което е класирано за изобретение на месеца на НРБ. От 2003 г. е извънреден доцент, 2012 г. – професор по медицинска физика.

Обучение на английски език по медицинска физика и по биофизика

	Медицинска физика медици	Медицинска физика дентална медицина	Физика и биофизика фармацевти	Биофизика медици	Общ брой
2007/2008	31		-	28	59
2008/2009	48		-	31	79
2009/2010	92		94	48	234
2010/2011	144		97	92	333
2011/2012	150	60	130	140	480
2007/2012	465	60	321	339	1185

Табл. 1

Също така нараства общият брой на обучаваните студенти в Катедрата по медицинска физика и биофизика, за да достигне през учебната 2011-2012 година повече от 1500 души. Броят на преподаваните свободно-избираеми курсове от 2 (2006 г.) се увеличава на 4.

През учебната 2011-2012 година учебната натовареност по медицинска физика е 355 ч. лекции (от тях 173 ч. на английски език и 54 ч. свободно-избираеми курсове) и 3342 ч. упражнения (от тях 954 ч. на английски език); съответно по биофизика – 155 ч. лекции (от тях 52 ч. на английски език и 36 ч. свободно-избираеми курсове) и 2373 ч. упражнения (от тях 501 ч. на английски език) за трите специалности. Учебната натовареност общо лекции, плюс упражнения през учебната 2010-2011 г. възлиза на 6225 часа.

През 2008 г. е защитена една дисертация по физика (гл. ас. П. Узунова). През 2010 г. за доцент по биофизика е избрана гл. ас. В. Хаджимитова, дългогодишен член на колектива на катедрата. През 2012 г. на длъжност професор по биофизика е назначен академик Борис Тенчов, учен със световна известност. Същата година за доцент по медицинска физика е избран гл. ас. И. Антонов, дфз.

През 2008 г. Катедрата по физика и биофизика се преименува в Катедра по медицинска физика и биофизика. Това название съответства по-точно на извършваната учебна работа, тъй като от години на студентите по медицина и на студентите по дентална медицина се преподава предметът медицинска физика, където основни закони и методи от физиката се разглеждат в тясна връзка с тяхното приложение в медицинската и стоматологичната практика.

През 2011 г. се чества 65-годишнината от създаване на Катедрата по медицинска физика и биофизика и е издаден юбилеен сборник.

След 2007 г., с подкрепата на деканското и ректорското ръководство, в катедрата са доставени 10 броя модерни компютри, няколко принтера, 9 хладилника, голяма копирна машина Konica Minolta, мултимедия прожектор Acer P 5270, подновена е изцяло мебелировката на учебните зали и кабинетите на преподавателите, сменена е дограмата във всички помещения, ел. инсталацията, осветлението, подовата настилка, поставени са алуминиеви щори на всички прозорци.

Днес в Катедрата по медицинска физика и биофизика работят висококвалифицирани

преподаватели. От тях 10 са с научна степен „доктор“, 1 е „доктор на науките“, петима са хабилитираните лица (двама професори, трима доценти), 10 са главните асистенти, 2 са асистенти и има 3 хонорувани асистенти (2 по

медицинска физика и 1 по биофизика). Преобладаващата част от преподавателите владеят английски език и участват пълноценно в англоезичното преподаване на дисциплините медицинска физика и биофизика.

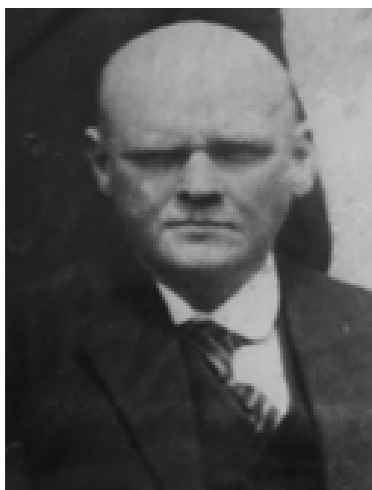

Сътрудници на Катедрата по Медицинска физика и биофизика. От ляво надясно първи ред: гл. ас. д-р Стилиан Стоев, гл. ас. Иван Дженов, доц. Трайко Трайков, дх; акад. проф. Борис Тенчов, дбн; проф. Димитър Михов, дм; доц. Иван Антонов, дфз; доц. Вера Хаджимитова, дбф; втори ред: гл. ас. Светослав Йовчев, дбф; Станислава Скочева, докторант по медицинска физика; Пенка Георгиева, физик; Красимира Асенова, ас.; Свободан Александров, гл. ас.; Светла Митева, дфх; Димитрина Герасимова, химик; гл. ас. Пена Узунова, дфз; гл. ас. Любомир Трайков, дбф; гл. ас. Ангела Петкова, дп; ас. Силвия Абарова; гл. ас. Борислава Мирчева, дфз; ас. Надя Христова; Диана Петкова; гл. ас. Благовест Бечев

Катедрата по физиология е основана през септември 1918 г. като Катедра по физиология и физиологична химия почти веднага след откриването на Медицинския факултет. Първият ръководител на катедрата е проф. Василий Василиевич Завялов, биохимик, руски емигрант, един от изтъкнатите ученици на Данилевски. За определен период от време професор Завялов е ръководител на основаната с участието на И. М. Сеченов Катедра по физиология на животните и човека в Новорусийския университет. От 1918 г. до края на живота си (24.02.1930 г.) той живее и работи в България. Завялов се отличавал с голямо лекционно майсторство. Той е автор на първите български учебници по физиология и физиологична химия.

проф. Василий Завялов

В катедрата преподават още двама изявени учени емигранти от Русия – видният биохимик проф. А. Медведев от Одеса и проф. Черевков – физиолог, от университета в Харков. Професор Черевков е положил много усилия да постави преподаването на модерни физиологични основи, с подходящи демонстрации. На професорите Завялов, Медведев и Черевков дължим благодарност за поставянето на основите на физиологията у нас, на обучението на студентите по тази дисциплина, както и създаването и организирането на Катедрата по физиология и физиологична химия.

От 1923 до 1931 г. в Катедрата като главен асистент работи и синът на професор Василий Завялов, Всеволод Завялов. Той проучва въпроси, свързани с електрофизиологията на сърцето. Неговите публикации, свързани с промените в електричната ос на сърцето са едни от първите трудове в световната литература по векторкардиография. След създаването на Медицинския институт в Пловдив, Всеволод Завялов е сред основателите на Катедрата по физиология и неин ръководител от 1945 до 1953 г.

Под ръководството на Завялов и Медведев работят едни от първите биохимици в България – д-р Евгени Николов и химичката Надежда Добрева. Тя работи при катедрата последователно като асистент, старши асистент и завеждащ лабораторията по физиологична химия в периода от 1923 до 1955 г. С нея работят научни сътрудници на Катедрата, занимаващи се с биохимични методи на изследване. Между тях е и проф. Борис Койчев, по-късно завеждащ Катедрата по биохимия. При катедрата работи от 1924 до 1943 г. включително д-р Евгени Николов, специализирал се в областта на биохимията и заел през 1941 г. редовното място на доцент по физиологична химия. С Надежда Добрева след известно време правят и първите си стъпки като биохимици проф. Т. Николов, Д. Калицин, проф. Г. Саев, академик Ас. Хаджиолов и др., оглавили по-късно катедри по биохимия и научни институти в БАН.

През 1924 г. в катедрата постъпва като асистент Димитър Ораховац, който дотогава е асистент на големия български клиницист-интернист проф. Васил Моллов. Д. Ораховац е роден на 28.09.1892 г. в град Ловеч. Завършва медицина в Мюнхен. В края на 1924 г. Д. Ораховац заминава на специализация като стипендиант на Рокфелеровата фондация в Института по физиология в Кеймбридж, Англия. Там работи в продължение на година и половина при световноизвестния физиолог Джоузеф Баркрофт. Съвместно с Баркрофт, Харис и Вайс Ораховац открива резервоарната функция на слезката, с което записва името си в световната наука. През 1926 г. Ораховац е избран за редовен до-

цент към Катедрата по физиология и физиологична химия. Той поставя началото на съвременно преподаване по физиология, което е на равнището на европейското по онова време. Лекциите на Д. Ораховац са увлекателни, старателно подготвени и отразяващи последните достижения на медицинската наука. През 1928 г. Д. Ораховац става ръководител на Катедрата по физиология и физиологична химия, а през 1931 г. той става професор към катедрата.

проф. Димитър Ораховац

Със значителна парична помощ от Рокфелеровата фондация, помещенията на Катедрата на улица „Дунав“ са обзаведени с учебна и научна апаратура. Това дава възможност практическите упражнения със студентите да се водят на равнище, общоприето във висшите учебни заведения. С набавената и изработена апаратура значително се подобрява онагледяването на лекциите с опити, показващи закономерностите на различни жизнени функции.

Д. Ораховац е декан на Медицинския факултет през 1932-1934 г., както и през периода 1939-1941 г. През 1945-1947 г. е ректор на Софийския университет, към който тогава се е числял МФ. Като декан и ректор, Д. Ораховац влага много енергия и използва всичките си умения и талант за развитието на универси-

тетската наука и за създаването и развитието на голяма част от болничната мрежа на МФ и за построяване на централната сграда на Софийския университет. Бил е председател на Българския Червен Кръст и представител на България в Световната Здравна Организация. Член е на физиологичното дружество на Великобритания и на Берлинското медицинско дружество. Удостоен е със званието „заслужил лекар“ през 1958 г.

От 1946 г. Д. Ораховац е редовен член на Българската академия на науките (БАН). Като дългогодишен директор, той има заслуга за организирането и за цялостното материално, кадрово и научно изграждане на създадения през 1947 г. към БАН Институт по експериментална медицина, преименуван по-късно в Институт по физиология. През 1948-1953 г. Д. Ораховац е научен секретар на БАН. През 1949 г. проф. Д. Ораховац е избран за академик. През 1954 г. е избран за секретар на ново-създадения Научен съвет за координация към БАН. Като ръководител на този съвет академик Ораховац взема дейно участие в планирането и координирането на отделните научни направления.

През цялата си академична кариера проф. Д. Ораховац е блестящ лектор, слушан с интерес от студенти по медицина, стоматология, ветеринарна медицина и биологични науки. В своите лекции той подчертава единството на жизнените функции и единството на организма с околната среда. Академик Ораховац е личност, която придава блясък на университетската атмосфера, а неговата научна и преподавателска ерудиция, общо-биологичният му поглед и лично обаяние го правят достоен учител за много поколения медици.

През 1931 г. като редовен асистент в катедрата постъпват д-р Тошо Гоцев, по-късно ръководител на катедрата и автор на множество учебни помагала, и д-р С. Попов, забележителен експериментатор, който изобретява онкоплетизмографа и с това дава възможност на Д. Ораховац и Т. Гоцев да покажат за първи път съдоразширяващото действие на адреналина.

Проф. Тошо Гоцев

Проф. Тошо Стоянов Гоцев е роден на 30.07.1900 в с. Ребърково, Врачанско. Завършва медицина в Софийския Медицински факултет през 1927 г. Специализира в Берлин (1935 г.), Мюнхен (1936 г.) и Кембридж (1936-1937). Работи като доброволен лекар в Университетската клиника по вътрешни болести на МФ – София (1928-1929). От 1931 г. е асистент в Катедрата по Физиология, от 1941 г. е доцент, а от 1949 г. е професор в същата катедра. Завежда Катедрата по физиология от 1959 до 1965 г. Проф. Гоцев е и заместник ректор на ВМИ – София, член-основател на Дружеството на интернистите в България и дългогодишен доверен лекар на Св. синод на Българската православна църква. Член е на Кралското дружество на физиолозите във Великобритания от 1939 г. Има научни публикации в областта на кръвоносната и кръвотворната системи, терморегулацията, храносмилането и др. Неговите научни приноси са публикувани на чужди езици и са получили международно признание. Проф. Т. Гоцев е един от високите преподаватели в МФ. Лекциите му са интересни и запомнящи се, онагледени са с експерименти и демонстрации. Изпитът при него е предизвикателство и истинско изпитание.

През 40-те години на миналия век към катедрата се присъединяват млади и амбициозни преподаватели и учени като д-р Ст. Попов, д-р А. Иванов, д-р Н. Начев, д-р Н. Стефанова, д-р Ц. Братанова.

През 1952 г. катедрата се премества от ул. „Дунав“ 2 (сегашият Фармацевтичен факултет) в бившето здание на Първа хирургия в района на Александровската болница, където се провеждат практическите занятия със студентите. Под ръководството на проф. Ораховац и д-р Начев започва работа един от най-активните кръжоци в тогавашния МФ. Много от участниците в този кръжок по-нататък свързват съдбата си с Катедрата по физиология или продължават да работят в областта на физиологията в сродни катедри и звена на БАН. Голяма заслуга за развитието на кръжока към Катедрата по физиология има д-р Н. Начев, който с личните си качества на ерудиран експериментатор в областта на физиологичните изследвания извежда голяма група студенти до нивото на млади физиолози, представили свои проучвания в най-големите международни форуми и престижни физиологични списания. По това време в катедрата се разработват въпросите на нервно-ендокринната регулация на въглехидратната обмяна, на кръвосъсирването, проблемите на интерорецепцията и продължават изследванията върху резервоарната функция на далака.

От 1965 г. ръководител на катедрата е доц. Начо Начев. През 1969 г. той е избран за професор. Професор Начо Донков Начев е роден на 02.05.1922 г. в София. В продължение на 16 години, от 1965 до 1981 г. е ръководител на катедрата. В периода 1963-1969 г. е завеждащ сектор „Наука“ при Министерството на здравеопазването. От 1982 г. до пенсионирането си през 1987 г. е бил зам.ректор на ВМИ – София. Като заместник ректор полага много усилия, енергия и умение за модернизирание на учебната база и за повишаване на ефективността на учебния процес. Бил е председател на спортен клуб „Медик“. От 1992 до 2000 г. е председател на СНМД, а от тази година до смъртта си

на 05.01.2005 година е почетен председател на съюза. Професор Н. Начев е член на Немското нефрологично дружество. Многократно е канен като гост професор да изнася лекции в университетите в Мюнхен, Франкфурт, Хайделберг, Берлин, Варшава, Триполи.

Проф. Начо Начев

След избирането на професор Н. Начев за ръководител на Катедрата по физиология започват процеси на учебно и научно обновление в дух на подчертана колегиалност и взаимопомощ. Преподаването в катедрата се осъвременява, въвежда се текущ контрол на знанията на студентите (Катедрата по физиология е пионер във въвеждането на програмираното препитване). Важно е съдействието в тази насока на вече редовния доцент Асен Иванов и на хабилитиралия се през 1969 г. Антон Пенчев. Разширяват се залите за практически занятия, въвеждат се нови упражнения за студентите, включващи методи за функционална диагностика на хора. Значително се подобрява материалната база за учебна и научна дейност на катедрата. А. Пенчев създава модерен лекционен курс по неврофизиология. Издават се няколко учебника по физиология за студенти медици и стоматолози и специализиран курс за фармацевти, отразяващи съвременното състояние на физиологичната наука. В катедрата влизат млади, отлично подготвени сътрудници,

предимно бивши кръжочници – Л. Митова, А. Логофетов, Л. Йорданова, Д. Димитров, А. Куртев, Л. Витанова, Р. Гърчев, Б. Стоименова.

В началото на 60-те години се оформят две научни направления в Катедрата по физиология: нервно-ендокринната регулация на хомеостазата, ръководено от Н. Начев, и оглавяваното от А. Пенчев направление свързано с физиологията на зрителния анализатор.

Като административна единица Секторът по нервно-ендокринна регулация на хомеостазата се оформя през 1969 г. Под ръководството на проф. Н. Начев се създава направление за централнонервна и вегетативна регулация на бъбречната функция, на постоянството на обема и състава на телесните течности. От 1988 г. секторът се ръководи от професор Боряна Пирьова. В изследователската работа на сектора последователно се включват Ц. Братанова, Б. Пирьова, А. Логофетов, Л. Йорданова, Д. Димитров, Н. Цанева, Р. Гърчев, О. Икономов, А. Стойнев, а по късно и Т. Аврамова, Н. Белова, Е. Кабакчиева, И. Мунтян, Д. Михов, И. Василева, Р. Милева, С. Михайлов, Ю. Няголов, В. Тодоров. Постигат се сериозни резултати при проучване ролята на хипоталамуса за осъществяване на ефектите на еритропоетина (А. Логофетов, Н. Начев), секрецията на ренин (Н. Начев, А. Логофетов, Н. Цанева, Л. Киркова) и регулиране на плазменото алдостероново и кортикостероново ниво (Л. Йорданова, Н. Белова). Изследвана е и ролята на хипоталамуса за секрецията на атриалния натриуретичен пептид (Н. Белова, Т. Аврамова). В резултат на всички тези изследвания се оформя по-цялостна картина за това, как различна аферентна сигнализация от обемни, хемо- и осморорецептори се обработва на нивото на хипоталамуса за осъществяване на телесната хомеостаза.

Друга група от изследвания са насочени към ролята на бъбрека и регулацията на бъбречната функция в поддържане на обема и постоянството на телесните течности (Б. Пирьова, Р. Гърчев, Д. Димитров). По този проблем през 1979 г. изтъкнати европейски физиолози вземат участие в организираните от катедра-

та симпозиум „Бъбрек и бъбречни хормони“. В катедрата се провеждат изследвания, които хвърлят мост към някои клинични проблеми, например относно ролята на нервната система за действието на диуретиците (Б. Пирьова, О. Икономов, Р. Гърчев), относно механизмите на натриевата задръжка. Проучва се значението на вегетативния контрол и бъбречните хормони върху бъбречната екскреторна функция. Началото е поставено от Н. Начев, Б. Пирьова, Ц. Братанова, Д. Димитров. По-нататък това направление се развива и модернизира от Р. Гърчев с участието на И. Мунтян, Д. Михов, П. Маркова. В резултат на техните усилия става възможно изследването на бъбречната екскреторна функция, регистрирането на артериалното налягане и повлияването им от различни физиологични или фармакологични агенти на будни неанестезирани плъхове.

Доказателство за това, че работата на катедрата е оценена, е фактът, че организирането на VI европейски колоквиум по бъбречна физиология през 1988 г. е възложено на колектива на Сектора по нервно-ендокринна регулация на хомеостазата. Подобно признание е и осъщественият в продължение на няколко години изследователски проект съвместно с проф. Клаус Турау от Института по физиология в Мюнхен върху регулацията на секретцията на атриалния натриуретичен пептид, както и съвместната разработка на О. Икономов и Ал. Стойнев, които въвеждат модерните методи за 24-часово проследяване на функциите на будни неанестезирани опитни животни, с лабораторията по хронобиология в Минеаполис (САЩ) върху хронобиологията на артериалното налягане в норма и патология.

В края на 80-те години Секцията по водно-солева обмяна насочва усилията си към изследване на един модерен въпрос за ролята на новооткрития атриален натриуретичен пептид в регулацията на бъбречната функция и неговото протективно значение за бъбречната исхемия, както и изучаване на участието на АНП в общия централно-нервен контрол на водно-солевата обмяна и сърдечно-съдовата система.

От средата на 90-те години започва проучване на влиянието на наскоро откритите съдови ендотелни фактори, ендотелини и азотен оксид върху бъбречната екскреторна функция и ролята на взаимодействието между бъбречните симпатикови нерви и съдовите ендотелни фактори за регулацията на бъбречната функция и артериалното налягане. Проучва се също и участието на азотния оксид и бъбречните нерви в компенсацията на останалия след едностранна нефректомия бъбрек (Р. Гърчев, Д. Михов, П. Маркова, В. Вучидолова, Л. Софийанска, Ц. Иванова).

Като административна единица Секторът по физиология на зрителната система е обособен през 1970 г. В действителност изследванията в тази област започват значително по-рано, в периода 1955-1958 г., когато А. Пенчев, тогава аспирант в катедрата, разработва свой дисертационен труд върху сигналните свойства на светлинни и звукови дразнителни с променлив интензитет при хора и опитни животни. А. Пенчев създава почти едновременно двете направления в сектора по физиология на зрението – психофизичното и електрофизиологичното. За развитието на тези направления допринасят включилите се последователно сътрудници на катедрата: С. Белчева (впоследствие ръководител на сектора), Н. Стефанова, И. Мезан, Л. Митова (по-късно ръководител на електрофизиологичната лаборатория), А. Куртев, Л. Витанова (настоящ ръководител на сектора), Б. Стоименова, Е. Янков, П. Купенова, Е. Попова, Р. Цеков, М. Георгиев, Ю. Йорданов, както и студенти кръжочници. За сравнително кратък период от време методичните възможности на сектора се обогатяват с най-модерни и сложни методи на изследване, като отвеждане на предизвикани потенциали от подкорови ядра и от зрителната зона на кората в условия на хроничен опит на животни, изследване на пространствено-временните характеристики на възбуждане и задръжане в корови зрителни рецептивни полета, отвеждане на импулсна активност от ганглийни клетки на ретинален препарат в условия, позволяващи тестирането на биологично актив-

ни вещества. Добрите методични възможности, съчетани с оригиналните идеи, поставени главно от А. Пенчев, позволяват да се получат оригинални резултати, потвърдени и от други лаборатории, както и важни изводи, като този за физиологичната сила на дразнителите с променлив интензитет, която се определя от скоростта на промяна на интензитета, а не от неговата абсолютна стойност.

В Електрофизиологичната лаборатория на сектора са получени едни от първите данни за наличието на отделни структури в зрителната система, реагиращи съответно на увеличаване и намаляване на силата на светлинното дразнене – т.нар. on- и off- канали - факт, потвърден и от други автори и понастоящем общоприет

в съвременната литература. Изследванията върху задръжните механизми в ретиналната нервна мрежа са принос в знанията за невронните механизми на светлинна адаптация и за значението им за константно възприемане на зрителните обекти при различни нива на осветяване. Получени са едни от първите данни, обясняващи механизма на специфичната чувствителност на някои видове корови неврони към определена скорост и посока на движение на зрителния обект. Получени са оригинални данни за механизмите на цветното зрение при нисши гръбначни и при човек (Е. Янков).

Първите изследвания в Психофизичната лаборатория са проведени от Н. Стефанова. Изследвана е инвариантността на разпозна-

Сътрудници на Катедрата по физиология. От ляво надясно, първи ред: доц. д-р Бистра Стоименова, дм; доц. д-р Нина Белова, дм; проф. д-р Радослав Гърчев, дм, дмн; проф. д-р Лилия Витанова, дм, дмн; доц. д-р Елка Попова, дм; доц. д-р Петя Купенова, дм; втори ред: Фатмегюл Мехмед; Вера Николова; д-р Рене Милева; д-р Татяна Аврамова; Веселина Вучидолова; Димитрина Каркинска; трети ред: Петя Маркова; д-р Надя Тодорова; д-р Джина Дундова-Панчева; д-р Николай Стойнев; Пена Тодорова; доц. д-р Юрий Няголов, дм; Марица Велкова; Лидия Маркова

ването на зрителните обекти по отношение на размера и ориентацията им. С включването на нови сътрудници – А Куртев, Б. Стоименова и М. Георгиев, психофизичното направление на сектора се разширява, а изследванията се насочват към определяне на ролята на пространствено-честотната характеристика на зрителния образ за неговото разпознаване при кратки времена на представяне и към определяне на пространствената и времева характеристика на ориентационно-избирателните механизми в зрителната система на човек. По-късните изследванията в лабораторията се развиват в две нови направления – определяне на психофизични и други характеристики на лица страдащи от миопия и разширено изследване на механизмите за регулация на акомодацията. Описани са основни закономерности за инвариантното разпознаване на зрителните образи и е установено значението на различните пространствени честоти, изграждащи зрителните образи за разпознаването им. Показано е, че контрастната чувствителност на миопите намалява с увеличаване на сферичния еквивалент на рефракция, че миопите са по-чувствителни на заслепяване при мезопични условия, а също така и че стойностите на тоничната акомодация проявяват денонощно колебание. Разработени са подходящи методи за оценка на зрителната умора и устойчивостта на ясното виждане при работа на ученици с компютри.

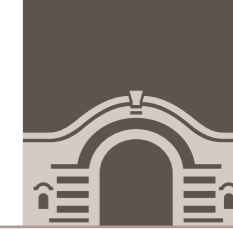
Изследователската работа в Сектора по физиология на зрителната система е провеждана в сътрудничество с лабораторията по физиология на зрението в БАН, лабораторията по физиология на зрението в Института по физиология на Руската академия на науките в Санкт Петербург (ръководител В. Д. Глезер), с аналогична лаборатория в Института по проблемите на предаване на информация на Руската академия на науките в Москва (ръководител А. Л. Бызов), с Института по Висша нервна дейност и неврофизиология на Руската академия на науките в Москва, с Института по физиология на Украинската академия на науките в Киев (ръко-

водител П. Костюк), с Imperial College London. Установено е сътрудничество с Офталмологичната клиника в МУ – София, с Медицинския транспортен институт – София, и с Института по молекулярна биология на БАН.

През 1981 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избран доц. Антон Пенчев. Той е роден на 10.11.1929 г. в Дряново. През 1954 г. става редовен аспирант в Катедрата по физиология. Под научното ръководство на академик Д. Ораховац разработва дисертационната си тема, която защитава през 1958 г., след което е назначен като асистент в Катедрата по физиология. Избран е за доцент през 1969 г. Бил е зам. декан на Медицински факултет. Задълбочен учен, високо ерудирана личност, доцент А. Пенчев е високо ценен в научните среди. Той поддържа активни контакти с физиологични лаборатории в Санкт Петербург, Москва, Киев, Гьотинген.

След незапната смърт на доцент А. Пенчев през 1988 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избрана проф. Боряна Пирьова. Тя е родена на 19.01.1934 г. в София. Постъпва в Катедрата по физиология през 1962 г. От 1980 г. е доцент, а от 1990 г. е професор към Катедрата по физиология. Професор Б. Пирьова е заместник директор на Научния медико-биологичен институт (1982-1989) и зам.-декан на Медицински факултет (1991-1995). От 1997 г. е професор по невробиология към Нов Български Университет. Удостоена е със званието „Почетен професор на НБУ“ през 2002 г. Автор е на множество учебници за студенти по медицина, дентална медицина и фармация, както и на специализирани учебници в областта на невробиологията за студенти по психология.

През 1989 г. голяма част от сградата на Катедрата по физиология е разрушена с цел разширение на строящия се Институт по вътрешни болести. Катедрата е преместена и разпръсната по всички етажи на Медико-биологичния институт. Преместването и преоборудването на учебните и експерименталните лаборатории е много тежък период и предизвикателство пред Катедрата, но благодарение на уси-

лията и енергията на тогавашния ръководител професор Б. Пирьова и целия колектив, нивото на учебната и научната дейност в катедрата се запазва.

През 1995 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избран доц. Ангел Петров Логофетов. Той се хабилитира през 1984 г. и веднага става ръководител на Катедра по физиология при ВМИ – Стара Загора. Бил е зам.-ректор по учебната работа на ВМИ – Стара Загора. През 1991 г. се връща в Катедрата по физиология на МУ – София. За периода 1993-2006 г. е ръководител на Предклиничния университетски център на МУ – София. В продължение на 2 години 2002-2003 е ръководител и на Катедрата по патофизиология, МУ – София.

След 1993 г. се създават пет научни лаборатории, ръководени от хабилитираните сътрудници в катедрата: Лаборатория по хемодинамика и бъбречна функция (проф. Гърчев), Лаборатория по клинична физиология (доц. А. Логофетов), Лаборатория по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система (проф. Пирьова, а след пенсионирането ѝ – доц. Н. Белова), Неврофизиологична лаборатория (доц. Л. Митова, а след пенсионирането ѝ – проф. Л. Витанова) Психофизиологична лаборатория (доц. А. Куртев).

От 2008 г. ръководител на Катедра по физиология е проф. Радослав Александров Гърчев, дмн. Специализирал е в Германия като стипендиант на фондацията Александър фон Хумболтд в Университет Хейделберг, 1988–1989 г. и в Университет Бон, 2001-2002 г. От 2008 г. е ръководител на отдел „Международна интеграция и университетска политика“ на МУ – София. Член е на Съвета по медицинска наука към Ректората на МУ – София. Национално контактено лице по Седма рамкова програма на Европейския Съюз от 2007 г. Член е на Управителния съвет на НАОА. Участвал е в Изпълнителния съвет на Фонд „Научни изследвания“. През 2000-2010 г. е секретар на съюза на научните медицински дружества в България. Има признати две изобретения и две рационализации. През 2007 г. получава наградата

„Академик Димитър Ораховац“ на МФ – София, за високи постижения в научно-изследователската и преподавателската дейност. Член е на немското нефрологично дружество.

Проф. д-р Радослав Гърчев

В Катедрата по физиология са защитени успешно 27 дисертации за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ и 4 дисертации за научната степен „доктор на науките“. Изграждат се като учени и впоследствие се хабилитират и стават ръководители на катедри по физиология: проф. Д. Даскалов във ВМИ – Варна, проф. Ст. Попов, доц. Д. Страшимиров и доц. Н. Танков във ВМИ – Плевен, доц. А. Логофетов във ВМИ – Стара Загора. Проф. Ал. Стойнев сега е професор при Катедрата по патофизиология на МУ – София. Д-р Емануил Янков е ръководител на Катедра по физиология, патофизиология и фармакология ВМИ – Стара Загора и ръководител на Катедра по физиология към МФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Участници в кръжока по физиология са и професор Тодор Карчев – Катедра УНГ, професор Светла Торбова, Национална транспортна

болница, професор Цветанка Кътова, Национална кардиологична болница, доцент Тодор Попов и д-р Веселин Матеев, Катедра по алергология, д-р Лилия Везенкова, Катедра по вътрешни болести, професор Любомир Сурчев, Катедра по Анатомия, хистология и ембриология, професор Генчо Начев, Катедра по сърдечно-съдова хирургия, д-р Капка Кънева, ИАЛ, доцент Мария Тодорова, ръководител на Катедра по патофизиология. проф. А. Гидиков, проф. А. Василев, проф. Г. Ганчев, проф. В. Гатев, работили дълги години в БАН, са също възпитаници на кръжока по физиология.

Международно сътрудничество е осъществявано с АН на Русия (Л. Митова, Л. Витанова, Р. Гърчев), с проф. Klaus Thurau от Института по физиология в Мюнхен върху секрецията на атриалния натриуретичен пептид и неговото протективно значение за бъбречната исхемия (Н. Начев, Д. Димитров, Р. Гърчев, И. Атанасова, Д. Михов), както и върху ролята на хипоталамуса за регулация секрецията на хормона в условията на обемна експанзия (Н. Начев, Б. Пирьова, Н. Белова, Т. Аврамова, И. Василева), с Лабораторията по хронобиология в Минеаполис (САЩ) върху хронобиологията на артериалното налягане в норма и патология (О. Икономов, А. Стойнев), с професор Н. Kramer от Медицински факултет към университета в гр. Бон, Германия (Р. Гърчев, Н. Начев, П. Маркова), с професор Хайнц Васле от института „Max-Planck“ за изследване на мозъка във Франкфурт, Германия (Л. Витанова, П. Купенова, Е. Попова). Релизирани са и проекти СМЕ-03609-97 „Предклинично медицинско образование – състояние и перспективи“ (А. Логофетов) и линия на PHARE проект BG 9301/12/01 „Политика за обучение на персонала“ (А. Логофетов).

От 2008 г. направление „Невроендокринна регулация на телесната хомеостаза“ с две лаборатории – Лаборатория по хемодинамика и бъбречна функция и Лаборатория по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система, се ръководи от професор д-р Р. Гърчев, дмн. Направление „Физиология на зрителната сетивна система“, с две лаборатории - Невро-

физиологична и Психофизиологична се ръководи от професор д-р Л. Витанова, дмн.

През последните години материалната база и оборудването с научна и учебна апаратура в Катедрата по физиология значително се подобри. Условията за отглеждане на животните, използвани в експерименталната и учебната работа отговарят на всички изисквания за хуманно отношение към опитните животни. Научната работа допринася съществено за изграждането на преподавателска ерудиция и за създаването на увереност във внушението, което преподавателите от Катедрата по физиология предават на своите студенти за значението на фундаменталните знания и физиологичния начин на мислене за бъдещата им медицинска практика. Към Катедрата по физиология активно функционира студентски кръжок. Към лабораторите по хемодинамика и бъбречна функция, по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система и по неврофизиология работят студенти кръжочници. Те участват с научни съобщения на националните конгреси по физиология, кардиология и фармакология както и в множество международни прояви, като техни съобщения са получавали редица награди на международните конгреси по медицински науки за студенти и млади научни работници.

Наред с експерименталната работа усилията на академичния състав на Катедрата по физиология през всички тези години са насочени към преподаването на студентите. Катедрата по физиология е една от първите, които въвеждат тестово изпитване, което служи като модел и на други катедри. В преподаването са включени като илюстративен материал множество компютърни функционални модели, собствени или чужди, адаптирани учебни видеофилми и др. Катедрата по физиология издава протоколна тетрадка за практическите занятия. Актуализират се учебните филми, демонстрирани на практическите упражнения. В Катедрата по физиология се провеждат три избираеми курса – Клинична физиология, Приложна неврофизиология (Приложна фи-

зиология на нервната система) и Разширен курс по физиология на зрителната система. Студентите разполагат със съвременни учебници, издадени от колектив на Катедрата по физиология. Катедрата по физиология осигурява възможност за дистанционно (WEB-базирано) обучение като допълваща и допълнителна форма на преподаване. Материалите са предназначени за студентите по медицина, които имат повишен интерес към проблемите на физиологията, за подпомагане на подготовката за изпита по физиология, както и за всички студенти по медицина от по-горни курсове или колеги-медици, които искат да опреснят познанията си с някои по-нови виждания в областта на физиологията.

Катедрата по физиология играе основна роля в обучението на студенти по медицина, дентална медицина, фармация и ерготерапия и изграждането на физиологични кадри. В постигането на тази трудна и високоблагородна задача вземат участие много нейни сътрудници, които всеотдайно работят за реализирането на мисията на Катедрата по физиология в медицинското образование.

Доц. Марина Дикова

Катедрата по физикална терапия и рехабилитация към Софийски медицински факултет е създадена през 1949 г. на база в Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ). Първият ръководител и основател на катедрата е проф. д-р София Кирчева. През целия период на съществуването си катедрата играе ролята на основен двигател за развитието на многопрофилната специалност и за обучението на кадри за лечебно-профилактичната и курортната мрежа (над 3000 лекари – физиотерапевти). След интеграцията през 1972 г. катедрата е включена в рамките на Медицинската академия. По същото време в структурата ѝ се включват Централното отделение по физиотерапия и отделенията по физиотерапия към клиниките по вътрешни и детски болести на Александровска болница и същите към Института по педиатрия и към болница

„Св. Иван Рилски“. Последователно през годините ръководители на катедрата са проф. д-р Петър Слънчев, проф. д-р Димитър Костадинов, проф. д-р Й. Гачева, доц. д-р Т. Краев, доц. д-р М. Рязкова, доц. д-р М. Дикова, която е ръководител и настоящем.

От основаването ѝ до днес в катедрата работят следните хабилитирани сътрудници: проф. д-р София Кирчева, проф. д-р Йорданка Гачева, проф. д-р Петър Слънчев, проф. д-р Л. Николова-Троева, проф. д-р Ненчо Тодоров, проф. д-р Димитър Костадинов, доц. д-р Надежда Фортуннова, доц. д-р Любомир Бонев, доц. д-р Тодор Драгиев, доц. д-р Светла Димитрова, доц. д-р Марин Маринкиев, доц. д-р Иванка Кирова, доц. д-р Слава Стоянова, доц. д-р Росица Дикова, доц. д-р Марина Дикова, доц. д-р Маргарита Нейкова, доц. Мая Рязкова, доц. А. Алексиев.

Нуждите на преподавателската и лечебно-диагностичната работа предопределят

структурната уредба на катедрата, която първоначално е представена само от Сектора по електролечение, след което се разкриват последователно и сектори по светлолечение, кинезитерапия (лечебна физкултура, екстензионна терапия, мануална терапия, суспензионна терапия), аерозолечение, топлечение, калолечение. Разделите по климатоло- водо- и балнеолечение през този ранен период се преподават от сътрудници на Института по курортология, физиотерапия и рехабилитация към здравното министерство – доц. Ал. Дайски, проф. И. Боров, проф. В. Маринов, проф. Ив. Ангелов.

В катедрата се апробират нови методики, нова физиотерапевтична апаратура, изучава се механизъм на действие на естествените и преформирани физикални фактори с цел създаване на най-ефективни лечебно-профилактични методики, организация на медицинската рехабилитация, амбулаторна рехабилитация и др.

Лечебната дейност на катедрата включва консултативна дейност, стационарно и амбулаторно лечение. Всички отделения по физиотерапия работят съвместно с клиниките, на чиято база се намират.

В структурата на Катедрата по физикална медицина и рехабилитация се включват настоящем Централно отделение по физиотерапия, обслужващо клиниките по хирургически болести, КАИЛ, анестезия и интензивно лечение към урология, кардиология, нефрологично-трансплантационна клиника, отделение по физиотерапия на вътрешните болести (обслужващо клиниките по пулмология, кардиология, нефрология, ендокринология, хематология, алергология, гастроентерология), отделения по физиотерапия към болниците „Царица Йоанна – ИСУЛ“, „Княгиня Евдокия“ и „Св. Иван Рилски“.

Научната работа на катедрата е насочена към проучване на отделните физикални фактори – диагностика, терапия и електро-стимулация с нискочестотни токове, ултра-виолетова еритема, мануална диагностика и

терапия, акупунктура и изработване на методи за приложението им. Приоритетни през последните години са проблемът за острата и хроничната болка и възможностите на физикалната терапия за нейното повлияване и проблемът за двигателния контрол и преобучение с помощта на биоконтрол с обратна връзка (биофийдбек).

Катедрата е съорганизатор на всички национални конгреси, конференции и симпозиуми по физикална медицина и рехабилитация и на редица международни научни форуми в страната и извън нея.

Приносителите на сътрудниците на катедрата в приложната медицина и практическото здравеопазване са в следните области: Светлолечение – доц. Т. Драгиев и ст.н.с. Надежда Сарафова. Изяснени са механизмите на биологичното действие на ултравиолетовата радиация, апробирани за практиката методики за терапия и профилактика; Лазертерапия – доц. М. Дикова; Диагностика и терапия с нискочестотни токове в широк диапазон от заболявания на нервната система и опорно-двигателния апарат – проф. Й. Гачева; Ултразвукова терапия – проф. Й. Гачева. Механизми на въздействие, физиологични и терапевтични ефекти върху различни тъкани и органи в човешкия организъм; Интерферентни токове – проф. Л. Николова. Клинично приложение на интерферентните токове; Магнитотерапия, аерозолотерапия – проф. Н. Тодоров, доц. Р. Дикова, доц. М. Дикова, д-р Е. Михайлов; Кинезитерапия – проф. П. Слънчев, проф. Т. Бонев, доц. М. Рязкова, доц. Сл. Стоянова, доц. А. Алексиев. Методология на кинезологичния анализ и лечението чрез движение. Двигателно преобучение чрез биофийдбек; Акупресура – доц. Й. Кирова; Акупунктура – д-р Радева; Балнеотерапия – доц. А. Дайски, доц. Кочанков. Класификация и механизми на въздействие на българските минерални води; Климатотерапия – И. Боров, В. Маринов, В. Часовникарлова. Развита е медицинската климатология като направление във физикалната терапия. Разработени са биоклиматични комплекси за клиничната практика.

Доц. д-р Марина Дикова

Сътрудници на Катедрата по физикална медицина и рехабилитация. От ляво надясно, първи ред : доц. д-р Росица Д. Дикова, дм; доц. д-р Марина; П. Дикова, дм; доц. д-р Асен Р. Алексиев, дм; втори ред: ас. д-р Юлия Г. Илиева; ас. д-р Маринела Ас. Кожухарова; гл. ас. д-р Стойка Кр. Радева; ас. д-р Ваня Анг. Мацанова; ас. д-р Борислав Св. Тонев

Приносителите в областта на клиничната физикална терапия и рехабилитация са в следните области: Проучване на двигателното възстановяване чрез методите на кинезитерапията при болни с увреда на нервната система – доц. М. Рязкова; Комплексна физикална терапия при родова травма на раменния сплит – проф. Й. Гачева; Профилактика и терапия с преформирани и естествени физикални фактори в педиатричната практика – ст.н.с. Н. Сарафова, доц. М. Мринкев, д-р Тонев; Съвременни методи на физикална терапия при детска церебрална парализа – доц. М. Рязкова; Преформирани физикални фактори и кинезитерапия при възпалителни, дегенеративни и травматични заболявания на опорно-двигателния апарат – проф. Л. Николова, доц. Р. Дикова, доц. Сл. Стоянова; Физикални методи за следоперативна аналгезия в остра хирургична клиника – доц. Т. Бонев, доц. М. Рязкова, доц. А. Алексиев; Кинезитерапия и преформирани физикални фак-

тори при хипертонична болест и исхемична болест на сърцето – доц. д-р М. Дикова, д-р Ст. Райновска, д-р Е. Михайлов; Първична и вторична профилактика и терапия чрез физикални методи при професионалните заболявания – доц. Й. Кирова, д-р Райновска; Използване на нискочестотни токове и кинезитерапия за дирижирана реедукация на пикочния мехур – доц. М. Рязкова, д-р Е. Михайлов; Преформирани физикални фактори в клиничната практика – д-р Е. Михайлов; Мекотъканни и форсирани мануално-терапевтични техники при вертеброгенни заболявания – доц. А. Алексиев.

Общият брой дисертации, защитени от сътрудниците на катедрата, са 19, от които 3 за „дмн“ и 16 за „дм“.

Преподавателската дейност на катедрата включва преподаване на студенти по медицина VI курс, рехабилитатори, общопрактикуващи лекари и лекари специализанти (основен курс, индивидуално обучение и специализи-

рани курсове). В катедрата се обучават лекари за придобиване на специалност физикална и рехабилитационна медицина.

От 1975 г. специалността се въвежда като редовна учебна дисциплина за студенти по медицина от III курс, а понастоящем специалността се изучава в VI курс и завършва с писмен изпит (тест).

В катедрата се провеждат много курсове за специализация, от които един основен – с обща и специална част, останалите – тематични: мануална терапия, лазертерапия, постизометрична релаксация, електродиагностика и елестростимулации, акупунктура; нервно-мускулна редукция при заболявания на ЦНС, физикална терапия на дегенеративни и възпалителни ставни заболявания, физикална терапия на заболявания в детска възраст, диагностични и терапевтични алтернативи на дисковата болест, патокинезиология и патобиомеханика при заболявания на опорно-двигателния апарат. Нови методи в преподавателската дейност на катедрата са изпитни тестове и мултимедийни програми за обучение, съобразени със съвременните изисквания.

От създаването на катедрата досега са издадени 28 учебника, 42 учебни ръководства и 35 монографии.

Настоящият състав на катедрата включва:

Доц. д-р Марина Петкова Дикова-Чернева – ръководител катедра
Доц. д-р Асен Романов Алексиев
Доц. д-р Росица Димитрова Дикова
Д-р Матей Йотов Гаврилов
Д-р Стойка Крумова Радева
Д-р Борислав Светлозаров Тонев
Д-р Ваня Ангелова Мацанова
Д-р Северина Георгиева Павлова
Д-р Юлия Георгиева Илиева
Д-р Маринела Асенова Кожухарова

Доц. Емил Воденичаров

Катедрата по хигиена и социална администрация е създадена през 1919 г. с ръководител проф. д-р Тошко Петров. От основаването ѝ до наши дни катедрата е водеща в разработването и развитието на концепциите, научната проблематика и практическата дейност в областта на профилактичната медицина. Нейният създател, проф. д-р Т. Петров, е един от основателите на МФ. Като възпитаник на френската школа и последовател на идеите на Л. Пастьор, той пръв у нас осъзнава изключителната роля на превантивната медицина в здравеопазването. Дълбоко вярва, че профилактиката е бъдещето на медицината и нейното преподаване е съществен дял от обучението на студентите. Неговите научни интереси обхващат широк кръг проблеми на профилактиката и сред тях е и борбата с професионалните заразни и паразитни болести.

В развитието на преподавателската и научноизследователска дейност на Катедрата по хигиена от основаването ѝ до наши дни се оформят няколко етапа, изразени в научно-теоретични направления, педагогическа и практическа дейност: I етап – от 1919 до 1945 г.; II етап – от 1945 до 1972 г.; III етап – от 1972 до 1990 г. и IV етап след 1990 г.

През първия етап (1919-1945) проф. Т. Петров като възпитаник на френската школа развива хигиенно-епидемиологичното и бактериологично направление. Той преподава едновременно хигиена в нейните основни раздели – обща и комунална, лична хигиена, предпазна медицина, социална хигиена, санитарно законодателство и администрация, също и епидемиология, микробиология и серология, борба с професионалните заразни и паразитни заболявания.

Сътрудници на Катедрата по хигиена, медицинска екология и хранене. От ляво надясно: гл. ас. д-р Димитър Христов; гл. ас. д-р Любов Панова; гл. ас. д-р Румяна Киркова; гл. ас. д-р Мая Ляпина; гл. ас. д-р Адриана Аговска; гл. ас. д-р Венета Бъдева; доц. д-р Емил Воденичаров; ст. мед. лаборант Диана Димитрова; инж. Борис Попов; доц. д-р Александър Пенков; стажант-лекари

Изследователската работа е насочена към решаване на научно-практически задачи и тяхното внедряване в санитарната практика. В този период трудно може да се говори за научни разработки, те са почти изцяло индивидуални и отразяват интересите и насочеността на самия научен работник. Най-съществени научни постижения на катедрата през този етап са приноси към проблема за ендемичната гуша, храненето на населението, включително авитаминози – пелагра, изследване на минерални води, замърсяване на водата по Черноморското крайбрежие, водоснабдяване на населените места (Т. Петров, Ив. Найденов). Проведени са сериозни проучвания относно диагнозата и терапията на инфекциозните заболявания (скарлатина, дифтерия, менингит, петнист тиф, серумна болест, анафилаксия). Особен принос на катедрата е въвеждането у нас на противотуберкулозна имунизация БЦЖ от проф. Т. Петров. По това време са разработени методи и прибори за изследване на газови примеси и прахове в атмосферата, нови среди за дифтерийни и туберкулозни бактерии, менингококи и др. Направени са първите проучвания у нас на оловните отравяния, на производствените вредности във военната индустрия, на минната, порцелановата и други промишлености. Изследвано е състоянието на общественото хранене, работи се по хигиената на хранителните продукти и храненето при заразни заболявания.

Още от основаването на катедрата се отделя особено внимание на научната подготовка на студентите чрез извънаудиторна работа. Организиран и разработен са докторски тези (101 за периода 1924-1936 г.) и санитарни анкети. През 1949 г. е организиран студентски научен кръжок по хигиена, членовете на който разработват значителен брой актуални за времето теми, които са представени на научни конференции и много от тях са наградени.

През този период материалната база на катедрата е разположена в помещенията на Противочумния институт – София, и в бившата Първа мъжка гимназия на ул. Дунав, където се

развива в няколко помещения до 1973 г. Щатът се състои от проф. Т. Петров – един от тримата редовни професори на Медицинския факултет, един главен асистент – д-р Д. Стоянов, и един асистент ветеринарен лекар – д-р Вл. Марков. С кадрови състав – 1 доцент (Л. Цветков) и трима асистенти (Б. Славков, Л. Петрова и Ю. Далакмански) катедрата съществува до 1945-1950 г., когато се избира за професор Л. Цветков и се хабилитират двама доценти – д-р П. Вербев и д-р Б. Славков, по-късно д-р Хр. Хаджиолов, д-р Г. Гиндев, а след 1950 г. постъпват 5 нови асистенти и 4 аспиранти.

Кадри от катедрата са основатели на научни дружества и списания. Първото Българско дружество по хигиена и предпазна медицина (1932 г.) е основано от проф. Т. Петров и след 1942 г. е оглавено от проф. Л. Цветков. От 1975 г. Дружеството по хигиена се ръководи от проф. Б. Янев, а по-късно – от проф. Вл. Бояджиев.

Първото научно списание по хигиена е „Съвременна хигиена“, основано от д-р С. Ватев през 1907 г. Издавани са и реферативни списания „Хигиена“, „Хигиена на околната среда“ и др.

През втория етап (1945-1972) се разгръщат изследователската и преподавателската дейност в областта на общата и комунална хигиена, хигиената на труда, на храненето, училищната хигиена, радиационната и военната хигиена. След 1972 г. едновременно с физиологичното направление в изследователската дейност се развива и комплексното хигиенно-екологично направление, включващо цялостна оценка на околната среда и влиянието ѝ върху здравето на населението и отделния човек (проф. Вл. Бояджиев).

Основните направления в научната дейност през втория етап се запазват, като се задълбочава специализацията на сътрудниците. Тематиката е обогатена и насочена към нови професионални вредности, производствена токсикология, профилактиката и терапията на професионалните заболявания, проучване на физическите фактори на средата (късовълнова радиация, шум, вибрации). Съществен принос

през този период са проучванията върху общественото хранене (в работнически и ученически столове) и разработените предложения за подобряването му. Катедрата по хигиена започва разработката и постига определени резултати по проблема за предпазното професионално хранене. С приносен характер са и проучванията за професионалните вредности в тютюневото производство, уврежданията от нитрозните газове и влиянието на вибрациите върху реактивността на организма и значението на някои биологични протектори.

Значителен принос за практиката дават всеотстранните проучвания на хигиенните и здравни проблеми и разработените профилактични програми по трудова медицина (тогава трудова хигиена) – при строежа на язовирите „Искър“ и „Бели Искър“ (Л. Цветков и кол.), на мангановото отравяне в някои рудодобивни комплекси с експериментални модели, проучвания в урановите мини, радиационната натовареност на атмосферата, почвата и водите, радоновата радиация и др.

От 1950 г. отделението по професионални заболявания в Работническа болница се прехвърля от Катедрата по социална хигиена към Катедрата по хигиена и се базира в Клиника по вътрешни болести към ВМИ–София. Осъществява се съвместно обучение на студентите от медицинските специалности по хигиена и професионални болести.

Оборудването на катедрата в този етап се обогатява предимно с лабораторни пособия и апаратура за изследване на физическите и химични фактори на средата, за физиологични, биохимични и микроскопични изследвания, аудио-визуална техника.

До 1972-1973 г. катедрата работи в състав един професор и двама доценти по хигиена, един доцент по професионални заболявания, 5 асистенти (лекари) по хигиена, един асистент химик и двама асистенти по професионални заболявания.

От 1972 до 1990 г. е третият етап. Създава се Обединена катедра по хигиена и професионални заболявания към Центъра по хиги-

ена със задача да провежда университетска подготовка на студентите и СДК по хигиенните дисциплини, която включва преподавателски състав на Катедрата по хигиена на ВМИ и хигиенните катедри към тогавашния ИСУЛ. Кадровият състав се увеличава значително и включва двама професори, трима доценти и 16 асистенти, двама аспиранти и един специалист-химик.

През този период, 1972-1973 г., се създава Медицинска академия и в Обединената катедра по хигиена се оформят два сектора – Университетско образование и СДК, а от 1978 г. към сектор СДК и сектори по основните хигиенни дисциплини – комунална хигиена, хигиена на труда, хигиена на храненето и ХДЮВ. Едновременно с това се разгръща Секция с клиника по професионални заболявания, която провежда преподаването на студентите по същата дисциплина под методичното ръководство на Катедрата по хигиена.

След 1973 г. катедрата е настанена в специално проектираната и предназначена за целта сграда на Центъра по хигиена. Разполага с 4 учебни и 4 семинарни зали, 4 лаборатории, 2 компютърни зали и помещения за преподавателския състав. Именно в този период след 1980 г. се създава една от първите зали за компютърна оценка на знанията и контрол на подготовката на студентите.

Основни направления в научноизследователската и преподавателската дейност на катедрата през третия период са физиолого-биохимичното направление в хигиената и комплексния подход за проучване, оценка и профилактика на околната среда. След 1980 г. е въведен екологичният подход, като катедрата участва със свои изследвания по пролбема „Екология и здраве“ – влияние на замърсителите на околната среда с тежки метали върху населението на промишлени райони. Полагат се основите на комплексния подход при оценката на риска за здравето и при разработването на мерки за оптимизиране на околната среда, с което се поставя началото и на екологичните проучвания. За първи път у нас е направен

опит за оценка на постъпването в организма на жители от най-развитите металургични райони в страната на тежки метали по всички физиологични пътища от различни обекти на околната среда (въздух, води, хранителни продукти). Значителни са обемните и комплексни проучвания на условията на труд, храненето и въздействието им върху функционалното състояние, здравето и заболяемостта с временна неработоспособност при работници от различни отрасли и производства („Експресен метод при определяне на фиброгенното действие на кварц-съдържащи производствени аерозоли“, доц. д-р Е. Воденичаров) като КЦМ – Пловдив, МК – Средногорие, ОЦЗ – Кърджали, цветна и черна металургия и др.

Сътрудници от катедрата постигат резултати с приносен характер по изследване на училищната среда и учебната заетост и на влиянието им върху организма на подрастващите, както и влиянието на производствените вредности върху учениците в техническите училища. Разработките с практическа насоченост служат за законодателни решения по категоризацията и подобряване на условията на труда на работници от различни отрасли на промишлеността, актуализацията и внедряването на нормативни документи, стандарти, хигиенни наредби, ПДК за вредни вещества във въздуха на производствената среда, атмосферния въздух, водите, хранителните продукти и др. Разработена е и внедрена Национална програма за компютъризация на основните дейности в ХЕС (Д. Цоневски, 1987). Внедрена е и компютъризацията при учебната подготовка и изпитите на студенти и стажанти. Катедрата осигурява методично ръководство и помощ за ХЕИ – София-град, ХЕИ – Варна, ХЕИ – Велико Търново, и др.

От 1990 г. започва четвърти етап в развитието на катедрата. Утвърждава се хигиенно-екологичното направление и по-тясно се свързва профилактичното с клиничното направление в медицината, което намира израз в преподавателската и в научноизследователската дейност. В състава на катедрата се офор-

мят два основни сектора – „Профилактичен“ – с 2 професори, 6 доценти, 16 асистенти и двама специалисти, от които трима дмн и 10 дм и „Клиничен“ – 4 клиники по професионални заболявания с двама професори, 9 доценти, 20 научни сътрудници и асистенти, от които 5 дмн и 14 дм. От 1996 г. клиничният сектор се отделя като самостоятелно звено.

Доц. д-р Емил Воденичаров

В методологично отношение заслужава да се подчертае както поставянето на молекулярно-ензимно равнище, така и въвеждането на комплексен подход при изследването на средата и въздействието върху населението и човека – подход и методика за балансови изследвания на сумарния внос на постъпващите тежки метали в организма на населението на промишлени райони; математически модели за прогнозиране на въздействието на вибрациите върху организма – развитието на вибрационна болест, сърдечно-съдови заболявания, костно-ставни заболявания и др; експериментални модели за оценка влиянието на тежки метали за развитието на атеросклерозата; методичен подход за оценка и прогнозиране на здравния риск при въздействието на различни физични, химични, социални и др. фактори.

В този период силно се развива материалната база на катедрата – снабдена е с най-съвършена електронна апаратура за изследване на условията на средата, замърсители на атмосфе-

рата, физиологични показатели на сърдечно-съдовата и дихателната система, умствена работоспособност и натоварване на ЦНС, стрес, компютърна, мултимедийна техника и др.

Научно-преподавателската дейност се извършва по всички направления на хигиенната наука на студентите по медицина, дентална медицина, фармация, стажант-лекари, ерготерапевти.

Университетската подготовка се провежда профилирано за студентите по медицина – 150 часа, дентална медицина – 60 часа, фармация – 30 часа. Изнясят се лекции и семинарни занятия, както и практически упражнения. От няколко години се извършва и обучение на студенти – англоговорящи, на английски език. Профилактичното обучение на стажант-лекарите се извършва съвместно с катедрите по социална медицина и здравен мениджмънт, инфекциозни болести и епидемиология и тропическа медицина. Организирано се и се провеждат курсове по следдипломна квалификация и индивидуална подготовка по различните раздели на хигиената – комунална хигиена, нутрициология, трудова медицина, училищна медицина.

Издаването на учебници и ръководства за студенти и специализанти е важна задача на научно-преподавателския състав на катедрата. Първият учебник по хигиена е издаден от проф. Т. Петров, който издава и „Ръководство по трудова хигиена“. До днес са издадени над 40 учебника, ръководства, лекционни записки и др.

Катедрата е активен участник в международни научни проекти – на СЗО „Безопасно приложение на пестицидите“, на ЕО за изучаване на атмосферата и влиянието ѝ върху здравето (Reseau „Atmosphere“ – Commission of the EО).

През същия период в катедрата са разработени и защитени 4 докторски и 3 кандидатски дисертации. В тях е проучено въздействието на производствените вибрации върху здравето на човека (Д. Цветков), съвременните аспекти на ентeралното храносмилане (Б. Попов), значението на химичния състав на питейните води (тежки метали и др.) за разпространение на сърдечно-съдови заболявания в България (Ц. Водиченска), хигиенно-токсикологични

проблеми, свързани с промишленото зеленчукопроизводство в България (Д. Цоневски), постигнати са резултати с приносен характер по изследване на училищната среда, учебната заетост и влиянието им върху организма на подрастващите (А. Аговска, С. Сердева), здравно-хигиенни аспекти при производството на стабилизатори за пластмаси (А. Пенков).

Ръководители и сътрудници от катедрата публикуват значителен брой научни статии в реномирани български и чуждестранни списания. Научни разработки с висока значимост са изнесени и на международни научни форуми, поважни от които в: Монреал (Канада) – 1997; Устрьом (Полша) – 1997; Охрид (Македония) – 1998; Янина (Гърция) – 1998; Сеул (Южна Корея) – 1999; Лилехамер (Норвегия) – 1999; Истанбул (Турция) – 2000; Виена (Австрия) – 2001; Бари (Италия) – 2001 и др. Катедрата е и основен организатор на всички национални конгреси по хигиена и от 2000 г. по хранене с международно участие.

Научните приноси в областта на профилактичната медицина намират признание чрез избирането на водещи учени от катедрата по хигиена за членове на международни организации като Международния съюз на нутриционистите (IUNS), Федерацията на европейските нутриционисти (FENS), Европейската академия по хранене (EANS), Международно дружество за изучаване на мозъка (IBRO), Международна организация по хигиена на труда, Германско дружество по хигиена, Френско дружество по обща, индустриална и социална хигиена, както и в редакционната колегия на списание Central Eur. J. of Publ. Health и др. През този период сътрудници от катедрата са провели следдипломни специализации в чуждестранни университети и научни институти в Швейцария, Германия, Франция, Швеция и др.

Проследяването на над 90-годишния път на Катедрата по хигиена показва личности и постижения в развитието на научно-теоретичната, учебно-преподавателската и научно-приложната дейност в областта на хигиената и профилактичната медицина у нас, които са на международно равнище.

Списък на ръководителите на катедрата:

Проф. д-р Тошко Петров (1919-1940)
Проф. д-р Любомир Цветков, дмн (1941-1964)
Проф. д-р Борис Славков (1965-1972)
Проф. д-р Борис Янев (1973)
Доц. д-р Анна Петрова (1973-1974)
Проф. д-р Владимир Бояджиев (1974-1979)
Проф. д-р Мирчо Луканов (1980-1983)
Проф. д-р Владимир Бояджиев, дм (1984-1989)
Доц. д-р Бисерка Митева, дм (1989)
Проф. д-р Димитър Цветков, дмн (1990-2000)
Проф. д-р Божидар Попов, дмн (2000-2008)
Доц. д-р Емил Воденичаров, дм (от 2008 г.)

Списък на хабилитираните сътрудници:

Проф. д-р Тошко Петров (1872-1942)
Доц. д-р Добри Ю. Стоянов (1875-1932)
Проф. д-р Любомир Цветков (1899-1984)
Проф. Иван Петров Митев (1906-1978)
Проф. д-р Борис Славков (1911-1999)
Доц. д-р Ана Петрова (1914-2002)
Доц. д-р Георги Ат. Гиндев
Проф. д-р Любомир Борисов Кротев
Ст.н.с. д-р Цветана Вл. Алексиева
Проф. д-р Христо Ив. Хаджиолов (1905-1983)
Проф. д-р Петър Евт. Вербев (1891-1977)
Проф. д-р Борис Янев (1908-1982)
Проф. Ив. Найденов
Проф. д-р Мирчо Луканов (1918-1994)
Проф. д-р Владимир Бояджиев, дм
Доц. д-р Бисерка Митева
Проф. д-р Д. Цветков, дмн
Ст.н.с. I ст. д-р Евгения Динчева, дмн
Проф. д-р Б. Попов, дмн
Проф. д-р Маргарита Колева, дмн
Доц. д-р Денчо Цоневски, дмн
Ст.н.с. д-р Цанка Водиченска, дмн
Доц. д-р Недялка Стамова, дм
Ст.н.с. д-р Захари Иванов, дм
Доц. д-р Емил Воденичаров, дм

С откриването на Медицинския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ започва и преподаването по химия за студентите медици през 1918 г. Първоначално (1918-1922) лекции по неорганична химия се четат от професора по неорганична и аналитична химия при Физико-математическия факултет Захари Караогланов, а по органична химия – от проф. Пенчо Райков. В периода 1922-1936 г. лекционният курс се води от проф. Асен Златаров (1885-1936) с продължителност два семестъра по 5 часа седмично. Провеждат се и практически занятия по аналитична химия, препаративна неорганична и органична химия (4 часа седмично). Упражненията на студентите се провеждат от сътрудниците на създадения от проф. Асен Златаров Втори институт по органична химия (към Катедрата по органична химия при Физико-математическия факултет на СУ) М. Андрейчева и Д. Калчева, Д. Далев и Ал. Спасов. Занятията се водят в няколко помещения в южното крило на сегашния Фармацевтичен факултет на ул. „Дунав“ и „Московска“, където до 1971 г. се помещава създадената през 1946 г. Катедра по медицинска химия.

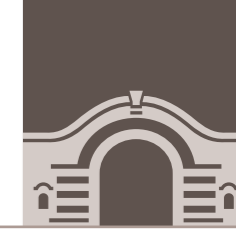
Проф. Ас. Златаров

Освен редовните си лекции проф. Ас. Златаров чете свободни курсове по химия и биохимия на белтъците, броматология (наука на храненето), еуфористични отрови, бойни газове, изнася беседи по философия, наукознание и др. Тези специални лекционни курсове и сказки се посещават не само от студентите, но и

от много външни посетители. Той притежавал рядък словесен дар и като художник на словото бил ненадминат оратор. Наред с учебната и организационната си заетост проф. Асен Златаров извършва многостранна научноизследователска дейност в областта на химията и биохимията, храненето, ензимните процеси и много други. Той има ценни приноси в областта на органичния синтез и аналитичната химия. Интерес представляват неговите монографични трудове „Основи на науката за храненето“ (1921 г.) и „Курс по биохимия – отдел броматология“ (1933). Към по-важните биохимични трудове на проф. Ас. Златаров могат да се отнесат неговите „Фитобиохимични студии“ (1911-1913), „Приноси на ензимохимията на тежките метали“, „Влияние на чая и виното върху ензимите“ (1935), „Биохимия на цинка и проблемите на злокачествените наръсти“ (1935) и др.

След смъртта на проф. Асен Златаров през декември 1936 г. сборният лекционен курс се води от професора по органична химия Димитър Иванов от Катедрата по органична химия при Физико-математическия факултет. През 1938 г. този курс се поема от редовния доцент при Катедрата по органична химия д-р Александър Спасов (1905-1986).

Самостоятелната Катедра по химия за медици при Медицинския факултет е създадена заедно с няколко други катедри с изменение на Закона за народното просвещение през септември 1946 г. (Указ № 151, публ. ДВ, бр. 269, 13.09.1946 г.). За завеждащ катедрата (1947-1971) е избран проф. д-р Александър Спасов, който от 1961 г. е член-кореспондент на БАН, а през 1977 г. става първият носител на учредената от Българската академия на науките и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ награда за химични и биологични науки, „Проф. д-р Асен Златаров“. През 1983 г. той е удостоен със званието „Заслужил деятел на науката“, а през 1984 г. става „Лауреат на Димитровска награда“. Независимо от по-малкото часове, учебната програма се нагажда към специфичните нужди по химия на студентите медици

и стоматолози. Подчертават се онези факти, теоретични изводи и обобщения, които имат отношение към химичните проблеми на медицинските дисциплини като биохимия, фармакология, токсикология, хигиена, вътрешни болести и др. Поради новите насоки и изисквания при упражненията, съществуващото ръководство се преработва и издава под заглавие „Ръководство за лабораторни упражнения по химия за медици и стоматолози“ (1964) с автори Ал. Спасов, Б. Куртев, Б. Стоянова и Д. Бакалов. Забележителни са издадените от проф. Ал. Спасов учебници като: „Учебник по органична химия“ (1956), „Основен курс по неорганична

химия с физикохимия“ (1958), „Химия“ за студенти по медицина и стоматология в 5 преработени издания (последното издание е от 1971 г.), които и сега не са загубили своето значение като профилирани учебници по химия в световната медицинска литература.

Научните трудове в новосъздадената Катедра по медицинска химия са в областта на синтетичната органична химия, комплексната химия, структурния анализ и химичната теория. Синтезират се и се изследват физиологичноактивни съединения. Интерес представляват трудовете на Ал. Спасов и Ст. Робев върху „Нови приложения на натриевия амид в

Сътрудници на катедрата. От ляво надясно, първи ред: д-р Мария Димитрова Драгнева, дб; доц. Кирил Найденов, дх; доц. Албена Първанова Тодорова – Георгиева, дб; проф. д-р Ваньо Иванов Митев, дм, дбн; проф. Алексей Йорданов Алексеев, дб; проф. Ганка Петрова Косекова, дб, дпн; доц. Радка Петрова Кънева, дб; доц. Албена Кирилова Йорданова, дб; втори ред: гл. ас. Стефан Петров; инж. Сийка Борова – химик; гл. ас. Таня Тодорова Монова, дп; гл. ас. Мариана Матова; Янка Костадинова Дангулова – биолог; Мариана Димитрова Михайлова – техник-химия; гл. ас. Силвия Георгиева Календерова – Вълкова; Антония Руменова Исаева, дб; трети ред: Радионка Янева – химик; Христина Бойчева – домакин; Елисавета Лазарова – санитар; Станка Стоименова – санитар; Мария Михайлова Дюлгерова – химик; Борислава Минчева Талева – биолог; Виолета Стефанова Димитрова – биолог-бакалавър; Валентин Стойчев Лозанов – химик; Анелия Матева Василева – химик; четвърти ред: Мария Найденова Кедикова – санитар; Маргарита Цветанова Иванова – санитар; гл. ас. Светослав Радоев Кръстев; гл. ас. Атанаска Величкова Миткова, дб; гл. ас. Олга Живкова Белчева, дб; гл. ас. Биляна Георгиева Георгиева, дб; Снежана Лазарова Георгиева – санитар; Снежинка Петрова Горанова – санитар; пети ред: гл. ас. Радка Томова; доц. Иван Иванов, дх

органичната синтеза“ (1953-1958) и аналитичния труд на Ал. Спасов и Ив. Иванов „Опити за откриване, доказване и изолиране на ароматни алдехиди в смеси с други карбонилни съединения посредством хлоралхидрат и амоняк“ (1947). В началото на шестдесетте години проф. Ал. Спасов работи върху стереохимията на бис-фенилхидразоните (озазони) и заедно с постъпилата през 1966 г. асистент Н. Христова публикуват повече от 20 научни труда. За тези изследвания проф. Ал. Спасов е удостоен с Димитровска награда през 1984 г. Първите работи на проф. Ал. Спасов по изолиране на стереоизомерите на фенилозазони са цитирани от Харвардския професор R. В. Woodward (лауреат на Нобелова награда) като „изключителни експериментални изследвания“. Според него това са „Extraordinary experimental works, which we were able to reproduce in every detail“. През 1956 г. във връзка с честването на 20-годишната от смъртта на проф. Ас. Златаров Катедрата по медицинска химия е наименована с името на своя създател – „Катедра по медицинска химия Проф. Асен Златаров“.

Възпитаници на катедрата и сътрудници на проф. Ал. Спасов са известни наши учени и преподаватели като проф. д-р Иван Иванов, акад. Богдан Куртев, чл.-кор. Д. Еленков, проф. Н. Тютюлков, проф. Ст. Робев, акад. Евгени Головински, проф. Мл. Генчев, проф. Ив. Пожарлиев, проф. Г. Демиров, проф. Д. Бакалов, проф. Ал. Алексиев, проф. З. Райков, доц. Ст. Марков (доцент в МУ – Пловдив), доц. Б. Чемишев, доц. Б. Панайотова, ст.н.с. Хозе Канети, доц. Н. Христова, доц. д-р М. Иванова. За продължителен период от време като хонорувани асистенти в катедрата работят проф. Г. Демиров (1960-1975), М. Мухта-

рова (ст.н.с. в Института по хигиена), В. Симеонов (професор по аналитична химия в СУ), Мариана Дабева (н.с. в БАН), Спас Ангелов (ст.н.с. във ВХТИ), Ст. Йорданов (асистент във ВХТИ), Корнелия Алексиева (н.с. в Стоматологичния факултет), М. Парушев, Борис Атанасов (професор към БАН), Иван Пожарлиев (професор към БАН), Любомир Лилев (доцент към ВВМИ – София). Някои от тях се включват в изследователската работа на катедрата и участват в прояви на студентските научни сесии. По традиция в катедрата работят демонстрант-студенти с отличен успех по химия от по-горните курсове и кръжочници, между които се открояват Марин Арнаудов (н.с., БАН), Георги Русев (професор в Института по молекулярна биология в БАН), Хозе Канети (професор при БАН), проф. Гълъбов (ХФ, СУ) и много други. През 1963-1964 г. като редовен аспирант в катедрата постъпва Захари Райков (по-късно професор във ВВМИ – Стара Загора).

През 1972 г. с формирането на Медицинска академия, двете катедри – Катедрата по медицинска химия и Катедрата по биохимия, се сливат в една обща катедра под името „Химия и биохимия“ с ръководител проф. Досъо Бакалов. Ръководители на катедрата последователно са проф. Д. Бакалов (1972-1974), проф. Здравка Кемилева (1974-1975), проф. Емануил Гачев (1975-1977), проф. Драгомир Цонев (1977-1986), проф. Любен Сираков (1986-1997), проф. Ваньо Митев* (от 1999 г.). Обединената катедра се състои от две секции – Секция по химия и Секция по биохимия. Ръководители на секция „Химия“ са следните професори и доценти: доц. Благой Благов (1975-1977), проф. Драгомир Цонев (1977-1986), доц. Лилия Дамянова (1986-1992); доц.

* Проф. д-р Ваньо Митев е роден в Русе (1954), завършва медицина в София (1982) и специализира по биохимия в София (1984-1987) и Франция (1991-1994). От 1998 г. той е избран за професор, от 1999 г. е ръководител на Катедрата по химия и биохимия при Медицинския факултет в София, от 1999 до 2003 г. е заместник-декан на факултета, от 2008 г. е ректор на Медицинския университет в София, а от 2012 г. – председател на Съвета на ректорите в България. От 2006 г. проф. Митев е ръководител на Центъра по молекулярна медицина. Към м. август 2012 г. той има 192 публикации с импакт фактор над 380, цитирани над 2100 пъти. Проф. Митев е основател на школа по клетъчна сигнализация в България. Ръководител е на 38 докторанти, от които успешно защитили 16 и 8 пред защита. Има над 40 награди, от които Учен на 2006 година, 3 пъти доктор хонорис кауза и почетен гражданин на 3 града. Ръководител е на проекти с обща стойност над 30 милиона лева (бел. ред.)

Надя Христова (1992-1994); проф. Ст. Робев (1995-2000), доц. Мария Иванова (2001-2007), доц. Ив. Иванов от (2007-2010), доц. Кирил Найденов (от 2010 г.). През годините в Катедрата по химия постъпват като асистенти Ив. Иванов (1939-1947), Б. Куртев (1940-1946) и М. Генчев (1945), след 1947 г. – Д. Еленков, Н. Тютюлков, Досю Бакалов, М. Атанасова; през 1951-1960 г. – Н. Тютюлков, Б. Чемишев, Б. Панайотова, Е. Головински; през 1965-1974 г. – Н. Христова, Ив. Мицев, А. Алексиев и Ч. Палашев; през 1975-1980 г. – Ив. Иванов, М. Николов, М. Василева и Зл. Костадинова; през 1981-1989 г. – Ц. Цанова, М. Матова, Д. Джаров; през 1990-1999 г. – Ст. Петров и доц. Б. Михов

Най-съществени постижения в областта на химията са:

Изследванията на проф. Ал. Спасов с оргомагнезиеви съединения – основа на известните в литературата „Реактиви на Иванов“ и „Реакция на Иванов“.

Изследванията на проф. Ал. Спасов върху синтеза и свойствата на хетероциклени съединения, за които получава награда за химични и биологични науки, „Проф. д-р Асен Златаров“ през 1977 г.

Изследванията на проф. Ал. Спасов в областта на стереохимията на ароматните бис-фенилхидразони, за които получава Димитровска награда през 1984 г. Откритата от проф. Ст. Робев нова реакция – т.нар. „Прегрупировка на Ст. Робев“, е цитирана в монографията S. Patai Chemistry of the C=N bond, 1970, Interscience Publishers и в „Именные реакции в органической химии“, К. В. Вацуру и Г. Л. Мищенко, Москва, 1976.

Методики за диагностика на аномални хемоглобини чрез електрофореза и изоелектрофокусиране – доц. Л. Дамянова.

Внедрен е препарат „Фармалит нео“ за лечение и профилактика на уратна и смесена литиаза – доц. М. Иванова, Г. Георгиев, М. Понева. От доц. М. Иванова са внедрени също препаратите „Оксалит В“ за профилактика на оксалатна литиаза и „Холелит А“ за лечение и профилактика на жлъчно-каменната болест (1977 г.).

Внедрени са методи за определяне на по-

върхностно напрежение на урина на болни от нефролитиаза и методи за количествено определяне на урея и гликопротеини в бъбречни конкременти и на оксалова киселина в урина – доц. М. Иванова.

Внедрен в стоматологичната практика препарат „Хелатекс“ за химично разширяване на коренови канали – доц. Б. Панайотова и гл. ас. д-р М. Николов.

Разработени и внедрени са мануални количествени методи за определяне на урея, глюкоза, пикочна киселина в биологични течности и холестерол в храни с помощта на коимобилизирани ензими – доц. Ив. Иванов.

Йонообменно-хроматографска методика за определяне на гликохемоглобин при контрол на диабет – гл. ас. д-р М. Николов.

Изследвания в областта на теорията и практиката на метода изоелектрофокусиране – гл. ас. д-р К. Найденов.

Изследване съдържанието на тежки метали в биологични обекти – гл. ас. Р. Томова.

Определяне на фармакофорите на редица серии биологичноактивни съединения чрез количествено изследване на връзката структура-активност – гл. ас. М. Матова.

Синтез и анализ на структурата на серия амидини като потенциални MAO-A селективни инхибитори – гл. ас. Ц. Цанова и гл. ас. М. Матова.

Изследвания върху химията на бета-лактимите – доц. Б. Панайотова.

В Секция „Химия“ са защитени 3 дисертации за присъждане на научната степен „доктор на науките“ и 9 дисертации за присъждане на научно-образователната степен „доктор“. Заедно с редовните студенти от 2000 г. в Сектора се обучават по химия на английски език индийски и други англоговорящи студенти. От сътрудниците на секцията са издадени 41 учебници, учебни ръководства и монографии и са защитени патенти на М. Иванова, Г. Георгиев – международни патенти – САЩ (№ 4816483/1984), Канада № 1214993/1984), Западна Европа (Холандия, Германия, Франция, Англия, Швейцария, № 0150248/1986 г), Чехия (№ 243645/1987)

лекарствено средство при лечение на уроли-

тиаза и М. Иванова, Г. Георгиев, М. Понева, Е. Минков – Патент СССР № 376581/1985.

Понастоящем в секцията работят следните преподаватели: доц. Кирил Любенов Найде-нов, гл. ас. Мариана Михайлова Матова, гл. ас. Радка Томова Георгиева, гл. ас. Стефан Светозаров Петров и гл. ас. Таня Тодорова Монова.

Преподаването по биохимия в Медицински факултет – София, започва през 1921 г. от проф. Анатолий Медведев под името „Физиологична химия“ към Катедрата по физиология и физиологична химия. След него преподаването се води от проф. В. Завялов, а по-късно лекциите четат проф. Ас. Златаров, доц. Е. Николов и проф. Ал. Спасов. През 1946 г. за доцент по физиологична химия е избран д-р Борис Койчев (1909–1982). През 1947 г. от Катедрата по физиология и физиологична химия се отделя и обособява нова самостоятелна катедра Катедра по биохимия. През 1958 г. д-р Б. Койчев е избран за редовен професор и ръководи Катедрата по биохимия до 1967 г. От 1967 г. до 1970 г. ръководител на катедрата е проф. Ал. Спасов, а от 1970 до 1972 г. – проф. Т. Николов. През 1972 г. с формирането на Медицинска академия, Катедрата по медицинска химия и Катедрата по

биохимия се сливат в обща „Катедра по химия и биохимия“ с ръководител проф. Досю Бакалов.

В катедрата са защитени над 50 дисертации. Реализирани са специализации на сътрудниците в Англия, Швейцария, Полша, СССР, ГДР, ЧСР, САЩ, Франция, Израел, Белгия, ФРГ и др. Внедрени са 6 изобретения и 10 рационализации. Въведени са „Методика за синтез на протеини in vitro“ от проф. Е. Ангелов и „Методи за изследване на хемоглобинопатии“ от доц. Л. Дамянова.

До обединяването на Катедрите по химия и по биохимия в обща Катедра по химия и биохимия научната им проблематика се развива и осъществява по направления, а след обединяването им се оформят две секции Секция „Химия“ и Секция „Биохимия“. Ръководители на секция „Биохимия“ са били: проф. Кирана Данчева (1972-1975), проф. Емануил Гачев (1975-1977), проф. Кирана Данчева (1977-1999), проф. Ваньо Митев (от 1999 г.).

Най-съществените научни постижения на Секцията по биохимия са:

Работите на проф. Б. Койчев върху дифузионния коефициент на белтъчните фракции в серума.

Проф. Алексей Йорданов Алексеев – дб, и проф. д-р Ваньо Иванов Митев – дм, дбн

Работите на проф. А. Хаджиолов върху измененията на нуклеиновите киселини при канцерогенеза.

Изследванията на Г. Саев и К. Марков за стимулиращия ефект на пеницилина върху пеницилин-резистентни стафилококи.

Научните приноси относно механизма на електронния транспорт в последния елемент на дихателната верига – проф. К. Данчева.

Работите върху двете електрон-пренасящи вериги в ендоплазмените мембрани – проф. Е. Ангелов.

Работите на проф. Л. Сираков върху рецепторните механизми за пептидни хормони и биологичноактивни пептиди, върху механизма на инсулиновото действие в млечната жлеза, върху механизма на металния транспорт от кръвта в млякото и др.

Изследванията на проф. Митев относно взаимодействията на различни трансдукционни системи в молекулните механизми на пролиферация в човешки кератиноцити, фибробласти и др. клетки, както и работите му върху механизма на действие на пролактина.

Научните приноси на проф. Г. Косекова и проф. А. Алексеев в областта на Web-базираното проблемно-ориентирано обучение по биохимия.

Секция „Биохимия“ има в структурата си две лаборатории – лаборатория по „Клетъчна сигнализация“ и лаборатория по „Методика и методология на електронното УЕБ базирано дистанционно и интерактивно обучение“.

Към Лабораторията по клетъчна сигнализация, основана през 1995 г. от проф. Митев и ръководена от него, са създадени, оборудвани и действащи секция по „Анализ и синтез на биологичноактивни вещества“ и секция по „Молекулярна генетика“. Обхватът на научните изследвания на тази лаборатория е твърде голям и разнообразен.

Към момента тя се състои от 3 сектора: сектор по „Клетъчна сигнализация“, от който започва историята на Лабораторията през 1995 г., сектор „Анализ и синтез на биологичноактивни вещества“, основан през 1999 г. с ръководител Валентин Лозанов, и сектор „Молекулярна биология и генетика“ (2002 г.) с три

секции, ръководени от доц. Албена Тодорова, доц. Радка Кънева и доц. Албена Йорданова.

Проф. Митев е създател на школа по клетъчна сигнализация. До 1980 г. в света са известни десетина протеин кинази и работещите в тази област са малко. Проф. Митев започва да работи в тази област в началото на 80-те и е пръв в България (а може би и в страните на бившия социалистически лагер), а през 1990 г. е поканен да работи в най-големия институт INRA във Франция, където е единствен от 1000 изследователи, работещи с протеин кинази. Съществени са приносите му за ролята на семейството на РКС, казеин киназа 2, MAPK, JAK2 и други сигнални молекули в механизма на действие на пролактина. По-късно се насочва в изследване на молекулните механизми на доброкачествената и злокачествената кератиноцитна пролиферация. На фона на хилядите публикации, свързани с кератиноцитната диференциация, много малко се знае за механизмите на кератиноцитната пролиферация. Проф. Митев и сътр. (гл. ас. Мария Праскова, гл. ас. Силвия Календерова, гл. ас. Владимир Нейчев, ас. Антоанета Исаева, Екатерина Николова, Ганка Атанасова) в поредица от публикации изследват ролята на различни сигнални молекули в молекулните механизми на пролиферация на кератиноцитите – рецептори-тирозин кинази, малки G-белтъци, протеин кинази, протеин фосфатази, транскрипционни фактори. Това е причината проф. Митев да бъде поканен да напише обзор „Signal transduction in keratinocytes“ в реномираното дерматологично списание *Experimental Dermatology*. Разработките на проф. Митев и сътр. водят до конкретни практически изводи и в момента неговата група изследва ролята на инхибитори за третиране на псориайтични плаки. През последните години проф. Митев и ас. Исаева доказват връзка между казеин киназа 2 и други трансдукционни пътища. Това е от изключителен интерес, понеже казеин киназа 2, въпреки че е първата открита киназна активност през 1954 г. и досега е с неизвестен механизъм на действие. С най-широк отзвук е статията Neuchev V and V Mitev.

От ляво надясно: д-р Мария Димитрова Драгнева – дб; доц. Албена Първанова Тодорова – Георгиева, дб; проф. д-р Ваньо Иванов Митев, дм, дбн; доц. Радка Петрова Кънева, дб; доц. Албена Кирилова Йорданова, дб

The aphrodisiac herb *tribulus terrestris* does not influence the androgen production in men. *J Ethnopharmacol* 101, 2005, 319-323, в която се опровергава широко разпространеното схващане, че афродизиактът *tribulus terrestris* повишава нивото на тестостерон в мъже. Цитирана е над 550 пъти. Това може да се обясни с големия интерес към биологичноактивни вещества, изолирани от растения, употребявани от древността в народната медицина, и по-специално с нестихващия интерес към афродизиази. Изолирането и охарактеризирането на биологичноактивни вещества от това растение продължава с молекулярно, клетъчнобиологични и химични методи. Статията: Neuchev V, Mitev V. The biochemical basis of the neurobehavioral abnormalities in the Leich-Nyhan syndrome. *Med Hypotheses* 63, 2004, 131-134 е цитирана в двата най-реномирани учебника по биохимия в света – Robert K Murray, Daryl K Granner, Peter A. Mayes, Victor W. Rodwell. *Harper's Illustrated Biochemistry*, 27th Ed. pp 692. Section IV. Structure, Function, & Replication of Informational Macromolecules и Jeremy M. Berg, John L. Tymoczko,

and Lubert Stryer, 2006 *Biochemistry*. 6th ed. pp 1026. In "Defects in Nucleotide Biosynthesis", see p.729 – Selected Readings.

Проф. Митев има редица методични приноси – нови методи за изследване на протеинкиназна активност след предварително пречистване на FPLC; Останалите методични приноси са свързани със секцията Синтез и анализ на биологично активни вещества.

Разработени са оригинални методи за:

Анализ на аминокиселини и полиамини в храни и напитки;

Едновременен анализ на аминокиселини, полиамини и катехоламини в биологични течности – пазма, урина и тъкани;

Определяне концентрациите на биотиоли – хомоцистеин, цистеин и глутатион, базиран на синтезиран в лабораторията оригинален дериватизационен реагент, в биологични течности и други проби, в това число вино;

Определяне на каспазна активност чрез специфични субстрати на основа аминокридон;

Методика за едновременен анализ на спе-

цифичността на 10 каспази в единична проба. Чрез тази методика бе доказано, че при повечето комерсиално използвани субстрати липсва специфичност;

Анализ на серотонин и катехоламини в проби от плъши мозък;

Изследване на метаболизма на хомоцистеина *in vivo* при плъши модел. Този метод се базира на използване на високо разделителна масс спектроскопия и позволява да се проследява в реално време метаболизмът на хомоцистеина;

Доказване на инхибиторна каспазна активност. С използването на тази методика бяха открити в билкови екстракти три специфични каспазни инхибитора;

Качествено и количествено определяне на антиоксиданти и разнообразни проби – плодове и др.;

Анализ на сапонини (протодиосцин) в билкови екстракти;

Количествен анализ на изопростан (маркер за оксидативен стрес) в урина.

Третата секция по Молекулярна биология и генетика има съществени приноси в изследването на генетичната основа на редица заболявания.

Описани са генетичните дефекти, причиняващи спастична параплегия.

В популационно изследване на територията на цяла България е установена честотата на носителство на мутацията C283Y в γ -саркогликановия ген сред ромското население. Това е единственото по рода си проучване в цял свят, обхващащо представителни групи от цялата ромска популация.

Изследвана е конкретна мутация 550delA в калпаин 3 гена, която води до калпаинопатия. Тази мутация се оказва изключително честа сред български пациенти с калпаинопатия, което улеснява изключително много ДНК диагностиката.

Оригинални научни приноси има в областта на психиатричната генетика: генетиката на биполарното афективно разстройство и генетиката на хероиновата зависимост.

Научните приноси в областта на молекулните основи на онкологични заболявания са свързани с наследствения неполипозен колоректален и ендометриален карцином и карцином на

простата (3 публикации в *Nature Genetics*).

Значителни научни приноси има в областта на генетиката на очни заболявания и генетиката на неврологични заболявания.

Лабораторията е оборудвана със съвременна техника – два HPLC апарата, многофункционален ридер за плаки, ултрацентрифуга, фризери за дълбоко замразяване, ламинарен бокс, микроскоп, инкубатори за клетъчни култури, PCR апарати, оборудване за електрофоретични анализи, лиофилизатор, шейкър-инкубатор, прецизна аналитична везна, апарат за ултрачиста вода и общо лабораторни уреди.

Катедрата заедно с Центъра по молекулярна медицина, при МУ – София е основен изпълнител на инфраструктурен проект от ФНИ, МОМН за изграждане на Университетски научен комплекс (договор ДУНК01-2/2009). В резултат на това е основно обновена и дооборудвана лаборатория за клетъчно и тъканно култивиране и създадени три нови сектора в Центъра по молекулярна медицина, разположени на територията на катедрата – Сектор за микрочипов анализ, Сектор за лазерна микродисекция, Сектор „Метаболомика“.

Секторът „Метаболомика“ разполага с две HPLC системи, Термо-LC/MS хибридна система, Single quadropole GC/MS система с EI йонизация. Това позволява прилагането на интегрирани геномни и метаболомни подходи за изучаване на рака, моделни системи от нормални и туморни клетъчни линии, молекулните събития в раковата клетка, апоптозата, анализ на биологични течности – плазма, урина и др. с цел откриване на нови биомаркери за диагностика и терапия.

Секторът за лазерна микродисекция разполага със система за ЛМД Palm MicroBeam. Тя включва висококачествен микроскоп, лазерна технология за безконтактно отделяне на пробата, дигитална камера с висока разделителна способност, работеща с видима и флуоресцентна светлина, многоканална флуоресценция, приложимост за архивирани материали и живи клетки – за изолиране на ДНК, РНК и белтъци, автоматичен анализ на изображението и др.

Секторът за микрочипов анализ е оборудван със скенер за микрочипове, хибридизационна камера, който позволява изследване на анализ на генната експресия, на геномни изменения като SNPs, CNVs, големи делеции/дубликации, епигенетични промени (метиляции), анализ на siRNA, miRNAs, взаимодействие между белтъци и др.

Лабораторията по клетъчна сигнализация работи от години с Лабораторията по молекулярна и клетъчна биология, ИНРА, Жуи ан Жозас – Франция, и университета в град Намюр – Белгия. От 2-3 години Лабораторията по клетъчна сигнализация е установила контакти и работи с лаборатории в университета Монпелие II – Франция и частни институции в Швейцария и Шотландия. Младите научни работници към секция Биохимия са били или са в момента в страни като САЩ, Франция, Белгия, Англия, Германия, Япония, Италия по различни научни програми. Защитилите докторанти специализират в страни като САЩ, Германия и Белгия в най-елитни университети, включително Харвардския.

От 1999 г. досега от Лабораторията по клетъчна сигнализация са публикувани над 180 статии. В лабораторията са защитени 16 докторантури, а на още 8 предстои защита до края на 2012 г. Проф. Митев е ръководител на още 38 докторантури и е консултант на трима френски докторанти.

Към секцията по Биохимия има редовен курс по биохимия за медици, за стоматолози и за фармацевти (редовни и задочни студенти), по биохимия на човека – курс за студенти биолози. Секцията провежда и редовен курс по биохимия за медици на английски език. Като избираеми дисциплини от 2006-2007 г. секцията провежда курс по патобиохимия (проф. В. Митев), посетен от 153 студенти, и курс по иновационни образователни технологии в медицинското образование и методология на научните изследвания (проф. Г. Косекова).

Дейността по внедряване в преподаването по биохимия на съвременните Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) създаде основата за приобщаване на Университета към Българското академично информационно об-

щество, към Българския виртуален университет, към Националната изследователска мрежа и към Българската изследователска и образователна мрежа. Това отвори пътя на университета за приобщаване и към Европейската академична изследователска и образователна мрежа. От секция „Биохимия“ с усилията на проф. Г. Косекова и проф. А. Алексеев е създаден университетския МУС портал, който положи основите за създаване на Виртуалния медицински университет и на Университетския електронен информационен и образователен център. За първи ръководител на този център Академичният съвет на МУ – София избра проф. Алексей Алексеев от секция „Биохимия“ на Катедрата по химия и биохимия.

Сътрудниците на Секцията по биохимия са издали 21 учебници и монографии. Понастоящем щатният състав на секцията включва проф. Ваньо Иванов Митев, проф. Алексей Йорданов Алексеев, проф. Ганка Петрова Косекова, доц. Албена Йорданова, доц. Албена Тодорова, доц. Радка Кънева, доц. Мария Праскова, гл. ас. Светослав Радоев Кръстев, гл. ас. Силвия Календерова, гл. ас. Биляна Георгиева, гл. ас. Атанаска Миткова, гл. ас. Олга Белчева, гл. ас. Антония Исаева.

Извори:

Спасов, Ал. (1958). Кратки исторически бележки върху развитието на катедрата по Медицинска химия „Проф. Асен Златаров“ при ВМИ – София. – В: 40 години Медицински факултет 1918-1958 (юбилеен сборник). София, 144-152.

Сираков, Л. (1993). Катедра химия и биохимия. – Във: Висш медицински институт, 75 години Медицински факултет – София (юбилеен сборник). София, 37-42.

Митев, В. (2003). Катедра по химия и биохимия. – Във: Висш медицински институт, 85 години Медицински факултет – София (юбилеен сборник). София, 41-46.

Головински, Е., Ал. Спасов. (1991). София.

Генчев, Мл. (1995). Една петдесетгодишна, Химически кръжок „Проф. Ас. Златаров“, Бургас.

Спомени от доц. Н. Христова, доц. Б. Чемишев, проф. Г. Демиров, доц. М. Иванова (ръкопис).

Създадените две хирургични катедри към новооткрития Медицински факултет в София (1917) – по пропедевтика на хирургичните болести (Първа хирургия) и по хирургична клиника (Втора хирургия) по реда на изграждането им, са близки по лечебни задачи, но се различават по предмет на обучението. Първа хирургия е по-близка до френската и руската школа в медицината, Втора хирургия – до немската и руската школа; и двете клиники са дело на първите техни професори – проф. д-р Параскев Стоянов и проф. д-р Александър Станишев.

Създателят на Катедрата по хирургия – проф. д-р Александър Станишев

Катедрата по хирургия при Медицински факултет – София, е открита през септември 1921 г. Създател на катедрата е проф. д-р Александър Димитров Станишев. Трудно е да се опише, макар и накратко, животът му, върху който тегне мълчанието на вече 60 години. Все по-малко остават онези негови съвременници, които са имали възможност да го познават и да общуват с него.

Кой всъщност е бил проф. Александър Станишев – професор, хирург, общественик, политик, човек? Няма да сгрешим, ако кажем – всичко това заедно. В средите на интелигенцията името на проф. Станишев е запазило своето място и най-често е споменаван с трагичната му кончина. Роден на 15.12.1886 г. в гр. Кукуш. Завършва Солунската Българска гимназия (1904), след това – медицина в Мюнхен (1905-1910). Асистент – (1910-1912) в Мюнхен, Лозана, Берн, Линдау. Защишава теза върху желатинозния карцином на стомаха при порф. Заурбрух и се хабилитира. През Балканската война (1912-1913) и през Първата световна война (1914-1918) е хирург във военни болници и от тогава датира приятелството му с цар Борис III. Специализира в Мюнхен и Хайделберг през (1919-1920) при професорите Кохер и Заурбрух.

От основаването на катедрата до 1938 г. тя е разположена в хирургичния павилион на Дивизионната болница с 80 легла. През 1938 г. се настанява в построената по лични указания на проф. Станишев сграда, отговаряща на стандартите на най-модерните немски хирургични клиники по онова време и разполага с 220 легла. Тук академичната хирургия получава своя разцвет, тук се учат студенти, стажант-лекари, тук специализират много лекари хирурзи. В тази клиника получават висококвалифицирана хирургична помощ и лечение на най-съвременен ниво хиляди пациенти от цялата страна. Проф. Станишев организира работата на своята катедра и клиника по германски образец – идеален ред, прецизност, спазване на йерархията, възискателност към персонала, перфектна болнична хигиена и асептика. Катедрата въвежда и популяризира в страната всички водещи постижения на хирургията по онова време, като личният принос на проф. Станишев е изключителен. Той достига до европейско ниво и признание. Някои от предложените от него оперативни способности, например – предна коса гастроентероанастомоза по Станишев, фигурират в почти всички оперативни ръководства по онова време. Като преподавател проф.

Станишев се старае да даде максимално за подготовката на студенти и специализиращите лекари. Явяването на професора в аудиторията се известявало с гонг. След него влизали всички асистенти, специализанти, стажанти и винаги пълната със студенти аудитория аплодирала. Професорът никога не четял лекциите си. Често пъти правел подходящи операции пред студентите, запомнящи се завинаги. Този ритуал се е повтарял при всяка лекция и носел знака на тържественост. В спомените на студентите проф. Станишев остава като един из-

ключителен университетски професор, владеещ аудиторията със своята висока ерудиция, риторична дарба и лично обаяние. Той остава един от класиците на медицинското образование у нас. Проф. Станишев е деен общественик и политик на поста министър на вътрешните работи и народното здраве в правителството на Багрянов. Проф. Станишев става жертва на тоталитарния режим - осъден от т.нар. Народен съд и разстрелян на 1 февруари 1945 г. Този етап от развитието на катедрата може да бъде обозначен като „Ерата на Станишев“.

Сътрудници на Катедрата по хирургия. Първи ред долу, отляво надясно: проф. д-р Радослав Петков, дмн; доц. д-р Георги Тодоров, дм – Ръководител Катедра по хирургия; д-р Георги Велев – главен асистент; д-р Камен Пирински – главен асистент; втори ред: д-р Венцел Младеновски – главен асистент; д-р Славейко Минев – главен асистент; д-р Николай Кътев, дм – главен асистент; д-р Николай Горанов – главен асистент; д-р Георги Трифонов – ординатор трети ред: д-р Костадин Ангелов – асистент; д-р Манол Соколов – главен асистент; д-р Антон Койчев – главен асистент; д-р Веселин Илинов – асистент; д-р Свилен Маслянков – асистент; четвърти ред: д-р Светослав Тошев – асистент; д-р Васил Павлов – асистент; д-р Илия Фидошев – асистент; д-р Константин Гроздев – докторант; д-р Петър Грибнев – асистент

Следващият етап от развитието на катедрата обхваща периода от края на Втората световна война и няма определени граници във времето. Свързан е с концепцията за хирургията като единно цяло и всъщност всички хирургични специалности, които по-късно се отделят, в този период са под крилото на катедрата.

Етапът след 60-те години е етап на създаването на отделните профили и специалности в хирургията. Повечето от съществуващите сега отделни хирургични дисциплини, които впоследствие допринасят за създаването на отделни катедри и дори центрове, възникват като отделения към катедрата.

След проф. Ал. Станишев ръководители на катедрата са: проф. Владимир Томов (1945-1951), проф. Георги Попов (1952-1966), проф. Янко Добрев (1966-1984), проф. Станислав Баев (1984-1999), доц. Димитър Трифонов (2000-2005), проф. Николай Яръмов (2005-2012) и доц. Георги Тодоров от 2012 г. За кратък период от време (1976-1977) ръководител на катедрата е и проф. Димитър Маринов. Това са изтъкнати български хирурзи, които със своята дейност през съответните периоди допринасят за развитието на българската хирургия.

Доц. д-р Георги Тодоров, дм – ръководител Катедра по хирургия от 2012 г. до момента. Завършва МУ – София през 1979 г. През 1986 г. придобива специалност по Обща хирургия. Специализира лапароскопска хирургия в Ротенбург Вуме (Германия), Амстердам (Холандия), Кливлънд (САЩ), Вюртемберг (Германия), Филадельфия (САЩ), Ротердам (Холандия), Тутлинген (Германия), Стокхолм (Швеция); клинична онкология в Атина (Гърция); торакоскопска хирургия в Вюртемберг (Германия). Автор на рационализация и изобретение в областта на хирургията. Участва в авторския колектив на 7 учебника за студенти и специализанти по хирургия, автор на една монография и над 60 публикации в български и чуждестранни списания в областта на общата, ендокринната, миниинвазивната хирургия, над 60 участия с научни доклади в конгреси, конференции, симпозиуми – в България и чужбина. Главен редактор е на списание „Хирургия“, както и заместник-председател на Секцията по миниинвазивна хирургия на БХД, секретар на Българско хирургическо дружество (1990-2002), секретар е на българската секция на ICS (1990-1998), член на Българския лекарски съюз (БЛС), член на Българското хирургическо дружество (БХД), член на Пленума на БХД – в момента, почетен член на Сръбското дружество на ендоскопските хирурзи (JUEH), член на European Association of Endoscopic Surgery (EAES), член на International College of Surgery (ICS), член на Research & Scholarship Committee на International College of Surgery за периода 1995-1996г., носител на следните награди: Златна значка – „Пионерска роля в лапароскопската хирургия в България“ на Българско хирургическо дружество (2005), Грамота на БХД – „Принос в работата на БХД и активна хирургична дейност“ (07.10.2010), първа награда в постерна сесия на XIX конгрес на European Association of Endoscopic Surgery (2011).

Проф. Владимир Томов, ръководител на катедрата през 1946-1951 г.

Едва ли е възможно да бъдат изброени всички сътрудници на катедрата, но през всеки исторически период от развитието ѝ, нейните ръководители са заобиколени от висококвалифицирани и талантиливи сътрудници, които спомагат за утвърждаването на престижа ѝ, а мнозина от тях стават ръководители и създатели на редица катедри, клиники и филиали в цялата страна. Достатъчно е да споменем името на проф. Владимир Томов – аристократ в хирургията, първият главен административен асистент на проф. Станишев, заместил своя шеф в хирургията, д-р Алексиев – един от първите сътрудници при проф. Станишев, д-р Борислав Кръстев, по-късно професор в Онкологията, д-р Любен Танев – изтъкнат уролог, д-р Иван Руменов – бележит хирург известен в цяла България, проф. Райко Райнов, проф. Филипков – създател на неврохирургията в България, проф. Боян Хаджистамов – създател на Ортопедно-травматологичното отделение в Стара Загора и основател на Катедрата по ортопедия и травматология при ВМИ – Пловдив, проф. Лазар Хайдудов – зав. Катедра по болнична хирургия във ВМИ – Пловдив, проф. Стоян Ламбрев – завеждащ първото самостоятелно

урологично отделение към Втора хирургия – по-късно Клиника и Катедра по урология.

Между хабилитираните сътрудници на катедрата, които не са включени в сегашния ѝ състав, са проф. В. Матеев, проф. Н. Атанасов, проф. Иван Василев, проф. Янко Добрев, доц. Янков, доц. Седлоев, проф. Стоянов, проф. Иван Христов, доц. А. Ранков, проф. Гавраилов, проф. М. Даскалов, проф. Баев, доц. Манолов.

Не по-малко са бившите сътрудници на катедрата, израснали и подготвени в нея, които са хабилитирани в други хирургични звена в страната – проф. Плосков – основател на дъщерна катедра в Пловдив, проф. Червенаков, проф. Йовчев, проф. Милев, проф. Стойчев, проф. М. Донеv, проф. Ив. Виячки – ръководител на Катедра по спешна хирургия към УМБАЛ „Царица Йоанна“, проф. Р. Гайдарски – Ръководител на I хирургия, доц. В. Младенов, доц. Андреев, проф. В. Маринов, проф. Левчева, доц. Евстатиев и др.

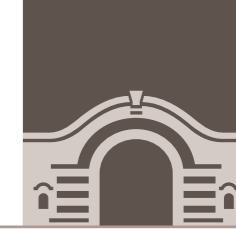
До 1953 г. в Катедрата по хирургия съществува класическото разделение на Мъжко и Женско отделение. В края на същата година е обособено Отделение по урология с ръководител доц. Ламбрев, което по-късно прераства в клиника и катедра.

През 1958 г. под ръководството на проф. Г. Попов се обособява т.нар. Шоково отделение (Реанимационно отделение).

След излизането на урологията от състава на Катедрата по хирургия продължават да съществуват Мъжко отделение, Женско отделение и Реанимационно отделение.

В Катедрата по хирургия по традиция учебният процес има първостепенно значение. Разработени са форми на извънаудиторна работа със студенти. Създадени са възможности за участието им в работни следобедни визитации, участие в дежурни хирургични екипи, тематични факултативни курсове. Отделни студенти с подчертани научни интереси участват в научни разработки на катедрата.

По-съществените научни постижения на Катедрата по хирургия в хронологичен аспект са споменатата вече предна гастроентеростомоза по Станишев и модифициран способ на Станишев за херниопластика.

В периода 1952-1966 г. катедрата се оглавява от проф. Г. Попов. Значителен е приносът му в разработването на редица раздели на хирургията у нас и в създаването на оригинални оперативни методи. Той е един от първите в резекционната хирургия на белия дроб у нас и е автор на първата монография по този въпрос в страната. Значително постижение е оперативният способ за тотална гастректомия и стомах-заместител от тънко черво по Попов. Той внедрява в практиката екстраперитонизацията на дуоденалния чукан по Макс – Крабел. Автор е на учебника „Специална хирургия“ (1961)

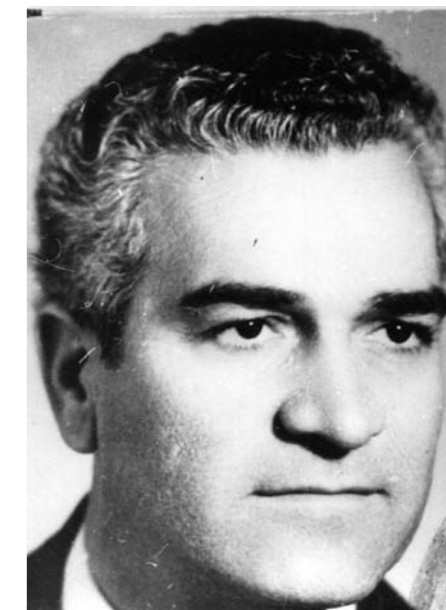
Проф. Станишев се занимава активно и с ортопедия и травматология и има редица оригинални решения и оперативни способности – „Пластично възстановяване на анкилозирана колянна става“, „Волево движение на изкуствената ръка Зауербрухова операция – собствена методика и техника на протезиране“, „Пластично възстановяване на горна устна чрез трансплантация от долната“, оперативно лечение на остеомиелита, колапсната хирургия за лечение на белодробната туберкулоза, свободните трансплантации в хирургията.

Проф. Владимир Томов има редица оригинални разработки и постижения при оперативното лечение на белодробната туберкуло-

за, вродените сърдечни пороци и особено при хирургичното лечение на чернодробната и белодробната ехинококоза.

Значителен е приносът на проф. Г. Попов в разработването на редица раздели на хирургията у нас и създаването на оригинални оперативни методики. Той е един от първите, който се занимава с резекционната хирургия на белия дроб у нас и е автор на първата монография по този въпрос в страната. Значително постижение представляват създадените от него оперативен способ за тотална гастректомия и стомах-заместител от тънко черво по Попов, внедрява в практиката екстраперитонизацията на дуоденалния чукан по Макс – Крабел.

Проф. Янко Добрев въвежда за първи път в България селективната ваготомия при лечение на дуоденалната язва, пилоросъхраняващата операция на стомаха, прилага операцията на Дюамел при рак на ректума.

През периода 1966-1984 г. катедрата се оглавява от проф. Янко Добрев. Той въвежда за първи път в България интратрахеалната анестезия, селективната ваготомия при лечение на дуоденалната язва и пилорозапазващата операция на стомаха. Той прилага операцията на Дюамел при рак на ректума. Автор е на учебниците „Специална хирургия“ (1972) и „Коремна хирургия“ (1980)

Проф. Станислав Баев въвежда техниката на Айвер–Люис при рак на хранопровода, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения, въвежда панкреато-гастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция.

През периода 1984-1999 г. катедрата се оглавява от проф. Станислав Баев. Той въвежда техниката на Айвер–Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения, панкреатогастроанастомозата при панкреато дуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Ле Вен, операцията на Скопинаро при морбидно затлъстяване. Автор е на учебника „Хирургически болести“, 1994

Проф. Баев въвежда в практиката сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, Перитонео-венозния шънт по Ле Вен, Операцията на Скопинаро при морбидно затлъстяване.

През периода 1999-2005 г. катедрата се оглавява от доц. Димитър Трифонов. Той популяризира в България органосъхраняващите операции при карцинома на млечната жлеза и първичната реконструкция на гърдата след мастектомия

Проф. Александър Станишев е един от основателите на Българското хирургическо дружество и негов дългогодишен председател (1936-1944). Заедно с проф. П. Стоянов започва издаването на първото хирургично списание у нас „Известие на Българското хирургическо дружество“ – предшественик на днешното списание „Хирургия“. Тази традиция продължава във времето – проф. Я. Добрев, проф. Д. Маринов, проф. Ст. Баев са председатели на Научното хирургическо дружество и Главни републикански специалисти по хирургия.

Катедрата е организатор и съорганизатор на почти всички хирургични конгреси, конференции, симпозиуми в страната, като много от тях с международно участие. Тук следва да спомнем Националните конгреси по хирургия, Националните конференции по жлъчно-чернодробна и панкреасна хирургия, Националната

конференция по перитонит – Плевен, Националната конференция по херниите, Биоматериали в хирургията и др.

В катедрата са защитени 18 кандидатски и 7 докторски дисертации, а под ръководството на катедрата – 6 кандидатски и 2 докторски дисертации.

Хабилитираните кадри от катедрата участват при основаването на сродни звена. Проф. Плосков в Пловдив, проф. Хайдудов – Пловдив, проф. Баев – Плевен, проф. Атанасов – Стара Загора, проф. Иван Василев – Катедра по гръдна хирургия към Медицински факултет – София.

В Катедрата по хирургия по проблемите на коремната хирургия специализират хирурзи от Ирак, Сирия, Афганистан, Ливан, Нигерия, Либия, Непал, Виетнам, Йемен, Еквадор, Аржентина, Бангладеш, Македония, Индия, Иран.

Ръководителите на Катедрата по хирургия проф. Станишев, проф. В. Томов, проф. Г. Попов, проф. Я. Добрев, проф. В. Маринов са членове и на чуждестранни хирургически дружества, уважавани и признати като специалисти в чужбина.

Проф. Станишев е един от учредителите и вицепрезидент на Международния колеж на хирурзите – Женева, проф. Баев – чуждестранен асистент на Лионския медицински факултет, Почетен член на Лионското хирургическо дружество, Почетен член на Кубинското хирургическо дружество, член на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция.

Доц. д-р Д. Трифонов е член на Европейската организация по мастология, член на управителния съвет на Еврохирургия, член на Международния колеж на хирурзите.

От 2005 до 2012 г. Катедрата и Клиниката по хирургически болести се ръководи от проф. Н. Яръмов.

В течение на годините и в съответствие с научно-техническия прогрес материалното обзавеждане на катедрата отговаря най-общо на изискванията на момента и на финансовите възможности. Катедрата извоюва водещо мяс-

то в страната по внедряване на съвременни диагностични и лечебни методи в хирургията. В практиката са въведени рентгенова апаратура, калископ за интраоперативна холангиография, криодеструктор, лазерна терапевтична апаратура, устройство за лапароскопска хирургия, устройство за ендоскопска хирургия, широко въведени и с отлични резултати са механичните ушиватели, аргон-плазмен коагулатор, апарат за термоаблация, хармоничен скапел – Ултрасижън, криодеструктор, биполярен апарат за рязане и коагулация и др.

Ако хирурзите на бъдещето искат да бъдат възприемани не само като техници, тази професия трябва да оцени по-добре стойността на миналия опит. Хирургията притежава отлично наследство, което е в опасност да бъде забравено, и въпреки че бъдещето на изкуството, занаята и науката на хирургията остават неизвестни, то със сигурност почива на едно велико минало.

95
ГОДИНИ

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ - СОФИЯ

Медицинско образование в България